

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

A. COLLETT

FAMILIEN COLLETT OG CHRISTIANIALIV I GAMLE DAGE

MED ILLUSTRATIONER

KRISTIANIA 1915 :: J. W. CAPPELENS FORLAG

*Den her fore-
liggende familiebog
er en omarbeidelse, ut-
videlse og fortsættelse av
forfatterens for 32 aar siden ut-
givne og i boghandelen forlængst ut-
solgte verk: „En gammel Christiania-Slægt.
Optegnelser om Familien Collett og Chri-
stianias Fortid.“ Personskildringerne
stanset i den forrige bog allerede
med familiens 4de slegtled,
men er i det nye verk ført
helt frem til nutiden
(8de slegtled).*

□ □

REGISTER

	Side
Ældre forbindelser mellem Norge og Storbritannien	1
I. Første slegtled 1655—1745	4
Kommerceraad James Collett og Karen Leuch	4
Handel og skibsfart i Christiania omkring aar 1700	11
Familien Leuch	21
Husliv i Christiania omkring aar 1700	27
II. Andet slegtled 1687—1762	43
Kommerceraad Colletts børn	43
1. Stadskaptein i Christiania James Collett og Karen Berg	43
2. Anna Collett og stadsmajor Anthoni Müller	45
3. Kjøbmand Peter Collett og Anna Cathrine Rosenberg	48
Handelsforhold i Christiania 1720—1740	48
En rik Christianiaborgers hjem ved aar 1740	56
4. Maria Collett, zahlkasserer Weybye og magistratspræsident Resen	65
5. Kjøbmand i London John Collett og Ambrosia Michelsen	71
6. Sara Collett og etatsraad Lorentz Angell	77
III. Tredje slegtled 1708—1812	81
A. Stadskaptein James Colletts børn (se II 1)	81
1. Amtmand Matthias Collett og Beata Løve	81
2. Køren Collett og by- og raadstuskriver Iver Tyrholm	86
3. James Collett junior	87

VI

Side

B. Kjøbmand Peter Colletts børn (se II 3)	89
1. Karen Collett og konferensraad Poul Heltzen	89
2. Christine Sophie Collett og geheimeraad Johann Schultze	91
3. Ditlevine Collett og magistratspræsident Nicolai Fedderson	92
4. Kjøbmand i Christiania James Collett og Karen Leuch	100
5. Kancelliraad Peder Collett paa Rønnebæksholm	114
6. Anna Collett og justisraad Peder Elleson paa Hafsland	117
7. Kammerraad Johan Collett og Elisabeth Jensen	121
8. Mathia Collett, Morten Leuch paa Bogstad og kammerherre Bernt Anker	126
9. Godseier Peter Collett paa Buskerud, Maren Kirstine Holmboe og Johanne Henriche Ancher	146

IV. Fjerde slegtled 1757—1865 156

A. Kjøbmand James Colletts 2 sønner (se III B 4)	156
1. Kjøbmand Peter Collett og Karen Elleson	156
2. John Collett paa Ullevaal og Martine Christine Sophie Elleson	164
Selskapsliv i Christiania omkring aar 1800. Ullevaal	180
Jagt og jul paa Flateby	193
B. Kammerraad Johan Colletts børn (se III B 7)	220
1. Assessor, justisraad Peter Collett, Caroline Holm og Constance von Wickede	220
2. Statsraad Jonas Collett og Maren Christine (Tina) Collett	229
3. Amtmand Johan Collett og Christiane Birgithe de Stockfleth	254
C. Godseier Peter Colletts børn. Buskerudgren (se III B 9)	263
1. Højesteretsassessor Peter Collett paa Buskerud og Eilertine Severine Bendeke	263
2. Anne Cathrine Collett og grosserer Peter Nicolai Arbo paa Lundbygaard	272
3. Bergraad Christian Ancher Collett og Karine Bie	277
4. Magasinforvalter, premierløjtnant Christopher Collett og Anne Cathr. Elisabeth Arbo	281
5. Toldkammerkommitteret, justisraad John Collett og M. Christiane Rosen	283
6. Karen Magdalene (Kaja) Collett og overførster, kaptein Cæsar Boeck .	284
7. Maren Christine Collett, g. m. statsraad Jonas Collett	288
8. Mathia Collett og sølvverksdirektør Poul Steenstrup	288
9. Student James Henrik Collett	294
10. Grosserer, overkrigskommissær Otto Collett og Martine Johnnette Collett	295

V. Femte slegtled 1784—1914 303

A. Kbm. Peter Colletts og Karen Eliesons børn (se IV A 1)	303
1. Karen Christiane Collett og veimester Iver Steen paa Ellingsrud	303
2. James Collett	304
3. Martine Johnnette Collett, g. m. grosserer Otto Collett	305

VII

	Side
B. Statsraad Jonas Colletts børn (se IV B 2)	305
1. Henriette Collett og stiftamtmand Frederik Riis	305
2. Justissekretær Johan Collett, Marie Frederikke Thomason og Margrethe Diriks	306
3. Frøken Caroline Collett	309
4. Martine Collett, g. m. justissekretær Tom John Collett	310
5. Elisabeth Collett og professor dr. Christian Boeck	310
6. Frøken Cathrine Karen Mathia (Caja) Collett	312
7. Protokolsekretær Jonas Tinus Collett	313
8. Sfudent Peter Collett	314
9. Frøken Eugenie Thora Octava Collett	314
C. Amtmand Johan Colletts børn (se IV B 3)	314
1. Justissekretær Tom John Collett og Martine Collett	314
2. Hanna Elisa Collett	316
3. Kammerherre Holger Gustav Collett	316
4. Sophie Augusta Collett og kapteinløjtnant Peter Severin Steenstrup	317
5. Professor Peter Jonas Collett og Camilla Wergeland	321
6. Frøken Martine Jeannette (Tina) Collett	335
7. Amtmand i Akershus Johan Chr. Collett og Johanne Christine (Hanne) Collett	336
8. Universitetssekretær Carl Emil Collett	343
D. Hølesteretsassessor Peter Colletts børn. Buskerudgrenen (se IV C 1)	345
1. Frøken Elisabeth Christine (Lisa) Collett	345
2. Toldbetjent Peter Collett og Christine Stillesen	345
3. Anne Cathrine Collett og prokurator Lorentz Henschien	346
4. Frøken Ulrikke Charlotte Wilhelmine (Rikka) Collett	347
5. Kvæstor Bernt Anker Collet paa Lundbygaard og Emilie Henriette Christence Rørbye	347
6. Godseier John Collett paa Buskerud og Antonette Johanne Smith	351
7. Theodora Christiane (Dora) Collett og proprietær Carl Peter Fredr. Drejer	354
8. Cand. philos Peter Nicolai Arbo Collett og Noline Johanne Marie Nagel	355
9. Toldbetjent Otto Collett og Vedastine Henriette le Normand de Bretteville	355
E. Bergraad Christian Ancher Colletts børn (se IV C 3)	357
1. Frøken Mariane Collett	357
2. Johanne Benedicte Collett og biskop Peter Chr. Hersleb Kjerschow	358
3. Løjtnant Tharald Collett, Maren Georgine Tandberg og Anne Margr. Larsdatter	359
4. Frøken Karen Martine Christine (Kaja) Collett	360
F. Løjtnant Christopher Colletts søn (se IV C 4)	
Kjøbmand, bankadministrator Christian Collett, Louise Arveschoug og Elisabeth Helene Holter	361

VIII

	Side
G. Justisraad John Colletts børn (se IV C 5)	363
1. Frøken Nicoline Cathrine Collett	363
2. Minister, kammerherre Peter Collett	366
3. Johanne Christine (Hanne) Collett, g. m. amtmand Johan Chr. Collett	368
 VI. Sjette slegtled. 1830 o. fig.	 369
A. Justissekretær Johan Colletts søn (se V B 2)	
Landskabsmaler Fredrik Collett	369
B. Justissekretær Tom John Colletts børn (se V C 1)	373
1. Johanne Christiane Collett og civilingeniør Jens Theodor Paludan Vogt	373
2. Distriktslæge Thomas Collett og Sine Kobro	376
C. Professor Jonas Colletts børn (se V C 5)	378
1. Professor Robert Collett	378
2. Ekspeditionschef Alf Collett og Mathilde Sophie Kallevig	387
3. Førstearkivar, kammerherre Oscar Collett	392
4. Overingeniør Emil Collett og Johanne Andrea Brodtkorb Conradi	395
D. Amtmand Johan Christian Colletts børn (se V C 7)	397
1. Anna Christiane Collett og oberstløjtnant Karsten Tank Lorange	397
2. Emma Collett og professor dr. Oscar Ludvig Stoud Platou	401
E. Toldbetjent Peter Colletts børn (se V D 2)	405
1. Telegrafintendant Jonas Collett, Anne Marie Due , Sofie Haslund og Johanne (Hanna) H. Brock	405
2. Telegrafinspektør Christen Stillesen Collett	408
3. Grosserer Alfred Collett	409
F. Kvæstor Bernit Collets børn. Den danske gren (se V D 5)	410
1. Eilertine Eleonore (Elna) Collet og kommandør Thorvald Lund	410
2. Kammerherre Peter Ferd. Collet paa Lundbyggaard, Harald J. M. Toft og Palæmona H. O. von Geijer	411
G. Godseier John Colletts børn (se V D 6)	417
1. Trafikchef Cathrinus N. A. Collett og Josephine-Lucie Holmsen	417
2. Brukseier Albert P. S. Collett og Nanna Høegh	418
3. Karen Elise Theodora (Kaja) Collett og oberst Ole H. J. Krag	426
H. Cand. philos. Nicolai Colletts søn (se V D 8)	
Postmester William Collett og Beda Wilhelmina Kihlbom	428
I. Toldbetjent Otto Colletts børn (se V D 9)	430
1. Gosserer Eugène B. F. Collett, Frida Wahlberg og Thea Lindblom	430
2. Marie Collett, skuespiller Jacob Lund og materialforvalter Sernquist	432
3. Skibsreder Charles Collett og Valborg Sophie Mordt	434
J. Løjtnant Tharald Colletts datter (se V E 3)	
Margrethe Collett og Søren Munkholm	435

	Side
K. Kjøbmand Christian Colletts børn (se V F)	436
1. Anna Cathr. Elisabeth Collett, kompanikirurg Søren Daniel Schiøtz og konsul Christian Børs	436
2. Wilhelmine Louise (Mina) Collett og distriktslæge Andreas Aabel	443
3. Student Christopher Collett	445
4. Christiane Louise Collett og læge Poul Høy Blich	445
5. Bankkasserer Louis Wilh. Collett og Kirsten Elisabeth Pay	447
6. Frøken Margrethe Collett	448
7. Elise Collett og sorenskriver Skjalm Olaf Bang	448
VII & VIII. Syvende og ottende slegtled. 1864 o. flg.	450
A. Distriktslæge Thomas Colletts børn (se VI B 2)	450
1. Cand. juris Jonas Martin Collett	450
2. Læge Isak Kibro Collett og Jenny Arntzen	451
3. Ervine (Lilla) Collett og overretssagfører Aage Skavlan Blackstad	452
4. Overretssagfører Tom John Collett, Thrine Kibro og Alfhild Døvle	453
B. Overingeniør Emil Colletts børn (se VI C 4)	455
1. Margrethe Collett og britisk konsul Oliver Wardrop	455
2. Camilla Collett og overingeniør Harald Buch	456
3. Godseier Jonas Georg Johan Collett og Maalfrid Dobloug	457
C. Telegrafintendant Jonas Colletts børn (se VI E 1)	459
1. Christine Collett og høiesteretsadvokat Jakob Johs. Brock Utne	459
2. Dr. philos. Peter Collett	461
D. Kammerherre Peter Ferdinand Colletts børn. Den danske gren (se VI F 2)	461
1. Hofjægermester Holger Peter Harald Collet til Lundbygaard og Rønnebæksholm og Polly F. L. Hegermann-Lindencrone	461
2. Marie E. J. F. Collet og amtmand i Præstø amt Axel Vedel	466
3. Frøken Emilie Haralda E. E. (Emsy) Collet	467
E. Trafikchef Cathrinus Colletts børn. Den svenske gren (se VI G 1)	468
1. Kasserer Peter John J. Collett og Emma Charlotta Degermann	468
2. Arkitekt Carl Albert Collett og Siri Maria Axelina Pettersson	469
3. Alice Maria Sophia Collett og advokat Carl Ludvig Schönmeyr	470
F. Brukseier Albert Colletts børn (se VI G 2)	471
1. Brukseier Johan Collett og Ellen Eger	471
2. Dr. ingeniør Emil Collett og Gudrun von der Lippe	474
3. Forstkandidat Oscar Collett og Marie (Mia) Iversen	476
4. Læge Arthur Collett og Ingeborg Wedel-Jarksberg	477
5. Diplomingeniør Axel Collett og Lucie Trozelli Krefthing	479
6. Diplomingeniør Ove Collett og Esther Sømme	480
7. Karen Collett og høiesteretsadvokat Sigurd Fougner	481
8. Ingeniør Knut Ørn Hægh Collett	482
9. Albert Jonas August Collett	483

X

	Sid
G. Skibsreder Charles Colletts søn (se VI I 3)	
Kontorchef Charles Collett	483
H. Bankkasserer Louis Colletts børn (se VI K 5)	484
1. Tekniker Herman Christian Collett	484
2. Kontorchef Ernest Collett og Caroline Mathilde Larsen	485
3. Frøken Anna Børs Collett	486
4. Frøken Elisabeth Collett	486
5. Handelsmand James Collett	487
6. Frøken Louise Wilhelmine Collett	487

ÆLDRE FORBINDELSER MELLEM NORGE OG STORBRIANNIEN

Den mellem nordmændene og deres gjenboer paa de britiske øer fra gammel tid bestaaende handelsforbindelse, som i det 17de aarhundrede ved den opblomstrende trælastutførsel fik et raskt opsving og en mere regelmæssig gang, ledet i aarenes løp til adskillige indflytninger fra det ene land til det andet. Av disse gjensidige indvandring har den fra Norge til Storbriannien været den langt overveiende. Indflytningen av englændere hit til landet har aldrig været meget sterk og ikke paa langt nær saa stor som indflytningen av andre utlændinger, dansker, tyskere og i nyere tid svensker.

I det 16de og 17de aarhundrede var der dog en norsk by som havde et ganske anselig antal indvandring fra de britiske øer at opvise, nemlig *Bergen*, hvor det utenlandske element i befolkningen dengang i det hele tat var sterkt fremtrædende. „*Bergens Borgerbog 1550—1751*“ hvori er indskrevet 9279 borgere, viser at av de 6526 personer hvis fødested er angit, næsten halvdelen var utlændinger, og av disse var 1607 født i Tyskland, 758 i Danmark og 353 i Storbriannien, især i Skotland. De fleste britiske indvandring falder paa de 30 aar fra 1612—1641, da 98 skotter, 73 mænd fra Orknøerne, 9 fra Shetlandsøerne og 4 englændere, tilsammen 184 briter tok borger-skap i Bergen. Det var altsaa de færreste som kom fra selve England, og dette vedblev ogsaa senere at være tilfælde. I de 140 aar fra 1612—1751 utgjorde det samlede antal borgere, som var indflyttet fra Storbriannien til Bergen 264, men herav var bare 21 født i England, mens skotterne dannet hovedstyrken. Holberg siger ogsaa i sin „*Bergens Beskrivelse*“, at „en stor Mængde Skotter have Tid efter anden sat sig ned udi Bergen, saa at mange fornemme Borgerfolk ere af Skotsk Extraction“.

For de østlandske byers vedkommende bevirket trælasthandelens blomstring i anden halvdel av det 17de aarhundrede, navnlig efter Londons brand i 1666, et livlig samkvem mellem begge nationer, som havde gjensidige indflytninger tilfølge. I Christiania og det dermed forbundne Drammen optræder i dette tidsrum adskillige mænd av britisk herkomst som trælastagenter, og nogen av disse blev der for bestandig. Bosættelsen av englændere paa Østlandet var dog baade i det 17de og 18de aarhundrede temmelig spredt og sparsom. I et i Riksarkivet opbevaret „Mandtall over Christiania Byes Borgerskab“, som synes at være regelmæssig ført fra 1745 til utgangen av samme aarhundrede, men hvori ogsaa er optat de i 1745 levende borgere, helt fra 1697, finder man saaledes blandt 2389 personer bare 11 som efter navnet at dømmes var indfødte englændere eller skotter, mens antallet av indflyttede tyskere (eller slesvigere med tyske navne) var over 250, av svensker omtrent 50 og av utlændinger i det hele omkring 330.¹

Langt hyppigere forekom bosættelser av nordmænd i England. I London fandtes ved slutningen av det 17de aarhundrede en koloni av norske kjøbmænd, sterk nok til i forening med en del dansker at danne en egen menighet med egen kirke, og til denne faste nordbo-koloni, som i det følgende aarhundrede vedblev at faa tilgang fra Norge og navnlig byerne paa Østlandet, sluttet sig de unge nordmænd som efter den tids skik i de velstaaende norske familier blev sendt over til London for at lære sprog og utdannes for handelen. Det er bekjendt nok hvorledes denne samfærsel mellem Norge og England kom til at øve en varig indflydelse paa kulturetningen hos den høiere norske borgerklasse og embedsstanden, specielt i Christiania hvor en forkjærlighet for alt, som var engelsk, i det 18de aarhundrede gjorde sig sterkt bemerket, og hvor engelsk smag og levemaate efterhaanden blev raadende i den grad at Enevold Falsen i 1793 betegnet byen som „londoniseret“.

Av de fra England stammende Christiania-slegter har én i særdeleshet bidraget til, at hin engelske tone i saa lang tid var fremherskende i hovedstadens øvre samfundslag. Det er familien Collett. Denne slegt, hvis stamfar *James Collett* i 1680-arene bosatte sig i Christiania, og hvis oprindelse her i landet skyldes trælasthandelen med England, hørte gjennem fire menneskealdre til den temmelig avsluttede

¹ Beregningen er kun tilnærmelsesvis rigtig, da man alene har vedkommendes navn og haandtering at gaa efter.

kreds av rike, toneangivende familier som man har kaldt dens „Kjøbmåndspatriciat“. Paa samme tid vedblev den imidlertid at staa i nær forbindelse med sit oprindelige hjemland, i hvis hovedstad dens sønner gjerne fik sin merkantile opdragelse, og hvor to av disse tok fast bopæl og erhvervet sig en indflydelsesrik stilling i den norske London-koloni. Den ene av dem, en søn av slegtens stamfar ved navn *John Collett* som i 1720 nedsatte sig i London, virket i en række av aar til sin død i 1759 som øverste forstander i den norske menighet og gjorde sig meget fortjent av sine landsmænds kirke, hvis økonomiske støtte han var i en vanskelig tid. Hans brorsøns søn av samme navn fulgte i 1782 hans eksempel ved at bosætte sig som kjøbmand i London, hvor hans hjem blev et selskabelig midtpunkt for norske som besøkte denne by, hvorfor han ogsaa av Bernt Anker er nævnt som „Nordboernes Glæde og Tilflugt ved Themsens Strande.“ Under sit ophold der stiftet han „Det nordiske Selskab i London“, hvis formaal var under en selskabelig omgang og ved utgivelsen av fædrelandssindede skrifter at vedlikeholde kjærligheten til fødelandet, og da han og hans hustru efter 10 aars forløp vendte tilbake til Christiania, bidrog de gjennom det rike selskapsliv, de der utfoldet, meget til at befordre den engelske smagsretning, som gav omgangstonen i denne by sit eiendommelige præg.

FØRSTE SLEGTLED 1655—1745.

Kommerceraad James Collett.

James Collett, fra hvem de norske Collett'er og et par i Sverige og Danmark bosatte grener av samme familie nedstammer, var efter en angivelse paa baksiden av hans portræt født i London d. 18de august 1655. Hans forældres navne kjendes ikke, likesaalitt som det har lyktes at utfinde hans forbindelse med den engelske Collett-slegt, hvorav der allerede paa hans tid var flere spredte linjer, og som nu er vidt forgrenet og utbredt ikke alene i Storbritannien, men ogsaa i Frankrig, Amerika m. fl. st. Man vet kun at han i sit signet benyttet i alt væsentlig samme vaaben som en anselig gren av slekten i England nemlig: paa sort skjold en med 3 sorte ringer belagt sparre i sølv mellem 3 trippende hinder i sølv, 2 over og 1 under sparren; ovenpaa hjelmen en trippende hind i sølv paa en fletning (wreath) i samme farver som i skjoldet; hjelmdækket rødt (purpur) med de ombøiede deler i sølv. De 3 ringer staar uten tvil i forbindelse med familiens navn, da *collet* paa fransk betyr flere ringformede ting, saasom en krave, den nederste del av halsen, en slynge, en done, den del av planten hvor roten ender og stilken begynner (rothalsen), halsringen paa en flaske, en liten krans m. m., og paa engelsk: et litet halsbaand eller en liten metalring. Den norske gren fører devisen *Cole Deum* (dyrk Gud), men denne er formodentlig av nyere oprindelse; de engelske grener har forskjellige deviser.

Den engelske slegt, som i ældre tider skreves *Colet*, *Collet* og *Colett*, men senere *Collett*, er meget gammel og siges at være av normannisk herkomst som indkommet til England med William Ero-

breren, blandt hvis følge der ogsaa nævnes en *Colet*¹. Navnet antages at være fransk og oprindelig en forkortelse av *Nicolet*, som igjen var en diminutivform av fornavnet *Nicolas*².

I engelske dokumenter fra det 13de aarhundrede forekommer personer av navnet *Colett* som bosatte i Shropshire, og senere findes *Collett*'er spredt i forskjellige engelske grevskaper, men ingen fuld-

stændigere stam-
tavle gaar længere
tilbage end til slut-
ningen av det 14de
aarhundrede, og de
man har omfatter
kun enkelte gre-
ner av slekten. En
mere bekjendt gren
var i 1400-tallet
hjemmehørende i
Buckinghamshire,
hvor den eiet
godset „Wendover
Burrow“ eller „the
Hale“. Den hørte
til „the Gentry“,
en klasse av fornem
herkomst, men for-
skjellig fra den
egentlige nobility.
Stamfaren var en
Richard Colet, som
var født omtrent
1396 og bodde paa

GAMMEL ENGELSK UTGAVE AV COLLETT-FAMILIENS VAABEN.

¹ „Histoire de la Conquête de l'Angleterre par les Normands“, par Aug. Thierry, Paris 1826 II s. 406; Duchesne's „List of the Conquerors of England as derived from a charter of Battle Abbey“.

² I en bog av J. H. Lupton, M. A.: „Life of John Colet. D. D.“ (London 1887 s. 258) oplyses, at den lærde franske teolog og grammatiker *Nicolaus de Lyra*, der døde i Paris 1340, i et av sine verker forklarer at *Cholaus* og *Choletus* er samme navn som *Nicholaus*. Jfr. det italienske navn *Cola di Rienzi* (istedetfor *Nicola*) og hos os *Claus* istedetfor *Nicolaus*.

„the Hale“ ved Wendover, nogen mil fra London. Fra ham nedstammet 2 udmerkede mænd, Sir *Henry Colet*, som i slutningen av det 15de aarhundrede paa grund av sine store fortjenester av byen blev valgt til lord mayor i London 2 ganger, hvilket er en ren sjeldnhet, og hans søn, Dean *John Colet*¹, en i England berømt kirkelig reformator, som levet fra 1466—1519. Han var en ven av den store tyske humanist *Erasmus Rotterodamus*, som i 1497 hørte hans teologiske forelæsninger ved Oxfords universitet og blev sterkt paavirket av Colets reformatoriske virksomhet. Om hans veltalenhet skrev Erasmus til en bekjendt, at naar han hørte ham tale „var det som at høre selve Platon“.

Dean Colet var den første som i England lærte folket trosartiklene, de 10 bud og fadervor paa engelsk, og fra sin prækestol i Londons katedral, St. Paulskirken, hvor han var førsteprest (Dean, Dekant), holdt han flammende taler mot læren om skjærsilden og den herskende overtro og billedyrkelse, men først og sidst mot presteskapets verdslighet, havesyke og overdaadige liv. Hans taler og reformbestræbelser skaffet ham naturligvis mange fiender. Han blev da ogsaa gjentagne ganger anklaget for kjætteri og var ikke langt fra kjætterbaalet, men frikjendtes tilsidst av erkebiskopen av Canterbury og kong Henrik d. VIII, som gjerne hørte hans prækener og viste ham flere tegn paa sin agtelse og velvilje, blandt andet ved at utnævne ham til sin kapellan og specielle prædikant. Efter hvad Erasmus beretter blev han ogsaa medlem av kongens „privy Council“.

Den store arv som tilfaldt Dean Colet efter hans rike far, gav han for størstedelen bort til milde stiftelser. Han er især bekjendt som stifter av *St. Pauls School i London*, en latinskole hvor 153 børn av hvilkensomhelst nation skulde faa fri undervisning. Til denne skole bygget han i 1510 en rikt utstyret bygning med lærerboliger, og antok selv lærerne for hvis bestandige aflønning han rundelig sørget, likesom han sikret skolens fremtid ved at berike den med betydelig jordegods og stille den under det londonske Silkehandlerlaugs beskyttelse. Denne storartede stiftelse bestaar den dag idag.

Deanen brukte et familievaaben, som i alle hovedpunkter stemmer med det som den norske families stamfar benyttet. Han hadde 21 søskende der alle døde som smaa, og selv var han ugift, men han hadde nære slegtninger som efterlot sig avkom, hvorav enkelte nævnes som bosatte i London ved midten av det 17de aarhundrede. De fra

¹ Han skrev sig ogsaa *Colett*.

norsk side anstillede undersøkelser for at finde en forbindelse mellem de engelske Colletter og de norske har støtt paa den vanskelighet at der ved Londons store brand i 1666 brændte saa mange kirke-

DEAN JOHN COLET.

Førsteprest ved St. Pauls-katedralen og stifter av St. Pauls School, London.
Angives malet av Hans Holbein d. y.

bøker. Utsigtene til at finde „the missing link“ er saaledes ikke lyse, men saken bør dog ikke opgives.¹

¹ I en bog av *Peter G. Laurie* „*Our Collett Ancestors*“, som i 1898 utkom som manuskript i Brentwood, England, anfører forfatteren (hvis mor var en Collett), at

Om James Colletts bosættelse i Norge fortæller familiesagnet følgende:

I 1683 kom han herover i handelsanliggender og havde forretninger blandt andre med trælasthanler og senere raadmand i Christiania *Peder Nielsen Leuch*, med hvis familie han kom i næiere forbindelse, da han blev en ven av husets ældste søn Morten Leuch. Under et ophold paa Leuchs Eiendom *Bogstad*, en mils vei fra Christiania, hvor familien havde sin sommerbolig, søkte Morten Leuch at overtale ham til at slaa sig ned i Norge, og Collett skal da for spøk ha sagt at han vilde bli hvis de kunde bygge ham en bolig i 24 timer. Hans norske ven tok ham paa ordet, og inden næste dag havde han paa et sted ved Bogstadvandet — maaske det som endnu kaldes „Colletthaugen“ — tømret op et hus for ham. Da han saa efter en reise til England atter kom til Norge, var det for at opfylde sit løfte og bosætte sig her i landet.

Saaledes lyder familietraditionen. Rimeligvis har det dog været sterkere baand som har knyttet Collett til det fremmede land. Først de handelsinteresser der oprindelig havde ført ham herover,¹ og som meget hurtig bandt ham til Christianiafjordens trælasthanbyer, idet han f. eks. allerede i de første aar efter sin bosættelse optræder som fordringshaver i flere større dødsboer paa Brager næs. Dernæst et baand av en finere art, men kanske vel saa sterkt, en forelskelse i Morten Leuch's 17-aarige smukke søster *Karen*, som besvarte hans kjærlighet og i 1686 blev hans hustru.

der er grund til at tro, at James Collett, f. i London 16de aug. 1655 og i 1683 utvandret til Norge, „hvor hans familie naadde høie stillinger“, var søn av Richard Collett i St. Giles in the Fields ved London og yngre bror av dennes søn William C. i „The Great House“ i St. Giles, som var født 1651 og blev begravet i Paddington 1714. Den engelske forfatter citerer i den anledning min bog „*Familien Collett*“ (utgit som manuskript 1872), hvor jeg har uttalt „at det ikke er saa urimelig at antage“, at James og William Collett har været brødre. Men dette er dog bare en formodning fra min side, ingen sikkerhet. Naar mr. Laurie i den stamtavle, som avslutter hans bog, uten reservation fastslaar det som en kjendsgjerning at James C. var en yngre bror av William C. i St. Giles, da staar dette ganske for hans regning. Det er at merke at navnene Richard og William ikke forekommer i de ældre led av den norske Collettfamilie.

¹ Allerede i mai 1677 sees han at have været i Christiania, idet han da optraadte i bytinget med et par landsmænd Robert Styles, som var i „velædle Commissær i London Peter Rich's Tjeneste“, og Edward Steer. Retsprot. nr. 161 i Riksark. fol. 16.

I mange aar vedblev han dog at betragte sit ophold her i landet som midlertidig. Han tok ikke borgerskap i Christiania og avla heller ikke den sedvanlige troskapsed til landets konge før 16—17 aar efter sin bosættelse. Indtil den tid regnet han sig for engelsk undersaat og ansaa sig ikke forpligtet til at betale kopskat, men lot, da han i 1699 blev krævet for skatten, sin fuldmægtig Michel Hejde avgi følgende erklæring:¹

„Jeg underskrevne, en Tiener af de Engelske Kiøbmænds Factor i London, Mons. James Collett, som her i Byen boende er, een Underdan af Hs. Kongl. May.t af Engelland, angiver efter Hs. Kongl. May.ts allernaad. Forordning om Kop-, Ildsted- og Heste-Skatten i Kiøbstæderne efterskrevne Tienistefolk, som i bemeldte min Principals Huusholdning forefindes, nemlig mig selv, een Skriverdreng og een Gaardsdreng, tvende Tienistepiger, 2 Heste. Det Huus, min Principal iboer, giver han aarlig Leje af 50 Rdl. Min Principals Kiereste, som han haver befried her i Byen, formoder han at være af samme Frihed som han, og deres Børn ere alle under 15 Aar.

Christiania d. 20 Decbr. 1699.

M. Hejde.“

Collett blev dog ikke fritat for at betale kopskatten, men endelig bestemmelse herom faldt først flere aar senere.

I aaret 1700 traf han forberedelser til at drage tilbage til sit fødeland. Vicestatholder *Fredr. v. Gabel* indberettet dette til kongen og foreslog at man skulde søke at faa Collett som en rik og dygtig kjøbmand til at bli i Christiania ved at gjøre ham til rangsperson som kommerceraad, en titel som dengang var av større anseelse end siden, men herpaa fik han av Fredrik d. IV følgende svar, dateret 27de november 1700:

„Hvad Middel du allerunderdanigst formener at være tienlige til at obligere den Engelske Kiøbmand James Collett, som du endnu ej skal have seet, og du formener at skulle ville flytte til Engelland igien, da som han i Norge efter din Beretning mange Aar skal have negotiered, vundet store Middeler og sig der endelig gift og nedsat, med videre, saa skulle Vi allernaadigst gjerne see, at hand og andre saadanne dygtige Kiøbmænd saaledes blifve tracterede, at ikke allene de som nu er der, og sig virkelig hafve nedsat, kunde faa Lyst til at blifve der for at befordre Commerciens, men endog andre fleere derved animeres at komme i Landet; som Vi dig i

¹ „Mandtall 1699“ for kop-, heste- og ildstedskatten; Riksarkivet.

beste Maader allernaadigst ville hafve anbefalet. — Dend foreslagne Commerce-Raads titul for bemeldte Collett siunes os allernaadigst meere at skulle vere hannem til Hinder i hans Commerce og Kjøbmandskab end at befordre dend, kan og ej vere at concedere, efterdi, som du beretter, hand icke hafver vundet sit Borgerskab og aflagt os nogen Troskabs Eed, men i fald hand skulle flytte af Riiget, maa mand tage i Agt, at hand efter oprettede pacta og Vores Nordske Lov tilforne retter for sig.“¹

KOMMERCERAAD JAMES COLLETT 1655—1727.

Atter i 1702 var der tale om Colletts tilbage-reise til England. Han skrev i den anledning til kongen:

„Stormegtigste
Konge,
Allernaadigste
Arve Herre!

For Eders Kongelige Mayestæt andrages dette allerunderdanigst, at ieg som en fremmed Factor for den Engelske Nation her paa Stedet, ligesom Eders Kgl. May.ts Undersaatter er og boer udi London, og idelig kjøbt Tømmer og

Deehler af Borgerskabet til Skibenes Afladning, er nu sindet at reise til London igien med Hustrue og Børn, endeel for at komme til Rigtighed med de Folk, som ieg udi nogle Aar haver staaen udi Regning med, derimod at efterlade min Tiener Michel Hejde og opdrage hannem min hidtil brugte negotie, til hvilken Ende ieg og ved min Hjembkomst til London med idelig Skibe hannem til Afladning skal oversende og

¹ Rentekammerets eksped.-prot., F. IV. 2, 89 med tilhørende dokum.; jvfr. Odin Wolff: „Journal for Politik“, m. m. for mai 1816 s. 192.

beordre min Factor udi Kiøbenhafn, Sr. Hans Stuve, bemeldte min Tiener herefter som forhen ved mig med Penge til Skibenes Ladingers Indkiøb at forsiune, som ieg igien udi London betaler; ansøger derfor udi allerdybeste Underdanighed Eders Kgl. May.ts frj Gelejde og Reisepass til mit Fædrene Land ubehindret at passere, som ieg efter allerunderdanigste Skyldighed skal vide, ikke allene at berømme, mens end og contribuere det samme for Eders Kgl. Mayestæts derboende Undersaatter, naar de Tid efter anden maatte forlange at besøge deris Fædrene Land; udi allerdybeste Underdanighed vil afbede Eders Kgl. May.ts allernaadigste Bønhørelse og Lifstid forbunden.

Christiania d. 19 Aug. 1702.

Eders Kgl. Mayestæts
 allerunderdanigste Tiener
James Collett."

Av Christiania magistrats paategning paa ansøgningen lader det til, at det gjordes til betingelse for Colletts „ubehindrede“ bortreise, at han skulde erlægge sjette- og tiendepenge av alt hvad han maatte føre med sig her fra landet. Om det er denne betingelse som har ombestemt ham, eller om der er kommet noget andet iveien, vites ikke, men reisen blev atter opgit, og denne gang for bestandig. Kort efter bandt han sig fasteré til sit nye hjemland. Noget handelsborgerskap til Christiania tok han aldrig, idet han betragtet sig som „en Kommissionær for de Engelske“.¹ Men han avla troskapsed til kongen, blev reder i flere norske skibe og kjøpte sig en gaard i Christiania hvor han slog sig ned for livstid. Nu havde man ikke noget imot at gjøre ham til kommerceraad. Han utnævntes dertil den 1ste december 1703 og stilledes derved som rangsperson et trin over Christianias menige borgerskap. For sin titel har han formodentlig efter den ved reskript av 31te mai 1690 fastsatte takst maattet betale 1000 rdl. til kongens kasse.

*

Handel og skibsfart i Christiania omkring aar 1700.

Efter sin indvandring til Norge vedblev Collett altid at staa i forbindelse med sit fødeland. Han var „Factor“ (agent) for de engelske

¹ D. 21 dec. 1722 fik han paa begjæring attest av magistraten for at han ikke havde avlagt borgered eller tat borgerskap til byen.

kjøbmænd, som handlet paa byerne paa Østlandet, gjorde for deres regning indkjøb av norsk trælast, besørget denne avskibet til England og optraadte i det hele paa deres vegne til ordning av mellemværender mellem dem og de norske handelsmænd. Likeledes var han i 1714 og følgende aar den tidligere omtalte dansk-norske Londonkoloni's kommissionær for mottagelsen og oversendelsen av de bidrag til kirken i London som var paabudt at skulle ydes aarlig av Norges kirker.

Ved en leilighet optraadte han som en slags konsul til beskyttelse av sine engelske landsmænds interesser i Norge. I 1693 ankom der nemlig til Christiania to „Kommisfarere“ (kaperer), som under den irske kyst havde kapret en engelsk med 8 kanoner bevæbnet „ketch“ (galiot), kaldet „the Eagle“, der førte post til Ny-England. Fartøiet var som prise bragt til Drammen, og dets kaptein, John Greenhill, holdtes i arrest paa en av kaperne. Collett satte sig paa Greenhills vegne straks i bevægelse og indgav en forestilling til kongen om at fartøiet ifølge kgl. forordning av 25de februar 1693 skulde tilbagegives til sin kaptein og denne sættes paa fri fot. Begge deler indvilgedes av kongen.

Ved siden av mellemandelen mellem de engelske og norske kjøbmænd drev Collett for egen regning handel paa England, væsentlig bestaaende i trælastutførsel fra Norge og kjøp av engelske metaller og andre varer. Den ældste endnu bevarte kjøpekontrakt fra hans haand er datert 3dje januar 1688, da han med landvæsenskommissær Fr. Mercker sluttet overenskomst om leveranse av 200 skø engelsk bly til staten for 1900 rdl. Under kontrakten staar hans segl med det forannævnte familievaaben.

Det første tiar av det 18de aarhundrede var en overordentlig gunstig periode for Christianias handel og skibsfart, og i disse aar oparbeidet Collett sig til at bli byens største utskiber av trælast. I tidsrummet 1704—1710 utførte han — hovedsagelig til England — opimot 3500 læster om aaret. Hertil befragtet han aar om andet 12—15 fartøier av gjennemsnitlig 200 læsters drægtighet. Som trælastutskiber var han imidlertid efter gjældende bestemmelser forpligtet til selv at drive rederi i et visst forhold til den mængde tømmer han utførte, og han kjøpte derfor i denne tid flere skibe og skibsparter. Rederi var dengang en meget lønnende bedrift, idet den spanske arvefølgekrig for en stor del hindret de engelske og hollandske skibe fra at

komme hertil efter træløst, og paa fragtfart til britiske havne kunde der i nogen aar tjenes mange penger, da den engelske navigationsakt paa grund av omstændighetene ikke blev anvendt i sin fulde strengt.

I 1704 var Collett eneieier av skibet „Anne Marie“ paa 94 læster og „Catharina“ paa 167 læster, kjøpt samme aar i Holland. Desuten var han medreder for en fjerdedel i krejerten „Kong David“ paa 40 læster, for $\frac{6}{32}$ i skibet „St. Johannes“ paa 223 læster og for $\frac{5}{32}$ i „Christiania“ paa 305 læster. De to sidste fartøier, som var bevæbnet og fór paa Portugal, hørte til den tids største koffardiskibe. Aaret efter kjøpte han halvparten i skibet „St. Anna“ paa 253 læster og $\frac{1}{4}$ i „Den norske Høg“ paa $79\frac{1}{2}$ læst. Samme aar anmeldte han paa Christiania raadstue til utskibning for egen regning 22 ladninger „uforbuden“ træløst i skibe paa tilsammen 3328 læster. I 1709 og 1710 eiet han halvparten i skibet „Jomfru Anna“ paa 235 læster (skipper Jacob Kaae), likesaa halvparten i „Catharina“ paa 174 læster (skipper Richard Lorentzen), fremdeles $\frac{5}{8}$ i „St. Johannes“ paa 203 læster (skipper, først Tobias Stabel, siden Didrik Ancher) og endelig halvparten i „St. Laurentius“ paa 209 læster (skipper Gawen Wright).

Enkelte av disse fartøier førte kanoner, og det kunde i krigens tid hende at et saadant bevæbnet koffardiskib gjorde priser underveis. I oktober 1710 opbragte kapteinen paa „St. Johannes“, *Didrik Ancher* (en søn av Ankerfamiliens stamfar her i landet) paa en reise til England, da han „laa Østersøen ud“, hukkerten „Der weisse Schwan“ og førte den til Stavanger som prise. Hukkerten havde heist svensk altsaa fiendtlig flag, da den vel var passert, og Ancher satte derfor efter den og sendte den flere skud til den braste op. Det viste sig imidlertid at fartøiet hørte hjemme i Tyskland, og statholder Løvendal bestemte at det skulde frigives.

I aarene 1709 og 1710 utskibet Collett tilsammen 36 træløstladninger i skibe paa 6880 læster. Størstedelen av fartøierne var fragtet og hjemmehørende paa kyststrækningen fra Christiania til Christianssand. De gik hovedsagelig til England, hvorfra de kom tilbake i ballast eller med jern, bly og kjøbmandsvarer, men enkelte fór paa Portugal, Holland eller Frankrig, hvorfra de hjemførte salt, lin, humle, vin og andre varer. Til England og Holland kunde de gjøre 2—3 turer om aaret, idet de i regelen begyndte farten naar isen gik op om vaaren, og drog sidste gang ut i slutningen av september eller begyndelsen av oktober.

Krigen med Sverige gjorde ved utgangen av 1710 ende paa denne fordelagtige periode. I 1711 utskibet han bare 6 trælsladninger paa tilsammen 854 læster, i det følgende aar gik antallet ned til 3 ladninger paa 523 læster, og samtidig led han store direkte tap ved at flere av hans skibe med ladning toges av svensken eller forliste ved at blive jaget av fienden. I 1713 paalagdes der en trykkende konvojavgift (for ledsagelsen av orlogsskibe), og fra den tid ophørte for flere aar saagodtsom al utskibning av trælslast i norske fartøier, saa hollænderne og englænderne atter begyndte at indta nordmændenes plads i denne fragtfart. I 1719 nævnes kommerceraad Collett endnu som reder av skibet „Tre Brødre“ (paa 80 læster), hvormed han utførte jern og trælslast til Frankrig, men fra nu av finder man ham ikke som reder av noget andet norsk skib, hvorimot han kjøpte flere parter i engelske fartøier, som for farten paa England var det fordelagtigste paa grund av navigationsakten og den høiere trælslasttold som de norske utskibere maatte betale i engelske havner naar utførselen foregik i norsk fartøi. Ved sin død i 1727 eiet han, foruten $\frac{7}{8}$ i „Tre Brødre“ (værdsat til 1750 rdl.) følgende engelske skibsparter: $\frac{1}{16}$ i „Alby“ (værdsat til 150 rdl.), $\frac{1}{16}$ i „William and Mary“ (værdsat til 75 rdl.), $\frac{1}{16}$ i „Oldener“ (værdsat til 50 rdl.) og endelig $\frac{1}{8}$ i „The constant Ann“, som kjøptes i 1727 for 728 rdl.

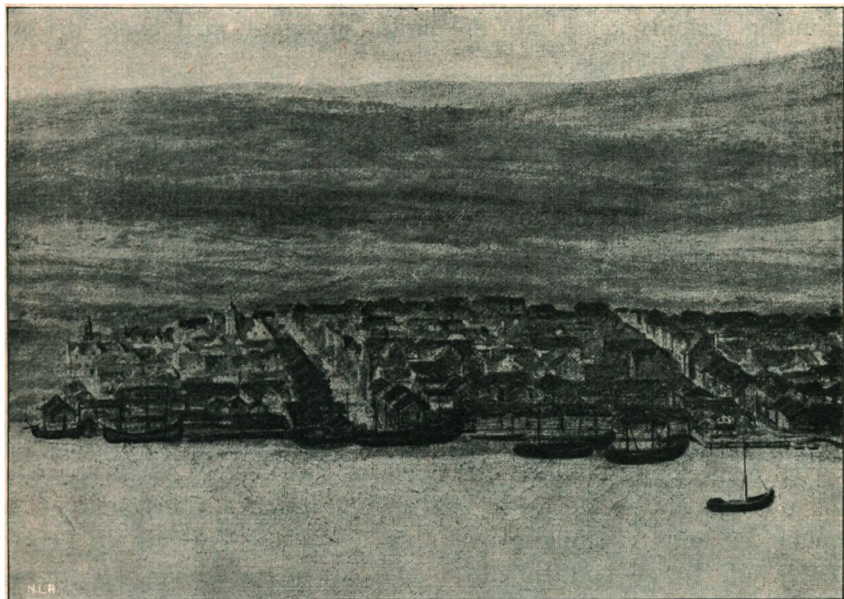
Den trælslast han utskibet kjøpte han av bønderne eller sagbruksierne, hvem han ofte gav pengeforskud til deres sagbruks drift, mot at alle de bord de kunde skjære paa sine sager, skulde leveres ham paa hans trælslasttomter paa Grønland (ved Christiania) efter en viss pris for de forskjellige sorter. Først i sine sidste leveaar blev han, sandsynligvis som pantekreditor, eier av en betydelig skog, nemlig Varilds- og Merildsbruket i Eidskogen, og av Solleruds privilegerte sag ved Lysakerelvans utløp; paa denne kunde der aarlig skjæres 5400 bord.

Hans viktigste utførselsvare næst trælslasten var jern, som for den væsentligste del var tilvirket ved Hakedals og Odals jernverker. I Hakedalsverket, der eiedes av Lars Robsahm, var han interessert som panthaver siden 1707, og 20 aar derefter var hans tilgodehavende steget til 13508 rdl. som Robsahms enke ikke kunde betale, hvorfor kommerceraadinde Collett maatte kjøpe verket paa auktion. I Odals verk, som i nogen tid dreves paa kobber, eiet Collett $\frac{3}{8}$, men driften viste sig i længden ikke lønnende, og i skifteforretningen efter ham

anføres, at Odals verk „er bekjendt at være fast af ingen Værdi, formedelst Verket ligger øde“.

Blandt hans indførselsartikler nævnes salt, korn, dansk og engelsk malt, vin og brændevin, hvorav der ved hans død fandtes oplag i hans sjøboder. Av saadanne boder eiet han 6 stykker, deriblandt en der betegnes som „den store Søbod ved Hovedet af Søndre Brygge“. Den laa ret ut for Raadhusgaten, og en anden var beliggende „udi

BRYGGER OG SJØBODER I CHRISTIANIA FRA REVIERET TIL TOLBODGATEN.

(En del av Jac. Conings maleri fra 1699 (i bymuseet paa Frogner). Taarnbygningen længst tilv. er Opfostringshusets gamle gaard i Kongens gate. Raadhusgaten ligger aapen i hele sin længde. Ved dens nedre ende tilv. ligger Colletts store sjøbod.)

Moratzen“, det vil sige paa den sumpige grund som strakte sig fra foten av „Kirkebakken“ ned mot sjøen, der endnu omkring aaret 1720 skyllet hen over pladsen for det nuværende Jernbanetorv. Desuten var han eier av 2 jernboder, begge paa „Nordre Brygge“ ved enden av Toldbodgaten. Tilsynet med varebeholdningen i disse sjøboder førtes i Colletts senere aar av hans fuldmægtig, *Henrich Henrichsen. Calmeyer* († 1747 som stadsmajor i Christiania). Han var lønnet med 100 rdl. om aaret. En anden betrodd mand i hans forretning var *Peder Gjerdrum*.

De mange indførselsforbud og utførselsforbud, som karakteriserer enevoldsregjeringens toldpolitik, medførte blandt flere onder en vidt-drevet smughandel og andre forgaaelser mot toldlovgivningen, hvilket noksom fremgaar av den tids talrige bestemmelser om konfiskationer og toldsvig. I den henseende hersket over hele Europa en meget slet moral. Der var ingen skamfølelse likeoverfor smugling. Befolkningen holdt med smuglerne og hjalp dem paa alle maater. I Frankrig førte i det 18de aarhundrede toldembedsmændene en forbitret, men temmelig haabløs kamp mot de talrige smuglere, med hvem det ofte kom til hele træfninger¹.

For Christianias vedkommende kaster en stor toldsvigsak fra 1705 et skarpt lys over denne mørke side av den tids handelsforhold. Det kom nemlig op, at byens toldkasserer og et par andre toldbetjenter var bestukket, og at ikke mindre end 63 av byens kjøbmænd og deriblandt kommerceraad Collett, ja selv generaltoldforvalteren og byfogden var indviklet i toldsvigen. Toldernes medskyldige slap dog med skrækken, idet „Vores kiære og troe (!) Undersaatte“ fik tilgivelse mot at avgive fuld tilstaaelse². Hvor slap moralen dengang var likeoverfor toldsvig viser sig derav, at der allerede aaret efter i Christiania hændte en ny og for nogen av stedets første kjøbmænd graverende smuglingshistorie, hvori Collett dog ikke havde nogen del.

Om hans formuesforhold vet man at han i aaret 1700 regnedes for at være en av de mest velstaaende mænd i Christiania. I en samme aar optat fortegnelse over „de bemidlede Betiente og Undersaatte udi Norge søndenfjelds“, som antoges at kunne yde kronen „Forstrækning“ mot pant i anledning av den da utbrutte krig med Sverige, anføres han som formentlig istand til at laane staten 1000 rdl., hvilket er det næststørste beløp som er opført for nogen i Christiania bosat mand. Først kommer „Secreterer *Herman Leopold*“, Løvenskioldfamiliens stamfar, med 2000 rdl., dernæst Collett og 12 andre med 1000 rdl., deriblandt biskop *Munch*, byfoged *Barch*, kommerceraad *Gjord Andersen*, *Povel Pedersen Vogt* og *Peder Pedersen Müller*. Sekretær *Treschow*, *Morten Leuch* og hans svoger *Peder Iversen (Rosenberg)* hvis datter senere blev gift med en søn av kommerceraad Collett, opføres med 500 rdl.³ osv.

¹ Folkenes Historie, Kbh. 1901, VI s. 189.

² Toldsvigsaken omhandles utførligere hos L. Daae: „Det gamle Christiania“, 2den utgave s. 64—65 og A. Collett: „En gammel Christiania-Slægt“, s. 25.

³ Hist. Tidsskr. 1ste r. IV s. 519 o. flg.

Fra slutningen av 1709 har man et nyt bidrag til kundskaben om hans økonomiske stilling i en av vicesatholder *Johan Vibe* optat „Fortegnelse paa de af Stand og Rang, store bemidlede Personer, der besidde kostelige Saugbrug og Tømmerhugst, stort Jordegods, rede Contanter og Vexeler her syndenfelds, der kan udgiøre Rytterhold.“ Her er han opført i 1ste klasse som „een stor Handelsmand“, der kunde stille 2 ryttere til kronens disposition: Da disse skulde stilles med hester og fuld mundering, var paalægget ikke ganske ubetydelig, idet alene munderingen for hver karl ansloges til en utgift av 68 rdl. Hesten kostet forholdsvis meget mindre, idet en god hest dengang var at faa for omkring 20 rdl.

Men denne skat var intet mot de byrder Christianias borgere fik at bære i de paafølgende krigsaar, da den ene ekstraskat avløste den anden under de forskjelligste navne. De begyndte i 1709 med en forholdsvis moderat saakaldt skjærbaatskat til utrustning av skjærbaater, hvorav Christiania og de underliggende ladesteder Drøbak, Son og Hølen skulde stille 3. Derpaa fulgte i 1710 en trykkende indkvartering av 5—600 mand og en baatmandskat, og aaret efter paalagdes en stempelavgift paa indførte sko, en kop-, heste- og ildstedskat foruten en besynderlig skat paa parykker, fontanger, karosser, karjoler og tjenestefolks løn. Alle disse paalæg indbragte tilsammen 7033 rdl. Med aaret 1712 begyndte dog den haardeste tid. I dette aar fik borgerne befaling til at brygge 1500 tdr. øl til hæren, og i tidsrummet fra 1712—1715 maatte byen i krigsstyr utrede 55765 rdl. eller ikke langt fra 14000 rdl. aarlig, hvilket allerede i og for sig var et svært paalæg for en by som Christiania, men føltes dobbelt trykkende paa en tid da handel og skibsfart var i sterk tilbagegang. For de mest formuende kjøbmænd løp krigsstyren eller den saakaldte dagskat i 1712 op til 547 rdl. (efter $1\frac{1}{2}$ rdl. om dagen). I 1716 kom saa Carl den XII's besættelse av byen med indkvartering av fiendtlige tropper, brandskatning og ødelæggelse av eiendom, hvorved specielt Collett led store tap, og da saa fienden vel var drat bort, begyndte de ekstraordinære skatter paany og holdt ved til krigens slutning.

Efter krigen var byen ganske avkræftet, og det varte længe, inden den atter kunde hæve sig til den grad av velstand som havde raadet der i begyndelsen av aarhundredet. Især havde skibsfarten faat en varig knæk. Mens Christiania i 1704 eiet 25 større skibe paa 2940 læster, deriblandt 14 skibe paa over 100 læster, bestod dets handelsflaade

endnu 15 aar efter krigen kun av 10 fartøier paa tilsammen 436 læster, og av disse var intet over 100 læster. Til enkelte av de større borgere omsendte magistraten i begyndelsen av 1721 efter kongens befaling en liste, hvorpaa de skulde angi den direkte skade de havde lidt ved krigen. Collett opgav da at han i krigsaarene 1709—1720 havde hat følgende tap:

Skibet „Jomfru Anna“, 225 læster, tat av Svensken paa en reise til Portugal 1710; heri halvdelen	5000	rdl.
Skibet „Treenighed“ likeledes opbragt 1710; $\frac{1}{3}$ av ladningen	1017.14	„
Skibet „Catharina“, opbragt av Svensken 1710; med dette tapt varer for	375	„
Et av fienden i 1710 jaget skib, der av den grund forliste i Beltet med 140 skø jern og bly.	1247.2	„
Et skib, bestemt til Kjøbenhavn 1711, blev opbragt til Sverige; dermed tapt 80 skø jern	680	„
Med skibet „Hyrden Jacob“, som opbragtes av fienden tapt en hel ladning 1711.	1147.2	„
	tilsammen	9467.14 rdl.

„foruden mange andre Skiberumme, som af Frygt for Fienden strandet, saasom

Skibet „St. Johannes“ 1711, deraf $\frac{5}{8}$ med ganske Ladning, over	6000	„
Skibet „St. Lorentz“ 1715, deraf Halvdelen, omtrent .	2000	„
foruden Skader ved Ladninger udi befragtede Skibe til over	7000	„
og ved Fiendens Indfald her udi Christiani 1716 af Fienden berøvet Varer og Penge til	8000	„
	tilsammen	32467.14 rdl.“

5 andre større borgere opgav at ha tapt tilsammen 39089 rdl.

Nogen pengeerstatning for disse tap har de skadelidende neppe faat. Collett fik derimot efter ansøgning tilstaat følgende bevilgning for sin søn og hans kompagnon *Peder Leuch* (firma „Collett & Leuch“):

„Vi Friderich d. IV, Konge osv. gjøre vitterligt, at Vi efter Os elskelige James Collett, Vores Commerce Raad, hans herom allerunderdanigst gjorde Ansøgning og Begiæring og udi allernaadigst Henseende til den store Skade, som han udi seneste Krigstider haver lidt, allernaad. have bevilget og tilladt, saa og herved bevilge og tillade, at hans Søn Peter Collett og hans Compagnon Peter Leuch af Vor Kiøbsted Christiania maa for alle borgerlige og Byes Bestillinger og Forretninger være frj og forskaanede, dog skal de derjmod forpligtet være deres Borgerskab der at tage, forbydendes alle og enhver herjmod eftersom skrevet staaer at hindre eller udj nogen Maade Forfang at gjøre. Under Vor Hyldest og Naade givet paa Vort Slot Koldinghus d. 15 Maj Anno 1722“ osv.

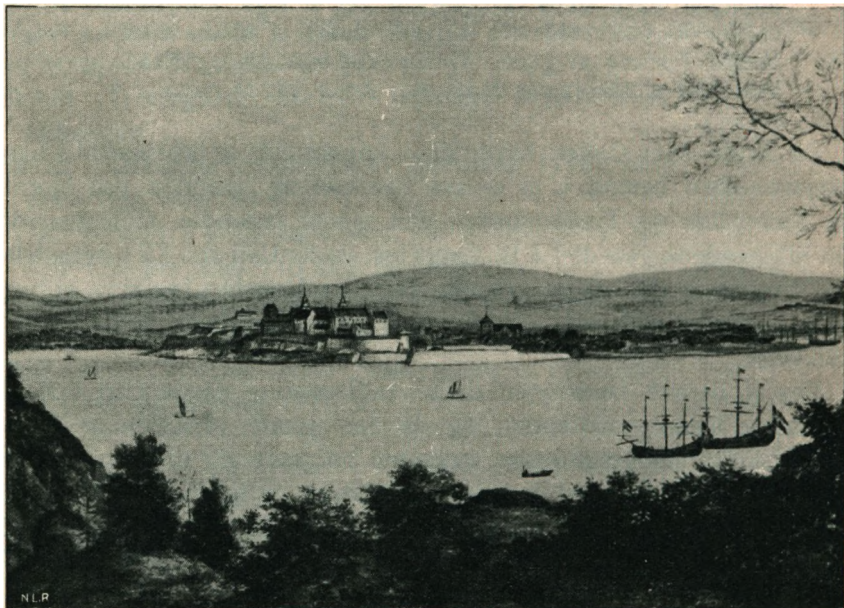
En skade som Collett havde litt i krigens tid, er ikke nævnt i hans opgave. Den bestod i, at et hus han eiet og bebodde paa hjørnet av Kirkegaten og Toldbodgaten, den senere saakaldte „Collettgaard“, nu tilhørende boghandler J. W. Cappelen, under Carl den XII's besættelse av Christiania led saa meget ved kuler fra Akershus fæstning, at bygningen maatte nedrives, hvorefter den blev opbygget i sin nuværende skikkelse.

For at berøve fæstningen dens vandforsyning havde Carl den XII avskaaet byens vandrender, og da den gamle vandledning havde latt adskillig tilbake at ønske, bestemte borgerne sig til at anlægge en ny, større ledning med indtak i Akerselven en fjerdingsvei fra byen, og vandspring i store firkantede brønder ved krydset av alle hovedgater. Anlægget, som lededes av den fra Sverige til Christiania i 1697 indvandrede Peter Arbin som engagert vandinspektør, stod paa i flere aar og kostet den uttømte by henved 6000 rdl. som dels inkom ved frivillige bidrag, dels ved utligning paa skatteborgerne. Det største frivillige bidrag (150 rdl.) gav kommerceraad Collett.

Ved sin død (1727) var han sandsynligvis Christianias rikeste mand. Hans bo er det største som indtil den tid og længe efter findes registrert i byens skifteprotokoller. Boets visse indtægter utgjorde 113 190 rdl. og de uvisse fordringer 26 662 rdl., tilsammen 139 852 rdl. Utgiftene beløp sig, iberegnet begravelles- og skifteomkostninger, til 27 705 rdl., altsaa var nettoformuen til deling mellem arvingene 112 147 rdl. eller med fradrag av de usikre fordringer 85 485 rdl. Blandt Collett's efterlatte papirer fandtes en bog, hvori var optegnet alle de tap han havde lidt ved fallitter og sjøskade m. m. fra 1676, det aar han begyndte sin handelsvirksomhet, til 1720, altsaa et tidsrum

av 44 aar. Det viste sig derav, at han ved andres bankerotter havde tapt 38 920 rdl., ved sjøskade før krigen 21 375 rdl. og ved sjøskade „og anden fiendtlig Forlis“ i krigen, som før angit 32 467 rdl., ialt 92 763 rdl. Under saadanne omstændigheter er det merkelig at han kunde efterlate sig en saa betydelig formue. Trælashandelen maa i de gode aar ha været en overordentlig lønnende forretning.

SKIBE PAA CHRISTIANIAS HAVN OMKRING AAR 1700.

(Maleri av Jac. Coning, tat fra Hovedøen.)

Blandt boets eiendele nævnes: 1) „Bygaarden“ „beliggende mellem Morten Garvers [d: Morten Berners] paa den ene Side og afgangne Capitaine Colletts forhen iboende Leyegaard paa den anden Side, med istaaende 15 Jernkackelovne og al anden nagelfast Indretning samt en til Gaarden liggende Engeløkke“ værdsat til 4 000 rdl., en i de tider meget betydelig sum for en Christianiagaard, 2) den nævnte leiegaard ved siden av (med fasade mot Toldbodgaten), hvor hans ældste søn havde bodd, 1 000 rdl.¹⁾; 3) løsøre i bygaarden 2 442 rdl.;

¹⁾ „Bygaardens“ (Collettgaardens) nuværende takstvärdi er kr. 340 000 og leiegaardens kr. 50 000.

4) 6 sjøboder og 2 lader i Akersgaten (paa det sted hvor nu Trefoldighetskirken ligger) tilsammen 2350 rdl.; 5) *Sollerud* gaard ved Lysaker med en kværn og en sag (av skyld 1 sk $\ddot{u}$ 1 L $\ddot{u}$ tunge) 1500 rdl.; 6) *Furuset* gaard i Østre Aker (10 L $\ddot{u}$ tunge) 600 rdl.; 7) „Engestykket *Holtet*“, likeledes i Østre Aker, (1 ort) 400 rdl.¹; 8) *Trosvig* gaard ved Fredriksstad med bygsel og herlighed (6 sk $\ddot{u}$ tunge) 4400 rdl.; 9) 2 bygninger „paa Stranden sammesteds, opbygget med Bolverk“ 1081 rdl.; 10) *Varilds-* og *Merildsbruget* i Eidskogen 471 rdl.; 11) halvdelen i *Sigdals* tiende 1000 rdl.; 12) 5 skibsparter 2807 rdl. — tilsammen faste eiendommer og løsøre 22051 rdl. Resten bestod i utestaaende fordringer samt for omtrent 11000 rdl. i trælastbeholdninger og varer, især salt, korn og malt.

Blandt takstværdierne for boets varer m. v. kan nævnes, at 1 tønde dansk rug var værdsat til 2 $\frac{1}{4}$ rdl., en tønde dansk byg til 1 $\frac{1}{2}$ rdl. og en tønde dansk havre til 3 $\frac{1}{2}$ 12 β . En favn birkeved kostet 2 $\frac{1}{2}$ (= $\frac{1}{2}$ rdl.) à 2 $\frac{1}{2}$ 6 β , en ko 5 rdl. og en gris 1 $\frac{1}{2}$ rdl. „Niels Kusk“ havde en aarlig løn av 14 rdl., „Ole Gaardsdrenge“ fik 10 rdl. om aaret og 4 tjenestepiker havde i 1711 en samlet løn av 30 rdl. eller gennemsnitlig 7 $\frac{1}{2}$ rdl. om aaret. Av boets priser paa faste eiendommer og løsøre m. v. at ville utlede værdien av Colletts formue efter nutidens priser lar sig vanskelig gjøre. Det antages at den har svaret til mindst 1 million kroner (5 ganger beløpet 113000 rdl. à kr. 2.00).

*

Familien Leuch.

Den familie her i landet som den engelske Collett like fra sin ankomst hertil kom i berøring med og hvori han ogsaa blev indgiftet, var familien *Leuch* eller *Leuck* som den oprindelig skrev sig. En oversigt over denne engang saa blomstrende, men nu utdøde Christiania-slegts historie vil her være paa rette sted. James Colletts giftermal med raadmand Leuchs datter var nemlig indledningen til en nøie forbindelse mellem begge familier, som strakte sig ut over et helt aarhundrede. Den styrkedes ved at kommerceraad Colletts søn Peter gik i kompaniskap med sin fætter Peder Leuch under firma *Collett & Leuch*, et kompaniskap som fortsattes av begges sønner, og den be-

¹ Holtet er i den sidste tid blit mere bekjendt ved det mystiske mord i 1913 paa eieren grosserer Aasheim.

segledes yderligere ved at medlemmer av den ene familie gjentagne ganger indgiftedes i den anden eller i familier som var besvogret med den, navnlig slektene Müller, Heltzen, Elieson og Anker.

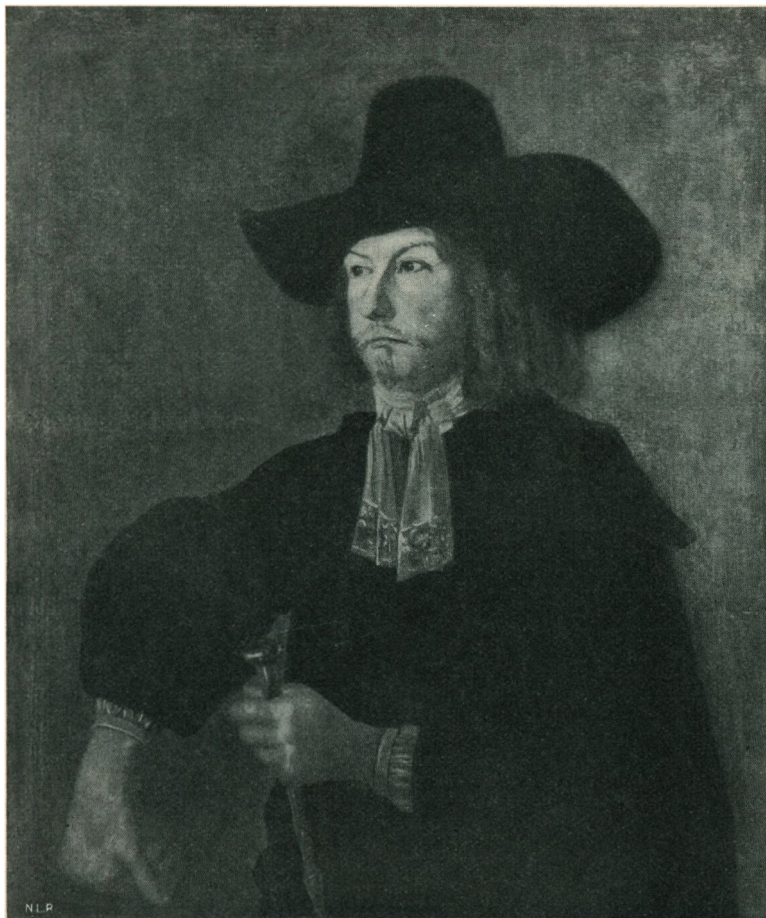
Den ældste Leuch, *Peder Nielsen*, nævnes i begyndelsen av 1660-aarene som kjøbmand i Christiania og tillike som eier av noget „Brug paa Landet“, formodentlig skogbruk. Om hans herkomst vites intet. Hans far synes at ha het Niels Pedersen, da dette navn stod paa en sølvkande paa Bogstad i forbindelse med navnene Peder Nielsen og Morten Pedersen Leuch. Peder Nielsen havde en halvbror, 5te lektiehører ved byens latinskele, *Conrad Conradsen Leuch*, som efter navnet at dømme var av fremmed oprindelse, men Peder Leuch kan dog godt ha været norsk og tat familienavn efter halvbrorens far eller deres fælles mor.

Peder Leuch skal først ha været skræddersvend og derefter omvandrende handelskarl, men endte som en av de mest ansete og velstaaende trælasthandlere i Christiania, hvor han beklædte kommunale tillidsposter og i 1687 utnævntes til raadmand. Omtrent samtidig blev han medlem av en kongelig kommission som skulde avgi betænkning om skogdriften søndenfjelds. Dens forslag resulterte i skogreskriptet av 6. september 1688 og den kgl. res. av s. d. om de privilegerede sagbruk, hvis bestemmelser væsentlig bidrog til at samle trælasthandelen i byerne paa nogen ganske faa hænder og derved la grunden til dannelsen av Christianias mægtige kjøbmandspatriciat.

Leuch var to ganger gift, først med *Anne Mortensdatter*, Enke efter kjøbmand Peder *Kinck* og datter av sorenskriver i Aker og Vestre Bærum, senere raadmand i Christiania *Morten Lauritsen* (Ugla); anden gang med *Alhed* Johansdatter *Krefting*, datter av Bærum Verks eier Johan *Krefting*, og enke efter raadmand i Christiania Hans Pedersen *Buck*¹. Gjennem sit første egteskap kom Peder Nielsen i besiddelse av *Bogstad* med 27 derunder brukte gaarder og skoger i Aker og Bærum, deriblandt Ulleren, Grini med sagbruk og Øvre Bestum med

¹ Raadmand Leuch og hans nærmeste slekt avgir et slaaende eksempel paa, hvor almindelig det dengang var at enkemænd og enker giftet sig paany. Selv var han gift 2 ganger; hans 1ste kone var gift 2 ganger, hans anden kone 3 ganger, og hendes sidste egtfælle, Peder Søfrensen *Moss* paa Bragernæs, havde ogsaa været gift før. Av Peder Nielsens tre døtre blev den mellemste gift 2 ganger, og hendes første mand, raadmand Christen Eskildsen *Griis*, havde tidligere allerede været gift 2 ganger. Den yngste datter blev gift med kjøbmand paa Bragernæs, Niels Iversen *Tyrholm*, som i det hele var gift 4 ganger.

lastepladsen Vækkerø, hvorfra han utskibet sin trællast. Hans svigerfar, Morten Lauritsen, havde faat skjøte paa disse eiendommer av kong Frederik III for pengeforstrækninger i krigens tid, og Peder Nielsen

KJØBMAND OG RAADMAND I CHRISTIANIA PEDER NIELSEN LEUCH († 1693).

utkjøpte efter svigerfarens død sin hustrus medarvinger av godset og utvidet senere sine besiddelser i samme strøk ved indkjøp av gaardene Østern, Ek, Dæli, Fossum med sagbruk, Bjerke, Aas, Nordby, Øraker og Dal samt Jonsrud sag, Stubdal og halve Dybendal eller Flaatern med skoger. Herved la han grundvolden til familiens

senere rigdom, idet han samlet paa én haand det store eiendomskompleks som tildels endnu ligger under én eier og strækker sig paa begge sider av Lysakerelven, Bogstadvandet og dettes tilløb fra Heggeli- og Flaatern-vandene like op til Stubdal paa Ringerike (altsaa den vestlige del av *Nordmarken*).

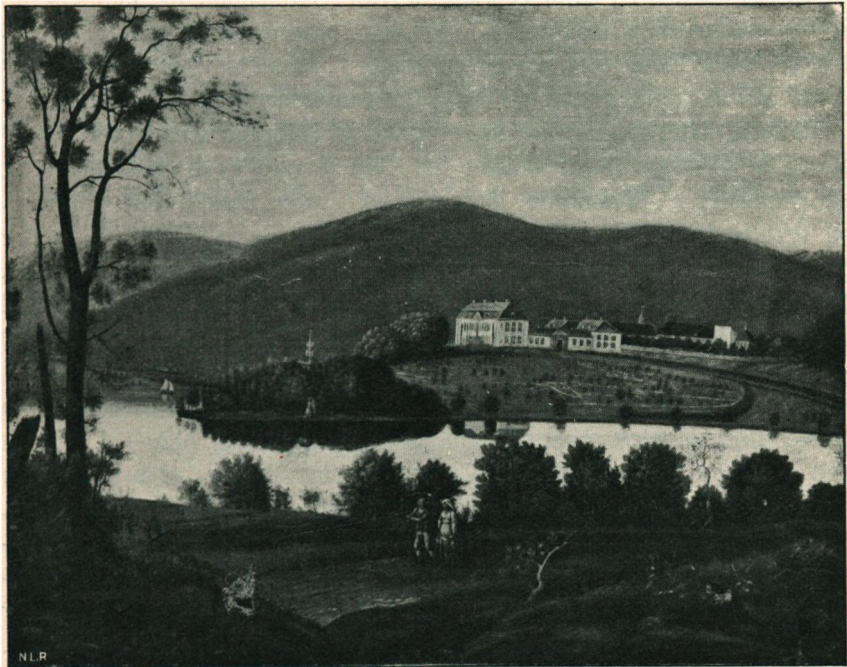
Ved Leuchs død i 1693 havde dog disse eiendommer kun en forholdsvis ringe værdi. *Bogstad* med tilhørende gaarder og skoger blev saaledes, rigtignok efter en ualmindelig lav takst, utlagt til hans ældste søn for 1500 rdl., mens taksten to menneskealdre senere lød paa over det tyvedobbelte beløb. Men bebyggelsen paa Bogstad og det hele utstyr, nærmest beregnet paa et par maaneders sommerophold, var ogsaa yderst tarvelig mot det herresæte som reiste sig der i anden halvdel av det 18de aarhundrede. Dengang James Collett som ungt menneske kom til stedet, laa ved skrænten av det vakre Bogstadvand kun en lav, gammeldags og litet herskabelig bygning med 2—3 værelser og kjøkken nedenunder og 1 værelse ovenpaa. I en liten sidebygning laa „Drengestuen“, og hele kreaturbesætningen var 10 kjør, 2 okser og 1 stut, 1 rød hest og 8 sauer.

Raadmand Leuch efterlot sig 2 sønner, Morten og Niels, av hvilke den sidste døde barnløs, samt 3 døtre, hvorav den ældste, Karen, blev gift med James Collett og den anden, Kirsten, med kjøbmand og raadmand i Christiania, eier av gaarden *Flateby* i Enebak, Christen *Griis*, dernæst med forhenværende foged i Lier senere kjøbmand i Christiania Peder Iversen (*Rosenberg*). Dennes datter Anne Cathrine blev gift med fætterten Peter Collett og fra hendes bror *Mathias Rosenberg*, som døde ugift, kom det bekjendte Flateby midt i det 18de aarhundrede i Collettfamiliens eie. Leuchs 3dje og yngste datter, Anne, egtet kjøbmand paa Bragernæs Niels Iversen *Tyrholm*, og deres søn, prokurator og senere by- og raadstuskriver i Christianssand Iver Tyrholm, blev igjen gift med en sønnedatter av kommerceraad Collett.

Den ældste søn, *Morten Leuch*, overtok Bogstad og de fleste andre eiendommer i Aker og Bærum, drev forøvrig som faren trælæstforretninger i Christiania, hvor han i mange aar „med Ære og Reputation“ beklædte stillingen som stadskaptein. Han døde der i 1717, hvorpaa hans driftige enke, Karen, en datter av den rike raadmand Peder Pedersen Müller (paa Ljan), i henved 40 aar fortsatte trælæsthandelen, som hun utvidet og skjøttet med saa megen dygtighet at hun ved

sin død i slutningen av 1756 kunde efterlate sig en nettoformue paa over 86000 rdl.

Nu havde Bogstadgodset gennem sine fordelagtige skoger og sagbruk faat en ganske anden betydning, idet det med nogen andre gaarder i nærheten ved skiftet efter Karen Leuch utlagdes til hendes sønnesøn Morten Leuch for 40000 rdl. Bogstad gaard bestod nu av

BOGSTAD I ANDEN HALVDEL AV DET 18. AARHUNDREDE.
(Maleri paa Bogstad.)

en anselig hovedbygning¹ med en dagligstue, en 7 fags storstue, 2 store saler og flere mindre værelser, og det staselige indbo alene vurdertes til samme beløp som den sum hvorfor den ældre Morten Leuch i sin tid havde overtat det hele gods. Til hovedbygningen sluttet sig en række uthusbygninger, i haven var et møblert lysthus, paa vandet laa en lystbaat, kort sagt, gaarden var indrettet paa længere ophold og en selskabelighet som stemte med familiens store velstand og løftede sociale stilling.

¹ Midtpartiet av det nuværende Bogstad. Fløiene er bygget av Peder Anker.

Karen Leuch, f. Müller, oplevet sin slegts blomstringstid, ikke bare i talrighed, men ogsaa i anseelse og rigdom. Den ældste av hendes 3 sønner, *Peder Leuch*, stifter med Peter Collett av handelshuset Collett & Leuch, var det bedste skud paa stammen, en for sin retskaffenhet, godgjørenhet, ualmindelige forretningsdygtighet og virkelyst i kommunens tjeneste like agtet mand. Hans død i 1746 blev almindelig beklaget som et stort tap for Christiania, og han efterlot sig et hædersnavn som „den brave og berømmelige Peder Leuch“. Broren *Niels Leuch* var ogsaa en anset Christiania-kjøbmand, en av byens 12 „eligerede Mænd“, sat i en betydelig rørelse som trælasthandler og sagbrukseier og drev vinhandel i kompaniskap med justisraad *Chr. Ancher*, Bernt Ankers far. Den yngste av brødrene, by- og raadstuskriver i Christiania kancelliraad *Jacob Leuch*, har stiftet et par legater for fattige. Han døde ugift. Men begge de ældre brødre havde 10 børn hver, og med et saa talrig avkom skulde man trodd, at slegstens tilværelse var sikret for lange tider. Det gik imidlertid ganske anderledes, idet den allerede i denne generation med de 20 børn utdøde i mandslinjen.

Av Peder Leuchs børn blev kun 2 sønner og 2 døtre voksne. Den ældste søn, *Morten*, overtok som sagt Bogstad og blev i 1758 gift med sin kompagnons, James Colletts søster *Mathia*, et bryllup som forherligedes av hans ven *Tullin* ved det berømte digt „Maidagen“. Morten Leuch døde imidlertid allerede i 36-aarsalderen uten at efterlate sig barn, og da hans bror, justisraad og kommitteret i generalforstamtet *James Leuch*, faa aar iforveien var død ugift, kun 26 aar gammel, utsluktes dermed denne gren av familien i mandslinjen. Paa kvindesiden fortsattes derimot Peder Leuchs linje gjennom hans 2 døtre, *Karen*, gift med den nævnte James Collett, og *Sophie*, gift med kjøbmand paa Fredrikshald Niels Carstensen *Tank*, forældrene til *Carsten Tank*, den senere statsraad, og *Karen Tank* som egtet stiftamtmand i Bergen *Hauch*, i hvilket egteskap den bekjendte digter *Carsten Hauch* fødtes.

Kort efter Morten Leuchs død begyndte ogsaa den anden, yngre gren av slegten at visne hen. Alle Niels Leuchs børn døde barnløse. 3 sønner og 1 datter døde i løpet av 1769—71, omkring 30 aar gamle. I 1820 var der endnu 3 ilive, nemlig jomfru Sophie Cathrine Leuch som i forening med svogeren slotsprest *Sverdrup* har stiftet et legat for det Ankerske Vaisenhus og døde i det nævnte

aar, 83 aar gammel, toldkontrollør Niels Leuch som døde 3 aar senere i en alder av 80 aar, og den avfældige olding Poul Leuch som, likeledes 80 aar gammel, døde i 1825 som den sidste av sin slegt.

*

Husliv i Christiania omkring aar 1700.

Engelskmanden Colletts bryllup med Karen Leuch stod i Christiania 21de juli 1686. Bruden var ikke fuldt 20 aar gammel, født 5te august 1666. Fra deres forlovelsestid var der længe i behold en andagtsbog, indbundet i rød fløiel med spænder, ornamenten og navnetrækkene J. C. og K. L. i sølv. Bogen var en gave fra Collett til hans „dydziiret halfve Siæl“ og indeholdt paa første blad følgende digt:¹

Hvo rette Vej til Salighed
 Vil viiselig betræde,
 Skal ej til nogen anden Sted
 Henvende sig med Glæde
 End til vor Frelser Jesum Christ,
 Som er den Jacobs Stie,
 Paa hvilken Siælen trives vist
 Och kan fra Jammer glie
 Til de udvaldes store Fryd
 Blandt Engler yndig Skare
 Och høre den livsalig Liud:
 Du sluppet er fra fare.
 Det samme lærer denne Bog,
 Som *Karen Leuck* foræris,
 At den ej ligge skal i Krog,
 Men med til Andagt bæris.
 Af min dydziiret halfve siæl
 Gid bogen wel behagis,
 Och ieg med Himlens Skiel
 Til hendes Ven maa tagis.

Bragnæs Den 23 Febr. Anno 1685.

James Collett.

Brudeparret viedes efter skik og bruk i de mere velstaaende familier hjemme i huset, hvortil der var erhvervet kongelig tilladelse. At bryllupsfesten hos Peder Leuch har været splendid tør man nok efter husets leilighet med temmelig sikkerhet gaa ut fra. Vel var det ved

¹ Bogen brændte i 1875 med gaarden Holleby i Tune.

luksusanordningen av 1683 „for at forekomme den overhaandtagende Overdaadighed“ under 100 rdl.s bøter bestemt, at et bybryllup ikke maatte vare mere end én dag, og at der ikke maatte indbydes flere end 12 par gjester foruten forældre, søskende, søskendes mænd og koner, farbrødre og morbrødre; fremdeles at der til bryllups ikke

KAREN COLLETT f. LEUCH 1666—1745.

skulde trakteres med mere end 8 retter mat, og specielt at der ikke maatte „anrettes Pyramider af Sukkerbagerie iblant Bryllupskosten, meget mindre nogen Overdaadighed med sær kostbare Retter optænkes, men Alting tarvelig efter enhvers Vilkaar anstilles.“ Men indenfor denne grænse var der dog, som man ser, et noksaa vidt spillerum for et rikt gjestebud.

En gjennomgaelse av Christianias ældste skifteprotokol, fra

slutningen av 1600-tallet, aapner os et godt indblik i den tids husstel og levemaate hos byens borgere. Husene var lave, aldrig mere end to-etages, med smaa vinduer og aapne svalganger rundt gaardspladsen. Indredningen og bohavet var forholdsvis tarvelig, selv hos borgere som kunde efterlate sig nogen tusen riksdaler. Storborgerne, som næsten altid var huseiere, bodde dog ialfald rummelig, for det var ikke skik at leie bort nogen del av huset, hvorimot de ofte havde

en eller flere andre byggaarder som de leiet ut. I de større gaarder stod derfor som regel flere værelser ubebodd og bruktes bare som gjesteværelser eller naar der var selskap. Dette var spesielt tilfælde med „salen“, som utgjorde en nødvendig del av leiligheten hos en mere bemidlet Christiania-kjøbmand og benyttedes ved høitidelige anledninger, men ellers tjente til pulterkammer for overflødig bohøve og navnlig senger og sengklæder, hvorav der pleiet at være en rundelig forsyning. Særskilte spisestuer nævnes ikke i den tids byggaarder; formodentlig spiste familien til daglig i et av soveværelserne, hvorved er at merke at der selv i meget store leiligheter kunde staa en eller flere senger i hvert eneste værelse. Det stred ikke mot datidens begreper om selskabelig hygge at motta og beverte fremmede i rum, som tillike tjente til sovekammer. Til de større gaarder hørte utbygninger med bryggerhus og rum for høns og griser, kjøer og hester. I gaardsrummet stod ved- og høislæder, arbeidsvogner og redskaper til dyrkning av den til huset hørende løkke paa byens mark hvor kreaturene om sommeren gik paa græs, og indover i kvartalet kunde der undertiden ligge en have.

Det hus hvorfra James Collett hentet sin brud, var mere end almindelig rummelig og vel utstyrt. Det var en to-etages gaard som i sin tid hadde tilhørt sorenskriver Morten Lauritsen — formodentlig Kirkegaten nr. 16 likeoverfor Collettgaarden, nedrevet iaar. Der var 10 kakkellovsværelser og 3 kammere uten kakkellovn. I 2den etage fandtes „kammeret“, „salen“, „pikernes (3: døtrenes) kammer“, „redskaps-kammeret“, „mellen-kammeret“, „hjørne-kammeret“ og „grøn-kammeret“; i 1ste etage var det „gamle fadeburs-kammer“, „kontoret“, „bedstemors kammer“, „storstuen“, „mellen-stuen“, „senge-kammeret“, desuten kjøkken, bryggerhus o.s.v. Indboet var ikke alene rikt i sammenligning med bohøvet hos byens smaaborgere, men stod i værdi over det sedvanlige hos mænd av lignende stilling og formue som Peder Leuch. Især kom husets velstand tilsyne ved dets rigdom paa sølvtoi som tilsammen veiet 1455 lod. Der var 6 svære kander, de største paa 118 og 116 lod, 18 pokaler og bægere tildels forgyldte og med laag, 12 sølvfater og saakaldte „Musselskaaler“ (3: skjælformede fater), 38 sølvkeer derav flere forgyldte, desuten 4 smørbrikker og 6 saltkar av sølv m. m. Hertil sluttet sig en stor mængde duker og servietter av dreiel og damask. Det daglige bordstel var dog bare av tin, men derav var ogsaa forsyningen rikelig,

idet der opregnes 92 forskjellige fater av tin og „Sandtin“, 97 tintallerkener foruten krusete posteipander, smørkander og lign. av samme metal. Derimot var der ikke saa meget husgeraad av glas. Man brukte f. eks. endnu hornløgter ved siden av løgter av glas. Dog anføres 15 forskjellige „Flaskefor“ med indtil 9 flasker i hvert opsæt.

Av værdigjenstande nævnes 13 guldringer, flere guldknapper, en kaarde med sølvfæste og sølvbeslaat gehæng, 12 dusin filigrans sølvknapper, et engelsk „Tommeverck“ av sølv m. m., og av prydelser i de enkelte værelser 3 „Alabastes-Stykker“ og et „udhugget Thebillede“ (formodentlig av kinesisk oprindelse), 3 lysekroner, og et „Seyerverck“ (ur) av messing. Som en av gaardens faststaaende indretninger nævnes et litet „Slaugverck“ med „Stegevender“, som vel har staat i kjøkkenet. Til den kostbarere del av utstyret hørte sengene, hvori der stak adskillig kapital og meget arbeide. Der opregnes bl. a. en „Billedhugger-Seng (o: utskaaret seng) med Himmel“, klosterlerrets laken i rikt utvalg, laken av kammerduk med kniplinger, edderduns dyner med rødt silkebastes overtræk, klosterlerrets putevar med kniplinger, rødt „Sarges Sperlagen med Kappe og uldne Fryndser“ samt olmerduks puter og overdyner. Med gardiner synes derimot huset at have været meget sparsomt forsynt, idet der kun opregnes 4 par av blaa „Stemet“ og nogen faa andre av kattun og „Sars“; formodentlig har de fleste vinduer været ganske bare, eller man har nøiet sig med en kappe. Det større træ-bohave var fornemmelig av ek og da gjerne av hollandsk arbeide; av skapene og kisterne, som sandsynligvis har gjort tjeneste som nutidens kommoder, var enkelte prydet med beslag eller indlagte træsorter. Husets bogsamling var litet rikholdig. Den talte bare 22 verker, mest postiller og andre andagtsbøker, men ogsaa nogen faa lovbøker. Bare 2—3 av disse verker var danske, resten tyske.

Det vilde bli for vidløftig her at beskrive møblementet i alle de mange værelser hos Colletts svigerfar, men vi kan kikke ind i nogen faa hvis utstyr var betegnende for den tids mest velstaaende Christiania-huser. „Salen“ var et opbevaringssted for noget av hvert. Der fandtes for det første 3 senger og 3 kufferter, dernæst 2 ekekister og 3 saakaldte halvkister, et ekebord eller en ekeskive som det dengang endnu hette, 6 høie utsyde stoler, 4 høie røde lærstoler, 7 lave do., 2 gule lærstoler med grønt betræk, en malt bänk som vel har været dækket med den 9 alen lange „Bænkedyne“ som

nævnes under boets beholdning av „Bænkeklæder“. Paa væggen hang 6 skilderier, og under taket har en av messing-lysekronerne, formodentlig den største krone med 16 armer, hat sin plads. I „Storstuen“ nedenunder var der 14 høie og 6 lave lærstoler, et stort brunt ekeskap indlagt med sort træ, et andet skap, en løibænk svarende til vore sofaer, et malet rundt hollandsk bord, et mindre bord, en ekekiste med beslag, et sengested og et litet skjermbræt, et stort speil med sort ramme, en liten kuffert, 4 stenskaaler og 2 „Koldskaal-Kopper“ som maaske har tjent som prydelser i værelset, samt 4 store og 5 mindre urtepotter med blomster. Videre var der en lysekrone med 12 armer, 4 kakkellovnspliller av messing, 4 par blaa „Stemettes“ gardiner, utsyde bordtepper med silkefrynsér og adskillige hynder til at lægge i sætet og ryggen paa de stive, litet makelige stoler. Blandt de mindre værelser kan vi vælge „Grønkammeret“, hvor der fandtes en brun himmelseng av ek, et rundt furubord, en ekekiste, en lænestol, 2 høie og en lav lærstol, et speil, 12 skilderier, 8 konfektfater og som særlig prydelse et „Rund-Glas at hænge over Bordet“.¹

Billedet av dette borgermandshjem i Christiania omkring aaret 1690 kan supleres med en beskrivelse av Peder Leuchs dragt, som til hverdags var en brun klædes kjole foret med sarge, klædes knapper samt vest og knæbenklær. Ovenpaa den svære, lokkede paryk som faldt ned paa skuldrene, sat en sort hat, eller paa længere turer en brun „flosset Reisekasket“. Om søndagene bar han en sort klædes kjole og benklær kantet med „Graaverk“, dertil en kaarde med sølvfæste. Utenpaa kjolen kunde han ha en sort klædes kappe. Til dragten hørte desuten om vinteren en liten „Dyfveldskinds“ muffe.

Efter i flere aar at ha bodd i en svigerforældrene tilhørende „leiegaard“ paa 10 værelser, kjøpte Collett i 1703 for 1995 rdl. av sogneprest til Nes Johannes Colstrup en en-etages gaard paa hjørnet av Kirkegaten og Toldbodgaten, „med paastaende og hosliggende Bygning, Gaardsrum, Urtehaug² i Gaarden, item Dam og Vandposter,

¹ I Norsk Folke-museum findes et eksemplar av denne rare prydelse. Den er av mørkeblaat glas, formet som en kulerund flaske, omtrent 15 cm. i diameter og med en kort hals til fæste for en snor. Paa kulens underside er indslipt nogen forgyldte forsiringer, et tanksprog og aarstallet 1803.

² Haven strakte sig bakom nabohuset i Kirkegaten, nr. 13. I 1703 kjøpte han ogsaa en anden og større have, „beliggende strax uden Volden“, formodentlig den samme lysthave som 20 aar senere eides av „Collett & Leuch“ og siden blev saa bekjendt under navnet „Grændshaven“.

som derudi forefindes, og Indredningen, der bestaaer af en indmuret Bryggekedjel og 6 Kakkellovne, tvende af dem med Messingpillarer, 20 Messingskruer, tilligemed den Kornløkke paa 4 Tønder Sæd, ved Akers Kirke beliggende, som under Gaarden hører.“¹ Gaardsinventaret forøket Collett nogen aar senere med en haandsprøite for brandtilfælde, idet han efter den store ildebrand som høsten 1708 lagde

COLLETTGAARDEN I ÆLDRE TID.
(Butikdørene paa hjørnet er fra forrige aarhundrede.)

to av byens nederste kvartaler og henimot 80 sjøboder i aske, med god grund næret liten tro paa tilstrækkeligheten av de kommunale slukningsredskaper. Denne mangel blev forøvrig i 1710 erkjendt av byens autoriteter, som fulgte Colletts eksempel og bestilte en større brandsprøite fra Kjøbenhavn efter hans anvisning.

„Collettgården“, som eides og beboddes av kommerceraaden og hans efterkommere i 125 aar, blev efter ødelæggelsen under byens beleiring av Carl XII i 1716 fuldstændig ombygget og fik da sin

¹ Denne løkke laa i dalsænkningen mellem Akersbakken og St. Hanshaugen.

nuværende skikkelse. For sin tid var denne nye grundmurte bygning særdeles lys, rummelig og galant utstyrt. Den kortere 7 fags facade mot Toldbodgaten er utbygget i et karnap, som ender i en spids gavl. Hovedfasaden mot Kirkegaten med 13 fag vinduer i anden etage har over de 5 midterste fag en bred gavldekoration. Over indgangsdøren er efter engelsk skik anbragt en byste, og hjørnerne paa taket er smykket med opretstaaende løver som holder vaabenskjold.¹ Husets 12 værelser, deriblandt i anden etage en hjørnesal med 8 fag vinduer, var forholdsvis høie til loftet, og i flere rum var loftet prydet med svære basrelief'er av gips, forestillende guder og gudinder, sindbilleder paa dyder samt mennesker og dyr i løvverk og deslige, alt i barok. Enkelte av disse lofter staar endnu urørt, hvorimot de gammeldagse svære kakkelovner og de vakre brandmure, beklædt av hollandske, hvite, glasserte stener med blaa blomster eller figurer i hvert felt nu er forsvundet.

Værelserne var, som det sees av skifteprotokollen i Riksarkivet, staselig møblert med høiryggede ruslærs stoler, damaskes forhæng, „Gueridon'er“ (lampetholdere), forgyldte skaper, hollandske skaper av valnøttræ, engelske dragkister, speiler med glasramme eller forgyldt eller sort lakert ramme og guldkrone over, slagurverk, løibænker, røde plysjes taburetter og lænestoler, 13 familieportrætter og endel „hollandske Skilderier“ o. s. v. Til de spinkle, lakerte kinesiske møbler som dengang saa smaat havde begyndt at faa indpas, ser man endnu ikke noget spor i dette mere gammeldagse hjem, og her optræder heller ikke den lette, lystige rokoko, som hos den næste generation i stor utstrækning avløste den tunge barokstil. Et i langvæggen i salen indfældt stort landskapsmaleri synes at være fra en litt senere tid.

Sølvtoiet var meget rikt. Der fandtes bl. a. et sølvopsæt med 5 bøsser, vegtig 140 lod, 7 kander, hvorav nogen paa henved 100 lod, 8 massive fater og tallerkener, de største paa omkring 70 lod, endel bægere og krus, tildels forgyldte og paa føtter, endvidere kopper, smørbrikker, saltkar, øser med louisd'orer indfattet i skaftet, skeer m. m., alt tilsammen vegtig over 1200 lod (eller 19 kilogram). Av kostbarheter nævnes et guldur, en „diamantes guldring“ og et guld-

¹ Den berømte engelske statsmand *Lord Brougham* som ved juletid 1799 opholdt sig i Christiania, skriver at „Among the houses which we remarked as splendid were those of Mr. Anker (Palæet) and Mr. Collet.“ (The life and times of Henry Lord Brougham, vol. I, London 1871.)

egg, formodentlig et av de i velhavende kredser dengang meget brukte hovedvandsegg, som pleiet at indeholde en i vellugtende vand dyppet svamp. Til bordets utsmykning hørte derhos efter den tids skik porselænsopsæt med snirklede krukker og smaa figurer av personer og dyr, især løver. Av stentøi og glas var der ogsaa endel. Det daglige bordstel bestod vistnok fremdeles mest av tin, men dette materiale var dog allerede sterkt paavei til at avløses av hollandsk stentøi, „blaa og hvide Delfts“ tallerkener og fater. I bakgaardens avlukker stod en „karosse“, værdsat til 100 rdl., en halvvoan (60 rdl.), forskjellige arbeidsvogner og slæder samt en karjol, endvidere 2 sorte kjørehester, vurderte for tilsammen 100 rdl., en gammel blak hest (værdsat til 4 rdl. = kr. 8,00!), en ko (5 rdl.) og 2 griser (1¹/₂ rdl.) hver).

Av familieportrættene fra „Collettgaarden“ er enkelte endnu i behold, specielt oljemalerier av familiens stamforældre. Av kommerceraden har man 2 portrætter, et fra hans senere aar, og et tidligere som efter utseendet og dragten kan været malt i slutten av 1600-tallet, maaske av hollænderen Jac. Coning (som har malt Christiania-prospektene i Nationalgalleriet), eller den „Contrafeyer“ Buisner som ved den tid opholdt sig i Christiania. Collett er her fremstillet som en kraftig, fyldig mand med mørk hudfarve, brune øine, og en svær, mørk, lokket paryk à la Louis XIV. Kommerceraadindens portræt viser os en meget blond dame med et klokt, ganske vakkert ansigt, regelmæssige træk og let pudret, lokket haar, dertil en rank holdning og en ypperlig figur, som fremhæves av en enkel, borgerlig dragt, bestaaende av en lyseblaa, temmelig nedringet, av topasagrafer sammenheftet kjole hvorover er kastet et rødt sjal.¹

Colletts havde 9 børn, hvorav 3 sønner som var født i 1688, 1689 og 1691 og som alle hette *Peter*, døde i vuggen, mens følgende 3 sønner og 3 døtre vokste op: 1) *James*, f. 1687, gift med *Karen Berg*, død som kjøbmand og stadskaptein i Christiania før forældrene, kun 37 aar gammel; 2) *Anna*, f. 1690, gift med kjøbmand og stadsmajor i Christiania *Anthoni Müller* og død 1729; 3) *Peter*, f. 1694, gift med sin kusine *Anna Cathrine Rosenberg*, fortsatte farens handelsvirksomhet, død 1740; 4) *Maria*, f. 1695, gift med zahlkasserer *Weybye*, senere med magistratspræsident i Christiania *justisraad Resen*, og død 1762; 5) *John*, f. 1698, gift med *Ambrosia Borne-*

¹ Portrættene findes paa side 10 og 28.

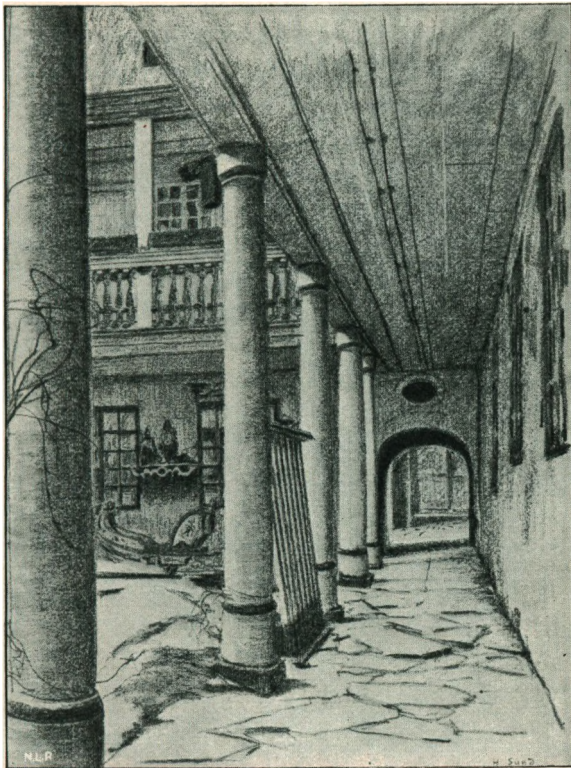
mann (f. Michelsen), død som kjøbmand i London 1759; 6) *Sara*, f. 1702, gift med kjøbmand i Trondhjem, etatsraad *Lorentz Angell* og død 1756. Om disse 6 børn henvises til 2det slegtled.

Børnene blev uten tvil opdraget ved en „Præceptor“ hjemme i huset, saaledes som skikken dengang var i velstaaende norske borger-

familier: Det ansaaes ikke passende at sende sønnene i de offentlige skoler, hvor undervisningen var gratis og disciplene maatte synges i kirken og gjøre opvartning ved bryllupper og begravelser. Datidens latinske skole var desuten nærmest beregnet paa utdannelse av prester, mens Colletts 3 sønner bestemtes at skulle gaa handelsveien.

Av en skifteforretning som holdtes paa Bragernæs i begyndelsen av 1721, faar man nærmere rede paa den maate hvorpaa en saadan formuende kjøbmands søn blev opdraget.¹ Fra sit 6te til 14de aar

skulde han „enten privatim i Faderens Huus eller paa Landet udi en brav Præstemands Huus oplæres i boglige Kunster og andre Videnskaber, som i Tiden kunde tjene til hans Nytte.“ Naar han

FRA COLLETT-GAARDENS INDRE.
(Tegnet av H. Sund.)

¹ Bragernæs skifteprotokol nr. 3, s. 362, skifte efter kjøbm. *Lars Strangers* hustru *Sophie Rosenberg* mellem enkemanden og hans søn *Peder Stranger*. Om barnets opdragelse sluttedes kontrakt mellem faren og hans svogre *Peter Collett* og *Mathias Rosenberg*.

havde fyldt sit 14de aar, skulde han „oversendes til England eller Holland og der i 2 Aar opdrages i de Scientier, som han kan fatte og som ere nyttige til hans Velfærds Befordring.“ Hertil skulde anvendes renterne av hans arvemidler (som ved hans 14de aar forutsettes at være 6100 rdl.), og naar han saa havde fyldt det 16de aar,

KOMMERCERAAD JAMES COLLETT FRA HANS ÆLDRE AAR.

skulde der træffes nærmere avtale mellem faren og sønnens nærmeste slegtninger om den videre opdragelse.

I det Collettske hus har der vistnok været forholdt omtrent paa samme maate. Sønnene fik sin første utdanning hjemme, til de var omkring 14 aar gamle, skikkedes derpaa til utlandet for at gjennemgaa en handelsskole og blev efter et par aars ophold der sendt paa reiser, specielt til

England, Holland og Danmark for at utvide sine sprogkundskaper og i det hele avslutte sin handelsvidenskabelige utdanning. I den opgave som Collett i 1711 i anledning av paryk- og karossekatten avgav om sin husstand, er det saaledes oplyst at begge hans yngre sønner (den ældste var allerede gift) opholdt sig utenlands, idet den ene var i Kjøbenhavn, den anden i London, og nogen aar senere hører vi at den yngre søn gjorde en længere utenlandsreise i Holland, Belgien, Frankrig og England.

Av døtrenes opdragelse gjordes der meget mindre væsen. I høiden fik de undervisning i et par fremmede sprog og musik, men forresten stak lærdommen vist ikke dypt. Fra en noget senere tid beretter den danske historiker kammerherre *Suhm*, som i 1752 blev gift med Colletts datterdatter, Karen Angell, at hans hustru „lærte godt tydsk og fransk, som og at spille paa Clavicembal og at dandse heel ziirlig, men især — tilføier han — blev hun af sin Moder underviist i at føre en ordentlig og god Huusholdning samt anholdt til et ærbart, indgetogent og christeligt Levnet.“ Videre end dertil er det neppe gaat med døtrenes utdannelse i kommerceraad Colletts hjem. Her opdroges foruten de 2 yngste ugifte døtre ogsaa deres kusine *Anna Maria Griis*, en datter av den tidligere nævnte eier av Flateby raadmand Christen Eskildsen Griis og Kirsten Leuch. Hun var f. 1692, blev i 1711 gift med kjøbmand og medeier i Fossesholm *Johan Jørgensen (Neumann)* og (efter hans død) i 1729 med daværende major, senere generalmajor og kommandant paa Akershus fæstning *Jonas v. Bjørnsee*.

*

Kommerceraadens død og hans enkes sidste leveaar 1727—45.

Efter nogen tids sygelighet avgik James Collett ved døden i Christiania den 29de mai 1727, henved 72 aar gammel. Han blev begravet den 5te juni. Som vederlag for begravelsesomkostningene fik enken av dødsboet til sin egen begravelse forlods utlagt 1000 rdl. — en for den tid meget betydelig sum —, saa man kan skjønne at likbegjængelsen har fundet sted med al den stas, som det paa nogen maate gik an at utfolde, uten at handle mot de gjældende luksusforbuds minutiøse bestemmelser om hvorledes begravelser skulde gaa for sig.

Nogen tid før sin død havde kommerceraaden paa byens daværende kirkegaard ved Vor Frelzers Kirke,¹ omtrent der hvor brandvaktens hovedstation nu ligger, begyndt at opføre et begravelseskapel for sig og sin familie og tillike bestemt, at der til denne bygnings vedlike-

¹ Til denne kirkes opførelse i 1690-aarene havde han sammen med 3 andre av byens borgere forært al den blaa taksten hvormed kirken blev tækket. Likeledes havde han skjænket kirken over 6000 lastebord og bly for over 200 rdl.

hold skulde avsættes noget av hans efterlatte formue. Arvingene blev derfor enige om, at Holtet i (Østre) Aker ikke skulde utloddes med de øvrige eiendommer, men overlates enken for livstid, mot at hun paatok sig at holde kapellet vedlike, og efter hendes død skulde Holtet og vedlikeholdspligten gaa over til „ældste Søn, saalænge Søn er, og ældste Datter, naar Søn ei er til, og saaledes fremdeles stedse dermed at continuere, og Begravelsesstedet at tilhøre samtlige Arvinger og deres Børn i Familien.“

Gravkapellet, til hvis opførelse der av boet utbetaltes 2015 rdl., var bygget i barokstil av grundmur, men med trap og utsmykninger, deriblandt familiens vaaben, av marmor. Her blev slegtens stamfar stedt til hvile, og bygningen anvendtes siden efter sin bestemmelse for de i Christiania bosatte medlemmer av familien gjennom 5 slegtled. Omkring aaret 1835 blev den nedrevet paa foranstaltning av kommunestyret, som havde bruk for pladsen til anlæg av sprøitehus og kjøtboder.¹ Samme skjæbne delte to andre gravkapper, som henved midten av det 18de aarhundrede blev opført for familierne Leuch og Elieson (Anker) i nærheten av det Collettske.

Kommerceraad Collett og hans hustru havde allerede den 15de juni 1705 faat kgl. bevilling for den længstlevende til at sitte i uskiftet bo, men denne tilladelse blev ved Colletts død tat tilbake, fordi hans svigersøn, zahlkasserer *Weybye*, var kommet i kasseangel, og kongen (Frederik d. IV) ventet at opnaa nogen dækkelse av dennes gjæld til statskassen ved den arv som nu maatte tilfalde *Weybyes* hustru. Enken og hendes børn ønsket imidlertid ikke, at boets løsøre og faste eiendommer ved auktion skulde spredes utenfor familien, og opgjorde sig imellem for altsammen en værditakst som viste sig at være over 6800 rdl. høiere end den der sattes av de offentlige vurderingsmænd, og som altsaa skulde lægges til grund ved en uttagning av enkelte gjenstande eller en eventuel auktion. Kongen fandt sig da bedst tjent ved at lade det bero ved arvingenes takst, men gjorde dog sit samtykke avhængig av at der lagdes endnu 1000 rdl. paa takstsummen. Herpaa gik arvingene ind, men der kom allikevel ikke noget av boet i kongens kasse, da det viste sig at Collett dels havde laant *Weybye* og dels betalt kautionsansvar m. m. for ham til

¹ Kisterne nedsattes i Vor Frelsers Kirkes kjelder. Familievaabnet er i behold og findes indmuret i avdøde justissekretær Johan Colletts forrige eiendom *Framnæs* i Christiania (Munkedamsveien nr. 92).

et samlet beløb av 11669 rdl., mens fru Weybyes arv kun utgjorde 3820 rdl. som avkortedes i mandens gjæld til boet. Med fradrag herav blev den insolvente svigersøn fremdeles boet skyldig 7849 rdl.

Av Colletts efterlatte sikre formue fik enken halvparten og desuten en brorlod (7639 rdl.) samt de 1000 rdl. til sin begravelse, ialt

DE GAMLE GRAVKAPPELLER VED VOR FRELSERS KIRKE.
(Gouache av kaptein Jac. Munch omkr. 1820.)

50657 rdl. Resten deltes mellem børnene (og stadskaptein Colletts efterlatte 3 umyndige børn), saaledes at sønnene fik dobbelt arv mot døtrene. De uvisse fordringer fordeltes forholdsvis.

Da kommerceraaden døde, lot hans enke gjøre likkister baade til sig og til den avdøde. Hun har vel ikke trodd at skulle overleve ham saa længe, og da indboet i „Collettgaarden“ skulde registreres, oplyste nevøen Peder Leuch som førte skifterettens medlemmer om-

kring i huset, at enkefruen var i den tilstand at de ikke kunde spørge hende om nogen ting. Hun havde dog endnu en lang levetid for sig, idet hun overlevet sin mand i 18 aar og først døde, da hun gik i sit 80de aar. Ved skiftet efter sin mand erklærte hun at hun ikke vilde drive noget slags bruk eller kjøbmandsskap, men forholdene stillet sig saa at hun kom ind i flere indviklede saker og paa sine gamle dage maatte føre en langvarig proces, inden hun kom til sin ret.

Paa hendes part faldt, foruten de faste eindommer, tillike to betydelige gjældskrav, det ene paa 13 508 rdl. hos eierinden av Hakedals Jernverk i Nittedalen, *Cecilie Robsahm*, det andet paa 9 581 rdl. hos stiftamtmand *Wilhelm de Tonsberg*, som eiet halvdelen i den adelige sædegaard Ulveland (paa Eker) med tilhørende sagbruk, til hvis drift Collett havde forstrakt penger mot at faa vederlag i træløst. Disse to debitorer kunde ikke betale sin gjæld til boet. For at redde sin fordring i Hakedals Jernverk maatte hun derfor omtrent 1732 kjøpe verket med marsovn, gruber, gaarden Hytten og et sagbruk ved auktion, og senere fik hun ogsaa skjøte paa de i nærheten liggende gaarder Holm, Nøkleby, Elnæs, Kongsvang, Kappelsrud, Ask og Næs samt de 2 Rotnes-sager. Desuten maatte hun procedere med enken Robsahms arvinger om en betydelig kapital, men vandt sin proces med omkostninger ved høiesteretsdom av 15de juni 1741. Jernverket med tilhørende gaarder og bruk satte hun i god stand og bortforpagtet alt til huset Collett & Leuch. Her tilvirkedes bl. a. udmerkede kakkellovner. I 1740 indtraf det uheld at marsovnen blæste ned, hvorved eierinden led et tap av 1434 rdl. Ved kgl. resol. av 8de mars s. a. fik hun derfor paa ansøgning et avslag av 400 rdl. i verkets tiende for 1739 og 1740.

I 1731 avgik stiftamtmand W. Tonsberg ved døden og nogen aar derefter (den 15de december 1733) saa Karen Collett sig paa samme maate som ved Hakedals Verk nødsaget til at kjøpe hans del i *Ulveland* med tilhørende gods, som bestod i 10 sager samt gaardene Søndre Skot, Kopperud, Kvisle, Levesby, Kværk og halve Hære. Kjøpesummen for denne betydelige eiendom, hvis største værdi laa i dens privilegerte og for et beløp av 576 rdl. tiendefri sager, var 15 500 rdl. Den anden halvdel i Ulveland tilhørte enken efter stiftamtmand Mathias de Tonsberg, Anna Catharina Mecklenburg. Fra aaret 1730 blev eiendommen i sin helhet bortforpagtet til Collett & Leuch.

Karen Collett døde i Christiania den 26de oktober 1745. En foreløbig bisættelse fandt sted den 4de november, men hendes efterlatte

vilde ha en staseligere begravelse end tilladelig efter den gjældende begravelses-forordning, som bestemte at foruten forældre, børn, søskende eller arvinger maatte alene 6 par mandfolk, men ingen kvinder følge den avdøde til graven. Og først efterat de ved en kgl. resol. av 17de januar 1746 havde faat fritagelse for dette lovbud, foregik den egentlige likfærd, idet kisten med megen høitidelighed blev overført fra Collettgaarden til pladsen ved siden av kommerce-raaden i familiekapellet paa Vor Frelsers kirkegaard.

Residerende kapellan, tit. professor *Hans Alexandersen Bork* skrev følgende gravskrift, der sandsynligvis, som almindelig i betalte gravskrifter, lider av adskillig overdrivelse i sin overstrømmende ros, men dog efterlater det bestemte indtryk at den avdøde har været et godt, elskværdig og ganske betydelig menneske:¹

„Over
Vel-ædle og Velbyrdige, nu Salige Frue
Karen Leuch,
Fød
udi Christiania den 5te Augusti Anno 1666
Gift
med Vel-ædle og Velbyrdige, nu Salige
Hr. Commerce-Raad
James Collett den 21de Julii Anno 1686,
Død
Sammesteds den 26de Octobris Anno 1745.

En gammeldags og denne Tids ærværdige Matrone,
Som paa Retfærdighedens Vej bar graa Haars Æres Krone,
Navnkundig Ind- og Uden-lands i Øst, Syd, Vest og Norden,
Av Børn og Børne-Børns Flok, som blomstrer over Jorden,
Berømmelig i denne Stad blandt Højeste og Lave,
Som skønner paa den ædle Dyd og Naadens rige Gave,
Paa Glædens Dag i Ægte-stand, sagtmodig imod alde,
I Sorgens Nat og Enke-stand taalmodig drak sin Galde,
Mod sine Egne Moderlig, mod sine Venner kiærlig,
Imod den Arme Hjælpe-rig, imod Jevn-Christen ærlig;
En Soel udi sit eget Huus, en Stjerne i GUDs Tempel,
Hvis Lys i Liv og Lidelse staar Verden til Exempel,
I Tro, i Haab, i Kiærlighed, som kjæmpede bestandig,
Indtil den sidste Fiende hun overvandt saa mandig,
At Hun var aldt fra Verden død, før Hun av Verden dødde,
Men sin Attraa til JESu Skiød med Aandens Giensvar fødde:
Kort sagt: Saa skøn en Lammets Brud gaar nu til Gravens Leje
Vi Rygtet har, men Siælen GUD i Salighed til Eje.“

¹ Se Borks „Grav-Skrifter over endeel avdødde Venner“, Christiania 1751.

Ved skiftet efter hende spredtes de faste eiendommer til alle kanter. De blev ved auktionene i det hele tat daarlig betalt. Collettgaarden solgtes til den eneste gjenlevende søn, John Collett i London, for 3520 rdl., leiegaarden for 650 rdl., Trosvig gaard til generalinde Lützow paa Tomb for 2600 rdl., halvdelen av Varild- og Merildskogen til huset Collett & Leuch for 1500 rdl., den halve Sigdals tiende til søstersønnen prokurator Tyrholm for 100 rdl., og Hakedals Jernverk med alle eiendommene i Nittedalen til kammerraad Hans Sverdrup for 8000 rdl. Ulveland gaard og gods solgtes til forskjellige for 13606 rdl., hvorav der tilfaldt fru Colletts bo, for hvis regning endnu $\frac{1}{8}$ av godset var tilkjøpt, 7480 rdl. Gaarden Furuset i Aker var solgt tidligere, og det samme var tilfælde med Holtet, hvorfor arvingene bestemte at der av boet forlods skulde utlægges 400 rdl. som skulde overgives til den avdødes sønnesøn James Collett, for at han av rentene kunde vedlikeholde familiens gravkapel. Boets beholdne formue til arv beløp sig til 33662 rdl., hvorav sønnen John fik 7480 rdl. og døtrene, fru Resen og fru Angell hver 3740 rdl., mens resten deltes mellen 18 børnebørn.

ANDET SLEGTLED 1687—1762.

Kommerceraad Colletts børn.

1. Stadskaptein i Christiania James Collett.

James Collett — „junior“, som han kaldtes til forskjel fra faren — var født den 19de mai 1687, formodentlig i Christiania, i hvis ministerialbok hans daab dog ikke findes anført. I begyndelsen av 1710 tok han borgerskap som kjøbmand i Christiania, hvor han drev en liten trælasthan del.

Han var løytnant i byens borgervæbning, og da hans morbror Morten Leuch i mai 1714 tok avsked som stadskaptein og chef for det ene av de 2 borgerkompanier, blev Collett junior hans eftermand i denne stilling, som han indehavde til sin død. Stadskapteinene havde hver for sit kompani den høieste befaling over borgervæbningen. De skulde opøve korpsets mandskaper, og i markedstiden eller naar der var brand i byen havde de at møte frem og sørge for vagtholdet. Deres hverv var ulønnet, men da det medførte baade utgifter og tidsspilde, var de efter gammel sed fritaget for byskat og indkvartering og forskaanet for alle andre kommunale ombud.

Kun 22 aar gammel blev Collett den 17de september 1709 i Christiania gift med *Karen Madsdatter Berg*, som var født i samme by i februar 1687 (døpt $10\frac{1}{2}$) og datter av kjøbmand *Mads Olsen* og *Dorothea Pedersdatter Müller*. Denne Mads Olsen og hans efterkommere, som kaldte sig Berg, senere *Bergh*, paastaaes at nedstamme fra biskop Frantz Berg i Oslo som døde i 1591. Karen var datterdatter av den rike kjøbmand og raadmand i Christiania *Peder Pedersen Müller*, ved hvis død der i 1714 tilfaldt hende en arv av noget over 1200 rdl.

„Kaptein“ Collett bodde i sin fars, kommerceraadens fremdeles eksisterende leiegaard i Toldbodgaten ved siden av Collettgaarden, hvor han førte en forholdsvis liten husholdning. I mars 1711 opgav han i anledning av skattepaalægget paa parykker og tyende m. v., at han lønnet en dreng med 8 rdl., en pike med 7 og en anden pike

STADSKAPTEIN I CHRISTIANIA JAMES COLLETT (?)
(Maaske malt av Jac. Coning.)

med 5 rdl. aarlig, samt at han selv brukte paryk og hans hustru fontange. Skjønt han var en rik mands søn, synes han stadig at have været i pengeforlegenhet, og da han den 4de juli 1724, i 37 aars alder, avgik ved døden i Christiania, efterlot han sig kun et ubetydelig bo, hvori gjælden (deriblandt nogen kautionforpligtelser) oversteg indtægten med 334 rdl., saa enken for at komme fra det hele maatte frigaa arv og gjæld.

Av de lange apotekerregninger, som indkom til boet, kan man se at han i sine sidste aar har været en sykkelig mand.

Han havde 6 børn, men derav døde 3 sønner ved navn *James*, fødte i Christiania 1710, 1713 og 1715, som smaa, og kun 2 sønner og 1 datter blev voksne, nemlig: 1) *Matthias*, født 1708, gift med *Beate Løve*, død 1759 som amtmand over Oplandenes amt; 2) *Karen*, født 1711, gift med by- og raadstuskriver i Christianssand *Iver Tyr-*

holm og død 1761; 3) *James*, født 1717, døde paa en sjøreise 1738. Om disse 3 børn henvises til tredje slegtled A.

Efter Colletts død tok hans forældre sig av børnenes opdragelse. Enken flyttet til gaarden Øvre By i Fet, hvori hun eiet halvdelen (skjøte av 5te novbr. 1740), og her døde hun den 9de mars 1744. Bruttoindtægten i hendes dødsbo var 513 rdl., som næsten slugtes av gjælden og skifteomkostningene (354 rdl.).

*

2. Anna Collett og stadsmajor Anthoni Müller.

Kommerceraad Colletts og Karen Leuchs ældste datter *Anna* var født i Christiania den 11te august 1690. Hun havde arvet sin mors vakre ydre. Et ungdomsportræt av hende viser os et ualmindelig tiltalende ansigt med store, brune øine og fine, næsten barnlige, men sjælfulde træk. Nitten aar gammel blev hun i sin fødeby, den 14de august 1709 gift med kjøbmand *Anthoni Müller*, en søn av den foran nævnte kjøbmand og raadmand i Christiania Peder Pedersen Müller og prestedatteren Karen Gjerdrum.

Anthoni Müller var født i Christiania i september 1678 (døpt ^{13/9}), tok i 1703 borgerskap i denne by og gik derefter ind i sin gamle fars trælasthanndel. Faren var en av byens største gods- og sagbruksiere, idet han eiet Stubbe-Ljan med Hvitebjørns bruk i Aker og 39 andre gaarder og sagbruk, beliggende dels paa Nedre Romerike og i Odalen, og dels ved Bundefjorden baade paa Ljansiden og paa Nesodden.¹ Ved hans død i 1714 tilfaldt de fleste og viktigste av disse eiendommer, deriblandt *Ljan*, for en meget billig takst sønnen *Anthoni*, som arvet 14576 rdl. efter ham og nu fortsatte trælasthanndelene for egen regning.²

I Christianias borgerskap var Anthoni Müller en anset mand, som av magistraten benyttedes til flere specielle hverv. Den 4de decbr.

¹ Paa Nesodden eiet han kirken, og der havde han bygget sig et gravkapel for familien. Hans og hans hustrus prægtige likkister staar nu i Norsk Folkemuseum. Det tør være at raadmand Müller stammer fra Nesodden.

² Om hans arv efter faren og overtagelsen av dennes faste eiendommer, hvorved den ældste bror, forhv. kavaleriløitnant Ole Müller blev forbigaaet, se „Kjøbmand og Raadmand Peder Pedersen Müllers Efterkommere“ ved A. Collett, Chr.a. 1881 s. 3 og flg.

1720 fik han og 9 andre av byens betydeligere „Negotianter“ anmodning av magistraten om at utarbeide betænkning og forslag angaaende „Commercetractaternes bedste Indrettelse“, en kommission som uten tvil staar i forbindelse med at Frederik den IV samme aar havde tillatt den saakaldte slotslov, som i vicesatholderens sted midlertidig hadde

ANNA MÜLLER, f. COLLETT (1690—1729).

den øverstestyrelse her i landet, at indkalde deputerte fra de norske byer som drev utenriksk handel, til et aarlig møte i Christiania ved markedstider for at overveie, hvad der kunde tjene til handelens fremme. Denne merkelige bestemmelse om en fællesrepræsentation for norske kjøpstæder blev vistnok kun en bestemmelse paa papiret, men den var dog et tegn paa en voksende indflydelse hos det menige borger-skap, en indflydelse som i Christiania i begyndelsen av

1730-aarene ledet til at det borgerlige tolvmandsraad, byens „eligerede Mænd“, blev et staaende led i dens styrelse, hvis betænkning magistraten indhentet i viktigere saker, navnlig hvor det gjaldt utgifter for kommunen. Müller hørte i mange aar til byens 12 utvalgte mænd.

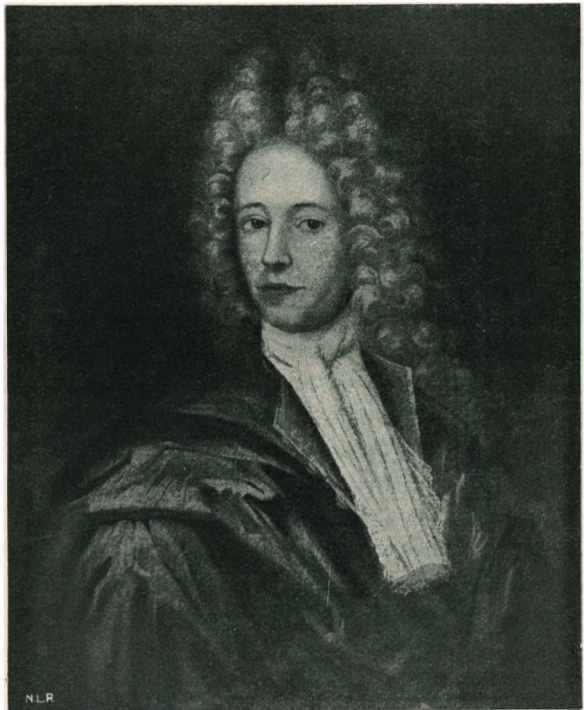
I borgerkorpset avancerte han op gjennom gradene og blev i 1721 av magistraten beskikket til stadskaptein og chef for det ene av byens 2 borgerkompanier (ved siden av svogeren James Collett junior). I

juli 1733 fik han under Christian den VI's ophold i Christiania kgl. bestalling som byens stadsmajor med rang som major av infanteriet. Dette var en ny kommunal værdighet, hvis betydning bl. a. viste sig ved en meget straalende uniform; men det var paa den anden side en ny ansættelsesmaate som ikke faldt i magistratens smag. Den gjorde nemlig indgrep i magistratens rettigheter, idet det fra gammel tid havde ligget til den at besætte de overordnede officersposter i borgerkorpset.

Müller eiet og bebodde i Christiania gaarden nr. 8 i Kongens gate (nu tilhørende grosserer Fr. Meyer), men om sommeren flyttet familien ut til det smukt beliggende Ljan, som allerede i den gamle raadmand Müllers tid var indrettet til sommerophold. Ved stadsmajorens død solgtes denne eiendom (for 3911 rdl.) til justisraad Poul

Vogt og kom fra hans enke, Karen Holter, som blev gift med general Wilster, til hendes bror generalkrigskommissær Holter, senere til general-auditør Wessel, statsraad Rosenkrantz og generalveimester Ingier, i hvis familie den fremdeles er. Ved hovedbygningens brand i 1901 gik mange minderike gjenstande fra gaardens ældre tid op i luer.

Egtefællerne havde 9 børn, hvorav følgende 7 blev voksne: 1) *Peder*, født 1713, bodde først i Christiania, siden i Larvik, gift (mot farens vilje) med *Karen Pusternickel*; 2) *James Collett*, født 1715, reiste i

STADSMAJOR I CHRISTIANIA ANTHONI MÜLLER (1678—1748)

i 1737 til Indien, og senere hørte man ikke noget til ham; 3) *Frederik Christian Anton*, født 1716, major i infanteriet, gift med *Bolette Darjes* og død 1786; deres søn var oberst Jahn Collett Müller paa Raa i Norderhov (hvis sønnesøn av samme navn i mange aar var sogneprest i Østre Aker), og av deres døtre blev en gift med stiftamtmand Christian de Schouboe (statsraadens og statssekretærens far), en anden med konsul Hans Knudtzon i Trondhjem; 4) *Morten*, født 1718, sorenskriver i Nordre Jarlsberg, gift med *Else Cathrine Tobiesen* og død 1796; fra dem nedstammet landskapsmaler Morten Müller og professor Jakob Worm Müller; 5) *Peter Johan*, født 1719, sogneprest i Gjerdrum, gift med *Inger Marie Krogh* og død 1799; 6) *Karen*, født 1722, død 1791, gift med sorenskriver i Eker, Modum og Sigdal, *Otto Laurentii Darjes* paa Melum gaard paa Modum. Dette egtepar var testamentariske universalarvinger efter Karens moster, enkefru Maria Resen, f. Collett, som døde i 1762 og bl. a. efterlot sin søsterdatter en samling portrætter av familierne Collett og Müller (de ældste led). Melum gaard gik senere over til familien Gregersen. Portrætsamlingen er fra den nylig kommet til Drammens folkemuseum. 7) *Sara Maria*, født 1726, gift med kjøbmand i Trondhjem, kammeraad *Hilmar Meincke* og død 1751.

Fru Anna Müller døde 39 aar gammel den 14de november 1729 i Aachen, hvor hun var reist ned for at bruke badene. Hendes lik førtes til Christiania og bisattes den 14de januar 1730 i det Collettske gravkapel. Stadsmajoren overlevet hende i 20 aar og døde i Christiania den 8de juni 1748.

*

3. Kjøbmand Peter Collett. Handelsforhold i Christiania i aarene 1720—1740.

Kommerceraad Colletts og Karen Leuchs søn *Peter*¹ *Collett* fødtes i Christiania den 29de juli 1694 og utdannedes til handelsmand. Da han var blit voksen, gik han i kompaniskap med sin 2 aar ældre fætter, *Peder Leuch*, og stiftet med ham handelshuset *Collett & Leuch*, som første gang nævnes i 1716. Firmaet bestod til henved 1786, da

¹ Ifølge ministerialboken blev han den ²/₈ 1694 døpt *Peter* alene; men hans navnetræk viser ogsaa et L; formodentlig er han opkaldt efter morfaren *P. Leuch*.

det gik over til *Collett & Søn*. I dette lange tidsrum, hvori huset i anseelse og velstand indtok en av de første pladser i Christianias handelsstand, havde det to sæt chefer. Først Peter Collett og Peder Leuch til deres død i 1740 og 1746. Derpaa — efter nogen aars mellemstyre av nære slegtninger under børnenes mindreaarighet — dissers sønner, *James Collett* og *Morten Leuch* i fællesskap indtil den sidstes død i 1768, og endelig James Collett alene.

Collett & Leuch, hvis hovedforretning var den fra fædrene nedarvede trælasthanndel og ved siden derav en del industri og bergverksdrift, begyndte sin virksomhet midt i en langvarig, for landet trykkende krig og netop i det aar da Carl den XII gjorde indfald i Norge og besatte Christiania. Forholdene var forsaavidt ikke videre gunstige for det unge handelshus som skulde oparbeide en forretning, og der indtraadte heller ikke nogen varig bedring, da krigen var over. Der skulde mange aar til før byen atter kom rigtig til kræfter, og især stod det daarlig til med dens skibsrederi, som i krigsaarene havde lidt en saadan skade, at der under trykket av den engelske navigationsakt skulde menneskealdre til, inden handelsflaaden atter naadde den størrelse den havde hat omkring aaret 1700. Som ved en anden leilighet omtalt beløp den i Christiania hjemmehørende tonnage sig i 1735 til neppe en syvendedel av hvad den i 1704 havde været, og Collett & Leuch kunde nu som eiere av to mindre fartøier, brigantinen „De trende Brødre“ paa 80 læster og pinken „Patientia“ paa 44 læster indta pladsen som nr. 1 av redere av Christianiaskibe. Forøvrig havde de nogen parter i fremmede, navnlig engelske fartøier.

Regjeringens handelspolitik var heller ikke altid av den beskaffenhed at den kunde skaffe liv i forholdene. Tvertimot bidrog den ved enkelte foranstaltninger snarere til at hemme fremgangen, som for eksempel ved den ukloge forordning av 1735, som forbød hele det søndenfjeldske Norge paa Christianssand nær at indføre korn fra andre lande end Danmark, et forbud som ikke alene virket meget uheldig paa vor skibsfart paa Østersjøen, men i daarlige tider endog bragte nød over store egne av riket. Under Christian d. VI gjordes der dog et og andet tilløp til lettelser og forbedringer i handelen. Saaledes fik Christiania i 1733 oplagsfrihet for „de 4 species“, vin, brændevin, salt og tobak, og senere tillike oplagsfrihet for svensk jern. Likesaa blev det i 1736 bestemt, at der i de største kjøbstæder skulde oprettes kommercekollegier og i landdistriktene økonomikollegier, som

skulde staa i forbindelse med kommercekollegiet i Kjøbenhavn og avgi forslag til handelens og landvæsenets fremme. Byernes kommercekollegier skulde bestaa av magistraten og nogen i handelssaker kyndige mænd, hvortil Christianias magistrat for sin by foreslog 4 borgere, som den havde fundet passende til dette hverv, nemlig „de Messieurs *Collett & Leuch*, som en general fører en anseelig Commerce og Correspondence og i Særdelighed er den Hollandske og Engelske Handel bekiendt, *Johan Henrich Daries*, som paa Østersøen og alle de Tydske Provincer og Stæder fører en anseelig Correspondence og Negotie, saavelsom *Peder Grøn*, der er en af de ældste erfarne Kiøbmænd her paa Stæden . . .“ Det blev dog ikke til noget med disse lokale norske kollegier. De vides aldrig at være traadt sammen, og det gik med denne plan som med det i 1720 paatænkte aarlige handelsmøte i Christiania (se side 46) og adskillige andre planer til ophjælp av Norges handel i det 18de aarhundrede. Da det kom til stykket, støtte gjennemførelsen paa avgjørende motstand i Kjøbenhavn.

I byens trælshandel var der i disse tider i det store tat liten fremgang. I 1730-aarene gik trælsttienden endog betydelig tilbake, og først et stykke inde i fyrretyveaarene indtraadte der en avgjort bedring. Selv under den almindelige nedgang var der dog enkelte trælshandlere, som formaadde at vedlikeholde en stor og lønnende omsætning. Men dette havde væsentlig sin grund i særlige forhold og navnlig i den maate hvorpaa denne handel havde utviklet sig:

Efterat trælshandelen ved kjøbstadsprivilegierne av 1662 var blit en særret for byborgerne, og utskibningen noget senere var begrænset til bestemte toldsteder, gik den fra en høkerhandel med en mængde deltagere litt efter litt over til en utskibningshandel efter et større europæisk mønster, en selvstændig forretningsgren med fordringer paa speciel sakkyndighet og direkte forbindelser paa det utenlandske marked. I samme monopoliserende retning gik et reskript om sagbruk og tømmerhandel av 6te september 1688, hvorved en mængde mindre sagbruk i det søndenfjeldske Norge dels blev helt nedlagt, dels reducertes til bygdesager, hvor der ikke maatte sages tømmer til utførsel. Retten hertil forbeholdtes eierne av et bestemt antal sager, som fik ret til at skjære et visst kvantum (mellem 1 000 og 20 000) bord, de saakaldte „kvantumsager“. Ved disse bestemmelser og et samtidig paalæg om at bønderne skulde sælge sit tømmer direkte

til sagbrukseierne (for at prisene ikke skulde drives op ved mellem-mænd), blev trælasthandelen nærmest et monopol for dem som eiet de største og heldigst beliggende sagbruk, og herved lagdes grunden til det rike kjøbmandspatriciat som i omtrent 130 aar behersket handelen i Christiania.

I tidens løp koncentreret nu byens utskibning til England og Holland paa alt færre og færre hænder, og i aarene 1720—40 var denne utførsel i Christiania væsentlig samlet paa nogen ganske faa huse, hvis evne til at holde ut et støt eller gjennemgaa en længere vanskelig periode var grundet paa kapitalstyrke, skoger og sagbruk, foruten de fra fædrene arvede forbindelser paa ind- og utlandet. Disse store trælasthandlere hørte næsten udelukkende til byens ældre, formuende slegter: *Leuch, Mogensen* (paa Linderud), *Collett, Vogt, Bendeke, Rosenberg* og *Elieson*, senere *Anker* og *Holter*. I en stilstandsperiode som den efter krigen, hvor der rundt om i byens handelskredser forøvrig var middelmaadige eller rent ut mislige kaar, maatte disse naturlig komme til at indta en ophøiet stilling over sine uformuende standsfæller, og netop i anden fjerdedel av det 18de aarhundrede ser vi da ogsaa, at der av hin snevre kreds av større trælasthandlere utviklet sig og fremblomstret et kjøbmandsaristokrati, hvis magt og anseelse yderligere styrkedes ved svogerskapsforbindelser med rangspersoner, og som gjennom flere menneskealdre ogsaa i social henseende blev toneangivende i Christiania.

Blandt dem som saaledes gik ut av de magre handelsaar med utvidede forretninger og forøket formue, stod huset Collett & Leuch forrest i rækken som den største utskiber til stedets dengang viktigste trælastmarked, England. Peter Collett og Peder Leuch fik et ansett kjøbmandsnavn i arv efter sine fædre og var begge i besiddelse av de egenskaper som utfordredes til at bevare og befæste dette navn i handelsverdenen ute og hjemme. De havde grundig erfaring i trælasthandelen, var kloge og tilbakeholdne i kritiske tider, men manglet ikke energi og foretagsomhet hvor de trodde at kunne oparbeide en ny bedrift. Især gjaldt Peder Leuch, som oplevet den tid da der kom større fart i omsætningen, for at være en overordentlig dygtig kjøbmand.

Sin trælast kjøpte firmaet for en væsentlig del av bønderne, og den hentedes allerede dengang temmelig langveis fra, like oppe fra Trysil, hvor Collett & Leuch og *Iver Elieson* ved bevilling av 28de

december 1741 fik privilegium paa tømmerhandelen. En anden del tilvirket de i sine egne skoger, som laa i Eidskogen (Vårild- og Merildskogen), paa Hedemarken (Løitens og Romedals almenning) og i Nittedalen, altsaa i det hele tat ved Glommen og dens bielver, hvorigjennem tømmeret fløtedes ned og blev skaaret paa sagbrukene i trakten om Øieren. Her eiet Collett & Leuch Barbøls 2 sager i Enebak, Troldhuls 2 sager i Fet, Slattums m. fl. sager i Nittedalen, og 6 sager av Stalsbergbruket i Skedsmo, hvorhos Peter Collett var eneieier av Braatebruket i samme sogn. Hvad der ikke kunde skjæres paa disse sager, tilvirkedes paa fremmede sagbruk i samme egn, delvis ogsaa ved Akerselven, hvor firmaet eiet Dals sag (ved Beierbroen). I utskibningstilstand førtes trælasten derefter til handelshusets oplagstomter paa Dælenengen og Sagbanken ved Akerselvens utløp, hvor det havde brygger til avskibning. Disse trælasttomter utvidet eierne efterhaanden ved opfyldinger i Bjørvikens inderste del langs elvemundingen. I 1733 fik de av magistraten lov til ved et bolverk at indhegne en 20 meter lang og 10 meter bred strækning paa Sagbanken, og 2 aar senere fik de atter tilladelse til at utvide sin lasteplads ved et bolverk, 20 meter østover mot Akerselvens munding og 27 meter nordover til det forrige bolverks søndre hjørne. De fra sjøen saaledes indvundne landstrækninger laa vestenfor Akerselven, paa Østbanestationens nuværende grund. Tomtegaten har navn efter bordtomtene i dette strøk.

I en anden forbindelse er det allerede nævnt (side 40) at Collett & Leuch fra 1730—1747 for 1400 rdl. årlig forpagtet den adelige sædegaard *Ulvøland* paa Eker med tilhørende betydelige sagbruk av eierne, først av stiftamtmand Tonsberg, senere av Tonsbergs arvinger og kommerceraadinde Collett i forening. Her havde firmaet ret til hvert aar at skjære 79200 „Dehler“ (bord). Tilvirkningen, som var tiendefri for 576 rdl. årlig, blev over Drammen hvor det eiet en brygge med oplagstomt, utskibet av Peder Leuch's svoger, trælasthandler Stille Christensen, fra hvem familien *Stillesen* nedstammer.

Størstedelen av lasten utskibedes i engelske fartøier til England, hvor firmaet havde sine faste kunder og stod i stadig forbindelse med Peter Colletts yngre bror John, som havde nedsat sig som trælastagent i London. En mindre del gik til Holland og Frankrig, og endelig utførtes nogen smaalast og vragbord til Danmark i galioter fra Kjøbenhavn, smakker fra Kjerteminde og andre danske smaa-

fartøier. I aaret 1733 utskibet Collett & Leuch fra 26de januar til 26de november 79 trælastladninger i fartøier paa tilsammen 3856 læster eller over en tredjedel av al den trælast som i det aar utførtes fra Christiania, nemlig 256 ladninger i likesaa mange fartøier med en samlet drægtighet av 11270 læster.

*

I 1730- og 40-aarene, da Kongsbergs Sølvverk havde en heldig periode, og utbyttet av Røros Kobberverk, især efter opdagelsen av Kongens grube i 1734, var i rask vekst, opstod her i landet en sterk lyst til at spekulere i bergverks- og dermed forbundne industrielle foretagender. Man grov efter metaller baade her og der, det ene selskap efter det andet dannedes for driften av nye eller ældre nedlagte sølv- og kobbergruber, saltverker anlagdes, marmorbrud aapnedes, og iveren for fabrikmæssig at frugtbargjøre landets mineralske og andre produkter avfødte i 1739 den store, men kraftløse skabning som er bekjendt under navnet „Det sorte kompani“, for hvilket stifteren, den kurfalsiske general-salt-direktør Joachim v. Beust fik bevilget enprivilegium til at fabrikere tjære, alun, svovl, jern, potaske, sæpe, kalk, glas og flere ting.

Ogsaa Collett & Leuch indlot sig paa forskjellige industri- og bergverksforetagender. Av kommerceraadinde Collett forpagtet de i mange aar *Hakcdals Jernverk* med gruber, som dreves for deres regning av *Carl Robsahm*, en søn av verkets forrige eier, som fuldmægtig. Fra dette verk levertes rujern, stangjern og ovner, hvorav en større del utskibedes til Danmark i de talrige smaafartøier som kom op med korn og gik tilbake fornemmelig med trælast. Fremdeles var de to handelsfæller blandt hovedmændene i et den 2den januar 1740 dannet selskap for drift av det gamle, men for flere aar tilbake nedlagte *Fredriksghaves Kobberverk* i Sell i Gudbrandsdalen. Driften viste sig imidlertid ikke lønnende, og verket blev efter faa aars virksomhet slaat sammen med det *Foldalske Kobberverk*, som fra 1748 dreves med saa meget held at ved skiftet efter Peter Collett og hustru i 1760 boets 12 aktier eller „kuxer“ i verket kunde sættes til en værdi av 9600 rdl. Senere gik det mindre godt med driften indtil 1826, da verket forenedes med Røros Kobberverk.

I aaret 1736 anlagde firmaet i forening med kjøbmand *Iver Elieson* en papirfabrik ved Akerselven. Den laa like ovenfor Beierbroen og

blev i motsætning til „Treschowmøllen“, som laa høiere oppe ved elven, kaldt den „Nedre Papirmølle“ (senere „Glads mølle“). Efter nogen faa aars drift blev den imidlertid av de oprindelige eiere solgt til justisraad Anton Bøyesen Schøyendahl paa Skøien i Østre Aker.

Men især er firmaets navn knyttet til et merkelig industrielt foretagende i Christiania, nemlig det nu forlængst nedlagte *Alunverk* ved Oslo, det eneste anlæg av dette slags i vort land indtil denne dag.

KAKKELOVN FRA HAKEDALS JERNVERK 1742.

I Ekeberg paa østsiden av Bjørviken findes alunskifer, som man, bl. a. fordi stedet var heldig beliggende like ved sjøen og hovedstaden, med fordel trodde at kunne utnytte ved fabrikmæssig drift, navnlig til frembringelse av alun og rød farve. Den 3dje mai 1737 fik Peter Collett og Peder Leuch som hovedmænd for et i dette øiemed dannet interessentskap kongens tilladelse til paa den saakaldte „Tollerløkke“ under Ekeberg at anlægge et alunverk mot en aarlig grundavgift til statskassen av 92 rdl. 10 β. Med bevillingen fik verket, som efter kongen og dronningen kaldtes „Christians og Sophia Magdalenas Alunverk“, told- og tiendefrihet for de første 15 aar, og eierne fik tillike tilsagn om at indførsel av fremmed alun og rød farve skulde bli forbudt i begge riker, saasart de kunde for-

synes med forsvarlige produkter fra dette verk. Endelig tillotes det eierne frit at ta alunskiferen i Ekeberg paa Oslo Hospitals grund.

De havde imidlertid, trods sine store privilegier, kun ringe lykke med det nye anlæg. De svenske og tyske verksmestere som var antat i dyre domme, begik feil i tilvirkningen, som gjorde at dette alunverk ikke kunde konkurrere med utlandets, og efter nogen aars uheldig drift blev interessentskapet nødt til med et tap av 20—30000 rdl. at nedlægge verket. Dette skedde dog først efter Peter Colletts død. Det henstod saaledes til aaret 1758, da sønnen James Collett ved auktion kjøpte alunverket, hvorpaa der dengang kun fandtes nogen faldefærdige bygninger, for 362 rdl. og gjenoptok driften med friske kræfter og i nogen aar med stort held. Herom mere under James Collett.

I Christiania var der i gamle dage en mængde tiggere, arbeidsløse eller arbeidssky personer, som med sine barneflokker laa den øvrige del av befolkningen tilbyrde. Det var ofte paatænkt at faa en tvangsarbeidsanstalt for byen, og i det 17de aarhundrede samledes der endel penger til et spinde- og børnehus, hvor fattige og løsgjængere kunde faa beskæftigelse. Men det er tvilsomt om denne indretning kom istand. Derimot fik byen efterhaanden nogen fattigstuer for gamle trængende mænd og kvinder. I 1730-aarene blev dog endelig planen med en tvangsanstalt for arbeidsføre personer realiseret, idet nogen av byens mest formaaende borgere med Collett & Leuch i spidsen dannet et interessentskap for opprettelsen av *Tugthuset* (ute i Storgaten), hvor stiftets løsgjængere og dovne tiggere og vanartede børn kunde indsættes til tvungent arbeide og optugtelse. Bygningen opførtes i aarene 1736—38, hovedsagelig ved indskud fra Christiania, og denne indretning blev nu i de første aar drevet av det private interessentskap som en arbeidsanstalt for tilvirkning af manufakturvarer og for farveri ved de indsatte arbeidsløse folk. I dette øiemed fik interessentskapet indrømmet flere rettigheter. Men det vilde ikke gaa med den private drift, og i 1741 blev tugthuset ordnet som en offentlig industriel tvangsarbeidsanstalt for Christiania stift.

*

Ved kgl. resolution av 15de mai 1722 havde kommerceraad Collett som vederlag for de store tap han havde lidt i krigen med Sverige, faat bevilget frihet for sin søn og hans kompagnon Peder Leuch fra

„alle borgerlige og Byes-Bestillinger og Forretninger“, en bevilling som bekræftedes av Christian d. VI den 27de august 1731. Men om end de to kompanion'er ikraft herav var fritat for de almindelige kommunale ombud og saaledes ogsaa for at være medlemmer av det i tredivaarene oprettede faste borgerrepræsentantskap (byens „tolv Mænd“), saa kunde og vilde de dog efter sin fremtrædende velmagtsstilling i det lille, med smaa kræfter utrustede borgersamfund ikke undslaa sig for leilighetsvis at delta i behandlingen av kommunale saker naar de dertil blev opfordret. Og dette var oftere tilfælde, naar der var spørsmaal av større vigtighet at avgjøre. Saaledes efterkom de i 1736 en opfordring av magistraten om i forening med Claus Bendeke, Iver Elieson, Peder Grøn, J. H. Darjes og Jacob Wulfsberg som „de vittigste af Borgerskabet“ at træde sammen for at behandle og avgi betænkning angaaende spørsmålet om opprettelsen av en almindelig brandkasse for stiftets kjøbstæder. Og kort efter Colletts død, i februar 1740, lot Peder Leuch sig paa magistratens indstændige anmodning bevæge til at indtræde som fast medlem av tolvmandsraadet.

*

En rik Christianiaborgers hjem ved aaret 1740.

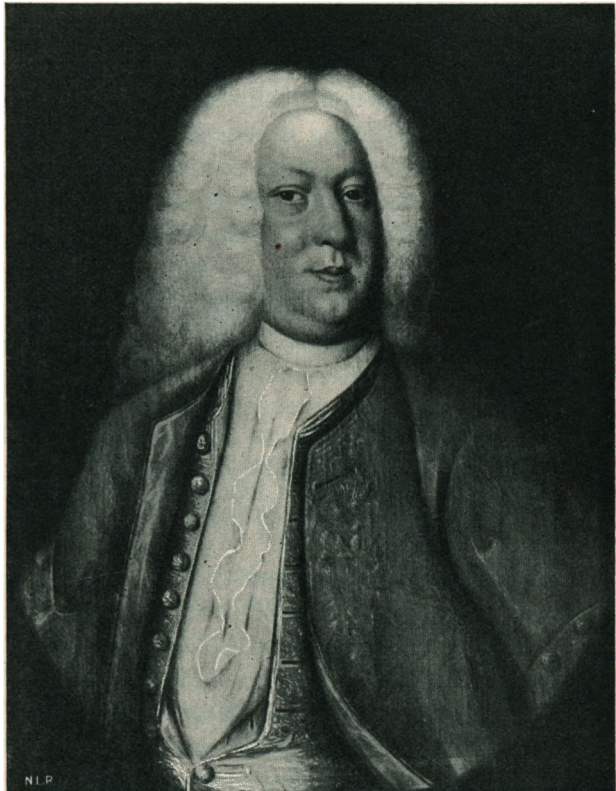
Den 18de november 1722 blev Peter Collett i Christiania gift med sin kusine *Anna Cathrine* (kaldet Trinchen) *Rosenberg*, som var født i samme by den 3dje mars 1699 og datter av kjøbmand *Peder Iversen* (Rosenberg) og *Kirsten Leuch*, yngre søster av Colletts mor. Peder Iversen var søn av borgermester i Tønsberg *Ifuer Mattssen* († ¹/₇ 1691) og *Sophie Mortensdatter Sand* († ¹⁶/₁₀ 1716). Han synes ikke at have brukt familienavnet Rosenberg, men hans børn gjorde det. Han var først foged i Eker og Lier, men nedsatte sig senere i Christiania, hvor han drev en betydelig virksomhet som trælasthanter og skibsreder. Med sin hustru, som var enke efter den rike kjøbmand og raadmand i Christiania *Christen Eskildsen Griis*, var han kommet i besiddelse av gaarden *Flateby* i Enebak med tilhørende værdifulde sagbruk, hvilket gods ved hans død i 1718 tilfaldt hans eneste søn, Mathias Rosenberg. Denne døde ugift i 1753, hvorefter Flateby gods utlagdes til hans søstersøn James Collett som nærmeste odelsmand.

Likesom Peter Collett og Trinchen Rosenberg var ogsaa Peder Iversen og Kirsten Leuch søskendbørn. Med disse egteskaper indlededes i familien en usedvanlig lang række av giftermaal mellem nær beslegtede, idet ikke mindre end 3 av Peter Colletts børn, 7 av hans børnebørn og 9 av hans børnebørnsbørn blev gift med fættene, kusiner eller andre nære slegtninger. I den ældste gren av familien — kjøbmandsgrenen — forekom saadant indgifte i 4 slegtled nedover, indtil den utdøde i 1810 med den barnløse John Collett paa Ullevaal, og i nogen av de andre familiegrener er antallet av barnefødsler efterhaanden avtat.

Peter Collett og Trinchen Rosenberg havde følgende 11 børn, alle fødte i Christiania: 1) *James*, født 1723, døde 4 maaneder gammel; 2) *Karen*, f. 1725, blev gift med konferentsraad *Poul Heltzen* i Kjøbenhavn og døde 1785; 3) *Christine Sophie*, f. 1726, gift med geheime raad *Hieronymus Johann Schultze* i Kjøbenhavn, døde 1756; 4) *Ditlevine*, f. 1727, gift med konferensraad *Peter Feddersen*, døde 1803; 5) *James*, som fortsatte med det Collettske handelshus, var f. 1728, blev gift med *Karen Leuch* og døde 1794; 6) *Peder*, f. 1729, kancelliraad, døde ugift 1763 som eier av herregaarden Rønnebæks-

KJØBMAND I CHRISTIANIA PETER COLLETT. 1694—1740.

holm i Sjælland; 7) *Anna*, f. 1731, gift med justisraad *Peder Elieson* paa Hafslund, døde 1772; 8) *Johan*, f. 1734, kammerraad, blev gift med prestedatteren *Elisabeth Jensen*, og døde 1806; 9) *Mathia*, f. 1735, døde i vuggen; 10) *Mathia*, f. 1737, blev gift med a) *Morten Leuch* paa Bogstad, b) kammerherre *Bernt Anker* og døde 1801; 11) *Peter*, født efter farens død 1740, eier av Buskerud gaard, gift med *Maren Christine Holmboe* siden med *Johanne Henriche Ancher*, og døde 1786. Om disse børn henvises til tredje slegtled B.

Børnene undervistes i hjemmet av huslærere, saaledes som det paa den tid var almindelig i formuende borgerfamilier baade i Danmark og Norge. Vilkaarene for en saadan lærer sees av følgende brev av 26de mai 1742 fra raadstuskriver i Christiania *Jacob Leuch* til den bekendte lærde, professor *Hans Gram* i Kjøbenhavn:

„En fornem Kjøbmands Enke her af Byen, Madame Collett, har tre Sønner, til hvem hun ønsker en Informator, at de med Tiden kunde blive bekvemme til at gaa til Academiet, endskiønt hendes dessein ikke er at employere nogen af dem til den geistlige Stand. Hun vil med Fornøielse give saadan en Karl aarligen 100 Rdl. og til Nyaar 10 Rdl., foruden at han har et godt Huus, hvor han nyder fri Alting, undtagen Tvæt, baade til Nødvendighed og til sømmelig Fornøielse. Skulde der findes nogen dansk eller tydsk Student“ o. s. v. (Originalen i Det kgl. Bibl., Kjøbenhavn.)

Lærerlønnen var, som man ser, forholdsvis rundelig. I de nærmest paafølgende aar var *Johan Wilhelm Rødder*, som siden blev sogneprest til Enebak, huslærer hos Colletts, og senere undervistes børnene av en magister *Winther*, som i 1749 da *Peder* og *Johan Collett* gik til universitetet, fik 12 rdl. for deres testimonium. Til opholdet ved universitetet beregnedes at ville medgaa aarlig 400 rdl. for hver søn. Ogsaa døtrene undervisning besørgetes av privatlærere. Der lagdes især vegt paa kundskap i fremmede sprog (fransk, engelsk og tysk), musik og dans.

Faa maaneder før sit giftermaal havde *Peter Collett* paa en auktion for 1000 rdl. kjøpt en gaard paa det sydlige hjørne av Raadhusgaten og Nedre Slotsgate, likeoverfor byens daværende raadhus. I denne gaard flyttet de nygifte ind, og her var egtefællerne bosat til sin død. Den to-etages bygning med sine luftige svalganger rundt om gaardsrummet har vel for sin tid været noksaa respektabel av ydre, men kom i en senere tid i forfald. Det er nemlig samme gaard som

henimot midten av forrige aarhundrede beboddes av mange logerende studenter og gik under navnet „Røverborggen“. Senere blev den av en englænder ganske forandret og paabygget et par etager. Nogen have var der ikke plads til like ved gaarden, men i „Vaterlands Storgade“, d: den nuværende Storgate, havde Collett en løkke med have, hvori fandtes et litet møblert, med ildsted forsynt hus, og til denne pavillon har vel familien om søndagene vandret hen og drukket sin kaffe. Sammen med sin kompagnon eiet han derhos en have med et stort drivhus ved Akersgaten „i Grændsen“, senere bekjendt under navn av „Grændsehaven“. Denne er nærmere omhandlet under sønnen James Collett. Om sommeren synes familien i flere aar at ha ligget paa landet paa den smukt beliggende gaard Sollerud ved Lysakerelvens utløp, en eiendom som Collett i 1727 arvet efter sin far, men som i 1741 blev avhændet av hans enke for 2000 rdl.

Var der ingen ydre stas ved bygaarden i Raadstugaten, saa fremviste dens indre en luksus og eleganse som man ikke skulde ha ventet at finde i et borgerlig hus i Christiania før midten av det 18de aarhundrede. Men boet var da ogsaa ved opgjøret i 1748 det rikeste som byen endnu havde hat at opvise, idet det havde et overskud av omkring 167 000 rdl. Indboet i husets 12—14 værelser var for en stor del anskaffet fra England, og i det hele synes engelsk smag og engelske skikker at ha været fremherskende inden familien, noget som, foruten at det laa i tidsaanden, vistnok særlig maa tilskrives landsmandskapet og husets nøie handelsforbindelse med dette land. Boligens indredning og utstyr, som betegner smagen inden Christianias rikere kjøbmandskredser henimot midten av 17-hundredtallet var ifølge skifteprotokollen omtrent saaledes:

„Storstuen“, et hjørneværelse paa 8 fag vinduer, var møblert med 12 guldlærs stoler samt 2 lænestoler og 2 taburetter av samme stof, et „engelsk Thebord“ med tinplate, en skjænk av valnøttræ, paa væggene 2 store engelske speil i forgyldt ramme med tilhørende konsoller og 12 lampetter. For vinduerne blommede og striped kammerduks gardiner og indenfor dem hvite damaskes gardiner. Paa skjænken var utstillet et sæt kinesisk porselæn med løver, figurer og krukker samt et japansk chokoladestel og en punchebolle som maalte sine 10 potter. Her som i de øvrige værelser har møblerne naturligvis været utført i barok eller rokoko med skjæve ben, krumme linjer og rikt indrammet av utskaaret løvverk. Fra „Storstuen“ kom man

ind i den saakaldte „Visitstue“, hvis møblement bestod av 12 guld-lærs stoler „med Billedhuggerarbeide paa Siderne“, dertil 2 lænestoler og 2 taburetter med samme gyldenlærs betræk omkring et marmorbord paa forgyldt fot. Mellem stuens 2 vinduer med sine kammerduks- og utenpaa dem grønne „Bastes“ gardiner hang et engelsk speil i hvit lakert ramme. Væggene var prydet med 4 lampetter, portrætter av kongehuset, malerier, kobberstik og rødkridts-tegninger. I den rummelige 3 fags „Kontorstue“ hang bl. a. portrætter av statholder Ditlev Vibe og stiftamtmand Wilh. de Tonsberg, to høit vurderte venner av familien. Dette værelse var forøvrig utstyrt med et stort forgyldt speil, 6 glaslampetter, 12 stoler m. m. I det saakaldte „Brudekammer“ fandtes et speil i sort lakert og forgyldt ramme, et sengested med grønt og hvitt damaskes omhæng og et andet med brunt omhæng og grønt „Machai's“ varetræk, et mahogni spillebord, 8 engelske utstoppede stoler og 2 taburetter, betrukket med grøn og hvit damask, hvorover der var et træk av rød „Camelot“, natbord, 5 store lampetter, grønne og hvite damaskes gardiner besat med hvite silkesnorer og dusker; der stod ogsaa en messingtekjedel med lampe og messingfot.

Derfra kom man gjennom svalgangen til dagligstuen, som bl. a. var utstyrt med 12 høiryggede ruslærs stoler og en lænestol, et slagbord og et mahogni-spillebord, et hvitt lakert stueur, speil og dragkiste. Foran stuens 3 vinduer hang kattuns gardiner med kapper og paa væggen stiftamtmand Mathias Tonsbergs og frues portrætter. „Sengkammerets“ møblement bestod av et engelsk nøttetræs chatol, 2 skaper med glasdører, et lakert skoskap, et sengested med ubleket lerrets omhæng, speiler, et bord med grønt fløiels dække, høiryggede stoler med grønne „Kallemanke“ puter og et marmorbord paa forgyldt fot; desuten var der endel skilderier, et porselænsopsæt, et te- og et kafferservice samt Christian d. IV's store bibel med messingspænde og Brochmanns huspostille med messingbeslag. I salen, som havde 4 fag vinduer, var der et par marmorbord og speil, 12 store stoler og 2 lænestoler, flere stillebensmalerier og landkarter paa væggene, et „Cinquille“-bord, et tebord samt en engelsk seng med omhæng av rød kamelot foret med grøn „Sars de soie“. Formodentlig har salen været benyttet som gjesteværelse.

Fra salen kom man til „Skolen“, som var møblert med 8 ruslærs stoler, nogen borde, hvorav et med tavle, et engelsk ur, et speil

m. m. — og op til dette værelse støtte „Jomfruernes (3: døtrenes) Kammer“, paa 3 fag vinduer. Her var der et „ostindisk Natbordspeil med Chatol“, 2 andre speil, et natbord, forskjellige skaper, et „Thebord“, flere skilderier paa væggen osv. Endelig havde man „Collertenes“ (sic) kammer (sønnernes værelse), som var møblert med et slagbord, langryggede stoler, en topseng, en stor lærkuffert osv. I huset fandtes forresten „Laqueikammer“, kuskekammer, pikekammer, kjøkken, fatebur og ydre bekvemmeligheter. Nogen særskilt spisestue nævnes derimot ikke.

I gardens avlukker stod „en Heelvogn med 12 Speilglasruder“, uten tvil forarbeidet i krummeste rokoko og en forskrækkelig klirrende glaskasse naar den skumplet hen over byens dengang saare ujevne brostener. Fremdeles var der en saakaldt „Halvvogn“, en „hollandsk“ og 2 „enkelte“ karjoler, flere „Chaiser“, arbeidsvogner og slæder, hvoriblandt en „Fruentimmerslæde med Billedhuggerverk, forgyldt og med prægtigt Skind“. Endelig 2 røde stasheseter, en ko, griser m. m.

I husets sølvtøi var utfoldet megen rigdom. Der fandtes saaledes 2 engelske sølvopsæt, hvorav det ene veiet 134 lod, 3 tekjeler av sølv, 3 sølvlamper, 18 kander, bægere og boller, som veiet like op til 144 lod, 5 presentertallerkener av sølv, henimot 100 sølvskeer, dels med familievaabnet, dels med „Træknavn“ indgravet i skaftet, 3 dusin sølvkniver med tilhørende gaffler, 7 par vegtige lysestaker og kandelabre paa tilsammen 426 lod, et horn med sølvbeslag, en hel del medaljer m. m. m. Likeledes var en andagtsbok, betitlet „Laceni bibelske Virack“, og en salmebok forsynt med sølvspænder og beslag av samme metal. Den samlede sølvvegt utgjorde omtr. 2700 lod (over 42 kg.), som ved skifte-auktionen utbragtes til henvend 1800 rdl. Blandt pretiosa nævnes flere kostbare daaser, indlagt i guld, deriblandt en daase av „norsk Jaspis“ som solgtes for 50 rdl., fremdeles ringer med „Rosenstene“, guldur med tilhørende kjede, braceletter, kaape-spænder og balsombøsser av guld, tildels besat med perler, guldegg, guldmedaljer, tandstikkerhuse av sølv og guld, et skildpaddes skrin indlagt med sølv, 2 „Halsetoure“ av sort agat med guldfiligrans arbeide og tilhørende ørenringe og armbaand med indfattede portrætter (solgt for 70 rdl.), „engelske Sørgeringe“ og anden guldstas. Ved auktionen under skiftet indbragte disse værdigjenstande mellem 600 og 700 rdl., og løsøret i det hele noget over 5600 rdl.

Peter Collett døde i Christiania den 8de januar 1740 og bisattes i det Collettske gravkapel ukedagen derefter. Han var ved sin død kun 45 aar gammel, men ser paa det portræt man har efter ham, ældre ut, især maaske paa grund av den uklædelige hvite pudderparyk der som en stor ulden sky indfatter ansigtet og gaar langt frem paa de fyldige kinder. Hans godmodige ansigt som ender i en vældig dobbelthake over en kort, tyk hals, tyder paa at han satte pris paa et godt bord.

Byens residerende kapellan, professor *Hans Alexandersen Bork*, har i sine tidligere nævnte trykte „Grav-Skrifter over endeel avdøde Venner“ levert følgende fornøielige gravvers over:

„Ædle og Høj-fornemme Seigneur *Peter Collett*,
fordum navnkundige Handelsmand udi Christiania:

En Christen uden Hykleri,
En Mand av reent Gemytte,
For Verdens Ræve-Rænker fri,
Vi nu til Graven flytte.

En Mand, u-mistelig for det
Almindelige Bæste,
Som Haand og Hjerte aabnet let
For sin betrængte Næste;

Forsynlig Huusbond for sit Huus,
For sin bedrøvet Mage
Et glædeligt og yndigt Lus (sic),
Som Hun maa slukt beklage.

En Fader kierlig med Forstand
For sine Otte Poder,
En lydig Søn, ja meer end Mand
For sin bedaget Moder;

Mod sin Med-Broder broderlig
Sam-sind i Lyst og Nøden
Som Jonathan og David sig
Forbandt i Liv og Døden;

Trofast imod hver udvalt Ven,
Mod alle Folk oprigtig,
I Omgang og i Handelen,
I Ting og Tiid forsigtig,

U-ryggelig paa Sandheds Grund
Han stod ved Tro og Love,
End mangens en meer paa hans Mund
Man torde sikker vove;

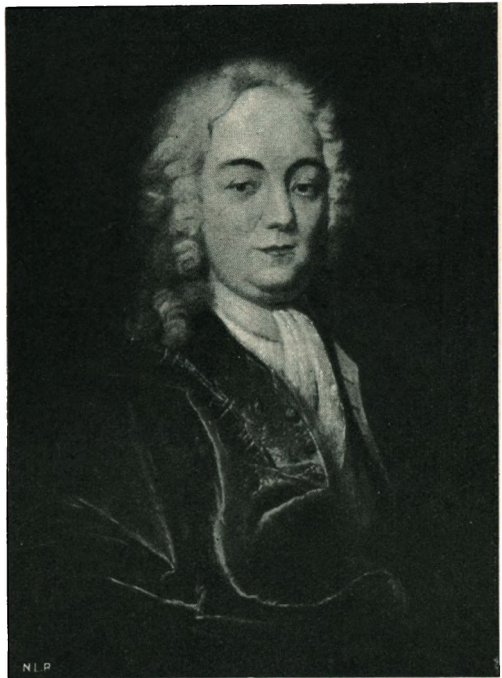
Fornøiet og forligt med GUD
Han Liv med Død forandret,
Da Hjertet brast ved Smerte-skud
Til Himm'len Siælen vandret.

Den Dette skrev ej kunde meer,
Men haaber at Han nyder
Deel i hans Borgerskab og seer
Den Salighed ham fryder.“

Digteren *Tullin* skriver om ham 16 aar efter hans død at han døde „begrædt af alle Retskafe“. ¹

Enken fik tilladelse til at sitte i uskiftet bo og fortsatte handelskompaniet med Peder Leuch. Denne døde den 17de oktober 1746, et dødsfald som presten Bork beklaget i følgende rim:

„Saa faldt dog Træet om med
 Stamme, Top og Skygge,
 Hvor udi fattig Fugl
 sin Reede kunde bygge;
 Halv-parten revnet før
 paa dette Velfærds Træ,
 Nu brast den anden Deel
 med al sin Lyst og Læ.
 Imod Syv Aar herfra
 en Tvilling-Broder døde:
 Med Klippe-Navn og Gavn
 de vare Begge fødte,
 Jeg Peder Collett meen,
 nu Peder Leuch i Aar,
 Den Yngre fore gik,
 den Ældre efter gaar.“ osv.

KJØBMAND PEDER MORTENSEN LEUCH 1692—1746
 Medstifter af firmaet Collett & Leuch.

Julaften 1747 døde ogsaa Trinchen Collett og bisattes i familiekapellet den 3dje januar 1748, i hvilken anledning presten Bork atter skrev en klagesang, saalydende:

„Skal da før skarpe Vinter-Kuld
 Den røde Rose blegne?
 I Gravens Mørk og Jordens Muld
 Den Rosens Blom nedsegne?
 Skal Jule-Stuens Leege sig
 Nu til Liig-Stue vende?
 Lær Livs og Dødens Herre mig
 Da tænke paa min Ende?“

De To u-mistelige Mænd,
 Som denne Stads Indvolde,
 Ja Bye og Bøjd begræder end,
 Vi maatte ej beholde.
 Hver lod en Enke efter sig
 Med en u-myndig Skare,
 Hvis Fædres Arv i Himmerig
 For-rentes uden Fare.

¹ Tullins bryllupstale til sønnen James Collett 10de november 1756.

GUD, som er Fader over hver I Him'len og paa Jorden, Befal Dem Venner Hierte-kiær, Til Dyds og GUDsfrygts Orden! Den Førstes Enke Dyde-fuld GUDs Fiorten Aars Kors-drager ¹),	Besmykt med Troens ægte Guld, Nu Siælens Brudgom tager: I Grund faldt da det første Huus, Det andet staar paa Hælde, Hielp JESu, naar vort sidste Lius Udbrænde skal til Kvælde!“
--	--

Spaadommen i sidste vers om det andet hus, som nu holdt paa at falde, gik i opfyldelse halvandet aar efter, da Peder Leuch's enke endnu i sin bedste alder vandret bort, og presten Bork var da atter ute med en gravsang, hvori han næsten triumferende erklærer at ved madame Colletts grav skrev han :

— — „som en enkelt Præst og neppe halv Poet,
 men salig Madam Leuch har gjort sin Præst til heel Prophet“ — —

Da Peder Leuch døde var endnu ingen av hans eller Peter Colletts sønner fuldmyndige, hvorfor disses onkler Mathias Rosenberg og Niels Leuch midlertidig overtok styrelsen av firmaet Collett & Leuch. Til at skifte i dettes bo nedsattes en kgl. kommission som først blev færdig med opgjøret i 1757, og da var imidlertid handelen gledet over til det yngre, i 1755 dannede firma Collett & Leuch, bestaaende av den ældste søn i hver av de to familier. Ved den endelige utskiftning tilfløt der Cathrine Colletts Dødsbo noget over 49,000 rdl. Hendes bo blev efter ansøgning av arvingene paa grund av sin vidløftighet og mellemandelen med Leuch utskiftet ved to ekstraordinære kommissærer, nemlig overhofretsassessor, justitsraad Fredr. Glad og kommerceassessor og tolder Peder Willumsen. Ved Glads død beskikkedes justitiarius, etatsraad Isaac Andr. Cold i hans sted til skiftekommissær. Skifteforretningen, som begyndte i 1748, varte i over 12 aar. Ved avslutningen d. 8de juli 1760 beregnedes den sikre nettoformue (efterat skifteomkostninger var betalt) til 156,500 rdl. og de uvisse fordringer til 11,100 rdl., saa Peter Colletts 4 sønner arvede henved 25,000 rdl. hver og de 5 døtre halvdelen derav.

¹ Det vites ikke hvad der her sigtes til. Et 14-aarig sygdomskors passer ialfald ikke til det ovennævnte uttryk „den Rosens Blom“.

4. Maria Collett, zahlkasserer Poul Weybye og magistratspræsident Peter Resen.

Maria, den anden av kommerceraad Colletts 3 døtre, fødtes i Christiania d. 17.¹ november 1695. Hun var av svak helbred, men blev dog 67 aar gammel og overlevet alle sine søskende. Hendes portræt viser os et ret vakkert, men blekt ansigt med et sørgmodig uttryk over de fine træk.

Den 22. septbr. 1716 blev hun i sin fødeby gift med den betydelig ældre zahlkasserer *Poul Weybye*, som var født i Birkerød paa Sjælland omkring 1671, søn av Søren Sørensen Weybye og hustru Karen Poulsdatter. Han var enkemand siden 1711 efter Margareta Maria *Waach*, datter av sogneprest i Næs i Hallingdal, mag. Peder Thomassen Waach, og havde av sit første egteskap 2 sønner som var født omtrent 1708 og 1709. Egteskapet med Maria Collett blev derimot barnløst.²

Weybye var under krigen med Sverige i 1710 og nærmestfølgende aar overproviantmester for den norske hær og utnævntes den 21. mars 1714 til „Kasserer udi Norge“, d: hovedkasserer for den kgl. kasse her i landet — et stort og ansvarsfuldt embede som fra 1716 ogsaa omfattet bestyrelsen av de 2 søndenfjeldske stiftamtskasser. Derhos fik han titel av krigskommissær. Som zahlkasserer havde han bopæl i Christiania, hvor han foruten en bygaard eiet „den gamle Latinskolebygning ved Torvet i Raadhusgaden“, en bygning som dog i 1722 var saa forfalden, at den kun bruktes til vedhus. Fremdeles eiet han husene paa gaarden Ulvin i Aker og ^{1/8} i det Odalske kobberverk, som var optaget av ham i spidsen for et kompaniskap, men ikke svarte regning og snart blev nedlagt. Allerede før utnævnelsen til zahlkasserer havde der været uorden i

¹ I hendes gravskrift av Tullin (T.s skrifter I s. 312) staar 27. novbr., men da hun ifølge ministerialbogen blev døpt 25. novbr., er 27 formodentlig trykfeil for 17. I ministerialbogen er hun opført med døpenavnet *Alhed*. Hun har maaske hat begge navne.

² Av Weybyes sønner blev den ældste, *Peder Severin*, som var født 1708, major ved det norske livregiment tilfots og fik avsked i naade 1764. Hans søn oberst *Poul Weibye* udmerket sig i krigen 1808 ved Toverud. Zahlkassererens yngre søn, *Thomas Fredrik* var artilleriofficer og fik i 1767 avsked med karakter av oberst i armeen.

hans pengesaker, idet hans bo ved skiftet efter hans første hustru viste et betydelig underskud, rigtignok væsentlig foranlediget ved veier og maaler i Drammen Hans Emitz's fallit i 1707, hvorved denne var blit ham skyldig over 6,000 rdl. Under saadanne omstændigheter var det merkelig at regjeringen kunde sætte ham paa en saa betrodd post som den at være zahlkasserer for hele landet. Men han var en mand med meget gode evner og forstod at vinde sine overordnedes tillid. Man har formodentlig ogsaa stolt paa den forholdsvis store kaution han kunde stille, nemlig 8 000 rdl. som hovedsagelig reistes i den Collettske kreds. I 1721 (jfr. kgl. res. av 2den oktbr. 1722) blev han betrodd et nyt viktig hverv, idet han tilforordnedes en kongelig kommission som under biskop Deichmanns og etatsraad Nobels ledelse havde at ordne det norske matrikelvæsen m. m. Under den gamle og svakelige Nobels forfald eller fravær fra Christiania skulde han træde i hans sted ved siden av Deichmann¹.

I egenskap av zahlkasserer kom Weybye i forbindelse med kjøbmand i Skien Niels *Josten*, som var statens leverandør av jern, spiker og trælast og sat i en stor virksomhet som skibsreder og eier av Baaselands (nu Næs) og Fossums jernverker med flere landeiendommer paa Vestlandet. Josten var en meget foretagsom mand, som bl. a. virket for forbedringer i bergverksdriften, men tillike en stor spekulant. Hans foretagender kostet mange penger og bragte ham i vanskeligheter, hvorav Weybye, som lot sig bedaare av hans forsikringer, gjentagne ganger reddet ham ut. For sine leveranser til staten fik Josten penger tilgode av den kgl. kasse, og Weybye havde bemyndigelse tit at støtte ham med forskud for at opretholde hans kredit. Heri laa en fare som Weybye ikke havde karakterstyrke nok til at undgaa, idet han etterhaanden misbrukte bemyndigelsen til ogsaa at forstrække Josten med laan av statskassen til spekulationer i bergverker. Størstedelen av disse laan anvendtes til det av Josten optagne *Smø lens* kobberverk i Nordmør, hvis rigdomme beskrevs for Weybye som saa enorme at Josten i 1720 ikke engang havde villet ta imot et tilbud fra London gjennom hans derværende bror Christopher Josten om £ 20 000 for $\frac{3}{4}$ av verket. I 1720 fik Josten virkelig i England reist £ 6 000 til verkets drift, og endel engelske smeltere kom over til Smølen, men malmen viste sig at være saa

¹ Paa grund av den kort efter opdagede kassemangel kom han ikke til at tiltræde denne kommission.

daarlig at den ikke var værd at smelte, og det hele foretagende gik snart overstyr. Josten var desuten kommet i et betydelig kautionsansvar for 3 uvederheftige fogder i Telemarken, og da han ikke kunde holde sine løfter til Weybye, var det ute med denne.

Den 13. oktbr. 1722 saa Weybye sig nødt til at indberette sin kasse-mangel, idet han opgav at han hos Josten havde tilgode 66 264 rdl., hvorav 50 113 rdl. skyldtes zahlkassen, og da hans regnskaper ogsaa viste anden underbalanse, blev han og Josten sat fast paa Akershus, hvorefter der ned-sattes en kommission til nærmere undersøkelse og ordning av hans sak. I arresten blev han dog efter kongens befaling behandlet med al lemfældighed og

MARIA RESEN, f. COLLETT (1695—1762).
(Antages malt av Magnus G. Arbién o. 1740.)

statholderen, Ditlev *Vibe*, synes at ha næret adskillig sympati for ham. I novbr. 1722 skrev Vibe saaledes en indberetning til kongen, hvori han siger at Josten rent havde forhekset baade Weybye og flere andre som han havde ruinert, „hvilket for Weybye er desmere at forundre, som han ellers er en vittig og fornuftig Mand, saa akkurat i hans Sager og saa flittig, at jeg sandeligen troer Manden har mere arbejdet end 3 andre av de flittigste“ . . . Weybye formaadde dog ikke at reise penger nok til at betale sin gjæld og høiesterets-

dommen over ham som først faldt d. 23. aug. 1732 lød paa fængsel paa Bremerholm (i Kjøbenhavn) hvilket ved benaadning forandredes til livsvarig fængsel paa Akershus. Allerede aaret efter, d. 6. juni 1733, under Christian d. VI's ophold i Christiania, blev han imidlertid sat paa fri fot. Ved realisation av hans og Jostens eiendom og ved indbetaling av kautionsansvar for ham, et ansvar som væsentlig faldt svigerfaren, kommerceraad Collett tillast, var størstedelen av hans gjæld til det offentlige litt efter litt blit dækket, men ved sin død var han dog endnu statskassen skyldig 5775 rdl.

Da Weybye kom ut av arresten var han en gammel mand som ikke kunde underholde sig selv. Svigermoren optok ham i sit store hus i „Collettgaarden“, hvor ogsaa hans hustru bodde, og ved en kgl. bevilling av 5. juli 1737 fik hun ordnet det saa, at den arv som ved hendes død maatte tilfalde datteren, ikke skulde komme i Weybyes verge, men anvendes til datterens egen og hendes mands underholdning, samt at al den gjæld Weybye endnu kunde ha eller senere maatte gjøre skulde „ansees for ugyldig i Henseende til hans Hustrues Arv og saaledes ikke komme hendes Datter til Last paa hendes Arvemidler“. Statskassen skulde altsaa ikke kunne gjøre noget Krav paa denne arv. Weybye døde i svigermorens hus d. 18. novbr. 1739, 68 aar gammel, og blev begravet paa byens kirkegaard d. 24. samme maaned. Ved skiftet efter ham frasagde enken sig arv og gjæld.

Et aars tid derefter indgik hun, 45 aar gammel, et nyt giftermaal, idet hun d. 15. februar 1741 i Christiania egtede byens magistratspræsident, justisraad *Peter Resen*, en søn av deputeret i rentekammeret, etatsraad Peder Rasmussen (Hammelev) som stammet fra landsbyen Hammelev i Randers amt¹. Resen var født i Kjøbenhavn d. 23. decbr. 1688, blev 9. april 1720 sekretær i det tyske kancellis utenrikske afdeling og fulgte sommeren 1721 med den danske envoyé v. Perckentin til Stockholm som legationssekretær. I denne stilling stod han i 10 aar hvorunder han oftere bestyrte gesantskapsforretningene.

¹ Præsident Resen havde 2 helbrødre *Rasmus* og *Erik Hammelev*, av hvilke den første var født 1696 og døde 1743 som major i infanteriet, den anden født 1698 var likeledes officer og døde som avskediget oberst i infanteriet 1773. Desuten havde han en halvbror, raadmand i Trondhjem Rasmus *Graae*, eier av Lade Gaard, født 1683 † 1760, gift med Anna Dorothea *Treschow*. Om disse brødre og præsidentens antagne navn *Resen* se Pers. tidsskr. 6 række II s. 4 fl.

Den 6. oktober 1731 utnævntes han til magistratspræsident i Christiania og blev d. 7. mars 1732 tillike assessor ved den derværende overhofret. Derhos fik han titel av justisraad. Han var en dygtig embedsmand med megen læsning og havde samlet sig et forholdsvis betydelig bibliotek, bestaaende av 748 verker hvoriblandt 53 manuskripter.¹

Resens bodde tilleie i Collettgaarden, hvor de synes at ha ført et selskabelig hus. Skjønt barnløse havde de ikke mindre end 5 tjenestefolk, nemlig kusk, tjener, kammerpike, stuepike og kokkepik, holdt 2 vognhester og kjørte i „foryldt Vogn med Speilglasruder“. Præsidentens embedsindtægter strak imidlertid ikke til for denne luksus, og han levet meget paa laan, saa hans bo, da han 2 aar efter sit bryllup, d. 26. mars 1743, avgik ved døden, viste et underskud av 500 rdl. (indtægter 2833 rdl., utgifter 3347 rdl.). Dette kom ganske uventet for hans enke, som for anden gang — likesom ved Weybyes død — maatte fragaa arv og gjæld og opgi boet til skifterettens behandling. Resen blev d. 2. april 1743 bisat i det Collettske gravkapel, ved hvilken leilighet den før omtalte prest, professor Bork, skrev en gravsang fuld av den obligate ros over den avdødes gudsfrygt, ærlighet, retsind og gavmildhet. Begravelsen blev efter enkens erklæring gjort „paa det sparsommeligste“, men kostet dog 218 rdl., hvori imidlertid som sedvanlig var medregnet noget sørgetøi til den efterladte m. m. Følgende utgifter kan nævnes: „Pappapir til Sørgebreve, samme at sværte og Post-Penge deraf 3 Rdl. 2 ø 8 β “ for 2 vokslys til kirken 10 rdl. og flor til lysene 2 rdl.; „Til det store Bære Laug, som bar uden Betaling“ 18 (!) Potter Rhinsk Vin, 6 Rdl. 2 ø og 2 ø syltet Pomerantz-Skal 1 Rdl.“ Drikkepenger til 18 kusker og 4 tjenere ved begravelsen 10 rdl., til presten for jordpaakastelsen 12 rdl., til latinskolen 10 rdl. (skoleguttene var dengang forpligtet til at synge i kirken og ved graven); kirkeværgen for gravstedets aabning 20 rdl. o. s. v.

Enkefru Resen overlevet sin mand i næsten 20 aar. I denne tid undergik hendes liv den forandring at hun baade fik to pleiebørn at

¹ Under Resens præsidentskap utkom flere vigtige bestemmelser for byen. Saaledes avgav han utkast til en ordning av Christianias brandvæsen, der bifaldtes ved reskr. av 17. januar 1733. Ved reskr. av 11. decbr 1733 vedtoges magistratens forslag om avgjørelsen av trætter inden byens laug og ved reskr. av 4. febr. 1735 fik byen nye og forbedrede privilegier (se Wessel-Bergs reskriptsamling).

ta sig av og blev en formuende dame. Fra begyndelsen av 1748 tok hun til sig sine to forældreløse brørdøtre, Ditlevine og Mathia Collett, som var hos hende til de blev gifte, den første i 1749 med præresident Feddersen, den anden i 1758 med Morten Leuch paa Bogstad. Efter sin mor arvet hun i 1745 3740 rdl., og ved brorens, den engelske kjøbmand John Colletts død i begyndelsen av 1759 fik hun efter ham £ 3000 (ansat til 15000 rdl.).

Disse midler anvendte hun ved et testament som fik kgl. bekræftelse 2. oktbr. 1761, paa følgende maate: 1) 1000 rdl. til Christiania almindelige fattigkasse og 100 rdl. til 10 fattige og skikkelige enker i Christiania; 2) 1000 rdl. til hendes stedsøns, major Thomas Fredr. *Weybyes* datter i Fredrikshald, Maria Cathrine; 3) 1000 rdl. til justisraad og præresident *Feddersens* og frue Ditlevine Colletts søn Peter¹; 4) 2000 rdl. til sorenskriver Otto Laurentii *Darjes'* og hustru Karen *Müllers* søn Peter Resen²; 5) 1000 rdl. til kaptein Fredrik *Müllers* og frue Ingeborg *Darjes'* datter Sara Maria³; 6) 1000 rdl. til assessor og sorenskriver Morten *Müllers* datter Karen Collett⁴; 7) 500 rdl. til kjøbmand Peder *Müllers* datter Anna Maria⁵; 8) 1000 rdl. til justisraad Poul *Heltzens* og frue Karen Colletts datter Anna Cathr. Sophia⁶; 9) 1000 rdl. til forhenværende prest (o: kapellan) i Gjerdrum Peter Johan *Müller*⁷; 10) 1000 rdl. til generalmajor *Bjørnsees* datter Ditlevine Dorothea⁸; 11) 500 rdl. til jomfru Antonette *Pay*, „som nu er i mit Huus“; 12) 500 rdl. til jomfru Mette *Kruckow*, „som nu er i justisraad og præresident Feddersens Huus“⁹; 13) 100 rdl. til en tjenestepike og 25 rdl. til hvert av de andre tyende. — Til universalarvinger indsatte hun sin ovennævnte søsterdatter Karen *Müller* og hendes egtgefælle, sorenskriver i Eker, Modum og Sigdal *Darjes*.

¹ Født 1750, død 1822 som justitiarius i dansk høiesteret.

² Født 1757, død 1820 som proprietær paa Melum, Modum.

³ Født 1756, gift med oberstløjtnant *G. J. Heiliger*.

⁴ Født 1749, død 1765, hvorefter hendes søster, Anna Cathr. Müller, født 1747, gift med amtsforvalter Henr. *Behn*, av sin far bestemtes til legatar.

⁵ Født 1739, gift med kjøbm. Christen *Saxe*.

⁶ Født 1752; se nedenfor under moren.

⁷ Se foran s. 48.

⁸ Født 1730, var 1782 enke efter major *Bøvius*; hendes forældre var generalmajor og kommandant paa Akershus Jonas *Bjørnsee* og Anna Maria *Griis* (se foran s. 37).

⁹ Hun blev i 1760 gift med digteren *Tullin*.

Maria Resen døde i Christiania „efter mange Lidelser“ paa sin fødselsdag d. 17. novbr. 1762. Digteren Tullin, som hørte til familiens omgangskreds, skrev en lang gravskrift hvor det siges at „hun levede for at bevise, | at Dydens Soel er ei uden Modgangs Skygge; | men altid uden Formørkelse; | thi ved store Lidelser blev hun selv større; | hun dølgede mange, og overvandt dem alle | ved Ædelmodighed, | en Forlods Dyd for hendes Stammenavn. | Hun var | yndet av Overmænd, | æret af Ligemænd, | velsignet af Undermænd; | en Moder for Fattige, | ja en udødelig Moder; | thi hendes Gavnildhed har sørget for de Uføddes Brød. | Kort sagt: | Hun bar Menneskelighedens Lænker, og var dens Ære. | Læser! | synes du dette er meget sagt, | saa viid endnu, | hun øvede de største Dyder i Eenrum: | Derfor maa | hin Dag forklare det meste“. —

*

5. Kjøbmand i London John Collett.

Den yngste av kommerceraad Colletts sønner *John*¹ fødtes i Christiania d. 23. januar 1698 og blev likesom sine to ældre brødre opdraget til handelen, hvortil han fik sin utdannelse væsentlig i England.

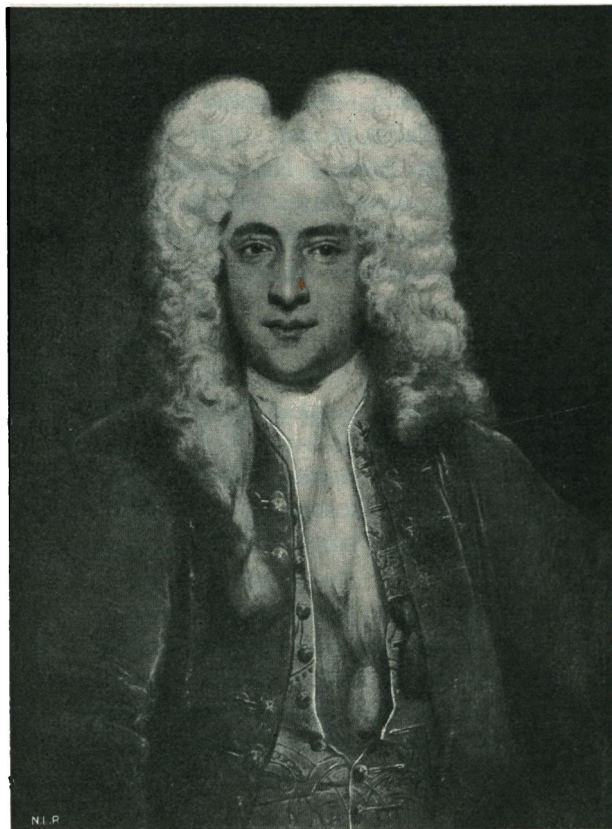
Efter et kort besøk i sin fødeby reiste han i begyndelsen av 1720 atter til England, hvor han tok fast bopæl i London som trælasthanter og agent for sin far og handelshuset Collett & Leuch samt fætteren Mathias *Rosenberg* og flere norske trælastutskibere. Med fædrelandet vedblev han ogsaa like til sin død at staa i nær forbindelse som medeier i norske skibe. I 1755 eiet han saaledes parter i mindst 7 større norske fartøier.

Efter sine forældre arvet han i 1727 og 1745 tilsammen 15,120 rdl., og ved skiftet efter moren kjøpte han som eneste gjenlevende søn for 3520 rdl. „Collettgaarden“, som derved blev bevart for familien. Han fritoges efter ansøgning for at erlægge sjette- og tiendepenger av arven, idet han i breve som fremlagdes for skifteretten oplyste, at han ikke agtet at utføre noget av arven til England, men allerede havde forstrakt og fremdeles havde isinde „at forstrække sine Venner og Paarørende med langt mere, end denne ham tilfaldne Arv bedrager

¹ I daapsprotokollen for 25. januar 1698 staar *Johan*.

sig til, og desuden befindes hans Arvinger efter hans Død allene i Hs. Majestæts Riger og Lande“.

Som tidligere nævnt havde endel i London bosatte Skandinaver i sidste fjerdedel av det 17de aarhundrede stiftet en evangelisk-luthersk

KJØBMAND I LONDON JOHN COLLETT (1698—1759).

menighet, som gjennom et valgt forstanderskap selv kaldte sin prest, klokker, skolelærer og andre funktionærer og som i 1696 havde bygget sin egen kirke. Denne lille menighet, hvis indtægter var meget uregelmæssige og uberegnelige, da de for en stor del berodde paa de norske og danskesjømænd som søkte kirken, havde fra begyndelsen av mange økonomiske vanskeligheter at gennemgaa, og trods jevnlige tilskud fra Danmark og Norge, havde den gennem et længere tidsrum

ondt for at lønne sin prest og holde gudshuset vedlike. I mars 1725 da dens forstanderskap ikke havde været samlet paa 4 aar og der i likesaa lang tid ikke var ført noget ordentlig regnskap, anbefalte kirkens beskytter, den sjællandske biskop Chr. *Worm* menighetens sogneprest *Bornemann*, at John Collett skulde vælges til forstander, og i et brev av 16. april 1725 bad biskopen Collett om at sørge for at faa brave og vederheftige mænd ind i forstanderskapet, da et par av dettes

medlemmer ved fallit havde paadradd kirken tap, og understøttelsen fra Danmark og Norge maatte ophøre hvis der ikke kom orden i kirkens regnskap. Collett fulgte opfordringen, indtraadte i kirkens forstanderskap, overtok stillingen som dens kasserer og bragte de forfaldne sager paafote. Han var siden i 33 aar som kirkevergerens og forstandernes formand kirkens virksomme opretholder, stod i en aarrække i et betydelig forskud for den, som han aldrig krævet, og

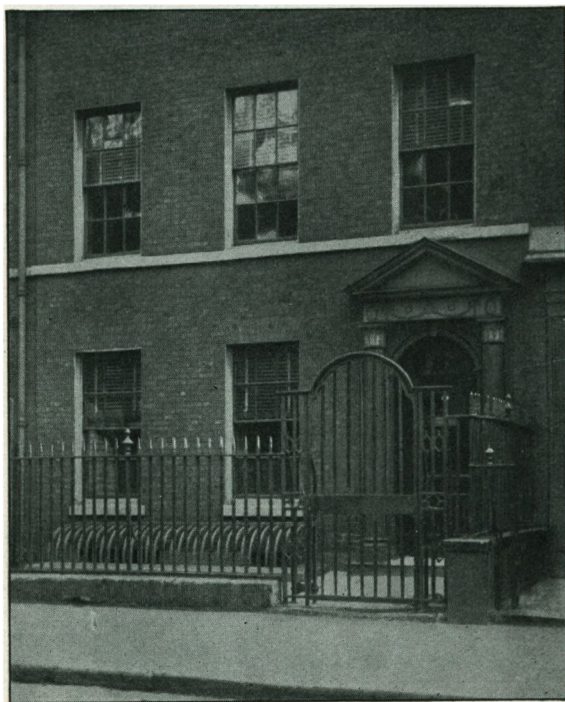
DEN DANSKE OG NORSKE KIRKE I LONDON. (Kobberstik fra 1697.)

skjænket den ved sit testament et legat paa £ 200, likesom han eftergav den hvad den var ham skyldig, nemlig efter sidste regnskap, fra 1749, noget over £ 200.¹

I Januar 1728 blev Collett i London gift med *Ambrosia Bornemann* en datter av den norske kjøbmand dersteds og kirkeforstander *George Michelsen*. Hun var født i London d. 17. februar 1702 og var først gift med prest ved kirken *Philip Julius Bornemann*, som døde i London 25. mars 1725, søn av stiftsprovst i Kjøbenhavn *Johan Adolph Bornemann* og *Else Cathrine Bartholin* av den lærde Bartholinske slegt.

¹ E. T. Wolff: „Saml. til Historien af den danske og norske Kirke i London.“

Colletts egteskap var barnløst. Egtefællerne bodde i et dem tilhørende hus ved Wellclose Square, hvor ogsaa kirken var beliggende (i den østlige del af City, tæt ved London Docks), og i dette hjem festligholdtes gennem mange aar kirkens stiftelsesdag d. 15. november ved et selskap for skandinaver. Huset som var bygget i 1683 staar

JOHN COLLETTS HUS I LONDON.
Wellclose Square nr. 43.

der fremdeles. Det er en typisk citybygning i engelsk renæssance. Litt tilbaketrukket fra gatelinen med et solid jernstakit langs fasaden og en stilig portal gjør den et solid velstandsmæssig indtryk, men virker samtidig kaldt og tørt efter sin bestemmelse. I samme hus bodde henimot slutningen av aarhundredet Collettsbrorsøns søn John Collett (saalænge han var kjøbmand i London). Et par huse derfra bodde den ældre John Colletts svoger, generalleitnant Albert Borgard

som var gift med Ambrosias søster Cathrine Michelsen. Han var jyde (f. 1659 † 1751) og en fremragende artilleriofficer, som skal ha stiftet artilleriakademiet i Woolwich.¹

Ambrosia Collett døde i London d. 24. juli 1740, og Collett d. 12. januar 1759. Begge nedsattes i kirkens hvælv. Paa deres likstene stod følgende indskrifter:

¹ Brickas biogr. leks. II, 519 o. flg.

Partem
 Coelestem Coelo Terrenam Terræ
 reddit
 Morte cum Mortalitem deponeret
AMBROSIA
 Filia Georgy *Michelsen*
 Conjux olim Revd Philippi Julii *Bornemann*
 Postea Johannis *COLLETT*,
 Nata die XVII Febr. MDCCII,
 Placido sopita fato die XXIV Julii
 A. C. MDCCXL Æt. XXXIX.
 Cujus | Piis Manibus | Monumentum hoc,
 Novissimum Officii et Amoris Pignus,
 Gemebundus | Erigi curavit | Maritus |
J. Collett.

*

Cole deum.
 Fessus de via procubuit
 Multisque Negotii Fractus Laboribus
 Æternæ se dedit Qvieti
Johannes COLLETT
 Nuper Mercator Londinensis,
 Natus Christianiæ Norvagorum | Die XXIII Jan. MDCXCVIII
 Ex hac vita migratus | Die XII Januarii MDCCCLIX
 in vita | Pie sancteqve coluit Deum,
 in morte | Deo animam refocillandam | tradidit.

Den 13. august 1756 havde Collett i London oprettet et testament, som aapnedes d. 15. januar 1759 og hvori han havde truffet følgende bestemmelser om sin efterlattede betydelige formue: 1) hans avdøde bror *Peter Colletts* ældste søn *James* skulde ha £ 8000; 2) denne brors øvrige børn, som maatte være ilive ved testators død, £ 18000 til like deling¹; 3) hans avdøde søsters, *Anna Müllers* børn, som

¹ Den like deling forstodes saaledes, at de mandlige legatarer fik likestore lodder og de kvindelige legatarer likestore lodder, men de første efter den tids arveregler dobbelt saa stor lod som de sidste. Ved John Colletts død var (foruten den førnævnte James Collett) 3 av Peter Colletts sønner og 4 av hans døtre ilive; de første fik altsaa £ 3600 hver, de sidste £ 1800 hver.

maatte være ilive ved hans død, £ 5000 til like deling; 4) hans avdøde ældste brors, *James Colletts* børn, som maatte være ilive ved testators død, £ 6000 til like deling¹; 5) enken efter hans avdøde fuldmægtig *Hans Bush* og dennes datter £ 100 hver; 6) hans fuldmægtig *Claus Heide* £ 3000; 7) hans søster *Mary Resen* £ 3000; 8) hans svoger r^d (prest ved den dansk-norske kirke) *Albert Michelsen* £ 1000; 9) kirkens forstandere til anvendelse for kirken £ 200; 10) alle testators fordringer paa kirken eftergaves den; 11) hans søster *Sarah Angell* £ 1000²; 12) hans fætters søn, *Morten Leuch* £ 1000; 13) tre døtre av den ovennævnte generalløitnant *Albert Borgard* £ 1600; 14) *Benedicta Petersen*, gift med *John Petersen* i Shadwell Dock, „mariner“, £ 500; 15) *Ann Michelsen*, enke efter major *George Michelsen* (formodentlig testators svoger) £ 300; 16) Mr. *Christen Holm*, paa grund av tjenester han havde gjort testator paa hans kontor, £ 250; 17) *Mads Andersen Tronhoff* £ 200; 18) Mr. *Jens M. Pedersen* i Wellclose Square £ 200; 19) hans svoger, oberstløitnant i artilleriet *Borgard Michelsen* £ 100; 20) Mr. *Kaae*, „som nu bor hos mig“, £ 100; 21) hans „Venner“ Mr. *Peter Theobald*, *Edward Steavens* og *Francis Jackman*, trælasthanlere, hver £ 100; 22) Mr. *John Price* i Houndsditch, bygmester, £ 100 for at anvendes til 10 à 12 fattige barn i Godalming, Surrey; 23) Mr. *John Gwatkin* av Salisbury Court, Fleet Street £ 100; 24) Mrs. *Bull* i „the Queens head“ (formodentlig et værtshus) i Dagenham 20 guineas „for dermed at udstyre sin store Stue eller anvende dem paa en anden Maade, som hun finder passende“; 25) R^d Mr. *Blackburn* i Dagenham 20 guineas; 26) „Guinea-Ringe“ til alle ovennævnte legatarer og alle medlemmer av den klub hvortil testator hørte, „og min Vilje er, at mine Executorer skulle give Ringe af samme Værdi til de andre af mine Bekjendte, som de ved, jeg satte Pris paa“; 27) „Sørgeringe“ til alle hans tjenere som bodde hos ham ved hans død. I testamentet erklæredes videre, at testator ønsket heller at faa en stille end en festlig eller prægtig begravelse. Endelig skjænket han alt som blev tilovers av hans efterladte eiendom, naar legatarerne var utredet, til sin oven-

¹ Amtmand Matthias Collett fik altsaa £ 4000 og Karen Tyrholm, født Collett £ 2000.

² Hun var død før testator, og legatet tilfaldt hendes datter som var gift med den bekjendte historiker *P. F. Suhm*.

nævnte fuldmægtig *Claus Heide*¹, som tillikemed presten Albert Michelsen indsattes til eksekutorer av testamentet. Ved dette tilfaldt der testators nærmeste familie i Norge £ 41 000 eller naar legatet til Morten Leuch (*Mathia Colletts* egtefælle) medregnes, £ 42 000, hvilket regnedes like med 210 000 rdl., og da pengene dengang havde en flerdobbelt kjøpeevne mot nu, kan den arv som her tilfaldt den norske gren av familien fra England, godt kaldes en millionarv. Herregaardene *Rønnebæksholm* og *Buskerud* blev kjøpt for disse penger. Alle legater tilsammen beløp sig til over £ 50 000, og *John Colletts* efterladte formue har saaledes formodentlig utgjort over 300 000 rdl. i den tids dansk-norske penger.

*

6. Sara Collett og etatsraad Lorentz Angell.

Den yngste av kommerceraad *Colletts* og *Karen Leuchs* børn *Sara* fødtes i *Christiania* d. 3. juni 1702. Ved skiftet efter faren, hvorved hun arvet 3820 rdl., fik hun bevilling (av 28. januar 1728) til „at være sin egen Væрге og selv bestyre sine Midler“, dog under tilsyn av en kurator.

Den 13. oktbr. 1728 blev hun forlovet og 1. juni 1729 gift i *Christiania* med kjøbmand i *Trondhjem*, daværende kancelliraad *Lorentz Angell*, en søn av kjøbmand i denne by *Albert Lorentzen Angell* og *Sara Hammond*.²

Lorentz Angell var født i *Trondhjem* d. 21. januar 1692 samme aar som broren *Thomas*, den bekjendte legatstifter, der var født d.

¹ Denne norskfødte kjøbmand som efter *Colletts* død blev 1ste forstander for kirken og døde i *London* 1774, kom ved *Colletts* testament i besiddelse baade av huset ved *Welclose Square* og „*Collettgaarden*“ i *Christiania*, men den sidste solgte han straks til den avdødes brorsøn *James Collett*.

² *Sara H.* giftet sig efter *Angells* død med raadmand i *Trondhjem*, kancelliraad *Søren Bygbal*. Deres datter *Cathrine Bygbal* blev gift med generalløitnant *Johan Mangelsen*, efter hvem „*Mangelsgaarden*“ i *Christiania* har sit navn. *Albert Angell* som ved handel og giftermaal havde erhvervet sig en betydelig formue og døde 1705 som magistratspræsident i *Trondhjem*, kancelliraad og assessor i *Bergamtet*, var igjen en søn av kjøbmand i *Trondhjem* *Lorentz Mortensen* som antog familienavnet efter sit fødested i *Slesvig*.

29. decbr. 1692. Brødrene gik paa Trondhjems Kathedralskole og blev i 1709 derfra dimittert til Kjøbenhavns universitet hvor de d. 16. oktbr. indskreves blandt de akademiske borgere. Den 20. april 1724 utnævntes Lorentz Angell til kancelliraad, d. 28. august 1733 blev han virkelig justisraad og d. 7. januar 1746 fik han titel av etatsraad. Han drev handel i kompaniskap med sin bror Thomas og eiet i forening med ham en stor mængde gaarder, skoger og sagbruk nordenfjelds, især i Klæbo, Selbo og Helgeland. Brødrene var tillike de største lodeiere i Røros kobberverk og aktionærer i et par handelskompanier i Kjøbenhavn, et sukkerraffinaderi og et tobakspinderi i Trondhjem. Lorentz Angell eiet særskilt gaarden Grilstad i Strindén der efter hans død tilfaldt datteren Karen, som da var gift med den bekjendte danske historiker og bogsamler *Peter Fredr. Suhm*. Det Angellske handelshus var et av de allerrikeste i norden, idet dets formue ansloges til 600 000 rdl.

Angells havde 2 børn, begge døtre, hvorav den ældre, *Sara* som var født i Trondhjem d. 20. januar 1731 døde dagen efter sin fødsel, mens den yngre, *Karen*, født sammesteds 16de mai 1732, vokste op. Om sine svigerforældre beretter Suhm¹ at de var „ordentlige, forstandige og christelige Folk“, faren „overmaade from og goddædig“, moren „mere sparsommelig og noget hastig“. De gav, fortæller han, sin datter en omhyggelig opdragelse, lot hende lære „godt tydsk og fransk, som og at spille paa Clavicembal og at dandse heel ziirlig . . . Hun sang ei heller ilde, men især blev hun af sin Moder underviist i at føre en ordentlig og god Huusholdning samt anholdt til et ærbart, indgetogent og christeligt Levnet. Hun bar derfor altid største Ærbødighed og Omhu for sine Forældre og lærte især Taalmodighed, Standhævtighed og Paapasselighed for Syge i hendes Faders langvarige og haarde Sygdom, som og endede hans Dage 1751 d. 19de² Martii“. Suhm roser hende ogsaa for godgjørenhet, „et usædvanligt og mandigt Mod, en utrættelig Arbeidssomhed og en mageløs Orden i alle Ting . . . Hendes Ansigts-Træk var milde, levende og af god Farve, endskiønt Smaakopperne havde fra hendes tidlige Aar fordærvet hendes Hud, ja endog forvandlet hendes blaae øine til brune . . . Saasom Gud havde begavet hendes Forældre med anseelig Righed, saa havde hun

¹ „Character af Frue Karen Suhm f. Angell“ i Suhms Saml. Skr. IV s. 361—68.

² Paa hans likkiste i det Angellske gravkapel i Trondhjems domkirke staar 9. mars.

mange og adskillige Friere. Endeligen lykkedes det Etatsr. Peter Friderik Suhm at vinde hendes Hierte og blive forlovet med hende 1751 d. 29de jultii, hvorpaa de og havde Bryllup 1752 d. 19de April¹.

Suhm var født i Kjøbenhavn d. 18. oktbr. 1728. Han var altsaa ved sit giftemaal 23 aar gammel, men han havde allerede rang som etatsraad og en hofcharge som kammerjunker. Han var ogsaa adelsmand, og disse fortrin i forening med hans udmerkede aandsevner har naturligvis lettet ham erobringen av den unge arving med hvem han blev forlovet 8 dage efter sin ankomst til Trondhjem. Han fortæller selv uten at genere sig at grunden til at han „drog saa lang en Vei, fra Kjøbenhavn til Trondhiem, for at frie, var den Lyst, han havde til Studeringer, Frihed og Uafhængighed, hvilke gjorde det nødvendigt for ham at søge efter en rig Brud for at kunne undvære kongelig Tjeneste. Og at hans Tanker just faldt paa Trondhiem og paa Frøken Angell, dertil fik han Anledning ved sin beslægtede General-Lieutenant Frølich, som boede i Trondhiem“¹.

Vilkaarene ved giftemaalet var, at Suhm skulde bli i Trondhjem saalænge svigermoren levet og la hende sitte i uskiftet bo. Da Sara Angell 4 aar derefter døde i Trondhjem d. 14. august 1756², blev der heller ikke avholdt noget skifte, idet Thomas Angell, der bodde i samme hus som ugift, vedblev at forestaa fælleshandelen. Han havde efter Suhms beretning tilegnet sig etslags herredømme over sin brors familie, saa den maatte ta hver skilling av hans haand. Paa denne maate hengik 6 aar, men i 1762 opstod der et brudd mellem Thomas Angell og Suhms der havde tilfølgte at den syttiaarige gamle, som i 34 aar neppe havde sat sin fot over husets tærskel, pludselig flyttet bort, skiftet det fælles bo og oprettet det bekjendte testament, hvorved han forbigik sin brordatter og skjænket sin formue, „3 Tønder Guld“ eller omkring 300 000 rdl. til milde stiftelser og fjernere slegtninger. Suhm fik formodentlig ved skiftet

¹ Til brylluppet kom en trykt lykønskning fra en ven i Kjøbenhavn, hvori der staar:

„Saa anglede dog SUHM den Sum af Dyd og Penge,
Som mange ønsket sig og tænkte langt om længe
At faae paa deres Krog, ney, PEDER vidste ret
At fiske, da han drog saa lykkelig en Dræt — — —“.

² Ogsaa hendes likkiste staar i det Angellske gravkapel i Trondhjems domkirke. I en lang indskrift paa kisten faar hun et „berømmeligt Eftermæle“ for sin „priselige Belevnhhed, Fromhed og Ædelmodighed“.

en lignende formue, og da han ikke kjendte noget til Thomas Angells testament¹, vedblev han endnu i nogen aar at bo i Trondhjem i haab om at hans hustru skulde arve sin farbror. Ved fællesboets opgjør og andre leiligheter, fortæller Suhm, viste hans hustru en „ugemeen Taalmodighed og Standhævtighed“, men hun havde nu faat ulyst til Trondhjem, hvorfor hun overtalte sin mand til at flytte derfra. Efter et 13—14 aars ophold i Trondhjem hvorunder Suhm indlagde sig store fortjenester av norsk videnskab, idet han skrev flere bidrag til Norges historie og deltog (med biskop Gunnerus og rektor Schøning) i stiftelsen av Det kgl. norske Videnskabers Selskab, flyttet han da i 1765 tilbage til sin fødeby med hustru og en fireaars gammel søn, Ulrik Frederik Suhm. Denne døde som en haabefuld yngling 1778 og i 1788 avgik ogsaa hustruen ved døden. Tre maaneder derefter giftet Suhm sig med den unge, blomstrende apotekerdatter, Christiane Becker. Han døde d. 7. septbr. 1798 og hans enke et halvt aar senere, efterladende sig datteren Petrea Friderica Christiana Suhm, født 1799 og død 1837.

¹ Thomas Angell døde 1767, 2 aar efter Suhms tilbageflytning til Danmark.

TREDJE SLEGTLED 1708—1812.

A. Stadskaptein James Colletts 3 børn.¹

1. Amtmand Matthias Collett.

*M*atthias Collett, ældste søn av kjøbmand og stadskaptein i Christiania James Collett og Karen Berg, var født d. 10. septbr. 1708, hvor vites ikke. Han opkaldtes efter sin morfar, kjøbmand i Christiania Mads Olufsen (Berg). Forældrene som ved hans fødsel kun var 21 aar gamle blev først gift i 1709.

Den 15. august 1726 indsattes han i Herlufsholms skole i Syd-Sjælland og dimittertes i 1728 til Kjøbenhavns universitet hvorefter han fortsatte sine studier ved dette og nogen fremmede akademier, deriblandt ved universitetet i Oxford hvor han sees at have opholdt sig i august 1736. Han lagde sig særlig efter matematik og filosofi og ernærte sig nu i flere aar i Kjøbenhavn ved at manuducere i disse fag, indtil han i 1745 efter sin bestemor, kommerceraadinde Collett fik en arv paa henvend 5000 rdl. som satte ham i en mere uafhængig økonomisk stilling.

Efter et næsten 20-aarig ophold utenfor fødelandet tænkte han at vende tilbage dertil som embedsmand og søgte ved utgangen av 1745 den ledige post som konrektor ved Christiania Kathedralskole. Han utnævntes ogsaa til dette lærerembede d. 7. januar 1746, men kom ikke til at tiltræde det da der kort efter aapnet sig en bedre utsigt for ham i Kjøbenhavn, hvor han d. 18. februar s. a. beskikkedes til sekretær ved den faa dage i forveien for hele riket oprettede General-Havnekommission. Denne stilling beklædte han til 28. septbr. 1750,

¹ Se side 44.

da han utnævntes til amtmand i Finmarkens amt. Samme aar var han efter forslag av daværende professor (senere statsminister) Stampe optat som medlem av det kgl. danske Videnskabselskab.

Collett reiste først i 1751 op til sit amtmandsembede og havde forinden, i Kjøbenhavn d. 19. mars 1751, bryllup med *Beata Büchler* f. *Løve*, for hvem han samme aar gjorde indskud i „den civile og adskillige Stænders Enkekasse“ (efter hvis forandrede fundats av 16. mars 1804 understøttelse fremdeles tilkommer de oprindelige indskyderes trængende paarørende ogsaa i sidelinjerne). Hun var født i 1703 og enke siden 1747 efter kjøbmand i Kjøbenhavn Johan Georg *Büchler* med hvem hun havde 2 børn, *Johan Georg* og *Helene Cathrine Büchler*, f. 1740. I sit andet egteskap havde hun ingen børn.

AMTMAND MATTHIAS
COLLETT OG HSTRU
BEATA BÜCHLER,
f. LØVE. (Medaljon.)

I omtrent 6 aar var Collett amtmand i Finmarkens amt. Som saadan havde han embedsbolig paa Alten gaard som ligger ved bunden av Altenfjorden i en av Finmarkens vakreste egne. Til gaarden hørte en for Finmarken ualmindelig stor jordvei med endel skog og hvad der især var merkelig paa grund av stedets beliggenhet under den 70de breddegrad, ogsaa litt kornavl. Stedet er som bekjendt det nordligste i verden hvor korn (byg) kan dyrkes og bli modent.

Men det var et yderlig fattig, veirhaardt og uveisomt distrikt, Collett var sat til at forestaa. Hele Finmarkens handel var bortforpaktet til Det islandske Kompani i Kjøbenhavn som mot forpligtelse til at forsyne indbyggerne med alt hvad de behøvet til føde, klær og fiskeriets drift, havde eneret til at handle med dem efter en fastsat takst. Aarene 1748—54 udmerket sig vistnok ved rike fiskerier, og befolkningen, som før midten av det 18. aarhundrede var i avtagende, begyndte i Colletts embedstid atter at forøkes, men under den ufri handelstilstand sank dog almuen aar for aar dypere i gjæld, og kompaniet frasagde sig i 1758 handelen paa Finmarken længe før forpaktningstidens utløp. Foruten de mislige handelsforhold bidrog især de vilkaar hvorunder jordeiendommene dreves, til den daarlige forfatning hvori Finmarken dengang befandt sig. Indbyggerne eiet nemlig ikke grunden hvor de bodde, men hele landet var like til 1775 et staten tilhørende sameie hvorav beboerne betjente sig iflæng, og følgen var at jordbruket i høi grad blev vanskjøttet.

Collett tok sig med iver av sit embede, han følte den almindelige nød og arbeidet trolig for at avhjælpe den. Han fik saaledes utvirket en forordning av 29. april 1752, som bestemte at rydning og opdyrking av nye jordstykker ikke skulde medføre nogen høiere skat paa vedkommende eiendom, og fastslog lettelser i skatter og byrder for dem som ryddet jord i almenningene. Den 27. mai 1752 fik han av regjeringen paalæg om at indhente efterretninger om sit amt og avgi forslag til forbedringer i distriktet og som følge derav indsendte han til kancelliet en „Relation angaaende Finmarken“ datert 21. febr. 1757, indeholdende dels utdrag av de indhentede efterretninger, dels egne bemerkninger. For at ophjælpe jordbruket foreslog han blandt andet, at jorden skulde indeles opmaales og overgaa til brukernes private eiendom, og at der til dem som ønsket det skulde utvises bopladser der skulde skyldsættes¹. Denne gavnlige foranstaltning blev dog først gjennomført i 1775 efter fornyet forslag av amtmann *Fjeldsted*. Fremdeles fik Collett utvirket en kgl. resolution av 22. mai 1755 om at der aarlig skulde utsættes præmier for at fremme jordforbedring, husflid, hvalfangst m. m. Av hans embedsvirksomhet forøvrig kan nævnes som et merkelig eksempel paa den myndighet, hvormed en øvrighetsperson i de dage kunde optræde i hine fjerne og isolerte egne, som kun stod i postforbindelse med utenverdenen 8—9 gange om aaret, at Collett Mikkelsdag 1751 fra kirkebakken i Alten lot oplæse en befaling, hvorved han under straf av bøter og gapestok i overtrædelsestilfælde forbød kortspil og paalagde forældre at opdrage sine børn i gudsfrygt. Likeledes førte han en haardnakket kamp med beboerne for at faa dem til at gjøde sine jorder nærmest husene saa de kunde faa ordentlig høi. Og da de fremdeles vedblev at kaste gjødselen paa stranden, fik han i 1756 regjeringen til at utstede et reskript om „Mulkt og Straf“ for den som lot gjødselen gaa tilspilde.

Den 22. februar 1757, altsaa inden hans forslag til Finmarkens ophjælp var naadd frem til Kjøbenhavn, utnævntes Collett til amtmann i det nyoprettede „Oplandenes Amt“, som aaret forut var fraskilt Akershus amt og bestod av de nuværende Hedemarkens og

¹ Relationen findes i det kgl. Bibl. i Kbh., Thottske samling nr. 951 a. folio; se Thaarups „Udførlig Veiledn. t. d. danske Monarkies Statistik“, IV, s. 229 og sammes „Veiledn. t. d. danske Monarkies Statistik“ 2den utg. I, s. 208; jvfr. kgl. befal. av 27/5 1775 (Reskr. 3/6 s. a.). Jvfr. Norges Historie V. 2, s. 69.

Christians amter. Han forlot derfor Finmarkens ublide egne og bosatte sig paa gaarden Kvæka i Vangs prestegjeld paa Hedemarken, men døde her allerede to aar efter sin ansættelse, d. 23. april 1759.

Den tidligere nævnte bekjendte danske retslærde, Henrik *Stampe* yder ham i sine „Erklæringer vedkommende Generalprokurør-Embedet“ megen anerkjendelse som embedsmand, idet han siger at Collett, der betegnes som „sagtmodig og stille“ i sin optræden, „var bekjendt for en meget ærlig, fornuftig og redelig Mand, der besad smukke Videnskaber og havde god Indsigt i Lov og Ret“¹. Av justitiarius J. Chr. *Berg* omtales han ogsaa — i Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie III, s. 262 — som „den brave og duelige Amtmand Matthias Collett“. I den paa likkistens plate indridsede gravskrift heter det med de sedvanlige høitrvædende uttryk, at han var

„En Roes for sit Fødeland | Et Exempel i sine Embeder | En Ære-Støtte for sig selv (!) . . . Hans' store Forstand, rare Egen-skaber og | Exemplariske Dyder gjorde ham i Livet | Høytæred paa Jorden | Høytelsked i Himmelen | Ja banede Vey for ham i Døden | Til det Sted, hvor han nu er indtaget | Til de Retfærdiges Bolig her oventil. | Ach, hvorfor skulde Norge saa tiilig | begræde dette Tab?“ (Hass's „Æres-Minde“ for 1759, Univ. bibl.)

Kort før sin død var amtmand Collett blit en velstaaende mand ved at han efter sin farbror i London havde arvet £ 4000 der regnedes like med 20000 rdl. Paa dødsleiet oprettet han et testament (d. 12. mars, konfirmert 18. mai 1759) hvori han traf følgende bestemmelser om sine efterlatte midler:

„Matthias Collett, Kgl. Mayestæts Amtmand over Oplandenes Amt, gjør vitterligt: At min elskværdige Kone, Beata Løve, skal efter min Død være min eneste Arving, da det ikke har behaget Gud i dette mit kjærlige Egteskab at velsigne mig med Børn; og naar min Kone, Beata Løve, ved Døden afgaaer, da skal hendes tvende Børn, navnlige Johan Georg Büchler og Helene Cathrine

¹ Stampes „Erklæringer“ V, s. 140; og II, s. 260—61 og 454—55, hvor der nævnes en skrivelse fra amtmand C. til kammerkollegiet av 9/11 1757, indeholdende forslag til avskaffelse av misbruk av brænding og drik av kornbrændevin paa landet; jvfr. frdn. 8/3 1757.

Büchler, være hendes eneste Arvinger, naar Tusinde Rdl. af min Kones efterladte Bo betaales til min Søster Karen Collett og efter hendes Død til lige Deling mellem hendes med Hr. Raadstueskriver Iver Tyrholm avlede Børn, saafremt nogen af dem er ilive, og efter deres Død deres nærmeste Arvinger, ligesom og Tusinde Rdl. forlods tilfalder bemeldte min velfortjente Steddatter, Helene Cathrine Büchler, da hun derefter gaar i lige Arv med hendes Broder Johan Georg Büchler. Bemeldte Johan Georg Büchler nyder ikke uden Renterne af den Arv, som efter dette mit Testamente kan tilfalde ham efter sin Moder, min kjære Kone, Beata Løve, som det staaer til at gjøre den Foranstaltning, hende godt synes, til den Arvecapitals Conservation, som maatte tilfalde ham“ o.s.v.

Nogen maaneder efter Colletts død utstedte enken med sin laugverge, justisraad Christian Ancher, paa Kvæka et gavebrev, hvorved hun forægte sin „elskelige og kjære Datter, Helene Cathrine Büchler, som under al Lydighed til megen Nytte og Tjeneste stedse har været hjemme, hvorved hun har menageret sine Forældre mange Depenser i adskillige Tilfælde,“ endel i gavebrevet opregnede møbler, sengklær og andet indbo „til en nogenlunde Belønning for hendes Flid og Vindskibelighed, saavel som og, at hun maatte have nogenledes Vederlag mod, hvad der allerede er kostet paa hendes Broder, Johan Georg Büchler, baade med at lade ham studere og ellers i adskillige Maader“ o.s.v.

Denne datter blev d. 28. oktbr. 1762 gift i Christiania med viceborgermester og købmand sammesteds, kancelliraad Mogens Larsen *Monsen* paa Linderud i Aker og døde d. 6. juli 1831 i en alder av 91 aar¹.

Amtmandinde Collett bosatte sig efter sin mands død i Christiania, hvor hun i 1761 kjøpte og tilflyttet gaarden ved siden av Opfostringshuset i Kongens gate. Den var dengang en vakker enetages karnapgaard med kvist og tilhører nu (i ombygget tilstand) firmaet Mustad. Her døde hun d. 4. oktbr. 1777, 74 aar gammel.

¹ Deres datter Marthe Beata, f. 1766 † 1823, blev gift med titul. generalkrigskommissær grosserer Haagen *Mathiesen*, som med hende fik Linderud gard.

2. Karen Collett og by- og raadstuskriver Iver Tyrholm.

Stadskaptein Colletts eneste datter, *Karen*, fødtes i Christiania d. 19. oktbr. 1711, kom nogen aar efter farens død i huset til sin bedstemor, kommerceraadinde Karen Collett, og blev d. 22. mars 1741 gift med dennes søstersøn, daværende prokurator *Iver Tyrholm*, en søn av kjøbmand paa Bragernæs Nils Iversen *Tyrholm* (født i Fredrikstad 1666) og Anne f. *Leuch*. I en gammel familiebibel har Iver Tyrholm og hans efterkommere nedskrevet endel familieoptegnelser, hvorav avskrift findes i riksarkivet, og som her er benyttet.

Tyrholm var født paa Bragernæs d. 26. april 1700, sendtes i 1713 for sin utdanning til London, hvor han opholdt sig i 5 fjerdingaar og studerte fra 1720 til 1722 ved Kjøbenhavns universitet. Den 28. juni 1726 fik han bevilling som prokurator ved alle retter i Norge, og flyttet i 1735 til Christiania hvor han blev en meget søkt sagfører. Kort før sit bryllup kjøpte han og tilflyttet den gaard i Kirkegaten (nr. 14) som længe eiedes av grosserer Knud Graah's arvinger, og her fødtes hans 6 børn, 2 sønner og 4 døtre, hvorav kun de to ældste døtre blev voksne. Den 22. oktbr. 1756 utnævntes han til by- og raadstuskriver, skifteskriver, auktionsdirektør og notarius publicus i Christianssand, hvor han kjøpte sig en gaard ved siden av bispe-residensen.

Karen Tyrholm døde der d. 23. februar 1761¹ og Tyrholm d. 19. juli 1763; begge begravedes i Christianssands domkirke. De efterlot sig to døtre: 1) *Karen*, f. 16. oktbr. 1741, død 14. april 1790, gift 7. septbr. 1761 med kjøbmand i Christianssand Christian *Brinch*, en søn av kjøbmand i Christianssand kommerceraad Anders Søfrensen *Brinch* og biskopsdatteren, den fra Holbergs levnet bekjendte Else Bolette *Bircherod* som først var gift med borgermester Ludvig *Stoud*; 2) *Anna*, f. 7. mars 1743, død i Bergen 5. septbr. 1777, gift 5. juli 1764 med stadsmaler i Bergen, senere justisraad Valentin Christian *Valentinsen*, en søn av kammerraad *Peder Valentinsen* i Stavanger og Anna Wilhelmina *Bredal*.

¹ Gravskriften med en smagløs gravsang findes i Hass's „Æres-Minde“ for 1761.

3. James Collett.

Stadskaptein Colletts yngste søn fødtes i Christiania i de første dage av november 1717 (døpt ^{8/11}). Seks aar gammel mistet han sin far og da moren, som var i smaa kaar, bosatte sig i Fet, tok farbroren, Peter Collett, sig av guttens opdragelse og holdt ham til at studere, hvortil anvendtes renterne av den arv paa noget over 3000 rdl. som tilfaldt ham efter bedstefaren, kommerceraad Collett.

Som 18—19 aars yngling viste han sig ustadig, vilde ikke læse, gjorde gjæld og voldte sin farbror og verge meget bryderi. Høsten 1736 reiste han uten tilladelse avsted med et engelsk fartøi til England og Portugal, men kom næste aar atter tilbake til Christiania. Længe kunde han dog ikke holde det ut hjemme, hvor han møtte saa mange misfornøiede blik, og han bestemte sig derfor til at drage ut med et av de store danske skibe som gik til Indien. Han behøvet imidlertid penger for at klare sin gjæld og komme hjemmefra, hvorfor han skrev til sin onkel og bad om reisetilladelse i følgende brev:

„Allerkjæreste Hierte Farbroder!

Forlad, forlad, at ieg, som bekiender mig ganske u-værdig til hans Godhed og Condolence, kommer nu og bemøier ham med disse u-værdige Linier, som allene begiærer hans Dom og Tilladelse paa dette mit nye Forsæt angaaende han vil tilstede min Reise til Ost-Indien, hvor ieg agter med Hierte Farbroders Forlov at gaae, saasnant han vil give mig hiin Tilladelse, tænkende da ved en længere Udeblivelse at blive bedre og igjen at komme i hans Gunst; for naar ieg betænker ret Sagen paa begge Sider, saa maa ieg bekiende, at det er saa vel en smertelig Ting baade paa Hierte Farbroders og alle kjære Venners Side at see min ilde Opførsel, som for mig at befinde højtærede kjære Venners store Aversion og Vrede, som ieg nu maa føle haardere end ieg vel kan bære, og derfor haaber, at denne resolution vil blive den bedste og tienligste paa begge Sider; ieg begiærer derfor ydmygeligen højtærede Hierte Farbroders Tilladelse og lever i al Ærbødighed hans underdanige Tiener til min Død.

James Collett.“

Onkelen skjønte vel det ikke kunde nytte at holde paa ham og lot ham i mai 1737 reise avsted til Kjøbenhavn med anbefalingsbrev til bankkommissær *Solberg* der skaffet ham plads som volontør paa det vestindisk-guineiske selskaps fregat „Grevinden af Laurvigen“, som i juni skulde avgaa til „Madagascar og de africanske Custer“. James skrev hjem meget lykkelig over denne ansættelse og meldte tillike at han av skibets befragter, *Charles Barrington* havde faat løfte paa den første officersplads som maatte bli ledig ombord, og som han var skikket til. Før utreisen fra Kjøbenhavn skrev han endnu en gang til sin onkel og bad om hans tilgivelse og flere penger i følgende ord:

„Ædle Herre!

Ieg maa bruge Ovidii Ord, naar han siger: *hej mihi, quid faciam ut, nomine lecto, durus et aversa coetera mente legas.* Men dette maa ieg ikke frygte for og derfor forsømme min Pligt. Ieg tilstaar, at ieg har fortørnet Hierte Farbroder med saa mange Feyl, ieg har begaaet, men ieg bekiender mine Feyl og beder om Forladelse; ieg haaber, at Gud vil tilgive mig og venter, at alle Mennesker vil gjøre det samme, og derfor beder hiertelig, I vil forlade mig, helst nu ieg skal paa en lang Reyse, og Gud veed, enten ieg nogen Tid maa have den Ære og Lykke at see nogle af mine Venner igjen, derfor venter ieg Forladelse. Forlad! Forlad! skal blive min idelige Raaben, indtil ieg har bevæget Eders Hierte. Viis mig en Naadesgunst endnu før min Afreyse, bliu ikke ved at være haard, men lad mig see Eders Forladelse ved en liden Hiælp til min Reyses Befordring, og hiælp mig denne Gang, at ieg skal ikke aldeles blive ruineret. Ieg kiender Eders ømme Hierte og vil bede Gud at bøie det til min Fordeel. Ieg er fattig og I er rig og [jeg] veed I har Evne og ønsker 10,000 Gange mere igjen. Gud veed mit Hierte, at ieg er villig til at tiene Eder indtil min sidste Blodsdraabe, om det er ellers til Eders Fornøielse. Ieg frygter for at bemøye Eder med mere, men det skal blive min idelige Raaben: Forlad! Forlad! Af Eders ydmyge og lydige Fætter

James Collett¹.

¹ Begge breve efter avskrift i Chr.a skifteprot. 1737—41, s. 196 flg.

Saa drog han da i juni 1737 avsted paa „Grevinden af Laurvigen“, men et par aar efter kom der brev fra St. Helena fra kapteinen, Jacob Nicolay Holst, at han var død paa reisen d. 3. juni 1738. Skiftet efter ham begyndte d. 16. mars 1740. Størsteparten av hans arv efter bedstefaren viste sig endnu at være i behold, og boet havde et overskud av 2872 rdl. som deltes mellem hans mor og søskende.

B. Kjøbmand Peter Colletts børn.¹

1. Karen Collett og konferensraad Poul Heltzen.

Karen Collett fødtes i Christiania d. 18. februar 1725 og blev der 5. august 1744 gift med den daværende kammerraad og kommitteret i rentekammeret i Kjøbenhavn, *Poul Heltzen*, som var født i Christiania d. 25. mars 1711 og søn av kjøbmand i denne by, Helle *Michelsen* og Sophie Cathrine *Vogt*, datter av den tidligere nævnte kommerceraad Poul Pedersen *Vogt*.

Poul Heltzen's navn var oprindelig *Hellesen*, men i 1733 da han og hans yngre bror *Michael*, der døde 1770 som oberberghauptmand paa Kongsberg, med kongelig stipendium reiste til Tyskland for at studere forst- og bergvæsenet, havde de med sig reisepas og anbefalinger til nogen tyske fyrster, hvori navnet var forandret til *Heltzen* og dette blev siden antat som familienavn. Efter hjemkomsten fra reisen blev Poul Heltzen i slutningen av 1740 kammerraad og kommitteret i rentekammeret, hvor han særlig skulde ha med forstvæsenet og bergverksdriften at gjøre. I 1745 fik han titel av virkelig justisraad, blev 1759 etatsraad og 1768 konferensraad. Fra 1750 til sin død var han derhos 1ste direktør ved den kgl. „bestandige Enkekasse“ og i 1755 og følgende aar kommissarius ved myntvæsenet i Kjøbenhavn.

Heltzens havde 7 børn, alle fødte i Kjøbenhavn, men av disse døde 3 sønner og 1 datter som smaa, og kun følgende 3 vokste op: 1) *Christian Ernst* født 12. septbr. 1745, blev berghauptmand nordfjelds og konferensraad, gift med Anne Christine *Haxthausen* og

¹ Se side 57—58.

døde 14. mars 1825 i Trondhjem, hvor han var medlem av og bibliotekar ved Videnskabselskabet; en av hans efterkommere var den danske justis- og kultusminister E. S. E. Heltzen, der døde som stiftamtmand paa Fyn 1898; 2) *Anna Catharina Sophia*, født 22. april 1752, var 1762 legatar efter sin grandtante *Maria Resen* f. Collett; 3) *Sophia Charlotte*, født 18. novbr. 1753, gift med kommandørkaptein, kammerherre *Hans Gustav Lillienkiold* til Lilliendal, Skuderup m. fl. gaarder paa Sjælland, døde 15. septbr. 1834¹.

Karen Heltzen arvet til forskjellige tider efter sine forældre og andre slegtninger mellem 25 000 og 30 000 rdl., og Heltzen fik næsten likesaa meget i arv efter sin far († 1725) og morbroren, konferensraad *Peter Vogt* i Christiania, som døde barnløs i 1767 og efterlot sig en formue av 190 000 rdl. De var saaledes meget velstaaende folk og eiet og bebodde en gaard med have i Amaliegade i Kjøbenhavn. I deres hus opholdt sig i flere aar Karens yngre søstre, *Anna* og *Christine* Collett, hvis hjem var opløst ved forældrenes død. Begge blev gift fra Heltzens hus i 1754 og 1755.

I aaret 1771 tok Heltzen avsked fra rentekammeret, hvor han var avancert til „Deputeret“, og aaret efter d. 10. mai 1772 døde han under et besøk hos svigersønnen, kammerherre *Lillienkiold*, paa herregaarden Lilliendal i nærheten av Vordingborg. Han fik, heter det i „Kjøbenhavns Adresse-Contors Efterretninger“ for 15. mai 1772 „ondt i Kirken og døde underveis, til største Sorg og Bestyrtelse for hans datter, Frue Kammerherreinden, som just den Dag holdt hendes Kirkegang efter sin Barselseng“. Paa denne gaard døde ogsaa Karen Heltzen d. 19. septbr. 1785. Hun blev likesom sin egtefælle bisat i det Lillienkioldske gravkapel i en til gaarden hørende kirke. Hendes søster, konferensraadinde *Feddersen*, som dengang var bosat i Kjøbenhavn, skildrer i brev til *Mathia Anker* av 22. oktbr. 1785 Karen som „den elskværdigste, dydigste, uligneligste Søster“ og fortæller hvorledes „en hidsig Feber røvede hende bort midt i en Sundhed og Munterhed, som sjelden følger hendes Alder“. I et andet brev til den samme av 13. septbr. 1800 skriver hun i anledning av at fru Heltzens børnebørn *Juliane* og *Elisabeth Lillienkiold* var i besøk hos

¹ En av deres døtre *Mette Cathr. Elisabeth Lillienkiold*, f. 1774, blev 1799 gift med apoteker i Christiania, tit. professor *Maschmann*, fra hvem der, navnlig paa spindesiden, gjennom familierne *Aars*, *Boeck*, *Brodtkorb* m. fl., nedstammer mange bekjendte norske mænd og kvinder.

Bernt Anker: „Franskmanden siger, at godt Blod kan ikke lyve; Gud veed, de har godt nok at slægte paa: deres Mormor især glemmer jeg aldrig. Et Hjerte som hendes, O, ingen Dødelig bør bryste sig at have det bedre“.

*

2. Christine Sophie Collett og geheimeraad Johann Schultze.

Kjøbmand Peter Colletts og Anne Cathrine Rosenbergs næstældste datter, Christine Sophie (kaldet „*Stinchen*“) fødtes i Christiania d. 24. februar 1726 og kom efter forældrenes død til søsteren fru *Heltzen* i Kjøbenhavn, hvor hun d. 18. april 1755 blev gift med daværende justisraad og sekretær i krigskancelliet Hieronymus *Johann Schultze*. Men allerede aaret efter, d. 6. april, døde hun i Kjøbenhavn. Nogen uker iforveien havde egtefællerne oprettet reciprokt testament (konfirmert 21. april 1756) hvorefter den længstlevende skulde arve den anden hvis denne ikke efterlot sig nogen livsarving, dog saaledes at om Schultze døde først, skulde hans søskende eller deres arvinger faa 300 rdl. til like deling, og hvis hun døde først, skulde hendes søskende faa 1000 rdl. til deling paa samme maate. Da hun døde uten at efterlate sig børn, traadte derfor Schultze op i hendes sted som fordringshaver i hendes forældres saavel som i morbrorens, Mathias Rosenbergs dødsboer, og fik ved den endelige utlodning i disse med fradrag av de 1000 rdl., utbetalt henved 12000 rdl.

Schultze var født i 1716 og tysker av fødsel. I 40-aarene blev han kancellist i krigskancelliet, auditor ved drabantgarden og landkadetkorpset samt medlem av slotsretten, og siden gik han hurtig frem i kancelliet og rangklasserne. I 1746 fik han titel av krigsraad og forfremmedes til kancellisekretær (kontorchef), i begyndelsen av 1754 blev han virkelig justisraad, utnævntes i 1757 til deputeret i landetatens generalkrigskommisariat, fik to aar derefter titel av generalkrigskommissær med rang som oberst, blev ved kommissariatets forening med krigskancelliet medlem av generalkrigsdirektoriet og ved dettes ophævelse i 1767 deputeret i generalitets- og kommissariatskollegiet. Samme aar blev han etatsraad, 1768 konferensraad og 1774 ridder (∴ storkors) av Dannebrog ved hvilken leilighet han efter ordensstatuterne valgte til symbol „*Candide sed caute*“. I 1781 blev han geheimeraad med

titel av excellence. Fremdeles var han i en aarrække direktør ved landetatens varemagasinet og benyttedes i flere kongelige, navnlig militære kommissioner. Han havde specielt et nøie kjendskab til alle formelle bestemmelser vedkommende militære forhold og kaldtes „Collegiets levende Lexikon“, men skal ofte have fortabt sig i vidtløftige skrivelser. Da han var 80 aar gammel, fik han (d. 18. novbr. 1796) afsked i naade som 1ste deputeret i kollegiet¹.

Efter Christine Colletts død blev Schultze gift med Anne Susanne *Fabritius* (av den i 1778 adlede familie *Fabritius de Tengenagel*) født 1737 og datter av bankkommissær etatsraad Gotthilf Just *Fabritius* og Mariane *Bruguier*. Ogsaa dette egteskab var barnløst. Hans hustru døde i Kjøbenhavn d. 11. juli 1792 og selv døde han i samme by d. 27. septbr. 1803, 87 aar gammel.

*

3. Ditlevine Collett og konferensraad Nicolai Feddersen.

Peter Colletts og Cathrine Rosenbergs tredje datter fødtes i Christiania d. 19. juli 1727 og blev kaldt *Ditlevine* efter statholder *Ditlev Vibe* som stod fadder til hende.

Efter forældrenes død kom hun til sin faster, fru Resen, som bodde i „Collettgården“ og blev derfra d. 5. januar 1749 gift med den 28 aar ældre magistratspræsident, justisraad *Nicolai Feddersen*, hvem hun bragte en formue paa 25—30 000 rdl. Feddersen som var født i Flensborg d. 18. oktbr. 1699 og søn av raadmand Peter *Feddersen* og Lucia *Suling*, var i 1746 blit magistratspræsident i Christiania efter tidligere at ha været hovmester for de kongelige pager og medlem av slotsretten i Kjøbenhavn. I 1746 fik han titel av virkelig justisraad og blev i 1760 etatsraad.

Ditlevine var en varmhjertet kvinde med et lyst hode. Hun var literært anlagt og meget belæst, som man kan se av hendes efterlatte, i universitetsbiblioteket opbevarede versebok der indeholder uddrag av franske, tyske, danske, engelske og svenske forfattere.

I sin egtefælle fandt hun en beslegtet natur. Præsident Feddersen skildres som en „fint dannet og kundskabsrig Mand“ med skjønlitterære og videnskabelige interesser. Han havde en meget betydelig bog-

¹ Se Vaupell's d. og n. hærs historie II, Kbh. 1876. s. 245—46.

samling og skal ha været den første som her i landet arbeidet for dannelsen av en historisk forening. Det var ogsaa han som foranlediget utgivelsen av Norges ældste avis, „Norske Intelligenz-Seddeler“ som begyndte at utkomme i 1763. Herom skriver assessor Joh. Fr. *Bartholin* samme aar til geheimeraad *Luxdorph* at etatsraad Feddersen har introducert dette blad for at bringe publikationer i gang, men „der Donner, der Donner, siger Feddersen, de slaaes und disputerer sig i den Ding, hvilket var langt fra min Mening“. Han talte altsaa gebrokkent slesvigholstensk (se Danske Saml. 5 R. III).

Til Feddersens nærmeste omgangskreds hørte digteren *Tullin* som paa den tid stod paa sit høidepunkt som „Maidagens“ feirede digter hvis vers var paa alles munde. Han satte megen pris paa omgangen i dette literært dannede hjem som var en behagelig motsætning til det støeiende selskapsliv hans venner blandt Christianias kjøbmandsaristokrati drog ham ind i, men som han med sin svake helbred slet ikke taalte. I husets aldrende herre, hans „cher oncle Feddersen“, der selv skal ha skrevet vers, havde han en mand, hvis skjøn paa poesi han tillagde megen vegt, og husfruen satte han likeledes høit. Han roser hende ensteds i sine breve for „hendes ulignelige Genie til Poesie“ og skrev digte til hende under benævnelsen „Doris“ eller „Dorinde“. I 1760 blev han nærmere knyttet til familien ved giftermaal med præidentens søsterdatter, *Mette Kruckow*, som var i huset hos sin onkel. Gjennem *Tullin* stiftet den bekjendte topograf, presten *Wilse* bekjendtskap med *Ditlevine*; han omtaler hende med anerkjendelse som en dame der „dyrkede Sprog og Videnskaberne, hvilket Moden kuns tillader Kjønnnet incognito“¹.

Fru Feddersen næret paa sin side stor beundring for *Tullin*, som hun omkring aaret 1760 paa egne og nogen andre Christianiadamers vegne hyldet i et digt, overskrevet „Et Høiyagtnings Vidne fra nogle Hyrdinder i Norden til den norske Ovidius.“ Det var undertegnet *Dorinde* og *M. R., K. V., K. A., D. E., A. S., B. M., M. L.* (formodentlig *Maria Resen*, f. *Collett*, *Karen Vogt*, f. *Holter*, *Karen Ancher*, f. *Elieson*, *Dorothea Elieson*, f. *Monsen*, *Annichen Stædt*, f. *Ancher*, *Bolette Müller*, f. *Darjes*, og *Mathia Leuch*, f. *Collett*).

¹ *Tullins* breve i III. Nyhedsbl. 1861, nr. 28 o. flg. *Tullins* saml. skrifter, indledningsdigtet og I, s. 113 og 134; *Wilses* „Reise-Iagttagelser“ I, s. 197; *Rahbeks* fortale til *Seidelin's* utgave av „*Tullins* udvalgte Digte“. Kbh. 1799 s. LXXIX og N. M. Petersen Danm.s Literaturhist. 2. utg. V 2, s. 201.

Digtet blev 40 aar senere trykt i „Hermoder“ for 1800 (V, 14. hefte) sammen med to andre digte av Ditlevine Feddersen av hvilke det ene er skrevet til hendes mands fødselsdag, som hun betegner som „den velsignede Dag, der rykker hende ud af den Traurighed, hvori hendes Sygelighed saa ofte sænker hende“. I oktober 1765 utgav hun anonymt en oversættelse fra fransk av Goldonis komedie „Pamela“, som Intelligenssedlernes redaktion fandt saa „ypperlig“ at de begyndte at optrykke den i sit blad (aarg. 1766 nr. 14—26). Likeledes oversatte hun Voltaires 5 akts skuespil „Kaffehuset eller Skotlænderinden“ som dog ikke utkom paa tryk. I et brev fra Kjøbenhavn til søsteren Mathia Anker i 1796 omtaler hun denne oversættelse som et av sine ungdomsarbeider og ønsker at hun kunde ha set sin niece, Martine Collett, John (Ullevaal) Colletts hustru i „Lindanes“ rolle, som denne netop med stort bifald havde git paa Christianias dramatiske Selskabs teater.

Større interesse end disse literære smaating har en i riksarkivet bevart samling av 11 breve som hun i aarene 1785—1801 skrev fra Danmark til sin nævnte søster kammerherreinde Anker i Christiania. I disse lærer man hende at kjende som en gjennom-elskværdig gammel dame av en svak helbred, men med en til det sidste like usvækket interesse for alt aandsliv, som rørte sig om hende, med en fin pen, en let og behagelig stil, fuld av deltagelse for andres lidelser og med den ømmeste hengivenhet for sine 3 voksne sønner, hendes alderdoms glæde. Med brevene fulgte undertiden digte, bestemte til at indheftes i en liten digtsamling, „en viss rød Bog“, som hendes brorsøn, daværende overhofretsassessor Peter Collett (Buskerud) havde faat laane til gjennemsyn og som senere var kommet Mathia Anker ihænde. Et digt, som findes blandt brevsamlingen i riksarkivet, er skrevet i hendes 74de aar i slutningen av mars 1801, da der kom efterretninger om at den engelske flaade seilte ned mot Kronborg fæstning paa veien til Kjøbenhavn. Det aander av harme mot englænderne, som skildres som „Sørøvere“, og begynder saaledes:

„O *Britter*, siig er det vel dig,
Vi før den *Ædle* kaldte,
Og som hver *Norsk* fornemmelig
sig til et *Mønster* valgte?
Nei, visnet er dit *Laurbær-Blad*“ o.s.v.

Digtet er betegnende for datidens omslag i stemningen mot den britiske nation. Begivenhetene i 1801 og 1807 gav den tidligere beundring et alvorlig knæk.

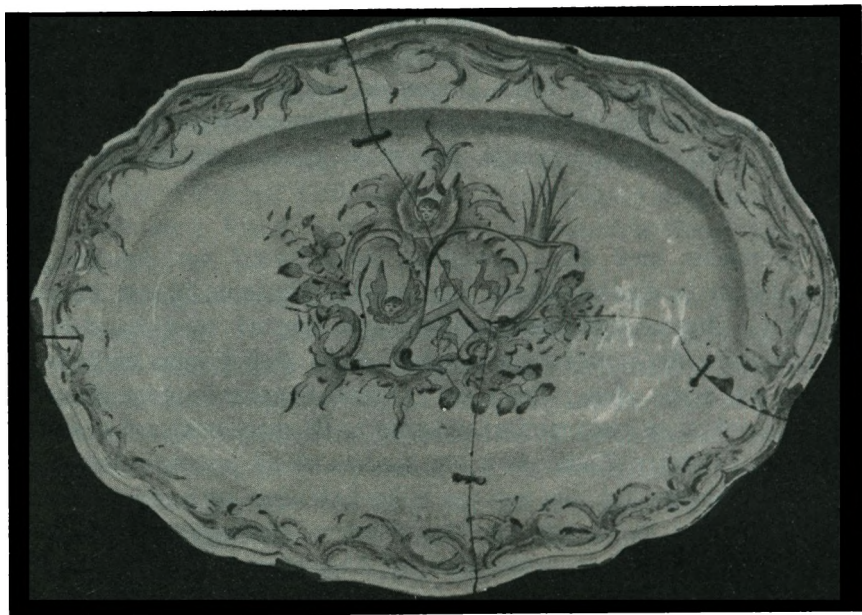
Om sine poetiske smaaarbeider uttaler fru Feddersen i et brev fra 1801 at det „rigtignok uforskyldte Bifald“ de havde vakt hos hendes kjære norske venner, har forsonet hende med at de danske ikke brød sig om at læse dem. Hun beklager forøvrig kvinderne fordi de har saa liten anledning til aandelig adspredelse, og slutter med at sige at „da mine Opdragere ikke har villet unde mig Leilighed til andre nyttige Beskjæftigelser, hvad Under da, at jeg i mangt et Lidelses Rus og for i nogle Øieblikke at kunne glemme, hvor lidet lykkelig jeg er, griber til det unyttige, lige til at gjøre slette Vers over min Hund?“

*

I Christiania med dets utprægede handelsaand var det dengang sedvanlig at embedsmændene og navnlig de som tilhørte eller var indgiftet i byens kjøbmandsfamilier, gav sig av med handels- og fabrikkforetagender som kunde supplere deres meget smaa embedsindtægter og sætte dem istand til i social henseende nogenlunde at holde skridt med kjøbmands-aristokratiet. Et mere bekjendt eksempel herpaa er digteren *Tullin* som var raadmand og justermester i Christiania paa samme tid som han var spiker-, stivelse- og pudderfabrikant. Med præsident Feddersen var det likedan, idet han satte en større del av sine midler i en papirfabrik ved Akerselven, kaldet „Jerusalems Papirmølle“¹, hvis drift han selv forestod og hvorfra han og senere hans enke solgte forskjellige sorter skriv- og karduspapir. Han var derhos i mange aar en av direktørerne i Akershus stifts toldforpaktningsselskap, og endelig var han (likesom sine svogre James og Peder Collett og Peder Elieson paa Hafslund) en av de største aktionærer i Herrebø Fajansefabrik ved Fredrikshald, hvis produkter i 1770 var tilsalgs hos hans enke. Disse fajanser omfattet de mest forskjellige-artede gjenstande, saasom bordplater, punscheboller, terriner, fater, tallerkener og bordopsatser, balsambøsser og thedaaser, lysestaker og kakkelovner. De er nu meget sjeldne og meget efterspurgte. Feddersen eiet ogsaa flere faste eiendommer, nemlig en av ham selv bebodd bygaard i Kongens gate i Christiania og gaardene Frydenberg, Disen og Haugerud i Aker. Paa *Frydenberg* som

¹ Paa „Jerusalems mølles“ grund ligger nu *Lilleborg fabrikk*.

tidligere eiedes av Ditlevines morbror, Mathias Rosenberg, og hvortil der hørte en smuk have med „Orangeri“ etc., har Feddersens formodentlig bodd om sommeren. Det er uten tvil til denne løkke, som ligger tæt ved bygrænsen i nærheten av Sindsen og har en vakker utsigt over dalen og fjorden, at der sigtes i Tullins digt „Ingen Fabel til Dorinde“, som er skrevet til fru Feddersens. fødsels-

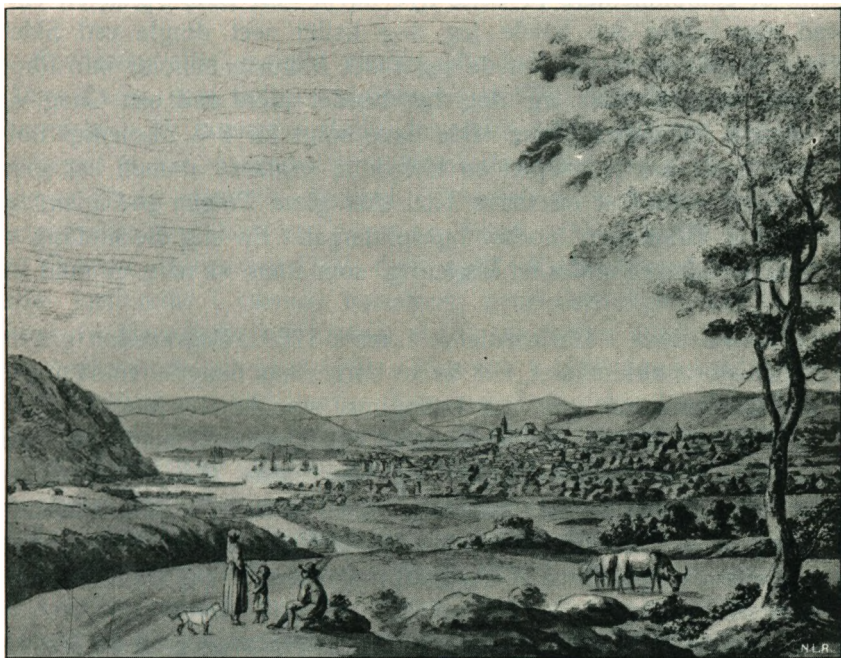
FAT AV HERREBØFAJANSE MED DET ELIESON-COLLETT'SKE ALLIANCEVAABEN.
(Fylkesmuseet i Sklen.)

dag og hvori det i hyrdestilen fortælles hvorledes fornuften og dyden, som var blit husvilde, kom vandrende til hendes landsted og slog sig ned der¹.

I 1767, da Feddersen i 21 aar havde beklædt præsidentskapet i Christianias magistrat, blev han pludselig uten lov og dom avsat fra sit embede paa foranledning av den politiske eventyrer grev *Rantzau-Ascheberg* som i et halvt aars tid var kommanderende general her i

¹ Tullins saml. skr. I, s. 134. — Frydenberg, Disen og Haugerud kjøpte Feddersen i 1753, 1754 og 1765 for 1446, 2010 og 1900 rdl., men da enken 20 aar efter solgte dem, fik hun 3150, 4000 og 2250 rdl. for dem.

landet, hvor han forstod at gjøre sig grundig forhad¹. I begyndelsen av juli 1767, kort efter generalens ankomst til Christiania, opstod der rivninger mellem ham og Feddersen, som ikke hurtig nok kunde tilfredsstille hans fordringer ved en for byen ganske uventet indkvartering av et holstensk regiment. Magistraten fandt — og havde heri borgerskapet med sig — at generalens krav oversteg grænserne for

UTSIGT OVER CHRISTIANIA FRA FRYDENBERG O. 1780.
(Tegning av H. Grosch efter maleri av Erik Pauelsen.)

det sedvanlige ved indkvarteringer i byen og beklaget sig i et brev til vicesatholder Benzons av 9. juli over hans optræden. Rantzau-Ascheberg, som var en myndig herre, vilde ikke finde sig i dette og bevirket gjennom sine mægtige forbindelser i Kjøbenhavn, at den gamle præsident d. 20. juli uten videre fik sin avsked, hvilket fremkaldte stor misfornøielse hos byens borgere av hvem Feddersen var meget yndet. Aaret efter fik han vel en slags officiel opreisning ved en utnævnelse til konferensraad, men i noget nyt embede blev han ikke ansat.

¹ L. Daae: Det gamle Christiania, s. 180—83, jvfr. Chr.a Raadstue-Sessionsprot. for 1767, spec. i juli.

Ditlevine Feddersen harmet sig i høi grad over den maate hvorpaa hendes mand var behandlet, og skrev d. 8. aug. 1767 en lang versificeret klage til kongen. Hun kunde aldrig glemme denne uret og fandt opreisningen litet fyldestgjørende. I 1790, da Bernt Anker var blit konferensraad, skriver hun saaledes til sin søster Mathia:

„Men à propos, min lille Frue Conferentsraadinde; nær havde jeg glemt at complimentere til dette nye navn. En Laas-Oplukker, eller hvad man kalder det, havde jeg dog heller seet dingle ved Siden af din Mands Kiøle, saa havde jeg i det Mindste beholdt min Rang for mig selv, hvilken jeg dog har bandet mere end een Gang og for mange Aar siden gierne vilde have solgt for 8 β. Løierligt nok, at naar man har fornærmet en Uskyldig, erklæret at man har giort den Uret, bestemt at en snavs Titel skal gjøre Tingen god igien, saa bliver dog Virkningen modsat og splittergal. En slig Behandling er ikke til at udstaae under en Regiering, som ellers virkelig er mild og naadig . . .“

Feddersen døde i Christiania d. 4. mars 1769. Begravelsen gik for sig med stor høitidelighet, idet byens borgerskap benyttet anledningen til en demonstration mot det hofregime, som havde faat ham bort fra præsidentpladsen. Herom beretter Intelligenssedlerne for 22 mars 1769: . . . „Den salige Herres Liig blev sidste Mandags Morgen, d. 21. Martii, med en standsmæssig og ellers her i Staden usædvanlig Pragt bisat i sin Frues Fædrene-Begravelse. Aftenen tilforn havde ikke alene en stor Deel af Borgerskabet, men endog andre Stadens Indvaanere illumineret deres Vinduer til Ære for deres i 21 Aar retsindige og elskede Præsident, og i Sørge-Huset saaes midt for Hoved-Porten en ind efter i Gaarden forlænget grøn Buegang, behængt med en stor Mængde Lanterner paa Siderne, og i Slutningen saaes paa en ziirlig sort Piedestal den Afdødes Navn i enkelt Træk, stærkt forgyldt og behængt med Lamper; det var omgivet med en Glorie indfattet af Skyer, hvorfra en Haand frembragte en Laurbær-Krands. Øverst i Hvælvingen var Vaabenet anbragt, og nedenunder Navnet; paa Piedestallen læstes følgende illuminerede Inscription: „Ieg blev lyksalig førend mine Fiender“. Da Liget blev udtaget, blev af Skibet „Den norske Klippe“ saluteret med 9 Skud, hvorefter fulgte Minutskud, indtil den ganske Liig-Ceremoni var tilendebragt“.

Derefter følger en meget polemisk gravskrift, hvor det bl. a. heter: „ . . . Misundere! | hans Ret til Eders Had | begyndte med hans

Liv d. 18de Oct. 1699, | voxte efterhaanden som han samlede Fortienester | og saae dem belønnede | naaede sin Højde | da han blev forenet i Ægteskab d. 15 Jan. 1749 med høivelbaarne Frue | *Frue Ditlevine Collett* | Dødeligheden har ikke Ønsker til mere | end han ejede efter denne Foreening | han plagede eder med saa megen Lyksalighed indtil d. 20 Aug. (*sic*) 1767 | da et Glimt af hans Embeds Dyd | betog ham Lejlighed til at viise flere“ . . .

Feddersen efterlot sig 4 sønner, alle fødte i Christiania. En datter, *Anna Lucia*, som fødtes i slutningen av 1750, var død i sin spædeste barndom. Av sønnerne døde den næstældste, *Nicolai*, som led av epilepsi, et par maaneder efter farens død, idet han d. 5. mai 1769, neppe 17 aar gammel, druknet i Akerselven ved den før omtalte papirmølle hvor han var oppe og fisket. De 3 andre sønner var: 1) *Peter*, f. 16. januar 1750, døde ugift i Kjøbenhavn d. 1. febr. 1822 som justitarius i (dansk) høiesteret, geheimekonferensraad og storkors av Dannebrog, 2) *James*, f. d. 18. septbr. 1753, døde ugift i Kjøbenhavn d. 16. mai 1791. Han tok i 1787 paa grund av sykelighet avsked som fuldmægtig i kommercekollegiet ved hvilken leilighet han fik titel av kommercesekretær. 3) *Ditlev Frederik*, f. d. 13. septbr. 1754, døde 1810 som assessor i hof- og stadsretten i Kjøbenhavn, justisraad og „Kongens Foged“ (∴ den embedsmand, som utførte fogedforretningene i Kjøbenhavn); gift i Kjøbenhavn d. 18. juni 1790 med prestedatteren Dorothea Cathrine *Staal*, „salig Lynges“.

Av disse sønner var den ældste fra slutningen av 1771, som utnævnt til protokolsekretær i høiesteret, bosat i Kjøbenhavn, og da ogsaa de to yngre ved sine studier blev knyttet til denne by, besluttet fru Feddersen sig til at bryte op fra Christiania og ta bolig i Danmark, saa meget mere som hun der nede havde flere slegninger og venner, deriblandt søsteren fru Heltzen, kusinen fru Karen Suhm, svogeren Schultze og paa Rønnebæksholm i Sydsjælland broren, kammerraad Collett. Hun overdrog derfor sin bror, James Collett, at sælge papirmøllen og de faste eiendommer og flyttet sommeren 1772 ned til Kjøbenhavn hvor hun bodde med sine sønner paa Nørregade. Om sommeren laa hun gjerne, naar hendes helbred tillot det, paa landet ved Vedbæk eller Fredriksberg. Helbreden var hendes svakeste punkt, og den kommer hun ofte tilbake til i sine breve. „Sundheden“, siger hun i et av dem, er „et Gode, som jeg næsten lidet eller intet

har vidst af at sige“, men ikke destomindre blev hun, som det ofte gaar svake mennesker, meget gammel. I et brev fra 1796 uttaler hun ogsaa selv: „Mit Legems Bygning maa dog være af en egen Malm, siden den kneiser endnu, uagtet de mange Storme og Rystelser; næsten er jeg undselig over at trække Livets Traad saa lang eller, som Ordsproget lyder, saaledes at tage Tappen med, og dog — denne Modestie uagtet, er jeg ikke saa aldeles utilfreds med at leve. Og hvorfor da denne Levelyst? Er Livet vel værdt vore Ønsker? Jo, fordi jeg ikke altid lider lige meget, fordi jeg har Sønner, som kiæle for mig, fordi jeg eier en elsket Søster, som ynder mig, og hist og her Venner, som ikke vil miste mig, fordi jeg har nogenledes det, som man kalder „Netop“, der gjør de Lykkeligste rige“ . . . Endnu i 7 aar skulde hun „trække Livets Traad“. Den 18. novbr. 1803 døde hun i Kjøbenhavn „efter mange Aars Lidelser“ noget over 76 aar gammel.

*

4. Kjøbmand i Christiania James Collett 1728—1794.

Kjøbmand Peter Colletts og Anna Cathrine Rosenbergs søn *James* fødtes i Christiania d. 28. august 1728. Da han var 11 aar gammel, døde hans far, hvorved den ene av de to chefsposter i det rike, fædrene handelshus Collett & Leuch blev ledig, og det faldt da næsten av sig selv at James som ældste søn opdroges til at indta farens plads i firmaet. I dette øiemed sendtes han efter familiens sedvane tidlig til London, hvor han under farbrorens, den engelske John Colletts ledelse, fik sin utdannelse som handelsmand.

I 1746 mistet huset Collett & Leuch uventet sin anden stifter og chef Peder *Leuch*, og da ogsaa Peter Colletts enke aaret efter avgik ved døden, kom James i ung alder til at delta i avviklingen av de to store dødsboers forretninger (se foran s. 64). Samtidig begyndte han trælstforretninger for egen regning, i hvilken anledning han fra 1748 leiet av forældrenes dødsbo dettes trælsttomt, Dælenengen ved Christiania. Da Peder Leuch's ældste søn, Morten *Leuch* (f. 1732) var blit voksen, stiftet han med ham i aaret 1755 et nyt handelshus *Collett & Leuch* der avløste det gamle hvis fleste sagbruk og skoger det kjøpte, og disse to slegtninger som tillike var forbundet ved

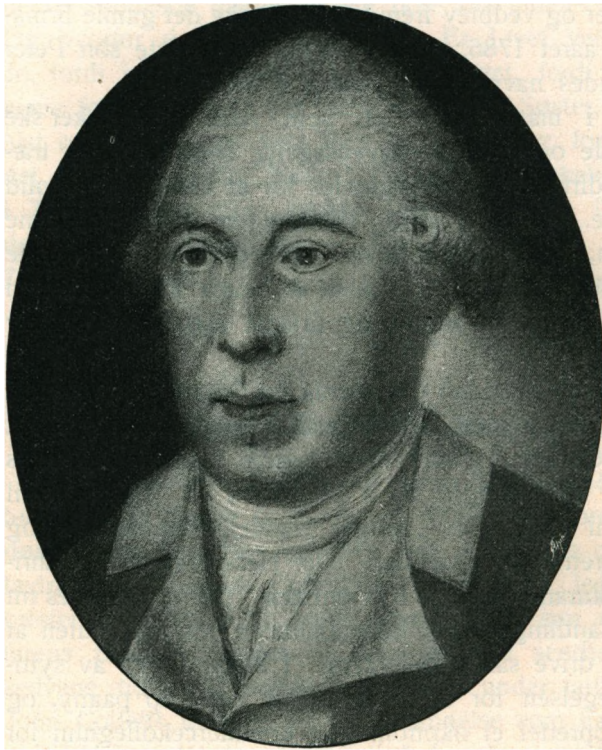
dobbelt svogerskap, idet hver av dem blev gift med sin kompagnons søster, fortsatte siden fælleshandelen til Morten Leuchs død 1768. Derefter drev James Collett forretningene i sit og søsterens Mathia Leuch's navn indtil dennes giftermaal med Bernt Anker. Den 31. mars 1773 sluttet de to søskende en kontrakt om handelsfællesskapets ophør. James Collett overtok firmaets gjæld, men beholdt alle dets faste eiendommer og vedblev fremdeles at bruke det gamle firmanavn. Først henvend aaret 1786, da han optok sin ældste søn Peter som associé, ombyttedes navnet med *Collett & Søn*.

Handelshuset var i mange aar det, som næst det Anker'ske havde den betydeligste omsætning, hovedsagelig bestaaende av trælast, korn, salt og sydfrugter. Det regnedes for at være meget solid og nød stor anseelse. I mars 1759, da kongen ønsket at laane 30000 rdl. til arméen, „deels af publicque Fonds, deels hos formuende Particuliers“ i Akershus stift, blev Collett & Leuch av magistraten anmodet om at faa dette laan istand, og firmaet tegnet sig da selv for 10000 rdl.

Aaret efter reiste kjøbmændene i Christiania og Drammen spørsmaal om oprettelsen av en norsk bank, i hvilken anledning de bemyndiget *Christian Ancher* og *Collett & Leuch* til at handle i saken paa deres vegne, og disse to huse indgav da i juni 1760 en forestilling til Kongen om, at der til ophjælp av „Norges Handel, Manufacturer og Agerbrug“ skulde oprettes en „Auxiliair- eller Nebenbanque“ i Christiania som filial av kurantbanken i Kjøbenhavn. Herom pleiedes nu i 1¹/₂ aars tid underhandlinger med kurantbankens bestyrelse uten at det dog lykkedes at drive saken igjennem. I begyndelsen av sytti-aarene vaagnet bevægelsen for at faa en norsk bank op paany, og nu foresloges tillike oprettet et økonomi- og kommercekollegium for Norge. Denne gang var det atter det Anker'ske handelshus og James Collett som med nogen andre større firmaer stod i spidsen for de nationale bestræbelser, men som bekjendt ledet disse likesaalitt nu som tidligere til det ønskede resultat.

Collettusets hovedforretning, trælasthandelen, gik fremdeles i det gamle spor, til engelske og tildels skotske havner. Utskibningen foregik hovedsagelig i fremmede skibe. Firmaet eiet ogsaa selv endel parter i skibe, fornemmelig hjemmehørende i Kragerø og Arendal, og omkring 1760 var de eneiere av eller hovedredere i skibene „Anne Cathrine“ (paa 177 trælastløster), „Karen og Mathia“ (75¹/₂ l.), „Sal-

vator“ (44 l.), „Mathia“ (19 l.) og „St. Anna“ (paa 94 kommercel. og bevæbnet med 16 kanoner). De fleste av disse gik væsentlig i fart paa Frankrig, Portugal og Middelhavet. Sin meste trælast kjøpte firmaet av Oplandets bønder, men det virket ogsaa endel tømmer i sine egne skoger som laa i nærheten av Glommens vasdrag i 3 store

KJØBMAND I CHRISTIANIA JAMES COLLETT
(1728—1794)

hovedgrupper, i Trysil, paa Hedemarken (Løitens og Rome-dals almenning) og i Enebak under gaarden *Flateby*, hvorav James Collett blev eier som nærmeste odelsmand efter morbroren Mathias *Rosenberg*, som døde ugift d. 17. febr. 1753. Her, i trakten om Øieren, laa ogsaa firmaets betydeligste sagbruk, nemlig 7 sager under Flateby samt Barbøls og Trollhuls sager i Enebak, Braatebruket i Skedsmo, Bybruket i Fet og Slattum sagbruk i Nittedalen. Ved Akerselven eiet Collett Dals sag og 3 sager under Bjølсен.

Med tømmerdriften fra det avsidesliggende Trysil havde det store vanskeligheter, da vasdraget derfra gaar til Sverige, men skogene der var særdeles rike, og for at utnytte dem gjaldt det for eierne at faa lov til at fløte tømmeret et stykke ind paa svensk grund for derfra over Halensjøen gjennom Flisa at føre det i Glommen. Herom pleiedes allerede i 1755 forhandlinger mellem den dansk-norske og den svenske regering, men, som det synes, uten gunstig resultat. 16 aar derefter

var dette spørsmål atter oppe, idet *Carsten Anker*, den senere statsraad, for Colletts, Peder Holters og det Ankerske og Wilsterske handelshus' regning i 1771 og 1772 drev underhandlinger i Stockholm om Trysiltømmerets fløtning gjennom den øverste del av Klarelv, men heller ikke denne gang fik de norske trælasthandlere sit ønske oppfylt, hvorimot underhandlingene kostet dem mange penger. Først i slutningen av 1791 lykkedes det at faa den tilladelse, de saa længe havde begjært.

I Aaret 1776 indkom der fra bønder som solgte tømmer til trælasthandlerne klager over den vilkaarlighet hvormed de ofte behandledes av disse, især ved betalingen, og stiftamtmanden i Akershus stift *Levetzau* fik da for sit distrikt utvirket det bekjendte tømmerreskript av 13. novbr. 1776, som fastsatte strenge regler om hurtig betaling til lastebonden. Det var indledet med nogen hentydninger til kjøbmændenes mangel paa nøiagtighet i forholdet til bønderne. Herover blev trælastgrossererne i Christiania og Fredriksstad meget fornærmet. De lot med bladet „Intelligentssedlerne“ omdele et trykt manifest, underskrevet av James Collett og 8 andre, hvori de protesterte mot disse hentydninger som skadelige for deres kredit og gode navn og rygte. De stevnet de bønder, som maatte ha noget at fordre hos dem, til inden utgangen av februar næste aar at kræve sin betaling paa deres kontor og utsatte en præmie av 500 rdl. for den, som kunde angi utsprederen av de fornærmelige beskyldninger, „paa det at deslige Calumnianter ikke maa gaae ustraffede“. En saa direkte utæskning kunde stiftamtmanden ikke la gaa uænset hen; han indberettet saken til regjeringen som ved et nyt reskript av 26. febr. 1777 bemyndiget ham til at tilkjendegi manifestets utstedere Kongens misnøie med deres optræden, idet det erklæredes, at om end det Ankerske og Wilsterske hus samt Collett og Holter var gode betalere, saa kunde der dog ikke i en almindelig anordning gjøres nogen særlig undtagelse for deres vedkommende. Herigjennem fik imidlertid de fire nævnte handelshuse den opreisning, som det var dem mest om at gjøre, men Christianiagrossererens forhold til *Levetzau* vedblev siden alltid at være spændt.

Ved siden av trælastforretningene drev Collett en ganske betydelig virksomhet som fabrikk- og bergverkseier, men i det store tat med litet held. Den 7. juli 1758 kjøpte han paa auktion for 362 rdl. det ved Oslo beliggende *Alunverk*, hvorpaa grunnlæggerne, det forrige

firma Collett & Leuch i sin tid havde anvendt saa betydelige bekostninger (se foran s. 54—55). Nu fandtes der kun nogen faldefærdige huse paa stedet, men den nye eier tok straks ivrig fat paa at bringe verket paa fote, forbedret og utvidet indretningene efter en reise til et par svenske alunverker og fik i 1763 tilstaat verket tiende- og toldfrihet for bestandig samt frihet for hvervning og utskrivning tillikemed ret til at bli forsynt med mandskap fra lægderne.

ALUNVERKETS GRUBER, OSLO. (Tegning av J. W. Edy.)

Trods alle anstrengelser og verkets heldige beliggenhet like ved sjøen og hovedstaden vedblev dog driften fremdeles at være ufordelagtig og i 1771 syntes alt haab om trivsel at være ute, idet eieren da sat inde med en beholdning av alun for nogen og tyve tusen rdl. eller produktet av flere aars drift. Da indtraf den overordentlig heldige omstændighet, at en englænder, sir Charles *Colbroke*, faldt paa den idé over hele Europa at opkjøpe alt det alun, han kunde overkomme, for at man siden skulde nødsages til at ta denne vare hos ham til de priser, han selv maatte bestemme. Heller ikke det lille herværende alunverk undgik hans opmerksomhet. Han kjøpte op hele dets beholdning og betinget sig tillike alt det alun, verket i de fire følgende aar kunde producere til utførsel. Ved plakat av 13.

april 1772 blev endvidere indførselstolden paa (fremmed) alun forhøiet, og nu begyndte en for verket særdeles heldig periode, men denne blev rigtignok ikke av lang varighet, da sir Charles ikke i længden kunde holde skridt med Europas alunproduktion og derfor efter nogen aars forløp gik bankerot, hvorpaa markedet en tid lang overfyldtes fra hans store beholdninger, som solgtes til lave priser.

James Collett (og efter ham hans søn John) vedblev dog fremdeles at drive verket, hvormed der i 1776 var forenet et potaskekokeri, men saadanne tider som under den Colbroke'ske alunspekulation vendte aldrig mere tilbage, og verket har i det hele tat neppe været noget lønnende foretagende. Den største mængde alun, som i et aar virkedes, var 500 tønder hvorav $\frac{3}{5}$ avsattes i Danmark og Norge, mens resten væsentlig gik til Frankrig. Værdien av disse 500 tønder kunde under gunstige omstændigheter anslaaes til 10000 rdl., men driften var forholdsvis kostbar, da den slukte en masse brændsel, nemlig aarlig omtrent 2000 favner granved og 46000 stykker bakhun. Arbejdernes antal var 32 mænd og 12 kvinder, og paa verket bodde omkring aaret 1790 ialt 106 mennesker¹.

Paa *Flateby* havde Collett et teglverk, og en tredje fabriktivksomhet drev han paa gaarden *Møllenhof* paa Eker. I 1768 kjøpte han denne gaard med en dertil hørende oljemølle, som kort forut var bygget av hans kompagnon, Morten Leuch, i spidsen for et interessentskap. Leuch havde tillike faat privilegium til der at anlægge og drive et saapekokeri og dette anlæg utførte Collett i 1769. Ogsaa ved Akerselven drev han en oljemølle og et saapekokeri som han d. 1. juli 1786 fik skjøte paa av Jens Edslef m. fl. Fra disse fabrikker blev nu en ikke ringe del av landet forsynt med grønsaape og linolje samt linkaker og linkakemel til kreaturfôr, men eieren havde ofte at kjæmpe med konkurranse fra utlandet, hvor nogen av de nævnte varer kunde leveres billigere, skjønt de rigtignok fra norsk side paastodes at være av mindre god beskaffenhet.

Ved Akerselven eide Collett endvidere, sammen med stolemaker Vedøe, en fabrik for tilvirkning av uldkarder, hvor i slutningen av 1780-aarene 100 børn siges at ha „fortjent sit Ophold“, men av

¹ Forvalter paa alunverket var i slutningen av James Colletts tid *Hans Helljeson*, som i 1792 indkaldtes fra et lignende verk i Skaane. Han var gift med Karen Hansdatter, likeledes fra Sverige. Deres ældste søn var den fra den slesvigske krig bekjendte oberst *Hans Helgesen* som blev født i Oslo d. 4. oktbr. 1793.

mangel paa tilstrækkelig avsætning maatte fabrikken efter nogen aars drift nedlægges. Anlægget skal dog ha havt den gavnlige følge, at endel derved oplærte folk senere som professionister kunde forsyne landet med alle de uldkarder det tiltrængte. I aarene nogen og otti var han med at anlægge et spinderi i Christiania, som havde 160 spindere, mest betlere, men anlægget fristet, som det synes, samme skjæbne som uldkardefabrikken, nemlig efter en forholdsvis kortvarig drift at bli nedlagt. Likeledes var han interessert i det Fredrikshaldske sukkerraffinaderi, Frolands jernverk og Fredriksgaves eller det Foldalske kobberverk. Sukkerraffinaderiet oprettedes i 1752 av et aktieselskap hvor hver aktie utgjorde 1000 rdl., og Collett var en av de største interessenter, men efter omtrent 24 aars drift med et meget vekslende utbytte blev fabrikken solgt og interessentskapet opløst. Med Frolands jernverk gik det omtrent paa samme maate. Det blev optat i 1763 av kammerraad Hans *Hagerup* med et selskap hvorav James Collett var medlem; men i 1780 solgtes verket, og selskapet opløste sig. I det Foldalske kobberverk havde han arvet et par lodder efter sin far (se s. 53). Det dreves nu i begyndelsen med godt resultat, men fordret senere betydelige tilskud. Endelig blev han i 1762 sammen med sin kompagnon en av de største aktionærer i den under præsident Feddersen (s. 95) omtalte *Herrebø fajansefabrik*, men ogsaa med dette foretagende — som for sine merkelige produkter fortjente en bedre lod — gik det galt. Den vilde ikke lønne sig, og i første halvdel av 1770-aarene blev den nedlagt.

Trods det uheld som saaledes i regelen havde fulgt hans fabrikkforetagender, omgikkes han dog endnu i sine ældre aar med planer til nye anlæg. Professor *Strøm* beretter i „Samleren“ (s. 126) at Collett havde isinde „denne Sommer at anlægge en Kobberplathammer, en Valkemølle, en Mølle at søndermale Bark og et Boreverk til Vandrender“. Ingen av disse anlæg vites dog at være kommet til utførelse, hvilket vistnok, naar alt kommer til alt, i økonomisk henseende har været det heldigste for ham, da industrielle foretagender dengang i det hele tat endnu havde vanskelig for at trives her i landet og han allerede forut havde tilsat mange penger paa ufrugtbare fabrikanlæg.

Fra midten av det 18. aarhundrede bortforpaktet staten for visse aar av gangen told- og konsumtionsavgiftene i landets stifter til private selskaper, saakaldte „toldsocieteter“, som var grundet paa aktier. Collett havde mange aktier i toldforpaktningsselskapet for Akershus

stift og var medlem av bestyrelsen som hadde sit sæte i Christiania. I aaret 1764 reiste han og digteren *Tullin* til Kjøbenhavn for „paa de Commercerendes og egne Vegne“ at slutte en ny forpaktning for de følgende aar, og han blev derved vidne til den overordentlige hyldest, som under opholdet i Kjøbenhavn vistes *Tullin*, der ved „Maidagen“ og sine prisdigte havde vundet et almindelig utbredt navn som „Danmarks uden Tvivl største Digter“. I det nye toldforpaktningsselskap blev Collett administrerende direktør, og i denne egenskap fik han samt kjøbmand og lotterikollektør i Christiania Rasmus *Dybwad* d. 16. oktbr. 1770 brev fra Kongen om at indkomme med forslag til handelens opkomst i Norge. I 1776 var Bernt Anker og Collett i forening „Generaltoldforpagtere“ for Akershus stift.

I *det kommunale liv* deltok Collett fra 1761 som en av byens „tolv eligerede Mænd“. Derhos var han fra 1774 medlem av byens brandkommission, og da Christianias toldbod, kran og sjøboder d. 29. juli 1785 gik op i luer — hvorved han maa ha lidt store tap da hans største pakhuis med mange varer brændte — valgtes han til medlem av en til ordning av gjenopbyggelsen nedsat komité som indgav et reguleringsforslag der i det væsentlige bifaldtes ved reskript av 3. novbr. 1786. For brandvæsenet næret han en sterk interesse, og engang forærte han mandskapet ved søndre kvarters sprøite, som stod i hans gaard, egne hatter og skilter til tegn paa deres bestilling. I hans senere leveaar skal der ha gaat det ord i byen, at „gamle Collett“, naar der var ildløs, bare behøvet at vise sig og ride omkring brandstedet paa sin skimmel, saa fik de snart bugt med ilden.

Han var ogsaa virksom for oparbeidelsen av offentlige veier og lignende nyttige foranstaltninger. I aaret 1770 utsatte han i forening med daværende etatsraad Christian *Schouboe*, M. L. *Monsen*, Iver *Ancher*¹ og Fr. *Clauson*, præmier for dem, som i en halv mils omkreds om Christiania oparbeidet de bedste veier, satte de fleste favner stengjærde og plantet løvtrær langs veiene, og for denne „Nidkjærhed for Landets Fordel og Ære“ fik de en offentlig taksigelse av generalveimesteren G. A. *Krogh*. Fra 1770 til 1790 gjorde han tjeneste som frivillig veiingeniør for Christiania idet han for byens regning forestod flere veiarbeider. I 1774 blev ved hans foranstaltning den dengang bratte *Ruseløkbakke* gjort adskillig bredere og bekvemmere,

¹ Bernt Ankers ældste bror; døde ung.

Kongeveien derfra til Skillebæk blev avgrøftet og istandsat og en ny stenbro bygget over denne bæk ved bygrænsen. To aar senere besørget han en større utbedring av veien gjennom Møllergaten til „Møllen“ ved Akerselven. Til disse arbeider gjorde han utlæg av sine egne midler, hvorfor byens øvrighet var ham meget taknemlig, da bykassen sjelden havde de fornødne penger ved haanden til bestridelse av saadanne større „Extraudgifter“. Til veiarbeider var dengang paa byens budget kun beregnet 100 rdl., og magistraten var derfor særdeles tilfreds med at faa Collett til at paata sig Møllergatens høist nødvendige bearbeidelse, saameget mere som man efter dens erklæring derved „kunde vente sig dette Arbeide forsvarlig fuldført“. En lignende smigrende anerkjendelse fik han i 1788 av byens „tolv Mænd“, som skrev følgende attest paa hans veiregnskap for 1786: „Hr. James Colletts Character er os Borgen for, at intet i hans Regning over Veienes Istandsættelse paa Byens Grund pro Anno 1786 er anført til Udgift, uden hvad virkelig er medgaaet og udbetalt, ligesom hans bekjendte Forsigtighed forenet med den vedbørlige Indsigt i dette Tilfælde har til alle Tider forsikret os om disse Bekostningers nyttigste Anvendelse. Veienes nuværende ualmindelige godhed ligger desuden til Syne for alle og stadfæster ovenanførte unægtelige Sandhed.“

Ogsaa i landbruket virket Collett til forbedringer. Paa sin eiendom Flateby lot han saaledes hvert aar fra kirkebakken søndagen før jul utdele præmier, „bestaaende af en Ulveskinds Hue, en rød Klædes Vest“ m. m. til de bønder og husmænd paa hans grund som i det forløpne aar havde ryddet og grøftet mest, sat flest stengjærder o. lign.

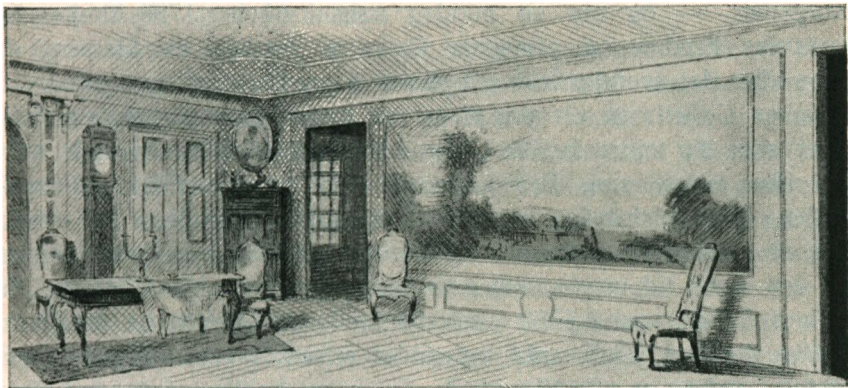
*

Som allerede før antydnet bestyrket James Collett slegtens gamle forbindelse med familien Leuch ved at egte sit næstsøskendebarn *Karen Leuch*, som var født i Christiania 19de decbr. 1733 og datter av hans fars kompagnon, den oftere omtalte „berømmelige“ *Peder Leuch*. Brylluppet stod i Christiania 10de novbr. 1756. Husets ven, digteren *Tullin* hædret det ved en tale, hvorav bruden fik en avskrift i guld-snit, med den titel: „En Tale, holden paa det store Verdens-Auditorium til Mandkjønnet og tilskreven Bruden, velædle Jomfru Karen Leuch paa hendes Brøllupsdag i Christiania d. 10de Novbr. 1756, af C. B. T.“¹ Talen, som er trykt i Tullins samlede skrifter, men i en for-

¹ Avskriften eies av denne bogs forfatter.

andret form er et ganske merkelig indlæg for kvindens emancipation, et emne, som Tullin ogsaa andensteds har behandlet baade i vers og prosa.

I dette egteskap fødtes 2 sønner: 1) *Peter*, født 1757, gift med sin kusine *Kaja Elieson*, død som farens kompagnon 1792 og 2) *John*, født 1758, gift med sin kusine *Tina Elieson*, død som chef for handelshuset Collett & Søn 1810. Om dem henvises til fjerde slegtled A. Faa dage efter den anden søns fødsel døde Karen Collett i Christiania d. 30te septbr. 1758, ikke fuldt 25 aar gammel.

VÆRELSE I COLLETTGAARDEN I CHRISTIANIA.

Tullin skrev hendes gravskrift i den tids opstyltede, nu litet smagelige stil. (Trykt i hans saml. skr. I. s. 285—86).

Collett bodde i den av hans bedstefar byggede saakaldte „Collettgaard“ i Kirkegaten. Han fik skjøte paa den i 1761 av sin onkels, den engelske John Colletts hovedarving, kjøbmand i London Claus Heide, men har uten tvil med onkelens tilladelse bodd der fra det øieblik forældrenes hjem opløstes. I dette hus, hvor i 1750- og 60-aarene *Tullin*, den fintdannede og kundskapsrike præsident *Feddersen* og hans begavede hustru, Ditlevine Collett, men i en senere tid Bernt *Anker*, hans hustru Mathia Collett og Enevold *Falsen* hørte til den nærmeste omgangskreds, dannet sig i anden halvdel av forrige aarhundrede et av midtpunktene for det høiere selskapsliv i Christiania. Til saadan selskabelighet var huset med sine mange rummelige og rikt utstyrte sammenhengende værelser vel skikket. I James Colletts

besiddelsestid blev den store sal i 2den etage smykket med malte dekorationer paa vægfeltene, deriblandt et større i væggen indfældt landskapsbillede, antagelig utført av den svenske kunstner Tunmarck, som ogsaa har malt portrætter i familien.

Av større festligheter i Collettgaarden maa først og fremst nævnes det bryllup i mai 1758 mellem Colletts kompagnon og hans søster, som Tullin besynger i sit berømte digt „Maidagen“. I byens avis, „Intelligentssedlerne“, fortælles ogsaa om et bal som i decbr. 1772 holdtes der for den nylig ankomne kommanderende general i Norge, prins Carl av Hessen med følge, hvor der dansedes til kl. 5 om morgenen, — og om en middag som i novbr. 1788 holdtes for kronprins Fredrik og prinserne Carl og Fredrik av Hessen, da disse efter det svenske felttog opholdt sig i Christiania.

James Collett var en stor elsker av musik, hvad han synes at ha arvet efter sin mors familie¹, og denne musikalske sans gik over paa hans ældste søn, Peter, som skal ha været en flink violoncel-spiller. Den selskabelige underholdning gik derfor ofte ut paa musik. Om et selskap av denne art i Collettgaarden har man en beretning av den i sin tid meget bekjendte literat og agent Hans *Holck*, „de fattiges Tolk“, som i 1769 i selskap med naturforskeren Otto *Fredr. Müller* besøkte Christiania og under reisen skrev en dagbog, som senere i utdrag er offentliggjort². Selskapet holdtes en søndag aften i august, efterat en stor del av gjestene havde spist middag paa Bogstad hos vertens søster, *Mathia Leuch*. Foruten Colletts nærmeste familie og de danske reisende deltok i selskapet: Overhofretsassessor, justisraad Johan Fr. *Bartholin*, justissekretær ved overhofretten Chr. Henr. *Støedt*, Colletts fætter kaptein (siden major) Fr. Chr. A. *Müller* med hustru *Bolette Darjes* og datter Anna Magd. *Müller* (senere g. m. nedennævnte stiftamtmand *Schouboe*), fremdeles assessor, justisraad Morten *Leuch Eliesons* enke *Dorothea Monsen*, hendes bror, kjøbmand, kancelliraad *Mogens Larsen Monsen* og hustru *Helene Cathr. Büchler* (amtmand *Matthias Colletts* steddatter) samt deres lille

¹ Onkelen *Mathias Rosenberg* efterlot sig en hel del noter og instrumenter av forskjellig slags, og ved skiftet efter ham angav organist Joh. Fr. *Clausen*, at han i mange aar havde „havt megen Umage og anvendt megen Flid til hans (*Rosenbergs*) Fornøielse ved at accompagnere Musikken i hans Huus“, hvorfor han søkte om at faa beholde til eie en liten boet tilhørende „Engeløkke“, som han havde hat i forpaktning, hvilket ogsaa indrømmedes ham.

² A. Munch: „For Hjemmet“ IV, s. 255—57; jvfr. s. 261—62.

datter, endvidere student Johan Neve *Monsen*, Collega scholæ senere sekretær Erik *Arbien*, overhofretsassessor Peter Vogt *Krefting* og hans senere hustru, jomfru Christine Sophie *Karre*, jomfru Mette *Dampe*,¹ justisraad, senere stiftamtmand i Bergen Chr. de *Schouboe*, Bernt *Anker*, kancelliraad, siden overhofretsassessor og justisraad Laur. Chr. *Steen* samt endelig den senere bergraad Iver *Neumann* (paa Odals verk) og hustru Inger Marie *Hersleb*. „Efter Maaltidet“, fortæller Holck, „blev en Syngeconcert opført af Jomfru Karre, Jomfru Dampe, Hr. Arbien og Assessor Bartholin. Hr. Collett var Capelmester. Det var en Sang, som ganske indtog mig, og jeg skulde næsten troet, at det var Engle og ei Mennesker“.

Byen savnet dengang et lokale beregnet paa avholdelse av større koncerter, og i sin varme interesse for musikalsk underholdning lot Collett derfor sommerhuset i sin og Morten Leuch's have, som laa ved Akersgaten i forstaden „Grænsen“, den saakaldte „Grænsehav“, omdanne til konsertsal.² I amtmand Theistes reiseoptegnelser fra 1761—63 nævnes denne som „en meget anselig Orchestersal“, og nogen tid efter, da smaken for private dramatiske forestillinger vakte i Christiania, blev den ogsaa indrettet for teaterbruk. Dette var oprindelsen til hovedstadens ældste faste skueplads. Her holdt siden byens musikalske og dramatiske kræfter hver vinter avvekslende private koncerter og skuespil for en utvalgt kreds, men utenfor de tider da teatret anvendtes til privat bruk, overlot eieren det med stor liberalitet til benyttelse av tilreisende kunstnere, naar disse ikke var av laveste rang. Privatkonserterne, som forestodes av „Det musikalske

¹ I fru Dunker's erindringer „Gamle Dage“ (s. 378) anføres at James Collett mange aar efter sin hustrus død havde villet gifte sig med jomfru *Dampe* (som var 22 aar yngre end han), men at hans familie fik det forpurret. Fru Dunker fortæller ogsaa, at jomfru *Dampe* bodde i en stor gaard som Collett havde forært hende, og at hun altid var blandt julegjestene paa Fladeby ogsaa efter Colletts død. — Om denne giftermålsplan er intet nærmere bekjendt. Mette *Dampe* eiet og bebodde den hjørnegård i Kirkegaten (tvers overfor Collettgaarden), der senere længe eiedes av Dührendahl & Co., og som havde tilhørt hendes far, kjøbmand Peter *Dampe*. Hun døde her d. 24de august 1810 og havde ved testament bestemt at hendes gaard og øvrige eiendom — efter fradrag av 2000 rdl. til legater — skulde tilfalde James Colletts søn *John C.* og hans hustru. Den efterlatte formue var 25,294 rdl. Blandt legatarerne var fru Karen *Lindemann*, James Colletts svigerdatter, for 1200 rdl. (Chria. skifteprot. for 1810).

² „Grænsehaven“ kjøpte de i forældrenes bo ved auktionsskjøte av 12te april 1756; James Collett blev eneier ved paategning paa skjøtet av 31te mars 1772.

Selskab^a under bestyrelse navnlig av den før nævnte assessor *Steen, Collett* og sekretær *Arbien*, dannet i mange aar den regelmæssige del av vinterfornøielserne i Grønsehavens teater, men efterat der høsten 1780 paa indbydelse av Bernt *Anker*, zahlkasserer *Jacob Juell*, *James Collett*, by- og raadstuskriver *Peter Arbien* og assessor *Enevold Fallesen* var stiftet et dramatisk selskab i Christiania, blev ogsaa skuespil et staaende led i underholdningen, hvori *Collett* som medlem av selskapets bestyrelse og hans to sønner og svigerdøtre som rollehavende alle tok ivrig del. Interessen for disse sceniske forestillinger, som holdt sig i Christiania langt ind i det følgende aarhundrede og har havt stor indflydelse paa byens sociale udvikling og hele dannelsesliv, steg henimot aarhundredets slutning til et sværmeri, som for *Collett*-kredsens vedkommende naadde sin høide under julebesøkene paa *Flateby*, hvor der hver aften utførtes saakaldte „*Optog*“, bestaaende i smaa originale leilighetsstykker eller frie bearbejdelser av fremmede skuespil, av og til ogsaa av smaa balletter og syngespil. Herom mere i et eget kapitel om livet paa *Flateby*.

I Aaret 1792 havde *Collett* den sorg at miste sin ældste søn og fleraarige associé i handelshuset, *Peter*, hvorpaa den yngre søn *John*, som da var bosat som kjøbmand i London, blev kaldt hjem for at indta brorens plads i forretningen. Der foretoges nu et opgjør av *Collett & Søn's* bo, hvorved det viste sig at det var gaat betydelig tilbage med husets formue. *James Collett* havde i sin tid efter sine forældre arvet noget over 24,000 rdl., i 1759 havde han faat et legat efter sin farbror i London paa £ 8000 eller 40,000 rdl., og efter forskjellige andre slegtninger var der tilfaldt ham omtrent 10,000 rdl., likesom han ogsaa havde faat endel formue med sin hustru, saa man kan anta, at han ved arv og giftermal alt i alt var kommet i besiddelse av mellem 80,000 og 90,000 rdl. Ved opgjøret i 1792 (som foregik ved samfrændeskifte) blev imidlertid boets beholdne formue kun anslaat til 48,000 rdl., idet en mængde fordringer antoges at være usikre. Hovedgrunden til denne betydelige nedgang er sandsynligvis at søke i de mange uheldige fabrikspekulationer, som *Collett* havde indlatt sig paa, men der er ogsaa antydninger til at han ialfald i sine ældre aar ikke var nogen dygtig kjøbmand.¹ Halv-

¹ Den svenske generalkonsul *Martinau* skriver i 1789, at *J. C.* var en klodrian („un lourdaud“) som handelsmand, men at han dog indehavde et av de første huse i Christiania. (Hist. tidskr. 2. b. I. s. 74—75).

parten av formuen, eller 24,000 rdl., tilfaldt den avdøde søns enke og børn, dog saaledes at disse penger fremdeles skulde bli staaende i handelshuset, og at der av beløpet kun skulde kunne opsiges indtil 4000 rdl. aarlig.

James Collett døde i Christiania d. 15de novbr. 1794 efter nogen ukers brystsvakhet og bisattes d. 21de novbr. i familiens gravkapel med følgende av svogeren Bernt Anker forfattede indskrift paa kistens plate:

„Uden Bestandighed
er Venskab et Irllys, som fører til Afgrunden.
Uden Fred i Hjertet
ere Livets Nydelser et løsladt Helvede.
Uden roelig Anstrængelse
forstyrres alle Planer til at gavne.
Uden Sparsomhed
maa Fyrsterne selv fortvivle.
Derfor var Du
Herr James Collett,
som blev den 28de Augusti 1728
og hørte op at være den 15de November 1794,
en trofast Ven, en blid Fader
og en arbeidsom Mand og Borger
i det Kald, som gjør Staterne store.
Dine patriotiske Anlæg hædre Dit Minde,
og Slægter, som trives ved disse,
skal strøe Blomster paa Din Grav.

B. A.“

Paa Ullevaal reiste John Collett sin far en mindestøtte av marmor med følgende indskrift:

James Collett,
nato 28 Aug. 1728, denato 15 Nov. 1794.
Monumentum optimo patri, civi merito,
posuit 1797 unicus filius¹.

Nytaarsdag 1795 holdt Bernt *Anker* paa Flateby-teatret en mindetale over den avdøde og hans søn Peter Collett. Da talen er betegnende for tiden og den som holdt den, kan den anføres her:

¹ Støtten blev i 1860-aarene hugget itu av Ullevaals daværende eier Haaken Muus. Brudstykkerne anvendte han i et stengjærde.

8 — Familien Collett.

„Om Døden end kalder os med forstærket Stemme i Livets Efterhøst, er Scenen mindre rædsom, end naar den haabefulde Mand forsvinder i Ungdoms Vaar. Dog have begge lige Ret til at hædres og savnes. Paa denne hulde Bane vandrede Du James Collett og din værdige Søn Peter Collett. Hvor ofte blev ikke dette Selskab oplivet ved Eders Lune og blide Hjerte! O, mine Venner, I ere ikke mere, men Eders Aand skal svæve over os, hvergang vi samles her. Vi skal mindes, at blide Følelser i Dyd og Venskab og uskyldig Munterhed blir i en lang Række af Aar et følgeværdigt Exempel for hver, som kommer paa denne fortryllende Plet af Jord. Tilgiv, om jeg et Øieblik forstyrrede Eders Glæde ved Luthens sørgende Lyd — vi vil strax omvexle den med det muntre Optrin og glædes ved, at de forsvundne gjenleve i min Ven — John Collett, hans Daphne og Iris. Randt Sorgens Taarer for hine, fremlister Glædens Taarer sig for disse, thi ogsaa Glæden har Taarer!“

Under en pause i talen traadte kammerherreinde *Kaas* (stiftamtmand senere statsminister Fr. Julius Kaas's hustru, Kirsten f. Nilson) frem, hængte en krans om en paa scenen opstillet urne og foredrog en sang til de avdødes minde.

Dødsboet skiftedes efter kgl. bevilgning ved samfrænder (general-krigskommissær Peder Anker og John Collett, samt Niels Lasson og Peder Arnesen). Nettoformuen ansloges i overensstemmelse med opgjøret av 1792 til 24,000 rdl., for hvilken sum den gjenlevende søn, som fortsatte handelshusets forretninger, mot at tilsvare arv og gjæld, „til fri og frest Odel og Eiendom“ fik overdraget alle boets eiendele „saavel Jordegods som Kjøbstædgods og Løsøre, alle Beholdninger af Tømmer, Bord og andet, Skibe og Skibsparter m. v.“

*

5. Kancelliraad Peder Collett paa Rønnebæksholm,

søn av kjøbmand Peter Collett og Anna Cathrine Rosenberg, fødtes i Christiania d. 11te decbr. 1729 og blev ved daaben d. 23de s. m. opkaldt efter sin morfar *Peder Iversen* (Rosenberg).

Efter privat undervisning i hjemmet reiste han og hans yngre bror Johan i september 1749 ned til Kjøbenhavn for „at udstaa sine Examina og videre fortsætte sine Studier under professor *Møllmanns* Veiledning“, og d. 7de oktbr. samme aar blev de efter avlagt prøve indskrevet som studenter ved universitetet under følgende tilførsel i

dettes protokol: „*Petrus et Johannes Collet, bini fratres Christianienses scientiæ juridicæ addicti, civibus nostris adnumerari voluere, digni omnino habiti ab æstimatissimo Decano Collega Møllmann*“.

P. Collett studerte derpaa med endel avbrydelser, foranlediget ved ophold i Christiania, retsvidenskap ved Kjøbenhavns og flere fremmede universiteter, tok efter tilbakekomsten fra utlandet i 1756 latinsk-juridisk eksamen — den teoretiske del d. 26de august med karakteren *laudabilis*, den praktiske d. 4de oktbr. s. aar med *haud illaudabilis* — og utnævntes d. 29de novbr. 1756 til virkelig kancelliraad, uten dog, som det synes, at ta fast ansættelse i noget regjeringsdepartement.

GODSEIER, KANCELLIRAAD PEDER COLLETT PAA RØNNEBÆKSHOLM (1729—1763).

Efter forældrene og forskjellige andre slegtninger arvet han omtrent 46 000 rdl., hvorav han i 1761 anvendte størstedelen til at kjøpe herregaarden *Rønnebæksholm*, som ligger tæt ved den lille by Næstved i det sydlige Sjælland. Denne gaard skal ha sit navn efter Holsteneren Tue Rynebeck,

som bodde der i første halvdel av det 14de aarhundrede. Fra 1399 til 1571 var den krongods, men Fredrik II solgte den til sin sekretær Caspar Paslich og derefter var den i privat eie (familien Paslich, Edel Urne, admiral Pros Munds enke m. fl.). Den sidste eier var geheimeraad Carl Juel, som ved skjøte av 11te juni 1761 solgte den til Collett for 40 000 rdl. Den var da skyldsatt for omkring 265 tdr. hartkorn. Borgegaarden bestod av 4 længer, og hovedbygningen var „grundmuret, med gibside og betrukne Værelser.“ Denne bygning var forholdsvis ny, opført eller paabygget paa ældre fundamenter i 1734 av den daværende eier, kaptein Christopher Tage. Ladegaarden var endnu yngre idet den skrev sig fra 1742.

Kun i halvandet aar var Collett eier av Rønnebæksholm. Han var fra ungdommen av en ivrig jæger, opøvet ved de aarlige harejagter paa Flateby, hvor han i 1756 med sine brødre og et par andre havde stiftet Flateby's jagtklub. Under en jagt i nærheten av Rønnebæksholm styrtet han med hesten og døde av faldet d. 8de januar 1763, kun 33 aar gammel. Han bisattes i kapellet ved Rønnebæks kirke d. 31te januar s. aar. Paa baksiden av hans portræt, hvor han avbildes i jægerdragt, staar med statsraadinde Colletts (hans brordatters) haand skrevet: „Efterat have studeret i Udlandet kjøbte han ved sin Hjemkomst Rønnebæksholm, hvor han levede som ugift, men beflittede sig at tækkes damerne. Gouverneur Anker, som var tilstede ved et Besøg hos Søsteren *Anna Elieson* paa *Hafslund*, fortæller som et Bevis derpaa, at han havde bragt med en stor Mængde smukke og kostbare Sager, som han ved et Lotteri lod bortspille til de fremmede Damer. Han saa godt ud og var munter og godmodig og blev af Herrerne i Spøg kaldet Pigernes Peer.“

Rønnebæksholm kom efter hans død til hans nedennævnte bror, kammerraad Johan Collett, som i 1764 utløste de andre arvinger av deres eiendomsret i gaarden. Tretten aar efter gik denne over i fremmed eie, men siden 1863 tilhører den gjennem kammerherre Peter Ferd. Collets giftermaal med frøken Haralda Toft atter den Collett'ske familie. (Se nedenfor under Peter Ferd. Collet, sjette slegtled F.).

*

6. Anna Collett og justisraad Peder Elieson paa Hafslund.

Peter Colletts og Cathrine Rosenbergs fjerde datter, *Anna*, fødtes i Christiania d. 28de mars 1731. Efter forældrenes død kom hun i huset til sin ældste søster fru *Heltzen* i Kjøbenhavn og blev derfra d. 22de novbr. 1754 gift med titulær justisraad *Peder Elieson*, som var født i Christiania d. 30te juni 1727, søn av kjøbmand *Iver Elieson* og *Karen Mortensdatter Leuch*. Den sidste var en kusine av brudens forældre, og Iver Elieson var en fætter av brudens mor, saa dette egteskap avgiver et nyt eksempel paa de i Collettfamilien hyppig forekommende giftermaal mellem nære slegtninger.

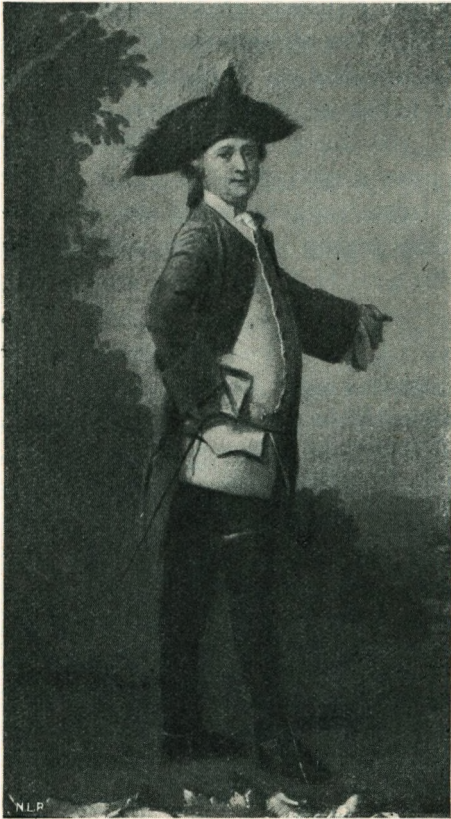
Bryllupet „forherligedes“ ved 2 trykte sanger, hvorav den ene, forfattet av Martinus Urberg, er ganske pudsig og betegnende for den tids betalte festpoesi. Der staar bl. a.:

„ — — Se saadan en Magnetisk Magt
 I Kiærlighed er inde:
 De som har paa hinanden Agt
 De nok hinanden finde.
 Saaledes har Hr. *Brudgom* og
 Sin *Brud* vidst at oplede,
 Endskjønt *Hun* lang *Vey* fra *Ham* drog,
 At følge er *Han* rede. — —
 Og hvad var vel *Magneten*, som
 Saa langt *Ham* kunde drage?
Hans Brud er dydig, yndig, from,
 Og han er *Hendes* Mage.
 Et saadant ædelt, yndigt Par
 Er *Bruden* og *Brudgommen*
 Det Skade blev, om De ey var
 Herved til os ankommen;
 Ney, deri *Deres* Ædelhed
 Man ogsaa klarlig kiender,
 At *De* i denne Stad og Sted
 Sin Ægtepagt fuldender.
 At *Christiania* ey maae
 Den Ære eene nyde;
 Men *Kiøbenhavn* kan ogsaa faae
 Sin Andeel og sig fryde“ osv.

I januar 1755 drog det nygifte par op til Norge og bosatte sig paa *Hafslund*, tæt ved det nuværende Sarpsborg, en eiendom som Eliesons bror, kancelliraad Morten Leuch Elieson, aaret iforveien havde

kjøpt av generalinde Karen Huitfeldt, men som Peder Elieson der synes at ha været den egentlige kjøper, tok skjøte paa d. 11te juni 1756 for en kjøpesum av 100 000 rdl. og 800 specie-dukater. Under Hafslund, som var en gammel adelig sædegaard, laa et bety-

JUSTISRAAD PEDER ELIESON PAA HAFSLUND
(1727—1773).

lig jordegods, bestaaende av 12 gaarder i Skjebergs prestegjeld, og dertil hørte desuten 12 gaarder med skoger i Østerdalen samt Skjebergs hovedkirke, Ingedals annekskirke og kaldsret til disse kirker. Likeledes laa under Hafslund 17 sager og flere kverner ved Sarpsfossen, vistnok landets betydeligste samlede sag- og kvernbruk. Paa sine sager havde Elieson i 1763 ret til aarlig at sage 213 400 bord, og kvernbruken ansloges til at indbringe 1000 rdl. om aaret. Hovedgaardens matrikelskyld var 60 skø tunge, og den ansaaes paa Eliesons tid og endnu i 1820 for at være „den største af alle søndenfjeldske Herregaarde“ (Kraft's Norges beskr. I, s. 78).

Da Eliesons bosatte sig paa Hafslund, bestod hovedgården av en gammel kampestens bygning, bestaaende av et midtparti og 2 fløier. Men 3 aar

efter deres indflytning, i januar 1758, brændte den gamle gaard, og kun litt av fløiene samt uthusene stod igjen. Elieson opførte da den nuværende bygning, som overrasker ved sin størrelse og en for norske forhold usedvanlig staselighet baade i det indre og ydre anlæg. Over indgangsdøren i gaardsrummet staar Elieson- og Collett-familiens alliancevaaben, hugget i sten. Sogneprest professor *Wilsø*,

som besøkte Hafslund i 1762, beskriver i sine „Reise-lagttagelser“ gaarden saaledes: „Hovedbygningen med sine to Fløie er architectonisk og af Grundmuur opført, den er af to Etager foruden Kielderen og Værelserne under Taget; thi dette er à la Manzarde eller gebrokken, tækket med glasserte Tagsteen.

Af de mange smukke Værelser er Salen i øverste Etage mærkelig formedelst sin Størrelse; foran Trapperne underneden aabner sig en stor Vestibule, hvis Gulv er belagt med norske Marmor-Fliser... Foran Hovedbygningen er en stor og regulair Have anlagt, hvis høie Alleer af Linde og andre Træer afgive prægtige Spadseregange; for Resten er alt der smukt vedligeholdt.“ Salsgulvet i 2. etage var malt som en have.

Eliesons førte paa Hafslund efter Wilses beretning „en kostbar og tildels prægtig Husholdning,“ og navnlig samlet julen mange gjester paa gaarden. Husfruen var en stolt og pragtsyg, men efter tidens leilighet vellært dame, der likesom søsteren Ditlevine Feddersen gav sig av med at skrive vers, og hun synes at ha interessert sig for nordisk og fremmed skjønlitteratur, hvorav utdrag findes i

hendes endnu opbevarte versebog. Paa et miniatyrportræt avbildes hun omgitt av bøker og videnskabelige apparater; foran hende ligger utkastet til det nybyggede Hafslund, i hvis plan og utstyr hun skal ha tat meget virksom del. Da den gamle gaard brændte, fortæller familiesagnet, gik hun op paa en haug i nærheten, hvor hun lod sig bringe en fuld pokal, hvorav hun drak en skaal for et nyt, prægtigere Hafslund.

ANNA ELIESON, F. COLLETT
(1731—1772).

De havde 5 børn: 1) *Iver*, f. 1755, epileptisk, blev blind som barn, døde 1775; 2) *Karen (Kaja)*, f. 1760, gift med fætteren, nedennævnte købmand *Peter Collett* og senere med major *Poul Peter Lindemann*, døde 1823; 3) *Anne Cathrine*, f. 1762, blev gift med købmand i Christiania *Søren Horster* og døde 1842; 4) *Martine* Christine Sophie (*Tina*), f. 1764, blev gift med fætteren, nedennævnte købmand *John Collett*, og døde 1826; 5) *Peter*, titulær krigsassessor, f. 1770, gift med *Kirsten Kionig*, døde som postmester paa Moss 1833.

Fru *Elieson* døde paa *Hafslund* d. 12te septbr. 1772, kun 41aar gammel, og faa maaneder efter, d. 2den febr. 1773, fulgte hendes egtefælle hende i graven. Begge ligger begravet paa *Skjebjergs kirkegaard*. Paa platen paa *Anna Eliesons* kiste er indridset en lang gravskrift, som er holdt i den tids mest opstyltede stil; den ender saaledes:

„ . . . Sandhed fører Penselen
Og Rygtet blander Farverne
For at afbilde Hendes ædle Træk,
Følelser være Tolk for Hendes Hierte:
Den reneste Forstand forenet med den fineste Tænkraft
Ophøiede Hende over Kiønnets almindelige Grændser.
Hun var Yndling af Videnskaber uden at paastaae Beundring,
Lidenskab og Stolthed vare ubekjendte for Hendes Siæl.
Standhaftighed i Modgang forædlede Hendes Lykke
Og Venlighed triumpherede over de haardeste Hierter.
Ja!
Himmelske Egenskaber ophøiede Hendes Støv
Og gjorde Hende til et Mønster for Efterslægten.
Men ak!
Dyrebare Skygge af disse Fuldkommenheder,
Du var — men er ikke mere!“

Generalkrigskommissær *Peder Holter* og *Bernt Anker*, den første justisraad *Eliesons* fætter, den anden hans søstersøn, overtok vergeomaalet for de efterlatte 5 umyndige børn, og da den ældste av sønnene som sagt var blind og den yngste kun 3aar gammel, besluttede vergerne trods de daarlige tider (specielt var 1773 et trængselsaar for landet) at sætte *Hafslund* og de andre faste eiendommer til auktion. I løbet av et aars tid solgtes paa denne maate de værdifuldeste av eiendommene, deriblandt *Hafslund* gaard og gods, som kjøptes av begge verger i forening for 76 000 rdl. med tillæg av 2 000 rdl. til

sognets vaisenhus.¹⁾ Strøgodset avhændedes for 16 000 rdl. Nogen aktier i Herrebø Fajansefabrik, hvor Elieson var en av de største interessenter, blev overtat av Bernt Anker (se foran side 95).

*

7. Kammerraad Johan Collett.

Johan, den næstyingste av Peter Colletts og Christine Rosenbergs sønner, fødtes i Christiania d. 22de februar 1734. Efter i hjemmet at ha nydt privat undervisning blev han d. 7de oktbr. 1749 sammen med sin ældre bror Peder indskrevet som akademisk borger ved Kjøbenhavns universitet (se foran side 114) studerte derpaa bl. a. under den bekjendte historiker, professor Gerh. *Schøning*, og tok d. 23de septbr. 1752, kun noget over 18 aar gammel, juridisk embedseksamen med karakteren *laudabilis*. For denne eksamens praktiske opgave fik han i april 1763 samme karakter. Høsten 1754 utnævntes han til kancellisekretær og reiste derpaa utenlands for at fortsætte sine studier ved fremmede universiteter. I april 1755 ses han av et stambogsblad at ha opholdt sig i Göttingen, og likeledes bereiste han Frankrig, England og Holland. Den 28. juni 1758 blev han indskrevet som student ved det juridiske fakultet i universitetet i Strassburg.

Efter 6 aars fravær kom han tilbake til Kjøbenhavn og fik ansættelse i generaltoldkammeret. Om sin skjæbne i dette kollegium fortæller han i en optegnelse, som han i 1777 forela svogeren Bernt Anker, følgende:

„Ved min Hiemkomst i Aaret 1760 havde jeg den Lykke strax at blive placeret i det Vestindisk-Guineiske Rente- samt General-Toldkammer som virkelig Committeret og anfortroet det Nordenfjeldske Departement samt forundt Character af virkelig Kammer-Raad [14 April 1761]. Men da paa samme Tiid ingen Gage i dette Collegio var ledig, saa tilbød jeg mig, for ej at besvære den Kongelige Cassa, at tiene saa længe uden Gage indtil Vacance skeede. Efterat 6 Aar saaledes vare forløbne, dør Etats-Raad Barchmann, ved hvilken Leilighed jeg haabede at see det mig mundtlig ved daværende Chef givne Løfte opfyldt og saaledes erholde den ledig vordne fulde Gage 1600 rdl. Men da samme paa Geheime-Raad Reventlows Forestilling saaledes blev fordeelt, at jeg deraf alleneste bekom 500 rdl., endskiønt mig tillige blev tillagt det heele Jydske

¹ Holter utløste senere Anker og blev eneieier av Hafslund.

Told-Departement, mig og paa samme Tiid skeede den Tort, at een i Collegio indkommen Told-Inspecteur blev sat over mig paa Grund af hans Character af Justiz-Raad (tvertimod den i begge Regjerings-Collegier vedtagne Coutume at man sad i Collegio efter sin Anciennetet og ej efter Rangen), saa fandt jeg mig nødsaget at udbede mig Tilladelse at retirere mig, til een meere gunstig Lejlighed forefaldt igien at tiene min Konge og Fædreland“.

Collett var ved sin uttrædelse av departementet en formuende mand, idet han efter sine forældre og andre slegtninger tid efter anden havde arvet over 50 000 rdl., saa han uten vanskelighet kunde undvære et lønnet embede. Ved sin ugifte brors, kancelliraad P. Colletts død i begyndelsen av 1763 overtok han paa sine egne og søskendes vegne bestyrelsen av dennes efterlatte eiendom, *Rønnebæksholm* i Sydsjælland, og d. 1ste mai 1764 blev han eneeier av denne herregaard ved at avkjøpe de andre arvinger deres parter.

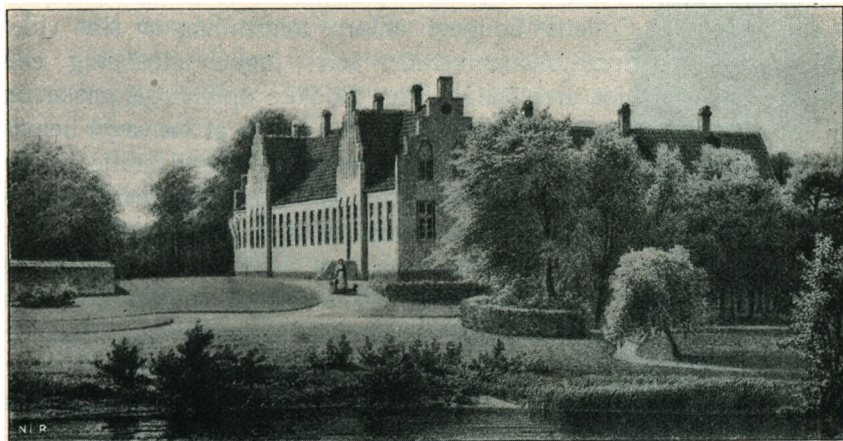
To ar derefter giftet han sig med *Else Elisabeth Jensen*, en datter av sogneprest til Vestenskov og Cappel paa Laaland *Mathias Jensen* og bispedatteren *Magdalene Cathrine Ramus* av den bekjendte norske Ramus-slegt, hvortil blandt andre hørte historikeren sogneprest i Norderhov *Jonas Ramus*, *Anna Colbjørnsdatters* mand. Denne var en grandonkel av *Magdalene Cathr. Jensen*¹.

Elisabeth Collett som var født i Vestenskov d. 19de decbr. 1746, skal ha været en elskelig og forstandig kvinde. Svigerinden Ditlevine Feddersen omtaler hende i sine efterlatte breve med høiagtelse og kjærlighet. I en av frøken Franzisca Carlsen utgivet bog om „Rønnebæk Sogn“ (Kjøb.h. 1861) fortælles ogsaa (s. 251) hvorledes hun som husfrue paa Rønnebæksholm tok sig av almuens oplysning, idet hun et par ganger om aaret hentet børnene op paa gaarden og overhørte dem i deres katekismus og anden læsning. De flittigste av dem gav hun da belønninger, likesom de alle efter overhøringen fik et rigtig godt middagsmaaltid. Om Collett berettes i samme bog, at han var en udmerket dygtig bestyrer af eiendommen, og at ogsaa han forstod at gjøre sig elsket av sine undergivne. „Han gav dem Sæd, naar de manglede, og hjalp dem paa alle Maader“, og det sag-

¹ Sogneprest *Mathias Jensen*, f. i Nakskov 1709, † 1776, var søn av en rik kjøbmand i Nakskov *Jens Rasmussen* og (hans første) hustru *Else Munk*. *Rasmussen* skjænket legater til fattige og skoler i Nakskov og det heter om ham at „slik en Borger ikke fødtet hvert Aarhundrede“; *Saml. t. Laal. og Falsters hist. av P. Rhode*, *Kjøbh. 1859 I*, s. 91 og *Hofman's fundat. VI 2*, s. 107, 121 og 126—27.

des om ham at „bedre Herremand, end han var ved Bønderne, havde de længe ikke kjendt paa Rønnebæksholm“. I 1771 forøket han godset med et jordstykke, kaldet „Raadmandsvænget“, som han kjøpte av Næstved magistrat, og d. 5te febr. 1776 fik han kongelig skjøte paa Rønnebæk Kongetiende.

Kammerraad Colletts herregaardsliv kom ikke til at vare længer end omtrent 14 aar. I hans tid skal en kvægpest ha bortrevet 200 stykker av besætningen paa gaarden, og efter ogsaa at ha lidt andre formuestap, om hvis aarsak man kun har usikre formodninger,

HERREGAARDEN RØNNEBÆKSHOLM I ÆLDRE DAGER.

saa han sig i 1777 nødt til at skille sig ved den smukke eiendom. Kjøpesummen var 42 800 rdl., hvorav dog de 20 000 rdl. utgjorde en prioritet som tilhørte grev Schulin, og kjøperen var den fra sin deltagelse i intrigerne ved Struensee's fald bekjendte eventyrer, kammerherre *Magnus Beringskjold*. Han flyttet ind paa gaarden vaaren 1778, men nød kun i faa aar glæden ved at besidde Rønnebæksholm, idet han sommeren 1781 for anslag mot regjeringen blev arrestert i Næstved og ført til kastellet i Kjøbenhavn, hvorfra han i 1785 bragtes til Bergenhus fæstning.

Høsten 1777 reiste Collett med sin familie fra Rønnebæksholm til Kjøbenhavn, hvor han atter søkte sig ind i statens tjeneste. I den anledning medbragte han fra svogeren Bernt *Anker* anbefalingsbreve til grev Schimmelmann og daværende justisraad Carsten Anker, som var

ansat i økonomi- og kommercekollegiet. Brevet til den sidste er karakteristisk for Bernt Anker og fortjener at gjengives i sin helhet: „Kammerraad Collett, en Mand, fait pour le siècle (!), discret et taciturne, bringer dette; jeg har givet ham et Brev til Schimmelmänn, men ikke et Ord deri om Moss [Jernverk og Kanonstøberi]. See Du kan hielpe denne værdige Mand, hvis Fata indlagte viiser, og præsenteer ham for Guldberg, hvor han ikke er kjendt. Hans smukke Børn og hans liden Fortune berettiger ham til at hjælpes, og uden at entree i Kongel. Tjeneste, kan han ikke leve af sine Renter. Gjør dit Bedste“ . . . Det indlagte dokument, som Anker her taler om, er formodentlig Colletts tidligere anførte fremstilling av sine viderværdigheder i general-toldkammeret. Men ingen anbefaling eller paaberaabelse av lidt uret hjælp. Han fik ikke opfyldt sit ønske om gjenoptagelse i statstjenesten og synes fra nu av at ha været henvist til at leve av de smaa rester av sin formue. Dertil støtte næsten samtidig megen sygdom og dødelighet i hjemmet, som haardt rammet den allerede forut tungt prøvede mand.

Colletts havde paa Rønnebæksholm faat 8 børn, men 2 av disse, *Mathias*, født 1768, og *Johan*, født 1773, havde de mistet som smaa. De øvrige 6 førte de med sig til Kjøbenhavn, men nogen maaneder efter bosættelsen der, ved juletider 1777, havde de den sorg i skarlagensfeber at miste 3 til av sine børn, hvorom Collett selv har optegnet følgende:

„Anno 1777 d. 7de Dec. blev min Kone syg; Fredagen derefter d. 12te, da hun var meget i Bedring, blev min ældste Datter *A[nne] C[athrine]* syg af Skarlagensfeber. Søndagen d. 14de om Morg. Kl. 9 døde hun. Hun var født den 16de Nov. 1770, altsaa 7 Aar og niog Uger gammel. Hun blev begravet d. 18de Dec. [Ikone] blev *Petter* syg. D. 24de Dec. blev min yngste Datter [Karen *Mathia*] syg. D. 25de ligeledes min yngste Søn *Johan*. D. 27de blev min Søn *Jonas* syg. D. 31te døde min Datter *Karen Mathia*. Hun var fød d. . . . Aug. 1776, altsaa 1 Aar og 4 Maaneder gammel. D. . . . Januar 1778 blev min Søn *James* [født sidst i October 1769] syg og døde anden Dagen derpaa“.

Senere fik de i Kjøbenhavn 3 børn: *Ulrikke Cathrine Mathia*, født 1778, *James*, født 1782, (døbt i Nicolai Kirke 6. aug.) og *Ditlevine Dorothea Elisabeth*, født 1787 (døbt i Nicolai Kirke 29. aug.) men alle disse døde i sin tidligste barndom. Efter den sidste pikes

fødsel blev ogsaa moren syk. Herom skriver svigerinden Ditlevine Feddersen d. 22de septbr. 1787 til Mathia Anker i Christiania:

„ . . . Den stakkels Søster Collett, der temmelig vel overstod sin uventede Barselseng, falmer og svinder daglig hen af en tærende Syge. Intet uden rudera af hendes Skønhed er mere at se, og hun taler om sin Død med en Kiækhed, som forundrer mig; mindst havde vi troet, at den lille uskyldige Glut, hun bragte til Verden, skulde være saa trivelig og skøn, som hun er, men arme Barn! Erfarenhed viser altfor meget, at Du har indsuget din Moders Gift, og at denne Sygdom er arvelig . . .“

Et halvt aars tid efter, d. 10de mars 1788, døde Elisabeth Collett i Kjøbenhavn 41 aar gammel, og av deres 11 børn var da kun 3 sønner ilive, nemlig: 1) *Peter*, født 1767, blev assessor i hof- og stadsretten i Kjøbenhavn, siden Skifteforvalter paa St. Thomas, g. m. *Caroline Holm* og derefter med *Constance von Wickede*, død 1823; 2) *Jonas*, født 1772, norsk statsraad, g. m. sin kusine *Tina Collett*, død 1851; 3) *Johan*, f. 1775, norsk amtmænd, g. m. *Christiane de Stockfleth*, død 1827. Se om dem fjerde slegtled B.

Av sønnene havde faren den glæde at de blev studenter med karakteren laudabilis, 2 av dem endog med udmerkelse, og at alle 3 i 18 aars alderen fik juridisk embedseksamen med bedste karakter og forholdsvis tidlig kom i embedsvirksomhet.¹ I begyndelsen av 1796 drog imidlertid den mellemste, Jonas, op til Norge som utnævnt til foged i Numedal og Sandsvær, og da den ældste, assessor Peter Collett, hos hvem faren bodde, for utgivelsen av et revolutionært skrift i 1797 kom ut av sin stilling, idet han uten lov og

KAMMERRAAD
JOHAN COLLETT (?)
(1734—1806).

¹ Om kammerraad Collett og hans familie skriver kaptein Cæsar Boeck d. 21. febr. 1792 fra Kjøbenhavn til sin forlovede Kaja Collett paa Buskerud: „I Søndags var John (Kajas bror) og jeg i Selskab til Aften hos Kammerraad Collett. Han er en meget stille Mand, seer noget trist ud. Hans 3 Søønner synes at være snilde og den ældste, som er Sekretær i Højesteret er bekiendt for at være et habil Menne-ske. Den gamle Frue *Feddersen* er en artig Kone og meget venskabelig . . .“

dom blev avsat fra sit embede, drog den gamle, triste, nedbrudte mand op til sit fødeland og bodde siden avvekslende paa Kongsberg hos sin søn Jonas og paa Sandaker i Lier hos den yngste søn Johan Collett, daværende foged i Buskerud. Han døde, 72 aar gammel, paa Kongsberg d. 21de mai 1806 efterat ha overlevet alle sine 10 søskende.

*

8. Mathia Collett, Morten Leuch paa Bogstad og kammerherre Bernt Anker.

Den yngste av Peter Colletts og Cathrine Rosenbergs døtre fødtes i Christiania d. 28de mai 1737 og blev kaldt *Mathia* efter morbroren *Mathias Rosenberg*. Hendes navn synes at være uttalt *Matéa*. Faren døde før hun var 3 aar gammel, og da hun 8 aar derefter ogsaa mistet sin mor, kom hun i huset til fasteren, enkefru *Resen*, som opdrog hende.

Den 6te mai 1758 blev hun i sin fødeby gift med sit næstsøskenbarn, brorens kompagnon, *Morten Leuch* paa Bogstad. Brylluppet stod i „Collettgaarden“ og er blit vide bekjendt ved at digteren *Tullin* til denne fest skrev det i sin tid meget priste og paa flere fremmede sprog oversatte bryllupsdigt „Maidagen“, som endog vandt ham navn av „Rigernes ypperste Skjald“ og virket inspirerende paa senere digtere. Morten Leuch kaldes i digtet *Menalcas*, og *Mathia* skildres under navnet *Melicinda* saaledes:

„ . . . See ikkun paa Din Brud,
 Ja lad al Verden see, og spørg saa frit, hvad Gud
 En Brudgom meer i een Person kan skjenke?
 Hvor værdig nærmer Hun sig Dig!
 Fornuftig, dydig, deilig, riig,
 Og hvo kan hos det smukke Kjøen en Egenskab optænke,
 Som ei hos denne Brud Du faaer,
 Og ei i største Blomster staaer? . . .“

Tullin var husets fortrolige omgangsven, og flere digte fra hans pen foruten „Maidagen“ er vidnesbyrd om hans venskab for Leuch og hans hustru ¹.

¹ Tullins saml. skr., I. Indledningsdigtet og s. 108, 111, 124, 126 og 133.

Morten Leuch var født i Christiania d. 15de april 1732 og søn av den oftere nævnte kompagnon med Peter Collett i det store handelshus Collett & Leuch, *Peder Leuch* og *Anne Cathrine Hellesen*, den foran nævnte konferensraad *Poul Heltzens* søster. Efter i flere aar at ha opholdt sig i utlandet for sin utdannelse søkte han efter hjemkomsten i 1754 Kongen om at bli myndig uten kurator, og dette tilstodes ham efter en smigrende anbefaling av Christianias magistrat, hvori det heter, at „da han baade ved sin udenlandske Reise samt bekiendte fornuftige og honnette Opførsel har giort sig ganske beqvem til en forventende brav Kiøbmand her paa Stedet, som kan oplive hans brave sal. Faders bekiendte gode Eftermæle, saa kan vi med desto større Sikkerhed attestere, at vi intet finder, som hans allerunderdanigste Ansøgning kan være hinderlig, men samme allerunderdanigst maa recommandere . . .“ Sommeren 1755 traadte han derpaa i handelskompani med sin svoger James Collett under firma *Collett & Leuch*, hvis virksomhet er nærmere omhandlet side 100—103, hvor husets vigtigste eiendommer likeledes findes opregnet.

Efter sine forældre, som han mistet i ung alder, efter bedstemoren Karen Leuch, broren justisraad James Leuch og grandonkelen konferensraad Peter *Vogt* arvet han en betydelig formue, som i forening med hvad han fik med sin hustru, maa ha beløpet sig til henvend 120 000 rdl.

I Christiania bygget og bebodde han den gaard i Raadhusgaten som senere utgjorde lokale for stiftsverretten, hvorav den fik navnet „Stiftsgaarden“. I forrige aarhundrede holdtes der i en lang aarrække statsraad i denne bygning, og her havde førstestatsraaden (statsministeren) sin bolig. Da var den et landskjendt midtpunkt for hovedstadens høiere selskapsliv. Den var ogsaa en av byens stiligste og bedste bygninger av rokokotypen, smukt indredet med store selskapsaler, hvis vægger var prydet med indfældte landskapsbilleder. Disse er

KAMMERHERREINDE MATHIA ANKER
F. COLLETT (1737—1801). Miniatur.

nu, efter at gaarden er nedrevet og har git plads for „Sjøfartshuset“ kommet til Norsk Folkemuseum paa Bygdø.

Ved sin bedstemors død i 1756 (se side 25) kom Morten Leuch tillike som nærmeste odelsmand i besiddelse av Leuch'ernes gamle

STIFTSGAARDEN I CHRISTIANIA (RAADHUSGATEN 13).

(Fot. o. 1860. Alle disse gaarder er nu nedrevet. Tilhøire ses et av de sidste trær i det gamle Christianias gater.)

eiendom *Bogstad* i Sørkedalen, hvortil hørte gardene Øraker, Lilleaker, Søndre-, Mellem- og Nørsterød med Rød sag, Bjertnæs eller Tangen, Aarnæs etler Fundengen, Øvre- og Nedre Solberg med kvern, Venner med kvern, Øvre Lyse med pladsene Slora og Aaspe, Nedre Lyse, Aamot, Tømtler og Brænna, Stubberud eller Hullet, Grøttum, Pindsli, Hadeland, Ringerike med kvern, Strøm, Grini med kvern og

sag, Ek, Aas, Nordby med sigt og sagefald, Dæli, Østern med Østernsæteren, Fossum, Ous og Ousjordet, Aagaardslien, Stubdal, Dybendal eller Flaateren — alle med tilhørende bygsel. Med Bogstad fulgte endvidere en andel i Voksen sag, Hougsæter skog, hugstret i Blankvandsaasen, skogstykket Hæggelien, kjøpsret i sagtømmer fra Jonsrud skog, rettigheter i et hængsle paa Solleruds og Lysakers grund samt lastepladsen Vækerø med derpaa staaende bygninger. Disse eiendommer, hvis største værd laa i de store Nordmarkskoger med tilhørende sagbruk, utlagdes til Morten Leuch paa skiftet efter bestemoren for 40 000 rdl., saaledes at han skulde tiltræde dem fra 1ste januar 1758, og samtidig fik han av sine medarvinger skjøte

MORTEN LEUCH PAA BOGSTAD (1732—1768).

paa Lille Øksenøen ved Fornebo i Bærum for 1 200 rdl.

Senere forøket han dette store eiendomskompleks ved kjøp av Askers hovedkirke med Tanums og Haslums annekskirker og tiliggende kirkegods samt gaarden Jar med møllebruk ved Lysakerelven, og i forening med sin fætter, zahlkasserer, generalkrigskommissær Peder *Holter* og Fredrik *Clauson*, som var gift med hans kusine Eleonore *Leuch*, kjøpte han endelig efter Herman Kreftings enke Anna Vogt *Bærums Jernverk* med tilhørende gods samt gaardene

Kjørbo, Gommerud, Ende, By, Helsæt og Burud, alle i Bærum. Andelen i disse eiendommer (med undtagelse av Kjørbo, der avhændedes særskilt til kammerraad Gustavus Strømbo) solgtes 4 aar efter Leuchs død av hans enke (skjøte av 2den januar 1772) til medeieren Fredr. Clauson, som samtidig ogsaa overtok Holters del. Kjøpesummen for de to parter tilsammen var 74 153 rdl.

Et billede av Bogstad findes foran side 25 gjengit efter et maleri fra den tid *Peder Anker* eiet gaarden. Anker havde da tilbygget adskillig og specielt hovedbygningens fløie, saa tegningen ikke giver et ganske nøiagtig billede av gaarden som den saa ut da Morten Leuch og senere hans enke eiet den. Men det er den ældste og bedste fremstilling man har. Bygningene er i væsentlige dele de samme som i Leuchs dage, og landskapet havde i mellemtiden neppe undergaat nogen betydelig forandring.

Veien fra Christiania til Bogstad gik dengang om Vækerø og var altsaa meget længer end nu. Den var dertil bugtet, bakket og daarlig, især paa den sidste del, fra Vækerø og opover, inden denne av Peder Anker med stor bekostning blev sat i fortrinlig stand. Den milelange, besværlige vei hindret dog ikke at der paa Bogstad utviklet sig et rikt selskapsliv. „Gjæstfrihed havde der sit Sæde“, skriver professor Wilse i 1780-aarene ¹, og talrige var de karosser og slæder, som sommer og vinter, fyldte av gjester fra Christiania, arbeidet sig op over bakkerne mellem Vækerø og Bogstad naar der var gjestebud hos den rike Morten Leuch. En hyppig gjest ved disse fester var *Tullin*, som i dette lystige lag ofte har søkt at glemme sin sykелighet og sit digtermismot. Selskapet sparte ham heller ikke. Hans muse maatte altid være rede til sanger, festtaler og andre improvisationer, og en vinterdag, da han kom til Bogstad, fik han ikke engang lov til at ta yttertøiet av sig, før han havde gjort et vers. Han improviserte da følgende:

„Skjønt jeg paa denne Tid saa ulyksalig fryser,
At hver en Draabe Blod af Kuld i Kroppen gyser,
Saa skal det Ønske dog mit Hjerte tænde an:
Gid *Bogstad* staae i Flor til Verden staaer i Brand“.

¹ Se Wilse „Reise-lagttagelser“, I, s. 227—33, hvor han utførlig beskriver Bogstad og gaardens omgivelser. Han fortæller bl. a. hvorledes han ogsaa kløv op paa Voksenkollen, hvor Tullin var inspirert til sin „Maidag“, og hvorfra man saa snefjeldene i vest og Christiania som en liten plet nede ved sjøen.

Morten Leuch var en av Christianias „12 eligerede Mænd“. I en nekrolog i Norske Intelligentssedler kaldes han „berømmelige Forfædres ældgamle Dyders Arving, Flittigheds rige Belønner, for Faderløse en kiærlig Fader, for Nødlidende en villig Hiælper, for dig Læser! et følgeværdigt Exempel at blive stor uden Rang, ædel uden Adel og udødelig ved at befordre Medborgeres Vel“. Likeledes siges han at ha været „Videnskabers skønsomme Elsker“, og det anselige bibliotek, han efterlot sig, tyder ogsaa paa at han var en for sin stand mere end almindelig belæst og dannet mand.

Han døde, neppe 36 aar gammel, under et besøk hos sin fætter justisraad Elieson paa Hafslund d. 24de januar 1768 og bisattes i den Leuch'ske families gravkapel ved Vor Frelsers Kirke i Christiania. Hans egteskab var barnløst. Slegtningen Bernt Anker skrev følgende høitrvænde gravskrift over ham:

Led mig du store Aand, som kjender Ormes Svaghed
og lær mig | at knæle for Skjæbnens Helligdom.

· Et Blik paa Urnen, som gjemmer min Ven | Menneske-Vennen |
Herr *Morten Leuch's* Aske

aafter for min Sjæl de skræksomste Scener,
ja skræksomme for Udødelige selv
om Venskab dyrkes saa i deres Boliger.

Suk i Enrum ere flere Smerthers Tolk | end de fæleste Skrig:
ædle Lidelser er tause.

Saadanne ere Dine
Frue *Mathia Leuch*.

I Din opløftede Sjæl | virker den Guddom, Du føler,
Dyd, Fornuft og Æmhed kappes vel om Fortrin,
men i dine stille Sindsbevægelser | glimter dog Viisdommen,
som har helliget sig en Tempel i Dit Hjerte.

Faderløses Fortvivlelse maa være Dine Sukke
og Følelseløse selv maa sukke med Dig,

thi her ligger den Ædelmodige, den Udkaarne blandt Sjæle af høiere Art,
som Himlen skjænker Jordens Ulyksalige til Trøst.

Tys! | Nu krøb Avind i Skjul, nu saae jeg Engle smile,
da Rygtet klappede sine Vinger | og Luften gav denne Gjenskrald:
*Fortrængtes Lovtaler | skal eviggjøre dit Minde,
og den sildigste Efterverden af bedrøvede Slægter
fremstætte Dig til Mønster.*

B. A.

Bernt Anker.

36 aar gammel blev Morten Leuchs enke gift i Christiania d. 11te april 1773 med *Bernt Anker*, som langt ute var beslegtet med hende, idet hans mor var hendes næstsøskendebarn. Brudgommen var 9 aar yngre end bruden.

Om bryllupet, som stod i den gamle „Stiftsgaard“, beretter en tradition følgende: En dag var der selskap hos Mathia Leuch. Man la straks merke til at døren ind til den store selskapsal var skjult av et speil. Gjestene blev opfordret til at stille sig op par om par, men Bernt Anker blev staaende alene. Han spurte da, om der ikke var nogen, som vilde række *ham* haanden. „Ja, hvis ingen anden vil, saa vil jeg,“ svarte vertinden og rakte ham sin haand. Musikken spilte op, paa et vink gled speilet tilside, og hele selskapet begav sig parvis ind i salen, hvor alt var beredt til vielsen, som straks paafulgte¹. Til bryllupet oversatte den bekjendte topograf, sogneprest, professor *Wilse* „Maidagen“ paa fransk og overrakte den til brudeparret „med en passende Tilskrift efter de nye Omstændigheder“.

Brudgommen var søn av den rike og ansete kjøbmand i Christiania, justisraad *Christian Ancher* og sønnesøns søn av slegtens stamfar her i landet, *Erik Ancher*, som kom fra Lübeck og bosatte sig som kjøbmand i Christiania nogen aar før den første Collett. Moren het *Karen Elieson*, og var søster av den foran nævnte Peder Elieson paa Hafslund.

Bernt Anker var født i Christiania d. 22de novbr. 1746. Han fik en omhyggelig opdragelse og blev i 1764 med et meget smigrende testimonium indskrevet ved Kjøbenhavns universitet, hvorefter han med 2 yngre brødre under ledelse av en hovmester (Hvass) i nogen aar reiste utenlands for sin videre utdannelse. Med et hurtig hode og stor sprogsans tilegnet han sig paa denne reise adskillige solide kundskaper, som han ogsaa forstod at sætte tilskue. Han sagde selv at han kunde „til Grunden 7 Sprog, mit eget inclusive“, og sine breve og samtaler spækket han gjerne med franske og latinske vendinger.

¹ Det var dengang almindelig i de høiere klasser at vies hjemme i huset uten foregaaende lysning fra prækestolen. — En version av familiesagnet lyder paa, at det var vertinden, som spurte, om ingen vilde række hende haanden, og Anker, som svarte jo, han vilde.

Ved tilbakekomsten fra sin utenlandsreise i 1767 blev han utnævnt til justisraad og skal ha faat tilbud om at gaa som legationssekretær til Paris, men moren, som i 1765 var blit enke, fik ham til at avstaa derfra og istedet overta bestyrelsen av det store fædrene handels-hus. Han traadte nu i kompaniskap med moren og sine 3 brødre (Iver, Peder og Jess) og styrte i mange aar som den virkelige chef og med stor dygtighet dette hus under firma „*Karen sal. Christian Anchers & Sønner*“. Dets forretninger bestod væsentlig i trælasthan-del, fabrikkdrift og skibsrederi, og dets omsætning var den største i Christiania. Ved sit giftermaal fik han desuten en betydelig særformue, men ikke Bogstad gaard, som med alle sine tilliggende eiendommer samt Glemming skog, Jar og Askers tre kirker av Mathia Leuch allerede forut var avhændet til Ankers bror *Peder Anker* for 90 000 rdl. Dette salg fuldbyrdedes av begge egtfæller i forening ved skjøte av 31te mars 1775.

Aaret efter kjøpte han (og hans bror Jess) *Moss* jernverk og kanon-støperi som han blev meget interessert for. Han satte sig ind i arbeidsmetoden ved utenlandske fabrikker av samme art, forbedret og utvidet driften, skaffet sig leveranser til marinen og drev det endelig i slutten av aarhundredet med stor møie og bekostning til at admiralitetet kunde erklære at det følte sig vel tjent med kanoner fra dette verk.

I 1783 skiftet Karen Anker med sine sønner, og Bernt Anker overtok da handelshusets forretning for egen regning, idet han for 128 913 rdl. fik sig overdrat dettes fleste eiendommer, deriblandt det av faren byggede, senere saakaldte „Palæ“ i Christiania, hvor han havde sin bolig. I 1790 kjøpte han av sin fætter ritmester *Elieson* gaarden *Frogner* i Aker for 39 000 rdl. Denne store eiendom, som nu tilhører Christiania kommune, var dengang meget større end i vor tid, idet den strakte sig fra gaarden Frøen like ned til Frognerkilen og forøvrig i det væsentlige begrænsedes av Frognerelven og Skillebækken, omfattende bl. a. Briskeby, Lille Frogner, det gamle utvertshus „Punchebollen“ og territoriet ved det nuværende Frogner. Her bodde Anker ofte om sommeren. Hans betydeligste eiendom var imidlertid *Moss* sagbruk og jernverk, hvor han ogsaa jevnlig opholdt sig. I 1798 kjøpte han derhos Hakedals jernverk, som dengang var i forfald, men nu av ham atter blev bragt i god drift.

Antallet av hans faste eiendommer var ved hans død 146, og ifølge en generalbalance av 31. dec. 1805 utgjorde aktivene i hans dødsbo

2 296 943 rdl.¹ og passivene 698 733 rdl. Nettoformuen skulde alt-saa beløpe sig til 1 598 510 rdl., hvilket i vore penger svarer til hen-ved 8 millioner kroner.

Det var særlig ved trælasthandelen som ved aarhundredets slutning tok et ganske overordentlig opsving, netop som forordningen av 22de april 1795 havde givet skogeierne en næsten ubundet frihet til at hugge i sine skoger og sagbrukseierne tilladelse til at sage et ubegrænset antal bord paa de privilegerte sager, — at Anker tjente sin fyrstelige formue. I tiaaret 1784—94 havde han efter eget op-givende en gjennemsnitlig nettoindtægt av over 100 000 rdl. aarlig, men det gik rigtignok ut over hans skoger, som ved hans død skal ha været dygtig medtat.²

Til sin bedrift holdt Anker en hel flaade av skibe. I slutningen av 90-aarene havde han, efter hvad han selv har oplyst i sin autobio-grafi, 40 skibe i sjøen. Ogsaa paa skibsfartens omraade var han en foregangsmand. Han var den første som utrustet en norsk ostindie-farer, ved hvis utreise fra Moss i 1791 Claus *Frimann* skrev en be-geistret sang, og da skibet i juni 1793 vendte tilbake, stod der et digt til Anker i „Intelligtssedlerne“, hvori det heter:

„Du! hvis Minde groer, hvor Granen fældes,
hegner Gaard hos Gaard i Dalens Skiød,
Du! hvis Navn i Bierges Barm skal ældes,
paa hvis Rigdom taarnet Bølge brød —
Landets Tarv, Medborgers Vel at fremme,
tale Sandhed, hvor det Sandhed gialdt,
egen, men ey andres Fordeel glemme,
dette aldrig *Dig* besværlig faldt.
Stolt av Dig man med Beundring hørte
Norges Handel opnaae Broders Rang,
da Du til saa fierne Kyster førte
Rigets egne Skatter første Gang“. o.s.v.

¹ I disse aktiver var ikke medregnet tilgodehavende hos 405 usikre debitorer, som stod opført med over 456 000 rdl.

² Der kunde ogsaa indtræffe tider hvor han var i stor pengeknipe. En gang i 1790-aarene da handelen med norske produkter havde at kjæmpe med mange hindringer og den utenlandske kredit var i høi grad usikker, maatte han hos regje-ringen søke om et betydelig laan mot pant i faste eiendommer, og under hensyn til ønskeligheten av at vedlikeholde „et saa vigtigt Handelshus og en saa driftig og til det alm. Bedste virksom Mand,“ fik han laant 120 000 rdl. Se E. Holm Danmark-Norges hist. VI. 2, s. 249.

Anker var en stort anlagt og heldig forretningsmand. Han levet ogsaa i en tid, da Norges handel og skibsfart i det store og hele var i sterk opgang. Ved aarhundredskiftet er denne periode med rette betegnet som en guldalder.

Men han var betat av en ærgjerrighet som ikke lot ham finde sig tilfreds med den lod en handelsmands stilling i Norge den tid kunde byde. Vistnok var hans kaar forholdsvis glimrende, og ingen kunde gjøre ham rangen som sin fødebys og vel ogsaa hele landets mest formuende borger stridig, men forholdene i det lille Christiania med sine 8—10 000 indbyggere var altfor smaa for Bernt Anker. Allerede i sine yngre aar havde han ønsket at bli diplomat hvortil han ansaa sig særlig skikket, og tanken derpaa dukket ofte op hos ham. Da besiddelsen av adelskap gav en fortrinlig adgang til diplomatiske poster, sikret han sig dette fortrin, idet han med flere av samme slekt i 1778 efter ansøgning og paa grundlag av en rigtignok ubevist paa-stand om, at familien var av svensk adel, naturaliseres som dansk (-norsk) adelsmand med forandring av navnet fra Ancher til *Anker*.¹ Nogen aar iforveien var han blit etatsraad.

Hans lyst til at opgi forretningene for at gaa ind i diplomatiet modnedes efterhaanden til et bestemt forsæt, som oftere er berørt i hans breve fra 1784 og 1789 til fætteren Carsten Anker i Kjøbenhavn.² I det sidstnævnte aar gik der rygter om at han skulde bli envoyé i London, en ansættelse som stemte fuldkommen med hans ønsker, hvad han ogsaa nogen maaneder forut personlig havde uttalt for kronprins Fredrik.

Det blev dog ikke til noget hverken med denne eller nogen anden utnævnelse i statsembede. Hans ikke litet pralende, og ikke altid diskrete væsen har uten tvil været en anstøtssten, og ikke mindre den omstændighet, at man ikke til alle tider følte sig sikker paa hans hengivenhet for Danmark, men antok at han havde norsk separatistiske tendenser. Allerede i 1772 var der saaledes vaagnet en mistanke om at han og hans nærmeste slekt omfattet Sverige med altfor megen varme. Det var dengang Carsten Anker opholdt sig i Stockholm for paa det Ankerske, Collettske og flere Christianiahusenes vegne at underhandle om tømmerfløtningen fra Trysil over svensk grund (se foran side 102). Noget bevis for at Bernt Anker har knyttet politiske for-

¹ Om familiens oprindelse og adelskap, se Personalhist. tidsskr. 2 r. IV. 197.

² Delvis trykt i L. Daae's „Det gl. Chria.“, s. 241—44.

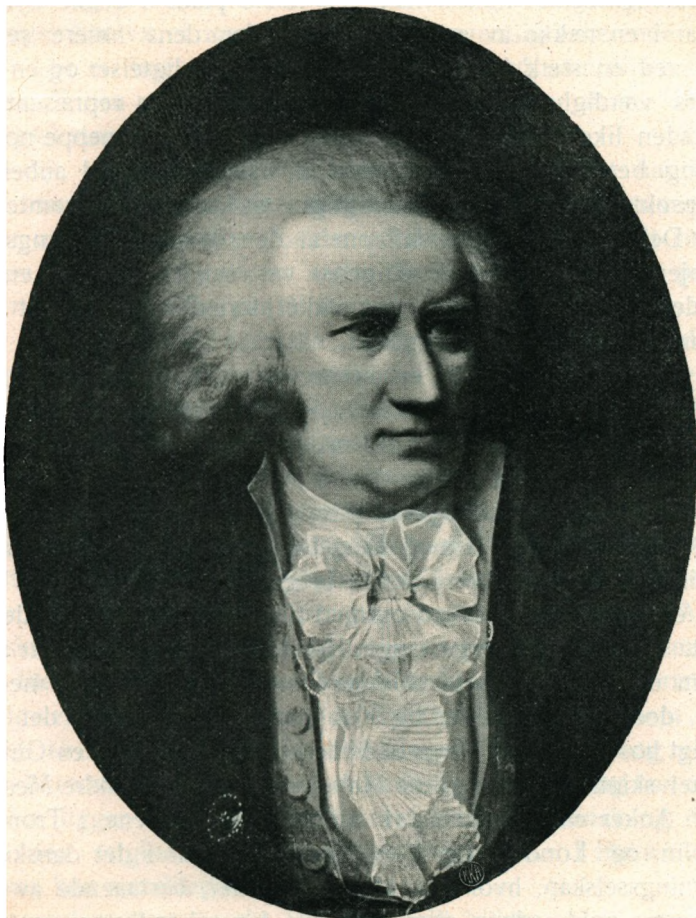
bindelser i Sverige, rettet mot Danmark, foreligger dog ikke. Derimot er det meget sandsynlig at han med sin varme norske patriotisme og sit livlige sind kan ha ytret sig ganske kraftig om den danske regjerings mangel paa forstaaelse av forholdene heroppe og de uheldige følger dette havde for Norges utvikling.

Som allerede tidligere bemerket stod han i første række blandt dem som kjæmpet for at skaffe fædrelandet visse institutioner, som er nødvendige for at en civilisert nation paa det merkantile og det aandelige felt kan føre et selvstændig liv, og likeoverfor disse bestræbelser stillet den danske regjering sig som bekjendt ikke gunstig. I begyndelsen av syttiaarene stod han i spidsen for de norske kjøbmænd som arbeidet for at Norge skulde faa sin egen bank og eget kommercekollegium (se foran s. 101), og siden utgav han en avhandling paa fransk om nødvendigheten av en bank i Christiania. Likeledes kastet han sig med iver ind i bevægelsen for at skaffe Norge sit eget universitet, skrev offentlig for saken og var medlem av en komité, som i 1793 traadte sammen i Christiania for at arbeide til dette maal. Senere underhandlet han med historikeren *Suhm* om kjøp av hans bibliotek paa 100 000 bind, som han tænkte at forære det vordende norske universitet, men denne vakre plan gik overstyr, da komiteens forslag om universitetets opprettelse blev avslaat.

At regjeringens vægring ved at etterkomme nordmændenes ønsker maatte efterlate en braad hos Anker som hos andre norske, var rimelig nok, men videre end til en temmelig spakfærdig, passiv misnøie med det danske styre kom det dog ikke. Anker var ikke nogen revolutionær natur, og sin lojalitet likeoverfor den danske kongefamilie la han ved saa mange leiligheter for dagen, at der ikke er grund til at dra dens oprigtighet i tvil. Han tok sig imidlertid meget nær av at han ikke fik ministerposten i London, og da han ut paa høsten 1789 reiste til denne by for at tilbringe vinteren i utlandet, kom der rygter ut om at han der vilde virke for Norges frigjørelse. Efter hjemkomsten fra sin reise, hvorunder han ogsaa havde været i Paris, hvor revolutionen var brutt ut, tok han dog med fornøielse imot at blive utnævnt til konferensraad; to aar efter fik han kammerherrenøklen og i 1803 blev han „Ridder af det hvide Baand“ (Dannebrog), en sjelden udmerkelse for en nordmand, som aldrig havde indtat nogen embedsstilling. Det paafølgende foraar, mens han opholdt sig i Kjøbenhavn, var det, efter hvad han selv beretter i et brev

til Carsten Anker av 20de mai 1804, atter paa tale at han skulde indtræde i statstjenesten som finansminister efter grev Schimmelmann, men denne gang erklærte han: „jeg vil aldrig sacrificer mon

KAMMERHERRE BERNT ANKER (1746—1805).
(Maleri av Jens Juel.)

repos et le sublime de mes pensées au prix d'un illustre embarras“. Noget bestemt tilbud om porteføljen har han dog, som det synes, ikke faat.

Bernt Anker var ikke bare en pengemagnat og den som i hovedstaden kunde føre det mest glimrende hus, men han var ogsaa en aandslivlig og mere end almindelig dannet mand, havde en levende

sans for videnskab og kunst, dertil sterk fædrelandskjærlighet og et hjertelag som aapnet hans haand for alle nødlidende og har reist ham et ærefuldt minde som en av sin fødebys velgjørere.

I social henseende indtok han den første plads i denne by. Hans hjem var i en række av aar midtpunktet for dens høiere selskapsliv, og med en sterk følelse av sin stillings forpligtelser og en grand-seigneurs værdighet optraadte han som selvskreven repræsentant for hovedstaden likeoverfor reisende utlændinger, hvorav neppe nogen av betydning besøkte Christiania, uten at han, oftest med anbefalingsbrev, opsøkte Bernt Anker og mottoges av ham med uskrømtet gjestfrihet. Der er heller ingen tvil om at den dannede omgangstone i dette hjem, hvor byens intelligens var samlet til den ene fest splendideré end den anden, har virket forædlende paa det sociale livs former i Christiania i det hele.

Hans rikt utstyrte bolig er beskrevet av professor *Wilse* i hans „Reise-lagttagelser“ og i *Küttners* „Reise durch Teutschland, Dänemark, Schweden, Norwegen“ m. m., hvori bl. a. berettes: „Herlig skjøn er Udsigten fra Kammerherre Ankers Landsted [Frogner], en liden Miil fra Christiania, ligesaa skjøn, men af ganske anden Art er hans Broders prægtige Gaard [Bogstad] omtrent 4 smaae Mile herfra. Disse to Brødre leve i denne langt fraliggende Krog af Verden i al en engelsk Lords Storhed og med Europas mest civiliserede Folks Eleganz. Da vi første Gang besøgte Kammerherren [B. A.], førte man os igjennem en lang Række af skjønne Værelser, zirede deels med gode Tapeter, deels med Malerier og Kobberstik . . . Jeg følte det ganske synderligt hos ham her i Norge at finde en stor Quercino, en Guido, en udmærket skjøn Conca og flere Malerier af adskillige andre Mestere“.¹

Bernt Anker var medlem av videnskapsselskapene i Trondhjem, Stockholm og London og blev likeledes optat i det danske landhusholdningsselskap, hvor han utsatte præmier, bestaaende av selskaps største guldmedalje eller 100 rdl., for avhandlingar om jerntilvirkning m. m. Overhodet viste han stor rundhaandethet, naar han trodde at kunde virke for bergverks- og fabrikdirftens opkomst i vort land. — I Christiania utstedte han i 1796, da universitetsplanen var gaat overstyr, sammen med den latinske skoles rektor dr. *Treschow* og dr. *Johs. Müller* indbydelse til offentlige videnskabelige forelæsninger og holdt derpaa gjennem et par vintre i sit bibliotek

¹ Reisen findes i forkortet oversættelse i Thaarups mag. II. s. 112 fl.

i „Palæet“ gratis foredrag over æsthetik og naturlære, navnlig eksperimentalfysik, som han i dette øiemed studerte under et ophold i Frankrig, og hvortil han med stor bekostning anskaffet sig fysiske apparater og et naturaliekabinet. Det er dog sandsynlig, at disse forelæsninger har været mere velmente end egentlig belærende. I Palæet hadde han en bogsamling paa over 4000 bind, som tillikemed instrumentsamlingen efter hans død av broren Peder Anker skjænkedes til krigsskolen.

Foruten avhandlingene om banken og universitetet har han utgit endel smaaskrifter, især taler, leilighetsdigte og gravskrifter, men størsteparten av hans literære arbeider er ikke trykt, deriblandt sørgespillet „Major André“ og nogen andre skuespil, som opførtes paa privatteatrene i Christiania, paa Flateby og paa Moss Jernverk, hvor han holdt store fester med sceniske „optog“ i samme smak som de Collettiske paa Flateby. For skuespilkunst næret han tidsalderens sterkt utprægede interesser, og han var en av de ledende kræfter ved stiftelsen og bestyrelsen av det dramatiske selskap i Christiania, hvor ogsaa hans hustru Mathia medvirket som selskapets 1ste direktrice. Selv optraadte han ikke sjelden paa scenen i større roller, navnlig i sine egne stykker. I sammenhæng med denne smak for sceniske fremstillinger staar hans tilbøielighet for theatralsk effekt, hvilket forresten var et træk man oftere støter paa hos hans samtidige. Av sit forfatterskap var han ikke litet stolt, og i sit testament bestemte han at hans literære efterlatenskaper skulde sendes hans ven Christen *Pram* til utgivelse mot et honorar av 5000 rdl. Men de kom aldrig ut, hvilket ikke var noget tap for litteraturen. Hans taler og gravskrifter er — likesom hans brever — skruede og svulstige, og han æsthetiske arbeider ligger i det hele for fjernt fra vor tids smak og røber desuten liten originalitet og digterisk begavelse. I literær henseende var han kun en diletant.

For andres nød havde han et varmt hjerte. Han var i høi grad gavmild og hjælpsom, og den rundhaandethet, hvormed han støttet videnskabelige og oprettet milde stiftelser bør altid av hans landsmænd erindres med taknemlighet. Hans efterlatte „uvisse fordringer“, som i bøkene stod anført for over 456 000 rdl. og for en stor del bestod i laan til slegtninger og venner, videnskapsmænd og kunstnere, som henvendte sig til ham om understøttelse, skulde efter hans bestemmelse utslettes og blev aldrig krævet.

Paa sin 6te bryllupsdag oprettet han og hans hustru et opfostringshus i Christiania for 12 forældreløse børn under navn af *det Ankerske Vaisenhus*, til hvis opretholdelse de gav en fast eiendom og en aarlig renteindtægt av 800 rdl. Denne stiftelse som i 1878 feiret sin hundredaarsfest, har været til stor velsignelse for mange, men er for tiden paa grund av slet økonomi ute av virksomhet.

Da Bernt Ankers yngste bror *Jess* døde 1798 og efterlot sig et insolvent bo, dækket han dennes betydelige gjæld ved helt og holdent at overta boet, (hvilket skal ha kostet ham omkring 100 000 rdl.), forærte brorens store gaard i Christiania til krigsskolen, som der havde sit lokale i næsten 100 aar, og hans efterlatte bogsamling til Christiania Kathedralskole. Denne skole testamenterte han ogsaa den saakaldte „Palæhave“ til anvendelse i botanisk øiemed, og „Palæet“ selv skjænket han paa samme maate „til offentlig brug“, hvorfor gaarden i 1806 blev overdrat til Kongen for at tjene til beboelse for den kongelige familie, naar nogen av denne opholdt sig i Christiania.

Endnu staar tilbage at nævne den storartede stiftelse *det Ankerske Fideikommis*, oprettet ved hans testament av 19de december 1801. Hans efterlatte formue skulde med fradrag av nogen pengesummer og faste eiendommer til navngivne personer og indretninger, samlet staa under bestyrelse av en administration og danne et fideikommis, hvis midler skulde anvendes for en del til legater for hans familie, men fornemmelig til trængende, værdige enker, begavede, men fattige studenter og husarme. Fideikommissets senere bedrøvelige historie er bekjendt nok. Krav fra hans familie og begivenheter som ikke av testator var forutset gjorde, at det kun faa aar og i meget indskrænket maalestok kom til at virke i sit veldædige øiemed. I 1819 gik det fallit, og kun familielegatene blev tilbage av hvad der var ment som en velsignelsesrik stiftelse for det hele land.

Fra karakterens side var Anker en underlig sammensat personlighet, en blanding av stort og smaat, idet han havde svakheter som har skygget over hans gode egenskaper, nemlig en overdreven selvtiliid og en sterkt iøienfaldende forfængelighet. Disse fejl blev naturligvis næret ved bevisstheten om, at han i de fleste henseender raket op over sine bysæller og var Norges rikeste mand, og de grodde sterkt ved de udmerkelser, han mottok av kongehuset, og den hyldest som fra saa mange kanter vistes ham som den gavmilde rigmand, adelsmand og beskytter av kunst og videnskap. Det er et fornøielig træk

og meget betegnende for Bernt Anker og hans stilling i Christiania, at søndagen efter at han havde faat det hvite baand med storkors av Dannebrogordenen, passerte folkemasser forbi Palæet, hvor kammerherren stod i vinduet og iført sine dekorationer nedladende hilste de forbigaaende. Likesaa naivt kommer hans selvfølelse og opstyltede maner tilsyne i hans brever og den av Lahde og Nyerup utgivne „Samling af fortjente danske Mænds Portraiter“ (3die del), hvor der meddeles en sterkt rosende biografi av ham, som er avfattet i 3die person enkelttal, men i virkeligheten er skrevet av ham selv.

Det var dog mindre Ankers egen tid end eftertiden som har opholdt sig over disse svakheter. Hans samtidige var slet ikke fremmede for en vis teatralisk og poserende tone i omgangslivet, og dertil kom, at Bernt Ankers fortjenester og fremragende stilling var dem saa vel bekjendt, at de helst saa gjennem fingre med de mindre heldige, men ganske harmløse sider ved hans karakter. I større utenlandske omgivelser vilde man vel heller ikke lagt videre Bret paa dem.

Reisende utlændinger som har skrevet om Christianiaophold i den tid, har i det hele omtalt ham fordelagtig. Saaledes har professor i mineralogi, senere overbibliothekar ved Cambridge-universitetet *E. D. Clarke*, som reiste her i landet i 1799, i sine „Travels in various Countries of Europe, Asia and Africa“, 10de bind, skildret ham paa følgende maate:

„Han var over almindelig legemshøide, sterkbygget og smuk. Hans haar var efter den gamle parisermote sterkt krøllet og pudret, og under hele samtalen stod han likeoverfor et stort speil, opmerksomt mønstrende og ordnende de forskjellige dele av sin dragt; men i alt dette var der intet av blot og bar forfængelighet eller affektation; det var aabenbart kun hvad der mellem franskmænd vilde være blit betragtet som en velopdragen kavallers utvungne livlighet, mens et saadant væsen vistnok for engelske øine maatte ha noget av en petitmaitre ved sig. I denne mønsterværdige mands optræden fik vi imidlertid en lærdom om ikke at slutte for raskt fra det ydre skin. I hans hjerte havde menneskenaturens bedste egenskaper faat plads, og hans med forstand vel utrustede og opfindsomme aand lot i enhver samtale et saa utstrakt kjendskap til verden og bevæggrundene til menneskenes handlinger baade i det offentlige og private liv komme tilsyne, at det gjorde alle, som stiftet hans bekjendtskap, begjærlige efter at komme i nærmere berøring med ham. Hans navn er saa nøie knyttet til Christianias og Norges historie, at ingen reisende, som har offentliggjort en skildring av

landet fra Bernt Ankers tid, har forsømt at bemerke det. Han var fortrolig med de bedste engelske forfattere i næsten enhver videnskaps-gren og ikke daarlig bevandret i andre nationers skrifter. Han var i sandhet i alle henseender et ganske ualmindelig menneske . . . Hvis der nogensinde var en mand, hos hvem enhver egenskab var forenet, skikket til at danne fædrelandsvennen, statsmanden, samfundets ven og formynder, den fattiges hjælper i nøden, det offentliges velgjører, beskytteren av geniet, litteraturen og kunsten, da var det Bernt Anker . . . Nogen reisende havde talt om hans forfængelighet; paa os virket denne svakhet, om den fortjente saa strengt et navn, kun til at gjøre hans selskap saa meget mere underholdende; ikke saa at vi moret os paa hans bekostning, men fordi vi gjennom al hans formodede egenkjærlighet saa en sindets munterhet, som synes at si: „jeg vil være hvadsomhelst, fra den stolteste statsmand til den lystigste deltager i en blindbuklek, heller end at mine gjester skal kjede sig av mangel paa samtale eller fornøielse“, — og vi følte os forvisset om, at tapet av en saadan mand paa et saadant sted som Christiania aldrig vilde kunne erstattes . . .“¹

Om *Mathia Anker* lyder dommen ubetinget rosende. „Hun blev“, fortæller *fru Dunker* i sine erindringer, „i sin tid, og vistnok med rette, anset som den ypperste blandt Qvinderne i Christiania . . . Hun var agtet av alle og elsket av mange. Den 28de mai, „Vilhelmsdagen“, var hendes Fødselsdag, og denne Dag blev hvert Aar høitideligholdt med megen Hjertelighet paa Ullevold hos John Collett. Ogsaa dette Aars 28de mai [1801] havde jeg seet hende paa Ullevold, hvor der blev sunget til hendes pris:

„I Sekler lever til din Ære
 Vor første Digers Foraarsdag.
 Af den dit hele Kjøn kan lære
 At Qvindens Roes er Dyd og Smag“.

I oprettelsen av det Ankerske Vaisenhus havde hun sin store del, og da stiftelsen var kommet i gang, opofret hun sig meget for at den skulde trives. Slotsprest Sverdrup omtaler i sin utrykte biografi 19 aar efter at Vaisenhuset var oprettet, hvorledes det var gaat fremad „under Kammerherreindens eget Tilsyn med Økonomien, Børnenes Pleie, Klæder, Udstyr og sædelige Forhold, hvorved hun, der ofte selv underviste dem og med egne Hænder forfærdigede adskillig til dem, ja havde en ret moderlig Omsorg for at faa dem siden utsat paa gode Huse og at bidrage til deres videre Velfærd, behandlede disse fremmede og

¹ Se ogsaa Wolffs „Northern Tour“, London 1814, s. 99—100.

fattige Børn næsten som om de havde været hendes egne, hvortil hendes Mand, hvis vigtigere Beskjæftigelser herved fornemmelig havde Hensyn paa Fremtiden, med Penge og Bifald idelig opmuntrede hende¹.

Hun døde i Christiania d. 21. juli 1801, 64 aar gammel. Da hun blev begravet, fortæller *fru Dunker* „var hele Christiania By i Bevægelse, og saadan Begravelse har der aldrig været seet . . . Det var en Sommermorgen tidlig kl. 6. Efter Ligvognen gik Anker og de nærmeste mandlige Slegtninger, derefter Vaisenhusbørnene, derefter tolv hvidklædte unge piger med Krandse, derefter to hundrede av Embedsmænds og Borgeres Koner og Døtre, der strøede Blomster og bar Krandse, derefter Mændenes Skare. Paa Byens Torv eller rettere paa den dengang saakaldte Hestekirkegaard var opreist et Slags Kapel, hvor Kisten blev sat paa en Katafalk, førend den blev bragt ind i Gravkapellet. Vaisenhusbørnene stillede sig rundt om Kisten, Anker kastede sig over Kisten, omfavnede den og sagde: „Nu bedrøvede Du mig for første Gang!“ Børnene sang nu nogle Vers, forfattet i den Anledning af Fru Delphin. Derpaa traadte de tolv Piger frem, lagde deres Krandse paa Kisten og sang nogle Vers, hvorav jeg kun erindrer en Linie: „O, den Bedste blandt os er ei meer“. Den kvindelige Del af Familien holdt i dybeste Sørgedragt i lukkede Vogne paa Torvet omkring Kapellet. Der hørtes Graad og Hulken, og Tjenere hentede Vand til de Besvimelede“.

Mathia Anker var, som før nævnt, flere aar ældre end sin egtefælle, og Anker siger i sin autobiografi, at hans „Giftermaal og hans politiske Bane i Staten var en Episode, hvori min Sjæl har ingen Del.“ Her er nu vel likegyldigheden overfor de feilslagne diplomatiske forhaabninger bare forstilt, men resten er formodentlig stemmende med sandheten. Han tilføier forøvrig om Mathia: „Overalt har han en fortræffelig Hustru, som bestyrer et stort og gjæstfrit Huus.“ Paa hendes kiste satte han den indskrift:

„Mathia Anker

Ungdoms Forsorg | Armods Tilflugt

Fød 28 Maj 1737 | død 21 Juli 1801

Du gav mit Liv dets Værd, jeg fandt Naturen skjøn,

da ved din Barm jeg saae dens trylleriige Scener.

Din Lykke blev mit Maal, dit Smiil min Idræts Løn,

og evig Sympathie min Sjæl med din forener“.

¹ Kaldsbogen for Akershus slotsmenighet, klokke Svendsens optegnelser.

I Palæets have reiste han en mindestøtte ¹ med paaskrift: „Mathia Anker — viis og god“, og aarsdagen efter hendes død holdt han i det Ankerske Vaisenhus en mindetale over hende, trykt i Kjøbenhavn 1803 med motto: „Hun var mit Alt — min Himmel og min Fryd.

MATHIA ANKERS MINDESTØTTE VED PALÆET.

Hun elsket var — ved Viisdom og ved Dyd“. I denne tale siger han om den avdøde: „Hun dannede mig — jeg velsigner hendes Støv og erkjender det — og havde jeg Anlæg, skylder jeg hende, det er ingen Skam at be- kjende det, det lidet jeg er. Hun hindrede mig fra at blive For- fængeligheds Slave“ o.s.v. I følgende digt har han ogsaa uttalt sine følelser ved tapet av hende:

„Jeg hører ikke henrykt
meer
Mathias bløde, skønne
Stemme,
Jeg dette Smil ei mere
seer,
som lærte mig hver Qval
at glemme.

Ei meer jeg vandrer Haand i Haand
Med Hende gennem Parader,
Ei meer min glædedrukne Aand
I Hendes Blik sin Skaber priser.

Min Lykkes blide Sol gik ned,
Omsomt om Roe mit Hjerte leder,
Og fordums nydte Saligheder
Fordoble min Elendighed“ . . . o.s.v.

¹ En anden støtte, av malm, med indskrift „Mathia Anker, den uforglemmelige“, reiste brorsønnen *John Collett* i en lund paa garden *Ullevaal*, som han havde faat av B. Anker.

Paa disse og lignende poetiske utgydelser maa der dog ikke lægges nogen større vægt. Han tænkte ogsaa paa at gifte sig igjen. Da han vinteren 1804—05 opholdt sig i Kjøbenhavn, forlovet han sig med en ung fetert skjønhed, frøken *Falbe*, men angret snart efter dette skridt og hævet forbindelsen efter at ha skjænket hende et gavebrev, hvorefter hun ved hans død skulde faa 100 000 rdl. og 6000 rdl. i aarlig livrente.

Kort efter blev Anker alvorlig syk og døde i Kjøbenhavn d. 22de april 1805, 59 aar gammel. Hans helbred havde i mange aar været mindre god, uagtet han i sin levemaate viste et sjeldent maatehold (han drak hverken vin eller øl), og hans aandsevner skal ogsaa i hans senere leveaar ha været noget svækket. Liket førtes i et av hans egne skibe, som sendtes ned til Kjøbenhavn for at hente det, op til Christiania,¹ hvor det d. 21de juni 1805 bisattes i familiens (senere nedrevne) gravkapel ved Vor Frelzers kirke. Mindedigte av Lyder Sagen, Frankenau, Schack-Staffeldt, Mathias Hagerup o. fl. tolket sorgen og fædrelandets tap ved hans bortgang.

Ankers egteskap var barnløst, og egtefællerne havde oprettet reciprokt testament, hvorefter den længstlevende, paa nogen forholdsvis ubetydelige legater nær til den andens slekt, skulde faa det hele bo ubeskaaret. Ved Mathias død fik hendes arvinger ifølge dette testament utbetalt ialt 200 rdl. som vederlag for arven. Samme aar oprettet Anker, som tidligere omtalt, et nyt testament, og efter dette fik to damer av den Collettske familie legater: John Colletts hustru Martine fik „de 10 000 rdl., som er hende tilsagt ifølge min kones disposition“, og Mathia Bernhardine Collett senere gift med sølvverksdirektør Steenstrup „de hende tilsagte 4000 rdl.“ Begge disse legatarer var nær beslegtet med Bernt Anker og opdraget i hans hus.

Da det efter hans død blev bekjendt, at nogen av Ankerfamilien vilde gjøre indsigelse mot testamentet, idet de for sin formentlige odelsret til flere faste eiendommer krævet utbetalt 375 000 rdl. og en samlet livrente av 39 000 rdl., indgav Mathia Ankers bror, kammerraad Johan Collett og hendes svigerinde Johanne Henriche Ancher, enke efter Peter Collett paa Buskerud, i forening med John Collett

¹ Om skibets ankomst paa havnen med Ankers kiste fortæller fru Conradine Dunker i „Gamle Dage“ (Chri.a 1909 s. 169), at en dag, da min mand og jeg spaserte paa fæstningsvolden, hørte vi de ord: „Der kommer Anker!“ og vi saa fra volden et skib med sænket flag — det var hans legeme!

paa Ullevaal d. 26. juni 1805 en ansøgning om at der, hvis testamentet skulde forandres til fordel for Ankers sletninger, ogsaa maatte bli tat hensyn til den Collettske familie. Ansøgningen begrundedes ved at Mathia Anker i sin tid havde bragt sin mand en anselig formue, og at hendes nærmeste paarørende ved hendes død i 1801 av det overordentlig rike bo kun hadde faat 200 rdl. som vederlag for arv. Ved ansøgningens oversendelse til det danske kancelli skrev stiftamtmand G. Moltke, at hvis hans forslag om testamentets stadfæstelse bifaldtes, vilde ansøgningen bortfalde, men hvis testamentet ikke blev stadfæstet, maatte han anbefale det Collettske andragende til kancelliets kraftigste understøttelse, da de samme billighetsgrunde, som av Ankers sletninger var anført for, at der av boet skulde tildeles hans fjernere paarørende generalmajor Peter Anker en kapital av 10 000 rdl. og en livrente av 2000 rdl. og konferensraad Carsten Ankers sønner en kapital av 10 000 rdl. og en livrente av 1000 rdl., talte likesaa meget for disse ansøgere, og derhos — tilføiet han — „er det in confesso, at den avdøde Kammerherre B. Anker erholdt ved hans Frue en ikke ubetydelig Formue, ved hvilken han tildels erhvervet de store Midler, han har efterladt sig.“ Da testamentet imidlertid d 11. april 1806 blev stadfæstet uten forandring, bortfaldt dermed det Collettske andragende. Senere blev det ved forlik mellem fideikommissets bestyrelse og Ankers brorbørn bestemt, at disse for opgivelse av odelsretten skulde faa tilsammen 200,000 rdl. og en aarlig livrente av 20,000 rdl. for sig og sine efterkommere.

*

9. Godseler Peter Collett paa Buskerud.

Den yngste av kjøbmand Peter Colletts og Cathrine Rosenbergs børn fødtes i Christiania d. 14de april 1740, tre maaneder efter farens død, og opkaldtes efter ham, uagtet en ældre bror allerede havde navnet Peder. I 7-aars alderen mistet han ogsaa sin mor og kom efter opløsningen av sine forældres hjem til sogneprest, professor *Grave* paa Eker. I 1756 var han paa et handelskontor i Amsterdam, og senere opholdt han sig for sin videre utdannelse i flere aar i England.

Den arv, Peter Collett fik efter sine forældre og andre slegtninger, tilsammen over 50 000 rdl., satte ham istand til i 1762 at kjøpe den store gaard *Buskerud* paa Modum med betydelig sagbruk og andre herligheter. I kjøpesummen 37 000 rdl. avkortedes 1000 rdl., som ifølge en tidligere eier justisraad Nic. Schwartz's testamentariske bestemmelse skulde bli staaende i godset som en prioritert kapital, hvis renter skulde anvendes til de paa godset boende fattige gaardmænds og husmænds børns opdragelse. Denne eiendom var derefter i 120 aar i den Collettske families besiddelse.

Gaarden *Buskerud*, (oprindelig *Biskopsrud*), som har git hele amtet navn, var langt op i tiden krongods, men gik i 1688 over i privat eie for en fordring i anledning av leveranser til staten og fik ved den leilighet større friheter end nogen adelig sædegaard, idet den i det utfærdigede kongeskjøte erklærtes „frie for al Besværing oc Paalæg, være sig af Hengsler, Tømmerweldter, Folchenis Udskrifning oc Skatters Paaleggelse i alle Maader . . . samt frii for Tiendes Udgifwelse af hvad som paa de fiire [Aamots] Sauger skiærís“. Den avhændedes overhodet med de samme rettigheter, hvormed Kongen havde eiet den, og dertil hørte indtægt av bords og plankers opstabling ved „Kongssagene“ (Aamots sager), bropenge, førstekjøp av sagtømmer i Hallingdal, Krødsherred, Snarum og Modum samt ret til om vinteren at sende brukshestene til gratis foring i disse distrikter under ledsagelse av oppassere eller saakaldte fôrmarsher, som likeledes nød frit underhold. Under *Buskerud* laa foruten *Kongssagene*, *Ødegaarden* samt *Døvik* med sagbruk og et især i tidligere dage bekjendt laksefiskeri, der allerede nævnes i kong Sverres saga. Endelig var i kjøpet indbefattet gaardene *Sætersberg* og *Bakke* samt 2 *Braatengaarde* og prestegjeldets 3 kirker, *Heggen*, *Snarum* og *Nykirke* (alle med jordegods, bygsel, kirketiende og herlighet). Paa *Buskerud-godset* bodde i 1783 410 mennesker.

To aar efterat Collett hadde tiltraadt denne eiendom, hvis anselige hovedbygning (av træ) endnu vidner om fordums glans, førte han

GODSEIER PETER COLLETT
PAA BUSKERUD (1740—1786)

en hustru ind i sit nye hjem, nemlig *Maren Kirstine Holmboe*, født i Christiania 4de februar 1745, datter av stiftsprovst i denne by, dr. theol. *Otto Holmboe* og *Maren Ancher*, Bernt Ankers faster. Bryllupet stod i Christiania d. 22de februar 1764, og vielsen forrettedes av brudens far. I dette egteskap fødtes 2 børn: 1) *Peter*, f. 1766, † 1836, høiesteretsassessor, gift med *Eilertine Bendeke*; 2) *Anna Cathrine*, født 1768, † 1846, gift med grosserer *Peter Nicolai Arbo* paa Lundbygaard paa Sjælland (se om dem fjerde slegtled C.). Kort efter datterens fødsel døde moren paa Buskerud d. 9de mars 1768 og blev begravet ved Nykirke. Stiftsprovst Holmboe skrev hendes gravskrift, som er optat i C. Hass's „æresminde“ for 1768.

Den 27 juni 1770 giftet Collett sig anden gang med en kusine av sin første hustru, *Johanne Henriche Ancher*, født d. 23de novbr. 1750 i Ringsaker, hvor hendes far provst *Christopher Ancher* var sogneprest. Moren hedte *Magdalene Bentsen*, av den i Christiania i det 18de aarhundrede bekjendte rike familie Mogensen paa Linderud i Aker. Efter provsten *Anchers* død i 1757 kom datteren i huset til sin onkel, justisraad *Christian Ancher* i Christiania, og dennes enke, *Karen Elieson*, gjorde hendes bryllup. I en vindusrute paa Buskerud er til minde om bryllupsfestlighetene indridset følgende:

Hr. Peter Collett bragte sin anden Brud, Johanne Henricha Ancher til Buskerud d. 30te Juni, gelejdet af følgende Selskab: Karen Ancher (brudens pleiemor), Mathia Leuch (brudgommens søster), Anna Elisabeth Cold (senere g. m. efternævnte Peder Ancher), Anna Magd. Müller (Colletts kusine, senere g. m. efternævnte Schouboe), Anna Hermina Bentsen, Karen Holmboe, Colletts svigerinde, senere g. m. kontreadmiral F. W. Krog),

BRYLLUPSPOKAL FRA ROKOKOTIDEN MED FREMSTILLING AV GAARDENE BUSKERUD, BOGSTAD OG MELUM. Pokalen er over 1/2 meter (55 1/2 cm.) høi og har en diameter ved bægerenden av 16 1/2 cm.

Karen Eliason (formodentlig nedennævnte Peter Collett jun.s senere hustru), *Christian de Schouboe* (senere stiftamtmand i Bergen), *James Collett* (brudgommens bror), *Lauritz Christian Steen* (overhofrets-assessor), *Peder Ancher* (brudens fætter, senere statsminister), *Peter Kaae*, *Jens Holmboe* (brudens bror, senere sogneprest i Eidsberg), *Peter Collett jun.*, *Johan Collett* og *Frantz Dræbye* (brudgommens brorsønner med sin huslærer), *Peter Arbien* (raadstuskriver).

Kort efter bryllupet tok Collett til sig sin kones faderløse tolvaarige kusine, den senere bekendte norske digterinde *Magdalene Sophie Bentsen*, datter av oberbergamtsforvalter paa Kongsberg Mogens Bentsen og Sophie Hellesen, den s. 89 nævnte konferensraad Heltzens søster. Denne unge pike opholdt sig paa Buskerud i flere aar og blev derfra i 1777 gift med daværende „*Studiosus*“, siden sogneprest P. L. Castberg og efter hans død med toldinspektør i Kragerø *Buchholm*, under hvilket navn hun er bekjendt som forfatterinde (ogsaa kaldt „*Nordens Sappho*“). En anden av vore ældre digtere, *Jonas Rein*, har tilbragt nogen ungdomsaar paa Buskerud, hvor han var huslærer.

I sit 2det egteskap havde Collett 5 sønner og 4 døtre, hvorav den ældste datter *Maren Kirstine*, født 1772, døde nogen maaneder gammel. De andre var: 1) *Christian Ancher*, bergraad, f. 1771, † 1833 g. m. *Karine Bie*, 2) *Christopher*, officer, senere magasinforvalter i Drammen, f. 1773, † 1815, g. m. *Anna Cathr. Arbo*, 3) *John*, justisraad, kommittert i Generaltoldkammeret, f. 1774, † 1824, g. m. *Christiane Rosen*, 4) *Karen Magdalene (Kaja)*, f. 1776, † 1800, g. m. kaptein senere overførster *C. L. Boeck*, 5) *Maren Christine (Tina)*, f. 1777, † 1860, g. m. statsraad *Collett*, 6) *Mathia Bernhardine (Thea)*, f. 1779, † 1847, g. m. sølvverksdirektør *Steenstrup*, 7) *James Henrik*, f. 1781, † 1811, student, 8) *Otto*, f. 1784, † 1833, grosserer, overkrigskommissær, g. m. *Martine Collett* (se om dem fjerde slegtled C.).

Ved siden av det store landbruk paa Buskerud gaard drev Collett trælastutførsel og havde i den anledning borgerskap i Drammen, hvor han ovenfor Strømsø eide strandhængsel med bordtomt, som var kjøpt sammen med Buskerud og hvorfra han utskibet sin trælast. I 1777 og nærmest følgende aar var han bosat i en ham tilhørende gaard paa Strømsø, men i 1781 solgte han denne og tok atter fast bolig paa Buskerud.

Kun 46 aar gammel døde han der d. 16de mars 1786 efter et 6 maaneders sykeleie med mange lidelser. Hans datter, statsraadinde

Collett, skriver om ham at grundtrækkene i hans karakter var gudsfrygt og uegennyttighed, og at han i England, hvor han saa længe opholdt sig, saavel som i sit fødeland blev anset for hvad de engelske kalder *truly a gentleman*. I 1784 blev han optat som medlem av Det patriotiske selskap i Christiania.

Bernt *Anker* og digteren, sorenskriver i Eker, Modum og Sigdal Thomas de *Stockfleth*, Colletts ven og omgangsfælle, skrev gravskrifter over ham. *Stockfleth*s er merkelig ved et skarpt utfald mot kjøpstadsborgeren i modsætning til landmanden, foranlediget ved den kjølige maate hvorpaa den avdødes ældste bror, kjøbmand i Christiania James Collett, skal ha optraadt ved dødsleiet. Den lyder saa:

„Hvo var nyttigere for Staten:
 Kjøbstædmanden, han som med karg Varsomhed
 betrædde klogere Fædres sikke Bane
 og — bleven rigere uden egen Vindskibelighed —
 trives kun i Stadens qualme Luft,
 moeres kun ved betydende Tall
 og saa med Taabens dorske Ligegyldighed
 magelig tilvender sig de fortjentes Fortrin;
 ansees ofte for en arbeidsom Træl, naar han
 med jevne Puls-Slag damper over at postere
 i den drøye Gjeldner-Rolle;
 beundres tit med gabende Bifald, enten
 naar hans gyldne Karm tordner rullende frem
 over den gungende Steenbroe,
 eller og hans raske Løber med Lynildens Fart
 skyder sig frem over den glatte Rendebane
 imellem Bifald smilende Tilskuere, og ellers
 nøysom med den Titel af ærlig Mand,
 i Mangel af en meere glimrende,
 glemmer, at hans Kald opfordrer ham til at vise,
 at dette værdige Navn,
 bestod i noget mere end at
 ikke frygte for Bøddel eller Slutter, —
 eller og den jevnt tænkende Landboer,
 som kjendte sine Evner, dyrkede dem
 og dannede sig en Plan for det stille Livs roelige Glæder;
 som følede det stort at være sig selv bevidst
 at have fremmet de ringes Held ved Mildhed og Haandrækning,
 og at det er en Krands værd, ved gavnlige Forsøg
 at have belæret den tungnemmede Landmand,
 og i en liden Kreds,

omringet af huslige Glæder,
 at have ofte udbredet Lyksaligheder,
 rene som den uskyldige Moder Natur paa hans aabne Mark?

Læser!

er dig dit Valg tvetydigt,
 saa vend dine vanhellige Øine bort fra dette Blad,
 et svagt, men velment Mindesmærke!

Ikke Rang og tomme Titler,
 ikke fordervet Smag af kildrende Lyster,
 ikke fremmede Egenes her optagne Daarligheder,
 ikke gridsk Paaholdenhed eller tankeløs Ødselhed
 udmærkede nogensinde den Mand,
 hvis Minde,

hædret ved Venners Taarer
 og hans Undergivnes Velsignelser,
 skal være Menniskevennen dyrebart:

Peter Collett, Herre til Buskerud Gaard.

Hans Titler — ikke betalte med Guld, som Forsynet
 rundelig havde tildeelt ham, og hvis Værd han
 kjendte med den forsigtiges Godgjørenhed,
 ei heller med Smigger, som han foragtede,
 vare:

En driftig Landmand,
 en virksom Dannemand,
 en gjæstfrie Huusfader;
 Hans Ære at opfylde sine Pligter som
 en kjærlig Ægtefælle, en omhyggelig Fader,
 en retskaffen Nordmand
 og især: at ikke blues ved at være Christen,

beskeden uden at hykkele,
 venlig uden at indsmytte sig,
 ligefrem uden at være plump,
 mild i Omgang, streng i Sæder,
 følsom uden denne forstemte Ømhed,
 som byder at daane

ved den skjønnes smeltende Triller,
 men bliver til en Middelting af et Suk og
 en Gisp ved Brødres Død.

At han faldt af i sin Manddoms beste Aar
 gjør hans Savn des smerteligere
 for mange elskende Venner,
 endnu mere for 10 haabefulde Børn,
 og hvad —

for den elskværdigste Kone, hans mageløse Frue,
Johanne Henrica fød Ancher,

hvis Kjerlighed — den Himlen lønne —
 prøvet ved at se ham døe sex langsomme Maaneder,
 hvis Navn — hvis Hjerte —
 er den største Lovtale over den Mand,
 hvis Savn koster saa dyrebar Taare.

Dette er Sandhed;
 uden den skulde dette ikke være tegnet
 af en Haand,
 som aldrig borgede Hykklerens Pensel
 eller den leiede Lovtalers svolmede Klygt
 for at smiggre levende eller døde.

Læser!

blues ikke ved dine ømme Følelser.
 Taarene selv hædre Menniskevennen, var han end en Helt,
 naar de offres en dydig og en god Mands Minde.

Numini ut thus, sic honesta laus viris cedit bonis.“

Ved Colletts død blev Buskerud for 42 700 rdl. utlagt til enken, som her i mange aar førte et hus om hvis gjestfrihet og hygge der er bevaret flere vidnesbyrd, navnlig i breve fra bergmænd som la veien til eller fra Kongsberg indom Buskerud. Bergraad *P. Petersen* fortæller i et brev til Carsten *Anker* i Kjøbenhavn av 7de mai 1791 om et saadant besøk:

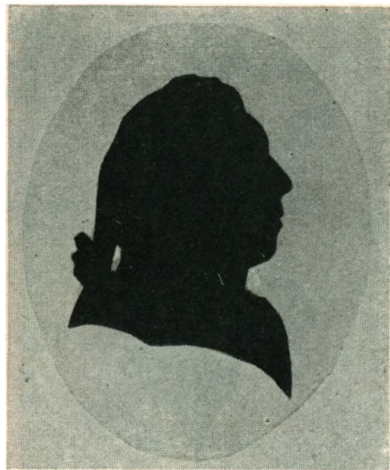
„ . . . Nær havde jeg glemt at hilse fra den ganske fortræffelige Madame *Collett* paa Buskerud. Jeg fulgte hjem med *Christian*¹ i Markeds-Dagene, da man for Bonde-Støi Intet kunde udrette her hjemme. Det var hende en sand Fornøielse at høre, jeg var kjendt og yndet af Dem. Jeg var paa Buskerud i tre Dage, og endskjøndt vi converserede til langt ud paa Natten, syntes jeg dog ikke at kunne fatte, hvor Tiden saa hastig blev af. *Kaja*² blev confirmeret i Søndags. Hun er en overmaade vittig og smuk Pige.“ — Den 17de juli 1791 skriver Petersen om et andet besøk paa Buskerud sammen med professor *Thorstensen* og to danske herrer, *Hoppe* og *Wad*:³
 „ . . . Første Aften vare de [p: H. og W.] endnu lidt fremmede. Efter Bordet kom vi ned i Haven. Der sang *Kaja*, Madamen og vi andre med. Dette morede dem. Vi passiarede til langt paa Natten. Om

¹ Husets søn, som dengang gik paa Bergskolen paa Kongsberg.

² Husets datter, senere fru Boeck.

³ Gregers Wad, senere professor i naturhistorie ved Kjøbenhavns universitet.

Formiddagen gik Turen til Kobolt-Verket, hvor vi besaae Alting, kom derfra tilbage Kl. 3 og spiste til Middag paa Buskerud, hvor de begge amuserede sig kostelig. De skulde have reist om Eftermiddagen, men de vilde nødig derfra, gave derfor let efter for Mad. Colletts Anmodning. Wad blev saa indtagen af den fortræffelige Kone og den yndige Pige og af hele Husets landlige Lyksalighed, at han neppe talte om andet end hvad det vilde koste at rive sig løs derfra. Hoppe ligesaa, som var bleven ligesom hjemme paa Buskerud. Blandt andet gjorde jeg og han en liden Ridetour tilsammen paa to smaae Heste uden Sadel og Bidsel, hvilket særdeles morede ham . . . Om Formiddagen næste Dag toge de derfra til Drammen . . . “ I et brev fra daværende bergkandidat *P. Steenstrup* paa Kongsberg til Carsten *Anker* av 13de juli 1798 (Rigsarkivets samlinger) fortælles: „ . . . Jeg var igaarftes hos Oberførster *Bie*, i Selskab med Madame Collett fra Buskerud. Hun bad mig hilse Dem: at Buskeruds Mo'r var i Aar som i Fjor. Hun er munter og blid og maa være det, naar hun seer, at hendes Børn blive lykkelige . . . “

GODSEIER PETER COLLETT
PAA BUSKERUD (1740—1786)

Peter Colletts enke ønsket at Buskerud skulde gaa over til en av hendes egne sønner, Christopher, og ut paa høsten 1799 gjorde hun sig rede til at flytte til Kongsberg, hvor hun eide en gaard, idet hun saa vilde overdra bestyrelsen av Buskerud til denne søn. Men hendes stedsøn, daværende stiftoverretsassessor i Christianssand *Peter Collett*, gjorde som den nærmeste odelsberettigede fordring paa at hun skulde fravike gaarden til fordel for ham. Herpaa vilde hun først ikke indlate sig, men da han truet med at gaa rettens vei — forholdet mellem dem synes allerede i hans ungdom at ha været koldt — indgik hun i april 1800 forlik med ham, hvorved hun overlot ham Buskerud mot en aarlig livrente av 700 rdl. Derefter bosatte hun sig paa Kongsberg, hvor hun havde to gifte døtre (Kaja Boeck og Tina Collett), og her døde hun d. 29de september 1812.

Om hendes jordefærd d. 7de oktober beretter „Christiania Intelligentsedler“ (for 30te s. m.), at den „var ligesaa hæderlig som hendes hele Vandring gennem Livet havde været . . . Da Kisten skulde hæves af Bærerlauget, traadte Embedsmænd, fra den høieste til den laveste, frem, som skulde udgjøre Sørgeparrene, imellem hvilke tillige indfandt sig ubudne alle Byens unge Kjøbmænd og andre hæderlige Mandfolk, der alle vexlede af at bære Liget fra Sørgehuset til Kirken og derfra igjen til Graven. Saasnart Liget kom ud af Sørgehuset, mødte

JOHANNE HENRICHE COLLETT,
F. ANCHER (1750—1812)

unge Piger i hvid Dragt, og Pigebørn, iførte Hvidt, med en grøn Krands gik foran Liget parvis og bestrøede Veien til Kirken med Blomster. Ved Kirkens Dør modtoges Liget af Koner i sort Dragt. Sørge-Musik hørtes fra Orgelet og Konerne indtog Pigernes Plads, gik foran Liget til Alteret og i nogen Afstand dannede de, tilligemed Piger og Børn, en Kreds om Kisten. En Enke, holdende en Urne, ledsaget af en Kone paa høire og en Pige paa venstre Side (Pigen i hvid Dragt, indhyllet i sort Kaabe) kom Liget imøde ved Alteret — Kisten nedsattes — Sørge-Musikken ophørte, og Enken med Ledsagerinde fremtraadte til Kisten og satte Urnen paa

den paa Kisten staaende, bekrandsede Piedestal“. — Derefter holdtes liktalen, et kor avsang vers, urnen bekransedes, og toget gik under sørgemusik til graven med blomsterstrøende piker og børn i spidsen. Ved graven blev nye vers avsunget av koret, og da følget kom tilbage til sørgehuset, laa der et latinsk „sapphisk“ digt med oversættelse paa norsk i samme versemaal, skrevet av provsten Fredrik *Schmidt* paa Eker (den senere Eidsvoldsmand) til erindring om den avdøde. Av de 10 vers hitsættes følgende:

„Jord, du modtage huldt i Moderfavnen
Veiende Værdet af saa kostbar Gave,
Støvet af Hende — ak — som Skjæbnen nylig
Fra os bortkaldte.

Her Dyden offerer Dig sin fordums Bolig,
Dette Skatkammer for Elskværdigheder,
Ypperst af Alt, o stille Jord! det vorde
Stedse Dig helliget.

Udmærket Ynde, Fromhed og en hellig
Blyhed i Sæder, vittig Aand og ædelt
Hjerte, som stedse lige huldt sig aabned'
For Høi og Ringe.

Yndede Stemmes lette Skjemt og Spøgen,
Tækkelig Anstand, et elskværdigt Aasyn,
Ziirlighed, Smag og Gjæstfrihed — Alt inden
Maadeholds Grændse;

Disse Ting, sjelden samlede uddelte
Til Støvets Børn af Skjæbnens høie Styrer,
Rundelig blev Dig til Deel Johanna
Henricha Collett.“

FJERDE SLEGTLED 1757—1865.

A. Kjøbmand James Colletts 2 sønner.¹

1. Kjøbmand Peter Collett

ældste søn av kjøbmand James Collett og hustru Karen Leuch, fødtes i Christiania d. 18de august 1757. Med sin yngre bror John blev han undervist i hjemmet av huslærere, hvorav den sidste var en dansk student Frantz *Dræbye*, der senere blev bekjendt som oversætter av Adam Smiths bog „Om national Velstand“, og døde som etatsraad i 1814.

For at sætte slutstenen paa sønnenes opdragelse sendte faren dem i 1773, 16 og 15 aar gamle, under Dræbyes ledelse ut paa en treaarig studiereise, først i Norge siden i utlandet. Herunder førte Peter Collett en dagbog, som endnu er i behold og som viser at han havde en tidlig moden iagttagelsesevne og var vel hjemme i fremmede sprog. Det sees ogsaa at de reisende hvor de opholdt sig har hat gode forbindelser og færdedes i de bedste kredser. Bogen indeholder utførlige oplysninger om fabrikker og bergverker som de har besøkt, og dertil opgaver over byenes største kjøbmænd, næringsliv og offentlige indretninger. Under opholdet i utlandet drev de i et par aar almenvidenskabelige studier ved tyske og andre fremmede universiteter, og overalt benyttet de i fuldt maal anledningen til at gaa i teatret og høre koncerter. Den ældste av brødrene var likesom faren musikalsk begavet og la sig især efter at spille violoncel, hvori han tok undervisning i Leipzig. Paa dette instrument skal han ha været en flink eksekutør.

¹ Se foran side 109.

Reisen tok sin begyndelse sommeren 1773 med en tur til Kongsberg og gik derfra over Drammen paa en leiet jagt kysten rundt til alle norske byer op til Trondhjem, hvorfra de reisende tok landeveien tilbake til Christiania. Efter 3 ukers stans i hjemmet gik turen over Sverige til Kjøbenhavn, hvor brødrene opholdt sig i 7 maaneder; derfra videre over Hamburg og Berlin til Leipzig, hvis videnskabelige og musikalske læreanstalter besøktes under et 8 maaneders ophold, og hvor de reisende av en opbevart stambog sees at ha hat megen omgang i de akademiske kredser. I stambogen findes tilegnelser paa vers og prosa av 57 av Peter Colletts venner og bekjendte av de forskjelligste nationaliteter, de fleste paa tysk, latin eller fransk, men enkelte paa dansk, svensk eller engelsk. Størsteparten av disse stambogsnotiser skriver sig fra Leipzig vinteren 1775 og enkelte er av mere bekjendte mænd, saasom den høit ansete filolog, utgiveren av Ciceros verker professor *Ernesti*, den bekjendte musiker, operakomponisten Joh. A. *Hiller*, som formodentlig har været hans lærer, og forfatteren Chr. F. *Weisze*, Lessings og Gellerts ven.

Fra Leipzig fortsattes turen til Göttingen, hvor brødrene stiftet bekjendtskap med den store klassiske filolog, hofraad v. *Heyne*, og paa en av de følgende stationer, Frankfurt am Main, gjorde de visit hos *Goethe*, som da var 25 aar gammel, men ved sine verker „Götz“ og „Werthers Leiden“ allerede berømt som Tysklands største digter. De havde anbefalingsbrev til ham fra Göttingen. Om dette besøk skriver Collett den 16de mars 1775 i dagbogen at de „med denne vittige Mand havde en sindrig Samtale i 2de Timer“, og den følgende dag beretter han at „Doctor Goethe“ kom i eftermiddagsvisit til dem, hvorefter de gik paa konsert sammen. Senere avla brødrene ham et avskedsbesøk, hvorunder digteren skrev i Colletts stambog:

Lied dir selbst gesungen!

Frankfurt am Main dem Anden
d. 17 März 1775.

Goethe.

Reisen gik nu til Strassburg og derfra gennem Schweiz til Lyon, Marseille og Paris, hvor brødrene opholdt sig sommeren 1775, derfra over Belgien og Holland til London, hvor de var den paafølgende vinter. I 1776 reiste de, ledsaget av en norsk tjener, paa kryds og tvers gennem England og Skotland, hvorunder de søkte at befæste de gamle og knytte nye forbindelser for handelshuset hjemme. Høsten 1776 kom de tilbage til Christiania.

Et par aar efter blev Peter Collett forlovet med sin kusine, *Karen (Kaja) Elieson*, en datter av justisraad *Peder Elieson*, paa Hafslund og *Anna Collett* (se foran side 120). Hun var født i Christiania d. 14de mars 1760 og henlevet sin barndom i et rikt og luksuriøst utstyrt hjem paa den nævnte herregaard, men mistet i 13 aars alderen begge sine forældre og kom saa i huset til sin faster i Christiania, Karen Anker, Bernt Ankers mor. Her lærte hun sin fra utlandet nylig hjemkomne fætter at kjende. I nogen levnetsoptegnelser (som eies av utgiveren) fortæller hun at hun straks blev indtat i fætteren, og at de vinteren 1778—79 blev forlovet paa en slædetur fra Moss Jernverk, hvor der havde været familiefest hos Jess Anker, som havde hat bryllup med en kusine Karen (Mortensdatter) Elieson. Ved at bestikke kusken havde den unge herre maget det saa at han paa hjemturen over isen i maaneskin — hele fjorden indover havde lagt sig — selv kom til at styre den elskedes slæde, og her fik han da anledning til at lægge sine følelser for dagen. Deres bryllup stod i Christiania d. 5te febr. 1783, og samme dag blev broren *John Collett* gift med Kajas yngre søster *Tina Elieson*. I egteskapet fødtes 4 børn; 1) Karen Christiane (*Kaja*), f. 1784, † 1856, g. m. veimester Iver *Steen*; 2) *James*, f. 1787, † 1795; 3) Martine Johnnette (*Tina*), f. 1789, † 1865, g. m. sin fars fætter grosserer *Otto Collett*; 4) Anna Mathia Ditlevine, f. 1791, † 1791. Se om dem femte slegtled A.

Omtrent 1785 blev Peter av sin far optat som associé i det Collettske handelshus, hvis navn i den anledning fra Collett & Leuch blev forandret til *Collett & Søn*. I de faa aar hvori han deltok i bestyrelsen av forretningene, synes han dog ikke at ha vist nogen større interesse for handelen. Det var to passioner som han heller dyrket: at spille violoncel og gaa i klubben. Likeledes var han en ivrig jæger og tok med sin hustru flittig del i den livlige selskabelighet som dengang hersket i Christiania, hvor den havde sin rikeste næring i den almindelige lyst til at spille privatkomedie. Ogsaa i byens

klubber gik det ved siden av litt politisering i revolutionsaarene væsentlig ut paa selskabelig adspredelse ved kortspil og lignende. Deltagerne i den klub hvorav Collett var medlem gik under navn av „Bikserne“.

Endelig var han fra september 1788 til sin død anfører for Christiania ridende borgergarde, et „Livskytterkorps“ som i april 1788 i anledning av kron-

prins Fredriks forventede ankomst opprettedes av 13 av byens kjøbmænd¹ for at ledsage prinsen til og fra byen og gjøre vakttjeneste ved hans gemakker under opholdet. Denne frivillige æresgarde som efter sin gilde uniform fik navn av *Det gule korps*, blev siden en fast institution i Christiania. Ogsaa tidligere¹ havde der ved fyrstelige besøk været saadanne beredne borgergarder, men disse blev altid opløst ved besøkernes ophør. Korpsets første „anfører“ eller

KJØBMAND I CHRISTIANIA PETER COLLETT (1757—1792).
Maleri av Fr. Petersen.

„ritmester“ var Iver Elieson paa Frogner, som imidlertid fratraadte allerede i septbr. 1788, og efter ham valgtes Peter Collett til formand. I juni 1789 vedtok medlemmerne en konvention i 18 paragrafer som fik kgl. stadfæstelse. Borgergarden skulde for fremtiden være „til opvartning for Hs. kgl. Majestæt eller hvilke av det

¹ J. Arnesen, P. Arnesen, E. Steen, C. N. Schavenius, J. Schøyen, H. Th. Thoresen, And. Andersen, Christ. Clasen, L. Lambertsen. E. Thurmann, J. Petersen, Axel Petersen og P. Mørck.

høikongelige arvehus, der benaadede byen med deres høie besøk.“ Uniformen skiftet i tidens løp noget i enkelte detaljer, men hovedfarven var gul. Kjole og benklær var oprindelig lysegule, hvortil kom lyseblaa vest og sort hat med hvite og lyseblaa fjær samt lyseblaat ridetøi. Hestene skulde være mørkebrune, og der skulde holdes 2 trompetere paa gulborkede eller graa hester. I krigsaarene 1808 og 1814 gjorde korpset frivillig tjeneste og benyttedes bl. a. til at eskortere provianttransporter og svenske fanger. I unionstiden tjenstgjorde det altid ved kongefamiliens ankomst og avreise. Alle ældre folk vil erindre denne staselige trop med sin pragtfulde dragt og de vælige hester i spidsen for kongetoget. Efterat ha bestaaet i 93 aar blev Det gule korps opløst i 1881 ved borgervæbningens ophævelse.

Peter Collett døde i Christiania d. 23de mars 1792, kun 34 aar gammel. Efter en varm ridetur (til Bærums Verk) skal han ha drukket et glas kold vin, og det voldte hans død efter et par dages sykeleie. Bisættelsen i det Collettske gravkapel gik d. 29de mars for sig med megen høitidelighet, idet hans far havde faat dispensation fra de gjældende paabud om en hastig og tarvelig begravelse. Det gule korps paraderte ved bisættelsen som fandt sted under afyring av minutskud, og *Bernt Anker* havde latt trykke og omdele følgende høitravende gravskrift:

„Hvilket gyseligt Optrin!
 Almagts Lynstraale rev pludselig
 Den raske — den sunde — den vakkre Mand,
Hr. Peter Collett,
 i sit 35te Aar efter tvende Dages Sygdom
 fra hans fortræffelige Kone, *Frue Karen Elieson,*
 fra 3de spæde Børn, en søm og bedaget Fader,
 Hans eeneste Broder,
 Nordboerens Glæde og Tilflugt ved Themsens Strande.
 Hvilken Mand, Søn, Fader, Ven!
 Landsmænds Yndling, Underhavendes Fryd!
 Han var venlig, beskeden, ærlig;
 Intet uædelt Træk i Hans heele Liv,
 Intet den vel opdragne Mand uanstændigt i Hans Adfærd
 Derfor græde, savne, raabe alle:
 Dette er Sandhed
 ikke kjøbt Ros over uværdigt Støv.“

Til tak for den opmærksomhet det gule korpset havde vist ved begravelsen, forærte enken korpset endel gjenstande som den avdøde som anfører havde baaret. Korpset tilskrev hende i den anledning saaledes:

„S. T. Frue K. sal. Colletts, Christiania. Med den ømmeste Følelse have vi modtaget Deres allerhøistærede. Mindet af vores elskte Anfører har været os altiid dyrebart, og tungt maatte vi savne den vigtigste Støtte for vores Selskab. De tilsendte Sager modtages med største Forbindtlighed, og som Beviis paa den Agt, vi bære for samme, have vi gjort det til en uryggelig Lov, at disse, som Prydelse, bruges af enhver, der i Tiiden maatte beklæde den salige Afdødes Plads. Vi anbefale os deres høistagede Ynde.

Christiania den 2den Septbr. 1792.

Allerærbødigst

*Jac. Pettersen. Erich Thurmann. Peder Arnesen. Christ. Clasen.
Schøyen. Johan Arnesen. H. T. Thoresen. Even Steen.
Helmer Jensen. E. O. Boyson. P. Mørck“.*

Ved opgjøret av den lod som tilkom den avdødes efterlatte i det Collettske handelshus, bestemtes denne til 24 000 rdl., der foreløbig blev staaende i handelshuset, (se side 113). Enken reiste derpaa efter indbydelse av sin svoger og søster med børnene over til London, men kom i 1793, da John Colletts brøt op for at bosætte sig i Christiania, tilbage med dem og bodde nu i nogen aar paa *Lilleaker* mellem Vækerø og Bogstad. Denne gaard havde hendes mand i 1785 forpagtet av Peder Anker paa Bogstad for sin hustrus og børns levetid.

Lilleaker prydet hun, efter hvad professor *Wilse* i sine reise-iagttagelser beretter, „med alt det, Natur og Kunst tilsammen kan tilveiebringe“, det vil sige, hun fulgte sine romantiske ideer med alskens anlæg i den tids kunstlede smak. I en med løvtrær tæt beplantet dal, som hun kaldte „Vilhemsdalen“, opførte hun en hytte, hvor der „boede en Eremit saa levende, som man kan forlange det af en Automate“. „Naar man aabnede Døren til Hytten — fortæller Fru *Dunker* i sine „Erindringer“ — saae man paa Væggen hængende et Træbæger, en Spade og et andet Haveredskab. Ved den ene Væg stod en Løibænk, og paa denne laa Eremitten med det lange, hvite Skjæg og i Munkedragt; foran ham stod et Bord, hvorpaa et Timeglas og et Memento mori; der laae ogsaa en opslagen Bog og Pen og

Blæk. Det blev kun tilladt En ad Gangen at betræde Hytten; naar man nærmede sig Bordet for at skrive Devise eller Navn i Bogen, reiste Eremitten sig op og blev staaende ved den anden Side af Bordet; naar man gik derfra, sank han igjen ned paa Leiet. Mekanismen herved var vistnok meget simpel, men det var dog imponerende den første Gang“.

FRU KAJA COLLETT, F. ELIESON (1760—1823)

I 1795 mistet enken sin eneste, otteaarige søn *James*, som var sendt op til presten *W. S. Bull* i Vang paa Hedemarken for at opdrages. Han druknet i en hængemyr, og man turde længe ikke fortælle moren, at han var død. Man fortalte hende, at han var syk, og hun vedblev længe at sende godter op til ham. Til erindring om ham og sin mand oprettet hun paa Lilleaker efter *Wilses* beretning et „Æreminde i ædel Smag“¹.

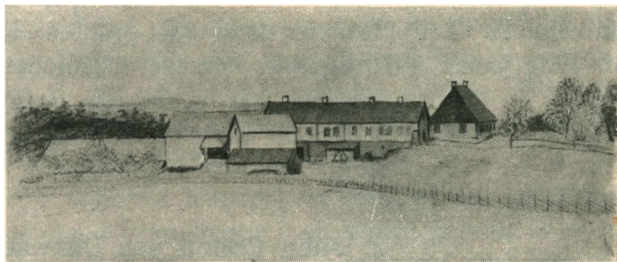
Karen Collett var en fyldig dame med et klokt ansigt og rødt haar. Paa grund av den anstand hvormed hun førte sig, gik hun blandt „Bikserne“ under navnet „Majestæten“. Efter *fru Dunkers* beretning var hun „en meget aandrig og talentfuld Dame“, som „især var beundret for sit dramatiske Talent“. Hun hørte ogsaa til Christianias privatteaters mest benyttede kræfter og spillede i sin ungdom soubretteroller, men siden „stolte, adelige Damer og Ifflandske

¹ Presten *Bull* har dedicert en saml. „Prækener over nogle af de sædvanlige Høimesse-Texter“, Kbh. 1798, til „Madame Karen Collett, Enke af Peter Collett forudm Kjøbmand i Christiania, den ved dyrkede Siels Evner udmærkede, ved Dyd agtværdige i forskellige Livets Omstændigheder prøvede retskafne Kone, som kiender og elsker Religionen.“

Mødre“¹. Denne sterke interesse for teatret gav anledning til et bekjendtskap, som blev avgjørende for hendes senere liv.

Vinteren 1798—99 blev „Die Räuber“ av Schiller opført paa teatret i „Grændsehaven“ av det norske jægerkorps's officerer, hvorav flere var tyskere, og som efter fru Dunkers beretning „næsten alle vare talentrige og interessante Personligheder“. Opførelsen vakte stor sensation, opflammede lidenskaper, opløste gamle baand og knyttet nye, kort sagt: den „gjorde Epoke i Christiania“. Især var man begeistret over den smukke løytnant *Lindemann*, en født holstener, som spilte Carl Moor, og med et, fortæller fru Dunker, „gik det Rygte: Løytnant Lindemann er forlovet med Madame Collett. Rygtet medførte Sandhed. Hendes Familie var meget derimod; hun var flere

Aar ældre end ham [han 27, hun 39], og da hun var meget corpulent, saa hun maaskee ældre ud end hun var. Hun havde en voxen Datter, der jo efter Alderen havde passet sig bedre for Lin-

HOLLEBY I TUNE I GAMLE DAGE.

demann; man vilde ogsaa vide, at hun havde tilbudt ham sin Datter og Godset Holleby. Ikke desmindre havde de Bryllup samme Aar“. Brylluppet stod den 29de april 1800 i al stilhet hos brudens bror, krigsassessor Peter Elieson paa Evje gaard søndenfor Moss.

Poul Peter Lindemann var født i Tellingstedt i Ditmarsken, hvor faren var proprietær, d. 18de okt. 1771, blev i 1792 fænrisk ved det norske jægerkorps og fik 13de juni 1800 karakter av sekondløytnant, men tok en maanedstid efter avsked for at drive *Holleby* i Tune prestegjeld, en gammel adelig sædegaard, som hans hustru kort før sit giftermaal havde kjøpt for 40 000 rdl. Her var egtefællene senere bosat, og her fødtes d. 4de oktober 1801 deres eneste barn, Hans *James Lindemann*. I 1804 utnævntes Lindemann til veimester à la suite i Smaalenenes amt, fik samme aar kapteins rang, blev under krigen 1814 av kong Christian Fredrik overdraget en kommando over

¹ C. Dunkers „Gamle Dage“, s. 379 og Huitfeldts teaterhist. s. 106, 136, 218.

almuvæbningen og fik (formodentlig i den anledning) titel av major. I 1830 mødte han paa stortinget som repræsentant for Smaalenenes amt.

Fru Lindemann døde paa Holleby d. 20de mars 1823 og blev begravet der i en av hende anlagt gravlund, kaldet „Mindet“. Majoren overlevet hende i 22 aar og døde (av sovesyke) paa samme gaard d. 16de juli 1845. Hans søn blev gift med *Annette Christine Kjøning*, født i Saltdalen i Nordland 1831, datter av sogneprest Johan Christopher Kjøning og Cathrine Madsen. I 1875 brændte Holleby under eierens fravær, hvorved flere Collettportrætter og andre ting som var nedarvet fra denne slekt gik tapt. Aaret efter, d. 2den april 1876, døde godseier Lindemann, netop som en ny hovedbygning havde begyndt at hæve sig paa den gamles tomt. Han efterlot sig enke og to sønner, *Poul Christopher*, f. 1856, og *Carl Catharinus*, f. 1859. Enkefru A. C. Lindemann døde paa garden Stenbæk ved Holleby d. 15de januar 1915 og blev begravet i „Mindet“.

*

2. John Collett paa Ullevaal.

John Collett, den yngste av kjøbmand James Colletts og Karen Leuchs to sønner, fødtes i Christiania d. 22de september 1758 og døptes samme dag med navnet *Johan*, men skrev sig altid efter navnets engelske form og kaldtes i almindelighet *Jan*. Moren døde ved hans fødsel.

Han valgte sin fars, bedstefars og oldefars levevei, fortsatte med held og dygtighet den trælasthanndel disse havde oparbeidet, og blev en grundrik mand, den rikeste av sin slekt. Efter privat undervisning sendtes han, 15 aar gammel, i 1773 med sin et aar ældre bror under ledelse av huslæreren *Frantz Dræbye* til sin videre utdannelse ut paa en fleraarig utenlandsreise til Danmark, Tyskland, Schweiz, Frankrig, Belgien, Holland og England, hvorfra han i 1776 kom tilbake til hjemmet. Her var han nu i nogen aar paa farens kontor, indtil han ved begyndelsen av 80-aarene fulgte sin grandonkels og navnes eksempel og nedsatte sig i London, hvor han ogsaa varetok det fædrene handelshus's engelske interesser. I 1782 gik han der i kompani med en anden norskfødt kjøbmand *Andreas Gram* paa de

vilkaar, at fælleshandelen med en grundkapital av £ 5000 st. skulde begynde d. 1ste januar 1783 og under firma „*Collett & Gram*“ vare foreløbig i 15 aar. Collett skulde kunne ta bopæl hvor han vilde, og Gram forpligtet sig til at gjøre sig al umake for det Collettske handelshus i Christiania, hvis faste kommissionærer de var.

Under et besøk i sin fødeby blev John forlovet med sin kusine, *Martine* Christine Sophie (*Tina*) *Elieson*, yngre søster av brorens, Peter Colletts forlovede og født paa Hafslund d. 15de december 1764 (se side 120). Den 5te februar 1783 stod søskendparrenes dobbeltbryllup i Christiania, sandsynligvis i „palæet“ hos brudens pleieførelde og nære slegninger, Bernt og Mathia Anker.

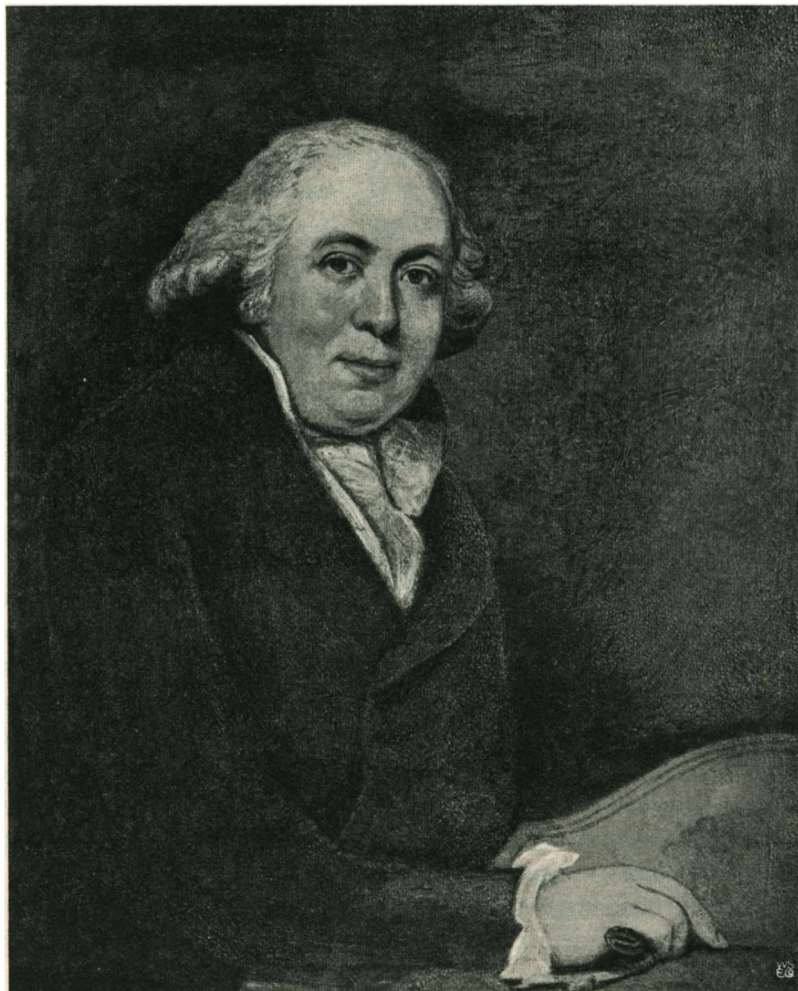
Ut paa vaaren 1783 drog Colletts over til London, efterat de allerede d. 26de april s. aar havde været saa forsynlige „i Betragtning af den Pligt, der paahviler Ægtefolk at sørge for hinanden“, at oprette reciprokt testament, hvorefter den længstlevende skulde arve det hele bo, med fradrag av 100 rdl. til den avdødes arvinger. Da ægteskapet blev barnløst, traadte testamentet, som konfirmertes d. 11te januar 1805, i kraft ved John Colletts død i 1810.

Om deres 10-aarige ophold i London vet man, at den gjestfrihet og selskabelige tilbøielighet som begge i en senere periode av sit liv i saa overordentlig høi grad lagde for dagen i sit hjem i Christiania og paa Ullevaal og Flateby, allerede der kom tilsyne. Deres hus paa Wellclose square ikke langt fra London docks og tæt ved den dansk-norske kirke, blev et samlingssted for skandinaver, som kom til London. Bernt Anker kalder John Collett for „Nordboernes Glæde og Tilflugt ved Themsens Strande“, og professor Fr. Sneedorff som i 1792 besøkte London skriver: „Her er tvende behagelige og ægte danske Huse: den danske Ambassadeurs Greve Wedels og Hr. Colletts“. En anden dansk mand, Fred. Stoud, som i 1790 var i London med den unge grev Otto Moltke og døde 1823 som etatsraad og deputeret i generaltoldkammeret, har i sine (utrykte) dagbøger mere utførlig skildret det hyggelige hjem ved Wellclose square.¹ Et utdrag av hans optegnelser er indtat i professor L. Daas „Gamle Christiania“ (s. 268—270) hvorfra hitsættes følgende: „London 14. Februar 1790. Jo mere jeg lærer den fortræffelige Collettske Familie at kjende, desbedre lider jeg den, og dette, tror jeg, er det sande Stempel paa grundgode Characterer. Jeg spiste ene med Collett, hans

¹ Huset i Wellclose square er avbildet foran side 74.

Kone og Etatsraadinde Anker, og vi underholdt os ypperlig.
. . 23. Februar. Vi gik til Ankers, hvor vi vidste, at vi skulde

JOHN COLLETT PAA ULLEVAAL (1758 –1810).

Malt i London 1890 av Karl Fr. von Breda.

træffe Collett og hans Kone. Vi toge en øm Afsked fra disse to ypperlige Familier, for hvis Skyld vi især saa hjertelig angre paa at forlade London.“

Omtrent 1786 stiftet Collett, som altid var en brav nordmand, „Det nordiske Selskab i London“, hvis hovedformaal angaves at være „Oplivelse og Vedligeholdelse af en fornuftig og varm Kjærlighed til Fædrelandet“, og i dette øiemed utsatte selskapet gennem flere aar præmier for fædrelandssindede skrifter eller almenyttige foretagender og begyndte utgivelsen av et verk, som skulde uttrykke selskapets tanke. I juni 1786 utsatte det en præmie av 30 danske dukater for besvarelsen av emnet „Kjærlighed til Fædrelandet“. Av de indkomne 4 besvarelser vandt den, som var indleveret av den senere biskop Johan Nordal *Brun*, prisen. I forening med en ode over fiskerierne av samme forfatter blev den trykt i Kjøbenhavn 1788 som 1ste hefte av „Samling af Skrifter, udgivne fra det nordiske Selskab i London, 1ste Bind“. Den 12te januar 1791 bekjendtgjorde selskapet i Intelligentsedlerne, at da det var blit opmærksom paa hvor vanskelig det var for de mindre formuende i Christiania at faa levende fisk, utsatte det 2 præmier, bestaaende av en guldmedalje eller 40 rdl. for dem, som ved attest fra byens politimester kunde bevise, at de ved hensigtsmæssige indretninger paa sit fiskefartøi i 1791 havde indbragt det største og det næststørste antal levende krokfisk, tat utenfor Færder. Ansøgningerne skulde indleveres til John Collett i London. Efter hans tilbakeflytning til Christiania i 1793 hører man ikke mere til selskapets virksomhet, og der utkom ikke mere av dets skrifter end det nævnte 1ste hefte.

Mens Colletts var bosat i London, gjorde de flere utenlandsreiser. Efter et besøk i Norge 1787 tok de med sig over til England sin 10-aarige kusine, Tina Collett fra Buskerud, den senere statsraadinde Collett, som aaret forut havde mistet sin far og nu foreløbig blev sat i en engelsk pension. I december 1789 gjorde de en tur over til Paris, hvor revolutionen nylig var utbrudt, og her traf de *Bernt Anker* og hans hustru, som var paa en længere reise i utlandet. Disse to familier var hele livet igjennem knyttet til hinanden ved sterke venskaps- og slegtskapsbaand, og glæden over samværet var stor. Blandt de mange vers, B. Anker har skrevet til sin kusine er et digt til hendes 25-aarige fødselsdag, som de feiret sammen i Paris. Fjorten aar senere utgav han dette digt i trykken med et tillæg under titelen: „Til Frue Martine Collett, Raynals Eliza, paa hendes Fødselsdag d. 15 Decbr. 1789 i Paris og nu i Christiania 15 Decbr. 1803“:

— — —
 Skiæbnen vilde, at vi skulde
 se Dig her i Gallers Land;
 Zoners Varme eller Kulde
 Hiertet ei forandre kan;
 Themsens, Seinens, Glommens Flode
 er os vistnok lige kiær,
 kuns vi samles paa vor Klode,
 naar *din* Fødselsfest det er.

Bliv, o Tina, Ziir for Norge,
 glad i Pligter — lig din Mand,
 Viisdom kiender da ei Sorger
 for sit elskte Fødeland.
 Engang skal Du see de Fielde,
 som er dine Ønskers Maal,
da skal Summen Navnet giælde*,
 derpaa tømmes denne Skaal.

*

Saa vi sang i Frankers Egne,
 Salighed i Hierter fandt,
 Kroner saae vi da hensegne,
 Venskab os til Livet bandt.
 Himlens Vink til Ønsket svarte,
 — Støvets Lod ei altid Fryd! —
 Den sin Yndling dog bevarte,
 Lykken ligner nu din Dyd.

* Afgangne J(ohn) C(ollett) efter hvilken vor J. C. er opkaldt, boede, hvor denne boer, i London og efterlod sig £ 100000 St. Ligner Lykken Fortienesten, opnaaes mit Ønske.¹ B. A.“

*

I aaret 1792 kaldte brorens uventede død Collett tilbake til fædrelandet. Han avsluttet derfor i det følgende aar sine forretninger i London og brøt op til Christiania, hvor han traadte ind i handelshuset *Collett & Søn* som farens associé. Ved dennes død i november 1794 blev han eneste indehaver av firmaet og overtok ved skiftet efter ham det hele bo. Han fik „til fri og frelst Odel alle Boets Eiendomme, saavel Jordegods som Kjøbstædgods og Løsøre, alle

¹ Bernt Anker har altsaa villet uttrykke 100 000 med MC (Martine Collett).

Beholdninger af Tømmer, Bord og andet, Skibe og Skibsparter m. v.“, mot at betale al gjælden og utrede til brorens enke og børn 24 000 rdl. Blandt eiendommene var „Collettgaarden“ i Christiania og Flateby i Enebak.

John Collett var en særdeles dygtig kjøbmand, som under de gunstige handelskonjunkturer i slutningen av det 18de og begyndelsen av forrige aarhundrede erhvervet sig en formue paa flere „tønder guld“ (à 100 000 rdl.). Han regnedes ogsaa almindeligvis for hovedstadens rikeste kjøbmand næst efter Bernt Anker og skal f. eks. i begyndelsen av aarhundredet et enkelt aar ha tjent 78 000 rdl. alene ved kornhandel. De høieste skatydere i Christiania betalte i 1804 i næringssskat: det *Ankerske* handelshus 612 rdl., *John Collett* 289 rdl., *Haaken Mathiesen* paa Linderud 206 rdl., *P. Clausen* 123 rdl., *Jørgen Pløen* 111 rdl., raadmand *Mostue* 83 rdl., *Ener Holm* 83 rdl., *Adam Steen* 81 rdl., *Hans Thorn Thoresen* 79 rdl., *Fredr. Berg* 70 rdl., *Jacob Nielsen* 69 rdl., *Poul Thrane* 68 rdl., *Ole Brede* 60 rdl. og *S. Bøgh* 60 rdl.

Den jevneste kilde til handelshusets velstand var fremdeles som i tidligere dage trælasthanhandelen, som henimot slutningen av niti-aarene fik et nyt og meget raskt opsving og nu i nogen tid dreves under eksempelløst heldige vilkaar, navnlig paa England, hvor Collett huset havde sine fleste faste kunder, og hvor efterspørselen efter norsk træl last under krigen med Frankrig var usedvanlig stor. I treaaret 1804—06 utførtes saaledes fra Christiania gjennemsnittlig 32 328 læster og derav gik 28 091 læster til engelske havner. Broderparten utskibedes av det Ankerske og det Collettske handelshus, og de rigdomme, som i denne tid tilfløt dem, var ganske overordentlige. Som eier av betydelige skoger og mange privilegerte sagbruk havde John Collett ogsaa stor fordel av bestemmelserne i forordningen av 22de april 1795, som gav skogeieren en saagodtsom ubunden frihet til at hugge i sin skog saa meget han lystet. Under bibehold av forbudet mot at anlægge nye tømmer-sager uten kgl. bevilling ophævet derhos denne forordning det paa de privilegerte sager indtil den tid hvilende baand, at skuren ikke maatte overstige et vist antal tømmerstokker.

Størstedelen av Collett husets træl last utførtes i befragtede skibe. John Collett synes ikke at ha drevet synderlig paa skibsrederi. Av de 39 fartøier paa 10—226 kommercelæster, som i 1806 hørte hjemme i Christiania, var han kun eier av en brig paa 55 kcl. („*Salvator*“) og en galeas paa 32½ kcl. („*Alliance*“).

Utbruddet av krigen med England i 1807 gjorde for et par aar et voldsomt avbræk i den glimrende handelsperiode, og den omstændighet, at Collett i begyndelsen av 1808 i forening med en anden Christiania-grosserer, Ener *Holm*, og den senere saa bekjendte sorenskriver Chr. Magnus *Falsen* for at danne en motvegt mot det engelske kapervæsen oprettet et kaperkompani „som den eneste, men tillige den føleligste Maade, hvorpaa Norges Fiender kunne skades“, tyder paa, at han i denne tid er paaført kjendelige tap av sine gamle venner

FRA BORDTOMTENE I CHRISTIANIA.

Tegn. av Wm. Edy 1800. Den tykke mand paa billedet er antagelig John Collett.

og stammefrænder englænderne. Om dette kaperkompani, som var grundet paa aktier à 100 rdl., reiste der sig forøvrig vaaren 1808 en polemik i bladet „Tiden“, hvor berettigelsen av kaperi, som nu dreves fra mange norske byer, fra enkelt hold blev angrepet. Men det fandt en varm forsvarer i regjeringskrigskommissionens medlem Enevold *Falsen*, som mente, at det var berettiget nødverge.

I 1809 begyndte en ny men kortvarig blomstringstid for husets træl- og kornhandel gjennem indførelsen av den saakaldte licensefart, der midt under krigen satte norske skibe, som var forsynt med beskjemelsesbrev, istand til at indføre korn fra Danmark og, mens Østersjøhavnene var spærret, bringe træl- og korn til England og ta varer

derfra tilbake. Da John Collett døde i begyndelsen av 1810, syntes husets velstand at være grundfæstet.

I de gode aar forøket Collett sit allerede store tal av skoger og sagbruk ved indkjøp av flere nye faste eiendommer, og ved begyndelsen av det 19de aarhundrede var han utvilsomt en av rikets største landeiendomsbesiddere. I 1821 eiet firmaet 45 gaardsbruk med tilhørende skoger (og her er kun hovedbrukene regnet, ikke f. eks. de under Flateby brukte 13 gaarder), fremdeles 34 særskilte skoger, samt 8 sagbruk med 31 sager.¹ Disse tal var neppe mindre i John Colletts tid. Eiendommene laa i mange forskjellige sogn, i Aker, Enebak, Nitte-dalen, Fet, Skedsmo, Søndre og Nordre Odalen, Vinger, Eidskogen, Vaaler, Løiten og Trysil m. fl. steder, altsaa især i trakten om Øieren eller i Glommens dalføre. De betydeligste var: *Flateby*, som med underliggende gaarder, skoger, 8 sager, teglverk og kvernbruk i 1822 blev værdsat for 85 000 spd. (= 340 000 kroner), *By* og *Narvestad* bruk i Fet, med 7 sager, gaarder og skoger (140 000 kr.), *Løitens* og *Romedals almenninger* (likeledes 140 000 kr.), *Ullevaal* i Aker (140 000 kr.), 6 sager under *Stalsberg* ved Strømmen med 9 skyldsatte pladser (80 000 kr.), *Møllenhof* gaard og skog paa Eker med saapekokeri, oljemølle, kvern- og sagbruk (64 000 kr.), *Slattum* og *Markerud* gaarder, skoger og sagbruk i Nittedalen (48 000 kr.), *Ramstad* og *Faller* gaarder, skoger og sag samt de 2 *Troldhuls* sager i Fet (60 000 kr.), *Føsker* gaard og skog i Nordre Odalen (60 000 kr.), *Nordre Taasen* i Aker (40 000 kr.).

Efter sin far overtok og fortsatte han driften av handelshusets 2 oljemøller og saapekokerier paa Møllenhof i Eker og paa Bjølsen ved Akerselven (se foran side 105). Ved den sidstnevnte mølle havde han i 1808 tillike en limfabrik. Likeledes tok han i arv efter faren driften av *Alunverket* ved Grønlien i Oslo, men avsetningen av det der tilvirkede alun, brunrødt og vitriol var liten, og verket vilde ikke lønne sig. I begyndelsen av aarhundredet tilkaldtes som et sidste forsøk to kyndige mænd, bergmester Baumann og apoteker Maschmann, for om mulig at bringe verket paafote, men forgjæves: Arbeidslønnen og prisene paa brændematerialet var for høie i forhold til værdien av det utvundne produkt, og omkring 1815 blev alunverket endelig nedlagt.

¹ Se forøvrig under Otto Collett, 4de slegtled i slutn.

John Collett var ikke en av tidens fremragende aander — han havde ikke de glimrende egenskaper som sin ven og frænde Bernt Anker — men han var en sindig, tænksom mand, som under et langt ophold utenlands havde erhvervet sig gode kundskaper, specielt paa det praktisk-økonomiske omraade, og efter hjemkomsten visste at nyttiggjøre disse kundskaper for sig og sine medborgere. Han var overhodet en brav varmhjertet nordmand som satte blivende merker efter sig, en foregangsmand i at virke for almuens opplysning og jordbrukets fremme. Hvor det gjaldt at støtte et almennyttig foretagende, var han altid med at yde med gavmild haand, og da krigsaarene kom, stod han i første række blandt dem som gjorde opofrelser for fædrelandets vel. Men især var han interessert for landbruket, og paa dette felt har han ved gavnlige reformer indlagt sig store fortjenester.

Det norske landbruk stod dengang i det hele paa et lavt trin. De forbedringer, som enkeltvis var gjort i landets sydøstlige egne av prestene *Vogelius* i Asker, *Mandahl* i Sørum og *Peder Anker* paa Bogstad, var ikke kommet nogen større almenhet til gode, og for den som havde lyst og midler til praktiske reformforsøk, var der fuldt op at gjøre. Krigen i 1807 og følgende aar, hvorunder rikets tilførsel av korn og andre landbruksartikler vanskeliggjordes, ja undertiden ganske avskares, viste tilfulde, hvor nødvendig det var, at der for alvor og med forstand arbeidedes paa at ophjælpe denne i høi grad forsømte næringsgren. Collett som i England havde set, hvad en rationelt drevet landhusholdning kunde utbringe, medbragte derfra flere ideer til forbedringer i akerbruk og fædrift. Som rigmand og besidder av vidtstrakte jordeiendommer med en forskjellig naturlig beskaffenhet havde han leilighet til at anstille landøkonomiske forsøk i større maalestok, og denne anledning benyttet han paa en praktisk og almennyttig maate, idet han, naar en forbedring i hans mønsterbruk havde vist sig lønnende og hensigtsmæssig, ikke sparte nogen møie eller bekostning for at gjøre reformen bekjent i videre kredser.

Til fremme av jorddyrkning, husflid og fabrikindretninger i Aker stiftet han i 1807 „Akers Sogneselskab“, som fremdeles bestaar og i 1907 feiret sit hundreaars-jubilæum med et festskrift der indledes med hans portræt og en skildring av hans gavnlige virksomhet for landbruket. Her siges det (side 6), at „som en af de første, der gjennomførte Datidens nye Principper for Gaardsdrift og Kvægavl, staar *John Colletts* lysende Billede.“

Endvidere opmuntret han til stiftelse av lignende selskaper paa andre steder, hvorfor han ogsaa er kaldt „de norske Sogneselskabers Fader“¹. I Akers sogneselskap, hvor der utsattes prisbelønninger for forbedringer i akerbruk og kreaturstel, var han formand til sin død, og i forening med biskop *Bech*, professor *Maschmann* o. fl. redigerte han skriftet „Den norske Bondeven“, likesom han for egen regning gratis lot utdele landøkonomiske smaaskrifter til almuen opigjennem landet.

Om hans virksomhet som praktisk landmand fortæller sogneprest dr. *Neumann* i den mindetale, han i 1810 holdt over ham i „Selskabet for Askers Præstegjelds Vel“, at ingen av hans mange eierdommer savnet beviser paa hans økonomiske opmerksomhet; men det er dog især til gaarden Ullevaal ved Christiania at hans navn som en av det norske landvæsen høilig fortjent mand er knyttet².

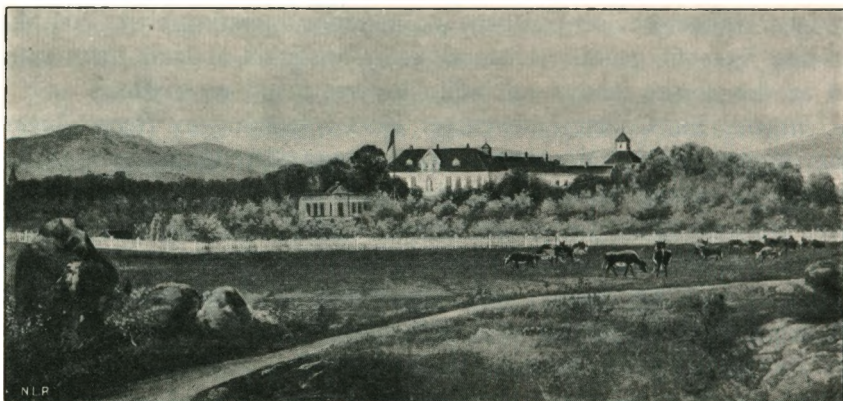
Ullevaal fik Collett i november 1793 i foræring av *Bernt Anker*, som nogen aar iforveien havde kjøpt denne allerede den gang smukt bebyggede og med et stort haveanlæg utstyrte landeiendom paa auktion efter generalauditør *Lengnicks* enke. Collett skal ha fundet gavebrevet paa *Ullevaal* (med pladsen *Sandaas*) under sin serviet ved et middagsgilde, og gaven som bekræftedes ved skjøte, utstedt paa *Mathia Ankers* fødselsdag den 28de mai 1794, efterfulgtes i 1795 av en ny foræring fra *Bernt Anker*, bestaaende i nabogaarden *Taasen*, som i mange aar havde været brukt under *Ullevaal*. I 1799 indløste Collett forpagtningsretten til det nærliggende *Lille Ullevaal* for 2000 rdl., og nu drev han underét *Ullevaal*, *Taasen* og *Lille Ullevaal*, tilsammen 1038 maal jord, som han d. 3die april 1805 forøket ved indkjøp av 14 L $\ddot{a}$ tunge i *Øvre Blindern*.

Collett begyndte at anskaffe sig engelske ploger, saamaskiner, ekstratorer og andre fremmede akerdyrkningsredskaper, anvendte høst-

¹ Nemlig av davær. sognepr. til Asker, senere biskop dr. J. Neumann i „Norske Landvæsens-Samlinger“ II, Chria. 1812, side 369. Her berettes ogsaa, at Collett i 1809 for den bedste veiledning til indretningen av sogneselskaper utsatte en præmie av 100 rdl. som blev vundet av biskop i Akershus stift *Bech*.

² Neumanns tale er under titel: „John Collett som Landmand“ utgit paa selskapets bekostning og tilegnet „den Savnedes troe og ædle Mage Martine Christine Sophie Collett med Venskab og Agtelse“. Den er optrykt i „Landvæs.-Saml.“ II, s. 1—18. En anden mindetale over ham, holdt av davær. sognepr., senere biskop *Pavels* d. 6te april 1810 i Akers sogneselskap, utkom i Chria. 1811 og medfulgte „Den norske Bondeven“ nr. 13.

pløining, som til den tid kun var litt brukt her i landet, indførte rotplantning (dibling) av korn samt sædskifte, avvekslende med rotfrukter og kornsæd, la sig efter dyrkning av fremmede kornsorter, poteter¹, turnips og humle, kjøpte utenlandsk kvæg til racernes forædling og brukte den dengang saagodtsom ukjendte sommerstaldforing, hvis betydning først en senere tids landmænd i Norge ret har villet erkjende — kort sagt, han gjorde gaarden til et mønsterbruk og oparbeidet den efter presten Neumanns sigende „til Rangen af det første Landgods i Christianias Omegn“. Da han overtok eiendommen, var omtrent en tredjedel eller 360 maal taalelig opdyrket,

ULLEVAAL I AKER. Maleri av P. Balke fra 1850-aarene.

men 7—8 aar efter havde han pløiet op og tilsaadd omtrent hele utmarken, og det dyrkede areal utgjorde da 874 maal. Kreaturholdet forøket han i samme tid fra 8 kjør og 6 hester til 27 melkekjør, 16 hester, 9 kjøreokser, 8 ungoxer, 12 stuter, 12 svin, 8 sauer av engelsk og 9 av spansk race o.s.v., og han kunde optræde i høitidsdragt, forarbeidet i hans hus av den uld hans egne faar ydet ham.

Utførlige opplysninger om hans jordbruk findes i et av presten *Neumann* utgit skrift „John Colletts Landbruk paa Ullevold, et Bidrag til Norges Agerdyrkningshistorie“, Kjøbenhavn 1804. Skriftet var først

¹ For potetdyrkning, som endnu var forholdsvis litt utbredt, virket han ved at utsætte præmier. Som en merkelighet beretter prof. Wiise i sine „Reise-lagttagelser“ V (Kbh. 1798), at Collett et aar paa Ullevaal avlet 300 tdr. poteter, hvorfor han ogsaa vandt en præmie.

stykkevis indtat i „Nordisk Landvæsens- og Landhusholdningsmagazin“ for 1803, men utgaves aaret efter paa Colletts bekostning som en egen bok der ikke kom i handelen, men sendtes rundt til alle provstier for av prestene at utdeles til de flittigste jordbrukere. Bogen optages væsentlig av en skrivelse fra Collett, hvor han under besvarelse av en række av Neumann opstilte spørsmåal gir en utførlig skildring av sit landbruk.

Neumann opplyser at det var Colletts glæde, „at gjøre sine Landsmænd opmærksom paa, hvorledes Anvendelsen af en bedre Dyrkningsmaade ogsaa gav et større Udbytte, hvorledes denne Anvendelse kunde skee, ved hvad Midler, ved hvad Redskaber den lettest og fordelagtigst kunde skee“. Saa ofte leilighet gaves, og navnlig ved St. Hanstid, naar Oplandsbønderne i størst mængde kom til byen, holdt han paa Ullevaal festlige sammenkomster med landmænd, viste dem om og forklarte for dem sine forbedringer. Om sommeren holdt han en slags landbruksskole paa gaarden, hvor han optok bondegutter, gav dem fri undervisning og underholdning og utdelte præmier til de flinkeste. Flere av disse satte han til at drive sine gaarder opover landet, frigav dem i bestemte aar for avgift, gav dem gratis sædekorn til det første aars sæd og kalver av god race til opdræt, forsynte gaardene med bedre akerdykningsredskaper og kjøpte og utdelte blandt brukerne gode skrifter om landvæsenet. Til gjengjæld fordret han at de i landbruket skulde bruke hans metode. *Neumann* beretter endelig at Collett, hos hvem „Fædrelandssindet aldrig slumrede“, i krigsaaret 1808 omgikkes med planer til opprettelse av et norsk „Agerdykningskammer“ — formodentlig et offentlig kollegium for landbruksvæsen —, og at han var villig til at bidra 10 000 rdl. til en saadan indretning, men, tilføiet han, hensigten opnaaes ikke „paa denne Maade“¹.

Neumann og Pavels stod ikke alene med sin ros over Colletts virksomhet som landmand. Den berømte geolog Leopold v. *Buch* uttaler i sin „Reise durch Norwegen und Lappland“ at „hvad den ædle og virksomme John Collett har udrettet paa sit Landgods Ullevold, vil maaske endnu længe vedblive at være for Norge et Mønster i Agri-cultur“. Likesaa har botanikeren, overlærer, siden lektor *Flor* med følgende ord git ham plads blandt dem som har bidraget til utbre-

¹ Neumann sigter vel til dannelsen av „Selskabet for Norges Vel“ som den maate hvorpaa hensigten opnaaes.

delse av kundskaben om botanik her i landet: „Eftersom Ridder John Collett som sand Patriot følte Norges Brøst, Landoeconomiens lave Standpunct og arbeidede paa ved sine kostbare Forsøg at lære sine Landsmænd at gjøre Fremskridt, saa glemte denne virksomme, arbeidsomme, driftige og tænkende Hædersmand, som Naturen bød altfor tidlig for os at forlade Norge, ikke, at Agerdyrkingens Støtte er Botanikken. Han lod opføre Gevæxthuse paa en særdeles smagfuld Maade, og han vidste at ordne Alt i dem vel, saasom han selv var Orden. Disse Huse bleve forsynede med Planter til Nytte og Fornøielse, saa at i Aaret 1804 var den frie Jord og Husene beplantede med omtrent 300 Arter. Samme Fordeel og Frihed have Botanikere, Agerdykere og Gartnere paa dette gjestfrie Sted, Ullevold, som paa Bogstad (∴ de fik Frø, Rødder og Stiklinger til Foræring). Paa saadan Maade gavne Formuende Natur-Videnskaben!“¹

Collett døde midt i sin bedste virksomhet, og de nærmest følgende alvorlige tider med krig og trængsel, som bragte landeiendommens værdi til at synke ned til et lavmaal, var alt andet end gunstige for videre gjennomførelse av reformer i landvæsenet, forsaavidt der til dem krævedes nogen større kapital. Hans landøkonomiske bestræbelser kom under disse omstændigheter ikke til at bære de varige frugter de fortjente, men hans arbeide har dog ikke været forgjæves, skjønt dets umiddelbare virkninger maaske nu i det enkelte ikke kan paa-vises. Han har ialfald sat sit merke i de lokale landhusholdnings-selskaper, og disses gjerning optoges i det store av „*Selskabet for Norges Vel*“, som Collett var med at stifte i slutningen av 1809, og hvor han valgtes til medlem av direktionen og en av de 3 formænd i klassen for „Jagt, Fiskeri, Fædrift og Biavl“. I dette selskap kom han dog ikke til at virke, idet han døde paa direktionens første samlingsdag i februar 1810. Hans enke lot sig imidlertid indskrive som medlem i hans sted og sendte selskapet 250 rdl. som et „Contingent-Legat“ for sin avdøde mand, i hvilken anledning direktionen d. 7de december 1811 tilskrev hende et smigrende brev, hvori den bevidnet hende sit „Samfunds forbindligste Tak og Høiagtelse saavel for den indsendte Gave“, som især fordi hun derved havde „skjænket Selskabet den Glæde at kunne for stedse opbevare i sine Bøger som i sit Minde Navnet af en ligesaa virksom som fortjent Patriot, hvis

¹ Flor: „Bidrag til Kundskab om Naturvidenskabens Fremskridt i Norge“, s. 35—36, indbydelsesskrift til eksamen ved Chria. Kath.skole 1813.

altfor tidlige Bortgang ogsaa var et udmærket Tab for det Selskab, i hvis første Opkomst han deeltog med saa megen Varme, og af hvilket han lovede sig ligesaa meget godt for Fædrelandet, som han deri haabede at finde mange skjønne Anledninger for sin patriotiske Virksomhed og gavmilde Opoffrelse til Norges Vel.

Friederich, P. zu Hessen. Bech. Rasmusen. Rosted. Platou. Bull. Peder Anker. Rosenkrantz. H. Wedel-Jarlsberg*.

*

Ved begyndelsen av forrige aarhundrede stod almuskolevæsenet i Norge endnu paa et primitivt standpunkt. Paa landsbygden var der ingen faste skoler, men undervisningen besørgetes sparsomt av omgangsskolelærere og skoletvang var ikke gennemført. Ogsaa paa dette felt virket John Collett til folkeoplysningens fremme, idet han bl. a. oprettet og underholdt almuskoler paa et par av sine eie-dommer. Paa *Alunverket* ved Christiania stiftet han i 1806 en saadan skole for arbeidernes børn. Dens lokale blev høitidelig indviet paa hans hustrus fødselsdag ved avsyngelse av en for anledningen forfattet sang og en tale av Collett, hvorom Claus *Pavels* siger at noget „sandere, skjønnere, mere indtrængende kunde ved saadan Leilighed neppe været sagt“. Overhodet, tilføiet han, viste Collett, „naar han tog til Orde for Fædrelandets og Menneskehedens den gode Sag, en Veltalighed, der aldrig forfeilede Veien til hans Tilhøreres Hjerter, da det tydeligen saaes, at den kom fra hans eget“.

En anden almuskole oprettet han vinteren 1807—8 paa *Flateby* for endel av sognets børn. Skolen holdtes i begyndelsen i en sidebygning til hovedgaarden, men senere opførte han ogsaa her en egen skolebygning med bolig for læreren, som han selv antok og lønnet. Elevantallet paa Flatebys skole var 50—85, og sognepresten i Enebak sporet faa aar efter „de skjønneste Virkninger af denne velgjørende Indretning“¹. En tredje skole planlagde han paa Ullevaal, men tanken paa at reise og indvie denne i 1810 avbrøtes ved hans død.

I det hele tat, hvor det gjaldt ved pengebidrag eller paa anden maate at virke for et almennyttig foretagende, stod John Collett altid rede med sin gavmilde haand. I 1798 skjænket han (som tillæg til

¹ Sognepr. Jens Aars's efterretn. om Enebak i „Budstikken“, r. 2, I, s. 32; jvfr. „Tiden“ for 1810, nr. 43 og 44.

en tidligere gave) 100 rdl. til „Agershus Stifts Skoleholderseminarium“ i Tønsberg, hvor han (ved avslutningen av seminariets første eksamen) var nede og holdt tale. I 1801 gav han 500 rdl. til omlægning av veien over Ekeberg ved Christiania, og i slutningen av 1809 bidrog han med 3000 rdl. til oprettelsen av en arbeidsanstalt for byens fattige, som fik navnet „Christian Augusts Minde“, men almindeligvis efter en tidligere eier, general Mangelsen, er kaldt „Mangelsgaarden“. Hans enke og adoptivsønnen *Otto Collett* fulgte det vakre eksempel ved i 1811 at bidra 8000 rdl. til oprettelsen av det norske universitet.

I krigsaarene 1807—8, da hans egen hovednæringskilde, trælasthandelen med England, var stoppet, gjorde han store opofrelser for at hjelpe sine trængende medborgere og forsyne hæren med matvarer og andre fornødenheter. I slutningen av 1807 var han med at danne et aktieselskap for at sikre hovedstadens kornforsyning, hvorved han tegnet sig for 2000 rdl., men vaaren 1808 viste der sig allikevel i egnen om Christiania at være en almindelig mangel paa sædekorn, da hæren krævet betydelige kornforsyninger og almuens store nød lagde beslag paa alt som kunde avsees av beholdningene. Disse blev under avspærringen fra Danmark hurtig formindsket uten utsigt til fornyelse og det var smaat baade med folkehjælp og med hester, da de som ikke bruktes i felten paa grund av fôrmangel og den strenge skyss var i en meget slet forfatning, saa det saa ut til, at akrene i 1808 skulde komme til at ligge øde. For at avverge den store nød som kunde opstaa naar høsten kom uten grøde, gjorde Collett regjeringskommissionen, som daglig bestormedes med de mest indtrængende ansøgninger om at faa korn fra de offentlige magasiner, det liberale tilbud, at enhver husmand eller jordbruker i Akers prestegjeld, som vilde forpligte sig til at plante korn i rader efter diblingsmetoden, skulde til hvert maal jord, han i det øimed spadde op, faa gratis utlevert paa Ullevaal $\frac{1}{2}$ skjæppe bedste sædebyg. Undervisning i metoden og den jordbund som krævedes, kunde enhver faa ved henvendelse til Collett selv eller et av 12 navngivne medlemmer av „Agerdyknings-Commissionen for Agers Sogns Vel“. Dette forslag anbefalte sig ved at baade spadningen og plantningen kunde ske ved kvinder og børn alene, uten hestehjelp, og at der med utsigt til en likesaa rik høst som naar jorden paa almindelig maate tilsaaes, kun medgik en fjerdedel av det sedvanlige sædekorn. Regjeringskommissionen fandt ogsaa forslaget saa vigtig at den straks

ved et særskilt nummer av det officielle blad „Budstikken“ (for 9de mai 1808) lot det bekendtgjøre „til Efterretning og Udførelse, ikke blot i Agers Sogn, der hos Hr. Collett nyder en Understøttelse i denne patriotiske Hensigt, men i alle de Egne i Landet, hvor den anbefalede Udsaaningsmethode vil være gavnlig“. Forslaget blev ogsaa offentliggjort fra alle prækestole i Akershus stift.

Faa dage efter at hæren var rykket ut mot den svenske grænse utstede Collett (d. 21de april 1808) en indbydelse til Christianias borgere om at tegne frivillige bidrag og avgi proviant til hærens forsyning. Denne indbydelse lot han ved sin adoptivsøn bære om fra hus til hus, og dagen efter var det store indre gaardsrum i Collettgaarden aldeles fuldt av matvarer, vin og brændevin, som under eskorte av den ridende borgergarde, „Det gule korps“, sendtes avsted til krigskuepladsen.

Lignende opfordringer, som som han lot utgaa til venner og bekendte rundt om i landet og i Kjøbenhavn, havde samme gunstige utfald. Fra alle kanter strømmet der ind bidrag av fødemidler, klær og penger, som det overlotes til Collett som den av regjeringskommissionen anerkjendte kommissionær paa bedste maate at anvende til forsyning av hæren eller de ved fiendens indfald mest nødlidende egne av landet. Krigen havde neppe varet 14 dage, før han kunde indmelde at 55 vognlæs med proviant og andre forfriskninger var avsendt til troppene, og saaledes blev han ved saalænge krigen varte. Næsten hvert nummer av „Budstikken“ fra de tider indeholder efterretninger med takkeskrivelser fra høistbefalende og andre som motok gaver. Den 27. juli 1808 blev han medlem av en blandet militær-civil kommission til at forestaa anvendelsen av de betydelige pengebeløp som baade i Danmark og Norge var skudt sammen til understøttelse for norske krigere (det endnu bestaaende „Understøttelsesfond for de i Krigen Blesserede og Faldnes Efterladte“). For sin fortjenstfulde virksomhet under krigen utnævntes han d. 28de januar 1809 til ridder av Dannebrog.

Som en av byens mest ansete borgere var han naturligvis medlem av kommunerepresentationen, Christianias „tolv eligerede mænd“. Likeledes var han 1ste direktør i det av ham under krigen i 1808 grundede „Christiania Sæ-Assurance-Selskab“ og bestyrer i „det patriotiske Selskab for Aggershuus Stift“ som senere gik op i „Selskabet for Norges Vel“.

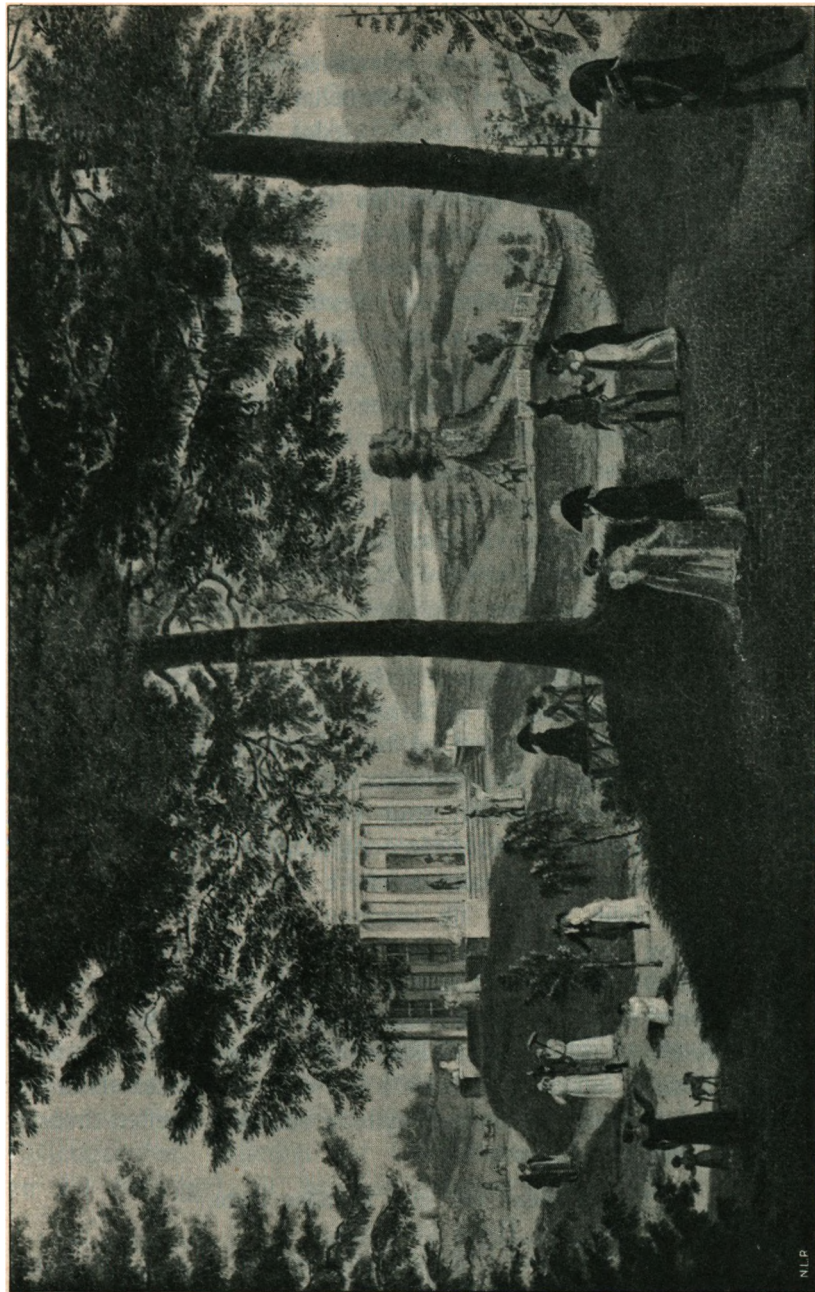
John Collett førte et meget selskabelig liv. Allerede i fædrenehjemmet, hvor interessen for musikalske og dramatiske tilstelninger samlet mange mennesker, og hvorfra der regelmæssig to ganger om aaret drog ut et muntert tog til de store høstjagter og julesammenkomster paa Flateby, var smaken for selskapslivets fornøielser blit utviklet hos ham, og den nærdes til overflod av hans lille, livlige hustru,

- „den Smaa, af alt stort den største,
af alle Værtinder den første,“

som *Bernt Anker* spøkende kaldte hende. Colletts rigdom satte ham ogsaa istand til i fuldt maal at tilfredsstille sin og sin hustrus lyst til festlige adspredelser, og man kunde se det utenpaa ham at han var anlagt for at nyde vertskapets glæder, idet han var en meget fyldig mand med utprægede træk av hjertelighet, jovialitet og tilbøielighet til vellevnet i sit aapne, runde ansigt. Paa sine ældre dage blev han overmaade tyk og skal ha veiet et skippund (160 kg.), hvilket vel er en overdrivelse.

Dette hang til selskabelighet var ganske i tidens smak. Med sværmeriet for privatskuespil og den blomstrende handelsomsætning fulgte i Christiania i slutningen av det 18de aarhundrede en selskapsyke og overdaadighet i gjestebud som gik dypt ned i samfundsklasserne og ikke altid stod i rimelig forhold til byens størrelse og de økonomiske omstændigheter utenfor rigmændenes snevre kreds. Privatgilder og sammenskudslag i „Halfdans Klub“ og andre lignende foreninger avløste hinanden i ustanselig række, og den luksus som utfoldedes i de private selskaper virket i samme retning paa de offentlige, indtil *Bernt Anker* og nogen andre endelig fandt at det gik over alle grænser og besluttet at sætte en stopper for det. De formaet omkring aaret 1798 70 av byens bedste folk til at indgaa en skriftlig overenskomst om at der ved sammenskudslagene skulde iagttages visse økonomiske regler — at ingen skulde ha lov til at gaa ut over de for hver aftens underholdning fastsatte bestemmelser, at antallet av tændte vokslys i hver lysekrone skulde fastslaaes, og endelig at der istedenfor en kostbar souper skulde gives et mindre maaltid¹. Forsøket paa at indskrænke den selskabelige luksus synes imidlertid hurtig at ha strandet paa den almindelige nydelsessyke. Ialfald havde

¹ E. D. Clarke: Travels, X, s. 368—69.

SELSKAP PAA ULLEVAAL.

Utsigt over Vestre Aker fra skoven ved den nuværende opkjørsel til Berg. Tilvenstre templet „For Erkjendtlighed“, tilhøire litt av veien til Sogn.
Maleri av C. Vogt 1814.

det ingen varig virkning paa de private selskaper. Fra et orlogsbesøk i Christiania sommeren 1805 fortæller 2 danske søofficerer, admiralerne Sneedorff og Dahlerup, hvorledes de her gik fra fest til fest, „Middagsselskab hos den ene, Aftenselskab og Bal hos den anden. Luxus og Smag i Levemaaden overgik i Christiania langt, hvad man deraf kiendte i Danmark. Private Mænd, som Ankerne f. Ex., overgik i deres Huses og Festers Pragt endog Hoffet i Kiøbenhavn. Saaledes gav en Hr. Collett paa Ullevold os en Fête champêtre, der var den smukkeste jeg nogensinde har bivaanet.“¹

Paa den anden side er det neppe tvilsomt at dette gjestebudsliv har hat en sterk sving ut over den rene materialisme. Derfor taler maaske ikke saa meget de usedvanlig bevægede politiske tilstande der bragte klubbene i mote, som netop den nævnte merkelige og varige lidenskap for dramatisk underholdning, hvorav byens dannede kredser var betat, og som var hovednerven ialfald i selskapslivet i den Ankerske og Collettske cirkel i Christiania, paa Flateby og paa Moss Jernverk. Det maa ogsaa erindres, at der i disse kredser tælles navne, som hører til landets bedste fra den tid, navne som *Bernt og Peder Anker*, *Enevold* og *Magnus Falsen* m. fl.

Til „det dramatiske Selskab“ i Christiania, brændpunktet for byens sociale omgang, var John Collett og hans hustru sterkt knyttet. Før sit giftermaal tok begge som rollehavende del i det ældre selskap for opførelse av privatkomedier, som *Bernt Anker*, raadstuskriver *Arbien*, *James Collett*, *Enevold Falsen* og zahlkasserer *Juel* stiftet her i byen i 1780. Ved deres tilbakekomst fra London var dette selskap stilnet av, men John Collett fik sammen med *Bernt Anker* pustet nyt liv i det, og senere vedblev han trolig at virke for dets oprettholdelse. I 1799 var han med at stifte et nyt, større dramatisk selskap, som blomstret i Christiania i mange aar, og i dette var han medlem av bestyrelsen (oftere administrerende direktør), likesom hans hustru efter *Mathia Ankers* død i 1801 var dets direktrice. Hun var tillike en av dets gode og mest benyttede sceniske kræfter, hvorfor *Bernt Anker* sang til hendes pris:

„Kun Pierider selv maa Krandse flette,
naar vor Thalia viser sig,
hvo kan med Dig om Fortrin trætte,
med Dig, i alt ulignelig?“ . . .

¹ Hans Birch Dahlerup: „Mit Livs Begivenheder“ (Kbh. 1908) I, s. 22—23, hvor festen beskrives.

I aarene 1799—1809 optraadte hun paa privatteatret i 27 forskjellige roller, deriblandt som „Grevinden“ i „Figaros Bryllup“, „Orsina“ i „Emilia Galotti“ og „Lady Teazle“ i „Bagtalelsens Skole“. Collett vites derimot ikke at ha eiet nogen større scenisk begavelse, og hans korpulens la desuten en naturlig hindring iveien for en hypigere optræden paa breddene. Skuespillene opførtes i teatret i „Grænsehaven“, som han havde arvet efter sin far, men i 1801 solgte han haven med alle derpaa staaende bygninger til det dramatiske selskap for 1400 rdl., hvorefter det gamle teater som laa ved Akersgaten blev nedrevet og et nyt og større opført i stedet. Dette er i vore dage omdannet til „Centralteatret“.

I begyndelsen av det 19de aarhundrede var John Collett den, som førte det selskabeligste og galanteste hus i Christiania, og i familiens gamle bolig, *Collettgaarden*, var der i hans tid og endnu flere aar efter, mens den eiedes av hans enke,¹ mangen splendid fest hvorom minder er bevart. Claus *Pavels* fortæller i sine dagbogsoptegnelser om en elegant „assemblée“ som holdtes der d. 6te april 1816, og hvortil omtrent 350 mennesker var indbudt, men, tilføier han, „der er vel heller ikke i Christiania en saa sammenhængende Række af Selskabsværelser, hvortil hele 2den Etage kan bruges, og hvor man kan gaa fra det ene til det andet i fortløbende Række“. Der knytter sig dog ikke nogen større interesse til disse fester, som havde en mere almindelig gjestebuds-karakter. Derimot fortjener de eiendommelige former, hvorunder datidens selskapsliv ytre sig paa Colletts landeiendommer, Ullevaal og Flateby, en nærmere beskrivelse.

*Ullevaal*² var familiens sommeropholdssted, hvor den flyttet ut i slutningen av mai naar træerne grønnedes, saaledes at Mathia Ankers fødselsdag, d. 28de mai, kunde festligholdes der til minde om at eiendommen var en gave fra hende og hendes mand. Naar aarets grøde var i hus og løvet faldt, var familien atter i sin vinterbolig i Collettgaarden. Allerede før Ullevaal kom i Colletts eie, var den en vel bebygget, til landsted indrettet gaard, som en tidligere be-

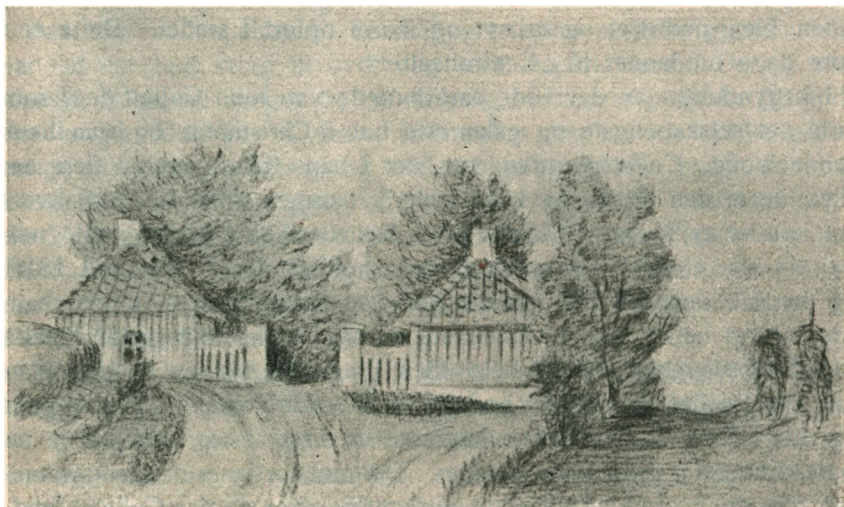
¹ I Collettgaarden bodde sommeren 1814 stormagtenes kommissærer, som drev underhandling med kong Christian Fredrik.

² Ullevaal, før alm. skrevet Ullevold, er sammensat av gudenavnet „Ull“ og „vaal“, som betyr rydning. Her er altsaa minder om gammel hedensk gudsydelse.

sidder, generalkrigskommissær *Lengnick* havde utstyrt med flere kunstige have- og parkanlæg, som utførlig er beskrevet av professor *Wilse* i hans *Reise-lagttagelser* (I, s. 236—39 og V, s. 288).

Gaarden ligger paa en bakke med opkjørsel gennem en lang lindeallé og utsigt utover den vakre Christianiadal med byen og fjorden i det fjerne. Hovedbygningen som senere er brændt bestod av et dypt enetages hus, hvis fløier sammen med uthusbygningene indesluttet en stor, firkantet gaardsplads. To av dens uthuse var forsynt med taarner,

DE GAMLE PORTNERSTUER VED INDKJØRSELEN TIL ULLEVAALSALLÉEN.

Tegn. av C. F. Diriks.

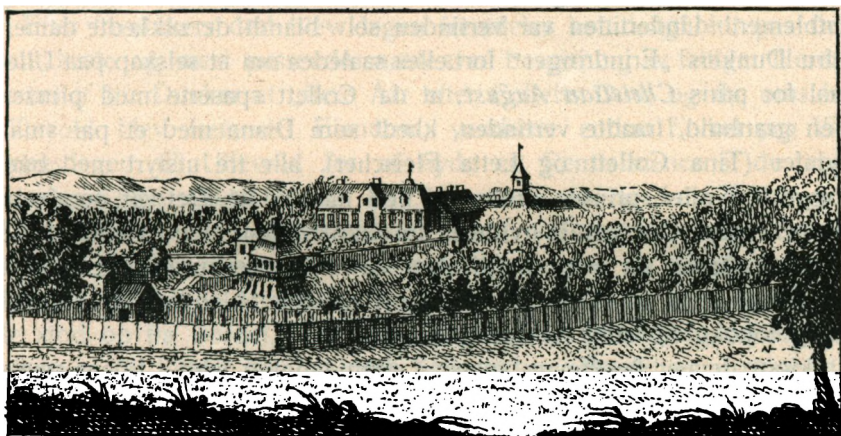
hvorav det ene bar et „Seierved (klokke) med Timeviser“. Det eiendommeliggste rum i hovedbygningen var en oval konsertsal, hvis væg dannedes av tynde granbord, og bakenfor den var et tomt rum, hvorefter der fulgte en ny væg, alt beregnet paa at der i salen skulde bli en smuk resonnans. Der var ogsaa et bibliotekværelse som beskrives saaledes:¹ „Bøgerne [stod] i Glasskabe i en Halvcirkel; en Sopha og mindre Borde paa Gulvet; Malerier;² desuden i samme Værelse Jagtrekskaber paa den ene Væg: Geværer, Pistoler, Sværd, Jagthorn,

¹ Optegnelser fra 1830-aarene av professor P. J. Collett.

² Om en malerisamling paa Ullevaal se L. Dietrichson: *Det norske Nationalgalleri* Chria. 1887, s. 24.

Krudthorn, Piber, Sporer etc.; paa den anden Væg derimod Fiskeredskaber: Garn, Stænger, Snører, Knive etc. — Haugeredskaber for en Haugeelsker — Spil i smaa Nischer i Væggen eller Skuffer etc. etc.“ Fra hovedtrappen kom man ut i den store have, som med sine blomster- og frugtkvarterer var anlagt i terrasser nedover bakkehældet, og hvis største seværdighed bestod i et toetages orangeri i form av en kvadrant med buen vendt mot syd og indgang fra begge etager. Av andre rariteter nævner Wilse et hus for kanarifugle og et lysthus, “tapetseret med engelske illuminerede Udsigter med Glas for“.

ULLEVAAL GAARD OG HAVE I 1770-AARENE.

Kobberstik i „Spydebergs Beskrivelse“ av professor J. N. Wilse 1779.

Collett og hans forlystelsessyke hustru forøket i det uendelige disse Ullevaals „seværdigheder“ som dengang gjorde saadan lykke. Han bygget lysthuse i form av græske templer eller som tøndor og paraplyer, helliget „Ceres“, „Bakkus“, „Erkjendtlighed“, „Venskab“ osv., gravet en grotte beklædt med muslingskal, hvor der ved festlige anledninger sprudlede madeira istedetfor vand, indrettet en karussel og et italiensk marmorbad, som forsyntes med bibliotek og hvor man nød is og appelsiner, — lavet romantiske, løvdækte ganger, anlagde en fiskepark, hvori svaner og rare fugler svømmet om og i hvis bakgrund der laa en liten „fregat“, som efter Wilses beretning var saa „perspektivisk og illusorisk malet“, at det var vanskelig at bli bedraget var — kort sagt, han utstyrte stedet med en

mængde merkværdige anlæg som alle var præget av den tids rous-seauske natursværmeri og beregnet paa at overraske og illudere. Efter at Ullehaal var gaat ut av familien, forfaldt de efterhaanden; men endnu i 1850-aarene kunde de tarvelige rester trække nysgjerrige til gaarden.

Naar der nu var gjestebud paa Ullehaal, pleiet vert og vertinde efter middagsbordet, men før desserten som gjerne indtoges i det grønne, at gjøre en rundtur med sine gjester til de forskjellige anlæg, og ved lysthusene opvartedes da med musik og bødes forfriskninger av damer i karakterdragter, svarende til hvert enkelt steds natur og emblemer. Undertiden var vertinden selv blandt de utklædte damer. I fru Dunkers „Erindringer“ fortælles saaledes om et selskap paa Ullehaal for prins *Christian August*, at da Collett spaserte med prinsen i en granlund, traadte vertinden, klædt som Diana med et par smaa nymfer (Tina Collett og Letta Fleischer), alle tre utstyrt med bue, kogger og piler, prinsen imøte og bød ham vildt! Det var, som man vil se, endnu den gamle hydrdestil fra rokokotiden, men i klassicistiske former. Ogsaa de ydre omgivelser — beboelseshusene, templene, paviljongene m. m. — maa ha utgjort en egen blanding av snirklet lystig rokoko og stiv, høitidelig empire.

Skjønt de her beskrevne anlæg i almindelighet faldt i tidens smak, var der dog enkelte, som syntes at der paa Ullehaal var ødslet for meget med kunstige tilstelninger paa naturens bekostning. Men udelt beundring vakte den tæt ved gaarden beliggende vakre granskog, hvor naturen havde faat lov til at raade uhindret, idet der her kun var opreist 3 monumenter, et av marmor over eierens far *James Collett*, et av jern over *Mathia Anker* og et tredje, hvorpaa der stod paa de forskjellige sider: Ver et æstas — Vita et mors — Longe et prope — *Amico Kaas*. (Stiftamtmand K.).

Selskapene paa Ullehaal begyndte hvert aars 28de mai med en fødselsdagsfest for kammerherreinde Anker, og paa denne dag, som efter almanakkens helgen kaldtes „Vilhelmsdagen“, opbødes „alt, hvad Hygge og Kjærlighed formaaede“. Ved bordet blev der sunget til hendes pris under anførsel av husets vertinde, som havde en vakker sangstemme og ogsaa kunde sætte sammen et digt. Et saadant fødselsdagsdigt har hun latt trykke i Rahbeks „Tilskuer“ for 1800 (no. 9 & 10). Her synges der til Mathia Ankers pris:

” Men hun, hvis blide Ømhed lønner
 Den ypperste blandt Norges Sønner,
 og elskes ømt af ham igjen,
 Hvis Blidhed Mandens Dage fryder
 Og hæver ham til nye Dyder,
 Hvad Lykke eier Himmelen,
 Som kan endnu forøge den?

Kor:

Hun lønner Norges Ziir og Ven,
 Hvad Lykke kan forøge den?

Efter fru Ankers død blev dagen fremdeles høitideligholdt paa den smukkeste og mest passende maate ved bespisning av fattige. Herom fortæller fru Dunker at „flere Aar efter Colletts Død, og da omsider Ullevold blev fremmed Eiendom, vandrede endnu Folket paa Vilhelmsdagen til Ullevold for at nyde en Reminiscence af de tabte Glæder. Den sidste Gang, jeg bivaanede en saadan Fest, var i Aaret 1812 . . . Paa den store Gaard var dækket lange Borde, hvorved Fattige bleve beværtede med Kjødsuppe og Oxesteg; hvad de ikke formaade at fortære, havde de Tilladelse at tage med; naar de stod op fra Bordet, blev dem leveret hver 24 Skilling, og nu indlodes en ny Skare, der ligeledes beværedes. Brødet var opskaaret i store Kurve, saadanne, som man ellers bruger til Brænde, og som der maa 2 Mand til at bære. Jeg hørte en Kone sige: Man har sagt os, at Kongen er vor jordiske Herre, men jeg siger, Madame Collett er det. Denne Tale vandt Bifald“ . . .

Ogsaa ellers naar der var fest paa Ullevaal pleiet tilskuere i hundredevis at strømme derop. Borgerfamilier fra byen møtte frem med sine nisteposer og leiret sig paa haugene for at faa noget at se. Der var kurvekjærringer med kaker, gutter som tok ryggetak for skilinger, lystige mænd og megen moro (fortæller professor P. J. Collett i sine optegnelser fra 1830-aarene).

Blandt gjestene var der ofte utlændinger, hvorav kan nævnes *Ludvig Philip* av Orleans, som under sin reise her i landet som emigrant ogsaa besøgte dette sted. Men navnlig synes enhver reisende englænder av nogen betydning at være blit henvist til Collett hvis engelske sympatier var vel bekjendt, og som i den grad havde indforlivet sig i britiske seder og skikker, at han er blit kaldt „den norske engelskmand“. Vi har fra nogen av disse utlændinger utførlige

beskrivelser av Ullevaalsfester, som er karakteristiske for datidens høiere selskapsliv. Saaledes fortæller den før omtalte, vidt bereiste engelske professor *Clarke* (i sine „Travels“ X. 381 fl.) følgende om et middagsgilde paa Ullevaal i midten av oktober 1799: „Vi forefandt et stort selskap i mr. Colletts hus og deriblandt mr. [Bernt]

ULLEVAAL I SLUTNINGEN AV DET 18DE AARHUNDEDE.

Anker og vore venner mess^{ts} Kent og Jarret. Vi blev her forestilt for dr. Müller, en meget kundskapsrik læge og stor mineralog, som sat ved siden av os ved bordet; han var gift med en søster av en engelsk læge og talte flydende engelsk. Den fest, vi var indbudt til, var saa prægtig at vor egen konge neppe havde kunnet by en galantere bevertning. Der fandtes alle landets delikatesser og alle Europas vine tillikemed ethvert slags kostbar likør og sukkertøi, og dog var enhver av disse artikler fra familiens eget pakhuis. En yndlingsdrik, kaldet biskop, servertes i store boller av rikt porselæn; den

bestod av burgunder og rødvin, blandet med sukker, specerier og spanske appelsiner; men ved siden derav blev der uavladelig budt omkring store pokaler med champagne, rhinskvin, cap constantia, canarisec, sherry og madeira. Portvin, som havde været 23 aar paa flasken og var udmerket velsmagende, sendtes omkring i karafler tillikemed burgunder og rødvin. Efter landets skik sat vi mange timer tilbords, men vi længtes ikke efter at reise os, thi den muntreste selskabelighet og den livligste samtale hersket hele tiden, uten trætte eller drukkenskap. Den eneste bekymring, vert og vertinde næret, var at deres gjester ikke skulde befinde sig saa vel og more sig saa godt som vertskapet kunde ønske det. Stor munterhet fremkaldtes ved anekdoter om keiser Paul av Rusland, som paa den tid var almindelig gjenstand for samtale i de fleste egne av Europa. — Ved mr. Colletts bord havde vi den fornøielse at være vidne til nogen av disse gamle skikker hvis avlæggelse man sørger over, fordi de historisk betegner en nations eiendommelighet. Verten og vertinden reiste sig op og foredrog en kort sang som indledning til den skaal de agtet at utbringe. Hele selskapet forenet sig i disse selskapssange, og det gjorde et meget godt indtryk, ikke mindst paa os, da vi merket, at de var forløpere for skaaler som englændere hilser med begeistring. Paa denne maate drak vi for *The wooden walls of old England — British Commerce — Rule Britannia — God save The King* og, med hvilken hjertesorg kalder vi nu [1824] dette tilbake i erindringen, for *A perpetual alliance between England and Norway*. Saasnt man har reist sig fra bordet, tar man vert og vertinde i haanden og gjør dem en kompliment; staar man paa en fortrolig fot med familien, kysser man husfruens smukke haand. Alle begir sig derpaa til et andet værelse, hvor kaffeen er servert. Der er ingen adskillelse mellem de to kjøen, saaledes som i England: her, som i andre mere dannede selskaper paa fastlandet, gaar man samtidig fra bordet. Derefter tænder herrerne sine piper. En ren [o: ny] pipe bydes kun sjelden, og denne mangel paa renslighet, der er knyttet til en skik som i og for sig er barbarisk og urenslig, er en av de faa ting hvorover en fremmed kan ha at klage. Kortbordene er aldrig bedækkede med klæde, og er fulde av kridtstreker som i et vertshus. Der spilles mest boston, men hvad der end spilles, saa er kursen altid lav. Høit spil synes i Norge at være næsten ukjendt i dannet selskap.“

Franskmanden *Lamotte* beretter i sine reisebeskrivelser fra 1807,¹ hvorledes man efter en middag paa Ullevaal fortsatte festen i det grønne. Den 23de juli var han og hans reisefølge i selskab der sammen med „40 af landets fornemste personer“. Bevertningen var udmerket.² Der var en overflod av forskjellige viner. Verten og vertinden var overmaade forekommende og elskværdige. „Før desserten reiste man sig fra bordet; enhver tog den dame hvem han havde givet haanden da man gik tilbords; thi det er her skik og bruk at man i selskaper ikke gaar alene, men to og to; er der ingen dame, tar man tiltakke med en herre. Verten aapnede og vertinden med sin kavaller endte toget. Man bevæget sig ned i haven gjennom drivhusene og paviljonger som var prydet med byster af de største botanikere. Et musikkorps hørtes at spille i en lund af lindetrær og her bænket man sig. Jeg havde trodd man ikke spiste dessert i dette nordlige land, men spadserte en tur i stedet. Hvilken enfoldighet! Et langt bord stod dækket for os under lindetrærne, fuldt av frugter, is og de mest utsøgte likører; der var epler fra det foregaaende og meloner fra dette aar, malvoisiervin, cap constantia, tokaier etc. Da musikken hørte op, sang vertinden norske sanger, hvori flere istemte; man drak skaaler og der spiltes *God save the King*. Efterat ha tilbragt to timer ved desserten, brøt selskapet op og gik parvis en herlig tur i lunden. Ved en paviljong hvor musikken atter spilte, servertes kaffe av vertens niece; tilvenstre var en hytte, helliget *Ceres*, hvor en dame trakterte med „fromage à la crème“, tilhøre ved trappen av en høi en anden hytte, helliget *Bakkus*, hvor en nymfe skjænket „vin du hoc“, som var over 50 aar gammel. Herfra gik toget til en naaleskog, og musikken istemte nu en sørgelig tone; thi midt i skogen var en liten høi, hvor verten havde ladet reise et mindesmerke for sin avdøde far med den Indskrift: „Optimo patri — civi bene merito — par son fils unique“. I taushet forlot man dette sted og kom derefter til en grotte med vandspring hvor husets elskværdige niece som en anden *Hebe* utdelte vanddraapene som var en kostelig nektar. Derfra gik man til et tempel, i hvis midte der stod en statue for „venskapet“; her maatte man drikke en skaal for en speciel ven av verten [stiftamtmand *Kaas*]. Tilslidst naadde man til en nydelig møblert salon, „*élève*

¹ „Voyage dans le Nord de l'Europe“ Londres 1813 s. 26—28.

² Suppe, kalvekoteletter med spinat, laks, lammestek, skinke, fuglestek (des dindons sauvages) samt grønretter i overflod.

en l'honneur de l'amour conjugal“, og der drak man the. Kort efter indbødes man til at spille ringspil, hvorunder musikken opmuntrede til høie kast. Det begyndte imidlertid at skumre, duggen faldt; alting maa ha en ende, selv fornøielser. Kl. 10 om aftenen sagde vi farvel til vort vertskap hvis utvungne væsen og naturlige gjestfrihet havde vakt vor beundring. . .¹

Det mest bekendte selskap paa Ullevaal er det saakaldte *Prinsegilde*, som holdtes d. 5te septbr. 1809 i en politisk bevæget tid og

ERKJENDTLIGHEDSTEMPLET PAA ULLEVAAL.
Maleri av C. Vogt.

har faat sit navn efter to tilstedeværende prinser, statholderen *Christian August* („Augustenborgeren“) og hans eftermand, vicestatholder *Fredrik af Hessen*. Indbudt til festen var ogsaa Colletts gamle ven, kancellipræsident Fr. Julius *Kaas*, der nylig var kommet tilbage til Christiania som medlem av regjeringskommissionen og kon-

¹ I „Dansk Kontreadm. og Kadetchef H. C. Sneedorffs Personlighed og Virksomhed“ ved k.herre C. J. Anker (1884) berettes s. 234—235 om en storartet fest paa Ullevaal d. 9de juni 1805 for officerer og kadetter paa orlogsskibet „Seieren“. Der var ialt 150 gjester, og mange slags fornøielser. Først 3 timers vandring i haven og skogen fra „een nysselig Idee til en anden“ og under stadig vekslende materielle forfriskninger, derefter middag og siden fyrverkeri og dans til kl. 2 om natten.

stituert stiftamtmand, men tillike med det hemmelige hverv at holde øie med prins Christian August, den nyvalgte svenske tronfølger, som av regjeringen mistænktes for at arbeide paa Norges forening med Sverige. Kaas kom dog ikke til gjestebudet idet han undskyldte sig med upasselighet. Men grunden var visselig det spændte forhold, hvori han var kommet til prinsen, og som her ved Ullevalsfeften skulde komme aabenbart tilsyne. Jacob *Aall*, som var en av gjestene, siger i sine Erindringer (s. 206—7) at denne festlighet var en av de største, som er git i Christiania, og alle byens mest ansete mænd var der tilstede. Naar vognene rullet op igjennem haven til gildegaarden, blev de mottat av fanfare fra blæseinstrumenter. Efterat gjestene var blit glimrende bevertet ved spisebordet, førtes de ind i et sideværelse, hvor paa engelsk vis vin og dessert blev servert, og skaalenes række begyndte. Først utbragte verten Kongens skaal, som efter Aalls erklæring hørtes i taushet og uten entusiasme. Aall blev endog av sin sidemand, „en af de mest anseede Mænd i Forsamlingen,“ trykket tilbake i sin stol med den ytring at den skaal ei burde drikkes, men Aall delte ikke denne anskuelse, reiste sig op drak den. Derefter blev prins Christian Augusts skaal drukket med største jubel og med en uendelighet av hurraraap, mens prinsen av Hessen, da turen kom til ham, maatte tækkes med en almindelig hyldning, idet ogsaa han var mistænkt for at være vogter paa regjeringens vegne over Christian Augusts handlinger. Efter hver av disse skaaler avsang man festsanger, som var forfattet og trykt for anledningen. Verten proponerte derpaa sin ven præident Kaas's skaal og beklaget at sygdom hindret ham fra at være tilstede, men neppe var Kaas's navn nævnt, før prins Christian August sprang op fra bordet og løp ut av værelset, idet han lot som han blødde næseblod. Collett, som vel ikke har kjendt omstændighetene og ikke forstod meningen med dette, fulgte ham, og snart efter kom prinsen tilbake paa sin plads. Da alle atter var kommet tilsæte, gjentok verten sin skaal, hvortil prinsen, uten at røre sit glas, ganske kort svarte: „Jeg haaber han befinder sig vel.“

Dette gilde var et av de sidste av John Colletts mange gjestebud. Faa maaneder efter var han død. Hans enke fortsatte imidlertid i flere aar med disse selskaper, væsentlig i samme form. Saaledes omtaler Claus Pavels i sine dagbogsoptegnelser for 28de mai 1815 et selskap paa Ulleval for statholderen grev *Essen* og frue, hvor gjestene gik den sedvanlige „grand tour“ til templet, badehuset, grotten osv.

Jagt og jul paa Flateby.

Flateby, til hvis navn der knytter sig saa mange minder om en forgangen kulturperiode, ligger i Enebak paa vestsiden av Øieren, omtrent 4 mil fra Christiania. Gaardens hovedbygning, som nu forlængst er nedrevet, laa paa en liten fjeldknaus med utsigt over Øieren og Enebaks flate marker, i vest begrænset av de skogbevokste meget litt befærdede og bebyggede aaser som fører over til Christianiadalen.

Omkring aar 1600 eiedes Flateby av lagmand i Oplandene, *Arild Olufsen Gyldensø*, hvis datter, Maria Arildsdatter, bragte gaarden til sin egtefælle, borger i Oslo *Eskild Christensen* av familien Griis. Fra ham kom den til sønnen, raadmand i Christiania *Christen Eskildsen Griis*, ved hvis død i 1694 eiendommen med tilliggende sagbruk værdsattes til 1500 rdl. Paa skiftet efter Christen Griis fik hans enke, *Kirsten Leuch*, utlæg i Flateby sammen med sine to døtre, men hendes 2den egtefælle, *Peder Iversen* (Rosenberg), utløste sine steddøtre og blev eneeier av denne gaard og flere nærliggende bruk som han la under hovedgaarden. Efter ham eiedes godset av hans søn, *Mathias Rosenberg*, og da han døde ugift i 1753, tilfaldt det hans søstersøn *James Collett* som nærmeste odelsmand. Flateby vurdertes paa skiftet efter Rosenberg til 8000 rdl. og de tilliggende gaarder til 4030 rdl. men eiendommen steg efterhaanden betydelig i værdi paa grund av sine fordelagtige sagbruk og skoger. Jordegodset bestod av 13 gaarder: Siljebøl, Haug, Berskog, Rud, Borgen, Melgaard, Sundby, 2 Ovindgaarder, Haugsten, Sikkerbøl, Gjestang og Omberg. I det hele indtok eiendommen paa litt nær en av prestegjeldets fjerdinge, Strandens fjerding kaldet, og havde en samlet skyld av 14 sk $\frac{1}{2}$ 5 l $\frac{1}{2}$.

Hovedbygningen var av træ og havde 2 etager med kvister i et høit manzardtak. Til stadig beboelse blev den ikke benyttet, men kun til kortere besøk i jagttiden og julen og den er derfor av Henr. Wergeland i hans farce „Norge i 1800 og 1836“, hvis 1ste akt og mellemspil foregaar paa Flateby, træffende kaldt „den Collettske Eremitage“. Om julen holdtes hele bygningen opvarmet av en fyrbøter som ikke havde andet at gjøre end at lægge i ovnene, og mellem værelserne stod alle dører aapne. I en stor sal i 2den etage var der et løst, ganske enkelt teater anbragt i den ene ende, og denne sal, som tillike tjente til dagligstue, var bl. a. smykket med

henved 20 oljemalte portrætter av Collett'er, Leuch'er og Rosenberg'er. Av de første var ved begyndelsen av forrige aarhundrede 5 slegtled repræsentert, fra familiens engelskfødte stamfar, kommerceraaden, med sit staselige kostyme og en vældig lokket paryk á la Louis Quatorze og ned til hans sønnesøns sønnesøn, den 7aarige James Collett i rød og hvitstripet fløielsdragt fra revolutionstiden med en høi, bredskygget hat paa de rødlige haar, det sidste mandlige skud av den ældre, rike gren av familien, han, som der var knyttet saa mange forhaabninger til, indtil disse fik en brat ende ved at han i 1795 som liten gut druknet i en hængemyr. Op til dagligstuen støtte spisesalen, hvis vægger havde et eiendommelig utstyr, idet der paa hylder var anbragt rækker av de av julegjestene gjennom mange aar forfærdigede bordopsatser med dukker og andre figurer, som henspillet paa de stykker som var opført paa Flatebyteatret. I en sidebygning var „kavallerkammeret“ og flere gjesteværelser for herrer. Mot nord førte trapper og terrasser ned til en have, og paa vestsiden av landeveien, som gik forbi huset beplantet i allé, laa en anden have.

I de skoger, som dækker de svakt skraanende høider vestenfor Flateby-sletten, var der god anledning til harejagt, som av gaardens eiere ogsaa dreves systematisk i en række av 70 aar og derover. Mathias Rosenberg var jæger og hans søstersønner, *James, Peder og Johan Collett* var likeledes meget glade i at gaa paa jagt. Den 9de septbr. 1756 opprettet disse tre brødre i forening med senere overhofsretsassessor Lauritz Christian *Steen* og sogneprest Johan Wilhelm *Rødder*, forhenværende huslærer i familien, et fast jagtselskap paa Flateby og vedtok en jagtlov (lex venatoria) i 29 paragraffer, hvis efterlevelse skulde paasees av en „oberjægermester“, som ledet jagten og var formand i jagtretten. Til oberjægermester valgtes Steen, og han forrettet som saadan endnu i 1790, mens James Collett som Flatebys eier var „viceoberjægermester“.¹

Den følgende herre paa Flateby, John Collett, overtok derimot selv ledelsen av jagten, og efter hans død 1810 indtok hans enke,

¹ Ved „Jagtbefaling“ av 11te oktober 1818 bestemtes at de tre „Oberjægere“, overadjutant, oberstløjtnant N. J. L. Krog (senere statsraad) og advokatene Nils Aars (senere høiesteretsassessor) og Nils Sem (senere stiftamtmand) skulde sammentræde for at gjennemgaa de gamle lovbestemmelser og gjøre forslag til nye. Det av denne komité utarbeidede lovutkast drøftedes derpaa under jagtmøter i 1820, og den nye lov traadte i kraft et par aar senere.

„ober-jægermesterinde“ Tina Collett, forsætet i jagtretten, mens generalveimester Ingier fra Ljan og senere Otto Collett var oberjægermestere, indtil de regelmæssige Flatebyjagter ophørte i løbet av 1820aarene. Av andre funktionærer talte selskapet en „rumormester“, som havde at purre jægerne ut om morgenen, en „kassemester“ til opkrævning av mulkter og i John Colletts tid endvidere 2 „jægermestere“ til at vareta ordenspolitiet, en „proviantmester“ til at besørge formiddagsfrokosten op i skogen til jægerne, der kaldtes „oberjægere“ (medens jagtbetjentene benævntes „underjægere“), fremdeles en „introduktør“ for damerne der havde at ledsage disse til jagtstedet og sørge for, at de „paa en udmærket Maade modtoges“ av jægerne, endvidere en „sekretær“ til at føre jagtprotokollen og endelig en „bøddel“ med hans „skolar“ (almindelig kaldt rakkerknegten) til at fuldbyrde straffene. I 1813 fik selskapet en „patron“ i statholderen, prins *Christian Fredrik*, som med et følge av officerer deltok i Flatebyjagten for det aar, og i 1815 fik det en ny patron i statholderen grev *Essen* som var med i det aars jagt.

Om de enkelte Flatebyjagter haves indtil 1798 kun korte optegnelser, indridset i vindusruter som stod paa hovedgaarden og senere indsattes paa gaarden Haugsten ikke langt derfra.¹ De indeholdt sedvanligvis alene opgave over jægerne og antallet av medbragte hunder og skudte harer. For aarene fra og med 1798 til 1823 haves derimot utførligere dagbogsopptegnelser om 16 høstjagter i en jagtprotokol, som opbevares i Collett-familien. Sekretær ved protokollen var i 1798 *John Collett*, 1799 kaptein *Hummel*, 1800, 1801, 1802, 1803 og 1804 generalveimester *Ingier*, 1808 *Iver Steen*, 1809 *Otto Collett*, 1811 og 1815 presten *Jens Aars*, 1812 daværende politimester, senere sorenskriver *Weidemann*, 1813 løytnant og adjutant hos prins *Christian Fredrik*, *F. Schwarz*, 1818 kaptein *Frisak* og daværende oberstløytnant, senere statsraad *N. J. L. Krog*, 1820 og 1821 engelsk kjøbmand *Ths. Baker*.

Jagtene avholdtes almindelig i september, men enkelte aar i oktober eller de sidste dage av august, og varte i 4 dage, ankomst- og avreisedagene ikke medregnet. Jægerens tal var selvfølgelig noget vekslende, men som regel omkring 15, hvori den faste stok i *James Colletts* tid utgjordes av ham og hans to sønner *Peter* og *John* samt overretsassessorene *L. C. Steen* og *Jens Gram*, kammerraad *Johan*

¹ Siden kom ruterne i grosserer *Bache Wiigs* eie. Han flyttet dem bort.

Collett, saa ofte han var i Norge, brødrene Jess og Peder Anker, by- og raadstuskriver Peter Arbien, agent Jacob Nielsen, ritmester, senere generalmajor Peter Vogt Nilson, hans broder Haakon Nilson samt ritmester Iver Elieson og proprietær Halvor Blinderen, — i de følgende eieres tid av John og senere Otto Collett, generalveimester Ingier, kjøbmand Claus Tullin, som stadig var proviantmester, proprietær Torgersen fra Riis, som var rumormester, overkrigskommisær Carl Carlsen, som fungerte som bøddel, oberst Niels Schjøtt samt brødrene presten Jens Aars, overkrigskommisær Jonathan Aars og høiesteretsadvokat Nils Aars. Deltagere i flere aars jagter var derhos: kantor I. A. Flintenberg, Bernt Anker, generalauditør Ole Christopher Wessel, assessor Enevold Falsen, politimester kancelliraad Bull, stiftamtmand kammerherre Fr. Julius Kaas, kommerceassessor H. Mathiesen, prokurator Jørg. v. Cappelen Darjes, generaladjutant C. F. Bielefeldt, som d. 20de septbr. 1796 ved et vaadeskud dræpte en av de andre jægere Peder Schmidt,¹ fremdeles officerene J. Fr. Wilh. Haffner og C. E. Hummel samt statsraad N. J. L. Krog og den senere stiftamtskriver Hagb. Falsen. Blandt tilfældige jægere taltes oftere utlændinger, især englændere.

Saasart de indbudte jægere, hvorav enkelte ledsagedes av sine fruer eller kvindelige slegtninger og bekendte, var ankommet til „jagtslottet“, som det kaldtes i protokollen, bestemtes det i hvilken skog der hver dag skulde jages, og derpaa fordeltes de medbragte hunder, hvorav der kunde være 20, 30, like op til over 40 stykker, ved lodtrækning paa de enkelte jagtdage i forskjellige „slip“ med 4 eller 5 hunder i hvert slip. Derefter utstedtes av hundenes eier indbydelse til næste dags jagt med bemerkning om hundenes gode egenskaper, lovene oplæstes for de uindviede og geværene undersøktes av oberjægermesteren og en jægermester. Foruten harehagel skulde hver jæger være forsynt med 2 á 3 paskugler til anvendelse, om man skulde støte paa „bjørn, ulv, gaupe eller andre skadelige og vilde dyr,“ men man har ingen beretninger om at der paa disse jagter blev skudt større dyr end ræver og grævlinger.

Ved første daggry vækkedes selskapet av rumormesteren, som sang en vise eller støiet med alskens larmende instrumenter, men i de

¹ Der gik et rygte om at drabet var forsætlig, men dette bestyrkes ikke av de forår som optoges, og saken blev henlagt av autoritetene; jvfr. fru Dunkers „Gamle Dage“ 2. utg. s. 117.

senere aar blev vækkertjenesten besørget av ordentlige klarinetblæsere. Den jæger, som derefter blev liggende i sengen eller kom for sent til paraden i den store sal eller den saakaldte „curré“, maatte betale mulkt til fattiggassen. Efter en hurtig frokost blæstes til opbrud, og kl. 6—7, undertiden før, var jægerne tilhest eller tilfots paa vei til skogen, alle iført jagtuniform som fra aaret 1804 bestod i hat, grøn kjole med brodert krave, sort vest og graa pantalons.¹ Det første kobbel blev nu sluppet. Hvis hundene ikke fik los inden en viss tid, sedvanligvis en time, blev de, naturligvis under mange spottegloser til den ulykkelige eier og under sørgetoner fra de to medbragte „skalmeieblæsere“ atter indkoblet og nye hunder blev sluppet.

Saasnart los hørtes havde enhver jæger at indta sin bestemte, undertiden ved en numerert pæl merkede post i den tur, haren ventedes at ville løpe, og derved skulde han tilkjendegi sin stilling ved at fløite, hvilket tegn av den nærmeststaaende jæger maatte besvares paa samme maate, for at de ikke skulde skyte i linje av hinanden, om haren passerte imellem dem. Overtrædelse herav straffedes med mulkt, og til samme straf var den jæger hjemfaldt som gik nogen anden „i forpost“ inden en afstand av 2 à 3 bøsseskud. *Forsigtighet* i omgang med krudt og gevær var i det hele tat ved mange lovregler indprentet jægerne og tillikemed *enighet* opstillet som selskaps grundpiller. Saaledes maatte ingen gaa med opspændt hane over led eller gjærde eller paa veien til eller fra jagten, og heller ikke maatte nogen, naar han kom hjem fra jagten, sætte fra sig sin bøsse ladt, uten at ha lagt enten stry eller papir paa fængpanden, saa at enhver kunde se at den var ladt og omgaaes forsiktig med den. Den jæger, som saa haren og ikke klemte løs paa den, naar den var inden 160 à 200 skridts afstand fra ham, kunde mulkteres, men enten han skjød eller ikke, skulde han rope hundene paa sporet ved et: Se her, se her, se her var han! Saaret han haren, skulde han rope overlydt: Haren er anskutt, og dersom hunden tok en saaret hare, fik den prisen som godtgjorde at han havde skutt sidst paa den. Pristegnet fæstet jægeren i sin hat. Fældet han haren ved sit skud, skulde han med hul og langsom stemme rope 3 gange todt! todt! todt! men han maatte først ha haren i haanden, forinden todten roptes, og derpaa skulde han skrike 3 ganger til de øvrige jægere: Herover! todt! hvorefter enhver var pliktig at samles ved

¹ Flatebyjægerens dragt kan sees av billederne s. 115 og 159.

todten. Skjøt jægeren derimot en biløper, 3: en anden hare end den hundene forfulgte, skulde han tie stille, indtil man kom til den jagede hares todt.

Ved todten blæstes fanfare av musikanterne, og var det nu første gang jægeren havde fældt en hare, blev han under visse ceremonier, som dog ikke er nærmere beskrevet, høitidelig indviet av oberjægermesteren over det skudte dyr, som i begge løp holdtes op av de 2 jægermestere. Harens „udveidning“ til hundene skedde under ropet: Se her, her er den, veide, se her! eftersom hundene ankom og kobledes ind, helst i nærheten av næste tur for at gjøre hundene muntre „ved kobbelos“. Naar en opskræmt hare gjemte sig bort, gik i berg, som det kaldtes, skulde jægeren ved rop melde de andre dette, og disse havde da at indfinde sig for at man ved fælles magt kunde faa haren ut. Den jæger, som først kom til stedet, tilkom prisen, om haren blev tat „av berg“.

Paa denne maate kunde jagten gaa lystig den hele dag, alene avbrudt av en formiddagsfrokost, som bragtes av proviantmesteren og ofte oplivedes ved at damerne indfandt sig tilhest med oberjægermesterinden i spidsen. Damerne kunde ogsaa delta i jagten og førte da i senere aar titelen jægermesterinder. Saa ofte de „beærede Jagten med deres behagelige Nærværelse“, havde de fortrinnet til de bedste poster i jagtturen. De nød alle selskapets rettigheter og havde stemme med i alle tilfælde hvor straf ilagdes, men kunde selv ikke undergives aktion, dom eller straf; „thi forsigtigheds-regler“, tilføier jagtloven, „som ere de eneste, der bør paaligge dem, ville være unødvendige at foreskrive.“

Den fjerde jagtdag holdtes en generaljagt. Da blev alle hundene sluppet paa en gang, og i denne jagt deltok næsten bestandig damerne, av hvilke især Jess Ankers og Peter Colletts fruer, begge født Elieson, udmerket sig ved flere ganger at ta prisen. Det største antal harer som vites at være skutt paa en saadan 4 dages jagt, var 36, derav 16 paa en dag (i 1784). I det hele tat synes jagtutbyttet at ha været større i det 18de end i det næste aarhundrede, og formindskelsen sattes et aar (1801) i forbindelse med at rævene øiensynlig var tiltat i mængde, og at der holdtes 4 fæhunder inden jagtens grænser, hvorfor selskapet besluttet at utsætte præmier for rævenes ødelæggelse, likesom oberjægermesteren lovet at sørge for at alle gaards- og fæhunder inden jagtterritoriet blev avskaffet.

Langt ut paa eftermiddagen, undertiden først ved aftenens frembrud, vendte jagtselskapet hjem for at forfriske sig ved det velbesatte middagsbord paa Flateby, og derpaa holdtes jagtret, hvis nogen anmeldelse om lovovertrædelse var indløpet. Straffebudene var mange. Saaledes var svergen forbudt under en mulkt av 8 skilling for hver ed, men denne bestemmelse har sagtens været likesaa betydningsløs

BØDDELEN.

(Tegn. i Flateby
jagtjournal 1812).

„Skue her den Mand, hvis seenestærke Næve
 „Kom Uskyld selv saa ofte til at bæve,
 „Hvis haarde kolde grumme Hierte
 „Var følesløst for Næstens Skrig og Smerte,
 „Hvis Smiil — liigt Satans, naar en Synder
 „Han evig Helved-Qval forkynder —
 „Bebuder idel Vee og Ak,
 „Hvis Lyst er Hagelpung og Krak.
 „Thi valgte han — o frie os Gud!
 „Til vores Bøddel, Rettens Bud.“¹

¹ Bøddelstillingen indehavdes i 1812 av overkrigskommissær Carl Carlsen paa Uranienborg ved Christiania, og sekretær ved jagtprotokollen var daværende byfoged og politimester i Christiania, senere sorenskriver paa Toten Christopher Christian Weidemann, som formodentlig har tegnet karikaturen og skrevet verset.

som et forbud mot hasardspil, der ogsaa fandtes i loven. For jagt-retten førtes der vidner, anmelderen av overtrædelsen nedla som aktor paa strengeste straf, forretningen protokollertes av sekretæren og idømte straffe fuldbyrdes paa stedet. Straffene bestod — foruten i bøter til fattiggassen, hvis midler av Flatebys eier kunde bortgives „til en gammel trængende Enke eller Skytter, som hadde været Op-varter paa Jagten“ — i korporlig refselse „paa krakken“ ved slag av bøddelens og de andre jægeres hagelpung med eller uten et skud hagel i, samt „alvorlige formaninger“. —

I 1813, fra 12te til 16de septbr., var der i anledning av statholde-rens, prins *Christian Fredriks* deltagelse i jagten flere festligheter end sedvanlig paa Flateby. Selskapet bestod av prinsen, oberjæger-mesterinde Tina Collett, oberjægermester Ingier, jægermester Otto Collett med frue, jægermester Jonathan Aars, proviantmester Tullin med frue, (Henriette Wilster), oberjægerne Carlsen, Niels Schjøtt, Jens Aars, Hagbart Falsen med frue, (Letta Fleischer), H. Torgersen, (veimester) Iver Steen med frue, (f. Collett), oberst Sejersted, oberst-løitnant Haffner, major Brock, staldmester Kaas, agent Nielsen, kap-tein Haxthausen, løitnant (senere oberst), P. B. Anker og løitnant F. Schwarz. Denne sidste som valgtes til sekretær har i jagtprotokollen git en fornøielig skildring av de 4 dages besøk paa Flateby.

Da jægerne ankom om eftermiddagen d. 12te septbr., var Otto Collett reist prinsen imøte, og nogen timer efter kom denne med sit følge. Ved hans ankomst var alle jægere med fuld jagtbevæbning samlet i den store sal, hvor de dannet en halvkreds om oberjæger-mesterinden, som da prinsen traadte ind mottok ham med følgende hilsen: ¹

Fra kraftfuld Daad, indviet Norges Gavn,
Tilgiv, o Fyrste, at vi Dig indbyde
Til simpel, skyldfri Lyst med os at nyde
Her i Naturens hulde Moderfavn. — — —

Vel lød saa mangt et muntert Jægerqvad,
Naar Kredsen, efter Dagens lette Møie,
Med Sved paa solbrændt Kind og Smil i Øie
Ved bredden Bord sig leiredes saa glad;

¹ Trykt under titel: „Til Deres Høihed Prinds Christian Frederik til Danmark og Norge, ved Ankomsten til Fladebye den 12te September 1813.“

Men dog var ingen Dag saa festlig blid,
 Saa freidigt aldrig vore Jubler løde,
 Som de, hvormed vi Dig, o *Christian!* møde,
 Som denne Dag, der vinkede Dig hid. — — —

Derefter hilsende jægermester Collett prinsen saaledes:

Med Dig i Skov og Mark vi drage ud,
 Hvor Jægerhornets raske Toner lyde;
 Skal Kampens Alvorsstund engang frembryde,
 Kald os! og atter følge vi dit Bud.

Disse ord ledsagedes av et 9 ganger gjentat hurraraab fra jægerne, hvorefter hs. høihet takket oberjægermesterinden for den overraskende og venlige mottagelse og jægerne for bevidnelsen av deres hengivenhet. Senere førte prinsen oberjægermesterinden tilbords, hvor efter protokollistens sigende „en udsøgt Beværtning og en uafbrudt Munterhed nær havde bragt Selskabet til at glemme, at Jagten med næste Morgens første Solstraale skulde begynde.“ Endelig ordnedes jagten for de følgende dager og kaptein Haxthausen utnævntes til rumormester.

Tidlig næste morgen vækkedes selskapet av rumormesteren og blæsende instrumenter, og snart efter var alle tilhest paa veien til Siljebøl skog. Jagten gik nu lystig den største del av dagen, og først sent paa eftermiddagen vendte selskapet med 7 skutte harer tilbake til „jagtslottet“, hvor de mødige jægere efter at ha klædt sig om straks gik tilbords. Mot slutningen av maaltidet istemte alle jægere en sang til prinsens ære, forfattet av oberjægermesterinden og jægermester O. Collett. Derpaa fulgte prinsens skaal som hilsendes „av høie frydæraab“. Flere sanger blev nu sunget, flere skaaler tømtes og munterhet, spøk og latter hersket hele bordet rundt.

Om aftenen blev jagtretten sat. Oberjægermesterinden traadte først frem og anmodet prinsen om at erklære sig for jagtselskapets høie beskytter. Anmodningen blev efterkommet, hvorefter jægerne med gjentat hurrarop hilset sin „patron“. Derpaa diskutertes et paa skrømt fremsat forslag i 8 poster om at sekretæren til opmuntring i sin brysomme stilling skulde tillægges visse forrettigheter: hans person skulde være hellig og han skulde rangere like efter oberjægermesteren m. m., men forslaget blev i alle hovedpunkter forkastet. Videre frem-

stod bøddelen, overkrigskommissær Carlsen, og anholdt om at faa sig en medhjælper i haandteringen, da han selv blev gammel og svak. Dette indvilgedes blandt andet av hensyn til at det kunde træffe at den gamle bøddel selv skulde straffes paa kroppen, og P. Anker ansattes som bøddelens tjenstgjørende dreng med titel av skolar.

Nu begyndte den egentlige retshandling under forsæte av selskabet patron. Løitnant Schwarz fremstod og anklaget kaptein N. Schiøtt for under jagten at ha eftertragtet hans ben med skarpe skud. Der førtes vidner for og imot, men indstevnte benegtet „faktum“, og dommen gav ham medhold, idet den lød paa at klageren paa stedet skulde gjøre Schiøtt avbigt paa vers. Schwarz sagde da stante pede:

Hr. Niels von Schiøtt,
for at jeg støt
staar end paa mine Bene
jeg her Dem priser, —
skiønt Sagen viser,
jeg kan ei saadant mene.

Dermed gav motparten sig tilfreds. Andre klagemaal blev nu fremført og paakjendt, deriblandt et av bøddelen mot „styggem“, som Haxthausen stedse kaldtes i protokollen, for at ha gaat med to opspændte haner i skogen, skjønt der ikke hørtes los. Men ogsaa denne anklagede blev frifundet, og bøddelen dømtes til paa krakken at motta et slag av hver jægers hagelpung, hvilken dom øieblikkelig blev fuldbyrdet.

Dagen efter var alle likesaa tidlig ute som den foregaaende. Jægerne var blit enige om ikke at skyte, førend prinsen havde faat skud paa en hare, men „styggem“ lot sig henrive av sin jagtiver, stillet sig i forpost for prinsen og dræpte den hare som netop havde rettet sit løp mot dennes post. For sin udaad blev Haxthausen stillet for en ekstra-jagtret, som sattes i skogen straks efter frokosten, og dømt til at lide den haardeste straf, 3 slag av hver jægers fyldte hagelpung. Eksekutionen blev iverksat paa stedet. Dagens jagt endte med en „general-slip“ av alle hundene, ved hvilken leilighet en hare faldt for prinsens skud.

Da jægerne kom hjem, fandt de selskabet forøket med kammerraad Juel og familie fra Vestby. Man gik tilbords, og under det muntre maaltid blev gaarsdagens festsang paany avsunget. Prinsen utbragte

skaaler for vertskapet og de tilstedeværende damer, og deri deltok, beretter protokollisten, hele jagtselskapet med „Inderlighed og høi Jubel“, idet „alle følte, hvormeget Oberjægermesterinden, Fru Tina Collett, og de øvrige Damer bidrog til at forherlige de glade Dage, Opholdet paa Fladeby skjænkede enhver.“ Om aftenen blev der danset.

Den tredie dags morgen hindret et vedholdende regnveir selskapet fra at gaa paa jagt. Ut paa formiddagen reiste prinsen med følge ut for at bese den nyanlagte vei over Relingaasen og senere drog nogen av de ivrigste jægere avsted paa jagt, hvorfra de kom tilbake sent om eftermiddagen samtidig med prinsen efter at have skutt 9 harer. Overkrigskommissær Aars's hat var prydet med ikke mindre end 7 priser. Efter middagsbordet overrasket Hs. Høihet oberjægermesterinden med en liten komedie. hvori der optraadte flere bekjendte figurer. Prinsen havde selv ordnet scenernes gang og overtat en rolle. Personene i stykket var: postaafteren — Tullin, hans kone — fru Kaja Steen, Pernille — fru Tullin, Troels — Carlsen, major Schreckenfeldt — prinsen, Christoph — Haxthausen, Hartkorn — Hagb. Falsen, Jens Olsen — Haffner og en poet — Schwarz. Stykket dreiet sig om en fordrucken, politiserende postaafters uefterrettelighet med brevene med derav følgende forviklinger; blandt andet havde han under sin megen politisering med de i stykket forekommende reisende mistet et brev, som dog til slutning blev fundet og oplæst. Det havde følgende indhold:

Til Eierne af Fladebye!

Det Selskab, der nylig tilbragte sande Morskabs Dage paa Fladebye, ønsker at bevidne dette Steds Eiere dets Tak for den utrættelige Omhu, hvormed de stedse sørgede for at glæde enhver af deres Gjæster.

Gid Fladebye stedse blive, hvad det hidtil var: en Bolig for uskyldig Munterhed og landlig Fornøielse! Gid dets Eiere længe glædes selv ved at kunne glæde Andre!

Fladebye Jagtselskab d. 17 (sic) September 1813.

Christian Frederik. H. Tullin. K. Steen. L. Falsen. Haxthausen. Ingier. Sejersted. F. Schwarz. Haffner. C. Tullin. J. Aars. Brock. Kaas. Iver Steen. H. Falsen. Schiøtt. C. Carlsen. Jacob Nielsen.

Jens Aars.

Dette brev blev overleveret til oberjægermesterinden og dermed sluttet forestillingen.

Den fjerde dag skulde prinsen reise. Ved frokosten bevidnet han stedets eiere sin tak for de glade dage, han havde tilbragt i deres kreds, drak paa Flatebys velgaaende og ønsket flere aar at kunne delta i det muntre jagtselskaps adspredelser. Hele selskapet fulgte ham til vognen og under musik og hurrarop forlot han gaarden. Nogen timer efter reiste ogsaa størstedelen av det øvrige selskap tilbage til Christiania, medens nogen tilbageblevne herrer i forening med en ny gjest, løytnant Ingier, atter drog paa jagt. I det hele blev der paa disse 4 dages jagt skudt 24 harer for 6 slip hunder.

*

Efter jagtselskaps avreise blev det stille paa Flateby i nogen maa-
neder. Da aapnedes ved juletid dørene paany for en skare av muntre
gjester.

Allerede i begyndelsen av *James Colletts* besiddelsestid (1753—
1794) var det skik, at eieren om julen drog ut til Flateby med slegt
og venner for at tilbringe en 8—14 dages tid der i landlige glæder.
Denne skik er som bekjendt almindelig i England, hvor godseieren,
om han ellers er bosat i en by, ialfald i julen og jagttiden reiser
bort fra byen og samler sin omgangskreds til aarstidens adspredelser uté
paa sit landgods, og Collett, som efter tidens sedvane i de rike
norske kjøbmandsfamilier havde faat sin utdannelse i slegtens oprin-
delige hjemland, har uten tvil hentet sit forbillede derfra.

Julebesøkene paa Flateby-eremitagen, der likesom høstjagtene ved-
varte gjennom to menneskealdre, har git stof til et interessant blad i
den tids kulturhistorie og er beskrevet av flere samtidige og senere
forfattere. Digteren *Tullin* tilbragte julen 1760 paa Flateby, men den
første beretning om julefornøielserne paa dette sted i den eiendom-
melige form hvorunder de utførlig skildres av flere forfattere ved
aarhundredets skiffe, meddeler presten *J. N. Wilse* i sine, første gang
i 1783 trykte, erindringer fra en reise til Fredrikshald vinteren 1763.
Han fortæller her, hvorledes han underveis paa den gamle Enebakvei
over Ryenberget indhentedes av en række av 30 stasslæder, som
fôr forbi ham i stærkt trav; „den smukke Eqvipage og Sølvklang af
Bielder gav det hele Anseelse af en Procession eller Optog, især om
den havde krøbet frem istedenfor saagodt som at flyve. . . . Dette

Reise-Selskab kom fra Christiania for at passere Juledagene paa et smukt Landgods, Fladebye. Paa dette Sted, tilhørende Hr. James Collett i Staden, har man vidst i disse senere Tider at anrette Diver-tissements af forskiellig og artig Smag. Saaledes paatager endeel Damer af Selskabet sig at være Værtinder hver sin Dag, man spiller, man dandser, man synger, man samtales, ingen Debauche, ingen ufor-nøden Tvang, den gode Opdragelse, utvunget Venskab, og Lyst til at contribuere hver sit til Selskabets Behag angiver Tonen; men det usædvanlige her i Landet er de Skuespil, Liebhabere af denne Slags Fornøielse blandt Selskabet sammesteds anstille, hvorved Kiø-benhavns største Vinter-Divertissements, som denne Hovedstad har allene for sig, saavidt kun lidet savnes; men hvad endnu er mere synderligt, en paatager sig deels i Egenskab af Vært, deels ellers at spille en Art af Solo-Rulle den Dag, Værtskabet falder ham til, det være sig som Haandværksmand eller en høiere Betiening, og paa saadan Maade har Paven i Rom selv været her — i en Hast saae jeg engang litt af saadant Optog, og dette er alt, hvad jeg kan melde derom.“

Roten til denne skik med et ved lodtrækning valgt vertskap av herrer og damer, som parvis for en bestemt dag skulde sørge for de andre gjesters underholdning, særlig ved dramatiske „optog“, findes i en gammel hofforlystelse som i Tyskland var kjendt under navnet „wirth-schaft“. Det var en slags improvisert forestilling, hvor „de høie herskaber“ selv spillet f. eks. en vertshusholder og hans kone, medens de indbudte forestillet vertshusgjestene, som da var av de forskjel-ligste nationer og stænder. Den lystige person i stykket, „skjær-sliberen“, som havde den frieste ret til at si hvad han vilde, valgte ved lodtrækning.¹

I sammenhæng dermed kan det nævnes at man i 1770-aarene i den kreds hvor digteren Goethe færdedes i Frankfurt, moret sig med en selskapslek som han kalder mariageleken og som bestod i, at endel herrer og damer ved lodtrækning blev parret med hinanden, og hvert par skulde da i 8 dage optræde og behandle hinanden i selskapskredsen som egtfæller. Dette havde efter professor Georg Brandes's erklæring formodentlig den betydning, at den unge herre i al den tid skulde være den unge dames kavaler. (G. Brandes: Wolf-gang Goethe I. Kbh. 1915 s. 150—151.)

¹ Huitfeldts „Christiania Theaterhistorie“ side 177.

Naar det fremmede „vertskab“ og „optogene“ begyndte at bli et stadig led i juleunderholdningen paa Flateby vites ikke med bestemt-
het, men den berømte engelske statsmand lord *Brougham*, som be-
søkte stedet julen 1799 med sin ven Charles Stuart (siden lord Stuart
de Rothesay), fortæller i sine erindringer at skikkene med dramatiske
forestillinger var fulgt i familien i 30 aar, og den ældste optegnelse
om, at nogen av gjestene har utført „vertskabet“ paa Flateby, er
fra 30te december 1769 — da Mathia Collett, Bernt Ankers senere
hustru og assessor J. F. Bartholin var vertinde og vert —, altsaa
omtrent fra den tid da man finder de første spor til, at privat-
komedier blev en staaende underholdning i det høiere selskapsliv i
Christiania.

Nærmere efterretninger om de enkelte aars juleliv paa Flateby i
den lange aarrække hvori James Collett var herre der, haves ikke.
Derimot skyldes den skik, at gjestene indridset sine navne paa gaar-
dens vindusruter eller de glas hvorav de drak ved bordet, at man
kjender enkelte julereisende i dette tidsrum likefra 1759, og saa har
man en fuldstændig liste paa de herrer og damer, 20 i tallet, som
den 24de december 1793 reiste til Flateby for at ture jul, den sidste
i James Colletts levetid. Det er fornemmelig personer av familierne
Anker, *Bukier*, *Clauson* (-Kaas), *Collett* og *Elieson*, hvis navnetræk
saaledes er bevart, men rækken paa de stadige gjester kan vistnok
forøkes med flere av de navne, som forekommer ved den tids høst-
jagter og julebesøkene nogen aar senere, f. eks. assessor (siden lag-
mand) J. *Gram*, officerene Wilh. *Haffner*, Peter Vogt *Nilson* og *Ingier*
samt brukseier Claus *Tullin*, digterens søn. Derhos støter man, like-
som ved høstjægtene, av og til paa navne, tilhørende reisende ut-
lændinger, hvorav den mest notable var den fra Svensksund bekjendte,
senere saa berømte engelske admiral sir *William Sidney Smith* som
var paa Flateby julen 1790.

Henimot aarhundredets slutning begynner kilderne til Flateby-krø-
niken at flyte rikeligere. Foruten av lord *Brougham* som har ofret
julebesøket paa Flateby flere sider i sine memoirer, er livet der
skildret av andre øienvidner, deriblandt den franske emigrant de
Latocknaye, der besøkte stedet samme aar som lord *Brougham*, og
fru *Conradine Dunker*, f. Hansteen som med sin første mand, artill-
erikaptein Aamodt, var blandt julegjestene i 1800 og 1801, og som
i sine erindringer har git en levende skildring av disse besøk.

Det rikholdigste aktstykke til Flatebylivets historie er imidlertid de bevarte rester av en bok over hver dags begivenheter, som førtes paa stedet av en dertil utvalgt sekretær. Denne journal har formodentlig omfattet tidsrummet fra slutten av det 18de aarhundrede til og med julen 1808. Allerede i 1793 gjordes der et forsøk paa at faa istand en julejournal, men det blev med det første ark i den bog, som fra 1798 benyttedes til jagtprotokol. Julen 1809, den sidste John Collett oplevet, var der neppe nogen sammenkomst paa Flateby, i det mindste ikke i den sedvanlige maalestok, idet avskedsfestlighetene for prins Christian August i de sidste dage av december holdt de julereisende tilbake i Christiania. Av julejournalen er nu kun i behold et brudstykke av optegnelserne for 1800, ført av daværende løytnant Niels *Schiøtt*, hele journalen for 1801, 1802 og 1803, ført i de to første aar av husets frue, i det sidste av daværende prokurator Christian Magnus *Falsen*, (Eidsvoldsmanden), og endelig haves størstedelen av journalen for 1804 og 1808, hvorav den første er ført med udmerket humør av Chr. Magnus Falsen, den anden av Peder *Kjerulf* (den senere ekspeditionssekretær, komponist Halfdan Kjerulfs og professor Theodor Kjerulfs far).

Julebesøkene paa Flateby i *John Colletts* tid gik i almindelighet saaledes for sig:

Hver 24de december ut paa formiddagen samledes de julereisende i aapne slæder utenfor Bernt Ankers gaard („palæet“), men efter Mathia Ankers død utenfor „Collettgaarden“, og derfra utgik det lange tog av slæder med vertskapets i spidsen til Flateby. Veiene var fulde av bakker og støp, og det hørte til det sedvanlige, at en eller flere av de reisende vältet underveis, men naar føret var godt kom man frem paa 4 timer. Lord Brougham fandt den hurtighet hvormed der kjørtes mindre behagelig. Hans smalslæde gik itu paa veien, men da skaden var utbedret, gik det avsted like saa hurtig som før.

Antallet av reisende som ankom til Flateby julaften, var i regelen 20 eller litt derover, men længer ut i julen var der gjerne mellem 25 og 30 faste gjester. Da lord Brougham og hans ven den 28de december 1799 kom derut efter indbydelse av Bernt Anker paa vertens vegne, bestod selskapet av 29 personer, og tallet vokste siden til 35, hvoriblandt der dog vist har været flere gjester alene for en enkelt dag. De julereisende i John Colletts tid tilhørte væsentlig de samme familier som færdedes der i hans fars dage. Selskapets faste

stok var foruten eieren og hans nærmeste familie samt den i fru Dunkers erindringer med saa megen beundring omtalte miss *Euphrosyne Talma*, som i flere aar var husets gjest,¹ — kaptein Lindemann og familie fra Holleby, Bernt Anker og frue med andre av Anker-familien, stiftamtmand Fr. Jul. Kaas med frue f. Nilson, regimentskirurg (senere professor) M. Thulstrup og frue f. Clauson-Kaas, flere medlemmer av familien Clauson, brukseier Claus Tullin og frue f. Wilster, løytnant (senere overkrigskommissær) C. Carlsen og frue f. Mathiessen, assessor J. Gram, løytnant (senere oberst) N. Schjøtt samt fra 1802 assessor (senere justitiarius) Enevold Falsen og frue f. Mathiesen. To eller flere ganger nævnes som julegjester, foruten kaptein Aamodt og frue, kaptein W. Haffner, oberstløytnant Bielefeldt, ritmester Elieson, Jacob Borch (senere resid. kapellan), husets kusiner frøknerne Lillienskiold fra Danmark, kjøbmand N. Ring, Chr. Magnus Falsen og frue f. Munch, frøken Thrine Kofoed (senere fru Aars), „practicus“ Høyer, Marcus Pløen, samt de under høstjagtene nævnte 3 brødre Aars m. fl. Blandt gjester for enkelte dage forekommer oftere præsident (senere statsraad) Rosenkrantz, stiftamtmand grev G. Moltke med familie og prestegaardsfolket, først presten Nannestads, senere presten J. Aars's familier.

Ut paa eftermiddagen ankom de reisende til Flateby, hvor de hilsendes velkommen av vert og vertinde som var kommet forut for sine gjester.

Saasnant man havde forfrisket sig efter turens¹ besværligheter, valgtes en sekretær til at føre juleprotokollen og en læge til at kurere tilfælde av forstilt sygdom, paatat for at slippe fri for vertskapspligtene, en kjedelig rolle eller lignende. Sekretærposten var forbundet med adskillig bryderi og skyedes i almindelighet av herrene, da der krævedes et underholdende og tillike utførlig referat av dagens begiven-

¹ Colletts havde gjort hendes bekendtskab i London og invitert hende over til sig; hun var hos dem til 1801, da hun reiste til sin bror, den berømte franske tragiske skuespiller *Talma*. „Hun var“, siger fru Dunker, „en af de Personer, som man aldrig glemmer, om man kun har seet dem een Gang. Hun var liden af Væxt, noget guul av Hud; der var intet egentlig smukt i hendes hele Udvortes; men hvilken Skjønhed skulde ikke have vundet ved at bytte med hende! Det er noget, der ikke lader sig beskrive, det er den Aand, den Ild i hver en Mine — vel mig, at jeg saae hende og kan endnu i min Erindring see det livlige, yndige Billede. Hun var kaldet Euphrosyne efter den yngste af Gratiernes, og hun bar Navnet med Rette . . .“ („Gamle Dage“, registret).

heter og fordi protokollisten altid maatte være *à jour* med sine optegnelser, hvortil der ofte ikke levnedes ham anden tid end timerne efter midnat naar der endelig var blit stille paa kavalerkammeret. Den valgte sekretær blev straks tat i beslag til at hjælpe husherren — eller oberverten som han kaldtes til forskjel fra de efter tur fungerende verter — med at skrive indbydelser til venner og bekjendte i nabolaget om at gjeste Flateby i julen. Derefter trak selskapet under megen spænding lod om hvem der skulde være vert og vertinde sammen i en av de følgende 8 dage fra 1ste juledag til og med nytårsdag. Lodtrækningen foregik under ledelse av oberverten som ikke selv trak noget nummer, men under hele julen indtok stillingen som hædersgjest paa samme tid som han i alle spørsmaal av betydning var den øverstbefalende. Obervertinden, Tina Collett, trak derimot lod med de andre. Den som ikke fik en av de 16 numererte kuler, fik heller ikke noget vertskap at vareta.

For det par som havde trukket nr. 1, begyndte vertskapspligtene endnu samme aften, idet parret efter aftensbordet paa det dertil indrettede teater i den store sal maatte gi et dramatisk „optog“, ogsaa kaldet „invitation“, fordi verten til slutning havde at indbyde de øvrige julegjester til middag næste dag, da han vilde feire sit bryllup eller en anden i stykkets handling begrundet fest. Til optogenes utførelse havdes paa Flateby en fuldstændig teatergarderobe med tilbehør, og da julefestlighetene pleiet at slutte med en maskerade, havde gjestene ofte medbragt karakterdragter som kunde brukes ved forestillingene.

Det var vertens pligt at sørge for optoget enten ved at bearbeide et ældre stykke eller sammensætte et nyt, og det stred mot god skik og orden at overlate ordningen til vertinden. Hans opgave var dog ikke meget svær; det gjaldt kun at skaffe selskapet nogen underholdning, og de fordringer som stilledes til et originalt arbeides dramatiske indhold, var ikke strenge. Tiden til rollernes indøvelse var desuten knapt avmaalt, og ordene blev for en stor del ekstemperert, saa der i det hele tat ikke kom til at ligge saa megen vegt paa stykkets plan som paa utførelsen av de enkelte roller. Forøvrig havde de fleste Flatebygjester ved jevnlig at delta i forestillingene paa Christianias privatteater og ved den øvelse, de jæk efter jul fik paa Flateby, erhvervet sig et dramatisk skjøn som gjorde dem det forholdsvis let i en hast at sætte et antagelig optog sammen og

finde sig tilrette i sine roller. Dertil kom den væsentlige hjælp den som forestod optoget havde i de tilstedeværende gode skuespillerkræfter, hvorav der ikke var ganske faa, saasom Jacob Borch, obervertinden og søsteren fru Lindemann, Claus Tullin og frue Henriette f. Wilster, miss Talma, kaptein Aamodt og frue (Conradine Dunker), Thrine Kofoed, senere fru Aars, regimentskirurg Thulstrup og frue, den smukke Eleonore f. Clauson-Kaas, officerene Wilh. Haffner, C. Carlsen og N. Schjøtt samt J. C. Schandorff. Alle disse hørte til det drama-

tiske selskaps bedste og mest anvendte kræfter, og en enkelt av dem, *Borch*, maa efter samtidens dom ha været en skuespiller av høi rang.

De leilighetsstykker, som gaves paa Flateby, var i regelen ganske korte og bestod undertiden blot av nogen faa scener som de rollehavende da utfyldte efter bedste evne. Kun nogen av *Bernt Ankers* optog og et av *Christen Pram* med titelen „*Ennuien og Julen paa Flateby*, en norsk Jule-

TINA COLLETT F. ELIESON (1764—1826).
„Obervertinden“ paa Flateby. Miniatur av Bossé.

spøg“ (trykt i 5te bind av hans „*Udvalgte Arbeider*“) var mere utarbeidet og av længere varighet. Av andre originale optog som hævet sig op over mængden, kan nævnes to av *Enevold Falsen*, som opførtes i 1802 og 1803 og gjorde overordentlig lykke. Det første var et versificert festspil, hvori forfatteren uttrykte sin glæde over efter sit lange fravær fra det kjære Christiania atter at være kommet tilbake til sine ungdomsvenner, og som endte med dans og sang, hvorunder oberverten og obervertinden bekransedes av de i stykket optrædende bønder og bondepiker. Sangen sluttet med følgende kor:

Lev i Fryd til sølvgraae Alder
Collett, med din ædle Viv!
Staae til Norges Fjelde falder
Fladebye, vort Lyst og Liv.
Nutid! Fremtid! Syng som før,
Det er Juul i hvad vi gjør.

Dette optog avfødte flere av samme slags. Av leilighetsstykkerne er dog intet opbevart, som kan tillægges noget større værd uten som bidrag til kundskapen om hin tids seder og dramatiske smak. De var kun flygtige utkast, bestemte for den kreds hvor de saa lyset, og den halvt eller helt improviserte form, de som oftest fik, gjorde dem heller ikke skikket til at bevares.

De fremmede skuespil som opførtes paa Flateby (deriblandt flere av Holbergs), var i regelen tidligere indstudert og opført paa privatteatret i Christiania, men de avpassedes efter tid og leilighet, og navnlig maatte verten ogsaa i disse tillempe slutningsscenen saaledes, at han fik anledning til at indbyde selskapet til festmiddag den følgende dag. Under lord Broughams besøk i 1799 opførtes en aften, da de Latocknaye var vert og fru Tullin vertinde, et stykke paa fransk, nemlig en bearbeidelse av Shakespeares „Taming of the shrew“. Ogsaa syngespil gik over Flatebys scene og en ballet bruktes under tiden som mellemspil.

Den næste morgen maatte vert og vertinde være tidligst paafærdede av alle og de første som indfandt sig i „konversationssalen“ (dagligstuen), ellers blev de hentet under trommeslag. Saasnt de var færdige til at motta sit selskap, almindeligvis kl. 9 eller saa, lot de de andre vække ved en hornblæser og mottok og bevertet derpaa som rigtige vertsfolk sine gjester efterhaanden som de kom ned til frokostbordene der stod dækket i salen til langt ut paa formiddagen, idet der altid maatte være frokost færdig til efternølere, selv om disse behaget at indfinde sig aldrig saa sent. Den øvrige del av dagen havde de likeledes efter bedste evne at sørge for gjestenes aandelige og materielle underholdning, og der blev ofte stillet større fordringer til dem end de kunde opfylde. Vertinden maatte ut i kjøkkenet for at faa besked om hvad de skulde ha til middag, for vidste hun ikke det naar nogen spurte hende, lo man hende ut. En særlig pligt, som paalaa hende, var at besørge en bordopsats som havde hentydning til gaarsdagens optog. Til forfærdigelse herav var der et eget

værelse forsynt med alle fornødne apparater, og der fandtes paa gaarden dreier, maler og paparbeider som kunde hjælpe til.

Enhver gæst havde imidlertid — fortæller lord Brougham — sin fuldeste frihet til at gjøre hvad han havde lyst til, uten at nogen

GLAS M. M. FRA FLATEBY OG ULLEVAAL.

engang spurte hvor han var. Man gik paa ski, spadserte, kjørte i langslæde, konverserte eller læste, sang og musicerte eller gjorde visitter paa hinandens værelser, andre, hovedsagelig de ældre herrer, spillede l'hombre eller boston og røkte.

Kl. 2½ à 3 forkyndte „skalmeiens lyd“, at middagsmaten var færdig og suppen underveis fra kjøkkenet, hvorpaa selskapet som imidlertid havde klædt sig om, parvis begav sig til spisesalen, alle

spændte paa at se dagens opsats. Denne tronte midt paa bordet og var undertiden av betydelig størrelse og indrettet med megen kunstfærdighed. Saaledes bestod den, for at ta et eksempel iflæng, en dag av en piedestal hvorpaa der stod en voksfigur, forestillende heltinden i gaarsdagens optog „Ægteskapet ved Feiltagelse“. Hun var klædt i en blaa kjole med mandfolkhat og sabel ved siden; paa piedestallens fire sider stod: „Lad vore Hierter bestandig være delt mellem Kierlighed og Venskab (optogets slutningsreplik) — Capitaine Aamodt (verten) — Frue Martine Collett (vertinden) — 28de December 1801“. Piedestallen, der saa ut til at være av marmor, stod paa en forhøining med to trappetrin, omgit av fire stolper som var forenet ved jern-lænker. Hvis kritikken havde noget at utsætte paa bordopsatsen, uteblev den aldrig, og vertskapet gav overhodet anledning til mange drillerier.

Ved bordet gik det muntert til med skaaler og sanger, enkelte lavet for anledningen av Bernt Anker eller andre. En tid synes det at ha været skik og bruk, at herrene skulde utbringe den skaal som var angit paa de ved enhvers kuvert staaende pokaler, hvori var indslebet billedlige fremstillinger av landets forskjellige næringsveier.¹ Dagens vert som ifølge sin rolle præsiderte ved bordenden, maatte specielt sørge for gjestenes underholdning og havde at utbringe flere skaaler; hvis ikke, vedblev man ihærdig at utbringe vertens skaal for at minde ham om hans pligter. Han maatte drikke paa selskapets velgaaende, tale for oberverten og obervertinden o.s.v. Ved den sidste skaal sang man, om ellers ingen havde skrevet en egen vise for anledningen:

„Saa skjænke vi
en Bumpert i
for Obervært og Værtinde;
paa Glæder rig,
for Sorger fri
der' Levetid hensvinde!
Og hør engang,
stem op en Sang
for Jul og glade Dage!“ o.s.v.

¹ Av saadanne pokaler er der bevart 4, som nu findes i Kunstindustrimuseet i Christiania, nemlig 1, merket nr. I: „Gud velsigne Landet og Agerdyrkingen“ (paa glasset er indslebet en land-gaard med omgivelser); 2, merket nr. VI: „Alle Jægerne Velgaaende“ (en jagtscene); 3, merket nr. VIII: „Gud Regire Kriges Standen“ (en beleiret fæstning); 4, merket nr. X: „Lykke til Jernværkerne“ (en marsovn med omgivelser).

Efter bordet og kaffeen fortsatte de ældre med at spille, mens ungdommen danset eller lekte juleleker, opførte pantomimer og lign. Nogen havde travlt med forberedelserne til aftenens optog. En egen morskap bestod i at kaste penger tilgrams mellem de unge av bygdens folk som pleiet at indfinde sig for at se optøget fra den aapne salsdør. Dette var en „engelsk“ lek, siger fru Dunker, men hun finder den med rette hverken human eller smuk, for bondeguttene var færdige til at slaa hinanden ihjel for at bemægtige sig de utkastede skillinger. Undertiden bragte almuen med sig hjemmevirkede ting som kjøptes av julegjestene ved auktion og blev godt betalt; en gang indkjøptes saaledes uldstrømper og vanter for 40 rdl., og disse gjenstande bortspiltes derpaa ved lotteri.

Efter et let aftensmaaltid opførtes optøget av den følgende dags vert og vertinde, og derpaa begyndte dansen og de andre juleforføielser paany og varte ofte til langt over midnat. Det hele endte med at verten og vertinden satte sig paa to stoler midt paa gulvet, og at gjestene en for en gik frem og takkede dem for dagen ved at kysse dem. Herrene kysset vertinden paa haand og mund, damerne kysset verten, denne kysset sin vertinde og dermed begav enhver sig til sit.

Nytaarsdag var der en meget forandret dagsorden. Tidlig om morgenen vækkedes selskapet av, at sognets tambur kom og trommet det nye aar ind. Om formiddagen skrev man nytaarsvers til hinanden, og om aftenen var der maskerade istedenfor optog. Næste formiddag skulde man nemlig bryte op, og der var derfor ikke beskikket nogen vert eller vertinde til at indbyde selskap til næste dag. For maskeraden avgav teatergarderoben de nødvendige dragter og masker, forsaavidt gjestene ikke havde tat saadanne med sig hjemmefra. Efter demaskeringen dansedes til langt paa nat, og inden visse grænser fik ogsaa tjenerskapet tilladelse til at optræde i dansen denne aften. Lord Brougham beretter at nogen av tjenerne danset en nationaldans, som han beskriver som meget vild og vanskelig, og det forundret ham at se at en av damerne danset denne dans med en tjener.

Anden nytaarsdag reiste selskapet tilbake til Christiania, men møttes gjerne om eftermiddagen hos traktør Thoms (i hans klublokale) til et sammenskudsmaaltid eller efter indbydelse hos Bernt Anker i palæet, hvor man tilbragte resten av dagen under samtale om julens oplevelser.

Julesammenkomstene paa Flateby ophørte ikke ved John Colletts død 1810, men der foreligger ingen optegnelser og navnlig ingen journal som kan fortælle om festene i de sidste aar, hvori gaarden var i Collett-familiens eie. Saameget er dog vist at de tap kredsen havde lidt ved *John Colletts, Bernt Ankers og Enevold Falsens* død, ikke blev erstattet, og den smak, det muntre vid og gode humør, som endnu hvilte over disse juleselskaper i aarhundredets første aarti, har neppe holdt sig i det næste. Flatebylivet havde hat sin bedste tid.

Efter de gyldne aar fulgte for landet en trængselsperiode, som maatte virke kuende ogsaa paa de sociale forhold, og under et stedse stigende økonomisk tryk gik det gamle handelshus Collett & Søn efterhaanden tilgrunde. Dermed var det ogsaa forbi med Flateby. Ved husets opbud i 1821 vurdertes eiendommen for 85 000 spd., men de daarlige tider med lave priser paa jordegods og skoger varte længe ved, og høsten 1827 lot boets største kreditor, det engelske firma Boultons & Pelly Flateby med nogen nærliggende bruk gaa under auktionshammeren, hvorved de selv fik tilslaget for 25 000 (senere forhøiet til 30 000) spd. „Pelly'erne“ nedlagde i 1840 sagine som de flyttet til Borregaard ved Sarpsfossen, og realiserte i de paafølgende aar godset ved at utstykke det til bønderne. I 40-aarene solgtes bygningene paa Flateby til nedrivning. Sidebygningen kjøptes av kommunen og opførtes igjen i nærheten av Enebaks kirke for at tjene til skole og bolig for kirkesangeren, men hovedbygningens enkelte deler og indboet spredtes ved auktion ut over bygden. Vinduerne med sine talrige indskrifter indsattes i nærliggende bondegaarder, opsatsene solgtes til almuen som leketøi for børnene, og det store galleri av familieportretter gik ogsaa over i fremmedes eie, hvorfra det kun delvis er kommet tilbake til slekten. Som for at utslette alle spor av stedets utseende i dets velmagtsdage blev alléen, som førte forbi gaarden, rothugget, og samme skjæbne havde træerne i haven, hvorefter denne oppløiedes og utlagdes til mark. Da denne bogs forfatter i 1878 besøkte stedet, stod der kun en lav stue paa den høi hvor Flateby laa. —

Utsprunget, som Flatebylivet var, av en forlystelsessyk, letsindig og litet religiøs tid maatte det naturligvis medføre store og iøienfaldende farer. I dets rot, tilbøieligheten til adspredelse og nydelse, laa allerede spiren til en utartning som, hvis rygtene fra dets sidste

tid staar til troende, heller ikke er uteblit. Samtiden, som var opvokset i hint nydelsesliv, synes dog at ha betragtet disse foreteelser med et mere nysgjerrig end fordømmende blik, og fra den er egentlig kun fremkommet en enkelt nedsættende dom som likefrem sigter, til Flateby, nemlig stiftsprovst Lumholtz's hentydning til dem „der fore paa deres flade Veie“. Den efterfølgende tid har derimot været mere tilbøielig til at fæste sig ved Flatebylivets svake sider, men det er neppe tvilsomt at de rygter, hvorpaa denne dom grunder sig, for en stor del skyldes misforstaaelser og lider av overdrivelser¹. Det maa vel erindres, at livet paa Flateby havde særegne for den utenforstaaende mængde fremmede former, specielt det mellem gjestene av begge kjøen parvis skiftende vertskap, og beretningene om de fornøielser dette gav anledning til har hat let for under sin sladderagtige vandring fra mund til mund at anta et tvetydig præg. Megen vegt maa der lægges paa, at de inden- og utenlandske forfattere som har skildret sit ophold paa stedet paa en enkelt undtagelse nær ikke har fundet noget ufordelagtig at melde derom. I fru Dunkers erindringer, hvor der ellers ikke lægges dølgemaal paa tidsalderens svakheter, nævnes intet hvori nedsættende rygter skulde kunne finde støtte, og i de mest autentiske kilder til Flatebyhistorien, julejournalen og jagtprotokollen, skal man ha vanskelig for at paapeke steder, som tyder paa at noget anstødelig har tildraget sig.²

Rygterne være nu mere eller mindre begrundet, navnet Flateby vil dog altid i vort lands og særlig vor hovedstads kulturhistorie staa

¹ „Tage vi ikke feil“, siger L. Daae i „Det gamle Christiania“, s. 231, „hidrørte de (Rygterne) fordetmeste fra Udenforstaaende, som ikke fik Adgang til at være med, og det har jo til alle Tider hørt til det større Publikums slette Instinkter at lade sin Kritik gaa ut over Forhold og Personer, som det selv er udelukket fra at lære nærmere at kjende“. Jvfr. Huitfeldts teaterhistorie s. 180—81 og 487—89.

² Den ovennævnte undtagelse er maleren kaptein *Munchs* enke *Emerentse* f. *Barclay*, som i nogen „Optegnelser“, der utkom i bogform 1907, ganske kort har omtalt et besøk paa Flateby. Hun skriver her: „Jeg havde en Følelse av, at det Liv, der førtes, ikke var det sundeste, og jeg tænkte i mit stille Sind: Her maa du ikke komme mere. Der blev spillet meget høit Spil og drukket tæt ovenpaa. Uden at jeg kan sige, der foregik noget stik imod gode Sæder, var der dog en temmelig frivol Tone.“ Hertil er at merke, at fru Munch, da hun julen 1800 besøkte Flateby, kun var mellem 14 og 15 aar gammel, og hendes dom om forholdene er vel da væsentlig bygget paa andres meddelelser. Det var under sit Flatebybesøk hun mistet sit ene øie som følge av at hun kjølte sit ansigt mot en frossen rute — et uhyggelig minde at ta med sig fra dette lystige sted.

som et betydningsfuldt merke for aandretningen og den sociale omgangstone hos de dannede klasser i en bevæget tidsalder. Dette merke er saa meget mere interessant, som vi her staar likeoverfor noget fremmedartet og avsluttet, idet Flatebylivet i sine eiendommelige faste og traditionelle former tilhører en kulturretning som ligger os meget fjernt. Høist merkelig er den utholdenhet, hvormed disse fornøielser fortsattes aar efter aar i væsentlig de samme former gjennem næsten to menneskealdere.

*

John Collett døde i Christiania d. 3die februar 1810, kun noget over 51 aar gammel. Dødsfaldet anmeldtes i bladet „Tiden“ av utgiveren presten *N. Wulfsberg* som et „virkeligt Nationaltab“. Han beklaget at „den driftige, virksomme, vennefulde, gavmilde Mand, hvis Indflydelse paa Norges Landhusholdning bør prises og længe skal savnes, hvis utrættelige Vedholdenhet i, hvad ham var overdragen, og hvad han havde sat sig til et Maal, fortjener at efterlignes“ — var vandret bort, „midt i Manddommens Alder, da Fædrelandet endnu havde ønsket og kunnet haabe, at han skulde virke for dets Vel, offre Tid, Flid og med rund Haand Formue til dets Helligdomme“.

Begravelsen foregik under overordentlig deltagelse av byens befolkning, idet den efter hvad „Tiden“ beretter overvares ikke alene av et talrig indbudt selskap av slekt og venner, men ogsaa av en „fast utællelig Skare af Uindbudne, som ønskede at yde denne Hædersmands Støv den sidste Hæder“. Sørgetoget gik fra Collettgaarden til Vor Frelsers Kirke, hvor en av overlærer (senere statssekretær) *Platou* forfattet kantate blev avsunget til orgelmusik, komponert av etatsraad (senere statsraad) *Falbe*. Derefter holdt biskop *Bech* sørgetalen, fuld av ros, og saa istemtes anden avdeling av kantaten hvori et recitativ lød saaledes:

„ . . . Ja sildigst Efterslægt skal fro velsigne
 Hans Minde og hans Navn; thi gavmild bød
 Han Kundskabs-Fakkelen for den at lyse!
 Han Normand var, han elsked' Norges Land —
 Og Norges Held og Hæder var hans Id,
 Hans varme Hjertes inderligste Bøn;
 Og derfor norske Mænd hans Støv velsigne!“ . . .

Processjonen gik derefter til familiens gravkapel ved torvet, hvor kisten nedsattes. Paa laagets plate stod indgravet en lang gravskrift av presten Wulfsberg, indeholdende en utførlig oversigt over hans handel og vandel fra vuggen til graven.

Med John Collett utdøde paa mandssiden familiens ældre gren, kjøbmandsgrenen, som viser 4 slegtled efter hinanden — kommerce- raad Collett, Peter Collett, James Collett og John Collett — alle tilhørende samme stand, alle trælsthandlere, alle rike mænd og alle bosat i samme by, for det meste endog i samme hus. En saadan 125-aarig kontinuitet paa én gang i næringsvei, rigdom og bosted er i bybefolkninger ialfald her i Norden sjelden at træffe. Den var naturligvis for en del bevirket ved tilfældige omstændigheter, men den finder ogsaa sin forklaring ved de overordentlig fordelagtige vilkaar, hvorunder Christianias trælsthandel paa England i det 18. aarhundrede dreves næsten som en eneret for enkelte rike slechter, fremdeles ved de betydelige faste eiendommer, især privilegerte sagbruk, som i Collettfamilien gik i arv fra far til søn, og endelig ved en viss uforanderlighet i de for slekten eiendommelige vaner og tilbøieligheter, en bestemthet i slechtsmerket som atter kan bero paa at Peter, James og John Collett alle 3 var gifte med kusiner. Endnu i nogen tid efter den sidstnævntes død vedblev denne kontinuitet at holde sig i familien gjennem en sidelinje. Men betingelserne for dens trivsel var ikke længer tilstede, og efter forløpet av et halvt snes aar var det forbi med den.

Da John Collett var barnløs og hans eneste brorsøn, James, døde som liten gut, havde han antat sin fætter, *Otto Collett* fra Buskerud i søns sted og lot ham utdanne saaledes at han kunde bli hans efterfølger som handelshusets chef. Likeledes havde han tat til sig sin avdøde brors datter, *Tina Collett*, og mellem disse to unge mennesker blev der i 1808 stiftet et egteskap, hvorved pleieforældrene saa opfyldt et av sine kjæreste ønsker.

Enken — *Tante Jan* som hun kaldtes i familien — overtok ved sin mands død hele boet og fortsatte forretningene, dog kun i navnet, for i virkeligheten blev disse selvstændig bestyrt av pleiesønnen som derfor fik en tredjedel av hvert aars overskud. Selv forbeholdt hun sig to tredjedele. Hvis hun giftet sig, skulde hele massen undtagen Ullevaal, Taasen og Blindern tilfalde Otto Collett, mot at han svarte hende en aarlig livrente av 5 000 rdl., og døde

hun før ham, skulde han faa det hele bo. Hun tok nu fast bolig paa Ullehaal og vedblev der fremdeles at føre et stort hus med mange selskaper, hvor tilreisende utlændinger av nogen anseelse, særlig englændere, altid var selvskevne gjester¹.

Om handelshusets uheldige skjæbne og undergang fortælles nedenfor under Otto Collett. Enken synes, da de kritiske tider kom, ikke at ha hat rigtig rede paa hvor farlig stillingen var. Hun levet fremdeles paa de rike minder og vilde holde alt i den gamle glans, uten at slaa av paa sine selskabelige krav. Pleiesønnen fulgte ogsaa i samme spor. Han kunde nok gaa omkring og jamre over penge-mangel og de daarlige konjunkturer for trælsten, men han stolte dog bestandig paa, at det vilde bli bedre i fremtiden, og han havde hverken lyst eller evne til at holde igjen og spare da det gjaldt. Oplysende er nogen bemerkninger herom som hans fætter og svoger, statsraad Collett, i 1816 fra Stockholm skrev til sin hustru i Christiana d. 12. septbr.:

„ . Colletts reiste altsaa til Fladebye . . Ingen Besparelse, men blot tom Klynken“ --- og likesaa d. 19. Novbr. „ . Colletts synes mig ere rasende, som holde Fladebye-jægter for Folk, der end ikke ere deres Venner, og depensere mange Penge, naar den strengeste Oeconomie var klogest. Jeg begriber virkelig ikke, hvor de kan være saa ubetænksomme, eller hvorfra de faae Resserne dertil. Jeg hører daglig Anker (statsministeren), hvis Forfatning er heel bedre, tale om Nødvendigheden af Indskrænkninger da han ingen Revenuer har av sine Eiendomme, og medens han og alle Kloge spare for at kunne holde ud til bedre Tider, handler Colletts efter ganske modsatte Principer. Gid det falde vel ud! . .“

Husets opbud i 1821 skal være kommet over enken som et tordenslag, og hun kunde aldrig forvinde det. Hun haabet i begyndelsen at kunne rette paa sakene ved en personlig henvendelse til den største kreditor, londonerhuset *Boultons & Pelly*, hvis chefer havde været hendes gjester i Norge, og fulgte derfor med sin pleiesøn da denne i septbr. 1822 reiste over til London for at forhandle med det engelske firma om betingelserne for at faa boet tilbake.

¹ Om et stort selskap paa Ullehaal d. 24/9 1818 se „Life of William Allen“, London 1846. W. A. var en bekjendt amerikansk filantrop som reiste her i landet i 1818 for at studere fængsels- og fattigvæsen. Han har øvet indflydelse paa forbedringen av vort fængselsvæsen i 1820-aarene.

Det lykkedes hende ogsaa tildels, og da konjunkturerne var begyndt at bedres litt, gik kreditorene den paafølgende vaar ind paa en ordning hvorefter Boultons & Pelly i forening med Otto Collett fik sig overdraget det hele bo til fri raadighet i 5 aar for i den tid at søke at faa huset paafote. Inden disse 5 aar var forløbet døde hun paa Ullevaal d. 21. august 1826, noget over 61 aar gammel. Imidlertid var auktionshammeren begyndt at lyde i Ullevaals saler, idet hun havde maattet skille sig ved endel av det rike overflødige indbo. Men hun skaanedes dog for at opleve at huset Collett & Søn i 1828 faldt helt sammen, uten at det denne gang lykkedes at reise det igjen.

B. Kammerraad Johan Colletts 3 sønner.¹

1. Justisraad Peter Collett i Vestindien.

Peter Collett, ældste søn av kammerraad Johan Collett og hustru Elisabeth Jensen, fødtes paa herregaarden Rønnebæksholm ved Næstved sommeren 1767 (døbt 4de juli s. a.) og kom, da denne eien- dom i 1777 blev solgt, med forældrene til Kjøbenhavn, ved hvis universitet han 16 aar gammel blev student i 1783. To aar efter tok han latinsk juridisk eksamen med laudabilis, utnævntes d. 22de januar 1790 til protokolsekretær i høiesteret og blev d. 9de aug. 1793 tillike surnumerær assessor ved hof- og stadsretten i Kjøbenhavn.

Dengang gik der sterke aandelige strømninger i hovedstades dannede kredser. I religiøs henseende stod der idelig kamp mellem de ortodokse, rationalistene og fritænkerne, og paa det politiske felt var bevægelsen ikke mindre. Ungdommen var meget paavirket av Rousseaus lære om folkesuveraniteten, og franske revolutionsideer strømmet uophørlig ind og fremkaldte ny gjæring, som av og til i literære opsæt kunde faa voldsomme uttryk. Erkjendelsen av, at kongemagten gjorde et mildt bruk av sit enevælde og i flere retninger virket for frigjørelse, lagde vistnok en dæmper paa de revolutionære lyster, men bevægelsen var dog saa sterk at den vakte opsigt i utlandet.

¹ Se side 125.

Danmark fik ord for at være en revolutionsarner, og fra russisk side kom der til regjeringen forestillinger om pressens altfor store frihet. Klublivet, der blomstret som aldrig før eller siden, bidrog til at holde gjæringen oppe, og gjennem en ved trykkefrihetssøksmaal ophidset presse blev de urolige hoders utæskninger til regjeringen spredt i videre kredser.

Brændende fremfor alt var spørsmålet om trykkefriheten. Struensee havde ophævet censuren, men i 1771 blev trykkefriheten noget indskrænket. Man savnet imidlertid en fast lovgiving for avgjørelsen av den slags saker, og det kom derfor jevnlig til rivninger mellem regjeringen og pressen, da regjeringen paa grund av tidens tegn mot slutningen av aarhundredet blev mere og mere følsom for ytringer av misbilligelse, og pressen paa sin side fandt sig prisgit til vilkaarlighet, idet ting, som før var sagt ustraffet, nu blev paatalt.

Collett var en ivrig frihetsmand og kastet sig tidlig ind i journalistikken. I begyndelsen av mai 1793 blev han fast medarbeider i ukebladet „Borger-Vennen“, som i regelen indeholdt braadløse opsatser om alskens hverdagslige materier. Men under Colletts redaktionstid, som varte til utgangen av 1795, fik bladet en umiskjendelig demokratisk-politisk farve. Tidligere var han blit medlem av „Det norske Selskab“, som vistnok ved slutningen av 80-aarene havde tapt noget av sin gamle glans fra Wessels, O. G. Meyers og brødrene Vibes og Frimanns dage, men dog endnu i sin midte talte flere begavede mænd. I 1793 ophørte imidlertid dets literære virksomhet, hvorefter det gik over til at bli en klub for en hyggelig omgangstone, hvor vid og lune fremdeles var herskende. Endvidere var han medlem av „Dreyers Klub“, som efter professor Rahbeks sigende var „en Samleplads for ypperlige Hoveder og frisindede Mænd“. I denne klub hvori der i revolutionsaarene politisertes meget var han i 1797 formand.

Den omgangskreds han i disse selskaper fik, betegnes ved navnene P. A. *Heiberg*, *Enevold Falsen*, *Fr. Høegh Guldberg* og Colletts trofaste venner *Rasmus Nyerup* og *Rahbek*. Den sidste omtaler ham i sine „Erindringer“ paa mange steder med særdeles varme og høiagtelse, kalder ham sin „elskede Ungdoms og Manddoms Ven“ og føier gjerne efter sin vis til hans navn et epitheton ornans som „Tænkeren“, „Sandsigieren Collett“ eller lignende. Da Rahbek i 1798 holdt bryllup med sin Kamma, var Collett den ene av forloverne.

I politisk og religiøs henseende var han sterkt paavirket av de bevægelser som utgik fra de store kulturlande. Som politiker var han demokrat og ivrig bekjæmper av ethvert slags regjeringstyranni, som lagde baand paa den borgerlige frihet, saasom pressetvang, statskirke, et begunstiget fødselsaristokrati, laugsrettigheter og privilegier, og disse meninger forfægtet han trods sin embedsstilling uforfærdet i klubbene saavel som i sine skrifter. „Han hørte — siger Rahbek — til dem, hvis frimodige Sandhedskjærlighed ikke vilde lempe sine Ideer efter Magthaverens.“ Dog var han ikke av de radikaleste frihetsivrere. I Dreyers Klub gik efter hvad Rahbek beretter, „Triumviratet E. Falsen, (advokat) Klingberg og Collett“ paa grund av sin politiske tænkemaate spøkende under navnet „Gironden“. Collett holdt paa lydighet under loven og ansaa revolution utført ved fysisk magt for „en Krænkelse af Regentens og Folkets Rettigheder, for uretfærdig, daarlig og stridende mot Statsklogskab, fordi enhver overilet Reform har og maa have Ulykker i sit Følge, som ingen kan beregne“. Imidlertid gjorde han i den henseende en subtil forskjel mellem oprør og opstand. Oprør, hvorved han forstod enkelte „Indviders voldsomme Modsættelse imod de constitutionelle Magter“, fandt han forkastelig, men opstand erklærte han under visse forutsætninger for et „brugeligt Nødmiddel, naar et heelt Folk ikke ved paa anden Maade at redde sig fra Tyrannvælde“.

I religiøs henseende var han fritænker. Han optraadte for ubetinget religionsfrihet og ivrede mot religiøs intolerance og enhver art av samvittighetstvang. Det kan i denne forbindelse nævnes, at han 4. septbr. 1795 sammen med professor N. Kall, høiesteretsadvokat Brorson og 2 israelitiske kjøbmænd Meyer og Henriques beskikkedes til medlem av en kgl. kommission for at gjøre forslag til forbedring av jødernes borgerlige stilling.

Paa det juridiske felt søkte han likeledes at virke for reformer. Han var i saa henseende langt forut for sin tid. Han vilde ha domstolene løst av sin avhengighet av den utøvende magt; benaadning skulde gjøres overflødig ved tydelige, bestemte og milde love, den inkvisitoriske proces skulde sterkt begrænses og anvendelsen av arrest indskrænkes, selv i gjeldssaker. Et av hans forlangender var ogsaa, at domstolene skulde paalægges at gi motiver for sine domme og avsi dem offentlig. Av alle reformer i lovgivningen var der dog ingen som laa ham mere paa hjerte, og som han i sine opsatser

oftere kommer tilbage til, end en forandring av lovbestemmelserne om trykkefrihet. „Ret til Tankernes frie Yttring hører, sagde han, blandt Statsborgernes helligste og uafhængelige Rettigheder; den er deres sikkreste Værn imod Magthaverne.“

Hans demokratiske anskuelser kom i begyndelsen av hans literære virksomhet ikke til orde i hele sit her antydede omfang og havde indtil 1797, hans sidste embedsaar i Kjøbenhavn, ikke den mot regjeringen tilspidsede form som de senere fik. Imidlertid indeholder allerede „Borger-Vennen“ for 1794 og 1795 enkelte opsatser fra hans pen¹ som maatte tildra sig en for ham som embedsmand farlig opmærksomhet og bringe ham som mistænkelig paa regjeringens sorte bret.

Vaaren 1797 utgav den rationalistiske prest *Birckner* et skrift „om Trykkefriheden og dens Love,“ hvori han konkluderte med, at det burde være enhver tillatt offentlig at skrive om alt mulig og i hvilken som helst form, saalænge man avholdt sig fra direkte at opfordre til med fysisk magt at kuldaste eller forandre statsforfatningen og motsætte sig den offentlige myndighet, og saalænge man ikke blandet sig i den private huslige liv eller private handlinger. Denne bog vakte en overordentlig opsigt og i visse kredser tillike stor beundring for den uforfærdethet, hvormed forfatteren, skjønt embedsmand, voget at tale pressens og frihetens sak paa en tid, da man gik og frygtet for strengere forholdsregler til indskrænking av trykkefriheten. Navnlig blev Collett begeistret ved læsningen av *Birckners* skrift, hvor han fandt en tænk som, frimodig og med hans egen opfatning væsentlig stemmende fremstilling av den sak, han i høieste grad interesserte sig for. I sin entusiasme lot han d. 19. april 1797 i Kjøbenhavns Adresseavis og Christianias Intelligentsstedler indrykke en indbydelse til at tegne bidrag til en medalje for *Birckner* som et „nationalt Hæders-tegn, passende til den Agtelse, som hiin Skriverettighedens værdige Talsmand har fortjent ved sin Frimodighet og Sandhedskjærlighed.“ Efter *Birckners* død 1798 satte han i gang en indsamling for hans enke og børn.

I Nyerups ukeskrift „Kjøbenhavnske lærde Efterretninger“ for 1797 anmeldte han *Birckners* skrift utførlig og utgav ogsaa sin anmeldelse særskilt under titelen „Forsøg til en Bedømmelse av M. G. *Birckners*

¹ „Tanker om Straffeloves Grund etc.“ i B. VI, nr. 34; „Om Fordomme“ B. VII, nr. 11–13; „Om Bogtrykkerkonstens Virkninger“ B. VII, nr. 41, jfr. nr. 42 og 43.

Bog om Trykkefriheden og dens Love.“¹ Han gik her ut fra, at det var en embedsmands som enhver andens ikke alene ret, men ogsaa ubetingede pligt at gjøre regjeringen og folket opmerksom paa de mangler som han opdager i statens indretning og lovenes forvaltning, og under en videre udvikling av Birckners hovedsætninger uttalte han sig paa flere steder mot regjeringen i en bitter og litet forsigtig tone. Bogen vidner gjennemgaaende om en sterk utilfredshet med den da-værende retstilstand. Men ogsaa den aabenbarte religion angrep han, idet han som fritænker paastod, at den eneste rene kilde til al sand dyd var „Agtelse for Pligt og Morallovens Bydende“.

For dette skrift blev han ved kgl. resolution av 29 septbr. 1797 avsatt fra sit embede uten pension. Resolutionen henviste til flere av de sætninger som indeholdes i bedømmelsen, og fremhævet som den værste den paastand, at det burde være en forfatter tillatt at haane og spotte landets regjering og konstitution, og at en embedsmand ikke i denne henseende var bundet ved sin troskapsed, samt „at den dydige Atheist realiserede i sin Person det høieste Ideal av menneskelig Fuldkommenhed og Kraft.“ Resolutionen sluttet med at Kongen ikke kunde „betro denne Mand, efterat han saaledes har kundgjort sin Tænkemaade, at være Dommer iblandt Vort Folk, hvis Sikkerhed er Os altfor vigtig til, at Vi skulde taale at see Domstolene beklædte med Personer, der ansee Brud af deres Eed som en god Handling, og Guds Fornægtelse for den største Hæder.“²

Avsættelsen vakte overordentlig opsigt. Det var siden Struensees tid noget uhørt at en embedsmand, og det en dommer, fik avsked uten lov og dom og uten pension, og som regjeringens optræden kom alle overraskende, saaledes synes det og at ha været en almindelig mening at slaget var haardere end fortjent. Enhver, som ser saken fra nutidens standpunkt, vil vistnok gi denne mening medhold. A. S. Ørsted fortæller i sine erindringer at han „deelte den levende Følelse, som denne Begivenhed opvakte.“ Skjønt visse yringer i Colletts recension forekom ham „ligesaa skjæve som stødende“, holdt

¹ Anmeldelsen som utgjør 84 sider i oktav, bærer mottoet: „Vitam impendere vero. Staius.“ Den utkom samme aar i 2den utgave, forøket med et tillæg, indeholdende den kgl. resolution hvorved Collett avsattes fra assessorembedet, samt en del dertil knyttede anmerkninger.

² Collett protesterte med rette i tillægget til „Bedømmelsen“ mot den form hvori enkelte av de paaklagde steder i hans bog var citert i resolutionen.

han dog for, „at det egentlig kun var Lyst til at sige noget stærkt, der havde fremkaldt hans Paradoxer, uden at der var Anledning til at kaste Mistanke paa Manden, der ellers var anset for en fuldkommen redelig Mand,“ og ialfald fandt Ørsted det for følgernes skyld meget beklagelig, at der ved denne avsættelse blev gjort undtagelse fra en grundsætning, som utenfor en vis kort periode ubrødelig var overholdt av landets suveræne konger.

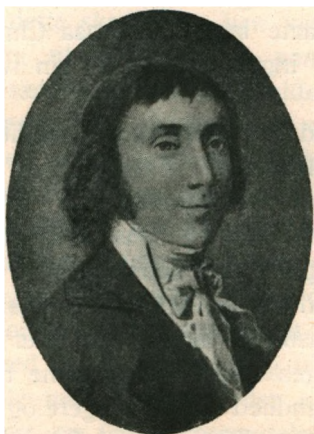
Ogsaa professor E. Holm finder i sin Danmark-Norges historie regjeringens despotiske fremgangsmaate mot Collett ubillig. Han oplyser at der inden regjeringen var meningsforskjel om denne sak. Ansvar for den vilkaarlige handlemaate lægges her paa Chr. Colbjørnsen, som efter Holms opfatning ingen ære har av sin iver for Colletts avsættelse.¹

Rahbek stillet sig i denne sak med sedvanlig varmhjertethet helt paa Colletts side. Han paastod (i „Tilskueren“) at regjeringen havde mistydet de sætninger som citertes i resolutionen, og betegnet endog i sin overstrømmende sympati for vennen hans skrift som „et af vor Presses allerædleste Børn, betegnet med den redeligste Sandhedskierligheds, den sindigste Upartiskheds og den sømmeligste Frimodigheds Præg.“ Denne mening fastholdt han 30 aar efter i sine „Erindringer,“ idet han tilføiet, at „ingen Mand kunde mene Fædreland, Menneskehed, Ret, Frihed og Sandhed det inderligere og bedre end P. Collett mente dem det; at hans Hierte var trofast og ømt, som hans Aand var tænsksom, granseende og lys, og som hans Levnet og hele hans Vandel var uplettet og ustraffelig.“

Rahbek beretter videre, at hvad der ved tidenden om Colletts avsættelse i høi grad „forstærkede det rædsomme Indtryk,“ var den omstændighet at resolutionen var kommet ham ihænde samme dag som han holdt bryllup med sin forlovede, „den ædle og aandfulde Fru Fibiger.“ Dette er dog ikke ganske nøiagtig, idet Collett da resolutionen faldt allerede havde været gift i nogen dage. Han blev nemlig viet i Helliggeistes kirke d. 21. septbr. 1797, men det kan nok være mulig, at han paa bryllupsdagen har faat nys om hvad der forestod.

¹ A. S. Ørsted: „Af mit Livs og min Tids Historie,“ Kbh. 1851, I, s. 67; jfr. Thaarup: „Udførlig Veiledning til det danske Monarchies Statistik III“ Kbh. 1815 s. 24 og N. M. Petersens „Danske Literaturs Historie,“ 2. utg. IV, s. 81—82 samt Edv. Holms „Danmark-Norges Historie“ VI. 2 s. 668—669.

Bruden var Margrethe *Caroline Holm*, som var døbt i Kjøbenhavn d. 25. juli 1766 og enke siden 1789 efter kontorchef i admiralitets- og kommissariatskollegiet, kancellisekretær *Adolph Fibiger*, med hvem hun havde to sønner, *Peter Holm Fibiger*, løjtnant, f. 1787, † paa St. Croix 1815, gift der 1808 med baronesse Helene Moulin de Breton, og *Adolph Christian Fibiger*, fabrikeier, f. 1789, † i Kjøbenhavn 1862, gift først med Anna Louise Hillebrandt, derefter med Hedevig Caroline Klingberg. Caroline Holm var datter av skibskaptein *Peter Holm* og *Christense Morsleth*. I egteskabet med Collett havde hun

DANSK ASSESSOR, JUSTISRAAD
PETER COLLETT (1767—1823)

FRU CAROLINE COLLETT,
F. HOLM (1766—1801)

en datter, *Christense Elise Caroline* som døptes i Helliggeistes kirke i Kjøbenhavn d. 22. novbr. 1799, men kun blev et halvt aar gammel. Rahbek har dediceret 6. bind av sine „*Prosaiske Forsøg*“ til „det ædle og lykkelige Ægtepar P. og Caroline Collett,“ og deres hus, fortæller han, hørte til hans og Kammas „kiæreste og i hver Henseende interessanteste Omgang“ („*Erindringer*“ IV, s. 465 og V s. 60—63, 185—186 og 327).

I Colletts brødløse stilling tok hans venner sig broderlig av ham. Nyerup overlod ham redaktionen av de en gang ukentlig utkommende „*Lærde Efterretninger*“, som indbragte ham nogen hundrede riksdaler om aaret, og Rahbek fulgte eksemplet, idet han, trods den mistanke han derved paadrog sig paa høiere steder, optok ham som medredaktør av maanedsskriftet „*Minerva*“, hvorved han efter eget sigende

vandt sig en „kundskabsrig, talentfuld og virksom Medudgiver“. Her leverte Collett nu i 1798 og 1799 adskillige bidrag, navnlig om statsret og strafferet, og Rahbek delte trolig honoraret med ham.¹ Ved siden herav manuducerte han til juridisk embedseksamen, og hans kaar blev snart saa gode, at han efter Rahbeks sigende synes „endog at have vundet i sit Tab“.

I slutningen av 1797 stiftet P. A. Heiberg, Collett og Rahbek med et par andre et literært samfund som de kaldte „Selskabet for Sandhed“. Det utgav et kvartalsskrift, hvori Collett har skrevet et par avhandlinger. Selskapet talte mange fremragende literære medlemmer, hvorav de fleste ansaaes for lojale borgere, men allerede den omstændighet, at Heiberg og Collett var blandt stifterne, gjorde det mistænkelig i regjeringens øine. Det forfulgtes med angivelse for politiet, idet det sagdes at være en jakobinerklub, og efter faa aars bestaaen opløstes det av sig selv. Av endnu kortere varighet blev et andet literatur-selskap, hvori Collett var direktør sammen med professorerne Sander og Rahbek m. fl., kaldet „det nye literariske Selskab“, som stiftedes i juni 1799 og fra begyndelsen av 1800 skulde utgi en „almindelig Fædrelands-Tidende“, til „almeen Oplysnings og Forædlings Udbredelse“, men da presseforordningen av 27de septbr. 1799 utkom, gik selskapet ind.

Denne forordning som væsentlig innskærkede trykkefriheten, gjorde en stor forandring i Colletts liv, idet den bragte ham til at ophøre med al literær virksomhet. Han fratraadte straks redaktionen av „Lærde Efterretninger“ og „Minerva“, hvorved han, som han selv siger, ofrede 450 Rdlr. aarlig for sin sikkerhed,² og levet saa et aars tid av at gi manuduktion i retsvidenskap, men besluttet sig derefter til at dra ut og bryte sig en ny bane i en fremmed egn. Regjeringen var nu ikke længer saa uvillig stemt mot ham. I aaret 1800 søkte og fik han kgl. bestalling som prokurator ved rettene paa de vestindiske øer og ut paa høsten 1800 drog han med sin hustru og to stedsønner over til St. Croix, hvor han bosatte sig i Christianssted. Ved avreisen fra Danmark holdt hans venner et avskedslag for ham, hvortil digteren Fr. *Høegh Guldberg* havde skrevet en sang som med en indledning av Rahbek, helliget venskabet, er indtat i den „Danske Tilskuer“ for 1800, 2den del, og begynder saa:

¹ Artiklene er opregnet i Erslews forf. leks. I, 307.

² Brev av 7/12 1799 til fætteren, assessor Collett i Christianssand.

„Broder! Gaa til fjerne Kyster
elsket, hædret, lykkelig!
I din Afskeds Stund det trøster,
hvad vort Hjerte siger Dig:
Den som er en saadan Aften værd,
finder ogsaa Ven og Broder der!
Broder, gaa til fjerne Kyster
elsket, hædret, lykkelig!“ . . .¹

I Vestindien fandt Collett en venlig mottagelse og et godt utkomme, men han havde den sorg ikke længe efter ankomsten dit at miste sin hustru. Han blev 2den gang gift — i 1803 paa St. Croix — med Christine Sophie *Constance von Wickede*, som var av en gammel patricierfamilie fra Lübeck, født der d. 22de decbr. 1777 og datter av institutbestyrer *Friedrich Bernhard v. Wickede* og *Auguste von Selau*. Dette egteskap var barnløst.

FRU CONSTANCE COLLETT,
F. VON WICKEDE (1777—1830).

Den 21de mai 1817 blev Collett utnævnt til skifteforvalter paa St. Croix og medlem av skifteretten paa St. Thomas og St. Jean. Den 29de s. m. fik han titel av „virkelig“ justisraad. I anledning av hans embeds-utnævnelse bemerker *Rahbek*, at „den ærværdige Olding“, justitarius i høiesteret Peter *Feddersen*, Colletts fætter, med „uforglemmelig Inderlighed gjorde sig den Glæde at meddele ham (R.) som Colletts prøvede og trofaste Ven, hvorledes Danmarks ædle Konge, idet han tildeelte Collett det af ham ansøgte Embede i Vestindien, med flere Naadesbevis tillige gav ham personlig — hvad der end i hint Skrift (om Birckners Bog) kunde have været at misbillige — som Menneske og Borger et Vidnesbyrd, der for hiin ædle Olding og, jeg tør føie til, for min fiintfølende Ven maatte være uendelig dyrebarere end Forfremmelsen selv“ (R.'s Erindr. V, s. 62).

I åarene 1819—21 var Collett med sin hustru paa et længere besøk hos familien i Danmark og Norge. Han døde paa St. Croix d.

¹ Jvfr. „Charis“ for 1801 (Kbh.) s. 42: „I min Ven P. Colletts Stambog“ av K. L. Rahbek og s. 68—70 av den samme: „Til en Forgiætmigei tegnet til Fru C. Collett ved hendes Afreise.“

21de april 1823. I „Kjøbenhavns Skilderie“ (nr. 63 for 1823) staar ved anmeldelsen av hans død: „Som Menneske var han af et ædelt Sindelag og følende Hjerte. Som Forfatter vilde han upaatvivlelig have bragt det vidt, dersom en med hans Alder forbunden altfor stor Enthousiasme ikke tidlig havde bragt ham til at standse paa sin Bane.“¹

Enken flyttet aaret efter sin mands død til Kjøbenhavn, opholdt sig siden i nogen tid hos sin fordums elev, Kitty O'Neil, som var gift med den franske gesandt ved det danske og senere det preussiske hof, Marquis de Bonnavy, men kom atter tilbage til Kjøbenhavn og døde paa Bakkegaarden ved Fredriksberg d. 2den juli 1830.

*

2. Statsraad Jonas Collett

søn av kammerraad Johan Collett og prestedatteren Elisabeth Jensen fra Lolland fødtes paa farens herregaard Rønnebæksholm i Sydsjælland d. 25de mars 1772. Navnet Jonas, som med ham kom ind i slegten hvor det siden oftere forekommer, fik han efter sin mors bror, justitiarius i overhofretten i Christiania Jonas *Ramus*, som igjen var opkaldt efter sin farfars bror, sogneprest i Norderhov Jonas *Ramus*, Anna Colbjørnsdatters mand.

I 1777, da Rønnebæksholm blev solgt, kom han med forældrene til Kjøbenhavn, hvor han i 1787, kun 15 aar gammel, efter privatundervisning blev student. Han bestod eksamen artium med udmerkelse, blev nr. 1 av de „indkaldte“ og tilkjendtes en sølvmedalje. Aaret efter tok han eksamen philosophicum og d. 25de juni 1790 juridisk embedseksamen med laudabilis. To maaneder senere fik den 18-aarige kandidat ansættelse som volontør i rentekammeret, hvor han i 1793 blev kopist og d. 11te juni 1794 fuldmægtig.

I slutningen av 1795 søkte han sig op til sin slegts hjemland, hvor Gudbrandsdalens fogderi var ledig. Rentekammeret anbefalte ham som en mand der havde udmerket sig ved „Flid og Duelighed“, men en ældre ansøker, foged J. V. Steenstrup, indstilledes som nr. 1 og fik embedet. Derimot foreslog kammeret i samme indstilling at Collett skulde bli Steenstrups eftermand som foged i Numedal og

¹ Jvfr. Thaarups „Fædrelandsk Nekrolog“, s. 183.

Sandsvær, og lille julaften 1795 utnævntes han 23 aar gammel til dette embede. Han kom derved til Kongsberg, hvormed han vist har været vel tilfreds, da det førte ham i nærheten av hans hjertes utkaarne, kusinen *Tina Collett* paa Buskerud, hvis bekjendtskap han havde gjort i Kjøbenhavn, hvor hun havde været i besøk. Ved denne leilighet havde hun gjort et sterkt indtryk paa ham, udmerket som hun var ved en livlig aand og et smukt anselig ydre.

STATSRAADINDE COLLETT (1777—1860).
Maleri av kapt. Munch o. 1816.

Hun var datter av *Peter Collett* paa Buskerud og hans 2den hustru *Johanne Henriche Ancher*, født paa Strømsø, hvor forældrene dengang midlertidig var bosat, d. 25de mai 1777 og døpt *Maren Christine* efter farens første hustru f. Holmboe.¹ Sin opdragelse havde hun faat i London, hvorhen fætteren John Collett, som der var kjøbmand, efter hendes fars død i 1786 tok hende med sig, og hvorfra hun etter et syvaarig ophold kom tilbake til Norge, vel bevandret i engelsk literatur og med det i hendes familie meget utbredte sværmeri for alt engelsk. Ikke længe efter bosættelsen paa Kongsberg blev foged Collett forlovet med hende, og d. 15de oktober 1797 stod deres bryllup paa Buskerud.

I 18 aar var Collett embedsmand paa Kongsberg. Denne by kappedes dengang i folkemængde med Christiania og der bodde mange embedsmænd deroppe, som var knyttet til sølvverket, bergseminariet eller mynten. Men bergstaden var et dyrt levested, da man der fra gammel tid var vant til at leve paa en stor og selskabelig fot. Samtidig hersket megen nød blandt den lavere befolkning, idet sølvverket dengang var i sin mest kritiske periode med stadige driftsunderskud, som foranlediget avskedigelsen av mange arbeidere og tilslut, i 1804, ledet til beslutningen om verkets nedlæggelse.

¹ Se foran side 146 o. flg.

Tilstanden inden den store arbejdsstok blev nu forvilet, og det gjaldt at faa fattigforholdene ordnet saa hurtig som mulig. Dette gav fogden Collett meget at bestille. I 1805 blev han beordret til at tiltræde oberbergamtet i alle sager som angik de ved sølvverkets nedlæggelse opstaaede forhold, og han utarbejdede da en beregning og plan for ordningen av stedets fattigvæsen med arbejdsindretninger og undervisningsanstalter. Denne plan blev lagt til grund for sakens videre behandling av en kommission hvorav han var medlem, og hvis forslag i det væsentlige er befulgt i den bekjendte anordning om fattigvæsenet paa Kongsberg av 31. oktbr. 1806. Samtidig utnævntes han til medlem av direktionen for dette fattigvæsen.

I krigsaaret 1808 var han sterkt optat av hærens utrustning, navnlig med klær, og han foreslog at man dertil skulde anvende det Kongsberg-ske fattigvæsens betydelige klædesbeholdning, hvilket forslag kom meget beilelig og blev grepet

med begge hænder. Likeledes stod han i spidsen for en komité som virket for indsamling av penger, sædefrø og islandsk mose til indblanding i kornet, og i juni 1808 fik han sendt avsted en hel del kornlæs til hjælp ved pløining og saaning i de nødlidende grænsedistrikter. For arbeidet hermed mottok han en varm takkeskrivelse fra regjeringskommissionen, som indberettet saken til Kongen og tilføjet om Collett at „denne brave Mand alt længe forhen har været Commissionen hæderligen bekjendt, saavel for sin virksomme og

STATSRAAD JONAS COLLETT (1772—1851).
Maleri av Jac. Munch o. 1816.

retskafne Embedsførelse, som for sin patriotiske og agtværdige moralske Charakter.“¹ Indberetningen havde den følge at han d. 2den juli 1808 fik titel av virkelig kammerraad og d. 28de januar 1809 udnævntes til ridder av Dannebrog.

Fra krigens udbrud, høsten 1807, daterer sig et venskab med en ret merkelig oprindelse mellem Collett og en englænder, sir *Thomas Acland*. I 1807 var den foran side 190 nævnte mr. *Lamotte* paa reise her i landet med to engelske adelsmænd som nylig havde fuldført sine studier i Oxford, og hvorav den ene var baronetten *Thomas Dyke Acland* (f. 1787, † 1871), som senere blev et fremragende medlem av underhuset. Mens de var paa reisen, brøt krigen med England ut. Alle 3 arrestertes paa Kongsvinger i slutningen av august 1807 og sendtes først til Akershus og derfra til Kongsberg hvor de holdtes under opsigt i flere uker, indtil det i begyndelsen av november tillotes dem at drage tilbage til sit fædreland. Under interneringen paa Kongsberg kom de reisende i venskabelig forbindelse med Collett og hans hustru, som fik anledning til at vise dem gjestfrihet og hjælpe dem paa forskjellig maate. Herom skriver *Lamotte* i sin reiseskildring: „ . . . Fogden Collett og hans fortræffelige hustru gjorde sig fortjent til vor særdeles taknemlighet. I ham fandt vi forenet ikke alene den i lærde og moderne videnskaper vel bevandrede mand og den retskafne øvrighetsperson, men ogsaa den udmerkede familiefar. Hvor mange opmerksomheter, smaa i sig selv, men dyrebare for os paa grund av deres gode hensigt, ødslet ikke denne hædersmand paa os? Han sendte os grønsaker, saa sjeldne i dette land, han laante os sine slæder, han gav os nyttige vink osv.“²

Mellem den engelske baronet og Collett-familien paa Kongsberg opstod ved den leilighet et venskab som siden aldrig kjølnet. Det ledet til en mangeaarig brevveksling og hyppige sendelser fra England av smukke gaver, især engelsk literatur. Forbindelsen fortsattes ned i 2det led av begge familier og havde flere gjensidige besøk tilfølge. I 1814 viste sir *Thomas* sin sympati for vort land og sine norske venner ved at optræde i parlamentet som en varm forsvarer av Norges sak.

I krigsaarene tiltok fattigdommen ogsaa i landdistriktet omkring Kongsberg. Collett anstremte sig meget for at raade bod herpaa

¹ Budstikken for 1808, s. 96—97, 102—4 og 135—36.

² Voyage dans le Nord de l'Europe dans l'année 1807 par A. Lamotte, Londres 1813, s. 120.

og skaffe en varig bedring i elendigheten, og han var heldig i de midler, han anvendte — navnlig ved indførelse av et ordnet fattigvæsen, forbundet med husflid og industri. Ved fattigforstanderne lot han blandt de fattige utdele lin og uld til spinding og garn til vævning, betalte spindere og vævere, træskjærere og andre fattige haandverkere for sit arbeide efter en fast pris, fik vadmelet stampet og lerretet bleket og forestod varenes salg, hvis overskud kom de fattige tilgode. I slutningen av 1810, da denne ordning havde vist sig gavnlig baade for fattigforsørgelsen og for utbredelsen av industri, søkte han Selskabet for Norges Vel om et laan av 3000 rdl. til industriindretninger i distriktet. Laanet tilstodes, og vel et aar derefter havde han den glæde at kunne indberette, at der i 1811 alene i Sandsvær var tilvirket 10 000 alen vadmæl og teppetøi foruten et stort parti lerret og strie. Overskuddet av disse indretninger anvendtes til skolevæsenets forbedring. Derhos blev der efter tilskyndelse av det nævnte selskap oprettet en distriktskommission for Kongsberg, som arbeidet til de samme almenyttige maal som hovedselskapet og hvori Collett var formand.

Da grev *Wedel-Jarlsberg* i 1813 søkte avsked fra amtmandseembedet i Buskerud, uttalte han i sin ansøgning ønsket om at faa Collett til eftermand, idet han anbefalte ham som „en af Norges mest fortjente og agtede Embedsmænd“, hvem den offentlige stemme allerede længe havde udmerket som en „ædel, kunskabsrig, oplyst og virksom Mand.“ Rentekammeret indstillet ogsaa Collett, „hvis udmærkede Duelighed, Retskaffenhet og Virksomhed“ var det „paa det fordelagtigste bekjendt“, og d. 30te mars 1813 utnævntes han til amtmand i Buskeruds amt, hvilket embede han flere ganger midlertidig havde bestyret som konstituert. Efter *Wedel-Jarlsberg* rykket han tillike op til første medlem av direktionen for Kongsbergs fattigvæsen, hvorhos det paalagdes ham at overta sin formands forretninger med overtilsynet med Kongsbergs jernverk og de Kongsbergske skoger.

Han havde ikke været amtmand et aar tilende, da begivenhetene i 1814 aapnet ham en ny og mere betydelig virkekreds. Han var blandt de mænd som prins *Christian Fredrik* sammenkaldte til notabelmøtet paa Eidsvold d. 16de februar 1814, og hørte her til dem som bestemt fraaadet prinsen at erklære sig for konge i kraft av sin arveret, idet han med grunde hentet fra den almindelige retslære

paastod, at bestemmelsesretten over Norges krone var hjemfaldt det norske folk. Han tilføiet at denne opfatning av forholdet ogsaa var den, som efter hans mening stemte med folkets almindelige ønske.¹

Faa dage efter hjemkomsten fra dette møte mottok han fra prinsen opfordring til at indtræde i det regjeringsraad, som denne agtet at danne, og konstituere sin yngre bror foged i Buskerud Johan Collett til amtmand i sit sted.

Han fulgte dette kald og utnævntes d. 2den mars 1814 til medlem av det samme dag dannede regjeringsraad, hvori han overtok „2det Departement“ (for de indre anliggender), hvorunder henlagdes samtlige til den „indvortes“ bestyrelse henhørende saker, forvaltningen av det beneficerte gods og de offentlige stiftelser, politivæsenet vei- og telegrafsaker, post- og skyssvæsenet samt sessionsaker.

Denne embedsstilling paalagde ham et overmaade strengt arbeide. Departementet maatte først organiseres, og den hjelp som dertil i en hast kunde tilveiebringes var kun ringe. Han var, skrev han i et brev til Jac. Aall, fra begyndelsen og like til det overordentlige stortings slutning saa overvældet av administrative forretninger, hvortil han saagodtsom ingen assistanse havde, at han næsten bestandig var bundet til skrivebordet, likesaa meget bureauchef som departementschef.

Under riksforsamlingen opholdt han sig for det meste paa Eidsvold som det midlertidige regjeringssæte, men bodde avsides fra forsamlingsstedet og var bestandig beskjæftiget med sine departementsforretninger, i den grad at han ikke engang kunde indfinde sig ved prinsens soireer, hvortil han ofte tilsagdes, men jevnlig undskyldte sig. I konstitutionen av 17de mai og valget av Christian Fredrik til Norges konge saa han en glædelig begyndelse for den nye stat, men han kunde ikke skjule for sig selv at landets stilling var kritisk, og tanken paa de farer fædrelandet gik imøte formørket hans glæde. „Saaledes er“, skriver han d. 15de mai fra Eidsvold til sin hustru, „det store Værk fuldbragt. Vi have faaet en Constitution, politisk Frihed og en Konge. Give nu Gud, at Enden maatte blive god, og at han maa herske med Held, som jeg troer han vil herske med

¹ Jfr. et brev fra Collett til Jacob Aall av $\frac{5}{3}$ 1841 i Fayes haandskriftsaml. i rigsarkivet. Et kort utdrag findes i Aalls Erindringer (2den utg.), s. 348—49. — I jubilæumsverket „Eidsvold 1814“ skriver professor H. Koht (s. 105): „Hele hans [Colletts] liv vidner om at han med al sin helstøpte retsvilje holdt paa folkestyre i staten, og han tænkte visselig ikke anderledes i 1814.“

Hæder. Men Fremtiden er mørk og Horizonten skyetung. Alexander truer og Sverrig ligesaa. England er taus. Vi kan blive meget ulykkelige, men vanskelig undertvungne. I Guds Haand staaer det Hele . . . Overalt byder Æren enten at strande med Skibet eller hielpe at bringe det i Havn. Loddet er nu kastet, og vi faaer dele broderlig med hinanden Faren som Æren.“

Efter riksforsamlingen beholdt den nyvalgte konge de daværende regjeringsraader, som nu fik titel av statsraader, og Collett vedblev at være chef for indredepartementet. Under de nærmest paafølgende i landets historie saa betydningsfulde maaneder, hvorunder tilførselen fra utlandet var saagodtsom stoppet ved blokade av fiendtlige krydsere, havde regjeringen en overordentlig vanskelig stilling, optat som den var ikke alene av landets nye administration, men ogsaa av travle forberedelser for krig og forhandlinger med de fremmede magters sendebud. Det er klart at der herunder maatte falde store vanskeligheter at løse for det faatallige regjeringskollegium, og der fordredes av dettes enkelte medlemmer baade statsmandsdygtighet og en god portion koldblodighet og takt. I slutningen av juli, da krigen med Sverige utbrød, traadte Carsten Tank ut av regjeringen, og midt i august trak ogsaa statsraad Haxthausen sig tilbake, hvorefter der kun var igjen 4 statsraader — *Rosenkrantz, Sommerhielm, Collett og Aall* — til at bære regjeringens byrder.

I første halvdel av august holdtes statsraadet i Kongens hovedkvarter i Smaalenene, oftest paa Moss. Fienden var rykket ind i landet og stod ved Glommen. Fredriksstad havde kapitulert og Fredrikshald var omringet. Men statsraadene var fremdeles fulde av mot og iver for rikets forsvar, og endnu efterat Christian Fredrik havde traadt i fredsunderhandlinger med Carl Johan, raadet de Kongen i et møte paa Moss d. 13de august indstændig til, forinden nogen vaabenstilstand blev indgaat, at gjøre et hovedangrep paa fienden „for nationens og armeens ære“. Christian Fredrik gav som bekjendt et øieblik efter for disse opfordringer og avsendte en angrepsordre (som paaskyndtes af statsraad Collett), men en halv time derefter sendte han kontraordre, og i et paafølgende statsraad, hvor han fremlagde Carl Johans forslag til vaabenstilstand og fred, erklærte han at han vilde nedlægge kronen i stortingets hænder, og paalagde statsraadene *Collett og Aall* at træde i underhandling med generalene *Bjørnstjerna og Skiöldebrand*, som av kronprins *Carl Johan* var sendt til det norske

hovedkvarter med forslag til vaabenstilstand. Collett og Aall vægret sig først ved at overta dette ubehagelige hverv, idet de skjønte at de ved forhandlingene vilde være bundet ved de indrømmelser som Kongen allerede havde gjort, men de maatte gi efter for hans indstændige anmodning og gik fra statsraadet like til møtet med de svenske kommissærer. Resultatet av underhandlingene der frembød overordentlig store vanskeligheter som det dog lykkedes Collett og Aall at overvinde, var som bekjendt vaabenstilstanden og konventionen i Moss av 14de august 1814. Herom skrev Collett mange aar derefter til Jac. Aall (d. 24de juli 1842) at „om vi i Negotiationerne maatte finde os i meget, som forud var concederet og saaledes ikke kunde bevirkes forandret, udrettede vi dog saa meget, pour sauver l'honneur, at Armeernes Stilling blev i statu quo og den svenske Armee ikke kom til at cantonnere nær Christiania under Storthinget til Gene for Discussionerne og Vanziir for National-Æren“.

Aall siger i sine Erindringer om forhandlingene i Moss, at det har lykkedes de norske fredskommissærer „at udføre med Klogskab og Held et vanskeligt Fædrelands-Anliggende i det farlige Overgangs-Øieblik“. Da der senere opkom uhjemlede rygter om hvad der havde tildraget sig i statsraad i Moss og ved konventionens avslutning, foranlediget statsraadet selv nedsat en undersøkelseskommission hvormed det næste odelsting traadte i forbindelse. Odelstinget kom imidlertid d. 22de novbr. 1814 til det resultat at der ikke var nogen grund til anke over statsraadene Rosenkrantz's, Sommerhielms, Colletts og Aalls forhold, da „de havde gjort deres Pligt“.

Et par dage efter Mossekonventionen traadte Christian Fredrik tilbage fra regjeringen, hvis ledelse han overdrog statsraadet som derpaa i 11 uker, indtil det nye kongevalg, førte regentskapet. I tidsrummet til 13de oktbr., da stortinget tilforordnet statsraadet to nye medlemmer, Hegermann og Fasting, bestod dette kun av *Rosenkrantz, Collett, Aall og Sommerhielm*, og fra 2den septbr. til 4de oktbr. er regjeringsprotokollen kun underskrevet av de 3 første.

Interimsregjeringen førtes med stor dygtighet. Der skulde i disse tider, hvor det stod og vippet mellem krig og fred, megen takt og koldblodighet til for at klare de mange skjær. Paa den ene side var der gjæring inden landets egen befolkning som maatte holdes i tømme, paa den anden side havde man en mistænksom og overmodig fiende hvis tropper kun stod nogen faa mil fra rikets hovedstad. Det gjaldt

at vaake over at vaabenstilstanden blev strengt overholdt, og at der ikke fra svensk hold skedde nogen uretmæssig indblanding i de norske anliggender, men at stortingets handlefrihet blev fuldt bevart. Og alle er her enige om at erkjende, at interimsgjeringen viste megen dygtighed og fasthet i opretholdelsen av rikets værdighet. Paa samme tid traf den forberedelser for optagelsen av en ny kamp i forsvarsstillinger bak Christiania for det tilfælde at krigen atter skulde bryte ut. Om dens virksomhet i det hele siger Jac. Aall i sine „Erindringer“ at „Historien vil give disse Mænd som et Statsraadssamfund det Eftermæle, at de opfyldte vanskelige Embedspligter med Held og et fædrelandsk Sind, og at de med Klogskab og Værdighed forberedede den lykkelige Overgang til Norges nye Statsforfatning. I Landets kritiske Periode, under Krigen 1814 viiste flere blandt statsraadets Medlemmer et Mod og en Conduite, der neppe tilbørligen er bleven paaskjønnet“.¹ Om Collett skriver Aall specielt at „det faldt i denne agtede Embedsmands Lod, som nu efter et virksomt og gavnligt Embedsliv lever rolige Dage i sin Alderdom, at vise sit Fædreland de mest vigtige Tjenester, hvorom Historien har at tale.“

Efter Norges forening med Sverige traadte Collett d. 18. novbr. 1814 over i det efter forslag av grev Wedel dannede statsraad og overdroges bestyrelsen av indredepartementet. Aaret efter, d. 9de januar, blev han ridder av Nordstjerne-ordenen „for Indsigter og ædel Virksomhed som Embedsmand og Fortjenester i Henseende til gavnlige Industri-Indretningers Forbindelse med Fattigforsørgelsen“, hvormed sigtes til hans før nævnte virksomhet i Numedal og Sandsvær. I 1816—17 var han et aars tid medlem av statsraadsavdelingen i Stockholm, og i 1818 fulgte han kong Carl Johan paa kroningsfærden til Trondhjem, hvor han d. 6te septbr. utnævntes til kommandør av Nordstjernen og bar scepteret ved kroningen den følgende dag.²

Ved departementernes omordning i 1818 blev indredepartementets forretninger fra 1ste januar 1819 henlagt under finansdepartementet, og det bestemtes at Collett indtil videre skulde forestaa marinedeporte-

¹ Paa lignende maate uttaler prof. dr. Y. Nielsen sig i sin bog om Grev Herman Wedel-Jarlsberg II s. 265.

² Her kan ogsaa anføres, at han i 1824 optoges i videnskapselskapet i Trondhjem, at han i 1832 blev æresmedlem av det svenske „Linnéske Samfundet“ og 1837 indvalgtes i „Det Kgl. Nordiske Oldskrift-Selskab i Kjøbenhavn“, som derigjennem ønsket at tilkjendegi ham „sin Høiagtelse i Anledning af den Deeltagelse, han viste Selskabets Sag“.

mentet. Han bestyrte nu i nogen aar forskjellige departementer, indtil han d. 5te aug. 1820 paany tiltraadte statsraadsavdelingen i Stockholm. Under opholdet der i 1821 fik han at gjøre med den fatale Bodøsak, som behandledes i kombinert statsraad, hvor Collett og hans norske kolleger gjorde sit bedste for at oplyse Kongen om sakens rette sammenhæng og godtgjøre det uberettigede i de engelske krav, uten at de dog formaadde at bryte motstanden i Sverige og bringe saken til en for Norge ønskelig avgjørelse.

I 1827 blev Bodøsaken optat til behandling i odelstinget. Protokolkomiteén mente at statsraadsavdelingens medlemmer, *Anker*, *Collett* og *Fasting* skulde ha protestert mot visse av Kongen fattede beslutninger, og den indstillet paa riksretsaktion mot de to sidstnævnte (*Anker* var død i mellemtiden), men odelstinget fandt at der „i betragtning av de under denne sak forekommende særdeles omstændigheter“ ikke var tilstrækkelig grund til at beslutte riksretstiltale mot nogen av dem.

Kort efter hjemkomsten fra Stockholm i 1821 fik Collett paalæg om fra begyndelsen av det følgende aar at forestaa departementet for finans- handels- og toldvæsenet, hvis chef, grev *Wedel*, da havde søkt avsked og foreløbig fritoges for sine forretninger som statsraad. Den endelige bestyrelse av dette departement, som paa grund av rikets finansielle vanskeligheter var den besværligste av alle regjeringens avdelinger, blev ham overdraget ved grev *Wedels* uttrædelse av statsraadet d. 5te oktbr. 1822, og han var derefter finansminister saalænge han sat i regjeringen, ialt i 15 aar.

Han begyndte under litet gunstige forhold, da der paahvilte statskassen en trykkende gjæld i anledning av et i 1820 paa haarde vilkaar optat statslaan („tyvelaanet“) og en med Danmark sluttet konvention om en statsgjæld til dette rike paa 3 millioner rdl. hbg. banko. Det gjaldt da straks at skaffe tilveie den i 1822 forfaldne del av gjælden til Danmark. Efter hans forslag blev der i dette øiemed i løpet av vaaren 1822 optat først to smaa indenlandske og derpaa et noget større utenlandsk laan, alle paa strenge betingelser for statskassen, men da der heller ikke var nogen utsigt til, at landet ved egne midler skulde kunne utrede de øvrige avdrag av den danske gjæld, maatte man ut paa høsten i samme aar atter ty til et utenlandsk laan mot pant i tolden. Med disse midler blev regjeringen istand til paa en gang at betale hele gjælden til Danmark, og derved opnaedes en betydelig nedsættelse i det resterende gjældsbeløp. Nu var man da over

de værste vanskeligheder, og siden bedredes finansene aar for aar. I et brev til Collett av 19de aug. 1823 skrev Kongen til ham: „Der staar kun tilbage at uttrykke for Dem min fulde tilfredshet med den iver og den virksomhet, De stadig har utfoldet, siden De kom i spidsen for finansdepartementet. De offentlige betalinger sker i regelmæssig orden, og dette er et hovedpunkt i alle stater. Denne orden har ikke altid eksistert i Norge, og det er med fornøielse, at jeg tilskraver Deres bestræbelser denne lykkelige forandring, og jeg er Dem tak skyldig for de resultater, som er en følge av de gode forføininger De har truffet . . .“¹

Stortinget i 1824 fandt nu stillingen saa gunstig, at det i statsbudgettet for 1824—27 kunde gjøre et stort nedslag i de direkte skatter (land- og kjøpstadskatten), og det nye statslaan som i 1825 optoges til indfrielse av „tyvelaanet“, sluttedes paa gode vilkaar der viste, at statens kredit allerede var vokset ganske betydelig. De to følgende statslaan av 1828 og 1834, de sidste under Colletts finansstyrelse, viste likeledes meget heldige resultater, idet det lyktes at tilveiebringe dem paa bedre betingelser end de, stortinget havde opstillet ved beslutningen om deres optagelse. Kongen uttalte ogsaa om det sidste statslaan sin tilfredshet med den maate, hvorpaa Collett havde „avgjort denne for statskassen saa gunstige og for Norges finansielle stilling saa betryggende laaneoperation“. Toldindtægtene var ved disse tider i saa sterk tilvekst, at finansdepartementet i begyndelsen av 1826 vovet at tilraade at tolden paa de vigtigste utførselsartikler, træl, fisk, tran, jern og kobber indtil videre skulde nedsættes dels til tre fjerdedele dels til halvparten av de gjældende sats. Forslaget herom bifaldtes ved en provisorisk anordning og tiltraadtes av stortinget i 1827.

Til rikets gode finansielle stilling i 30-aarene bidrog foruten toldindtægtenes vedvarende stigning ogsaa den heldige vending det tog med Kongsberg Sølvverk. Dette var i en række av aar drevet med tap, hvorfor stortinget i 1827 bemyndiget regjeringen til at sælge det, og da der ikke kom noget antagelig bud, gjentok stortinget i 1830 beslutningen om, at verket skulde søkes solgt ved auktion. Minimumsprisen fastsattes til 75 000 spd. (300 000 kr.) som ogsaa blev budt paa en auktion i 1832, men sølvverket havde da allerede i nogen tid havt en lønnende og meget forhaabningsfuld drift, og efter Colletts

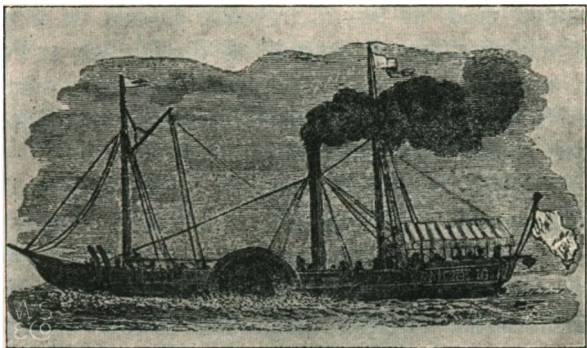
¹ Av en saml. franske breve fra kong Carl Johan til Collett.

forslag besluttet regjeringen at sætte sig ut over stortingets bestemmelse ved ikke at approbere budet. Dette viste sig at være et meget heldig skridt, som godkjendtes av det følgende storting, og mens den egentlige sølvverksdrift ved begyndelsen av 1830 var i en betydelig underbalanse, kunde den ved utgangen av 1834 opvise et overskud av over 2 millioner kroner. Jacob Aall siger i sine „Erindringer“, at „det var Colletts Udholdenhed og Mod til at overskride en indkneben Linie i Budgettet, som hindrede Verkets Undergang“.

Under stortinget i 1827 var forholdet mellem Kongen og stortinget meget spændt. Tingets oppositionelle holdning gav sig bl. a. tilkjende i en indstilling fra protokolkomiteen, som ledet til at Collett til stor ærgrelse for Carl Johan ved odelstingsbeslutning sattes under tiltale for riksretten fordi han ved foredrag havde bevirket: 1) at der var utstedt tre provisoriske anordninger om told, handel og sjøfart, som mentes at være grundlovsstridige; 2) at nogen av stortinget bevilgede pensioner ikke var utbetalt, og at de av stortinget reviderte gage- og pensionslister var forelagt Kongen til approbation samt 3) at forskjellige utbetalinger av statskassen dels mot, dels utenfor stortingets beslutninger havde fundet sted. Saaledes havde han for at tilveiebringe større regelmæssighet i postgangen mellem Fredriksvern og Danmark og for at raade bod paa savnet av en pakkepostindretning i oktober 1825 (paa en tid da stortinget ikke var samlet) bestilt i England 2 dampbaater, „Constitutionen“, og „Prinds Carl“, de første skibe av dette slags som landet kom i besiddelse av. Vaaren 1827 blev disse fartøier sat i ukentlig post- og passagerfart, det ene mellem Christiania og Christianssand og det andet i rute paa Gøteborg og Kjøbenhavn.

Ved riksretsdom av 29de oktober 1827 blev saken for 3die posts vedkommende avvist som for tidlig anlagt, og i de andre poster blev Collett frikjendt. I det almindelige omdømme regnedes anskaffelsen av de to dampskibe ham naturligvis kun til fortjeneste. „Dampskibsarten har han“, siger Aall i sine Erindringer, „ved en rask Embedsfærd fremkaldt og derved paa flere Maader frembragt Liv i Landets Virksomhed, og det uden Tvivl længe før end dette ellers vilde være skeet“. Da Drammen i 1838 fik sit første dampskib, havde han den tilfredsstillelse at Drammenserne opkaldte det efter ham „Statsraad Jonas Collett“. Det gik først i rute mellem Drammen og Christiania, men blev solgt i 1841 og gik siden i forskjellig fart, bl. a. til hovedstadens utfartssteder paa Bygdø.

Med Kongen stod han sig i regelen godt, som man kan se av de mange breve han i aarenes løp fik fra ham. Over riksretstiltalen var Carl Johan meget vred, da han fandt at den egentlig var rettet mot kongemagten, og denne tiltale synes yderligere at ha befæstet statsraaden i hans gunst. Det er blit sagt at den kongelige yndest skrev sig fra, at Collett altid var føielig og eftergivende i forholdet til Majestæten. Og det er klart nok, at det ofte kunde være vanskelig for en statsraad at hævde sin overbevisning i norske saker likeoverfor en personlighet som kong Carl Johan med hans store selvfølelse og selvraadighet, hans sydlandske hidsighet, og hans svenske syn paa unionen og mangel paa forstaaelse av nordmændene, som han mistænkte for revolutionære tilbøieligheter. Men der er paa den anden side flere vidnesbyrd om, at Collett ofte optraadte med fasthet

DAMPSKIBET „STATSRAAD JONAS COLLETT“.

Tegning i et Drammensblad o. 1838.

overfor Kongen og aldeles ikke var ræd for at si ham imot naar det gjaldt en sak av vigtighet.

Saaledes skriver statsraad Peter Motzfeldt (i „Breve og Optegnelser“, Christiania 1888 s. 99) til stiftamtmand Christie d. 15de mars 1816, at han var meget glad over at Collett skulde til statsraadsavdelingen i Stockholm i Krohgs sted; „thi jeg anser C. for at være meget bestemt, og dette er nok den vigtigste Egenskab paa den Post“. Det er allerede nævnt hvorledes han optraadte i Bodøsaken. Og fra hans statsraadstid i Stockholm i 1821 beretter hans datterdatter, Johanne Vogt, i sin bog „Statsraad Colletts Hus“ om et oprin med Kongen i statsraadet, hvorunder denne blev saa heftig fordi Collett motsa ham at han gav ham avsked paa stedet. Statsraaden havde allerede begyndt at pakke ind for sin tilbakereise, da der midt om natten kom bud til ham om at komme op til Kongen. Denne omfavnet ham og kysset ham og sa at alt var glemt.

Et nyt vidnesbyrd er fremkommet i et nylig offentliggjort brev til kong Fredrik VI fra den danske chargé d'affaires i Dresden, *Irgens-Bergh*, en født nordmand, som var i Christiania i 1824 og skriver om norske forhold. Om Collett anfører han, at han „nyder megen Agtelse for sin Arbeidsomhed, Sindighed og Fasthed, saavel med Hensyn til Affairernes Gang som i at modsætte sig Kongens Villie, naar denne ei er constitutionsmæssig. Det var ham, som ligefrem sagde til Kongen at han uden Lov og Dom ei kunde afsætte Underdommerne og fik til Svar: „Men Dem kan jeg dog afsætte“. Det var ogsaa ham som spurgte Kronprindsen om Bevæggrunden til Forbudet mod at høytideligholde Dagen da Constitutionen var bleven proclameret paa Eidsvold, og fik til Svar av Prindsen, at han frygtede Kongens Opfarehed. Men just denne Popularitet, som Collett nyder, er Skyld i at han og hans Frue, som er Statsdame, overøses af Kongen med Naadebeviisning.“¹

Endelig har man Kongens egen uttalelse i et brev til Collett av 7de august 1827, skrevet i anledning av riksretstiltalen, hvori det heter: . . . . „De, hr. statsraad, var et av de første baand som knyttet mig til nationen, ved Deres deltagelse i konventionen i Moss. Deres medborgere skylder Dem den største taknemlighet for de tjenester De viste dem ved at forebygge en ødelæggende invasion og alle de ulykker en saadan fører med sig. De har ikke ophørt med at gjøre dem nye tjenester; De har endog utsat Dem for at mishage mig ved Deres raad“ . . . .

Dette vidner ialfald ikke om nogen stadig eftergivenhet fra Colletts side, og beskyldningen derfor kan godt tænkes at være fremkommet under hensyn til hans milde, sagtfærdige væsen og den mæglerrolle han saa ofte var nødt til at paata sig ved forhandlinger med Kongen om norske saker, snart for at opnaa noget til fordel for landet, snart for at forsone Kongen i de jevnlig forekommende kontroverser mellem ham og stortinget. Den 9de oktober 1825 viste Kongen ham et særlig tegn paa sin naade ved at utnævne ham til ridder av Serafimerordenen. To aar i forveien var han blit underkansler ved Hans Majestæts ordener i Norge. Høsten 1827 blev det ved statsminister Sommerhielms død ledige embede som statsminister ved regjeringsavdelingen i Stockholm tilbudt ham, uten at han dog vilde motta denne post. Som et „nyt bevis paa sin tilfredshed med en værdig

¹ Norsk histor. Tidsskrift 5. r. II s. 296—97.

embedsmand“ bestemte Kongen at Collett som ældste statsraad og „desuten chef for finansdepartementet“ fra 15de novbr. 1827 skulde oppebære et aarlig gagetillæg av 1000 spd. Men dette havde Kongen ikke ret til at gjøre, og stortinget i 1830 besluttet at tillægget ikke skulde bevilges, hvorfor ogsaa det tillæg Collett indtil 1ste juni 1830 havde oppebaaret (2628 spd.), av odelstinget i 1833 blev decideret ham til ansvar. Derimot besluttet stortinget d. 11te juli 1833 mot 2 stemmer at tilstaa Collett et gratiale av 3 000 spd., hvilket efter hvad der af debattene fremgaar, var at betragte som et tegn paa forsamlingens skjønnsomhet likeoverfor en embedsmand, „udmerket ved sin stilling og sit embedsforhold“. Collett tok imidlertid ikke imot dette gratiale. Ved stortingsbeslutning av 12te januar 1837 blev decisionsansvaret eftergit ham.

Efter grev Platens død i december 1829 undlot Kongen at besætte det norske statholderembede med nogen ny svensk mand, og overdrog statsraad Collett indtil videre at indta forsættet i den norske regering. „Jeg priser mig lykkelig — skriver han til ham d. 12te decbr. — ved i dette vanskelige tilfælde at ha i Christiania en embedsmand som Dem, der allerede har git saa mange beviser paa sin iver for det offentlige vel, sin forretningsdygtighed og sin hengivenhed for mig. De har ogsaa for ikke længe siden lært at kjende Deres samtidiges utaknemlighed“. Denne stilling som præsiderende i regjeringen havde Collett tidligere ofte beklædt midlertidig, naar statholderne Sandels og Platen var fraværende fra Christiania eller havde forfald, saaledes i den største del av aaret 1829.

I egenskap av regeringens første medlem havde han selskabelige repræsentationspligter, som kunde være baade besværlige og kostbare, men som han med bistand av sin hustru opfyldte til det yderste med al honnør. Av familiebreve og statsraadindens efterlatte almanakoptegnelser sees at der i Colletts repræsentationstid (i 1820 og 1830-aarene), navnlig naar kongefamilien var i byen, avholdtes hos dem den ene fest efter den anden, snart i „Stiftsgaardens“ (ministerhotellens) festlokale, snart i deres hjem i Kongens gate eller paa deres landsted Berg i Vestre Aker. Fru Johanne Vogt har i sin bog „Statsraad Colletts Hus“ berettet adskillig om deres mange og store selskaper, som dog neppe har faldt videre i statsraadens smak.

Foruten at avgi de sedvanlige regjeringsrapporter havde han tillike i særskilte breve at meddele Kongen saadanne oplysninger om

hvad der passerte, som ikke fandt plads i de officielle indberetninger, og paa sin side mottok han fra Kongen en række breve, hvori denne utenfor den almindelige regjeringsvei utviklet sine anskuelser om forskjellige anliggender og begjærte Colletts raad i dagens brændende spørsmål. Disse breve bærer talende vidnesbyrd om vanskelighetene ved førstestatsraadens stilling under den daværende Konge, især hvor det gjaldt at utjevne misforstaaelser mellem begge statsmagter, sprede Kongens misnøie med stortingets eller enkelte repræsentanters optræden og fjerne hans tvil om folkets lojalitet mot kongehuset og tilfredshet med foreningen med Sverige. Denne tvil kom i Kongens breve især til orde hver gang 17de mai var feiret, og Collett som ikke kunde dele hans opfatning om at denne dags høitideligholdelse var en demonstration mot rikernes forening og „et fiendtligt manifest mot den svenske nation“, synes forsaavidt aldrig at være kommet til fuld forstaaelse med Carl Johan, hvilket navnlig spores i dennes breve fra det sidste halvaar hvori Collett sat i regjeringen.

Ved forberedelsen av formandskapslovene i 1830-aarene havde han ogsaa vanskeligheter med Kongen, idet han virket for et selvstyre for kommunerne, som ikke faldt i dennes smak. Men tilslut gav Kongen efter, og den kommunalforfatning som vedtoges av stortinget i begyndelsen av 1837 — nogen maaneder efter Colletts uttrædelse av regjeringen — er i det væsentlige stemmende med den kgl. proposition som var forberedt og fremlagt av ham som statsraad. Formandskapslovene er, siger professor dr. Y. Nielsen i Grev Wedel-Jarlsberg (III s. 507) „det vakreste, betydeligste Mindesmerke over Colletts Statsraadstid.“

Like til aaret 1836 vedblev han at motta udmerkede beviser paa Kongens tillid. Carl Johan satte pris paa den erfaring og forretningsdygtighet, Collett i sin lange statstjeneste havde erhvervet sig; han glædet sig over at rikets finansvæsen var i fortræffelig orden, og at Colletts stilling til stortinget nu var gunstig. Fremdeles visste han at statsraaden var ham personlig hengiven, og endelig indeholdt riksrettsaken i 1827 og hvad dermed stod i forbindelse i Kongens øine en sikkerhet for at han i spørsmål av konstitutionel betydning vilde være et paalidelig vern for kongemagten. Disse omstændigheter bidrog væsentlig til, at Collett i flere aar tilfredsstillende kunde beklæde sin vanskelige post. Den undskyldende eller mæglende optræden, hvortil han imidlertid efterhaanden saa sig henvist, maatte

dog i længden medføre fare for at han ved en formodet eller virkelig eftergivenhet mot den ene statsmagt skulde miste tilliden hos den anden. Saaledes gik det ham ogsaa i 1836.

Med stortinget i 1836 var Kongen meget utilfreds. Hans sedvanlige forslag til forandring av grundloven i monarkisk retning (ved indførelse av absolut veto i lovsaker m. m.) blev forkastet uten engang at forelægges for en komité. Forhandlingene om kongens navnesiffer paa norske mynter (Carl III istedenfor Carl XIV Johan) og nogen forslag sigtende til at drive lovbeslutninger som ikke var sanktionert, igjennem uten sanktion, satte Majestæten i slet humør, og efterretningen om, at stortingsmændene høitideligholdt 17de mai ved et festmaaltid i Hotel du Nord, skaffet ham ny ærgrelse. Den 9de juni skrev han til Collett at han maaske vilde opløse tinget.

Forgjæves søkte statsraaden at faa Kongen til at se lysere paa forholdene, idet han fremhævet det uskyldige ved festligholdelsen av 17de mai og om stortingets virksomhet uttalte, at dette „har troet sig forpligtet til at udføre sit constitutionelle Hverv overensstemmende med sin Overbevisning.“ Formodentlig har han ogsaa fraaadet at opløse stortinget. Men herved undergravet han bare den tillid, kongen næret til ham som en støtte for kongemagten. Ved stortingets beslutninger i juni 1836 i anledning av pensionslisternes revision og opgjøret av armébudgettet bestyrkedes Carl Johan i sit forsæt, da han fandt, at stortinget her havde gjort indgrep i kongemagtens prærogativer, og d. 2den juli besluttet han at stortinget d. 8de s. m. skulde opløses.

Budskapet herom og vedkommende statsraadsprotokol ankom til Christiania d. 6te juli om aftenen og bragtes av kureren op til Collett, som opholdt sig paa sit landsted Berg ovenfor Ullevaal. Statsraaden reiste endnu samme aften ind til Christiania, hvor han sammenkaldte statsraadmøte til næste dags morgen, og sendte bud efter stortingets præsident, *Sørenssen*, og budgetkomiteens formand, *Rye*, som han underrettet om den forestaaende opløsning og hvad der var foregaaet i statsraadmøtet i Stockholm d. 2den juli, hvor to av statsraadsavdelingens medlemmer, men ikke statsminister *Løvenskiold*, havde fraaadet den kgl. beslutning. Det har vel været Colletts tanke med denne fremgangsmaate, at stortinget vilde benytte tiden før opløsningen til av al kraft at behandle og avgjøre færdige indstillinger om vigtige budget- og skattesaker¹. En av hans kolleger (statsraad Holst)

¹ J. H. Vogts „Optegn. o. sit Liv“ s. 159. Wergelands Biogr. „Merkelige Nordmænd“ s. 72.

har ogsaa antaget¹, at han ved de to nævnte formaende stortingsmænds indflydelse haabet at kunne virke beroligende paa stortinget og forebygge overilede beslutninger. Det tør være, at begge disse grunde har staat for ham, men de avgir ikke et tilstrækkelig forsvar for, at han foretok dette vigtige skridt paa egen haand, uten at ha samraadet sig med sine kolleger. Hans handlemaate maatte fra kongemagtens side ansees som et feilgrep, idet de paafølgende begivenheter viste, at han havde forregnet sig med hensyn til stortingets optræden.

Den 7de juli 1836 blev tinget ved en statsraad officielt underrettet om at det dagen efter skulde opløses, og uten videre at indlate sig paa budget- eller lovsaker benyttet det resten av samlingstiden til at træffe foranstaltninger i anledning av den besluttede opløsning og de av Kongen paany fremsatte forslag til forandringer i grundloven. Samme aften vedtoges en adresse til Kongen og en anmodning til regjeringen om i betimelig tid inden opløsningen at meddele stortinget hvad derom var passert i statsraadmøterne i Stockholm og Christiania. Denne anmodning blev i statsraad d. 8de juli — et par timer før opløsningen — enstemmig besluttet imøtekommet², og efterat ha faat de forlangte dokumenter utlevert bestemte odelstinget, at statsminister Løvenskiold skulde sættes under tiltale for riksret, fordi han ikke havde protestert mot Kongens beslutning. Hermed blev man færdig umiddelbart før stortinget opløstes.

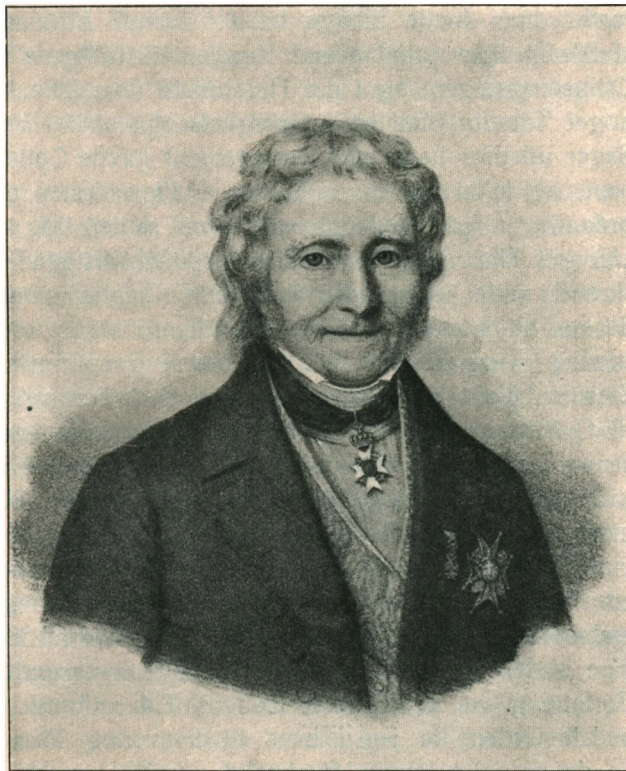
Efterretningen om disse begivenheter vakte naturligvis misnøie paa høieste sted, da det mot stortinget rettede slag i virkeligheten var

¹ P. C. Holsts „Efterladte Optegnelser“ s. 246.

² Angaaende de omstændigheter, hvorunder dette skedde, har statsraad Colletts brorsøn, den senere amtmand i Akershus Johan Collett, i 1840-aarene nedtegnet følgende, uten tvil efter meddelelse av statsraaden: „Oncle paapegede det Ufuldstændige i Statscoupet derved, at man sendte Protocollen angaaende Opløsningen med [Cureren]. Dette var unødvendigt. Resolutionen havde jo været nok. Da nu Protocollen blev forlangt, kunde man ikke negte den. Oncle fandt det desuden uværdigt og feigt, at man vilde handle i Skjul og ei være sig sine Meninger bekjendt. Statsraadet søgte dog at gjøre denne Feil uskadelig derved, at man først expederede Protocollen saa seent, at der ei vilde være bleven Tid til at gjennomgaae den og fatte Beslutning. Statsraadet troede ogsaa, at Odelstinget ei vilde i en saadan Fart decretere Rigsret, da Protocollen jo indeholdt Kongens detaillerede Grunde for Opløsningen. Disse maatte dog fortjene en nærmere Drøftelse. Men det hjalp ei . . . Under Hviletiden i Odelstinget den 8de sendte Oncle Bud efter [Odelsthingspræsidenten Sorenskriver C.] Falsen for at gjøre ham Forestillinger mod Rigsret, men Falsen udeblev.“

avparert. Med den norske regjering og særlig med dens formand var Kongen misfornøiet, fordi der var git stortinget adgang til at gjøre sig bekendt med forhandlingene i statsraadet i Stockholm, og fordi stortinget forinden selve opløsningsdagen var blit underrettet om at det skulde opløses. Colletts forsvar for regjeringens og sin egen optræden blev

heller ikke vel optat av Kongen. Vistnok er statsraad Vogts beretning om „at Collett med Posten, som afgik den 8de Juli, inden Regjeringen havde bestemt sig [for Protokollens Udlevering], havde skrevet til Kongen, at Udleveringen vilde blive nægtet . . . og at Kongen derfor, som naturligt, blev forundret og forbittret, da han af Collett underrettedes om, at Udleveringen var eenstemmigen besluttet og derefter

STATSRAAD JONAS COLLETT (1772–1851).

Maleri av Görbitz.

iværksat“ — bygget paa et upaalidelig rygte, som Vogt anfører efter grev Wedel. Men Kongen lot sig ikke rokke i den opfatning at „man“ ved den angivne leilighet havde „forsømt at haandhæve det kongelige prærogativ,“ og at stortingets begjæring om at faa regjeringsprotokollene utlevert og disses utlevering av den norske regjering var ulovlig.

Carl Johan besluttet nu atter at sætte en statholder i spidsen for regjeringen og utnævnte dertil d. 19de septbr. 1836 grev *Wedel*, som

foreslog, at Collett (og statsraad Diriks) skulde opfordres til at søke avsked, hvorpaa Kongen ogsaa, skjønt „med blandede følelser“, gik ind. Grevens bevæggrund til at forlange Colletts avskedigelse var efter statsraad Vogts erklæring den, at det var ham „ubehageligt nu, efter at Collett i flere Aar havde været Regjeringens Formand, at afløse ham i denne Egenskab og at Collett skulde blive i Statsraadet, men træde tilbage fra det nævnte Formandskab; dertil kom, at Wedel ikke mindre end Kongen misbilligede Colletts Conduite i Opløsningssagen, og i det Hele ansaa han ikke hans Bortgang som noget Tab for Staten.“ („Optegnelser“ s. 165.) Vogt tilføier at „paa Sager udenfor hans eget Departement havde Collett liden Indflydelse havt, og hyad der var udrettet, skyldes næsten ganske hans Underordnede.“ Ved denne strenge dom sætter dog professor E. Sars i „Norges Historie“ VI, s. 347, et spørgsmaalstegn. Den synes at være skrevet under et ensidig indtryk av begivenhetene i 1836, uten at der er tat hensyn til Colletts tidligere store fortjenester som hans samtid — og maaske i endnu høiere grad nutiden har hat øie for. Statsraad Vogt kan neppe personlig ha hat noget nærmere kjendskap til Colletts arbeide og betydning i regjeringen og departementet i de senere aar. Vogt var nemlig kun forrettende medlem av regjeringen i Christiania sammen med Collett fra høsten 1825 til høsten 1827, mens han, som optat av lovkomiteen, var ute av regjeringen netop i de 7 aar da Collett var førstestatsraad og saaledes har kunnet øve en væsentlig indflydelse paa regjeringssakenes avgjørelse. Naar Vogt endvidere (s. 254) anfører, at „Vanskelighederne for Statens Finantser vare under Greve Wedels Bestyrelsestid overvundne, og Statskassens Forfatning var i Statsraad Colletts Tid uafbrudt god og Alt i den bedste Orden, da jeg i hans Sted overtog Finants-Departementet,“ — da er dette forsaavidt absolut urigtig, som de finansielle vanskeligheter var meget store netop i 1822, da Collett avløste Wedel i finansstyrelsen, idet der dengang, som før nævnt, maatte optages ikke mindre end 4 statslaan.

Kongens beslutning om avskeden blev av grev Wedel personlig overbragt Collett, som efter hvad greven fortalte statsraad Vogt fandt den „aabenbare uretfærdig“. Den 10de oktbr. 1836 indgav han derpaa sin avskedsansøgning¹, som d. 10de novbr. s. a. tilstodes ham „i naade“ og med fuld gage, 3000 spd. (12000 kr.), i pension. Om

¹ Se prof. Nielsens bog om grev Wedel III, s. 492 o. flg.

pension havde han ikke uttrykkelig søkt, men regjeringen bemerket i sin indstilling om avskeden, at det var den bekjendt at Collett med en talrig familie ikke befandt sig i en saadan stilling, som satte ham istand til at undvære pension, og tilføiet at „med Hensyn til, at Statsraad Collett ei alene i en lang Række av Aar som Embedsmand særdeles hæderligt har tjent Staten i forskjellige vigtige Poster og senest i 22 Aar som Statsraad, men at han ogsaa i flere Aar uafbrudt har havt Forsædet i Hs. Maj.s norske Regjering og udført de Functioner, der paaligge en Statholder: saa formener Regjeringen, at der er fuld Føie til at bevilge den fulde Gage i Pension.“

Tanken paa at han nu ikke alene var sat ut av offentlig virksomhet, men ogsaa, som det syntes, havde paadraget sig Kongens misnøie, hvilte tungt paa Colletts ærekjære og meget følsomme sind. Det var ham derfor en trøst, da han kort efter avskeden mottok flere vidnesbyrd om at Kongens personlige følelser for ham ikke havde undergaat nogen forandring. Den 14de novbr. 1836 skrev Kongens privatsekretær (senere statsminister) *Due* til ham, „at selv i Dag, da Hs. Majestæt undertegnede Resolutionén [om Afskeden] sporede jeg en Deeltagelse fra Hs. Mts. Side, som, om De selv havde været nærværende, uden Tvivl vilde have ydet Dem nogen Trøst.“ Og da Collett vaaren 1837 indmeldte at han ønsket at reise til et tysk bad (Töplitz) med sin familie, lot kongen ham gjennem *Due* vite at han „med Glæde greb denne Leilighed til at bevidne ham, at de politiske og officielle Forhold ikke havde bevirket nogen Forandring i den personlige Interesse, som Hs. Mt. altid har næret for Dem . . .“

Stortinget i 1839 viste ham sin anerkjendelse ved enstemmig at bevilge den foreslaaede store pension ubeskaaret, hvilket skedde i henhold til en komité-indstilling, hvori det uttaltes at „Statsraad Colletts Fortjenester af Fædrelandet ere saa almindelig bekjendte og erkjendte, at Committeen er overbevist om, at den ikke blot antyder sin egen Anskuelse, men imødegaar Storthingets Villie ved at indstille ham til at beholde den for ham opførte Pension.“

Ved avskeden mottok han ogsaa fra andre kanter kjærkomne beviser paa at han omfattedes med overordentlig agtelse og hengivenhet. Smukke vidnesbyrd herom foreligger i breve fra statsminister *Løvenskiold*, fra hans „ærlige Ven“, den gamle admiral *Jens Schow Fabricius*, fra toldfunktionærer i Bergen med Eidsvoldsmanden, told-

inspektør *Christie* i spidsen og fra *Christie* personlig, fra *Jacob Aall* m. fl. Av brevet fra den sidstnævnte hitsættes følgende linjer:

„ . . . Jeg beder om Deres Tilladelse til at bevidne Dem min oprigtige Deeltagelse og dybe Bedrøvelse . . . som jeg i Sandhed deler med den største og bedre Deel af Deres Landsmænd. Det er ikke allene den Deel af Nationen, som dagligen har været Vidne til Deres redelige, indsigtfulde og heldige Embedsfærd, men ogsaa dens fjærneste Egne, som erkjende, at der aldrig gaves noget Tidspunct i Norges Finants-Historie, i hvilket Fædrelandet har gjort større Fremskridt i Statsfinantsernes Orden og Fylde, end det, da Finants-Bestyrelsen har været i Deres Hænder. I Deres Embedstid er i denne Henseende draget en lys Linie gennem vort Finantsvæsen, som i vor Historie aldrig vil blive udslettet, og Efterslægten vil taknemligen erindre den heldige Haand, som bestyrede det . . .“

Finansdepartementets personale indfandt sig in corpore og utbad sig tilladelse til at bekoste hans portræt malet i olje, og dette blev ophængt i departementschefens værelse, hvor det fremdeles findes. Stortingspræsidenten paa stortingets vegne, byens embedsmænd og deputerte for handelsstanden avlagde likeledes visit, og studentersamfundet bragte ham gennem en deputation og en adresse¹ sin hyldest. *Henrik Wergeland* som var formand i denne deputation, skrev til ham det smukke digt:

„Nu hertesyg og smertebøjd
Velkommen hjem fra Naadens Højd!

Velkommen til din Moders Gaard
Med Sjel saa reen som hvidt dit Haar!

Dit Navn var æret, nu har stort
din Fiendes Uretfærd det gjort.

¹ Studentenes adresse av 4de decbr. 1836, avtrykt i forrige udgave av dette verk, s. 205—206, er undertegnet av deputationen, som bestod av: *Henr. Wergeland*, cand. theol., *O. J. Broch*, cand. philosophiæ, *Knudsen*, stud. theol., *S. Sivertson*, studiosus, *H. E. Fearnley*, stud. theol., *Andr. Chr. Nisson*, stud. med., *Otto Schmidt*, stud. theol., *J. S. Wang*, stud. theol. og *A. Stabel*, stud. theol.— De ovennævnte breve og adresser findes i en i riksarkivet deponert samling av breve til statsraad C.; likesaa et utrykt brev til C. fra *Henr. Wergeland*, skrevet fra hans sykeleie d. 22/11 1844. Se ogsaa *Wergelands* digt til C. i „Statsborgeren“ (Udvalgte Skrifter, ved C. Nærup, IV. 139).

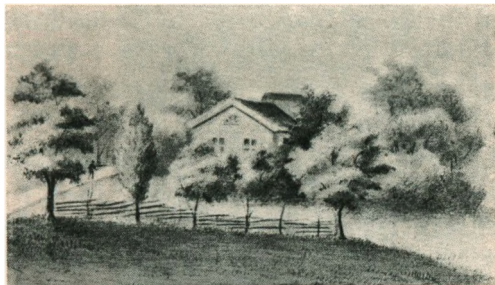
Hvor steg du højt, min kjække Søn!
Det frydede din Mo'er iløn.

I Stormens Tøjle greb din Haand
Den lagde vilden Sky i Baand.

Nu er den mat, men den er prøvt!
dit Øje viist, men kummersløvt.

Men mit skal vaage om din Fred
Stol paa en Moders Kjærlighed!" . . .

Hvad Collett følte ved at motta disse hædersbevisninger og venskapsord fra fjern og nær, har han uttrykt i et brev til Jacob Aall av 9de decbr 1836, hvor han siger: „Det er i skjøn-somme, agtede og ædelt-tænkende Medborgeres Deel-tagelse og Velvillie, at jeg finder Trøst i min Skjæbne, naar det falder tungt paa mit Hjerte, at jeg ikke læn-ger skal kunne være nyttig, men tvertimod det offentlige til Byrde.“ Han havde van-skelig ved at forsonne sig med

STATSRAAD COLLETT'S LANDSTED BERG.
Tegning af fyrdirektør Diriks o. 1850.

den bitre tanke, at han ikke mere skulde delta i det offentlige liv, eller, som han i 1841 selv skrev til Aall, at hans „øvrigte Levedage skulde henvinde ufrugtbar.“ Det maatte derfor være ham kjærkomment, da Aall ved den tid gav ham anledning til at kaste et tilbakeblik paa og kritisk gjennomgaa de store minder fra 1814. Derom vekslede han breve med Aall, og i løpet av 1842 fik han fra ham tilsendt manuskriptet til tre dele av „Erindringerne“ med anmodning om, at han vilde gjennomse verket „og ledsage det med forbedrende Anmærkninger.“ Han etterkom denne opfordring, og av de opbevarte breve saavel som bogen selv sees det at forfatteren har fulgt Colletts fremstilling bl. a. ved skildringen av det vigtige møte paa Eidsvold d. 16de februar 1814, og at han tillike som følge av de fra Collett mottagne opplysninger delvis har forandret sin oprindelige anskuelse om Christian Fredrik.

De sidste 14 aar av sit liv henlevet statsraaden i forholdsvis stilhet, om vinteren i sin gaard nr. 15 i Kongens gate (som han havde kjøpt 1816 av oberstløjtnant Haffner), hver sommer paa sin vakre landeierdom *Berg* i Vestre Aker. Paa denne gaard (som han i 1814 havde kjøpt av justisraad Osterhaus for 25000 rdl.) kunde han hvile ut fra det offentlige liv „og plante Kaal“ som han sagde.¹

Baade *Berg* og bygaarden var gjennom aarrækker samlingsstedet for den talrige slekt og mange gode venner. Hans egteskap med kusinen *Tina* Collett var meget lykkelig, bygget paa kjærlighet og hegnet av gjensidig respekt. I over 53 aar levet de trofaste ved hinandens side og fik følgende 12 børn, hvorav de 10 første fødtes paa *Kongsberg*, de andre i Christiania: 1) *Henriette* f. 1799 † 1857, g. m. stiftamtmand *Fredr. Riis*; 2) *Johan*, f. 1800 † 1877, justissekretær, g. m. a) *Fredrikke Thomasson*, b) *Grethe Diriks*; 3) *Caroline Petrea*, f. 1802 † 1804; 4) *Caroline*, f. 1804 † 1885; 5) *Martine*, f. 1805 † 1889, g. m. sin fætter justissekretær *Tom Collett*; 6) *Ellsabeth*, f. 1806 † 1883, g. m. sin fætter professor *Chr. Boeck*; 7) *Peter Jonathan*, f. 1808 † 1809; 8) *Karen Mathia Octava*, f. 1810 † 1811; 9) *Kaja*, f. 1812 † 1880; 10) *Jonas*, f. 1814 † 1858 protokolsekretær i høiesteret; 11) *Peter*, f. 1818, † som student 1848; 12) *Eugenie*, f. 1825 † 1851. Se nærmere om dem under 5te slegtled A.

Statsraaden var en fin, mildtdømmende og elskværdig mand, som vistnok kunde være „tilbagetrukket i sit Skal“, men gjerne havde et venlig ord til alle. Bedst befandt han sig i sin nærmeste familiekrede, hvor han omfattedes med stor hengivenhet, og i de senere aar av sit lange liv indtok han i slekten en næsten patriakalsk stilling som dens selvfølkelige overhode. Familiens medlemmer samlet sig med ærbødighet om den fornemme, stilsfærdige gamle mand med de milde brune øine og det søvløkkede haar. Det smukkeste træk i dette familieliv var maaske forholdet mellem ham og hans *Tina*, hvem han altid viste en rørende kjærlighet og en gammeldags ridderlig opmerksomhet.²

¹ Om statsraadens plantninger paa *Berg* og specielt om den „ganske tætte“ bøkskog som nu findes deroppe, efterat de plantede trær har formert sig ved selvskud, har overrettsakfører J. K. Borrebæk meddelt oplysninger i „Aftenposten“ for 1900 24/12 m. fl. st. Han nævner ogsaa en prægtig askeallé, hvor nogen trær maaler indpaa 4 meter i stammeomkreds, og som „sandsynligvis skriver sig fra statsraad Collett“. Han tilføier at Collett'ene i det hele, hvor de har holdt til, „har sat sig et enestaaende vakkert eftermæle, hvad beplantningen angaar.“

² Flere træk herav berettes i hans datterdatters, *Johanne Vogts* bog „Statsraad Colletts Hus og hans Samtid“, Chr.a 1903.

Statsraadinden var væsentlig forskjellig fra sin mand, en kraftigere natur end han, myndig, hørøstet og ikke litet kommanderende. I sine ældre aar sat hun helst i sin stol og gav befalinger med sin sterke, dype stemme. Hun var nemlig tidlig giftbrudt og havde ondt for at gaa. Heffig av sind var hun dog snart god igjen, for hun havde et varmt hjerte og en reel karakter. Trofast mot sine venner var hun, dertil overordentlig gjestfri og selskabelig anlagt. I motsætning til statsraaden var det hende en fornøielse at repræsentere i det store selskabsliv. For sin mand var hun en ypperlig støtte i det daglige livs vanskeligheter. Likeoverfor børnene var hendes vilje en lov, selv efterat de var gifte og hjemfarne, og i livsopfatning og literære interesser holdt hun dem i et meget stramt ledebaand, som kunde virke trykkende paa deres aandelige utvikling. Men til det sidste var de hende inderlig hengivne.

Den 15de decbr. 1847 havde de to gamle den lykke at kunne feire sit guldbryllup i en stor familiekreds, til hvilken leilighet forfatteren Claus Pavels Riis havde skrevet en festsang. Tre aar derefter, d. 3. januar 1851, døde statsraaden av lungebetændelse efter nogen faa dages sykeleie, 79 aar gammel. Til begravelsen, som foregik under stor deltagelse, skrev professor Welhaven følgende sang:

STATSRAADINDE COLLETT (1777—1860)
Efter daguerreotypi o. 1847.

Han havde nok av jordisk Ære,
og Folket vidner om hans Daad;
men ak, for dem, der Sorgen bære,
det veier lidt mod Savnets Graad.
Ved Himlens Port, i christnet Jord,
er Verdens Pris et fattigt Ord.

Men for hans Elskte sødest lyder
et andet Ord, en bedre Trøst;
thi gjennom Dødens Øde bryder

hans rette Pris med Livets Røst:
 en Sjel, der har holdt Prøven ud,
 et Hjerte, som er gjemt i Gud!

Du ædle, barnligblide Gamle,
 dit Dagværk skal ei glemmes her;
 men al din Daad vil Mindet sande
 i dette Fromheds milde Skjær,
 som lyste paa din Aftensky
 og er din Himmels Morgengry.

Paa Herrens Vei, hvor Du gik heden,
 stod Æmheds Roser om din Stav,
 og, som dit Liv i Menigheden,
 saa er velsignet nu din Grav
 med Trøst, som Sorg vil kjendes ved,
 med Sæd for Tid og Evighed.

Statsraadinden overlevet ham i henved 10 aar. Gaarden i Kongens gate solgte hun i 1855 tit konsul Chr. Tønsberg (for 9000 spd.), men Berg beholdt hun, og her flytted hun hver sommer op med sine døtre. Den 6. novbr. 1860 døde hun i Christiania i en alder av 83 aar. Hun havde i sin tid, fra 1823, været statsfrue ved dronning Desiderias norske hof.

Til minde om sin far stiftet den ældste søn, justissekretær Johan Collett d. 16de mai 1877 „Statsraad Jonas Colletts Legat“ til bedste for embedsmænds værdige og trængende efterlatte med fortrinset ret for slegtninger av statsraaden eller hans hustru. Til dette legat skjænket han værdipapirer for henved 53000 kroner.

*

3. Amtmand Johan Collett.

Johan Collett, søn av kammerraad Collett og prestedatteren Elisabeth Jensen, fødtes paa farens eiendom Rønnebæksholm i Sydsjælland d. 22de mars 1775 og kom, da denne gaard i 1777 blev solgt, med den øvrige familie til Kjøbenhavn, hvor han blev opdraget. Her tok han i 1791 eksamen artium ved universitetet med udmerkelse, idet han likesom sin ældre bror Jonas blev „indkaldt og offentlig berømmet“. I det følgende aar tok han eksamen philosophicum, og

juni 1793 juridisk embedseksamen med *laudabilis*. Han var saaledes likesom sine 2 brødre i en alder av 18 aar færdig med sine eksamener.

Den 8de juli 1796 blev han kopist i rentekammerets trondhjemske kontor og forfremmedes i begyndelsen av næste aars sommer til fuldmægtig i kammerets dansk-norske tabelkontor. Om hans ungdomsaar i Kjøbenhavn vites forøvrig kun, at han var medlem av den bekjendte klub „Det norske Selskab“, hvor han i slutningen av aarhundredet var en av de to direktører. Han kom i den tid ofte i selskabelig forbindelse med professor *Rahbek* paa Bakkehuset ved Fredriksberg. Kamma *Rahbek*, som brukte at sætte spøkefulde titler paa husets venner, kaldte ham „Generalen.“¹

I 1796 var hans bror Jonas som utnævnt foged i Numedal og Sandsvær reist op til Kongsberg, hvorhen faren som da var enke-mand snart efter fulgte ham, og da ogsaa hans ældste bror, assessor Peter Collett, høsten 1800 med sin familie forlot Kjøbenhavn for at reise til Vestindien, bestemte han sig til at søke embede i sin fædrenes- slechts hjemland. Her var han i begyndelsen av 1800-tallet i besøk hos sin bror paa Kongsberg, hvor han traf en ung norsk pike som vandt hans hjerte og siden blev hans brud. Da Buskeruds fogderi blev ledig, søkte han dette embede og utnævntes dertil d. 22de dec. 1802.

I begyndelsen av det følgende aar reiste han da op til Norge, hvor han foreløbig bosatte sig i Drammen, og kort efter blev han forlovet med sin elskede, *Christiane* Birgithe de *Stockfleth*, datter av den som bygdemaalsforfatter bekjendte sorenskriver i Eker, Modum og Sigdal justisraad *Thomas* Rosing de *Stockfleth*, tilhørende en gammel anselig slekt som blomstret i Christiania i det 17. aarhundrede med de 3 brødre biskop Henning *Stockfleth*, borgermester Jacob Eggertsen *Stockfleth* og raadmand Hans Eggertsen *Stockfleth* samt biskopens søn, stiftamtmand i Akershus stift Christian *Stockfleth*, men som ogsaa senere har talt adskillige betydelige mænd.² Moren het *Johanne Marie Arbien*, hvis far var en som portrætmaler, medaljør og billedskjærer bekjendt norskfødt kunstner Magnus Gustav *Arbien*.

¹ *Rahbek* omtaler i sine „Erindringer“, IV, s. 137 „Collett'er“ som „gamle, mange Aar adskilte, uforglemte ædle Venner fra det norske Selskab.“

² Sorenskriver *Stockfleth* blev (tillikemed en bror og en fjernere slægtning) i 1779 naturalisert som adelsmand. I Norge er den gamle *Stockfleth*slekt forlængst utdød i mandslinien.

Til bryllupet, som stod paa Kongsberg 23. sept. 1803, skrev Stockfleth en „Sang til Hymen“, som begynder saa:

„Ræk mig Lyren! jeg vover et Qvad
(om Camoenen mig endnu vil ynde).
Sig Gubben føler hjerte-glad,
til mit Huus seer jeg Hymen sig skynde —
og hans Fakkels det flammende Skin
for mit Øje hver Gjenstand forskjønner,
Milde Smiil paa den glødende Kind
spaae de Gaver, hvormed han belønner. . .“

Christiane Stockfleth var født paa Strømsø d. 3. juli 1782 og var den tredje yngste av 11 søskende. Hun blev ogsaa mor til 11 børn, alle fødte i Lier, 5 sønner og 6 døtre, hvorav 4 døtre døde som smaa. Børnene var: 1) *Tom John*, f. 1804, † 1835, justissekretær, g. m. kusinen *Martine Collett*; 2) *Hanna Elise*, f. 1806, † 1816; 3) *Holger Gustav*, f. 1807, † 1870, kammerherre; 4) *Sophie Augusta*, f. 1809, † 1810; 5) *Sophie Augusta*, f. 1811, † 1872, g. m. kapteinløjtnant *Peter Steenstrup*; 6) *Peter Jonas*, f. 1813, † 1851, professor, g. m. *Camilla Wergeland*; 7) *Martine Jeannette (Tina)*, f. 1815, † 1836; 8) *Johan Christian*, f. 1817, † 1895, amtmand, g. m. *Hanne Collett*; 9) *Caroline*, f. 1819, † 1819; 10) *Carl Emil*, f. 1821, † 1898, universitetssekretær; 11) *Elise Caroline*, f. 1823, † 1824.

I de første aar av sit egteskap bodde foged Collett paa gaarden Sandaker i Lier, men i 1810 kjøpte han og flyttet til den nærliggende gaard *Huseby* litt ovenfor Lierelvens utløp i Drammensfjorden. Her opførte han nye bygninger efter en av direktør Poul Steenstrup utkastet plan. Denne gaard laa paa gammel historisk grund. Til den knytter sig sagnet om *St. Halvard*, Olav den Helliges frænde Halvard Vebjørnsen, som bodde paa Huseby.¹ To kjæmpehauger like ved hovedbygningen og en „skibshaug“ litt længer borte vidner om stedets fremtrædende betydning i fordums dage, og det samme gjør navnet paa nabogaarden Gilhus, som tidligere hørte til Huseby, og hvor der aabenbart har staat et gildehus. I Colletts tid var der 3 Huseby-

¹ Efter sagnet blev han dræpt ute paa Drammensfjorden av voldsmænd som forfulgte en kvinde, livem de beskyldte for tyveri, men som Halvard forsvarte. Hans lik blev sænket i fjorden med en stor sten, men fløt op igjen med stenen om halsen. Siden blev han som bekjendt Oslos skytshelgen, og fra gammel tid danner han merket i Oslos og Christianias segl.

gaarder, hvorav han eiet den største. Hans søn, professor P. J. Collett som var sterkt interessert for gardens historiske minder, har beskrevet den saaledes:

„ . . . Den af de 3 Huseby-Gaarde, som tilhørte min Fader, ligger omtrent i Midten av det gamle Environ og var i min Barndom paa to Sider yndig indcirklet av Granskov, der kun paa et enkelt Sted mod Syd tilstedede et Gjennemblik til Dramsfjorden. Den store Hovedbygning dannede i Forening med Udhuusbygningerne et stort fiirkantet Gaardsrum, der over Midten var afskaaret ved en Rad prægtige Lønne- og Asketræer, saaledes at den bagerste Halvdeel, der stødte op til Fjøs, Stald og Laave, tjente Gaardens simplere Bedrift, medens den forreste Deel var bedækket med et grønt Græsteppe, som alene gjennemskares af de Stier, den dagligdagse Færdsel frembragte. Lige udenfor Indkjørselen, i Fiirkantens østre Side, laa den ene af de mægtige Kjæmpehøie, og tæt ved den, inde paa vor Naboes [Generalmajor Finnes] Gaardsplads igjen den anden ligesaa mægtige, begge beplantede med

AMTMAND JOHAN COLLETT OG HUSTRU
CHRISTIANE F. STOCKFLETH.

Træer paa Toppen . . . Disse og en Skibshøi, der ligger noget længer tilbage, vidner om, at Stedet allerede tidlig har havt en Historie. Men hvem der hviler her er baade Sagaen og Sagnet uvidende om. Og dog er der paa hver af Kjæmpehøiene opreist en stor Steen; men den ene, en mægtig grovt tilhuggen Bautasteen, er uden Indskrift, og den anden, paa hvis Flade findes Billedet af en Kvinde med et Barn i Armen, skal oprindeligt være en fra Tranby Kirkegaard hidflyttet Gravsteen over en vis *Ragnhild*, Datter af en Hr. Jon, som ved Slutningen af det 14de Aarhundrede var Præst til Lier.¹

¹ Indskriften om den kvindelige figur lyder: „Ave Maria. Her ligger Ragnhild, doter sira Jons;“ jvfr. N. Nicolaysen: Norske Fornlevninger, Chr.a 1866 s. 164. — Stenen skriver sig vel snarere fra den kirke som i gamle dage stod paa Huseby og var viet til St. Olav.

[Derefter fortælles utførlig sagnet om St. Halvard efter fremstillingen i „de trondhjemske Munkes Breviar.“] I nogen afstand fra kjæmpehaugene gik „den paa mange Steder yndige, men saare lunefulde Lierelv i uendelige Slyngninger“ forbi Huseby, med et tæt orekrat paa begge sider. I forbifarten sendte den en evje op mot den ene kjæmpehaug. I elven var der et laksefiske som hørte til gaarden.

Mens Collett var foged i Buskerud stiftedes (i 1810) efter hans indbydelse Liers, Røkens og Hurums Sogneselskab, som stod i forbindelse med Selskabet for Norges Vel og virket for utbredelse av husflid og fremme av distriktets landhusholdning i det hele. Han gik her i sin bror Jonas's fotspor og var siden altid medlem av bestyrelsen for dette sogneselskab.

Da broren i de sidste dage av februar 1814 kaldtes til Christiania for at indtræde i regenten Christian Fredriks nydannede regjeringsraad, blev foged Collett i hans sted konstituert som amtmand i Buskerud, og ved valget til riksforsamlingen paa Eidsvold valgtes han kort derefter til 2den repræsentant for dette amt.

Paa riksforsamlingen hørte han til „selvstændighetspartiet“, som trodde paa nationens evne til at staa paa egne ben og kjæmpet for, at Norge skulde bli et frit, selvstændig rike med Christian Fredrik som konge. Av partiets ledende mænd omgikkes han særlig soren skriver Falsen og professor Sverdrup, og sammen med sine kontubernaler fra Buskerud provst Fredr. Schmidt og bergmester, senere sølvverksdirektør Steenstrup var han en av de ivrigste partigjængere, av dem som traadte skarpest op mot oppositionspartiet, der frygtet for, at valget av Christian Fredrik til konge bare vilde føre til en gjenforening med Danmark, og at Norge var for svakt til at staa alene, saa man fik bøie sig for stormagtenes vilje.

Collett deltok dog ikke meget i forsamlingens debatter, men var i den meste tid sterkt optat av arbeide i den vigtige finanskomité paa 9 mand, som nedsattes for at undersøke og avgjøre forslag om rikets pengevæsen og skaffe opplysninger for avgjørelsen av spørsmålet om Norge havde tilstrækkelige hjulpekilder til at bestaa som selvstændig stat. Denne komité traadte i forbindelse med de mænd i regjeringsraadet som bestyrte finansvæsenet, og utførte i løpet av 3 uker sit vanskelige hverv. Collett blev valgt til komitéens sekretær. Han var den som samlet og ordnet arbeidsstoffet, og komitéens rapport blev forfattet av ham. Dens forslag gik som bekjendt ut paa, at riksforsam-

lingen skulde garantere den daværende statsgjæld og desuten de 14 millioner riksdaler som paaregnedes at ville medgaa til statens utgifter indtil 1ste mars 1815, alt til en kurs av 375 pct. Komitéens forslag vedtoges av riksforsamlingen efter en heftig debat, hvori Collett hævdede, at det var nødvendig at gjøre dette offer „til Frihedens og Selvstændighedens Vedligeholdelse.“¹

Den 26de aug. 1814 utnævntes han av interimisregjeringen fast til amtmann i Buskeruds amt, og fra dette møtte han som 1ste repræsentant paa det overordentlige storting i 1814. Her blev han medlem av fuldmagtskomitéen og reglementskomitéen, hvorhos han med flest stemmer indvalgte i lagtinget, som dengang saagodtsom udelukkende blev besat med høitstaaende embedsmænd. Endelig blev han medlem av den komité, som nedsattes for at forhandle med de svenske kommissærer om de forandringer i grundloven av 17de mai som paa krævedes ved rikernes forening. Disse vigtige hverv viser at han nød megen anseelse i forsamlingen.

Sommerens begivenheter havde nu forandret hans mening om Christian Fredrik, og det stod klart for ham som for de andre selvstændighetsmænd at det ikke var andet at gjøre end at finde sig bedst mulig i den uundgaaelige forening med Sverige. Et av brevene til hustruen, dat. 5te novbr. 1814, vidner om hans forandrede opfatning av forholdene: „I Gaar Aftes — skriver han — blev omsider det store Værk fuldbragt, og i Dag er det ved Kanonernes Torden fra Fæstningen bekjendtgjort, at Sverrigs Konge, Carl XIII blev utvalgt til Norges constitutionelle Konge. — — Foreningen er saaledes sluttet, Gud den Almægtige give til begge Rigers Held og Folkets Lykke!!! Nationens Ære og Hæder er ikke krænket; derfor er vores Constitution et talende Beviis, og ved denne ere ogsaa Folkets Rettigheder sikrede; — jeg kan altsaa med Vished sige, at der er den største Grund til at haabe, at Norge i Fremtiden vil vorde langt lykkeligere end det nogensinde var under Danmark, og end det sandsynligviis vilde have bleven under en egen, vel ejegod og højst elskværdig, men dog saare svag Konge. — Saaledes som Foreningen er, kan enhver Embedsmand med Hæder vedblive sin Post, og jeg

¹ Collett skrev fra riksforsamlingen og de senere storting en række breve til sin hustru paa Huseby, men indholdet er næsten altid ganske privat. Saalænge han var foged, adressertes de til *madame* Christiane Collett. Først da han var blit amtmann, avancerete hun til frue.

bliver altsaa ogsaa i min lykkelige Stilling. Gud være lovet, min inderlig elskede Christiane, jeg seer lykkelige Dage imøde for os begge . . .“ Nogen uker efter, d. 7de januar 1815, blev han utnævnt til ridder av Vasa-ordenen for sin „Virksomhed, Nidkjærhed og Duelighed som Embedsmand“, og denne orden mottok han senere i

AMTMAND I BUSKERUDS AMT JOHAN COLLETT (1775—1827).

Maleri av Jacob Munch.

brillianter. Paa Carl Johans kroningsdag i Trondhjem d. 7de septbr. 1818 fik han Nordstjerne-ordenens ridderkors.

Paa stortinget i 1818¹ møtte han som 3dje repræsentant fra Buskeruds amt og indvalgte der atter i lagtinget, som gjentagne ganger

¹ Ved valget til stortinget 1815--16 havde han like mange stemmer med den 3dje repræsentant, men faldt ved lodtrækningen.

valgte ham til vicepræsident. Paa dette storting som kun havde faa faste komitéer, men i regelen nedsatte specielle udvalg til sakenes behandling, var han en av de repræsentanter som benyttedes mest til de forberedende arbeider, idet han blev medlem av 15 saadanne specialkomiteer og formand i 11 av disse. Særlig kan nævnes komitéen til behandling av bank- og pengevæsenet, som var dette stortings vigtigste og vanskeligste forhandlingsemne; i den var han formand. Endvidere sat han i komitéer til at behandle forslag til: love om oprettelse av en børs i Christiania og om mæglere (i denne komité var han ogsaa formand) — lov om almuskolevæsenet og seminarierne (likeledes formand) — lov om det beneficerede gods (formand) — lov om utskiftningsvæsenet (formand) — lov om de civile og militære embedsgaarder (formand) — lov om vernepligt og sessionsvæsenet, og lov om kavalleri- og artilleriutredere (formand). Hans deltagelse i flere militærkomitéer tyder paa, at han har interessert sig for militære saker. Han kaldtes jo ogsaa i en fortrolig kreds for „generalen“.

Under hele sin stortingsfærd var han en utpræget konservativ mand, som ofte stillet sig steilt avvisende mot oppositionen, naar denne gjorde sig bred med chauvinistiske talemaater og projektmakerier. Paa stortinget i 1818 optraaadte han saaledes skarpt mot den oppositionelle repræsentant, overkrigskommisær Sebbelow i anledning av hans umodne projekter til pengevæsenets ordning, og likeledes mot Sebbelows meningsfælle, repræsentanten fra Drammen, krigsraad Pierre Poumeau Flor. Aaret efter blev han av *Flor* angrepet i „Det norske Nationalblad“ i anledning av indkjøpet av 300 tdr. sædekorn, hvortil Kong Carl Johan havde bevilget penger av sin private kasse i det øiemed at kornet skulde utlaanes til trængende jordbrukere i Buskeruds amt. Da det til utsæd tjenligste korn var at faa paa nogen til Drammen ankomne kornskuter, havde amtmanden kjøpt det derfra, men havde dog først ved Drammens politimester underrettet stedets kornhandlere om den velgjørende hensigt med indkjøpet og forespurgt om de vilde lægge nogen hindringer iveien derfor. Flor paastod at kjøpet fra fartøiene stred mot Drammens privilegier, og at amtmanden derved havde „fornærmet den hele nation“ og specielt Drammens borgerskap. Collett anla injuriersøksmaal mot ham og vandt ved underretten, men tapte ved overretten. Høiesteret stadfæstet imidlertid 15de novbr. 1821 underretsdommen, hvor de fornærmelige ut-

taelser blev mortificert og Flor dømt til at betale processens omkostninger. Denne sak som i sin tid vakte megen opsig, voldte amtmanden store ærgrelser, idet det havde lykkedes Flor at ophidse nogen kornhandlere i Drammen mot ham. Men der var ellers i hans amt en almindelig indignation over Flors skrivelser, og denne sak gav netop anledning til at vise at Collett der var godt likt. Nytaarsdag 1821 havde han nemlig den glæde fra hele amtet at motta i sit hjem paa Huseby en deputation, som med den gamle sorenskriver, justisraad Wulfsberg i spidsen komplimenterte ham og overbragte ham adresser, indeholdende vidnesbyrd om befolkningens hengivenhet.

I aarene 1824 og 1827 var han atter stortingsmand fra Buskeruds amt, valgt henholdsvis som 1ste og 2den repræsentant. Paa begge disse ting var han medlem av lagtinget, hvor han i 1827 gjentagne ganger valgtes til vicepræsident. Paa stortinget i 1824 kom han ind i de faste komitéer for bank- og pengevæsenet og for jordbruk og fædrift, i hvilken sidste han valgtes til formand. Ogsaa i 1827 var han formand i komiteen for jordbruk og fædrift, hvorhos han blev medlem av komiteen for berg- og skogvæsenet.

Under dette storting blev han syk og døde i Christiania d. 19de juni 1827, 52 aar gammel. Begravelsen foregik d. 23de juni „med en Høitidelighed“, siger Morgenbladet, „som svarede til Mandens Værd. Storthingets samtlige Medlemmer, Statsraader, Generalstaben og mange andre av Stadens Borgere og den Afdødes Venner fulgte ham til Hvilestedet, hvor Stiftsprovst Siegwardt holdt en Tale, der saaes at gjøre et dybt Indtryk paa mange af de Tilstedeværendes Hjerter“.

For enken, som sat igjen uten formue med flere uforsørgede børn, var hans død et tungt slag, og sorgen over tapet av egtefællen, som hun havde elsket saa høit, bidrog visselig til at hun saa snart fulgte efter ham i graven. Hun døde paa Huseby (av kræft) d. 27de april 1829 henved 47 aar gammel, og sognepresten i Lier, Jens Aars, sagde ved hendes baare at sorgen „knuste hendes ømme hjerte“. Men hun var ogsaa av dem hvis elskværdighet og fine kvindelighet vandt alle. Colletts efterlatte breve vidner om det smukke forhold mellem de to egtefæller, og hendes børn fortalte bestandig om hvilken kjærlig mor hun var.¹

¹ Utg. av denne bog eier 50 breve til hende fra Collett, omfattende tidsrummet fra deres forlovelse (i febr. 1803) til slutn. av mai 1827 (3 uker før han døde).

Til hendes begravelse d. 2den mai 1829 lot presten Aars trykke et „epitafium“ som slutter med de ord:

„Hun var.
Den ømmeste Moder — den oprigtigste Veninde,
Blid i Omgang — velvillig mod Alle,
Ydmyg og beskeden i Lykke — taalmodig under Sorg og Lidelser.
Derfor omringe Børn, Slægtinge, Venner
Med stille, dyb Vemod denne Kiste.
Derfor skal hendes Minde leve og velsignes,
Saalænge sand christelig Dyd og Fromhed
Agtes og hædres blandt os.“¹

Ved hendes død opløstes hjemmet paa Huseby, og børnene spredtes til forskjellige kanter, idet nogen kom til slegtninger, andre i pensio-
nat. Huseby solgtes paa auktion 28de dec. 1829 til kjøbmand Fredr.
Kjøsterud i Drammen for 5 000 spd. (20 000 kr.). Hovedbygningen
brændte for nogen aar siden.

C. Godseier Peter Colletts børn. Buskerudgrenen².

1. Hølesteretsassessor Peter Collett paa Buskerud.

Peter Collett var født paa Buskerud gaard d. 8de august 1766 i farens første egteskab med *Maren Kirstine Holmboe*³, som døde da sønnen var 1½ aar gammel. Denne blev med sine søskende undervist i hjemmet av huslærere, deriblandt (i 1780—81) av den som naturforsker bekjendte *Abraham Pihl*, død som sogneprest i Vang paa Hedemarken, og derefter av digteren *Jonas Rein*, som formodentlig har fremdraget og opmuntret hos sin elev den boglige interesse, der siden var saa utpræget hos ham. Forholdet mellem ham og Rein gik

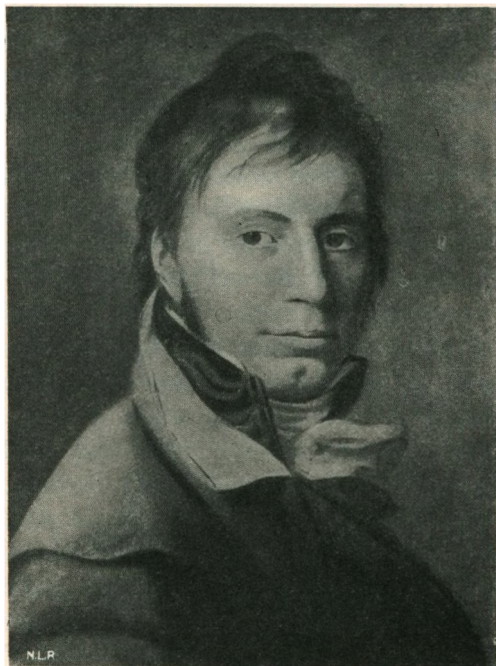
¹ En trykt „Sørge-Cantate“ med nogen hjertelige, velmente vers blev ved begravelsen avsunget i Frogner kirke.

² Se foran s. 148 og 149.

³ Assessor Collett var fætter av professorerne Bernt Michael Holmboe og Christopher Andreas Holmboe.

snart over til et venskap som skulde bli av betydning for den sidstes begyndende forfatterskap.

I 1784 kom Peter Collett ind paa latinskolen i Christiania, og derfra blev han i det følgende aar dimittert til Kjøbenhavns universitet, hvor han i september s. a. tok eksamen artium med udmerkelse, idet han blev „indkaldt“ til konsistoriet for at motta offentlig berømmelse.

HØIESTERETSASSESSOR PETER COLLETT
PAA BUSKERUD (1766—1836).
Pastelmaleri av professor Chr. Hornemann.

Efter ankomsten til Kjøbenhavn førte han en ganske livlig brevveksling med sin ven Rein, væsentlig om literære saker. Av Reins breve, som gaar til aaret 1786, er 8 trykt i fru Aubert Lindbæks bog „Fra det norske Selskabs Kreds“ (1913). De viser at Collett hjalp ham som raadgiver og mellemmand ved utgivelsen av flere literære arbeider og navnlig sørgespillet „Hagen og Axel“ som utkom i 1786. Han forstrakte ham ogsaa med penger, da Rein for at komme i presteembede og kunne gifte sig nødvendigvis maatte reise til Kjøbenhavn for at „sollicitere“ (søke ansættelse).

Efter endt eksamen philosophicum valgte Collett lovkjendighet til sit brødstudium, men la sig tillike efter de gamle sprog, navnlig latin, hvis klassikere siden hørte til hans kjæreste læsning. Han var ogsaa en stor bogelsker og begyndte tidlig at samle sig et bibliotek. Ved hans død var dette vokset til adskillige tusen bind, hvorav flere sjeldne og kostbare verker. I 1788 tok han latinsk juridisk eksamen med karakteren laudabilis, blev derpaa „assessor auscultans“ ved overhofretten i Christiania og utnævntes efter at ha bestaaet i de befalte prøvesaker d. 19de august

1791 til „virkelig assessor“ ved denne ret¹. Han var da kun 25 aar gammel.

Den 6te august 1794 blev han i Nes paa Hedemarken gift med *Eilertine Severine Bendeke* som var født der d. 7de oktober 1777, datter av provst og sogneprest til Nes *Peter Bendeke* og hans 2den hustru *Wilhelmine Elisabeth Sophie von Lowzow*. Den 82-aarige svigerfar viet selv parret samme dag som han feiret sit femti-aars jubilæum som sogneprest til Nes².

I de første aar av sit egteskap bodde Collett paa gaarden Økern i Østre Aker, som han den 10de mai 1794 fik skjøte paa av general-auditør Wessel for 9900 rdl. Ved overhofrettens ophævelse den 30te sept. 1797 og den samtidige oprettelse av de norske stiftsverreter blev han utnævnt til assessor i Christianssands stiftsverret, men fik regjeringens tilsagn om ved ledighet i Christiania stiftsverret at indtræde i denne med anciennitet „i Forhold til hans hidtil havde Plads i Overhofretten.“ Det var ham nemlig en velfærdssak at komme snart tilbake til Christiania stift, hvortil han var knyttet ved sin nævnte eiendomsgaard, men ikke mindre ved utsigten til at komme i besiddelse av fædrenegodset Buskerud. Hans stedmor, Johanne Henriche, f. Ancher, med hvem han fra barndommen av stod paa en spændt fot, sat imidlertid siden 1786 inde med denne eiendom som hun ønsket skulde gaa over til hendes søn Christopher, og da hun i 1799 vilde flytte til Kongsberg og overdrog bestyrelsen av Buskerud til ham, gjorde assessoren paastand paa at faa gaarden som nærmeste odelsmand. I april 1800 kom det efter lange forhandlinger ved hendes svigersøns, daværende foged Jonas Colletts mægling til et offentlig forlik, som endte denne uheldige familietvist. Forliket gik ut paa at

¹ Assessorernes særdeles fordelagtige bedømmelser av Colletts prøvevota og den feng. justitarius Bulls anbefaling findes blandt cancelli-indlæg i riksark, under 19/s 1791.

² Herom beretter Christiania Intelligentsedler for 27de aug. 1794 følgende: „Provsten, Hr. Peter Bendeke, som har været Sognepræst for Næs Menighed paa Hedemarken i 50 Aar og forhen i Lære-Embedet som Capellan og Feltpræst i 6 Aar, tilsammen 56 Aar, holdt d. 6te Aug. selv sin Jubeltale i Næs Hovedkirke . . . Efter denne Tale viede han sin Datter til Hr. Assessor Peter Collett og havde han derved til Text Nehemiæ 8de Cap. 11te Vers. Ved denne Anledning havde han tilstede i Kirken og hans Huus Hedemarkens Geistlighed samt flere Conditionerede, og d. 10de beværtede [han] saa mange som mueligt af Almuen samt d. 12te havde hos sig Sognets Fattige, 70 i Tallet, som han ligeledes beværtede og tillige uddelede til dem Penge.“

enken fra 14de april 1800 skulde fravike Buskerud til fordel for sin stedsøn, mot at denne skulde utbetale hende en aarlig livrente paa 700 rdl. Den 29de april s. a. fik han skjøte paa eiendommen med alle dens herligheter.

Heldigvis for ham blev der allerede i det følgende aar en assessorpost ledig i Christiania stiftsverret, og han reiste straks til Kjøbenhavn for at søke dette embede, hvortil han ogsaa utnævntes d. 8de januar 1802. I 1803, d. 24de juni, blev det overdraget ham tillike at være justitiarius i Christiania politiret, d. 18de april 1806 blev han virkelig justisraad og d. 11te novbr. 1807 utnævntes han til medlem av den i anledning av krigen oprettede overadmiralitätsret i Christiania, som i 2den instans skulde behandle saker angaaende opbringelsen av fremmede fartøier¹. Tilsidst blev han ved den norske høiesterets organisation av interimisregjeringen d. 27. sept. 1814 utnævnt til assessor i denne ret. Nu solgte han Økern til kaptein Ludvig Mariboe og flyttet til det gamle Oslo Alunverk, som tilhørte det av hans halvbror Otto Collett bestyrte handelshus „Collett & Søn“.

Skjønt assessoren saaledes ved viktige embedsforretninger var bundet til en by som laa en drøi dagsreise fra Buskerud, fandt han dog tid til personlig at forestaa ikke alene den store landhusholdning paa denne gaard, men ogsaa en betydelig bergverks- og fabrikkvirksomhet i nærheten, nemlig paa Hassel jernverk paa Eker (ved Skotselven station). I retsferierne opholdt han sig stadig enten paa Buskerud eller paa Hassel, hvor han indrettet sig familiebolig, men ogsaa til andre tider av aaret laa assessoren jevnlig de dager i uken, da der ikke holdtes ret, paa den lange, bakkede reise mellem Christiania og Buskerud. Underveis pleiet han at underholde sig med at læse Livius eller andre latinske klassikere.

Hassel Verk, som især laa beslag paa hans tid og kræfter, havde han d. 1ste febr. 1809 kjøpt av Frantz *Neumann* m. fl. for 150000 rdl. Det var optat og privilegert i 1649 og havde i slutningen av det 18de aarhundrede, mens det var i Neumann-familiens eie, havt en blomstringstid med en ganske betydelig tilvirkning av rujern, stangjern og støpegods. I 1821 bestod det av en marsovn og stangjernhammer paa gaarden Daler samt fabrikken Fredriksminde paa gaarden Stensrud, med puk- og slemmemaskiner, en dobbelt stang-

¹ Den ophævedes igjen 1815 ved høiesterets opprettelse.

jernshammer, 6 spikerhammere og en kniphammer m. m. Likeledes hørte derunder en dobbelt stangjernshammer ved Vestfossen. Malmen hentedes dels fra Arendal, dels fra verkets egne gruber i Øvre Eker og Søndre Modum (paa begge sider av Drammenselven). Fra Hassel Verk levertes spader, økser, plogjern og andre akerdykningsredskaper samt ovner, spiker, hestesko, ildtænger, strykejern, gryter og andet kjøkkentøi, hvis godhet roses i en (i 1814) trykt indberetning fra vedkommende klasse av Selskabet for Norges Vel. I 1817 og 1818 tilvirkedes paa Hassel gjennomsnittlig 455 sk $\ddot{u}$ (à 160 kg.) rujern, 386 sk $\ddot{u}$ støpegods og 422 sk $\ddot{u}$ stangjern aarlig. I 1831—1833 angives den gjennomsnittlige produktion at være steget til 830 sk $\ddot{u}$ rujern, 390 sk $\ddot{u}$ støpegods og 558 sk $\ddot{u}$ stangjern om aaret. Antallet av arbeidere ved Hassel og Fredriksminde utgjorde i 1816 (da produktionen var liten) 51. Ved midten av 1830-aarene gik det paa grund av daarlige jernpriser og mangel paa trækul tilbake med verket, og i assessorens sidste leveaar var marsovnen ikke i gang.

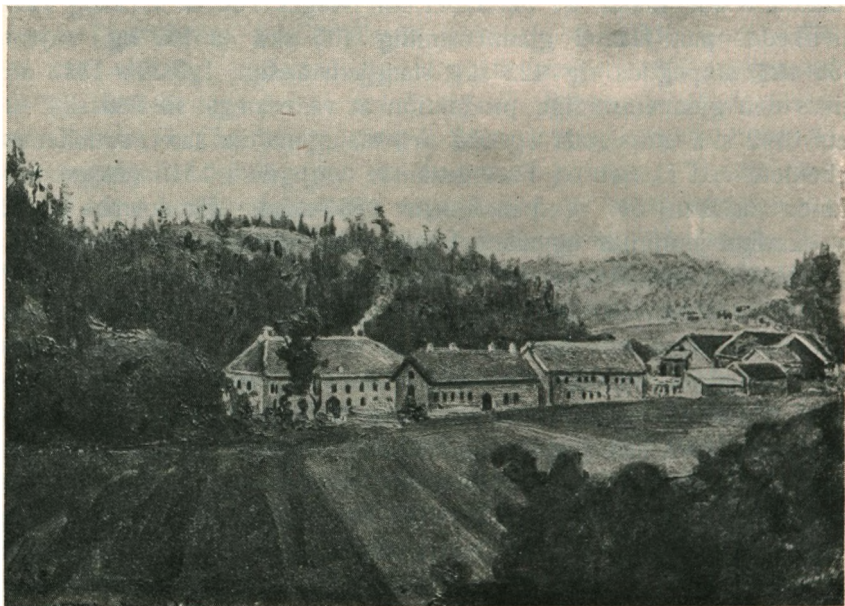
Paa *Buskerud*, hvortil der oprindelig hørte skattefrihet og andre herligheter, større end dem som var indrømmet adelige sædegaarder¹, drev Collett et teglverk med pottemakeri og møllebruk ved Simoelven. Under hovedgaarden laa gaardene Sætersberg, Bakke og Braate, og desuten eiet han gaarden Linderud (i Nykirke) og Rakkestad og Daler (ved Hassel), samt en stangjernshammer paa Hære og et sagbruk paa Ristvedt, begge i Eker. Til Buskerud-godset hørte endelig Heggen, Nykirke og Snarum kirker med tilhørende jordegods, men i 1828 blev eiendomsretten til disse kirker fradømt ham av høiesteret, fordi han ikke havde holdt dem forsvarlig vedlike. De tilfaldt da menigheten.

Buskeruds have og nærmeste omegn utstyrte assessoren med lystanlæg efter den tids romantiske smak og fætteren John (Ullevaal) Colletts eksempel. Paa Bakaasen eller Jutulberget tæt ved gaarden gjorde han saaledes flere kunstige anlæg som er beskrevet i 1822 av presten H. P. S. *Krag* († 1855 som provst og sogneprest i Eidsvold). Fra „Philosophernes Grotte“ med mindestener for Aristoteles, Platon, Newton, Rousseau m. fl. kom man til „Trøndelaget“, hvor Sverres, Einar Tambeskjælvors, Tordenskjolds, Reins og Nordal Bruns

¹ Se foran s. 147. Skattefriheten blev, nærmest i anl. av best. i § 1 av frdn. av ¹/₁₀ 1802 frakjendt Buskeruds eier ved høiesteretsdom av ²/₁₁ 1836, avsaqt efter assessorens død (Retstid. I nr. 51 og Saml. t. d. n. Folks Sprog og Hist. VI 245).

navne var indhugget paa fjeldvæggen i en hule („Sverres Hule“), derfra til „de Elskendes Revere“ med paaskrevne navne, vers og tankesprog („dulce est in amore mori“), derfra til „Digternes Revere“ med mindestener for Tasso, Petrarca, Lucrets, Horats, Virgil, Ossian, Ewald og husvennen provst Fr. Schmidt. Længer frem kom man til „Naturforskernes Revere“ (hvor Linné og Wahl m. fl. var erindret), derfra til „Blomsterdalen“ med monumenter for Jonas Rein og to

GAARDEN BUSKERUD SIDST I 1860-AARENE.
Maleri av amtsingeniør kaptein Anton M. Bergh.

brordøtre Mariane og Kaja Collett, og saa ad „Historikernes Gang“, tilegnet Herodot, Xenophon, Livius, Snorre m. fl., forbi et ærestempel med indskriften „tu ne cede malis, sed contra audentior ito“ til „Tina Jonas's Lund“ (o: statsraadinde Collett), hvori bl. a. var stillet en urne for assessorens hustru, osv. osv. Paa toppen av Bakaasen laa „Orcadernes Skuur“, hvortil hørte et inventarium, bestaaende av et haandbibliotek, en 3 meter lang kikkert, en tønne til marsøl, piper og tobak, fjerbalspil m. m.

Det er merkelig at finde smaken for denne naive romantik saa utpræget hos en mand som assessor Collett med hans av jus, proce-

dure og praktisk bedrift sterkt optagne sind. Han har i det hele været en underlig sammensat natur: indesluttet og barsk av væsen, men med et bløtt hjerte, paastaaelig og rethaverisk til det yderste, men samtidig gavmild og godtroende og let at narre. En mand med energi og initiativ, virksom paa det praktisk-tekniske omraade, men i de senere aar ialfald ofte likegyldig for sine eiendommers ordentlige vedlikehold.

Som mange samtidige virket han for at ophjælpe landbruk og husflid. I 1807 deltok han i stiftelsen av Selskabet for Akers Sogns Vel og forærte det hyppejern til utlaan i sognet og rokker til bruk ved de av selskapet oprettede spindeskoler. Han var ogsaa medlem av sogneselskapene i Asker og Eker og arbeidet for landhusholdningens fremme ved at utsætte præmier, bestaaende av vævstole og andre nyttige redskaper for

ASSESSOR PETER COLLETT PAA BUSKERUD.
Tegning av Ferdinand Rørbye 1830.

smuk væv og vakkert spind¹. Fremdeles var han en av stifterne av „Selskabet for Norges Vel“ (29de dec. 1809). I august 1814 valgtes han sammen med provsten Fr. Schmidt og Jørgen v. Cappelen Omsted til utsending fra Eker for overrækkelse av frivillige gaver fra distriktet til kong Christian Fredrik, og han var likeledes delegert for Buskeruds fogderi ved Carl Johans kroning i Trondhjem 1818. I den anledning blev han paa kroningsdagen d. 7de sept. utnævnt til ridder av Nordstjerneordenen. Han er avbildet paa kaptein Munchs store kroningsmaleri.

Av det foranstaaende fremgaar, at Collett var en mand som havde mange jern i ilden. Men eftersom aarene gik viste det sig, at det

¹ Neumanns „Norske Landvæsens-Saml.“ I 1809, s 338 og 389; Budstikken V, s. 110—11 og 476; „Akers Sogneselskab 1807—1907“, registret.

var umulig selv med en viljesterk og fysisk utholdende natur som hans at skjøtte forsvarlig baade assessorforretningene i høiesteret og de mange private gjøremaal paa landsbygden, som hver uke krævet lange og slitende dagsreiser frem og tilbake mellem Christiania og Buskerud. Det gik da efterhaanden tilbake med hans interesse for embedsgjærningen. Paa sine ældre dage blev han desuten saa døv,

ASSESSORINDE COLLETT, F. BENDEKE (1777—1857).

at han ikke lenger var skikket til at være medlem av landets høieste domstol. I 1827 og 1828 blev der i en Christianiaavis gjentagne ganger uttalt misnøie med, at han trods dette vedblev at sitte i høiesteret, likesom der ankedes over hans mange processer og forsømmelser av retten ved reiser til Buskerud, og da han efter befalet saksanlæg¹ ikke kunde faa forfatteren dømt, fik han paa ansøgning d. 27de jan. 1830 avsked fra sit embede. Han havde da været overdommer i mere end 38 aar, og havde i 1827 og 1828 i nogen tid forrettet som høiesteretsjustitiarius under embedets ledighet. Ved

avskeden blev der tilstaat ham to tredjedele av gagen i pension (5333 kroner), men stortinget i 1833 bestemte med 55 mot 39 stemmer at han ingen pension skulde ha.

Efter sin avsked tok han fast bolig paa Buskerud, og her døde han d. 27de juli 1836, 70 aar gammel. De billeder, man har av

¹ Ved kgl. res. av 9de febr. 1829 fik han benefic. proc. gratuiti med fri sakfører til at dra vedk. til ansvar for de mot ham i „Morgenbl.“ nr. 253 for 1828 fremførte beskyldninger; jvfr. „Morgenbl.“ for 1827 nr. 278 og for 1828 nr. 276 og 296 samt statsr. J. H. Vogts „Optegn. om sit Liv“, Chr.a 1871, s. 95 og Histor. Samlinger III, s. 12.

ham, viser en kraftig bygget mand med barske, energiske ansigtstræk og mørk av haar og hudfarve. Dertil svarte en usedvanlig dyp, grov basstemme. Flere av hans nærmeste slekt (baade kvinder og mænd) har hat samme mørke lød og en dyp talestemme.

Buskerud blev derefter overtat av hans søn John Collett, mens Hassel Verk i novbr. 1837 solgtes til tyskeren C. W. Bennecke og medinteressenter for omkr. 77 000 spd. (308 000 kroner). Skiftet sluttet først d. 11te jan. 1840.

Til universitetets oprettelse i 1811 havde assessoren skjænket det bibliotek han ved sin død maatte efterlate sig, med undtagelse av de juridiske, teknologiske og økonomiske bøger, som skulde forbli paa Buskerud til benyttelse ved utlaan under bestyrelse av gaardens eier med tilsyn av den residerende kapellan paa Modum. Ved hans død fik universitetsbiblioteket paa denne maate en værdifuld samling av 3168 bind. Boglegatet til Buskerud gaard blev stadfæstet ved kgl. resol. av 17de sept. 1840, men ved en senere kgl. resol. av 2den sept. 1878 bestemtes det, at denne bogsamling under navn av „Legatum Buskerudense“ skulde gaa over til Drammens høiere offentlige almenskole som en egen afdeling av skolens bibliotek.

Assessorens enke vedblev at bo paa Buskerud, hvor hun døde d. 7de decbr. 1857, over 80 aar gammel. Begge egtefæller ligger begravet ved Nykirke i et av assessoren indrettet familiegravsted paa en beplantet haug med en muret gravkjelder under. De havde 11 børn, hvorav 2 smaapiker døde i vuggen. Børnene var: 1) Petronelle Elisabeth Cathrine, f. i Christiania d. 24de febr. 1796, begr. i Aker 4de juli 1797; 2) *Mathia*, f. i Christiania 8de febr. 1797, † som spædbarn; 3) Elisabeth Christine (*Lisa*), f. 1798, † 1879; 4) *Peter*, f. 1799, † 1875, toldbetjent, g. m. *Christine Stillesen*; 5) Anne Cathrine Hedvig, f. 1801, † 1857, g. m. prokurator *Lorentz Henschien* paa Hon; 6) Ulrikke Charlotte Wilhelmine (*Rikkå*), f. 1802, † 1874; 7) *Bernt Anker*, f. 1803, † 1857, kvæstor, godseier i Danmark, g. m. *Emilie Rørbye*; 8) *John*, f. 1805, † 1891, eier av Buskerud, g. m. *Johanne Antonette Smith*; 9) Theodora Christiane (*Dora*), f. 1809, † 1887, g. m. proprietær paa Lolland *Carl Drejer*; 10) Peter Nic. Arbo (*Nikken*), f. 1811, † 1850, g. m. *Nicoline Nagel*; 11) *Otto*, f. 1813, † 1902, toldbetjent, g. m. *Vedastine le Normand de Bretteville*. Se om disse under 5te slegtled D.

2. Anne Cathrine Collett og grosserer Peter Nicolai Arbo.

Peter Colletts og Maren Kirstine Holmboes eneste datter, Anne Cathrine, kaldet *Trine*, fødtes paa forældrenes eiendom Buskerud d. 19de februar 1768. Moren døde ved hendes fødsel. I meget ung alder blev hun forlovet med den endnu yngre *Peter Nicolai Arbo*, som var født paa Strømsø d. 6te novbr. 1768 og søn av den rike trælasthanter i Drammen *Johannes Arbo* og dennes 2den hustru *Anne Cathrine Frisenberg*. Det unge (20-aarige) pars bryllup stod paa Buskerud d. 5te oktober 1788.

P. N. Arbo var i mange aar sin fars associé i firmaet *Johannes Arbo & Søn*, som ved siden av trælasthanter drev 3 reberbaner, en paa Strømsø, en i Langesund og en paa Fredrikshald. Ved farens død i 1799 — han efterlot sig 120 000 rdl. netto — overtok sønnen styrelsen av firmaets forretninger (fra 1802 i eget navn). Han eiet og bodde ialfald om sommeren paa den tæt ved Drammen beliggende vakre gaard *Gulskogen*, hvis hovedbygning er opført av ham. Den 4de juni 1804 blev huset og de nye haveanlæg, alt i empirestil, høitidelig indviet av eieren ved en fest.

Nogen aar senere, omtrent 1808, flyttet Arbo med sin hustru ned og bosatte sig som grosserer i Kjøbenhavn, hvorefter han solgte de fleste av sine norske eiendommer og deriblandt *Gulskogen*, som imidlertid paa grund av manglende betaling faldt tilbake til sin forrige eier og fra ham kom til en fjernere slegtning, overlærer C. F. Arbo, i hvis familie den fremdeles er.¹

I Kjøbenhavn drev grosserer Arbo store trælasthanter med forbindelser i Norge, bl. a. med huset Collett & Søn. Han forøket der betydelig sin allerede i forveien anselige formue og kjøpte sig en galant gaard ved Holmens Kanal, hvor han tok bolig. Om sommeren bodde han avvekslende paa sine landsteder, *Aldershvøile* i Gladsakse sogn et par mil nordenfor Kjøbenhavn, og *Sanssouci* i nærheten av Fredriksberg slot. I 1824 og 1825 kjøpte han endvidere 2 herregaarder i det sydlige Sjælland, *Lundbygaard*, midt mellem Næstved og Vordingborg og *Oremandsgaard*, nærmere Præstø. For disse store eiendommer betalte han henholdsvis 107 000 og 60 000 rdl., hvorved

¹ Den stilige hovedbygning i empire og den vakre have har i tidens løp ikke undergaat større forandringer og ligger nu som et meget interessant minde om byggemaaten og havekulturen paa et norsk rikmandslandsted for 100 aar siden.

dog er at merke, at landeiendommene i Danmark ved midten av 1820-aarene paa grund av elendige priser paa korn og andre landbruksprodukter var at faa for en meget billig penge. Paa Oremandsgaard fandtes desuten ingen hovedbygning. Paa Lundbygaard var hovedbygningen opført i 1815 og bestod av en grundmuret gaard i 2 etager med frontespice motsyd ut til en stor av 2 sidebygninger indrammet gaardsplads.¹

Da egteskapet var barnløst, opprettet ektefællerne reciprokt testament, hvorefter den længstlevende skulde faa hele formuen, og da Arbo i Kjøbenhavn d. 16de septbr. 1827 avgik ved døden, gik boet som følge herav udelt over til hans enke.²

Denne bosatte sig nu paa Lundbygaard og solgte efterhaanden baade huset i byen og Sanssouci og Aldershvile. Paa Lundbygaard førte hun et overmaade gjestfrit hus, omgitt av adskillige slegtninger og venner, som hun enten havde indbudt til længere besøk eller optat for bestandig i sit hjem. En av disse var hendes brordatter, den nævnte frøken Nicoline

GULSKOGEN VED DRAMMEN.
 Fotografi av professor R. Collett.

¹ Om Lundbygaard og Oremandsgaard mere nedenfor under kvæstor B. A. Collett og minister Peter Collett.

² Arbo havde i sin tid latt sig og sin hustru male av den store portrætmaler Jens Juel. De 2 fortræffelige billeder henger nu i Det norske nationalgalleri efter testamenterisk bestemmelse av fru Arbos brordatter, frøken Nicoline Collett, som havde arvet dem efter sin tante.

Collett, som hun efter farens, justisraad John Colletts død tok til sig som pleiedatter.

Den 27de januar 1846 døde fru Arbo paa sin herregaard. Hun havde en skarp forstand og var et hjertensgodt menneske, som ved sin bortgang blev savnet av utallige. Hendes eftermæle er likesaa sandt som smukt uttrykt i den liktale sogneprest til Hammer og Lundby,

FRU ANNE CATHRINE ARBO, F. COLLETT
(1768—1846).

Maleri av Jens Juel i Nationalgalleriet.

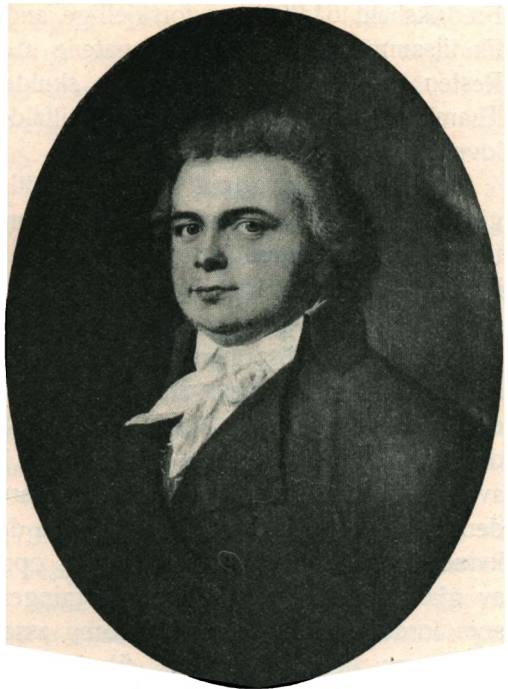
senere biskop *Lautrup* ved begravelsen d. 6te febr. 1846 holdt over hende, „den elskelige Gamle med det barnlige Sind og varme Hjerte, som under Alt bevarede sin ungdommelige Friskhed. Hendes Livs Maal var at leve i Kjærlighed, at virke i Kjærlighed, at hæve sin Aand i Kjærlighed til Ham, fra hvem al Kjærlighed har sin Udgang . . . Barnløs synker hun i sin Grav, men alligevel har hun været Moder for saa Mangfoldige, Moder i Tanke, i Følelse, i Gjerning . . . Hun levede stedse under heldige ydre Livsvilkaar, velsignet med jordisk Overflod; men hun kjendte ikke Forskjellen mellem Rig og Fattig, uden naar den Sidstes Kaar kunde frembyde hende Leilighed

til at øve sin rastløse Goddædighed. Og hvo af os Alle kjendte ikke denne? Hvo af os har ikke modtaget Prøver derpaa under forskjellige Skikkelser? . . . Og dog var der Een, som ikke kjendte den, og dette var hende selv — hun fra hvem den udgik. Men naar dette Vidnesbyrd lyder over hendes Kiste, da skal det ikke være et søgt Spil med Ord, men et Udtryk for, hvad der hos hende havde sin fulde Sandhed og Tilstedeværelse; thi Ydmygheden var hos hende saa

stor, at hun intet af Fortjenstligt kunde finde ved de Kjærlighedens Gjerninger hun øvede . . .¹

Ved testament av 20de septbr. 1844 havde fru Arbo bestemt at Lundbygaard og Oremandsgaard med besætning og avlsinventarium skulde tilbydes hendes brorsønner, kvæstor ved det norske universitet *Bernt Anker Collett*, (søn av assessoren) og sekretær i utenrikskabinettet i Stockholm *Peter Collett* (søn av den nævnte justisraad C.) for en kjøpesum av 134 000 rdl. (268 000 kr.) for hver, og efterat disse havde erklært sig villige til at overta eendommene for den opførte pris, fik de dem tilskjøtet av boet d. 19de og 21de septbr. 1848.¹ Endvidere havde hun ved sit testament oprettet følgende milde stiftelser: Et legat paa 4 000 rdl. for Lundbygaardsgodses syke og fattige, et paa 1 000 rdl. for Oremandsgaards syke og fattige, to paa 1 500 og 500 rdl. til skolevæsenets fremme paa disse godser, og endelig 5 000 rdl. til trængende av arbejdsklassen, især sjøfolk, paa Strømsø. Skolelegatene skulde dog først træde i kraft ved hendes brorsøns, løjtnant Tharald Colletts død, idet denne skulde faa

GROSSERER PETER NICOLAI ARBO PAA
LUNDBYGAARD (1768—1827).
Maleri av Jens Juel i Nationalgalleriet.

¹ Lautrups „Gravtaler“, Kb.havn 1858, s. 20—25. — Fru Arbo er bisat i et for Lundbygaard indrettet muret gravkapel paa Hammer kirkegaard, og Arbos kiste, som oprindeligt stod paa Holmens kirkegaard i Kb.havn, er ogsaa ført til dette kapel.

¹ Kjøpesummen skal være fastsat under hensyn til den daværende gjængse pris paa landeieendommer i nabolaget. Herregaarden Rønnebæksholm var saaledes i 1840 solgt til Harald P. N. Toft for 135 000 rdl.

renterne, og likeledes skulde renterne av legatet til Strømsø tilfalde hendes bror grosserer Otto Colletts enke for hendes levetid.

Til sin egen familie havde fru Arbo forøvrig testamentert 88 847 rdl. i legater og løsøre (derav til helbroren avdøde assessor Colletts børn 56 021 rdl., halvbroren avdøde justisraaad John Colletts børn 20 826 rdl. og halvsøsteren statsraadinde Colletts børn 12 000 rdl.). Grosserer Arbos familie fik 86 782 rdl. (derav familien Wiel paa Fredrikshald 51 000) og forskjellige andre fjernerestaaende slegtninger fik tilsammen 18 017 rdl. Legatene utgjorde i det hele 205 646 rdl. Resten av den beholdne formue skulde (med et forbehold for løitn. Tharald Colletts vedkommende) tilfalde hendes egne arvinger efter loven.

Skiftet stod paa grund av boets vidtløftighet paa i flere aar, og opgjøret blev desuten forsinket ved nogen processer, som gav anledning til mange fortrædeligheter og megen snak i og utenfor familien. Børnene efter Arbos svoger, kjøbmand paa Fredrikshald Truls Wiel († 1807) reiste proces om testamentets gyldighet, navnlig om fru Arbos ret til at disponere over den av hendes mand etterlatte halvdel av boet. Denne proces fandt sin avgjørelse ved (dansk) høiesteretsdom av 2den febr. 1848, som gik familien Wiel imot. Endvidere var der tvist om arveloddenes rette deling, indtil spørsmålet blev avgjort av høiesteret derhen, at de mandlige arvinger overensstemmende med den ældre danske lovgivning skulde ha dobbelt saa meget som de kvindelige. I 1853 kunde endelig opgjør finde sted. Efter fradrag av gjæld, legatene og skifteomkostninger var der i behold 167 674 rdl., som fordeltes saaledes at helbroren assessor Colletts linje fik 55 561 rdl., mens bergraad Colletts fik 14 882, løytnant Christopher Colletts og justisraaad John Colletts linjer hver 27 780 rdl., samt fru Boecks, statsraadinde Colletts og fru Steenstrups linjer hver 13 890 rdl. Samtlige medlemmer av Collettfamilien var ved slegtskap eller svogerskap økonomisk interessert i dette arvefald med undtagelse av 3 avdøde amtmand Johan Colletts sønner, nemlig kammerherre Holger C., professor Jonas C. og universitetssekretær Carl C., som var fjernere slegtninger av fru Arbo og ikke indgiftet i Buskerudgrenen.

3. Bergraad Christian Collett.

Christian Ancher Collett, ældste søn av *Peter Collett* paa Buskerud og hans 2den hustru *Johanne Henriche Ancher*, var født paa Buskerud d. 30te april 1771 og blev opkaldt efter sin mors farbror, Bernt Ankers far, justisraad Christian Ancher, i hvis hus moren var opdraget.

I guttearene gik han i cand. theol. Kølles dengang artsete institut paa Snarøen ved Christiania, og d. 1ste oktbr. 1786 blev han indskrevet som elev ved Kongsbergs bergseminarium, som da begyndte sin virksomhet efter en utvidet plan. Da han var færdig med sin utdannelse der og havde tat bergekssamen, søkte og fik han ved kgl. resolution av 27de mai 1795 et stipendium paa 400 rdl. for under en toaarig reise i Sverige og Tyskland at sætte sig ind i driften av fremmede bergverker.¹ I 1797 forøkedes stipendiet med 450 rdl., idet reisen tillotes forlænget med 6 maaneder. Efter sin hjemkomst avgav han om sit ophold ved verkene i Falun, Eskilstuna og flere svenske bergverker indberetninger med omhyggelig utførte tegninger, som findes i universitetsbibliotekets manuskriptsamling. Under reisen havde han gjort indkjøp av en mængde modeller og fabrikater som det offentlige i 1798 avkjøpte ham for 709 rdl., dog saaledes at han skulde faa beholde dem til bruk ved sine studier. Samtidig tik han titel av bergmester.

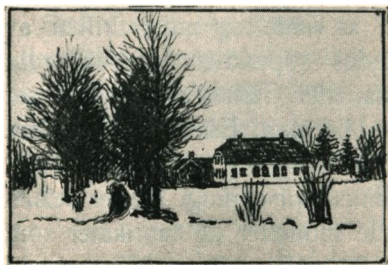
Henimot slutningen av 1799 tok han, da intet bergembede var ledig, privat ansættelse som bestyrer av Bolviks eller Volds jernverk i Solum ved Skiensfjorden, tilhørende kammerherre Severin *Løvenskiold*, og efterat han d. 13de december s. a. havde hat bryllup paa Kongsberg med Anna *Karine Bie*, født i Elverum d. 7de mai 1775, datter av overførster ved Kongsberg Sølvverk *Tharald Ross Bie* og *Martha Maria Flüg*, bosatte han sig i begynnelsen av aaret 1800 paa gaarden Vold tæt ved Bolviks jernverk, som han derefter bestyrte for eieren i 12—13 aar.

Ved kgl. resolution av 23de juli 1800 fik han en aarlig gage av 700 rdl. av statskassen, hvorved forutsætningen var, at han naar den paatænkte nye berganordning utkom, skulde ta ansættelse som bergmester med fast regulert gage. Denne anordning utkom sommeren

¹ Om hans undersøkelser av gruset i kjeldereren under det gamle zahlkammer i det i 1794 brændte Christiansborg slot for at finde smeltet metal — se Carl Bruuns Kb.havns Historie III s. 681.

1812, og kort efter blev han paa forslag av bergkontoret, som erklærte at han var det bekjendt som en „udmerket duelig mand i sit fag“, d. 8de august s. a. utnævnt til bergmester i Vestre søndenfjeldske distrikt, bestaaende av Christianssands stift, Grevskapene og hele Bratsbergs amt. Han fik derhos titel av bergraad. I rentekammerets indstilling om bergmesterposten var anført, at Collett uten hinder for sin offentlige ansættelse vilde kunne vedbli som bestyrer av Bolviks jernverk, men denne forening av stillinger har formodentlig ikke kunnet praktiseres. Han forlot Bolvik og flyttet med sin familie ind til Christiania, hvor han i begyndelsen bodde paa Alunverket i Oslo, men siden paa *Søndre Taasen* i Aker, som han i 4 aar bygslet og

d. 24de septbr. 1816 kjøpte av sin kusine Tina Collett, enke efter John Collett paa Ullevaal. Paa Taasen lot han efter sin tegning opføre den nuværende hovedbygning like ved Gjetemyrsveien. For bygnings- og tegnekunst var han i det hele sterkt interessert.

SØNDRE TAASEN I AKER.
Tegn. efter fotografi.

I de følgende aar blev hans erfaring i bergvæsenet og særlig hans kjendskap til grubedriften paa Kongsberg

sterkt benyttet i offentlige kommissioner til utarbeidelse av planer for nyorganisationer av landets bergverksdrift. Hans navn er derigjennem hæderlig knyttet til den i sit resultat saa overordentlig heldige reform i Kongsberg Sølvverks drift.

I 1805 havde statsstyrelsen, træt av en drift, hvis vildfarelser havde kostet saa mange penger, nedlagt sølvverket. Ti aar senere reiste den norske regjering spørmaal om driftens gjenoptagelse og overdrog d. 19de mai 1815 overbergamtsassessor *Henckel*, bergraad *Collett* og bergmestrene *Baumann* og *Steenstrup* (Colletts svoger) at anstille undersøkelser om muligheten av ved en bedre orden og kraftigere bestyrelse end i tidligere dage at drive sølvverket uten tap. Denne kommission fandt at verket burde optages paany, og i overensstemmelse med dens utkast til en driftsplan bevilget stortinget i december 1815 et beløp til driftens begyndelse. Fremdeles besluttet stortinget at overdrage 3 bergkyndige mænd at lægge plan til verkets fremtidige benyttelse og valgte dertil (d. 22de juni 1816) bergraad *Collett*, jern-

verkseier Jac. Aall og den nye sølvverksdirektør *Baumann*. Grubedriften begynte straks efter den av bergkommissionen lagte plan, som væsentlig skyldtes direktør *Baumann*, men ogsaa bergraad Collett tillægges av Aall en stor andel i utkastet til den nye sølvverksdrift.¹

Denne var imidlertid betyngt av flere kostbare og sølvverket uvedkommende indretninger (jernverk, manufaktur og vaabenfabrik), og da

et avgjort gunstig resultat av den forsøksvis begynte drift endnu lot vente paa sig, besluttet stortinget i 1821, at det skulde overdrages *Collett*, *Aall* og *Baumann* at utarbeide en plan for sølvverkets bestyrelse og „tilveiebringe forskjellige oplysninger om dets forhold og indretninger m. m.“ Herom avgav kommissionen i 1823 og 1824 forslag, hvori de fastholdt hensigtmæssigheten av den plan hvorefter sølvverket hittil var drevet, og foreslog at den skulde utføres videre. Fremdeles anbefalte de at vaabenfabrikken paa Kongsberg skulde bibeholdes, men at det derværende jernverk, sagbruk, uld- og linnedmanufaktur skulde sælges. Endelig avgav de forslag til lettelse av byrden ved Bergstadens pensions- og fattigvæsen. Det sidste forslag bifaldtes ikke av stortinget, men de øvrige vedtoges, og sølvverkets drift efter denne plan gav fra begyndelsen av 1830-aarene saa rikt utbytte, at verket som av stortinget i 1827 var besluttet solgt, reddes for staten (se foran s. 239—240).

BERGRAAD CHRISTIAN COLLETT (1771—1833).

Maleri av kaptein Jac. Munch.

1 Alm. Norsk Maanedsskr. II, s. 161—204 og Aalls „Nutid og Fortid“ II, hefte 1, s. 22—24. Dette verks 2det hefte har Aall tilegnet sin „kjære Ven og Collega“, bergraad Collett, som i fortalen omtales med høiagtelse og hengivenhet.

Ogsaa i andre bergkommissioner blev Collett benyttet. Den 1ste decbr. 1815 besluttet stortinget, at de samme 3 bergkyndige mænd som fik det hverv at lægge plan for sølvverkets drift, i forening med den av riksforsamlingen paa Eidsvold nedsatte faste lovkomité skulde gjøre utkast til en ny berganordning og undersøke bergverkenes specielle privilegier. Den saaledes forsterkede lovkomité indleverte i 1818 utkast til lov om bergverkene (med undtagelse av sølvverket), men der gik en aarrække hen inden nogen berglov kom istand. Ved kgl. resolution av 1ste juli 1817 blev det endvidere paalagt ham, Baumann og 3 universitetslærere at utarbeide forslag til bergvidenskabens studium ved universitetet og bergverkene paa Kongsberg. Det av denne komité avgivne forslag ligger til grund for reglement om bergekseen av 1ste mars 1819.

Collett var ved siden herav finansdepartementets faste konsulent i bergverksanliggender, og ved kgl. resolution av 12te decbr. 1816 paa lagdes det ham likeledes at overta forretningene som regjeringens bygningskyndige assistent ved spørsmaal om offentlige bygninger og anlæg. I denne egenskap fik han befatning med regulering og bebyggelse av Akershus fæstnings grund¹ og likesaa med anlægget av den gamle fødselsstiftelse i Akersgaten, som opførtes i 1825—27.

Endelig var han en av dem som virket for oprettelsen av en norsk tegneskole. Savnet av en anstalt, hvor mænd med kunstsans kunde faa undervisning i tegnekunsten, foranlediget i 1818 ham og generalmajor *Aubert* samt maleren kaptein *Munch* og brigadeauditør *Linstow* til at utarbeide og avgi forslag til en saadan skole. Regjeringen fandt dog, at staten ikke havde raad til at anvende saa meget som var beregnet til en fuldstændig kunst- og tegneskole, men anmodet forslagsstillerne om at gjøre utkast til oprettelse av en elementærklasse for utdanning av elever i tegning, og da forslag derom var avgitt, blev denne klasse besluttet oprettet fra nytaar 1819. Skolens bestyrelse overdroges forslagsstillerne og kobberstikker *H. A. Grosch*, hvorefter klassen traadte i virksomhet med ikke mindre end 70 lærlinger. Allerede samme aar utvidedes skolen med en bergklasse, og fra 1820 arbeidedes med alle de normerte 4 klasser og 120 elever.

Bergraaden var i mange aar medlem av direktionen i „Selskabet for Norges Vel“, hvor han i 1816 var formand i klassen for berg- og skogvæsen og i 1823 bestyrelsesmedlem i klassen for industri og

¹ Jvfr. Morgenbladet for 1838 nr. 204.

handel. I 1825 utnævntes han til ridder av Nordstjernen, og sidst i novbr. 1831 konstitueres han som direktør ved Kongsberg Sølvverk efter Baumann, under hvis sygdom han allerede tidligere havde vikariert. I denne stilling døde han paa Kongsberg d. 10de januar 1833.

Colletts havde følgende 5 børn, alle fødte paa Vold i Solum: 1) *Mariane*, f. 1800, † 1822; 2) *Johanne*, f. 1802, g. m. biskop *Kjerschow* og † 1851; 3) *Karen Marthelene (Kaja)*, f. i mai 1804, begravet i Solum $\frac{5}{8}$ 1809; 4) *Tharald*, f. 1805, løjtnant, † 1875, g. m. *Maren Tandberg* og siden med *Margrethe Larsdatter*; 5) *Kaja*, f. 1812, † 1891 (se 5te slegtled F.). Bergraadens enke overlevet ham i 23 aar og avgik d. 3die febr. 1856 ved døden i Bergen i sin sviger-søns, biskop *Kjerschows* hus, næsten 81 aar gammel.

*

4. Magasinforvalter, premierløjtnant Christopher Collett.

Peter Colletts og Johanne Henriche Anchers næstældste søn *Christopher* fødtes paa farens eiendom Buskerud d. 2den oktober 1773 og blev opkaldt efter sin morfar, provst og sogneprest til Ringsaker *Christopher Ancher*.

Den 22de juni 1792 blev han kornet à la suite ved det akershusiske dragonregiment og stod i mange aar som saadan uten at indræde i aktiv tjeneste, da moren havde utset ham til efter hende at overta Buskerud gaard, som han ogsaa drev i nogen tid, indtil hans ældre halvbror, assessor *Peter Collett*, fremkom med odelskrav og i aaret 1800 fik sig gaarden overdraget. Han bestemte sig derefter til at søke sig i nummer i militæretaten, fik d. 19de febr. 1802 karakter av sekondløjtnant, utnævntes d. 18de mars 1803 til virkelig sekondløjtnant ved dragonene og forfremmedes d. 26de mars 1808 til premierløjtnant. Siden blev han konstitueret magasinforvalter i Drammen, hvor han i 1812 var med at stifte „Sogneselskabet for Drammens By“, som stod i forbindelse med „Selskabet for Norges Vel“ og virket i de samme almen-

PREM.LØITN. CHRISTOPHER COLLETT (1773—1815).

nyttige øiemed som dette. I sogneselskapet var han fra dets oprettelse medlem av bestyrelsen.

Den 4de oktober 1802 blev han i Skoger prestegjeld ved Drammen gift med *Anne Cathrine Elisabeth Arbo*, en kusine av Colletts svoger, Peter Nicolai Arbo. Hun var født paa gaarden Solum i nærheten av Drammen d. 17de septbr. 1775 og datter av borger og skibskaptein i denne by *Herman Arbo* og *Anne Cathrine Schjørbeck*. Colletts havde 5 børn, hvorav den ældste blev født paa Eker, de andre i Drammen. Fire av disse børn døde som smaa: 1) *Peter Nicolai Arbo*, f. 1803 † 1805; 2) *Peter Nicolai Arbo*, f. 1806 † 1811; 4) *Johan Henrik*, f. 1808 † 1809 og 5) *Otto Martinus*, f. 1811 † 1812. Kun nr. 3 vokste op: *Herman Christian*, f. 1807 † 1878, kjøbmand og bankadministrator, g. m. *Louise Arveschoug* og derefter med *Elisabeth Helene Holter* (se 5te slegtled G.).

Christopher Collett døde 42 aar gammel d. 17de decbr. 1815 i Christiania, hvor han var reist ind for at konsulere lægerne, og blev bisat i det Collettske gravkapel ved Vor Frelsers kirke. Ved bisættelsen uddeltes til sørgeskaren en trykt „mindetavle“ over ham, saalydende:

„Høi og anseelig — skjøn og kraftfull
var han,
ret ligesom stegen ned til os fra Kjæmpe-Alderen.
Ædelmodig — gjæstmild — trofast
var han,
lig Mændene i Norges lykkelige Oldtid.
Raadig og rask — venlig og munter
var han
Alles Yndling:
Sin elskede Huustroes Alt,
sine Søskende — sin hele Slægt — sine mange Venner
inderlig kjær.
Forbausede og sørgende stirre de nu mod Graven,
som gjemmer Ham,
den altfor tidlig Savnede.“

Hans enke var i flere aar bosat i Kjøbenhavn og døde d. 1ste november 1833 paa Lundbygaard i Sjælland under et besøk hos svigerinden enkefru Arbo.

5. Kommitteret i generaltoldkammeret, justisraad John Collett.

Peter Colletts og Johanne Henriche Anchers tredje søn, *John*, fødtes paa farens eiendom Buskerud d. 22de december 1774.

Efterat ha studert lovkyndighet ved Kjøbenhavns universitet tok han der d. 30te januar 1793 dansk juridisk eksamen med karakteren „bekvem“. I decbr. 1797 blev han kopist i det vestindisk-guineiske rente- og generaltoldkammers søndenfjeldske kontor, utnævntes d. 19de novbr. 1800 til fuldmægtig i kammerets vestindiske kontor og avancerte der til renteskriver (c: kontorchef) d. 5te juni 1809. I mai 1812 blev han medlem av en kontrollkommission for handel med forbudne varer i Kjøbenhavn og d. 5te decbr. s. a. fik han titel av virkelig kammerraad.

Ved rikernes adskillelse valgte han at forbli i sin embedsstilling i Danmark, hvor han d. 12te decbr. 1817 blev virkelig justisraad og d. 8de nov. 1823 utnævntes til kommitteret i det forenede generaltoldkammer og kommercekollegium. Her havde han bestyrelsen av det indiske (vestindiske) departement.

Privat stod han derhos i mange aar i forretningsforbindelse med norske handelshuse (Collett & Søn og Morten Anker paa Frogner m. fl.) idet han besørget deres pengeomsætninger i Kjøbenhavn. Ved huset Collett & Søns fallit i 1821 havde han der tilgode noget over 10000 rdl., hvorav han synes at ha taet en stor del.

I 43-aars alderen blev han i Kjøbenhavn d. 3die mars 1818 gift med *Marie Christiane Rosen*, som da var i huset hos hans forannævnte svoger, grosserer Peter Nicolai Arbo. Hun var født i Ebeltoft i Jylland d. 30te april 1796 og datter av toldinspektør i Nykjø-

FRU CHRISTIANE ARBO PAA GULSKOGEN
(1796—1886).

bing paa Falster *Christian Rosen* og *Elisabeth Kirstine f. Sletting*. Efter 6 aars egteskap, hvori der fødtes ham 1 søn og 2 døtre, døde Collett i Kjøbenhavn d. 29de septbr. 1824, „hædret som Embedsmand og Borger, savnet som Mand og Fader“, — saa staar der paa det marmor-mindesmerke som er reist ham paa Frue kirkes Assistentskirkegaard. Børnene var: 1) *Nicoline Cathrine*, f. 1818 † 1900; 2) *Peter*, f. 1820 † 1860, minister i Constantinopel; 3) *Johanne Christine (Hanne)*, f. 1822 † 1914, g. m. amtmand i Akershus *Johan Chr. Collett*. Se 5te slegtled H.

Enkefru Collett blev i Kjøbenhavn 28de juli 1828 gift med overlærer ved Drammens latin- og realskole *Christian Fredrik Arbo*, født paa Eker d. 12te april 1791, søn av kjøbmand, senere forvalter paa Borregaard ved Sarpsborg *Peter Wølner Arbo* og *Lovise f. Irgens*. I dette egteskap fødtes 5 børn, 3 sønner og 2 døtre.¹ Arbos bodde litt utenfor Drammen paa gaarden Gulsbogen, som overlæreren havde kjøpt av sin slegtning grosserer Arbo (se s. 272). Da fru Arbos søn av 1ste egteskap, ministerresident i Constantinopel Peter Collett i 1860 var avgaat ved døden, skjænket hun og hendes mand til minde om ham et legat paa 8000 kroner til Drammens latin- og realskole, hvor denne søn havde faat sin skoledannelse. Renterne skulde tildeles trængende elever ved skolen eller en derfra dimittert trængende student ved universitetet. Den 13de juni 1860 tok Arbo avsked som overlærer fra aarets utgang at regne og døde paa Gulsbogen d. 21de aug. 1868. Hans enke døde sammesteds 17de april 1886, 90 aar gammel.

*

6. Karen Magdalene Collett og overførster, kaptein Cæsar Boeck.

Den ældste av Peter Colletts og Johanne Henriche Anchers tre døtre, Karen Magdalene (kaldet *Kaja*), fødtes paa Buskerud gaard d. 24de april 1776. Hun saa meget godt ut, og hendes livlige og elskverdige personlighet roses av alle, som kom i berøring med hende (se de side 152—153 omtalte breve).

¹ 1) *Jenny Arbo*, f. 1830 † 1907; 2) *Nicolai Arbo*, historiemaler, f. 1831 † 1892 g. m. *Eliza Thomas*; 3) *Louise Arbo*, f. 1833 † 1912, g. m. grosserer i Drammen, cand. jur. *Adolf Solberg*; 4) *Thorvald Eugen*, f. 1835 † 1836; 5) *Carl Arbo*, dr. med. brigadelæge, f. 1837 † 1906, g. m. *Jenny Kaurin*.

I 15 aars alderen blev hun forlovet med kaptein *Cæsar* Læsar von *Boeck*, en dansk artilleriofficer, som i 1791 var kommet op til Kongsberg for at opta karter over sølvverket, og d. 4de oktbr. 1794 blev hun paa Modum gift med ham. Efter 6 aars egteskap, hvori der fødtes 4 børn, 3 sønner og 1 datter, døde hun i barselseng paa Kongsberg d. 17de novbr. 1800, kun 24 aar gammel. Av børnene døde 3 som smaa, nemlig 1) *Henrich* Collett, f. 17de aug. 1795 † 4de aug. 1799; 2) *Peter* Collett, f. 16de aug. 1796 † spæd; 3) *Christiane*, f. 6te aug. 1800 † 13de s. m. Kun en søn vokste op, *Christian* Peter Bianco Boeck, f. 1798, død som universitetsprofessor i medicin 1877, g. m. sin kusine *Elisabeth Collett*, datter av statsraaden. Se 5te slegtled B.

Cæsar Boeck, hvis familie skal skrive sig fra Flandern, var født i Fredericia d. 13de mai 1766 og søn av premiermajor ved det jyske dragonregiment *Mathias v. Boeck* og *Dominica Susanna f. Bianco*. Efter i 1789, d. 22de mai, at være blit løjtnant i artilleriet beskikkedes han ved kgl. res. av 6te juli 1791 til at foreta opmaaling og utarbeide karter over Kongsberg Sølvverks omkreds og gruber. Dette vidtløftige arbeide var endnu ikke færdig, da hans permission som officer i slutningen av 1795 var utløpet, og for at fuldføre sit hverv søkte han derfor avsked av militærtjenesten og ansættelse som skiktmester ved sølvverket. Ved avskeden som officer d. 22de januar 1796 fik han kapteins rang. I det følgende aar blev han færdig med sine maalinge, og konstituertes derefter som overfører ved sølvverket, i hvilket embede han fik fast ansættelse d. 13de novbr. 1799.

I det følgende aar reiste han paa offentlig bekostning for at undersøke forstvæsenet i Danmark og Tyskland, og efter sin hjemkomst optok han ved siden av bestyrelsen av sølvverkets skogvæsen paany sit kartarbeide, som han fuldførte og indleverte i 1804. I slutningen av 1806 blev han medlem av direktionen for det offentlige fattigvæsen paa Kongsberg.

Boeck giftet sig paany i 1803 med *Gunhild Andrine Børresen*, født d. 31te decbr. 1784, datter av skibsreder i Drammen Lars Børresen

FRUKAJA BOECK, F. COLLETT
(1776 - 1800).

og Karen Robsahm, men ogsaa hun døde ganske ung paa barselseng, d. 16de febr. 1804. I slutningen av samme aar, d. 1ste decbr. indgik han nyt egteskap med *Anne Cathr. Margr. Peckel*, født 11te mai 1786, død likeledes paa barselseng 15de decbr. 1808, datter av apoteker paa Kongsberg Frantz Peckel og Christiane Sophie, f. Rogstad, og aaret efter sin tredje hustrus død blev han fjerde gang gift med enken efter kjøbmand Henrik Bjørn i Kragerø, *Ingeborg Cathrine Blehr*, født 24de april 1773, død 15de januar 1827, datter av kjøbmand Bengt Blehr og Marie Dorothea Hedevig Hichmann.¹

Den 1ste mai 1810 tok Boeck avsked som overførster og flyttet til sin hustrus hjemsted Kragerø, hvor han blev trælasthanter og gaardeier. Han kjøpte ogsaa landstedet Berg i nærheten av byen, og her bodde han om sommeren. Sin betydelige handelsvirksomhet drev han efter Jacob Aalls erklæring „med Indsigt, endskjønt ikke altid med Held, og de Grundsætninger, hvorefter han gik frem i sin Handel og i sit Forhold til Undergivne og sine Kunder i Oplandet, bar Spor af den Retskaffenhet og Omsorg for sine Medmenneskers Tarv, saavel som for sin egen, der gik igjennem hans hele Vandel.“²

I det aar, hvori Boeck bosatte sig i Kragerø, begyndte Selskabet for Norges Vel sin virksomhet og gav fra Christiania støtet til oprettelsen av en mængde lokale foreninger, der likesom hovedselskapet arbeidet for utbredelsen av vindskibelighet og almennyttige foretagender i det hele. Med sine mangesidige kundskaper var Boeck særlig skikket til at organisere og forestaa saadanne foreninger, og straks efter ankomsten til Kragerø begyndte han at virke i denne gavnlige retning. Han var saaledes formand i distriktskommissionen for Kragerø under Selskabet for Norges Vel fra dens oprettelse i 1810, og likeledes var han formand i to lokale foreninger av samme art, nemlig „Sogne-Selskabet for Sannikedal“ og „Selskabet for Kragerø By's Vel“, i hvis stiftelse han deltok d. 12te septbr. 1810. Aaret der-

¹ Boecks børn i de tre sidste egteskaper var: (i andet) *Andreas B.*, sognep. i Hjørundfjord, f. 1804, † 1876, * Julie Christiane Bryn; (i tredje) 1) *Carl B.*, f. 1805, † 1806; 2) *Frantz August B.*, kjøbmand, senere kasserer ved Chr.a Gasverk, f. 1806; 3) *Cæsar B.*, skibsreder i Drammen, f. 1807, † 1884, * Ellen Petronelle Holter (forældre til professor i dermatologi m. m. ved univ. *Cæsar B.*); 4) *Carl Wilhelm B.*, professor i Medicin ved univ., f. 1808. † 1875, * Louise C. H. Barth; (i fjerde) 1) *Herman Fredrik B.*, f. og † 1810; 2) *Caroline B.*, f. 1811, † 1879, * biskop i Tromsø stift *Daniel Bremer Juell*, f. 1808, † 1855.

² Jacob Aalls nekrolog i „Nutid og Fortid“, 3dje hefte 1833, s. 82.

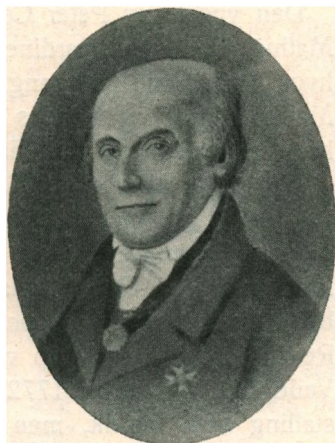
efter gav han 1000 spd. i sølv til det norske universitets oprettelse. Da der ved kgl. resolution av 28de novbr. 1816 anordnedes kommissioner i kjøbstæderne til at avgi forslag, sigtende til handelens, haandverkets og sjøfartens opkomst, blev han medlem av kommissionen for Kragerø.

I denne by „erhvervede han sig — skriver Aall i nekrologen — saa megen Kjærlighed, Agtelse og Tillid, at han stedse stod i Spidsen for de vigtigste Commune-Anliggender.“ Derfra møtte han ogsaa som repræsentant paa stortinget i 1818, hvor han hørte til dem, som blev allermost benyttet i specielle udvalg for sakenes forberedende behandling. Han blev indvalgt i 19 saadanne komiteer. Samme aar var han medlem av stortingsdeputationen ved kong Carl Johans kroning i Trondhjem, i hvilken anledning han d. 7de septbr. 1818 utnævntes til ridder av Nordstjerneordenen.

Ogsaa i 1824 og 1830 møtte han paa stortinget som repræsentant for Kragerø og Risør. Paa det første av disse ting var han medlem av militærkomiteen og komiteen for berg- og skogvæsenet, paa det andet av komiteen for næringsveiene. Om hans virksomhet som stortingsmand siger Aall, „at han med megen Sagskundskab forenede en redelig Villie.

Hans Stemme var svag i Thinget, og sjelden lod han den der høre; men i de Sagers Behandling og Forberedelse, som hørte til hans Fag, var han udmerket virksom, og i Committeeerne arbeidede faa Mænd, som vare mere bekjendte i Handelsfaget og de dermed beslægtede Virksomhedsarter, og paa hvis Dom og Veiledning i denne Henseende tryggere kunde stoles. Det er en aldeles ugrundet Paastand, at hans Mening var altid Regjeringens Ønsker underdanig. Han fulgte sin Overbevisning uden at beile enten til den ene eller anden Slags Gunst, og Forfatteren erindrer flere Gjenstande, om hvilke han nærede og yttrede Meninger, der var forskjellige fra flere af Regjeringsmedlemmernes.“

I mai 1832 konstitueres Boeck som medlem av hovedmatrikuleringskommissionen, men under sit ophold i Christiania i den anledning døde han d. 16de juni 1832.

OVERFØRSTER, KAPTEIN CÆSAR
BOECK (1766—1832).

7. Maren Christine Collett,

kaldet *Tina*, den foregaaendes søster, f. 1777, † 1860, g. m. sin fætter statsraad *Jonas Collett*. Se under ham.

*

8. Mathia Collett og sølvverksdirektør Poul Steenstrup.

Den yngste av Peter Colletts og Johanne Henriche Anchers døtre, *Mathia (Thea) Bernhardine*, fødtes d. 13de januar 1779 paa Strømsø, hvor forældrene dengang bodde, og blev opkaldt efter sin faster, *Mathia Anker* og hendes mand. Efter farens død var hun en tid i huset hos dem, og hun fik efter Bernt Anker et legat paa 4000 rdl.

Den 26de oktober 1806 blev hun paa Kongsberg, hvor moren da var bosat, gift med bergkandidat *Poul Steenstrup*, søn av proprietær og landvæsenskommissær i Jylland *Hans Severin Steenstrup* og *Charlotte Sophie*, f. *Resen*, hvis far var den sidste mandlige ætling av de bekjendte danske biskoper, *Hans Poulsen Resen* og *Hans Hansen Resen*. *Poul Steenstrup* var født paa farens eiendom *Kjeldkjær* ved *Veile* d. 10de decbr. 1772 og skal „paa vuggen“ være lovet en bestalling som fænrik, men kom ikke til at gaa den militære bane. Han røbet tidlig en sterk sans for mekaniske arbeider og lyst og evne til studeringer, hvorfor han sattes i *Koldings* latinskole. Herfra blev han student i 1790 og efterat ha tat andeneksamen studerte han ved universitetet først kirurgi, men lagde sig senere efter mekanik og mineralogi. I 1797 kom han op til Kongsberg, hvor han besøkte bergseminariet, mens han tillike var hovmester for konferensraad *Carsten Ankers* søn (den senere generalmajor) *Erik Anker*, som gik paa Kongsbergs skole. I april 1800 underkastet han sig bergekksamen med karakteren meget bekvem, fik aaret efter et stipendium paa 500 rdl. i tre aar for at studere ved tyske og østerrigske verker og fabrikker og reiste saa utenlands.

Ved hjemkomsten fra denne reise i 1804 fik han 700 rdl. i vartpenger „indtil en til hans duelighed passende virksomhed kunde bli ham anvist“, og i det følgende aar reiste han efter foranstaltning av rentekammeret i det nordlige Jylland, Sjælland og Bornholm for at søke efter stenkul. Men han vilde helst op til Kongsberg, hvor hans

forlovede ventet ham, og dette ønske fik han høsten 1805 opfyldt, idet regjeringen paalagde ham at utarbeide planer og forslag til anlæg av et jernverk paa stedet, saa den store arbeidsstok som blev ledig ved sølvverkets nedlæggelse, kunde faa beskæftigelse. Siden den tid var Steenstrup omtrent hele sit liv knyttet til bergstaden, hvor han blev en initiativrig foregangsmand paa flere tekniske og mekaniske felter. Statsraad Colletts, bergraad Colletts og overfører Boecks betydelige arbeide for Kongsberg og de derværende offentlige anlæg er omtalt tidligere. Steenstrup var den fjerde i denne svogerkreds fra Buskerud, som har indlagt sig fortjenester av gjenreisningen av statens bergverksdrift og grundlæggelsen av andre nyttige indretninger paa Kongsberg efter byens dype fald i begyndelsen av forrige aarhundrede. Man kan trygt sige, at Steenstrup har havt en hovedandel i maskinvæsenets opkomst her i landet. Hans anlæg paa Kongsberg blev en forskole for utdannelsen av norske teknikere.

I de første aar var han optat av det nye jernverksanlæg, hvis ledelse regjeringen havde overdraget ham. I 1809 var marsovnen og de andre fornødne bygninger færdige, og eiterat amtmanden grev Wedel-Jarlsberg i et brev til rentekammeret av 20de oktober 1809 havde uttalt sin overordentlige tilfredshet med det nye anlæg, som efter hans mening gjorde Steenstrup „stor ære“, blev jernverkets bestyrelse betrodd ham under grevens overtilsyn¹.

Med sølvverket var tillike mynten blit nedlagt. Denne kjøpte han og forandret den til en fabrikk for tilvirkning av brasianstaal, men da det i 1807 bestemtes at mynten atter skulde sættes igang fordi man manglet skillemynt, gav han bygningene tilbake til staten mot godtgjørelse for sine havde omkostninger og forrettet derpaa midlertidig baade som myntmester og gardein indtil 1809. I dette aar blev han medlem av direktionen for Kongsbergs offentlige fattigvæsen, en stilling han beklædde i over 50 aar. Den 13de juni 1811 utnævntes han derhos til bergmester.

I 1810 ødelagde en brand de industrielle indretninger som var sat i forbindelse med bergstadens fattigvæsen, og regjeringen besluttet istedet at oprette et stort militært uld- og linnemanufaktur, hvortil Steenstrup skulde utarbeide planen. Etter nogen aars forløp var fabrikken færdig, og Steenstrup blev d. 29de aug. 1814 utnævnt til 1ste medlem av dens administration. Samme aar paabegyndtes efter

¹ Prof. Nielsens „Greve Wedel-Jarlsberg“ I, s. 437–39.

hans utkast anlægget av Kongsberg Vaabenfabrik, som da den i 1817 var færdig blev drevet i forbindelse med jernverket og likeledes underlagdes hans bestyrelse. Ved denne fabrik forarbejdedes rifler, baj-

FRU THEA STEENSTRUP, F. COLLETT (1779—1874).

netter og sabler m. m. til bruk for hæren og flaaden. Paa gaarden Grøsl i Flesberg drev han desuten for egen regning et kobber- og vitriolverk, som omkring aaret 1820 leverte omtrent 200 centner vitriol aarlig.

Da Selskabet for Norges Vel i 1810 foranlediget oprettet distriktskommissioner, som skulde virke som underavdelinger av selskapet,

blev Steenstrup medlem av bestyrelsen i kommissionen for Kongsbjergs distrikt, og i 1816, da der oprettedes kongelige kommissioner i byerne til handelens, haandverkets og sjøfartens opkomst, utnævntes han til medlem av kommissionen for Kongsbjerg.

SØLVVERKSDIREKTØR POUL STEENSTRUP (1772—1864).

Fra denne by valgtes han som repræsentant til riksforsamlingen paa Eidsvold, hvor han med den for ham eiendommelige lidenskabelige iver sluttet sig til „selvstændighetspartiet“ og prins Christian Fredriks politik, mens han stod i skarp modsætning til det andet parti. Han optraadte forøvrig i forsamlingen som en mand med av-

gjort demokratiske anskuelser, idet han ivret for avskaffelsen av adel og privilegier og indførelsen av almindelig vernepligt. Ogsaa paa stortingene i 1814 (supleant) og 1824 møtte han som repræsentant for Kongsberg. Paa dette sidste ting var han medlem av komiteerne angaaende berg- og skogvæsenet og angaaende kjøbstadskatten. Den 27de juli 1816 utnævntes han til ridder av Vasaordenen.

Det kongsbergske jernverk var under Steenstrups ledelse begyndt under ret gunstige omstændigheter, men i aarenes løp viste der sig flere ulemper ved anlægget, idet de omliggende skoger ikke kunde producere tilstrækkelig brændsel til verkets forsyning, mens malmen maatte hentes langveis fra, og under pengeforvirringen og handelens stansning i krigsaarene kunde driften ikke bære sig. I de daarlige tider gik det ogsaa tilbage med manufakturet, som hørte til den slags indretninger, som i regelen drives heldigere av private end av det offentlige, og hvis bestyrelse desuten lot et og andet tilbake at ønske. Efter forslag av en komité, bestaaende av bergraad Collett, Jacob Aall og sølvverksdirektør Baumann, besluttet stortinget derfor i 1824 at baade jernverket og manufakturet skulde sælges, hvilket ogsaa skedde i slutningen av samme aar¹. Stortinget bestemte ogsaa, at vaabenfabrikken skulde fraskilles jernverket og drives efter en indskrænket maalestok under militæretatens bestyrelse, og derved blev Steenstrup uten offentlig beskæftigelse, mens han dog i flere aar vedblev at oppebære løn som direktør ved jernverket og administrator ved manufakturet.

I denne tid arbeidet han med opfindelser av forskjellig slags, men uten heldig resultat. Først spekulerte han paa indretningen av en dampvogn beregnet paa tømmertrafikken mellem Øieren og Christiania. Vinteren 1826—27 bragte han med sig et lokomotiv til Christiania, hvormed han anstillet prøver paa isen. Det blev foreløbig drevet med haandkraft, men hensigten var at indrette det for damp. Under en reise til England erhvervet han sig patent paa opfindelsen av et dampskibshjul, men av mangel paa penger kunde han ikke gjøre sig dette patent nyttig. Endelig foretok han i 1827 efter opfordring av kong Carl Johan en længere reise i det nordlige Sverige for at undersøke kongens derværende jernleier og verker, Selet og Gellivare.

¹ Om denne kommission og sølvverks-kommissionen av 1815, se foran side 279—280.

I slutningen av 1831 kom han atter ind i statens tjeneste som konstitueret bergmester i Vestre søndenfjeldske distrikt efter bergraad Collett. I 1833, da driften av Kongsberg Sølvverk gav et udmerket utbytte og de bedste forhaabninger om en lønnende drift, utnævntes han til 1ste medlem av den organiserte nye sølvverksdirektion paa tre medlemmer. Han var nu direktør i noget over seks aar, til d. 23de decbr. 1839, da han efter ansøgning fik avsked fra dette embede. Siden levet han som pensionist paa Kongsberg.

Straks efter at det kongsbergske manufaktur i 1824 var solgt, reistes der søksmaal mot Steenstrups medbestyrere og kassereren ved denne indretning, hvis drift havde paaført staten store utgifter. Efter hjemkomsten fra sin reise til Sverige blev han indviklet i denne proces, og i 1838 dømtes han til en mulkt av 200 spd. og til in solidum med medbestyrerne at betale 20000 spd. i omkostninger og erstatning for fabrikkens uheldige administration. Det erkjendtes dog at han „ingenlunde havde handlet af egennyttige Bevæggrunde, men at det hele havde sin Grund i Mangel paa den behørige Orden i Forretningerne samt paa det tilbørlige Tilsyn med hans Colleger — en Forsømmelse, der maatte undskyldes derved, at Steenstrup paa hin Tid var overlæst med andre Forretninger for det offentlige¹.“ I sine „Erindringer“ erklærer ogsaa Jacob Aall (2den utg., s. 58), at Steenstrups „Indsigt i Maskinvæsenet, mangesidige Talent og uegennyttige Færd bør skee sin Ret, ligesom og Fædrelandet stiller ham taknemligen iblandt de første og ivrigste Stiftere af den nye Sølvværksdrift; men af Aarsager, der ei bør tilregnes ham, havde han intet Held til en hensigtsmæssig Bestyrelse af de Anlæg, som betroedes hans Overbestyrelse.“ Regjeringen grep derfor villig den utvei at foreslaa en likvidation av det idømte beløp mot en fordring Steenstrup gjorde paa statskassen for tilgodehavende gage som manufakturets bestyrer, og paa dette opgjør gik stortinget i 1848 ind.

Hans hustru døde paa Kongsberg d. 9de oktbr. 1847. Direktøren overlevet hende i netop 17 aar, idet han døde i samme by d. 9de oktbr. 1864 næsten 92 aar gammel.² Universitetsbibliotekar *Botten-Hansen* har i „Eidsvolds-Galleri“ s. 37—44 skrevet hans biografi, hvori han træffende karakteriserer ham saaledes: „Af sit livlige Gemyt bragtes han ofte til at gribe fat, endnu inden Forholdene og de

¹ Stortings-Efterretninger for 1845, regjeringsproposition om saken.

² Se om hans skrifter m. m. Halvorsens forfatterleksikon s. 436—38.

mødende Vanskeligheder vare prøvede med koldt Overlæg, og saaledes maatte Verden mere end en Gang berede ham Skuffelse . . . Hjertet og Følelsen var det raadende hos ham og trængte Klogskabens Hensyn tilside.“ Samme dom har grev Herm. Wedel uttalt i et brev til Steenstrup: „Jeg ærer og elsker dit fortræffelige Hjerte, der harmes over al Uret og oprøres ved Tanken om Nederdrægtighed; jeg beundrer dine virkelige Talenter, men jeg kan ikke nægte, at jeg ofte ønsker dig en god Portion mere Livsklogskab.“

Steenstrups havde 8 børn, alle født paa Kongsberg. Av disse blev følgende 7 voksne: 1) *Peter Severin*, kaptainløjtnant i marinen, bestyrer av Akers mekaniske Verksted, f. 1807, † 1863, g. m. *Sophie Augusta Collett*; 2) *Charlotte (Lotte) Sophie*, f. 1809, † 1888 ugift; 3) *Hans Leonhard*, f. 1810, † 1890, myntgardein paa Kongsberg, g. m. *Margr. Conradi*, derefter med *Constance Conradi*; 4) *Herman*, f. 1812, † 1893, toldinspektør i Skien, g. m. *Grethe Hasberg*; 5) *Henriette (Jette) Mathia*, f. 1814, † 1893, ugift; 6) *Christian Collett*, verksmester, senere overtoldbetjent i Drammen, f. 1815, † 1876, g. m. *Nicoline Koht*; 7) *Karen Cathrine Kirstine*, f. 1819, † 1859, g. m. myntmester paa Kongsberg *Caspar Herman Langberg*, f. 1811, † 1888.

*

9. James Henrik Collett,

STUDENT JAMES HENRIK COLLETT
(1781—1811). Efter en farvelagt tegn.

søn av *Peter Collett* paa Buskerud og *Johanne Henriche Ancher*, fødtes paa Buskerud d. 12te juli 1781 og kom i 1797 ind i Christiania Kathedralskole, men dimittertes i april 1801 privat til universitetet, hvor han tok eksamen artium med karakteren *haud illaudabilis*. Ved utbruddet av krigen med Sverige i mars 1808 kaldtes han til militærtjeneste og d. 3dje oktbr. s. a. blev han utnævnt til fænik ved 1ste jydsk infanteriregiment, „dog uden anciennitet indtil han havde taget den befalte examen“. Han døde ugift i Kjøbenhavn 1811 og blev begravet paa den derværende militære kirkegaard.

*

10. Grosserer, overkrigskommissær Otto Collett.

Otto Collett, de foregaaendes bror, fødtes paa Buskerud d. 1ste septbr. 1784. Han gik paa Kongsbergs skole og kom som ungt menneske (omtrent 1802) paa kontoret hos sin fætter i Christiania, *John Collett*, som antok ham i søns sted med tanken om at han skulde bli hans efterfølger i handelshuset *Collett & Søn*, da han selv ingen børn havde. Pleieførelserne fik ogsaa stiftet et parti mellem ham og deres unge niece, *Tina Collett*, der var optat som datter i deres hus. Men denne lavede forbindelse skal ikke ha stemt med *hans* følelser.

Tina var født i Christiania d. 27de august 1789 og datter av Johns ældre bror, kjøbmand Peter Collett og Karen Elieson (se side 158). Bryllupet stod paa Flateby i Enebak d. 5te februar 1808 — samme dag som pleieførelserne der feiret sit sølvbryllup. Brudgommen var kun 23 og bruden 18 aar gammel. De nygifte bosatte sig i en gaard i Raadhusgaten (nr. 12), som kort iforveien var indkjøpt til dem.

Ved John Colletts død d. 3dje februar 1810 gik handelshuset og alle eiendommene over til hans enke som fortsatte forretningene under pleiesønnens styrelse. Denne skulde derfor ha en tredjedel av hvert aars overskud. Otto flyttet da med sin hustru sammen med pleiemoren og bodde siden i Collettgaarden om vinteren og paa Ullevaal om sommeren. Gaarden i Raadhusgaten solgte han d. 2den septbr. 1812 for 5 000 rdl. til sin svoger veimester Steen, som en maaned senere avhændet den til Marcus Pløen for 50 000 rdl., et eksempel paa den pengeforvirring som dengang hersket.

Otto Collett gjorde i krigsaarene 1808 og 1814 tjeneste som sektionssjef i 2den division av det Fredrikshaldske kystvern og blev tilsidst chef for denne division, i hvilken anledning han fik titel av overkrigskommissær. Efter sin pleiefar blev han formand i „Selskabet for Akers Sogns Vel“, og han var ogsaa fleraarig medlem av formandskapet i „Selskabet for Norges Vel“ (klassen for fiskeri og jagt) og medlem av bestyrelsen for det dermed forbundne „Selskab for Christiania By's Vel“ fra dets stiftelse d. 29de mai 1811.

Som chef for det store og ansete Collettske handelshus indtok han en fremskutt plads i Christianias handelsstand. Sammen med Westye Egeberg var han i 1811 direktør for byens tømmerhandel, og da statholderen prins Christian Fredrik i slutningen av 1813 under de van-

skelige pengeforhold sammenkaldte endel av landets første kjøbmænd, brukseiere og jorddrotter til et møte i Christiania for at grundlægge en privat „låane- og diskontokasse“ (den første spire til en selvstændig norsk bank), var Otto Collett en av de indbudte som møtte

FRU TINA COLLETT (1789—1865).
Maleri av C. Vogt.

fra Christiania og deltok i disse forhandlinger. Endvidere sat han i representantskapet for den i oktober 1816 aapnede midlertidige laane- og diskontoinndretning i Christiania, var indtil 1819 medlem av direktionen for ‚Det norske Sø-assuranceselskab‘ som var stiftet av hans pleiefar, og fik ved reskript av 2den mars 1819 paalæg om med justitarius Berg, ekspeditionssekretær J. H. Vogt, advokat Aars og kjøbmand Jacob Meyeratsammentræde i direktion for det av stortinget i 1818 besluttede laan paa 600000 spd., som ikke havde kunnet opdrives utenlands, hvorfor man søkte at skaffe pengene tilveie paa det indenlandske marked. I samme aar var han med at stifte Christiania Børs ved hvis aapning d. 15de april 1819 han holdt festtalen. Byens første børskomité bestod av ham som formand samt konsul A. Grtning og kjøbmand Nic. Andresen. Endelig var han i mange

fra Christiania og deltok i disse forhandlinger. Endvidere sat han i representantskapet for den i oktober 1816 aapnede midlertidige laane- og diskontoinndretning i Christiania, var indtil 1819 medlem av direktionen for ‚Det norske Sø-assuranceselskab‘ som var stiftet av hans pleiefar, og fik ved reskript av 2den mars 1819 paalæg om med justitarius Berg, ekspeditionssekretær J. H. Vogt, advokat Aars og kjøbmand Jacob Meyeratsammentræde i direktion for det av stortinget i 1818 besluttede laan paa 600000 spd., som ikke havde kunnet opdrives utenlands, hvorfor man søkte at skaffe pengene tilveie paa det indenlandske marked. I samme aar var han med at stifte Christiania Børs ved hvis aapning d. 15de april 1819 han holdt festtalen. Byens første børskomité bestod av ham som formand samt konsul A. Grtning og kjøbmand Nic. Andresen. Endelig var han i mange

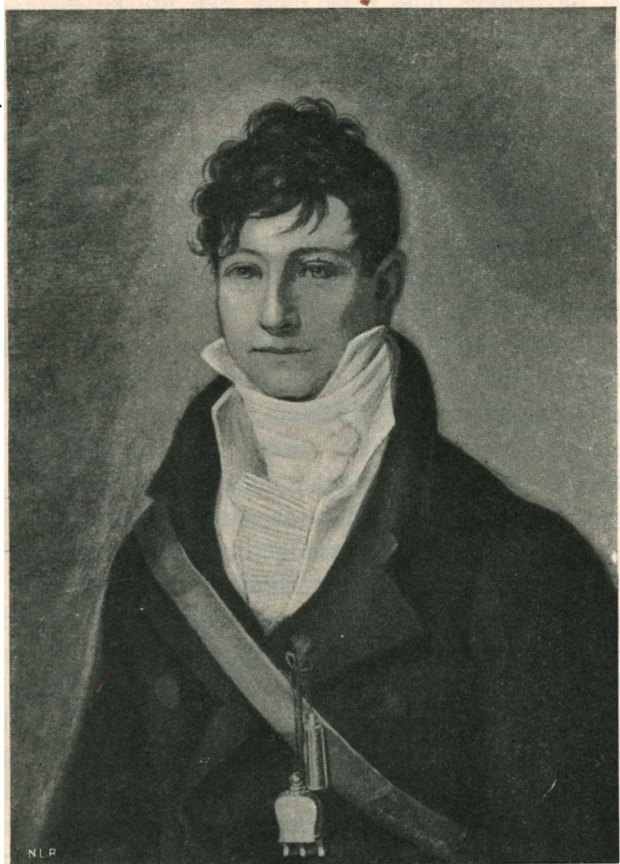

aar medlem av byens borgerrepræsentantskap, hvor han i nogen tid var formand, men i januar 1832 blev han paa begjæring fritat for det kommunale ombud. Den 8de august 1820 utnævntes han til ridder av Vasa.

Da han i februar 1810 overtok bestyrelsen av huset Collett & Søn,

var dette næst efter det Ankerske Fideikommis Christianias største og rikeste firma. Rikt var det især paa skogeiendommer og gode, vel indarbeidede handelsforbindelser. Det drev hovedsagelig træl-, korn- og bankierforretninger og var av John Collett efterlatt i en udmerket forfatning. Efter en kort stilstand under den engelske handelsspærring og blokade havde trælshandelen om høsten 1809 atter tat et livlig opsving, som fortsatte under den fordelagtige licenssøfart i 1810 og

tildels i 1811. I dette aar fandt Collett & Søn at kunne tegne sig for ikke mindre end 8 000 rdl. til det norske universitets oprettelse. Men aaret derefter ophørte licenssøfarten (hvorved norske skibe med engelske leidebreve havde kunnet drive handel med England), og en langvarig navnlig for trælshandelen uheldig periode fulgte ovenpaa de gyldne tider. Krig med kapring av skibe og lad-

GROSSERER OTTO COLLETT (1784–1833).

Maleri av C. Vogt.

ninger, misvekst, statsbankerot og daarlige handelskonjunkturer strømmet ind paa én gang, en grænseløs forvirring i pengevæsenet bragte usikkerhet i alle pengeforhold, og i lang tid var havnene lukket av fiendtlige krydsere som hindret al utskibning. Det værste var dog at da fredens time slog, fandt den norske trællest ikke paa langt nær en saadan avsætning paa det engelske marked som tidligere, idet England for at ophjælpe trælastutførselen fra Canada havde truffet toldbestemmelser som var i høi grad skadelige for den norske lastehandel. Denne var derfor i de nærmeste aar efter 1814 betydelig mindre end 10 aar tidligere. I 1805, da utførselen naadde et maksimum, utgjorde den noget over 269 000 læster, men i 1815—20 beløp den sig kun til gjennemsnittlig litt over 157 000 læster om aaret. Fra Christiania utførtes i 1805 til England omtr. 30 700 læster trællest, i 1815 bare 5 160 læster.

Det er klart at saa mange samvirkende uheldige omstændigheter maatte ryste i sin grund selv meget solide handelshuse. Saaledes gik det da ogsaa i Christiania, hvor der i aarene fra 1817 og utover særlig i trællestbranchen indtraf den ene fallit efter den anden. I slutningen av 1819 gik det største handelshus, det Ankerske Fideikommiss overende, og vel et aar derefter faldt ogsaa det Collettske hus.

Dette havde i flere aar lidt under pengemangel. En betydelig del av dets kapital stod fast i landeiendommer, som væsentlig var kjøpt for skogenes skyld, og hvorav firmaet heller ikke direkte kunde nyttiggjøre sig stort andet end skogene. Det jordbruk som drevs paa Ullevaal og de andre gaarder kastet ikke synderlig av sig, men gik tvertimot ofte med tap, navnlig i aarene umiddelbart efter 1814, som i det hele var en kritisk tid for landbrukeren, hvis produkter sank uhyre i pris. Med de mange faste eiendommer fulgte desuten en svær gjældsmasse og en under byrden av uaar og pengeforvirring trykkende forrentning. Under de daarlige trællestkonjunkturer indtraf det ikke sjelden at sagbrukene med sin store, kostbare arbeidsstok helt eller delvis maatte stanse sin virksomhet. Dertil kom endnu at sagbruksloven av 8de juni 1818 gjorde et sterkt indgrep i sagbruksprivilegierne, hvilket var av stor betydning for Colletthuset som havde mange privilegerte bruk.

Gjennem nogen aar holdtes dog forretningene paa grund av firmaets bekjendte soliditet gaaende omtrent som tidligere, og det kostbare selskapsliv i Collettgarden og paa Ullevaal og Flateby fortsattes uforandret, men flere særlige uheld paaskyndet husets fald, idet nogen

skibe forliste med uassurerte ladninger og en voldsom brand paa Christianias bordtomter d. 4de mai 1819 fortærte en betydelig uassurert beholdning av dets planker og bord. Efter et par reiser til England for at skaffe penger og søke henstand hos den største kreditor, firmaet *Boultons* og *Pelly* i London, saa Otto Collett, som ikke var den rette mand til at klare vanskelighetene, sig d. 22de januar 1821 nødsaget til at overgi det engang saa blomstrende over 100 aar gamle handelshus til skifteretten.

Til ekstraordinære skiftekommissærer beskikkedes krigsassessor Peter *Elieson* (Otto Colletts fætter), høiesteretsadvokat *Aars* og kjøbmand Jacob *Nielsen*. Den 1ste juli 1822 avgav disse en trykt fortegnelse over boets eiendommer og beholdninger, hvorefter aktiverne skulde beløpe sig til 702185 spd., mens gjælden (nemlig 210000 „Papistecier“, 40000 „sølv-specier“, 4000 hb. b $\frac{1}{2}$, 27000 £, 20000 frcs., 3000 gylden og 20000 rdl.) beregnedes til 292666 spd. sølv. Stillingen skulde altsaa være meget gunstig.

De faste eiendommer var ifølge skiftekommissærenes trykte opgave av 1822 følgende: i *Christiania* og *Aker*: „Collettgaarden“ (værdsat til 16000 spd. à kr. 4.00), en sjøbod paa Langbryggen, (solgt for 2606 spd.), en tomt paa Hammersborg (værdsat for 20 spd.), „Løchstør“ bordtomt (do. 3000), en tolvtedel av bordtomtene („Dælenpladsen“) paa Grønland (do. 1000), en anden tomt paa Grønland (solgt for 500), „3dje Dælen-Eng“ ved Trondhjemsveien, straks ovenfor Lakkegaten, indeholdende 236 maal jord (værdsat for 12000 spd.), „4de Dælen-Eng“ (do. 2000), Alunverket med beboelseshuse, boder og arbeidshuse (do. 8000), Dals to sager og jordvei ved Akerselven (do. 7500), et saapekokeri og en oljemølle ved Akerselven (solgt for 13503), Bjølsens tre sager og jordvei (værdsat for 8000), Ulleval gaard med skog og Ullevalsæteren (843 maal dyrket jord og 3394 maal skog, do. 35000), Nordre Taasen gaard med pladsen Lille Brendengen (do. 10500), en andel av Blindern gaard (do. 3500), gaardparten Sandaas (do. 1000); paa *Eker*: Møllenhof (eller Borge) gaard og skog, saapekokeri, kvern- og sagbruk (do. 16000); i *Nittedalen*: Slattum og Markerud gaarder, skoger og sag (12000); i *Skedsmo*: Stalsbergs 6 sager med 9 skyldsatte pladser (do. 20000); i *Enebak*: „Flateby gods“ med underliggende gaarder og skoger, 8 sager, teglverk, kvernbruk m. m. (do. 85000), Berskog gaard og skog (do. 2500), Olerud skog (do. 1500), Rakkestad gaard (do. 1500); i *Fet*: By og Narve-

stad bruk med 7 sager, gaarder og skoger (do. 35 000), Uller gaard (do. 2000), Ramstad og Falla gaarder, skoger og sag samt Troldhuls to sager (do. 15 000), Hektner gaard (do. 1500), Jaer skog (do. 100), Løken gaardpart (do. 400), Longelstad gaard (do. 1500), Teigen gaard og skog (do. 2500); i *Ullensaker*: andel i Sesvold gaard og skog (do. 1900); i *Søndre Odalen*: Østre Os skog (do. 15 000), Vestre Spikset gaard og skog (do. 4000), Mellemgården gaard og skog (do. 2500), Ellingsrud gaard og skog (do. 2000), Kjølset skog (do. 500), Kjølstad gaard og skog (do. 2500), Kvisler skog (500), Stomperud gaard og skog (do. 5000), andel i Kolsrud gaard og skog (do. 5000), Mjølhaug gaard og skog (do. 2000); i *Nordre Odalen*: Øvre Sand gaard og skog (do. 3000), Trauten skog (do. 9000), Føsker gaard og skog (do. 15 000), Stormoen skog (do. 7500), Heer skog (do. 3000); i *Eidskogen*: $\frac{3}{4}$ i Langfos skog (do. 3500), Skotterud gaard og skog (do. 2500), Midskog gaard og skog (do. 3500), Malmer gaard og skog (do. 4500), Lunderby gaard og skog (do. 1500), Skjørberg skog (do. 3000), Søndre og Øvre Aklangbergets gaarder med skog (do. 1500), Sørpebøl skog (do. 2000), Vestre Berger gaard og skog (do. 2500), Rødberg gaard og skog (do. 3000); i *Grue* med *Brandval*: Digernæs skog (do. 3000), $\frac{3}{4}$ i Nordre Fjelds skog (do. 200), Hofoss med Trøntorp gaard og skog (do. 6000), Halvorkjensbergets halve skog med pladsen Haugar (do. 3500), Mo skog (do. 3500), Helgebøl skog (do. 1000), Langaasen skog (do. 2000), Skadskjølen skog (do. 1000), Trøen skog (do. 3000); i *Aasnes*: Østre Aasnes gaard og skog (do. 3000); i *Vaaler*: Knappen gaard og skog (do. 2100), Braskerud skog (do. 2500), Omundrud skog (do. 1500), Drøbak og østre Jerdrum skoger (do. 4000), Rud gaard og skog (do. 2000), Aslakrud skog med pladsen Løvaasen (do. 1600); i *Trysil*: Østre Sætre gaard og skog (do. 1500), Vestre Lunde gaard (do. 1500); i *Elverum*: Storhov skog (do. 3500); i *Løiten*: Stensaasen gaard og skog (do. 5000), Hagen skog (do. 500), Nøkleby skog (do. 3500), Løitens og Romedals almenninger med underliggende jordeiendommer (eiedes i fællesskap med almuen, do. 35 000); i *Romedal*: Opsal skog (do. 1500); i *Vardal*: Øvre Mustad skog med Blaksæteren (do. 5000), Viberg skog (do. 2500); i *Biri*: Bratlien gaard og skog (do. 2500); i *Faaberg*: Hoknemarken skog (do. 3000); endelig „Skovteigen No. 18“ (500).

Foruten disse 86 faste eiendommer eiet boet: en andel i kongetienden i Enebak og ledingen i Follo (værdset for 600 spd.), husge-

raad og møbler (do. 8000 spd.), skibet „Sophie“, 60 kommercelæster, (solgt 1822 for 2606 spd.), $\frac{1}{4}$ i skibet „Johannes Tønder“, 169 kommercelæster, (solgt for 1050 spd.), $\frac{1}{4}$ i skibet „Dovre“ (værdsat for 1500 spd.), $\frac{1}{4}$ i skibet „Eucharis“ (do. 2000), bankaktier (do. 3000; herav 1800 spd. solgt for 1394 spd.), 200 000 planker à 60 spd. pr. hundrede (værdsat for 120 000), 100 000 „Bord og Undermaal“ à 10 spd. pr. hundrede (do. 10 000), samt 5000 tylvter tømmer à 5 spd. (do. 25 000).

Nu begyndte auktionene over de faste eiendommer, men da der paa samme tid opbødes tilsalg en ualmindelig mængde jord- og skogeiendommer, tilhørende det Ankerske Fideikommis og andre opbudsboer, viste det sig snart at de summer, hvorfor eiendommene var værdsat, ikke lot sig opdrive. I 1823 steg imidlertid trælastprisene i utlandet, og i haab om, at stillingen kunde rette paa sig og handelshuset atter bringes paafote, gik dets kreditorer d. 4de april 1823 ind paa at overdra firmaet *Boultons & Pelly* samt Otto Collett hele boet til fri raadighed i 5 aar fra 28de mai s. a. at regne, mot at de skulde svare kreditorerne lovlige renter og ved tidsrummets udløb enten betale dem deres tilgodehavende „eller overlevere boet igjen, i det væsentlige i samme stand“. Dog skulde pantekreditorerne være berettiget til at realisere sit pant. Kompaniskabet bibeholdt firmaets gamle navn „Collett & Søn“ og begyndte straks utbetalingene til boets kreditorer. En mellem de 2 interessenter avsluttet speciel overenskomst gik bl. a. ut paa at Ullevaal, Taasen, Blindern og Sandaas med husgeraad og besætning kunde benyttes av John Colletts enke mot en aarlig leie av 900 spd.

Handelshusets forretninger begyndte da paany, men efter et par aars forløp viste det sig at de ikke vilde trives. Den store engelske handelskrise utstrakte sine virkninger ogsaa til Norge, og i 1827 og følgende aar sattes en større del av jordegodset paa pantekreditorenes forlangende til auktion. Men eiendomsprisene vedblev at holde sig uforholdsmæssig lavt, hvortil kom at Boultons & Pelly ikke kunde enes med sin norske kompagnon, og da fællesskapet efter utløpet av de 5 aar d. 28de mai 1828 ophørte, var boets stilling snarere blit værre end bedre. Især havde det lidt betydelig skade ved at „Pelly-

GROSSERER OTTO COLLETT.

erne“ mot Otto Colletts protest høsten 1827 havde stillet dets værdifuldste eiendommer Flateby, By og Narvestad, til auktion og faat sig dem tilslaat for tilsammen kun 25000 spd.¹

Boet gik derfor i 1828 atter over til skiftebehandling, og nye ekstraordinære skiftekommissærer blev beskikket. Prokurator *D. Vogt* blev boets kurator bonorum. Nu realiseres de tilbageværende eiendommer tillikemed nogen som synes at være kommet til i de sidste 5 aar, da de ikke nævnes blandt de av skiftekommissionen av 1821 opregnede eiendommer, nemlig: Rudsberget i *Fet*, andel i Nordre Eik og Mjølnernerud skoger i *Brandval*, andel i Taarnby skog i *Vaaler*, Søndre Bergergaard i *Elverum* og andel i Solberg skog i *Løiten*.

„Collettgaarden“ solgtes i 1828 til kjøbmand Ziølner for 8000 spd. (skjøte av 8de febr. 1831), og Ullevaal med Nordre Taasen og en tredjedel av Blindern blev paa auktion d. 24de oktbr. 1829 tilslaat staten for tilsammen 12150 spd.² Først henved aaret 1832 synes boet at være sluttet, men resultatet kjendes ikke, da det ikke har lykket at finde det endelige opgjør.

Otto Collett havde imidlertid begyndt trælasthandel for egen regning og havde i den anledning avkjøpt Collett-boet nogen bruk med tilhørende skoger, nemlig Bjølsens og Dals sager ved Akerselven, gaarden Ramstad og Troldhuls sager i Fet samt Slattum og Markerud gaarder med skoger i Nittedalen, alt tilsammen for 13450 spd. Han vedblev at bo paa Ullevaal, som han forpagtet av staten, og her døde han barnløs efter en „fleraarig smertefuld tilværelse“ d. 14de april 1833.

Efter hans død bodde enken — „tante Otto“ som hun kaldtes — i nogen tid paa gaarden Markerud i Nittedalen, hvor hendes mand havde bygget et enkesæte, og derefter i flere aar paa Evje i Rygge hos enken efter hendes onkel, krigsassessor Elieson. Senere flyttet hun til Christiania, hvor hun døde d. 25de mars 1865. Hun var den sidstlevende av familiens ældste gren, kjøbmandsgrenen i Collettgaarden, og den sidste av slekten som i John Colletts dage havde været en stadig deltager i livet paa Ullevaal og Flateby, men hun var en stiltfærdig og indesluttet dame, av hvem man ikke fik stort at vite om hvad der var passert i gamle dage.

¹ Auktionen blev paaanket, men høsten 1828 sluttedes forlik, hvorved Boultons & Pelly forhøiet kjøpesummen til 30000 spd.

² Ved auktion d. 18de oktbr. 1833 solgte staten (Store) Ullevaal for 9500 spd., Lille Ullevaal for 3000 spd., Taasen for 5000 spd. og Blindern for 2500 spd., tilsammen 20000 spd. Eiendomsprisen var altsaa steget betydelig i løpet av 4 aar.

FEMTE SLEGTLED 1784—1914.

A. Kjøbmand Peter Colletts børn¹.

1. Kaja Collett og veimester Iver Steen.

Kjøbmand Peter Colletts og hustru Kaja Eliesons ældste barn *Karen Christiane*, kaldet *Kaja*, fødtes i Christiania d. 6te sept. 1784. Hun var næsten voksen, da hun i 1800, flere aar efter sin fars tidlige død, fik en stedfar i holsteneren *Lindemann* og kom da fra Christiania til forældrenes nye hjem paa Holleby, litt ovenfor Sarpsfossen. Her i Tune prestegjeld blev hun d. 1ste aug. 1808 gift med kjøbmand i Christiania *Iver Steen*, som hun bragte nogen medgift².

Steen var født i Christiania d. 18de sept. 1784, søn av kjøbmand *Eoen Steen* og *Golette Christine*, f. *Aares*. Efter sin far arvet han gaarden *Ellingsrud* i Østre Aker, ved den gamle Strømsvei. Her havde han 3 sager, et møllebruk og et teglverk, og i Skedsmo drev han det betydelige Braatebruk, som han havde faat med sin hustru. Ellingsrud var (ifølge Krafts Norges Beskrivelse) i 1820 godt og smukt bebygget og havde med sine underbruk, Furuset, Bakaas og Bjørnstvedt, betydelig jord, god skog og mange pladser.

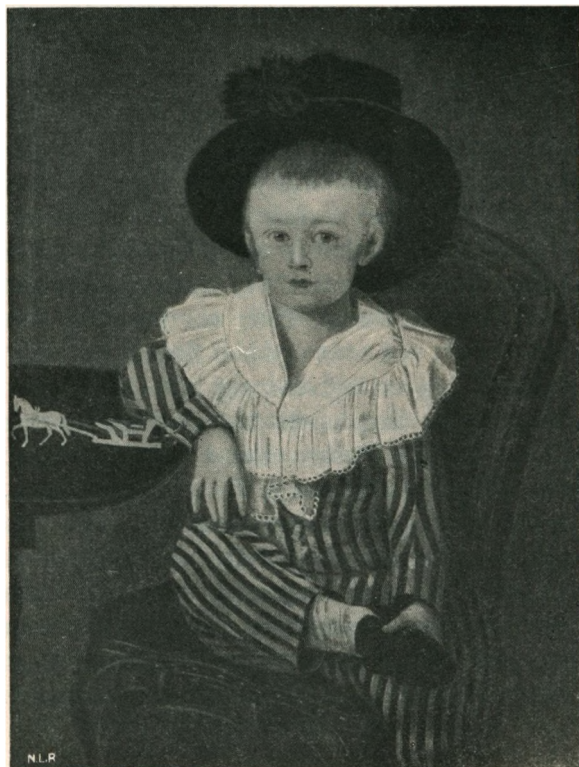
Den 2den aug. 1809 blev han utnævnt til veimester og gjorde som saadan tjeneste i Akershus amt. For sine fortjenester av veivæsenet blev han d. 27de juni 1816 ridder av Vasaordenen. Ved universitetets opprettelse tegnet han sig for et bidrag av 1000 rdl. I Pavels' dagbøger for 1815—16 opplyses at Steen en tid lang førte et meget

¹ Se foran side 158.

² Det er visselig en overdrivelse naar denne medgift i Pavels' dagbogsoptegn. for ³¹/₇ 1816 opgives til 10000 £.

brilliant hus, havde et overmaade kostbart møblement og kjørte med 4 hester for sin vogn, men han levet over evne og tok ikke nok hensyn til de vanskelige tider. Den 20de juli 1816 saa han sig nødt til at opgi sit bo, som først sluttet d. 22de jan. 1839, længe efter hans død. Dets samlede indtægter utgjorde da 70 951 spd. (283 804 kr.), mens utgiftene var 107 515 spd. (430 060 kr.).

Under boets opgjør vedblev Steen at bo paa Ellingsrud, og her døde han d. 28de sept. 1828. Hans enke døde i Christiania d. 26de febr. 1856. De havde 1 barn, *Kaja Steen* (f. 1809 † 1878), som først var gift med den rige kjøbmand og eier av Bolteløkken ved Christiania *Bernhard Young*, der kjøpte Ellingsrud av boet, og efter ham med boghandler *Christopher Andr. Dybwad*, eier av Hengsengen paa Bygdø.

JAMES COLLETT (1787—1795). Maleri av H. C. F. Hosenfeller.

2. James Collett,

den forrige bror, fødtes i Christiania d. 6te juni 1787. Han var forældrenes eneste søn og det eneste unge, mandlige skud paa den gamle handelsgren i familien. Som præsumtiv arving til chefsposten i det store Collettske handelshus knyttet der sig saaledes store forhaabninger til hans lille person. Han var ogsaa, fortæller fru Dunker i „Gamle Dage“, sin mors avgud, og for ikke at bli ganske bortskjæmt blev han i 8-aars alderen sat i skole oppe paa landet hos pre-

sten Bull i Vang paa Hedemarken, men her omkom han i juli 1795 ved et ulykkestilfælde, idet han druknet i en hængemyr. Han blev begravet d. 21de juli s. a. (se foran side 162).

*

3. Tina Collett.

Martine Johnnette, kaldet *Tina*, datter av kjøbmand Peter Collett og Kaja Elieson blev født i Christiania d. 27de aug. 1789 og gift 18 aar gammel med sin fars fætter Otto Collett, se s. 295.

B. Statsraad Jonas Colletts børn¹.

1. Henriette Collett og stiftamtmand Frederik Riis.

Den ældste av statsraad Colletts børn, *Henriette*, fødtes paa Kongsberg d. 14de aug. 1799 og kom i 1814 ved farens indtrædelse i regjeringen med forældrene til Christiania. Under kongeparrets ophold i denne by i 1825 blev hun utnævnt til hoffrøken med forpligtelse til at gjøre opvartning, naar dronning Desideria eller kronprinsesse Josephine var i Christiania. I 1834 blev hun statsfrue ved det norske hof.

Aaret iforveien, d. 14de aug. 1833, var hun i Christiania blit gift med stiftamtmand *Frederik Riis*, søn av kjøbmand i Christiania *Johan Riis* og *Marie Birgitte*, f. *Gravengaard*. Han var født i denne by d. 29de jan. 1789, blev i 1806 student efter dimission fra den derværende latinskole og tok juridisk embedseksamen i 1809. Derpaa fik han ansættelse som politifuldmægtig i sin fødeby, blev 27de april 1813 politisekretær og utnævntes 27de sept. 1814 til protokolsekretær i den nye høiesteret. Fra 1814 til 1815 forrettet han tillike som sekretær ved overadmiralitetetsretten og som assessor i Akershus stifts-overret, indtil han i august 1815 blev konstituert og i 1816 virkelig byfoged i Christiania. Under kongebesøket i 1825 blev han ridder av Vasaordenen.

¹ Se s. 252, hvor der ogsaa nævnes 3 børn, der døde som smaa.

I Christiania eiet han flere løkker, deriblandt et par som laa paa den høide hvor det kgl. slot nu ligger, og som han solgte til kommissionen for slottets opførelse. Likeledes en stor løkke ved hjørnet av Drammensveien og Frognerveien, hvor han bygget den vakre villa *Bellevue*. Her ligger nu Mogens Thorsens stiftelse for ældre damer og et par store bygningskvartaler ved Bygdø Allé.

I 1831 utnævntes Riis til amtmænd i Nordre Bergenhus amt og d. 11te okt. 1832 blev han stiftamtmand i Trondhjems stift og amtmænd i Søndre Trondhjems amt. I det følgende aar fik han Nordstjerneordenens ridderkors, og d. 21de jan. 1840 ansattes han som stiftamtmand i Akershus stift og amtmænd i Akershus amt, hvilket sidste embede dog utskiltes ved utgangen av 1842.

Da han blev gift med Henriette Collett var han enkemand for anden gang. Han var først gift med *Birgitte Elisabeth Smith* (f. 1793, g. 1812, † 1818) og derefter med søsteren *Anne Cathrine Smith* (f. 1795, g. 1818, † 1829), døtre av kjøbmand i Christiania Lars S. og Magdalene, f. Gude. Med sin første hustru havde han 4 sønner og 1 datter, med sin anden 3 sønner og 1 datter og med sin tredje 1 datter, *Valborg*, f. 14de mai 1834, † 13de aug. 1865, gift 4de okt. 1861 med skibskaptein, tidligere løjtnant i marinen *Fredr. Wilh. Stabell Grøntvedt*.

Stiftamtmand Riis døde i Christiania d. 22de okt. 1845. Vinteren 1855—56 opholdt hans enke sig i Italien for sin datters sundheds skyld, men her paadrog hun sig en lamhet hvorav hun siden led, indtil hun avgik ved døden i Christiania d. 19de febr. 1857.

*

2. Justissekretær Johan Collett.

Statsraad Colletts ældste søn *Johan* var født paa Kongsberg d. 28de decbr. 1800. Han gjennevgik latinskolen i Christiania og tok efter dimission derfra eksamen artium ved universitetet i 1822, underkastet sig i det følgende aar andeneksamen og blev i decbr. 1828 juridisk kandidat med karakteren *haud illaudabilis*.

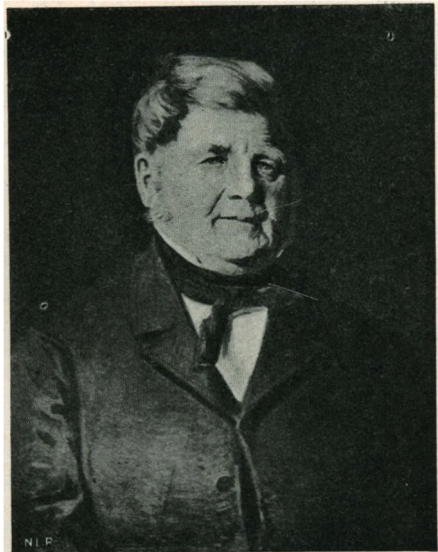
Allerede som student kom han (i 1824) ind i finansdepartementet, hvor han d. 29de febr. 1829 utnævntes til fuldmægtig og d. 27de nov. 1833 blev bureauchef. I febr. 1835 konstituertes han og d. 3dje juli s. a. blev han fast ansat som justissekretær i Christiania stifts-

overret. I denne stilling vedblev han at staa i 41 aar. Ved siden derav var han i flere aar bestyrer av kong Carl Johans private kasse i Norge.

Den 18de mai 1838 blev han i Christiania gift med *Marie Frederikke Thomason*, som var født paa Fredrikshald 4de okt. 1810, datter av engelskmanden, assuranceagent *James Thomason* (paa Torp i Skjeberg) og *Septima*, f. *Charisius* (fra Arendal)¹. Men allerede aaret efter, d. 28de mars 1839, døde hun i Christiania, 3 dage efterat ha født en søn som i daaben fik navnet *Fredrik Jonas Lucian Bothfield*, den senere bekjendte nylig avdøde maler, se 6te slegtled A.

Justissekretæren blev anden gang — i Christiania d. 17de novbr. 1841 — gift med *Margrethe (Grethe) Louise Diriks*, som var født i Kjøbenhavn den 1ste septbr. 1801 og datter av hans fars tidligere kollega i regjeringen, statsraad *Christian Adolph Diriks* og *Maren Kirstine* f. *Tax*. Ogsaa i dette egteskap havde han en søn, *Arthur*, født i Christiania d. 8de novbr. 1845, men han døde, halvandet aar gammel, d. 20de mai 1847.

I 1852 kjøpte justissekretæren efter professor Michael Skjelderup for 21 680 kroner løkken Nedre Skillebæk ved Frognerkilen, hvorfra

JUSTISSEKR. JOHAN COLLETT (1800—1877).
Maleri av K. Bergslien.

¹ Om agent *Thomasons* herkomst fortælles i slekten at hans bedstefar var en engelsk adelsmand som henimot midten av 1700-tallet av politiske grunde flygtet fra London til Birmingham, hvor han skjulte sig under navnet *Thomason*. Hans sønnesøn *James T.* utvandret til Fredrikshald og blev agent for det første engelske brandassuranceelskap i Norge. Agentens ældre bror *Edward T.* skal omkring 1830 være blit knight (adelsværdigheten næst efter en baronet). Da hans eneste søn, jernverkseier *Bothfield Thomason*, i 1843 var død uten at efterlate sig egtefødt avkom, skrev sir *Edward* til justissekretær *Collett*, at han i sit testament havde indsat dennes søn *Fredrik* til sin hovedarving (for ca. 70 000 £.), men dette testament kom aldrig frem. Da han var død (1850), erklærte enken, lady *T.*, at der ikke fandtes noget saadant dokument.

han utskilte den øvre, ubebyggede del som han kaldte *Framnæs*, og her opførte han den vakre villa som endnu ligger paa terrassen ovenfor Framnæsbryggen¹. Fra denne bakke, som dengang utgjorde et fritliggende nes mellem 2 smaa vikar av sjøen, men nu er noget indbygget og sterkt beklippet i omfang, havde man en vid og herlig utsigt ut over fjorden og Frognerkilen og landstederne ved Drammensveien. Bakken var imidlertid gold og stenet, og der maatte uendelige jordpaafyldninger og plantninger til, forinden det lyktes

LØKKEN FRAMNÆS VED FROGNERKILEN.

Farvelagt tegning av Fredrik Collett.

den nye eier at forvandle den nøkne odde til en frodig have, som gik i terrasser like ned til vandet.

Paa dette henrivende sted, hvor slegt og venner gjerne kom paa besøk, og hvor den store familiekreds ofte var samlet til fest, bodde Collett i over 20 aar. Her døde hans elskværdige hustru d. 7de septbr. 1859, men selskabeligheten paa Framnæs fortsattes uforandret, idet Colletts søster Caja i regelen indtok den avdødes plads som husets vertinde. Justissekretæren var ikke alene en gjestfri mand, men

¹ I hovedbygningens mur er indsat familiens vaaben i marmor, det samme som før stod paa det nu forlængst nedrevne Collettske gravkapel ved Vor Frelsers kirke i Chr.a. Se s. 38.

en fin, ridderlig seigneur av den gamle skole, som det var behagelig at omgaaes. Hans indre og ydre personlighet, hvor den lune gemytlighet var et fremtrædende træk, synes at ha havt adskillig tilfælles med hans fars fætter, John Collett paa Ullevaal.

Midt i 1870-aarene solgte han Framnæs til grosserer Engelhart Andresen og flyttet ind i byen. Han var da en gammel mand, og stedet havde tapt noget av sin tiltrækning for ham, efter at Drammensbanen havde skaaret sig gjennem den nedre del av haven i en dyp kløft.

Han tok avsked fra sit embede den 1ste juli 1876 og døde aaret efter i Christiania d. 10de oktober. Kort i forveien havde han ved testament oprettet „Statsraad Jonas Colletts Legat“ til understøttelse av embedsmænd eller andre likestillede trængende efterlatte, med fortrinsret under ellers like vilkaar for slegtninger av statsraad Collett eller hans hustru. Til dette legat skjænket han bankaktier m. m. til en værdi av henved kr. 53000. Kapitalen utgjorde ved slutningen av 1914 kr. 57200.

FRU GRETHE COLLETT,
F. DIRIKS (1801—1859).

*

FRØKEN CAROLINE COLLETT
(1804—1885).

3. Caroline Petrea Collett,

kaldet *Nanna*, statsraad Colletts næstældste datter av dem som blev voksne, fødtes paa Kongsberg d. 23de januar 1804 og døde ugift i Christiania 81 aar gammel d. 1ste mars 1885. Hun var om sin mor sent og tidlig til hendes død (1860), og derefter flyttet hun sammen med sine søstre Martine og Caja. Hendes søsterdatter, fru *Johanne Vogt*, i hvis hus hun døde, har i sin bog „Statsraad Colletts Hus og hans Samtid“ (s. 199—204) git en træffende, meget sympatisk skildring av hendes personlighet. Hun var av en enkel,

usammensat, barnlig natur, uten boglig lærdom og aandelig begavelse, men hun bevarte hele livet igjennem et muntert og kjærlig sind og var især opofret for sine forældre, som hun pleiet med omhu paa deres gamle dage. *Camilla Collett* skrev om hende ved hendes død:

„En Sjæl saa mild som klarest Sommerdag,
 En Sjæl, der aldrig kjendte Bitterhed og Nag,
 Har, sluttende sin stille Virken her,
 Den længe drømte Hvile fundet,
 Mens i vort Minde evig den har vundet
 En Plads saa mild som sidste Aftenskjær.
 Saasandt som rigest Hjertelag
 Har mere Værd for Gud end verdsligt kløgtig Hode
 Saa mindes vil vi Dig, du venlige, du gode.“

*

4. Martine Christine Sophie Collett,

nr. 3 av statsraadens døtre, opkaldt efter fru Collett paa Ullevaal, fødtes paa Kongsberg d. 12te okt. 1805, og blev i 1832 gift med sin fætter justissekretær Tom John Collett, se nedenfor side 315.

*

5. Ellsabeth Collett og professor dr. Christian Boeck.

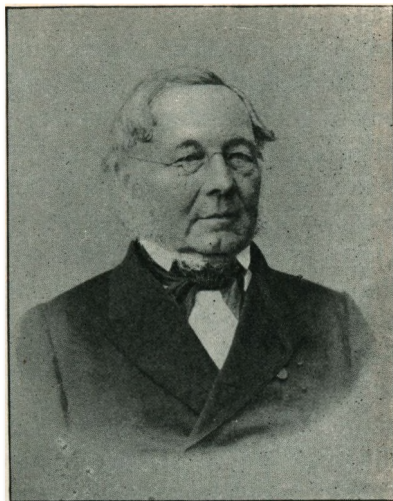
Elisabeth Collett, de foregaaendes søster, fødtes paa Kongsberg d. 28de novbr. 1806. I 18-aars alderen blev hun forlovet og 6te okt. 1828 gift i Christiania med sin fætter, daværende lektor ved universitetet, *Christian Peter Bianco Boeck*, søn av overførster, kaptein *Cæsar Boeck* og *Kaja f. Collett* (se s. 285).

Christian Boeck var født paa Kongsberg d. 5te sept. 1798, blev student i 1817 og begyndte straks at studere medicin og naturvidenskap. Medicinsk kandidat blev han i 1824 (med haud illaudabilis), men havde da allerede et par aar været i praktisk virksomhet som konst. kompanikirurg. Høsten 1825 reiste han med offentlig understøttelse til Tyskland og senere til Frankrig for at studere veterinærvidenskap,¹ og efter hjemkomsten blev han (d. 20de april 1828) ut-

¹ Endel av reisen gjorde han i følge med den store matematiker *Abel* og professor *Keilhau*.

nævnt til lektor ved den paatænkte veterinærskole i Christiania. Da denne av mangel paa bevilgning ikke kom istand, forrettet han nogen aar som læge ved Akers fattigvæsen, men fortsatte imidlertid at studere sine yndlingsfag zoologi, komparativ anatomi og fysiologi, og d. 15de juli 1840 utnævntes han til professor i de 2 sidstnævnte fag og veterinærmedicin ved universitetet, hvor han tidligere ogsaa havde foredraget kemi. Boeck var en naturvidenskabelig polyhistor, med store kundskaper i de forskjellige fag. Han har skrevet om nordlys og elektricitet, om strandlinjer og landets stigning, om zoologiske og botaniske emner, muskelkontraktioner og medicinalorganisation. Han har ogsaa en væsentlig del i farmakopøen av 1855 og var i flere aar medlem av den farmaceutiske eksamenskommission saavel som av eksamenskommissionen for tandlæger. Disse mangesidige interesser spredte hans kræfter, og hans videnskabelige koncentration blev desuten hemmet av de mange hverv han paatok sig at utføre for det offentlige. Deriblandt kan nævnes at han var medlem av 2 kommissioner angaaende opprettelsen av et polyteknisk institut, av tilsynskommissionen for universitetsbygningenes opførelse og av en kommission angaaende brændevinslovgivningen, samt at han i en aarrekke var finansdepartementets konsulent i toldsaker. Fremdeles sat

PROFESSOR DR. CHRISTIAN BOECK
(1798—1877).

FRU ELISABETH BOECK, F. COLLETT
(1806—1883).

han i direktionen for Selskabet for Norges Vel og i tilsynskommissionen for Aas høiere landbruksskole.

Boeck foretok mange videnskabelige reiser i ind- og utlandet. Paa en av dem „opdaget“ han og prof. Keilhau i 1820 Jotunheimen, som til den tid kun var kjendt av bygdens folk. Han grundlagde og bestyrte universitetets zoologiske og fysiologiske samlinger, blev av Svenska Vetenskaps-Akademien tilkjendt den Flormanske guldmedalje „for udmerkede anatomiske og fysiologiske avhandlinger“ og fik paa Pariserutstillingen i 1855 guldmedalje av 1. kl. for nogen av ham konstruerte fysiologiske apparater. Han var med at stifte det medicinske Selskab og Videnskabsselskabet i Christiania, hvor han fungerte vekselvis som præses og vicepræses. Derhos var han medlem av flere andre videnkskabsselskaper, blev i 1868 ved Lunds universitet kreert til æresdoktor i medicin og var kommandør av St. Olavsordenen og Dannebrog, ridder av Æreslegionen og ridder av Nordstjernen. Om hans skrifter henvises til Halvorsens Forfatterleksikon og Salmonsens Konversationsleksikon.

Han døde i Christiania d. 11te juli 1877. Begravelsen foregik d. 17de s. m. efter det akademiske collegiums foranstaltning fra universitetets aula. Hans enke døde i samme by d. 21de aug. 1883. De havde 5 børn: 1) Christine Magalene Thora (*Tina*), f. 1830, † 1896; 2) Cæsar *Hakon*, politilæge i Christiania, f. 1832, † 1898, g. m. *Sophie* Ingeborg *Meyer*; 3) Jonas *Axel*, kand. med., universitetsstipendiat i zoologi, f. 1833, † 1873; 4) *Thorvald* Olaf, kgl. fuldmægtig, bekjendt bibliofil, f. 1835, † 1901, g. m. *Julie Maschmann*; 5) *Eyvind Frithjof*, f. 1848, † s. a.

*

6. Cathrine Karen Mathia Collett,

kaldet *Kaja* (skrev sig oftest *Caja*), statsraadens næstyingste datter, fødtes paa Kongsberg d. 16de april 1812 og døde ugift i Christiania d. 21de mai 1880. Av de mange søskende var hun den som var bedst skikket til at repræsentere i familiens store selskapsliv, og hun levet siden gjerne paa de gamle traditioner fra førstestatsraadens hjem. Efter morens død i 1860 førte hun hus sammen med sine ældre søstre *Caroline* og *Martine*, men var med dem hver sommer i flere

maaneder sin bror justissekretærens gjest paa løkken Framnæs. Hun var hodet for søskenkredsen, dens sterkeste vilje og i mange aar dens selskabelige forbindelsesled med utenverdenen, se ogsaa søsterdatteren Johanne Vogts bog „Statsraad Colletts Hus“, s. 192 flg.

Ved testament av 26de dec. 1863, (tillæg av 8de novbr. 1877) oprettet hun „Frøken Caja Colletts Legat“ for trængende, fornemmelig ældre ugifte damer eller enker, fortrinnsvis av Collettfamilien (med kapital i 1914 omtr. 21 300 kr.) og et legat for Vaterlands asyl (kapital 800 kr.).

FRØKEN CAJA COLLETT (1812—1880).

*

PROTOKOLSEKRETÆR JONAS COLLETT (1814—1858).
Efter daguerrotypi o. 1850.

7. Protokollsekretær Jonas Collett.

Jonas Tinus, statsraad Colletts næst- yngste søn, fødtes paa Kongsberg d. 14de febr. 1814. Han gjennomgik Christianias latinskole, blev student 1833, tok anden eksamen i juni 1834 og juridisk embeds- eksamen, den teoretiske del i juli 1839 og den praktiske i januar 1844, begge dele med karakteren laudabilis. Mens han endnu var student fik han ansættelse i justisdepartementet, hvor han blev kgl. fuldmægtig d. 26de febr. 1847. Den 9de juli 1851 utnævntes han til protokol- sekretær i høiesteret. Han var svak av helbred, en stiltfærdig mand av en indesluttet natur. Døde ugift i Christi- ania d. 22de febr. 1858.

*

8. Peter Collett,

de foregaaendes yngste bror, fødtes i Christiania den 28de nov. 1818. Han led fra barnsben av epilepsi. I ung alder blev han sendt til den Herrnhut'ske opdragelsesanstalt i Christiansfeld og gik senere paa Christianias latinskole. I sept. 1841 tok han medicinsk præliminæreksamen ved universitetet med karakteren antagelig og fortsatte derefter sine medicinske studier, men døde i Christiania av slag d. 22de novbr. 1848, natten før han skulde op til den høiere eksamen.

*

9. Eugenie Thora Octava Collett,

den sidste i rækken av statsraadens 12 børn, fødtes i Christiania d. 16de april 1825 og kaldtes *Eugenie* efter dronningen, Eugenia Bernhardine Desideria. Statsraadinden var dengang 48 aar gammel. Denne datter skjøt i veiret som en fin, blek blomst paa en høi stengel. Hun havde en meget svak helbred og døde i en alder av 26 aar i sin mors hjem d. 31te okt. 1851, nogen maaneder efter faren. Digteren Andreas *Munch* skrev til begravelsen d. 5te nov. en sang som begynder saa:

„Saa har da Døden gjæstet atter
 Det ædle Hus, en Enkes Bo:
 Den gamle Fader nys, nu Datter —
 Det yngste Barn er lagt til Ro.
 Nu bløde Hjerterne igjen —
 Den unge Lilie segned hen.“ osv.

C. Amtmand i Buskerud Johan Colletts børn¹.

1. Justissekretær Tom John Collett.

Amtmand Johan Colletts og hustru Christiane Stockfleths ældste søn, *Tom* John, fødtes paa gaarden Sandaker i Lier d. 9de sept. 1804 og blev opkaldt efter begge sine bedstefædre. Han gjennergik Drammens lærde skole og dimittertes derfra til universitetet, hvor han tok

¹ Se side 256, hvor der ogsaa nævnes 3 børn, der døde som smaa.

eksamen artium i 1822, andenekssamen i juni 1824 og juridisk embeds-eksamen, den teoretiske del i juni 1827 med *laudabilis* og *practicum* i sept. 1828 med *haud illaudabilis*. Han var først kopist i kirke-departementet, men blev 28de april 1829 konstitueret som universitetssekretær og utnævntes 26de oktober 1831 til justissekretær i Akershus stiftsoverret.

Den 8de juni 1832 blev han i Christiania gift med sin kusine, den forannævnte *Martine* Christine Sophie Collett, som var født paa Kongsberg 12te okt. 1805, datter av statsraad Jonas C. I dette egteskap fødtes 2 børn: 1) *Johanne* Christiane, f. 4de mai 1833, † 22de juli 1906, g. m. civilingeniør *Jens Vogt*; 2) *Thomas*, distriktslæge, f. 6te jan. 1835, † 29de jan. 1898, g. m. *Sine Kobro*.

Kort efter sønnens fødsel blev Collett angrepet av hjernebetændelse og døde av denne sygdom paa rikshospitalet i Christiania d. 1ste febr. 1835, kun litt over 30 aar gammel. Hans yngre brødre Jonas og Johan bodde hos ham ved hans død. Den førstnævnte, senere professor J. Collett, har i nogen dagbogsoptegnelser skildret sin bror Tom som et lyst hode, der med lethet satte sig ind i sine forretninger, og tillike som et godt hjertevarmt, menneske, der altid var venlig mot sine omgivelser og villig til at gjøre dem tjenester. Han var ogsaa — skriver han — avholdt av alle som kjendte ham, og efterlot bestandig et behagelig indtryk. I de historiske fag¹ var han særdeles underholdende og fortalte med megen lethet, men han havde av disse historiske hoder, som mere opbevarer begivenhetene end reflekterer over dem, som fatter snart, men ikke just gaar meget dypt. Han var heller ikke i besiddelse av synderlig dype følelser eller lidenskaper.

FRØ MARTINE COLLETT, F. COLLETT
(1805—1889).

¹ Som ivrig interessert for utenlandske aviser, historisk læsning og memoirer var han i 1832 med at stifte det bekjendte læseselskap *Athenæum*, som bestod i over 82 aar, til april 1915.

I pengesaker var han desværre meget skjødesløs; hans lommer var likesom bundløse, og da han var godgjørende i høi grad, befandt han sig bestandig i pengeforlegenhet. Ved hans uventede død var hans affærer derfor i uorden, og boets gjæld viste sig at være omtrent 500 spd. høiere end dets indtægter. Underskuddet blev straks dækket av statsraaden.

Hans enke overlevet ham i 54 aar. Hun var — siger datteren fru Vogt i „Statsraad Colletts Hus“ — „klog, flink og praktisk“, i modsætning til sin mand en udmerket husholder med det lille hun havde og hun ofret meget for at skaffe sine børn en god opdragelse. I sine sidste aar bodde hun i sin svigersøns, ingeniør Vogts hus i Homansbyen i Christiania, og her døde hun d. 20de mars 1889, 83¹/₂ aar gammel, den længstlevende av statsraad Colletts 12 børn.

*

2. Hanna Elisa,

kaldet *Lise*, amtmand Colletts ældste datter, fødtes paa Sandaker i Lier d. 7de mars 1806. Hun døde i 10-aarsalderen paa Huseby i Lier d. 6te nov. 1816.

*

3. Kammerherre Holger Gustav Collett,

de foregaaendes bror, fødtes paa Sandaker i Lier d. 17de oktbr, 1807. Efter at ha gennemgaaet Drammens lærde skole blev han i 1825 dimittert derfra til universitetet, hvor han s. a. tok eksamen artium, i 1826 2den eksamen og i 1831 juridisk embedseksamen med karakteren *haud illaudabilis*. Allerede som student fik han ansættelse i finansdepartementet, hvor han d. 27de aug. 1834 blev kgl. fuldmægtig. Ved indredepartementets oprettelse 1ste jan. 1846 overgik han som fuldmægtig til dettes postkontor og ansattes i begyndelsen av 1852 som ekspeditør for statens dampskibe og pakkepostekspeditør i Christiania. Den 29de sept. 1856 blev han utnævnt til riksherold og herold ved St. Olavsordenen (tjenstgjorde bl. a. ved Carl XV's kroning i Trondhjem), men tok i 1865 avsked fra denne stilling. Den 15de mai 1858 blev han kammerherre ved det norske hof og i 1861 ridder av Vasaordenen.

Holger Collett var ugift. Med sterke anlæg for selskapslivet færdedes han særlig i den Heftye—Skjelderupske kreds og var en av stamgjestene i „Det norske Selskab“. Han var ogsaa meget interessert for teatret og reiste ofte til Danmark, Tyskland og Østerrig (specielt Burgteatret i Wien) for at nyde god skuespilkunst — helst sammen med sin ven, regjeringsadvokat, senere statssekretær Jacob Skjelderup. Paa disse reiser knyttet han vennsforbindelser med flere berømte sceniske kunstnere, deriblandt La Roche og Fanny Elsler. I de senere aar av sit liv led han imidlertid meget av podagra og maatte opholde sig mere ved de tyske badesteder (Töplitz, Aachen) end i de store teaterbyer.

Av nogen efterlatte korte livsoptegnelser sees, at han fra 1843 til utgangen av mars 1852 har skrevet en mængde smaaartikler i „Morgenbladet“, væsentlig dagsnyheter, referater av offentlige møter, konsulatberetninger, meddelelser om dampskibsfarten, krigen i Slesvig, fremmede kunstners optræden m. m. — Han døde i Christiania efter et slaganfald d. 17de juni 1870.

KAMMERHERRE HOLGER COLLETT
(1807—1870).

*

4. Sophie Collett og kapteinløytnant Peter Steenstrup.

Sophie Augusta, den ældste av amtmand Colletts og Christiane Stockfleths 2 døtre som blev voksne, fødtes paa Huseby i Lier d. 9de februar 1811 og kom efter forældrenes død i 18-aars alderen i huset til sølvverksdirektør *Baumann* paa Kongsberg, som var gift med hendes moster Sophie Augusta Stockfleth, efter hvem hun var opkaldt.

I deres hus havde hun d. 2den april 1835 bryllup med sin tremening, daværende premierløjtnant i marinen *Peter Severin Steenstrup*, søn av sølvverksdirektør Poul Steenstrup og Thea Collett, se side 294.

Steenstrup var født paa Kongsberg d. 29de novbr. 1807, gennemgik sjøkadet instituttet i Fredriksvern og blev sekondløjtnant i marinen 29de januar 1828, premierløjtnant 6te febr. 1834 og kapteinløjtnant 10de august 1850. Som sjøofficer havde han sin militære station i Fredriksvern, men førte i flere aar statens dampskib „Constitutionen“ i fart mellem Norge og Danmark. Hans livsinteresse gik dog i en anden retning, idet han fra faren havde arvet store anlæg for maskinteknisk virksomhet, og al den tid han havde tilovers anvendte han til studier i mekaniske verksteder. Denne tekniske dygtighet kom ogsaa til nytte for marinen, som gjentagne ganger brukte ham som kontrolofficer i England og Sverige ved bygning og istandsættelse av statens dampskibe.

FRU SOPHIE STEENSTRUP,
F. COLLETT (1811—1872).
Miniaturmaleri av Berg 1837.

Vaaren 1842 oprettet han sammen med 3 andre mænd *Akers mekaniske Verksted*, det første private anlæg av dette slags her i Norge. Han fik i den anledning lov til indtil videre at ha sin fredstation i Christiania, og her var han siden bosat.

Akers Verksted laa oprindelig ved Akerselven, utenfor byens grænser, og dreves ved vandkraft fra fossen ved den nuværende seildugsfabrik. Ved siden av verkstedets grund kjøpte han en tomt, hvor han bygget sig familiebolig med have ned til elven. Stedet kaldtes *Lillefos*. I 21 aar bestyrte han denne fabrik, som efter endel trange aar slog sig betydelig op. Driften begyndte smaat og omfattet almindelig støpegods og maskindele. Den oprindelige aktiekapital var kun 33 600 kroner, fordelt paa 4 interessenter (kapt. Steenstrup, brigadelæge Schjøtt, kjøbmand C. A. Dybwad og maskinmester Bronn). Men i 1854 besluttet det daværende interessentskap under hensyn til dampskibsfartens voksende betydning at lægge virksomheten væsentlig over i dampskibsbygning, og efter en betydelig utvidelse av

aktiekapitalen kjøptes i det øiemed eiendommen *Holmen* ved Piperikviken, hvortil driften ved Akerselven efterhaanden blev overflyttet og hvor verkstedet fremdeles ligger. For helt at kunne ofre sig for denne virksomhet søkte og fik Steenstrup d. 8de febr. 1854 avsked som sjøofficer.

Ute paa *Holmen* begyndte han da straks med bygning av dampskibe, og ved verkstedets 25-aars-jubilæum i 1867 (som han dog ikke fik opleve) havde det levert 23 saadanne fartøier. I hans nekrolog i „Illustreret Nyhedsblad“ for 1ste mars 1863 anføres, at de fleste av de dampskibe, som til den tid var bygget i Norge, skrev sig fra hans verksted, og bladet fremhæver den store fortjeneste han har av utviklingen av den mekaniske virksomhet vort land.

Av sine arbeidere var han meget avholdt. Et vidnesbyrd herom foreligger fra 1861, da arbeiderne paa hans 54-aarige fødselsdag d. 29de november med sine faner og verkstedets sangkvartet i spidsen møtte op paa Lillefos og uttalte sin hengivenhet for ham, hvorefter en sang forfattet av Henrik Ibsen blev avsunget til hans ære.¹ Ogsaa ved hans begravelse

KAPTEINLØITNANT P. STEENSTRUP OG
FRU SOPHIE STEENSTRUP, F. COLLETT.
Daguerrotypi o. 1852.

møtte arbeiderne mandsterkt frem, og paa hans grav satte de sammen med andre venner av den avdøde en vakker, hugget sten.

Sommeren 1852 deltok kaptein Steenstrup i stiftelsen av den polytekniske Forening i Christiania og blev medlem av dens første bestyrelse. Han var tillike fra 1854—1862 medutgiver av *Polyteknisk Tidsskrift*, hvor han har skrevet nogen smaastykker om maskiner

¹ Ibsens sang er anonym, formodentlig levert efter bestilling og øiensynlig „invita Minerva“.

m. m. Fra begyndelsen av november 1854 til slutten av februar 1857 sat han i statens tilsynskommission for landets første jernbane fra Christiania til Eidsvold. Han var derhos medlem av komiteen for Norges deltagelse i verdensutstillingen i Paris 1855 og formand i den tilsvarende komité for verdensutstillingen i London 1862. Paa denne vandt to av hans maskiner prismedalje.

Hans egteskab med Sophie Collett var overmaate lykkelig, — begge egtefæller elskværdige, hjertevarme mennesker, dertil meget gjestfrie, saa hjemmet paa Lillefos blev et centrum for en talrig kreds av slekt og venner. Deres sølvbryllupsdag d. 2den april 1860 blev feiret med stor høitidelighet. Svigerinden Camilla Collett havde til denne fest skrevet 2 sanger, som vidnet om den kjærlighet og høiagtelse, hvormed de omfattedes av sin kreds.¹

Steenstrups havde 7 børn, nemlig: 1) Pauline Bernhardine (*Polly*), f. 26de november 1835 † ugift 4de mai 1901; 2) Johanne *Christiane*, f. 30te jan. 1838, g. 1862 m. kasserer og mønstreskriver ved Carl-johansverns Verft *Henrik Aas Horn*, f. 21de mai 1831 † 15de april 1883; 3) Martine Jeannette Collett (*Tina*), f. 15de febr. 1840, g. 1880 m. sorenskriver i Lier, Røken og Hurum *Ole Ambrosius Rolfsen*, f. 4de april 1826 † 1 april 1906; 4) *Hilda*, f. 2den decbr. 1842; 5) *Peter*, f. 28de januar 1845 † 20de novbr. 1891, kaptein i infanteriet, g. 1873 med *Marie Hiorth Kielland* f. 3die juli 1851; 6) *Hjalmar*, f. 10de juli 1847 † 31te oktbr. 1915 som res. kap. paa Moss, g. 1881 m. *Fredrikke Brun*, f. 15de decbr. 1861 † 29de novbr. 1905; 7) *Sofie Augusta Collett*, f. 20de april 1850, g. 1876 m. grosserer, civilingeniør *August Michelet*, f. 26de aug. 1844.

Efter længere tids sykelighet døde Steenstrup av kræft paa Lillefos d. 17de febr. 1863 og blev under overordentlig stor deltagelse begravet i Vor Frelzers gravlund d. 21de s. m. Han fik et vakkert eftermæle i den tidligere nævnte nekrolog som slutter saaledes: „ . . . Han var ikke mindre agtet for sin Retskaffenhed og Uegennyttighed end for sin Dygtighed. Han var hjælpsom og velvillig, fordringsfri og beskeden, varmhjertet, aaben, livlig og elskværdig, avholdt som faa af enhver, med hvem han kom i Forbindelse. Der var et sjeldent forhold mellem ham og hans Arbeidere. Som Forretningsmand, i sin Familie, som Kamerat og som Ven var han stedse den Samme.“

¹ Begge sanger er optat i C. C.s samlede skrifter (utg. av 1913).

Hans enke vedblev at bo paa Lillefos, hvor hun døde 9 aar efter sin mand d. 4de mai 1872. Hun var en dame like udmerket som hustru og mor, en som alle høiagtet og alle holdt av, som aldrig tænkte paa sig selv, men bare var opofret for andre. Hun synes i saa henseende at ha lignet sin mor Christiane Collett.

*

5. Professor Jonas Collett og Camilla Wergeland.

Peter *Jonas*, søn av amtmænd Johan Collett og hustru Christiane Stockfleth, fødtes paa gaarden Huseby i Lier d. 12te septbr. 1813 og fik navn efter farens 2 brødre. Han gennemgik Drammens lærde skole og blev derfra dimittert til universitetet, hvor han i 1831 tok eksamen artium og i det følgende aar andeneksamen. Derefter begyndte han at studere jus, som han fra først av havde litet tilovers for, idet han følte sig langt mere tiltrukket av skjønliteratur og historie, men da det efter forældrenes tidlige død gjaldt for ham snarest mulig at faa et levebrød, valgte han den vei som førte hurtigst til maalet og desuten var traditionel i hans gren av familien, hvor næsten alle blev jurister. Selv efterat han var blit juridisk professor kunde han dog mangen gang længes efter at lægge Hurtigkarls avhandling og lovbøkene paa hylden for at hvile ut i literatur og kunst. Hans smak for historisk læsning var tidlig vakt, uten tvil paavirket av de mange fortidsminder som knyttet sig til hans fædrenehjem paa Huseby (se foran s. 256), og i 16—18 aars alderen skrev han allerede velformede digte og en norsk ridderroman i Maurits Hansens manér, den han dog aldrig fik fuldført.

Sin poetiske aare havde han kanskje fra morfaren, sorenskriver Stockfleth, „Heimatomstens“ bekjendte forfatter. Med denne digtersans var derhos forbundet et aapent blik for naturskjønhet, og han var en av de første som vandret gjennom dalene og over fjeldet til vestlandets fjorde. I 1830-aarene var saadanne fjeldvandringar endnu et særsyn. Et par fotture som han i 1832 og 1836 i selskap med nogen venner¹ gjorde til Telemarken, Hardanger og Bergen,

¹ Blandt reisefællerne i 1836 var den danske politiker *Orla Lehmann*, som har skildret turen i sin reisebog „Norge og Nordmændene i 1836 og 1865“. Han omtaler her „den elskværdige Jonas Collett, hvis fine Sands og varme Hengivenhed frydede mit Hjerte.“ Et andet sted i erindringene nævner han Jonas Collett og hans yngre bror Johan (amtmanden) som „to værdige Repræsentanter for et i Norge med rette anseet Navn.“

har han beskrevet i dagbøger og hefter som tillike indeholder minde-digte, skildringer fra barndomshjemmet i Lier, træk av folkelivet, sagnet om St. Halvard paa Huseby og flere bygdesagn. I dagbøkene som gaar fra juli 1831 til april 1836 findes ogsaa optegnelser om universitets- og studenterlivet i Christiania og betragtninger over den norske literatur i den merkelige brytningstid som betegnes ved Dæmringsfeiden.

I december 1835 tok han juridisk embedseksamen med laudabilis og begyndte saa at manuducere studenter til denne eksamen. Men ved siden derav studerte han skjønliteratur og indtraadte som æstetisk-kritisk medarbeider i landets konservative hovedorgan og mest eleverte blad „Den Constitutionelle.“ Her skrev han i 1837—45 digte, tidsbilleder, reiseskisser og teateranmeldelser, men fornemmelig literære kritikker, som er av de bedste, men ogsaa de skarpeste fra den tid. I smaksretning og syn paa det norske aandsliv maa han nærmest regnes til det saakaldte intelligensparti, som sluttet sig om Schweigaard og Welhaven, og i feiden mellem Wergeland og Welhaven stod han helt paa den sidstnævntes side. Av hans literaturkritikker kan særlig anføres en opsigtvækkende række artikler „Om Henrik Wergeland og hans Digtekunst“ fra mai 1838, hvori han fælder en meget streng og nedsættende dom om Wergeland som forfatter. Den var bundet i datidens æstetiske dogmer og farvet av den partilidenskap, som i hin opfanatiserte tid havde grepet selv vore bedste mænd. Endvidere kan nævnes en vegtig artikel av ham „Om vor nyere Novelleliteratur“, som findes i „Den Constitutionelle“ for 1839 nr. 40 og 42. Om denne kritik og hans literære produktion i det hele gjælder det som et grundtræk, at han vender sig bort fra al sværmerisk romantik som unatur og stræver henimot liv og virkelighet, idet han betragter en sund realisme i litteraturen som et virkelig maal. Han forlanger, at digterne skal forstaa sin egen tid, behandle dens konflikter og stille sig nationale opgaver. Da kan der være haap om at faa en god norsk virkelighetsdigtning.¹

Høsten 1838 gjorde han en reise til Kjøbenhavn for at studere dansk literatur og kunst. Om dette besøk har han efterlatt sig optegnelser, indeholdende friske træk av livet i Kjøbenhavns ledende æstetiske kredser i den daværende literære og kunstneriske blomstrings-

¹ Om hans indsats i samtidens norske aandsliv og navnlig hans bestræbelser for at faa realisme i litteraturen, se Lilly Hebers bog. „Norsk Realisme i 1830- og 1840-aarene“, Chria 1914.

tid.¹ Han vandt der mange venner og blev siden en fremtrædende forkjæmper for skandinavismen i Norge. Vaaren 1848 var han saaledes en av talsmændene for at man fra norsk side skulde understøtte Danmark i dets kamp for Slesvig. I denne forbindelse kan det ogsaa nævnes, at han i 1839—41 sendte literære bidrag til Fr. Barfods skandinaviske tidsskrift „Brage og Idun“, og at han fra 1847 til sin død skrev korrespondanser fra Christiania til Plougs blad „Fædrelandet.“ Disse korrespondanser skal samtiden have sat meget høit.

Fra oktober 1839 til oktober 1840 opholdt han sig med offentlig stipendium i udlandet og studerte i Paris, Rom, München, Berlin og Kjøbenhavn statsøkonomi, retsfilosofi, administrativ ret og statsforfatning, men var ogsaa der meget optat av kunst og literatur. Fra reisen foreligger endel trykte skildringer, deriblandt „Juleaften i Paris 1839“ (i „Brage og Idun“ III), „Nogle Skizzer fra London“ og „Om den franske Journalliteratur“ (i „Den Constitutionelle“ for 1845), „La bella Italia“ (i „Hjemmet og Vandringen“ 1847), „Breve fra Rom“ (i „Ydale“ 1851) og „Julies Grav i Verona“ (som utkom efter hans død i „En Nytaarsbog“ 1854). Skisserne fra Italien er bearbejdelser av reisebreve til hans forlovede Camilla Wergeland. „Julies Grav“ fik megen ros av Bjørnstjerne Bjørnson i hans anmeldelse av nytaarsbogen (Morgbl. nr. 15 for 1854). Han fandt fremstillingen saa god, at „man tørster efter mere. Kvik fortælling, hvori sikkre reflexioner ere indvævede, klar beskrivelse, krydret af en let, fin skjæmt, gjøres altsammen endnu mere tiltrækkende av et ypperligt sprog — det bedste maaske i vor prosaiske literatur . . . Man maa særdeles beklage saa tidlig at have mistet ham . . . “²

Om hans literære virksomhet i almindelighet skriver Jørgen Moe ved hans død (i „Illustreret Nyhedsblad“ 1852 nr. 14), at den „helt igjennem røber en ualmindelig Begavelse. Kjækhed, Friskhed og Lune, der ofte hæver sig til Humor, udmærke allerede hans tidligste Frembringelser; i de sildigere hersker tillige en Klarhed og Ro, som kun en moden Livsanskuelse kan give. Af alle dem, der har givet Bidrag til vor unge Literatur, er der neppe nogen, der har skrevet en saa skjøn og — i god Betydning — klassisk Prosa. Hans Sprog var let, klart indtil Gjennemsigtighed og dog farverigt. Hans Vittighed og Lune streifede aldrig om paa egen Haand, de maatte stedse

¹ De er delvis trykt i Personalhist. tidsskr. 1907 (5. r. 3. b.).

² Dette var Bjørnsons første boganmeldelse.

tjene til Tankens sikre Betegnelse. I sine Kritikker var han stræng. om man vil, skarp, og i sin første Fremtræden altfor vragende, men dog retfærdig; thi han formaaede som Faa at see ind i Gjenstandens Væsen, og alle ydre Sammenføininger faldt fra hinanden for hans

FRU CAMILLA COLLETT, F. WERGELAND (1813—1895).

Maleri fra 1840-aarene av J. Görbitz.

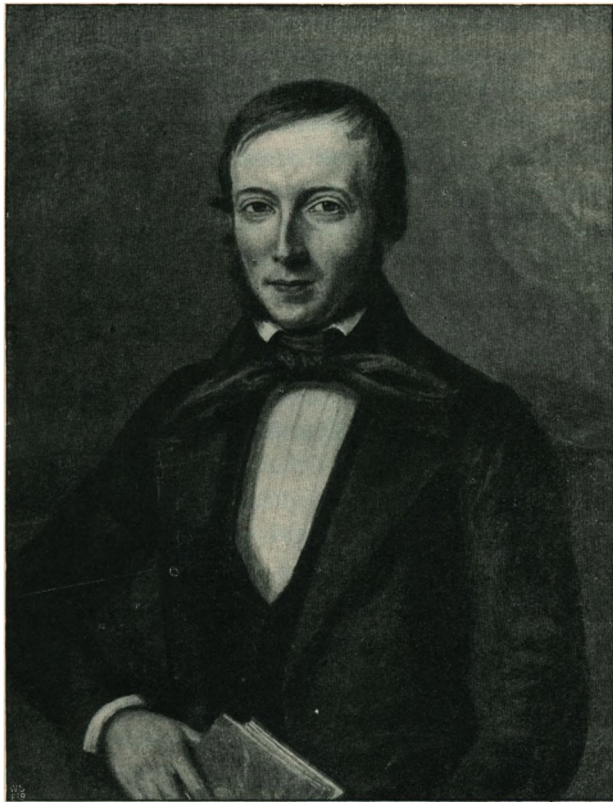
Blik. Skulde man anke over Noget ved hans sildigere kritiske Virksomhed, da maatte det vel være, at selv den letteste Formfeil altfor piinligt berørte ham . . .“

Efter hjemkomsten fra stipendie-reisen blev han d. 8de mai 1841 utnævnt til lektor i lovkyndighet ved universitetet og d. 14de juli s. a. havde han i Eidsvolds prestegaard bryllup med *Camilla Wergeland*, hvis egenartede skjønhed og rike aandsegenskaper allerede i hans studentear havde fængslet ham, og med hvem han

vaaren 1839 var blit hemmelig forlovet. Hun var født i Christianssand d. 23de jan. 1813, datter av den bekjendte Eidsvoldsmand provst *Nicolai Wergeland* og *Alette Dorothea f. Thaulow*, altsaa søster av *Henrik Wergeland*, intelligenspartiets store literære motstander. Men det var mere tilsyneladende end virkelig at Collett hentet sin brud like ut av fiendens leir. For Camilla Wergeland havde i mange aar i sit hjerte og efter sin aandsetning tilhørt de kredser i Christiania, hvor

Welhaven og hans meningsfæller angav tonen, og det var i disse kredser Collett gjorde hendes bekendtskab. Forbindelsen var bl. a. grundlagt paa et virkelig aandslegtskab, en ypperlig grobund for gjensidig tillid, respekt og hengivenhet. Om deres forlovelse og 10-aarige ægteskab henvises forøvrig til den i 1911 utkomne bog, „Camilla Colletts Livs Historie.“ Hendes personlighet, literære virksomhet og betydning for norsk samfundsliv gennem arbeidet for kvindesaken er i den nævnte bog og i mange andre verker saa utførlig beskrevet, at det maa være tilstrækkelig i det følgende kun at anføre enkelte mere fremtrædende træk.¹

¹ Se bl. a. Camilla Colletts „I de lange Nætter“ og „Mod Strømmen“ II s. 303 og flg. — *Henr. Jægers „Litteraturhist. Penne-tegninger“, Chra. 1878.*

PROFESSOR JONAS COLLETT (1813–1851).

Maleri av J. Görbitz.

Prof. L. Dietrichsons literære karakteristik i „En gammel Christianiaslægt“ s. 335; Nordahl Rolfsens „Norske Digtere“, Bergen 1886; Laura Kielers „Silhouetter“, Kbhvn. 1887; Esselde (friherreinde Adlersparre): „Camilla Collett“, Stockholm 1893; Prof. L. Dietrichson: „Camilla Collett og hendes Indlæg i Kvindesagen,“ Chria. 1894, samt „Svundne Tider“ I, Chria. 1896 s. 296 flg.; „Norge i det 19. aarhundrede I, Chria. 1900 s. 324 flg. av Hj. Christensen; John Paulsens „Erindringer“, Kbh. 1900 og (2 saml.) 1903; Clara Bergsøe: „Camilla Collett“, Kbh. 1902. „Nordmænd i det 19. Aarh.“ I s. 494 flg. av Mathilde Schiøtt, Chria. 1914; Halvorsens Forfatterleksikon II, s. 47–59, Salmonsens Konv. l.eks. og Norsk Konversationsleksikon.

I 1846 blev det overdraget Collett sammen med høiesteretsassessor Lasson og professor Hallager at utarbeide „Udkast til en lov om arv og skifte“ og i forening med dem utgav han derefter forslag til en ny arvelov og lov om forsvundne og fraværende personer samt en betænkning om dødsboers deling uten offentlig autoritets mellemkomst.

I 1848 rykket han ved universitetet op til professor, og i 1850 og 1851 var han decanus i det juridiske fakultet og medlem av det akademiske collegium. Som universitetslærer læste han fornemmelig over retsfilosofi, fædrelandets offentlige ret, personret og arveret. Hans forelæsninger over person- og familieretten er utkommet i flere utgaver og har i en lang aarrække været benyttet som lærebog for de studerende. I en oversigt over retsvidenskapen ved vort universitet i dets jubilæumsskrift 1911 (II, s. 98) anfører professor Fredrik Stang at Colletts fremstilling „udmerker sig ved en klar anskuelig systematik, ved den elegance i formen, som man maatte vente av den literært begavede forfatter, samt ved grundighet og soliditet.“

Men under denne juridiske virksomhet søkte han saa ofte han kunde forfriskning i skjønlitteraturen, og i den første halvdel av 1840-aarene leverte han fremdeles en og anden føljetong til „Den Constitutionelle“. Egteskabet med en aandelig beslegtet som Camilla Wergeland bidrog naturligvis kun til at styrke hans æstetiske interesser. De inspirerte hinanden og opmuntret hinanden gjensidig til literær produktion. Det var *hende* som fik *ham* til av reisebrevene at utforme og utgive skisserne fra Italien, og paa den anden side vet man, at hendes første fortællinger „Kongsgaard“ og „Et Gjensyn“ er skrevet og utgit efter tilskyndelse og gode vink fra *ham*.¹ Der opstod endog mellem dem et literært samarbeide, som regel bestaaende deri, at den ene gjorde utkast til en føljetong, og at den anden supplerte og avpudset dette utkast eller indrammet det i en lokal naturskildring. Samarbeidet har ofte været saa intimt at det er umulig nu at holde de to forfattere ut fra hinanden.

Det var især et literaturfelt hvor deres samstemmende anskuelser ledet til et fælles arbeide og det var folkedigtningen. Begge var nemlig sterkt interessert for Asbjørnsens og Moes store nationale arbeide ved utgivelsen av de norske folkeeventyr saavelsom for

¹ „Collett har — skriver hun — jo egentlig skabt mit forfatterskab, d.v.s. han har baade aandelig forberedt og praktisk givet det stødet“. (Saml. Skr. Chria. 1894 IX, s. 176 o. flg.).

Asbjørnsens samling av huldreeventyr og folkesagn, og her virket de i fællesskap, først i offentlig kritik, senere under fortrolige samtaler med de to eventyrfortællere i Colletts hjem¹.

Efter i nogen aar at ha bodd tilleie nede i Christianias gamle bydele flyttet Colletts i 1847 op til bureauchef Brynies nye gaard paa hjørnet av Parkveien og Uranienborgveien. I dette strøk, „bak slottet“, som det kaldtes, var villabebyggelsen dengang endnu i sin begyndelse. Her kunde man bo frit og landlig, netop efter Colletts og hans hustrus smak. I 1849 kjøpte de sidetomten ut til Uranienborgveien, hvor de lot bygge en liten murvilla. De lagde selv planen til indredningen og deltok egenhändig i at male friser og blomster paa væggene. Huset laa omringet av en have med fri utsigt ut over den store dengang ubebyggede Incognitoløkke. Paa dets tomt byggedes senere professor Otto Anderssens skole.

Her flyttet de ind vinteren 1849—50. Men glæden over det vakre, smagfulde hjem paa egen grund skulde ikke bli av lang varighet. Professor Collétt hadde allerede i flere aar følt sig træt og overarbeidet. Sommeren 1849 laa han under kur ved Rosenborg vandkuranstalt i Kjøbenhavn. Ved begyndelsen av december 1851 blev han liggende syk, og d. 18de i samme maaned døde han i sit hjem av lungebetændelse, kun noget over 38 aar gammel.

Av hans personlighet har Jørgen Moe i den ovennævnte nekrolog tegnet et træffende billede:

„ . . . Hans freidige, ægte Studenteraand, der aldrig lod sig nøie med, hvad der bødes som traditionel Anerkjendt, hans selvstændige Prøvelse og hensynsløse, næsten haanlige Vragen af, hvad der syntes ham middelmaadigt, førte ham snart ind i mange Kampe, og gav hans ydre Væsen noget Djærvt og Afhærdet, der lod dem misforstaae ham, som ei formaaede at see igjennem hans ungdommelige Overmod til hans egentlige Kjærne. Og skjønt i mange Henseender mildnet og ændret, bevarede han stedse denne aandelige Fornemhed, denne Foragt for Middelmaadigheden, der gjør sig bred. Men denne medfødte Adel viste sig ikke blot i Forhold til det Aandige; den laa paa Dybet af hans Væsen og kom allersmukkeste tilsyne som Charaktertræk i Forhold til det Moralske; han var for virkelig fornem til at tillade sig selv Noget, han ansaa for slet, eller til at yttre Bifald

¹ Herom henvises til „Camilla Colletts Livs Historie“ s. 121 flg. og prof. Moltke Moes skildring av Asbjørnsen og Moe i „Nordmænd i det XIX aarh.“ II s. 228 flg.

til Saadant hos Andre. Men uagtet denne udenpaaliggende Skarphed var der i hans Inderste en Mildhed og Blødhed, der mere og mere udviklede sig og i de senere Aar gennemtrængte hans hele Person. Den kom tilsyne i skaansommere Domme over Andres Frembringelser, i en forstandig Veien af Arbeidets Vanskelighed. Collett havde levet sig til virkelig Humanitet, og hvor han saa sande aandelige Glimt eller moralsk ædel Stræben, var Ingen villigere til at anerkjende, skjønt han var knap og sparsom i Yttringen af sin Ros; han havde altid en Sky for „at blotte sit indre Menneske“. Kun av det Aandsforladte og Slette blev han stedse en afsagt Fiende . . .

For ret at skatte Colletts Personlighed i dens Fylde og mangesidige Elskværdighed, maa man have seet ham i hans huuslige Kreds; thi han hørte til de Faa, som med Hjertets Inderlighed slutte sig til sine Nærmeste, uden at lukke Øiet for det Fjernere og Store. Men han var jo rigtignok ogsaa af de Faa, som i Hjemmet kan tale om det Høieste og Bedste med fuld Forvisning om at blive forstaaet. Den Kreds, der søgte Colletts Hjem, var ikke vid, men de, der traadte ind i det, vil alle have haft aandsforfriskende, styrkende Timer der. Bedre Interesser, behandlede med Aabenhed, Lethed og den Collett eiendommelige overlegne Klarhed, udgjorde oftest Samtalens Indhold, og selv hvor denne slog ind paa det ganske Hverdagslige, fik den det Vækkende og Belivende, som kun aandrige Mennesker kan give den. Jeg er vis paa, at Adskillige med mig for bestandig bevare Mindet om flere saadanne Aftener, tilbragte i Colletts Hjem.“ —

Budskapet om, at professor Collett var vandret bort i sin bedste manddomsalder, vakte overordentlig deltagelse i vide kredser¹. Digteren A. Munch skrev en gravsang, hvis 2 første vers lyder saa:

„Hvad er det for en Morderengel
Som gennem Livets Have gaaer
Og bryder just den bedste Stengel
Og netop fagrest Blomst nedslaaer?
Her ligger brat et Haab igjen —
En Aandens Mester segned hen.

Han var saa klar, han var saa sikker,
Han førte Aandens blanke Sværd;
Som Kystens Fyr paa Havet blikker,

¹ Se bl. a. „Christianiaposten“ for 23/12 1851.

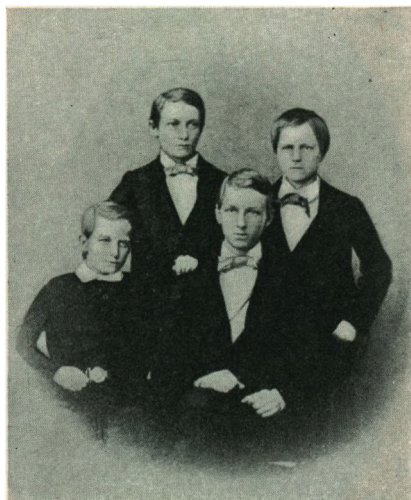

Hans Øie vogted Tankens Færd,
Og dog hans Hjerter var saa blødt,
Hans Tales Væld saa rent, saa sødt“ o.s.v.

Ved begravelsen paa Vor Frelsers gravlund d. 22de dec. 1851 talte prestene W. A. Wexels og Aug. Bøyesen i varme ord om den almindelige sorg over hans „altfor tidlige bortgang“.

For enken faldt det tunge slag saa meget haardere, fordi det kom saa rent uventet, og hun var saa litet skikket til at staa alene med 4 smaa børn. I sine skrifter kommer hun flere steder tilbage til sit store tap, sit savn og sin taknemlighed mot den avdøde egtefælle. Inderlig vakkert er dette uttrykt i indledningsdigtet til hendes i 1892—94 utgivne „Samlede Skrifter“, som hun her vier til hans minde.

Colletts havde 4 sønner: 1) *Robert*, f. 1842, † 1913, universitetsprofessor i zoologi. 2) *Alf*, f. 1844, ekspeditionschef, g. m. *Mathilde Kallevig*. 3) *Oscar*, f. 1845, † 1911, kammerherre, førstearkivar i utenriksdepartementet. 4) *Emil*, f. 1848, † 1904, overingeniør og chef for jernbaneundersøkelserne, g. m. *Andrea Conradi*. Se om dem 6te slegtled C.

Emil. Alf Robert. Oscar.
PROFESSOR J. COLLETT'S OG CAMMILLA
COLLETT'S BØRN, fot. 1860.

Efter professorens død blev gaarden i Uranienborgveien solgt og familien splittet, idet den ældste av guttene blev optat som pleiesøn i sin onkels, ekspeditionssekretær, senere amtmann Johan Colletts hus, og den tredje nogen aar derefter paa samme maate kom til sin onkel, daværende kgl. fuldmægtig, senere universitetssekretær Carl Collett. Selv flyttet enken med 2 sønner høsten 1852 ned til Kjøbenhavn, hvor hun bodde i henved et aar, og i 1856—57 var hun atter et aars tid med børnene bosat i Kjøbenhavn, som ved sit rikere liv i literatur og kunst altid øvet en sterk tiltrækning for hende.

Mellem de 2 Kjøbenhavnerophold ligger utgivelsen av hendes bekjendte fortælling „Amtmandens Døtre“, som utkom anonymt 1854

—55 og vakte megen opsigt allerede fordi det var den første større norske nutidsroman med stof fra de høiere samfundsklasser, og desuten en bog som i et mere end almindelig livlig og tiltalende sprog behandlet en av familielivets store konflikter. Her kom altsaa fra hans egen hustrus haand den „virkelighedsdigtning“ paa norsk national grund, som Collett havde haabet paa for vor literatur. De første

CAMILLA COLLETT, F. WERGELAND (1813—1895).

Fotogr. 1860.

utkast til fortællingen var ogsaa gjort, mens han endnu levet, og hun skriver selv i 1871, at „Amtmandens Døtre“ uten ham „neppe vilde seet Lyset“. Denne bog har havt den sjeldne lod at efterslegten har sat den høiere end samtiden, og at den efter 60 aars forløp endnu ikke kjendes gammel-dags og forældet. Den er oversat til flere fremmede sprog og foreligger paa norsk i mindst 5 utgaver.

Ved juletid 1860 utkom hendes næste bog „Fortællinger“ og to aar derefter kom „I de lange Nætter“, hvor hun fortæller om sin ungdom og livet paa Eidsvolds prestegaard med faren og broren Henrik som midtpunkter. Disse livserindringer vil altid bevare

sin interesse som en vigtig kilde til forstaaelsen av tre av vort lands merkeligste og betydeligste personligheter i forrige aarhundrede.

Som andre forfattere trængte Camilla Collett til aandelige impulser for at kunne følge sit kald. Hun maatte ha selskap og adspredelse og megen opmuntring. Men det fandt hun ikke i det lille Christiania med dets stiltfærdige aandsliv og de smaa, gjennemsigtige forhold¹. Tilværelsen som forfatterinde og dertil enke i denne by følte hun som „en langsom kvælning“.

¹ Byen var i slutningen av 1850-aarene omtrent av størrelse som nu Stavanger.

Saalænge hun endnu havde sønner at forsørge, var hun dog mere bundet til hjemmet, men fra aaret 1862 befandt hun sig jevnlig paa reiser i utlandet, med længere ophold i Kjøbenhavn, Berlin, Paris, Stockholm, München og Rom. Ved sommerens begyndelse pleiet dog hjemlængselen atter at drage hende mot nord, og efter et badeophold i Sandefjord eller paa Modum kunde hun bo i Christiania et halvt aars tid, til hun paany reiste utenlands.

Men fra den hjemløse færd i de fremmede lande gik hendes tanker og længsler stadig mot det hjemland, hvor hun ikke i længden kunde trives. Fra sine reiser sendte hun korrespondanser til Christianiabladene, især skildringer av folkeliv og samfundsmoral, kunst og literære personer i utenlandske storbyer, men altid med de hjemlige forhold for øie. De første reisebilleder — fra Berlin og Paris — samlet hun med flere smaastykker til en ny bog, som utkom i 1868 under titel „Sidste Blade. Erindringer og Bekjendelser.“

Fra begyndelsen av 1870-aarene blev hendes bøker væsentlig indlæg i kvindereisningens sak. De indeholder vistnok ogsaa reise-skildringer, digte, Eidsvolds- og Henrik Wergelandsminder, Christianiabilleder og polemiske artikler mot vivisektion, dyrplageri, militarisme og andre samfundsanliggender. Men arbeidet for kvindesaken, som allerede var indledet i „Amtmandens Døtre“, optok hun nu som sin livsopgave.

Det stridsskrift, hvormed hun aapnet kampen, var „Sidste Blade“ II og III, som utkom i 1872. Aaret efter fulgte „Sidste Blade“ IV og V og i 1877 „Fra de Stummes Leir“. To aar senere kom „Mod Strømmen“ og i 1884 hendes sidste bog „Mod Strømmen, 2den Række“. Av sine skrifter satte hun selv „Sidste Blade, 2den Række“ høiest, høiere end „Amtmandens Døtre“. Her har hun i korte træk opstillet sit emancipationsprogram, og her har man efter hendes egen erklæring kvintessensen i hendes forfatterskap.

Alle disse verker er skrevet ut av en brændende medfølelse for de utallige kvinder, som led under trykket av forældede samfundsdogmer, og de var baaret av en sterk indignation over de mange uretfærdige love og vedtægter, som i enkelte retslige henseender stillet kvinder „i række med børn og imbecile“. Herved sigtet hun bl. a. til, at gifte kvinder i 1870- og 80-aarene fremdeles var umyndige og ikke engang havde fri raadighet over, hvad de selv fortjente ved sit arbeide.

Men der gik adskillige aar hen, inden hun saa nogen synderlig frugt av sit arbeide. Jordbunden var endnu haard og stenet, og publikum foretrak i almindelighet langt romaner for bøker med saadanne revolutionære tendenser. Først i 1880-aarene fik hun opleve, at der i vor lovgivning begyndte en række sociale reformer (adgang for kvinder til eksamen ved universitetet, myndighet for gifte kvinder m. m.) som viste, at der virkelig var indtraadt et omslag i den almindelige opfatning av kvindesaken.

Større opmerksomhet end „Sidste Blade“ vakte „Fra de Stummes Leir“ (1877), hvor hun ved en gennemgaaelse av romanliteraturen paaviser hvor lavt selv flere av de største forfattere stillet kvinden, ja hvorledes de likefrem mishandlet hende. Her var, skrev hun, „en verdenshistorisk uret at sone“. Denne bog virket rammende og rensende paa opfatningen. Det viste sig nu, at hendes tanker mangedsteds som spiredygtig frø var faldt i god jord, og at sympatien for kvindesaken i al stilhet var vokset. Man var begyndt at forstaa at det var noget andet end en mere eller mindre karikaturmæssig mandfolke-likhet, det her gjaldt, og at hun arbeidet for en reform av indgripende betydning for det hele samfund, idet hendes kamp for kvindens opreisning i virkeligheten var en kamp for hele menneskehets opreisning.

Mest opsigt gjorde bogen i Danmark, hvor den blev sterkt diskutert og fremkaldte en række av smaa stridsskrifter og andre literære indlæg, som tok parti for eller imot. Den gav ogsaa anledning til at endel ansete og literært dannede danske kvinder og mænd d. 21de februar 1878 holdt en æresfest for forfatterinden paa den kgl. skydebane i Kjøbenhavn, hvor hun blev hyldet i taler og sanger.

Av andre personlige æresbevisninger kan nævnes, at hun i 1863 av kong Carl XV fik guldmedaljen „Literis et artibus“, og i 1892 gav kong Oscar II hende sin belønningsmedalje i guld for fortjenester av kunst og literatur. I 1876 bevilget stortinget hende en „digtergage“ paa kr. 800,00 aarlig som tillæg til den pension av statskassen paa kr. 500,00, som hun i 1866 havde faat, nærmest som Eidsvoldsmands datter. Paa sin 80-aarige fødselsdag blev hun æresmedlem av „Foreningen til Dyrenes Beskyttelse i Christiania“ og efterat ha stillet sig i spidsen for opraaet til dannelsen av „Norsk Kvindeforening til Dyrenes Beskyttelse“ blev hun i 1893 ogsaa æresmedlem av denne forening.

Ottiaarsdagen, d. 23de januar 1893, blev i det hele en mindeværdig og smuk festdag for hende, idet hun i alle større nordiske blade, og i Christiania, Bergen, Trondhjem og Kjøbenhavn tillike ved særlige fester, hyldedes som den store forfatterinde og forkjæmper for kvindens og andre undertryktes ret.

Ved festen i Christiania, som holdtes i studenteramfundets lokale, var hun selv tilstede. Der blev holdt taler for hende av professor L. Dietrichson, fru Ragna Nielsen f. Ullmann, „Nylændes“ redaktør frk. Gina Krog og studenteramfundets formand, den sidste som ordfører for studentersangforeningen og den øvrige akademiske ungdom som kom i fakkeltog til festen.

Av Christianiabladernes hyldest paa fødselsdagen kan merkes følgende veltigte og sande ord i „Verdens Gang“:

CAMILLA COLLETT'S STATUE I SLOTPARKEN, CHRISTIANIA. Av billedhugger Vigeland.

„Naar Agtelsen for Kvindens Personlighed, Respekten for hendes Intelligents, Udnyttelsen af hendes Arbejdskraft udenfor de huslige Sysler nu er bleven saa almindelig hos os, at Skildringen af Tilstandene i dette Stykke for ikke mere end en Menneskealder tilbage lyder næsten som en fjern Fortids Sagn; — naar Kunst, Literatur, Videnskab, det offentlige og private Forretningsslivs Kredse nu beredvillig og med Glæde tager imod Kvindens Samarbeide; — naar Kvinderne selv er bleven vakt til Følelsen af sin Værdighed og fra sin egen Kreds kan stille frem Talsmænd for sit Kjønns Krav til Samfundets Kultur og Fremtidsveje; — naar Lovgivningen alt har begyndt at tage Hensyn til disse Krav, og naar hele det dannede Omgangsliv mellem Mænd og Kvinder i vort Land faktisk er bleven om

ikke revolutioneret saa i det mindste reformeret, — saa skyldes dette vel i nogen Grad en almindelig Udvikling i Verden udenfor os; men herhjemme har ingen enkelt Person givet saa mægtigt Stød til disse Fremskridt og taget saa tungt et Tag i Striden som den Forfatterinde, der længe gik alene „mod Strømmen“, men hvem Strømmen nu idag løfter højt paa sine Bølger af Sympathi og Taknemmelighed og Anerkjendelse . . .“

Like op til sin høie alder havde hun en udmerket helbred, saa hun endnu i sit 81de aar kunde foreta sin sedvanlige vinterreise til Kjøbenhavn. Derimot var hun fra ungdommen av meget nærsynt, og dette tiltok saaledes med alderen, at hun i det sidste aar av sit liv var næsten blind og havde vanskelig for at læse og skrive. I januar 1895, da hun fyldte 82 aar, blev hun syk av bronkit og d. 6te mars vandret hun efter nogen faa ukers sygdom stille bort.

Budskapet om hendes død blev over hele Norden mottat med stor deltagelse. Hun stod nu i samtidens omdømme som sit aarhundredes mest fremragende norske kvinde. Alle større blade indeholdt sympatiske nekrologer, og ved den høitidelige bisættelse i kapellet paa Vor Frelsers gravlund d. 11te mars talte sogneprest Andreas Hansen i hjertevarme ord om hendes merkelige liv og betydningsfulde kampe paa sit kjøns vegne. Tre dage derefter blev hendes lik brændt i Stockholms krematorium, men asken førtes til Christiania og nedsattes paa kirkegaarden ved siden av hendes avdøde egtefælle.

Efter hendes død indbød Norsk Kvindesagsforenings styre til at reise hende et mindesmerke som bestemtes at skulle bestaa i en bronsestatue av billedhugger Vigeland. Den fik sin plads paa en liten høide i Slotsparken, og her foregik den 31te mai 1911 den høitidelige avsløring i nærvær av Kongen og Dronningen og en stor repræsentativ forsamling.¹

Paa 100-aarsdagen for hendes fødsel, d. 23de januar 1913, holdtes der i norske kvindesaksforeninger mindefester til hendes ære, og samme aar utkom paa det Gyldendalske forlag en „Mindeudgave“ av hendes „Samlede Skrifter“ i 3 bind med tillæg av endel opsatser, som tidligere ikke var utgit i bogform, og med oplysende anmerkninger av overlærer H. Eitrem.

¹ I Christiania Læseforening for Kvinder staar en marmorstatuette av hende, hugget av frøken Ambrosia Tønnesen og foræret foreningen av fru Anna Børs, f. Collett i 1910.

6. Martine Jeannette Collett,

kaldet *Tina*, datter av amtmand Johan Collett og Christiane Stockfleth, fødtes paa Huseby i Lier 29de septbr. 1815. Efterat hendes forældre med et par aars mellemrum var døde kom hun 14 aar gammel i huset til sin onkel og tante, statsraad Colletts i Christiania, som antok hende som pleiedatter. Under et vinterophold hos sin søster fru Sophie Steenstrup i Fredriksvern fik hun nervefeber og døde derav d. 17de mars 1836, kun 20 aar gammel.

Den 2 aar ældre bror, daværende kandidat, senere professor Jonas Collett, som var meget glad i denne søster, har i nogen livsoptegnelser fra ungdomsaarene skildret hende saaledes:

. . . „Saalangt jeg kan erindre tilbage i min Barndom, mindes jeg hende som den uskyldige glade hjertensgode Tina, der altid havde et Smil for Andres Glæde, altid lidt Glædeligt at fortælle og altid en Bid af sit Smørebrød for den sultne Broder. Hun har neppe kjendt nogen, som ikke holdt ret inderlig af hende. Fader og Moder yndede særdeles den lille Tina, og hun var a'le sine Sødskenes Veninde, hvilket betyder meget, hvor der er 7 . . . . Der var noget saa overordentlig godhjertet ved hendes Væsen, som vi vel i hiin Tid ikke skjønnede stort paa, men som dog bedst viiste sig deri, at vi aldrig vare i Klammeri med hende . . . Hun havde en egen Evne til at tale godsligt og saa man blev glad ved, hvad hun sagde; havde jeg en ny Plan og tog Tina paa Raad, vidste hun altid at opmuntre mig blot ved at udmåle mig den Glæde, jeg skulde nyde, naar Verket blev færdigt etc. Hun havde en livlig munter Gemüthlichkeit, der altid gjorde et behageligt Indtryk . . .“

„Medens hun eridnu var ganske liden, fik hun en Byld paa det ene Knæ, som Doctoren, efter hvad jeg har hørt, ikke behandlede godt, hvoraf Følgen blev, at det ene Been blev lidt kortere end det andet. Uagtet hun saaledes haltede en Smule, var dette dog ikke meget mærkeligt, og naar hun gjorde sig Umage, kunde man neppe see det . . . Hun løb meget fort og lige længe som de andre Smaapiger, medens hun var liden, ligesom hun dandsede ligesaa muntert efterat hun var bleven voxen . . .“

„Tina lignede Moder meget baade paa Sjæl og Legeme. Hun var ikke meget høi, men temmelig rund og fyldig og særdeles tækkelig. I hendes Ansigt boede hele hendes Sjæl; hendes Øine vare mørke

og havde et ganske eiendommeligt Udtryk af Godhed og Venlighed; hendes Næse var lige og smukt formet, og paa Enden havde den en skjæv Fure ligesom Mo'ers, hvilket gav hendes Ansigt, især naar hun spøgede, et skjælmsk Udseende. Munden var smuk, Ansigtet rundt og med smuk, hvid Hudfarve og Smilehuller i Kinderne. Som en ganske mærkværdig Egenskab ved Tina maa jeg endnu bemærke, at hun var meget sanddrømmende; det hændte særdeles ofte, at hun om Natten drømte, hvad der passerede næste Dag, at Folk skulde komme, at en ventet Begivenhed skulde indtræffe osv. I den første Tid, hun var her i Christiania, var hun tillige i høi grad somnambulisk. Det hændte ofte midt paa Dagen, naar hun satte sig ned, at hun blev overfaldt af denne underlige Søvn, hvor hun ofte med aabne Øine vandrede om. I denne Tilstand svarede hun paa Alt, hvad man spurgte hende om, endog i Anliggender, som hun ellers aldrig vilde tale om . . . I den senere Tid bortfaldt dette ganske . . .“

*

7. Amtmand i Akershus Johan Christian Collett.

Johan Christian, amtmand Johan Colletts næst yngste søn, fødtes paa Huseby i Lier d. 23de juli 1817. Han gik først paa Drammens, men efter forældrenes død paa Christianias latinskole, hvorfra han i 1834 blev dimittert til universitetet. Her tok han s. a. eksamen artium, i 1835 andenekamen og i 1840 juridisk embedseksamen, begge dens afdelinger med karakteren laudabilis. Imidlertid havde han allerede aaret efter at han var bliit student, 18 aar gammel, faat ansættelse som kopist i finansdepartementet, hvor han i 1843 blev fuldmægtig. Samme aar indtraadte han som medutgiver av Departementstidende, hvormed han fortsatte til sin uttrædelse av departementet i 1854. Den 4de august 1845 blev han bureauchef i avdelingen for det indre, og ved oprettelsen av indredepartementet fra 1ste januar 1846 blev han i samme egenskab overflyttet til dette.

Hans udmerkede administrative dygtighet og store interesse for de saker som laa under ham, specielt saker vedkommende næringsveiene og kommunikationsvæsenet, blev hurtig bemerket og paa-skjønnet av det nye departements chef, den paa disse felter initiativrike og virksomme statsraad Fredrik Stang.

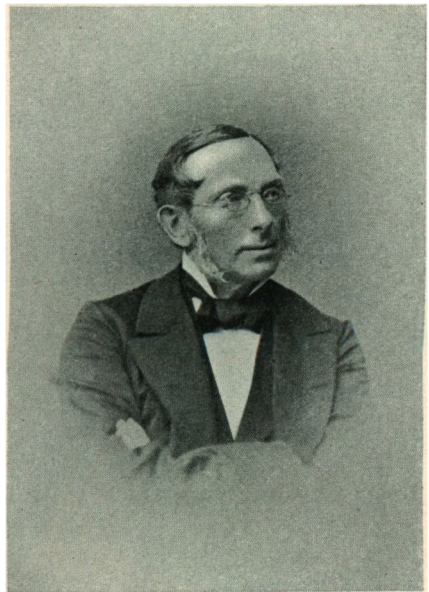

Den 27de decbr. 1849 forfremmedes han til ekspeditionssekretær, som han var i 5 aar til 1854 (d. 4de august), da han utnævntes til amtmand i Christians amt. Han var da 37 aar gammel og havde saaledes gjort en ualmindelig hurtig embedskarriere.

Som amtmand i Christians amt var han bosat paa Lillehammer. Her kastet han sig med hele sin sterke energi og arbejdskraft over den nye embedsgjerning. Han indlagde sig adskillig fortjeneste av amtets udvikling og var især virksom for veivæsenets fremgang. Hans amtmandsskap paa Lillehammer kom dog ikke til at vare mere end omtrent 4 aar. Vinteren 1856—57 opholdt han sig nemlig i flere maaneder i Kjøbenhavn i en diplomatisk mission som norsk utsending til bistand for den svensk—norske utenriksminister ved underhandlingene om Øresundstoldens avløsning (vgl. res. 5te juni 1856 og traktat med Danmark av 3dje april 1857), og d. 23de febr. 1859 blev han utnævnt til amtmand i Akershus amt. I dette embede virket han til 1ste april 1895, da han tok avsked efter at ha været overøvrighet i mere end 40 aar.

„Der er — skriver „Morgenbladet“¹ i sin Nekrolog over ham — kun en Mening om, at Collett har været en udmærket Overøvrighed. Hans meget gode Evner, sjeldne Samvittighedsfuldhed og noble Karakter gjorde ham i særegen Grad skikket for den høiere Administration. Han har med utrættelig Virkelyst stræbt at gavne det store og folkerige Amt og altid imødekommet Befolkningens Ønsker, uden dog nogensinde at opgive det ringeste af sin Overbevisning om, hvad der var det rette. Han har ikke søgt Folkeyndest, men er visselig for hvert Aar bleven mere og mere paaskjønnet og avholdt i Amtet.

¹ Nr. 234 for 1895, se ogsaa „Aftenposten“ for 30te april 1895 og „Landsbladet“ 1895 nr. 77 og 100.

AMTMAND JOHAN COLLETT (1817—1895).
Fot. 1872.

Med særlig Interesse og Kraft har han virket for Veivæsenet, der i hans Tid har gjort store Fremskridt, og ikke mindre har han arbeidet for Næringsveienes Opkomst, idet han ogsaa indtog en ledende Stilling i Landhusholdningsselskabet. Som Præsæs i Amtsformandskabets Forhandlinger vandt han stor Paaskjønnelse ved sin klare Opfatning av alle foreliggende Spørgsmaal og sin deraf flydende

Evne til at udrede indtræffende Vanskeligheder . . . Han var en ægte og udmærket Repræsentant for den gamle norske Embedsstands bedste og smukkeste Sider, sand Fædrelandskjærlighed, ægte Borgersind, streng Pligtfølelse, grundige Kundskaber og fin Dannelse.“

Foruten amtmandseembedet blev Collett i tidens løp betrodd flere vigtige offentlige hverv. I 1847 utnævntes han til medlem av en kgl. kommission for oprettelse av en polyteknisk anstalt. Hans sendelse til Kjøbenhavn i anledning av sundtoldens ophævelse er allerede nævnt. I 1858 blev han medlem og formand i en kgl. kommission til at revidere skysslovgivningen, og i 1859 og 1860 forrettet han gjentagne ganger som konstituert generalpostdirektør under Ketil Motzfeldts fravær. I aarene 1859—63 var han formand

AMTMANDINDE HANNE COLLETT,
F. COLLETT (1822—1914).
Fotografert som sølvbrud 1871.

i anlægsstyrelserne for Kongsvingerbanen, Hamar—Elverumbanen og Størenbanen og fra 1862 var han i flere aar medlem av tilsynskommissionen for Aas landbruksskole. Endvidere blev han i 1861 utnævnt til at indtræde i en interimsregjering og var senere et par ganger midlertidig medlem av regjeringen, sidste gang i riksstiden 1884. Fra 1880 til sin død blev han derhos hvert aar beskikket til ekstraordinær assessor i høiesteret. Endelig kan det nævnes at han i mange aar til kort før sin død forrettet som ordfører i den norske Creditbanks

repræsentantskap. I bankens generalforsamling i april 1895, da han havde frabedt sig gjenvalg som ordfører, udtalte repræsentantskapet sin tak til amtmanden for de tjenester han gennem en aarrække havde vist Creditbanken, saavel som for den dygtighed, humanitet og velvilje hvormed han altid havde ledet repræsentantskapets forhandlinger.

Fra St. Olavs ordenens oprettelse i 1847 og indtil 1854 var Collett kancellist ved denne orden. I 1854 blev han Olavsridder, i 1868 kommandør av 1. kl. og d. 21de januar 1892 storkors av samme orden „for fortjenstfuld embedsvirksomhed“. Han mottok korset av kong Oscar egenhændig med en emaljekjede. Ved sundtoldskommissionens avslutning i 1857 blev han kommandør av Dannebrog og ridder av Nordstjernen, og i 1883 fik han den sidsnævnte ordens kommandørkors.

Amtmand Collett var en meget belæst mand og eiet en betydelig bogsamling, for en stor del bestaaende av historiske verker. For historie og politik var han sterkt interessert, og navnlig havde han et mere end almindelig indgaaende kjendskap til Frankrigs og Englands historie og memoirelitteratur. Hans politiske anskuelser var strengt

konservative, hvorfor han ogsaa tok sig meget nær av den retning hvori den norske venstrepolitikk i de senere aar av hans liv utviklet sig. Professor Schweigaard var hans ideal som statsmand og menneske, og sorenskriver Birch-Reichenwald, statsraad Ketil Motzfeldt, general Georg Ræder, advokat Dunker, generalkonsul S. Chr. Andersen og justitiarius i høiesteret Iver Thomle hørte til hans nærmeste vennekreds. Av fremtrædende mænd i Danmark stod minister Fr. Krieger ham meget nær.

Den 4de juni 1846 blev Collett, som dengang var bureauchef, i Skoger ved Drammen gift med sit næstsøskendebarn Johanne (*Hanne*)

AMTMAND COLLETT'S DØTRE,
CHRISTIANE F. 1847, EMMÅ F. 1850.
Fot. o. 1859.

Christine *Collett*, som var født i Kjøbenhavn d. 19de februar 1822, datter av justisraad John Collett og Marie Christiane f. Rosen (se foran s. 284). Bryllupet stod i brudens hjem paa Gulskogen hos overlærer Arbo.

De havde 2 børn, begge fødte i Christiania: 1) Anna *Christiane*, f. 1847, g. m. oberstløjtnant *Karsten Tank Lorange*, 2) *Emma*, f. 1850, g. m. professor, dr. juris *Oscar Ludvig Stoud Platou*.

AMTMAND COLLETTS HUS I HOMANSBYEN.

Fot. 1865.

Som allerede foran nævnt (s. 329) tok egtefællerne derhos i 1852 til sig som pleiesøn sin nevø, den da 9-aarige *Robert Collett*, ældste søn av den nys avdøde professor Jonas Collett og Camilla Wergeland.

Hanne Collett blev efter sin mors giftermaal med overlærer Arbo like- som søsteren Nicoline tilbake i Kjøbenhavn i et skolepensionat, hvor hun fik en meget god undervisning. Først efter konfirmationen kom hun, 15 aar gammel, op til Norge til morens hjem paa Gulskogen ved Drammen. I disse barneaar rotfæstet sig hos hende en uendelig hengivenhet for Danmark, som i aarenes løp under de norske omgivelser snarere vokste end avtok, og som særpræget baade hendes

væsen og hendes sprog. Hun vedblev gjennom sit lange liv at tale dansk og følte bestandig sin danske avstamning.

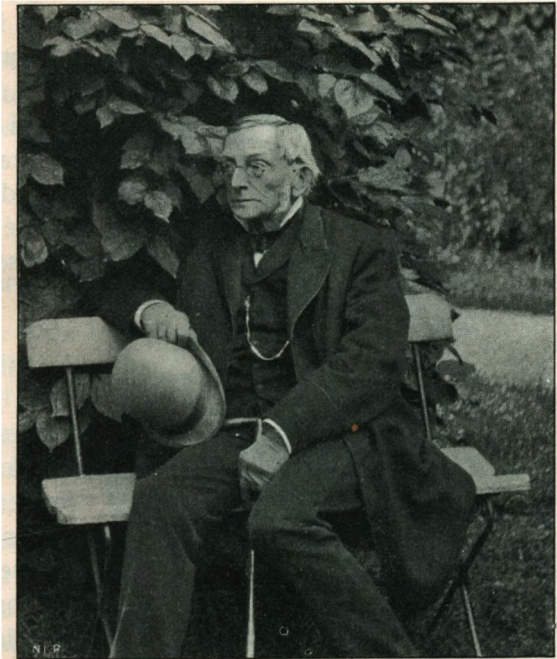
Den ikke ubetydelige arv, som i aarenes løp tilfaldt hende fra Danmark — efter tanten, fru Arbo paa Lundbygaard og broren, minister Collett i Constantinopel — satte hende og hendes mand istand til at føre et rikt og selskabelig liv i sit vakre hjem i Homansbyen, hvor de havde bygget sig en villa paa hjørnet av Oscarsgate og Hægdehaugsveien. Her tok husets frue sig med iver av stellet i sin have, som hun fik gjort til et av villabyens mest tiltalende partier, og ved sin aandslivlighet og ungdomsfriske natur var hun sjælen i den gjest-

frie selskabelighet som her gjennom en række av aar utfoldedes. Hun var desuten meget musikalsk og glædet mange med sin stemningsfulde sang og sit vakre pianospil. I 1860- og 70-aarene indtok hun overhovedet en fremskutt plads i hovedstadens repræsentative selskapsliv. Herom skrev „Morgenbladet i anledning av hendes 80-aarige fødselsdag:

„ . . . Ikke alene gav de aarlig gjenvendende Møder av Amtstinget stadig Leilighed til at

samle i det gjestfrie Hus i Homansbyen Akershusbygdernes mest fremtrædende Mænd, sammen med hvilke da gjerne tillige indbødes landboøkonomisk interesserte Personligheder fra selve Byen. Men ogsaa forøvrig er der udover Land og Strand spredt en nok saa talrig Skare av nu middelaldrende og ældre Mænd og Kvinder, blandt hvis bedste Ungdomserindringer det hører at mindes de av en fin Dannelse og uskrømtet Venlighed prægede Aftenmodtagelser i det Collettske Hjem, hvor Husfruens musikalske og

AMTMAND I AKERSHUS JOHAN COLLETT (1817—1895).
Fot. av professor R. Collett o. 1893.

literære og Husherrens historiske og almenomfattende Interesser skiftedes med Ungdommens glade Munterhed om at meddele Sammenkomsterne Stemning og Indhold.“ I flere aar var amtmændinden derhos direktrice i byens første og mest eksklusive balselskap „Foreningen“.

Med varmt hjerte rakte hun mangan nødlidende en hjælpende haand. Likeledes var hun interessert for alskens haandarbeide og i begyndelsen av 1850-aarene var hun med at stifte „Christianias industriforening for trængende fruentimmer“, byens ældste forening av den slags, hvor man kunde faa kjøpt eller bestilt undertøi og broderi m. m., og som

skaffet adskillige flittige hænder arbeide og fortjeneste. I denne forening var hun medlem av direktionen, indtil den efter omtr. 25 aars virksomhet blev nedlagt.

I begyndelsen av vinteren 1894—95 søkte amtmann Collett avsked fra utgangen av mars. Ved kgl. resolution av 1ste decbr. 1894, hvorved avskeden tilstodes, bevidnet kong Oscar ham „sin naadigste erkjendelse av hans lange og fortjenstlige virksomhet“. Han over-

levet ikke længe sin fratrædelse fra embedet. Nogen uker derefter, d. 29de april 1895, døde han i sin bolig i Homansbyen av kræft.

AMTMANDINDE HANNE COLLETT, F. COLLETT
(1822—1914). Fot. o. 1892.

Ved begravelsen paa Vor Frelasers gravlund d. 4de mai talte sogneprest Andreas Hansen over den avdøde som „den gode og troe statens tjener“, men tillike som „en god og tro Jesu tjener“, og derefter lagde representanter for Akershus amtsformandskap og amtets fogder, lensmænd og veiingenører under kortere mindefaler kranser paa kisten, som fulgtes til jorden av en stor skare, deriblandt regeringens medlemmer med statsminister Emil Stang i spidsen. Paa hans grav reistes senere — i taknemlig

erindring av indbyggere i amtet — en stenstøtte med en avleddhugger Jacobsen modellert bronsemedaljon av den avdøde.¹

¹ 12 aar efter hans død utgav professor Ludvig Daae i „Historiske Samlinger“ III s. 21—68 en av Collett forfattet beskrivelse av en reise, som han sommeren 1843 paa embeds vegne foretok gjennom Toten og Gudbrandsdalen til Romsdalen og Nordre Bergenhus amter som sin daværende chefs statsraad J. H. Vogts ledsager. I en indledning til reisebeskrivelsen omtaler prof. Daae forfatteren som den noksom bekjendte „amtmann Johan Christian Collett, hvem Samtiden vistnok var enig i at betrakte som en af den norske Embedsstands Prydelser“.

Amtmandinden solgte efter sin mands død gaarden i Homansbyen og flyttet sammen med sin pleiesøn, professor Robert Collett til en gaard i nærheten. Paa sine gamle dage var hun meget plaget av gigt og led desuten under en tiltagende døvhed, men hun havde den lykke at bevare sin sjeldne hukommelse og noget av sin tidligere aandsfriskhet, likesom hun fremdeles kunde interessere sig for literatur og kunst og følge litt med i avisene. I de sidste aar laa hun næsten bestandig tilsengs. Hun mistet sin trofaste pleiesøn i januar 1913 og døde selv et aar efter d. 4de februar 1914, 92 aar gammel. Hun blev ikke alene den sidste i sin generation av den Collettske familie, men ogsaa den længstlevende i hele slekten.

*

8. Universitetssekretær Carl Collett.

Amtmand i Buskeruds amt Johan Colletts yngste søn, *Carl* Emil, fødtes paa Huseby i Lier d. 19de juli 1821. Efter forældrenes død kom han, 9 aar gammel, i huset til sin onkel, sølvverksdirektør Baumann, som var gift med hans mors søster, Sophie Stockfleth.

Efterat ha gjennomgaat Kongsbergs skole, kom han ind paa latin-skolen i Christiania, hvorfra han i 1839 blev dimittert til universitetet. Her tok han samme aar eksamen artium og i juni 1840 andeneksa-men. Likesom alle sine brødre valgte han at studere jus og tok i 1845 juridisk embedseksamen, begge avdelinger med laudabilis.

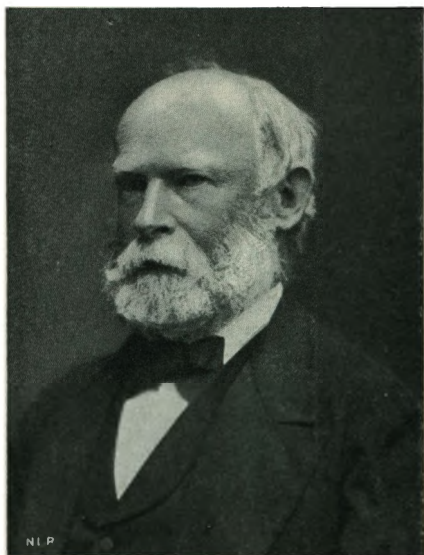
I begyndelsen av 1846 fik han ansættelse i kirkedepartementet, hvor han d. 13de juni 1853 blev kgl. fuldmægtig og d. 24de april 1858 bureauchef i kontoret for skole- og fattigvæsenet. Fra 1ste august

UNIVERSITETSSEKRETÆR CARL COLLETT (1821—1898). Fot. o. 1863.

1856 til sin død var han derhos medutgiver av Departements-Tidende. Endelig var han i mange aar bibliotekar i læseselskapet Athenæum.

Den 23de november 1878 utnævntes han til universitetssekretær og d. 21de januar 1887 blev han Ridder av St. Olav „for embedsfortjeneste“. I slutningen av 1896, da han var 75 aar gammel, søkte han avsked og denne blev ham tilstaaet ved kgl. res. av 2den januar 1897. I anledning av hans fratrædelse, som skede d. 30te april 1897,

UNIVERSITETSSEKRETÆR CARL COLLETT
(1821—1898). Fot. o. 1886.

holdt universitetets lærere og embedsmænd en avskedsfest for ham, hvor kollegiets formand professor O. E. Schiøtz i varme og anerkjendende ord holdt festtalen for æresgjesten. Collett svarte med taler for universitetet, den akademiske ungdom og de kollegieformænd under hvem han i næsten 19 aar havde virket, hvorefter professorerne Aschehoug og Sophus Bugge samt universitetsbibliotekar Drolsum optraadte og uttalte en speciel tak.

Carl Collett var ugift, men antok i 1855 sin avdøde bror professor Jonas Colletts tredje søn *Oscar* i søns sted. I 1863 kjøpte han av advokat H. Homan en villa i Homansbyen (Josefine-

gate nr. 9), og her bodde han til sin død, i de sidste 20 aar sammen med to søsterdøtre, frøknerne Polly og Hilda Steenstrup, som styrte huset for ham.

Vaaren 1898 blev han syk av lungebetændelse og døde d. 30te mars s. a. Han efterlot sig en formue paa henved 330000 kroner, hvilket kom alle uventet, da han var begyndt med to tomme hænder og aldrig havde sittet i nogen videre indbringende stilling. Men det viste sig, at han allerede siden 1850-aarene jevnt og tidt havde lagt tilside noget av sine indtægter, og ved megen økonomi og en klok og forsigtig kapitalanbringelse havde han i løpet av 40 aar spart sammen en ganske betydelig formue. Denne vokste navnlig i hans

sidste levetid som en rullende sneball. Det bør dog bemerkes, at opgjøret av hans dødsbo fandt sted i en økonomisk blomstrende periode, da alle bankaktier o. lign. stod høit i kurs. Av de efterlatte midler tilfaldt ifølge testament omtrent halvdelen av nettoformuen hans brorsøn, daværende førstearkivar i utenriksdepartementet i Stockholm, kammerherre Oscar Collett. Resten tilfaldt forskjellige legatarer, deriblandt en ung, svenskfødt mand Nils Bjurstrøm, som universitetssekretæren i 1880-aarene hadde tat til sig som pleiesøn og som siden bosatte sig i Sverige, hvor han døde nogen faa aar efter sin pleiefar. Han fik ved testamentet noget over 60 000 kroner.

D. Høiesteretsassessor Peter Colletts børn.¹ Buskerudgrenen.

1. Elisabeth Petronelle Christine Collett,

kaldet *Lisa*, var født d. 31te januar 1798 i Nes prestegjeld paa Hedemarken i sin morfar, provsten Peter Bendekes hus. Efter assessor Colletts død 1836 kom hun i huset til sin faster, enkefru Arbo paa Lundbygaard i Sydsjælland, og efter hendes død bodde hun sammen med sin søster fru Drejer, først paa gaarden Glostrup paa Lolland, og fra 1870 i Kjøbenhavn. Her døde hun, ugift, d. 30te januar 1879.

FRK. LISA COLLETT (1798—1879).

2. Toldbetjent Peter Collett,

assessor Peter Colletts ældste søn, fødtes d. 14de febr. 1799 i Christianssand, hvor faren dengang var assessor i stiftsverretten. I 1821 tok han eksamen artium ved universitetet og var derefter i flere aar

¹ Se s. 271, hvor der ogsaa nævnes 2 døtre, der døde som smaa.

FRU CHRISTINE COLLETT,
F. STILLESSEN (1803—1875).

ansat paa farens kontor paa Hassel jernverk i Øvre Eker. Her blev han d. 8de august 1829 gift med *Christine Stillesen*, som var født i Drammen d. 17de januar 1803, datter av mægler i denne by, cand. jur. *Christen Stillesen* og hustru *Alexandrine Elisabeth Been*. De havde 3 børn: 1) *Jonas Peter Severin*, telegrafintendant, f. 1830, † 1904, g. m. a) *Anna Marie Due*, b) *Sofie Haslund*, c) *Johanne Haberdorff Brock*; 2) *Christen Stillesen*, telegrafinspektør, f. 1831, † 1880; 3) *Alfred*, grosserer, f. 1840, † 1870, se 6te slegtled E.

Collett bodde paa Hasselverket til 1835, da han blev utnævnt til undertoldbetjent i Drammens distrikt, hvor han med sin familie tok bopæl først paa Marienlyst og senere paa gaarden Nordre Dannevig i Strømsgodset sogn, begge tæt ved Drammen. Den sidstnævnte eiendom kjøpte han i 1853. Den 4de mai 1867 tok han avsked som toldbetjent, solgte Dannevig og flyttet med sin hustru til Christiania, hvor sønnene var bosat. Her døde begge i 1875, han nyttaarsdagen og hun en uke efter, d. 8de januar.

*

3. Anne Cathrine Collett og overrettsprokurator Lorentz Henschien.

Anne Cathrine, datter av assessor Peter Collett paa Buskerud, fødtes i Christianssand d. 13de januar 1801. Den 23de decbr. 1821 blev hun paa Modum gift med prokurator *Lorentz Henschien*, en søn av stiger ved Kongsberg sølvverk H. J. Henschien og hustru Gjertrud Johannesdatter. Han var født i Sandsvær d. 2den febr. 1786, tok i 1810 dansk juridisk eksamen og fik d. 8de sept. 1813 bevilling som prokurator ved alle over- og underretter i Akershus stift.

Henschien bodde først paa sin eiendom Hære paa Eker, nær ved Hassel verk og derefter paa en anden ham tilhørende gaard Myre i Sandsvær, men i 1839 kjøpte han av sorenskriver Carl Valentin

Falsen for 12000 spd. den betydelige og smukt beliggende gaard Øvre Hon (Hoen) paa Øvre Eker, og her var han siden bosat til sin død. Til denne gaard hørte flere sag- og møllebruk ved Honselven. Han eiet ogsaa gaardene Holter og Torud i Sørum, og alle disse eiendommer skal han ha holdt i udmerket stand. Hon var i hans efterkommeres eie til 1914.

Prokurator Henschien døde paa Hon den 11te august 1857, og hans hustru fulgte ham i graven d. 19de decbr. samme aar. Foruten en søn, *Hans Peter Henschien*, som overlevet dem og overtok Hon, havde de 3 døtre, der døde som smaa, nemlig *Eilertine Lorentze*, f. 15de okt. 1822, død 30te nov. 1826, *Petronelle Elisabeth*, f. 30te mai 1824, død i august s. a. og *Petronelle Hansine Elisabeth*, f. 1ste okt. 1825, død 27de novbr. 1826.

*

4. Ulrikke Charlotte Wilhelmine Collett,

kaldet *Rikka*, de foregaaendes søster, blev født paa farens eiendom Buskerud d. 19de februar 1802 og bodde der til efter morens død i 1857, da hun flyttet til Christiania, hvor hun døde ugift d. 7de novbr. 1874. Ved testament av 5te mars 1873 skjænket hun 700 spd. (kr. 2800,00) til et legat, hvis renter skulde utdeles en gang aarlig umiddelbart før jul, helst in natura, til de „trængende av Buskerud gaard, som maatte utpekes av sognepresten efter samraad med Buskerud-godsets fattigvæsens tilsynsmand.“

*

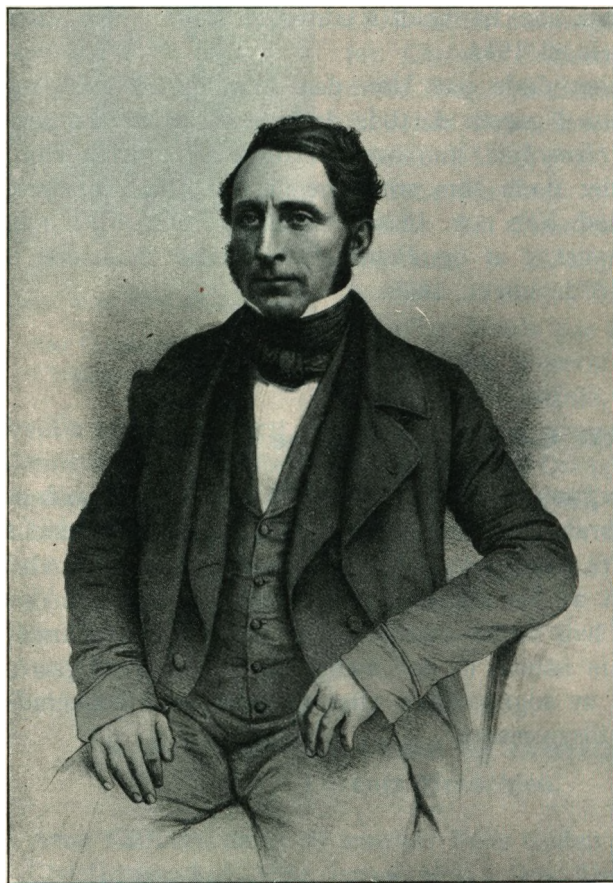
5. Kvæstor Bernt Anker Collet¹ paa Lundbygaard.

Den næstældste av høiesteretsassessor Colletts og hustru Eilertine Bendekes sønner, *Bernt Anker*, fødtes paa farens eiendom Økern i Aker ved Christiania d. 8de august 1803.

Efter dimission av Christianias katedralskole tok han i 1822 eksamen artium ved universitetet og underkastet sig i juni 1826 andeneksaamen og i december 1828 juridisk embedseksamen med karakteren haud

¹ Han og hans efterkommere skriver navnet med én t.

illaudabilis. Han var først ansat i kirkedepartementet, hvor han d. 31te decbr. 1831 blev kgl. fuldmægtig og senere konstitueret bureau-chef, men d. 2den juli 1834 utnævntes han til kvæstor (d. v. s.

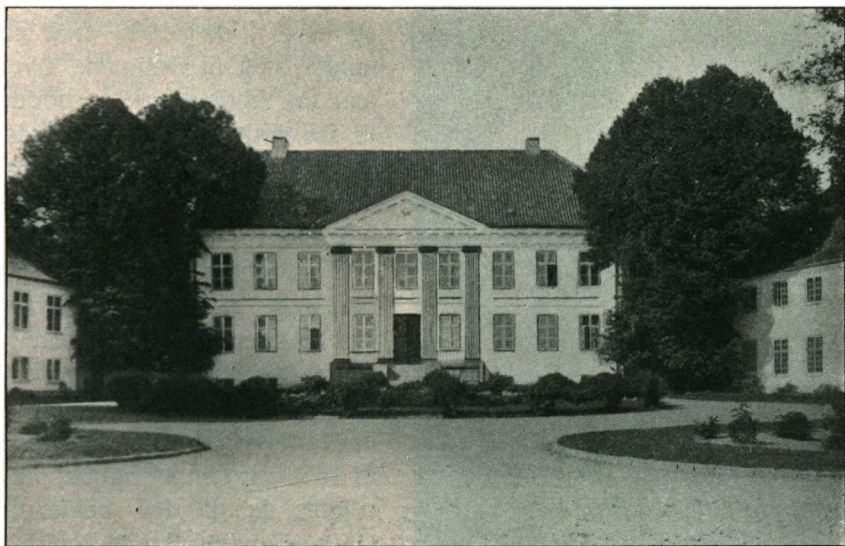
GODSEIER, KVÆSTOR BERNT ANKER COLLETT
PAA LUNDBYGAARD (1803—1857).

kasserer, regnskabsfører og økonom) ved Christianias universitet. I denne egenskab havde han ogsaa at føre tilsyn med universitetets bygninger og faste eiendommer, og som saadan blev han ved kgl. resol. av 17de oktbr. 1839 forordnet som medlem av den kommission paa 3 mand som skulde føre overbestyrelsen og kontrollen saavel i teknisk som i økonomisk henseende med opførelsen av de nye universitetsbygninger. Endvidere blev han indvalgt i den komité, som kollegiet i 1848 nedsatte for

at anskaffe inventar til disse bygninger. Endelig var han sammen med professoren i botanik bestyrer av universitetets botaniske have paa Tøien.

Den 25de septbr. 1832 blev han i Drammen gift med *Emilie Henriette Christence Rørbye*, som var født der d. 1ste april 1805,

datter av magasinforvalter i Drammen overkrigskommissær *Ferdinand Rørbye* og hustru *Fredrikke Eleonore Cathrine de Stockfleth*. De havde 2 børn: 1) *Eilertine Eleonore (Elna)*, f. 1834, † 1866, g. m. daværende premierløitn., senere kommandør i marinen *Thorvald Lund*, f. 1825, † 1898; 2) *Peter Ferdinand*, f. 1836, † 1909, dansk godseier og kammerherre, g. 1863 m. *Haralda Toft* (f. 1842, † 1892) og 1898 m. *Palæmona von Geijer* (f. 1860).

LUNDBYGAARD I ANDEN HALVDEL AV DET 19DE AARH.

Kvæstoren bodde i sin egen gaard i Pilestrædet i Christiania, tidligere kaldet Brochmannsløkken og tilskjøtet ham av en svensk major Uggla d. 18de aug. 1836 for 9500 spd. (38000 kr.). Til denne (nu nedrevne) gaard, som laa hvor Rosenkrantzgaten og Teatergaten munder ut i Pilestrædet, hørte en stor have og aapne ubebyggede marker, som strakte sig ned til Carljohansgate og et stykke ind paa Tullinløkken. Herav solgte kvæstoren i aarenes løp med megen fordel en hel del grundstykker, et til kommissionen for slotsbygningens opførelse, et til universitetet og adskillige til byggetomter.

Efter sin fars helsøster, enkefru Anne Cathrine *Arbo*, som døde i begyndelsen av 1846 (se foran s. 275) overtok han den i Lundby sogn i Sydsjælland beliggende herregaard *Lundbygaard*, som i fru

Arbos testament av 20de sept. 1844 var ham tilbudt for en kjøpesum av 134 000 rdl. (268 000 kroner). I kjøpet var foruten besætning og avlsinventar indbefattet konge- og kirketienden av Hammer sogn (nabosognet) og eiendomsretten til Hammer kirke.

I 1848 blev Lundbygaard endelig overlevert og tilskjøtet ham, og nu besluttet han at bosætte sig paa denne eiendom. Han søkte der-

FRU EMILIE COLLETT, F. RØRBYE
(1805—1868). Fot. 1862.

for og fik d. 27de decbr. 1849 avsked fra universitetets tjeneste og drøg i mai 1850 med sin familie ned til Danmark, hvor han tok borgerskap og bodde til sin død. Som dansk gods-eier var han d. 29de decbr. 1848 blit ridder av Dannebrogso-ordenen.

Lundbygaard, som ligger i nærheten av Lundby station ved jernbanen fra Kjøbenhavn til Falster, er en gammel hovedgaard, som nævnes allerede i det 14de aarhundrede. Fra 1577 til 1666 var den krongods, men solgtes da til den bekjendte Gjøngehøvding Svend Poulsen. Siden kom den atter under kronen og inndroges under ryttergodset, efter hvis salg den i 1774 blev gjenoprettet som hovedgaard og samme aar for

34 000 rdl. avhændet til kammerherre Casper Wilh. v. Munthe af Morgenstjerne (av den norske Munthe-slegt). Denne solgte atter gaarden for 66 000 rdl., og derpaa gik den gjennom forskjellige hænder til stadig stigende priser (i 1819 200 000 rdl.) indtil 1823, da den paa grund av de vanskelige tider med elendige kornpriser kom under auksjonshammeren og blev tilslaat staten, som aaret efter solgte den med sædegaardsrettigheter til grosserer Arbo for 107 000 rdl. (se foran s. 272). Disse sædegaardsrettigheter, som tidligere var ganske betydelige, bestaar nu væsentlig i at gaardens

eier er fri for tiende og har en særlig testationsret. Den grundmurte hovedbygning var opført i 1815 av den daværende eier, generalkrigskommissær Schmidten. I Arbos og kvæstor Collets tid blev den ikke synderlig forandret, men av de to følgende eiere er den utvidet til begge sider og forenet med to sidebygninger som før laa isolert.

Bortset fra grevskaper, baronier og stamhuse hører Lundbygaard til de store landeiendommer paa Sjælland. Dens matrikelskyld var i 1850-aarene 289 tønder hartkorn, hvorav 57 tønder bruktes under hovedgaarden, mens resten var fæstegods. De tilhørende skoger (bøk- og anden løvskog) utgjorde 250 tønder land (efter norsk regning omtrent 1375 maal jord).

Kvæstor Collet var meget interessert for sin eiendoms drift, og han havde det held, at værdien av landeiendommer i hans besiddelsestid gik meget betydelig op¹.

Men det var ikke mange aar han fik glæde sig ved sit vakre gods. Fra midten av 1850-aarene var han en sykkelig mand, og d. 2den februar 1857 døde han paa Lundbygaard og blev bisat i et av ham opført muret gravkapel paa Hammer kirkegaard.

Fru Emilie Collet blev efter sin mands død boende paa Lundbygaard, hvor hun i de følgende aar fik se begge sine børn som gifte. Hun døde der d. 17de april 1868 og bisattes i familiekapellet ved mandens side.

*

6. Godseier John Collett paa Buskerud.

Høiesteretsassessor Peter Colletts og hustru Eilertine Bendekes 3dje søn *John* fødtes paa farens eiendom Økern ved Christiania d. 2den september 1807. Med tanken paa engang at kunne overta det store Buskerudgods gik han ind paa det av den udmerkede landbrukslærer Jacob Sverdrup oprettede „Agerdyknings-Seminarium“ paa Sem i Borre (landets første landbruksskole) og dimittertes derfra d. 30te sept. 1830 med karakteren meget godt.

¹ Værdien av en tønde hartkorn, som i femaaret 1845—49 gjennemsnitlig for hele Danmark beløp sig til 2268 kroner, var i 1865—69 steget til 4732 kroner, utgjorde i 1890—94 6521 kr., og er nu for Sydsjællands vedk. omtrent 4 ganger saa høi som da kvæstor Collet overtok Lundbygaard. I 1911 var eiendommens avgifts-pligtige værdi 1258 880 rdl.

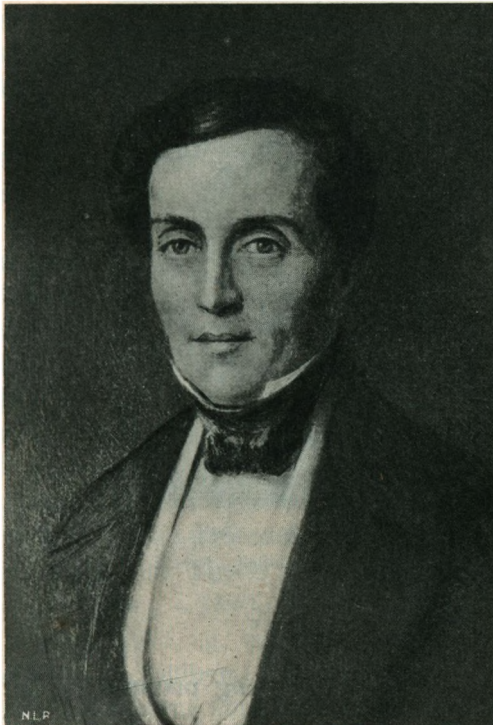

FRU ANTONETTE JOHANNE COLLETT, F. SMITH (1811—1874).
Maleri av Oörbitz.

Efter farens død 1836 overtok han driften av Buskerud for egen regning, idet han ved skiftet utløste sine søskende fra eiendomsretten til gaarden for omtrent 35 000 spd. (140 000 kr.). Med sine mange herligheter, som er omtalt foran under bedstefaren og faren (side 147 og 267) var Buskerud dengang endnu en av fogderiets betydeligste eiendommer¹. John Collett frasolgte dog i aarenes løp flere underbruk, saaledes Sætersberg, Sørbraaten, Rypaas, Bakke, Brevik og Kongssagene — de sidste i 1841 til landhandler Peder Gregersen for 27 000 spd. (108 000 kr.). Men Buskerud var fremdeles en stor gaard,

¹ Gaarden blev først ved den nye matrikulering i 1836 skyldsatt og opført i matrikelen. Den ansattes til $45\frac{3}{4}$ skylddaler, hvortil kom $5\frac{2}{3}$ daler for Sætersberg.

GODSEIER JOHN COLLETT PAA BUSKERUD (1807—1891).
Maleri av Görbitz.

for hvis drift Collett var meget interessert. Han skal ha foretat mange eksperimenter og sat adskillige penger til paa jordens forbedring.

Den 25de mars 1840 blev han gift paa Stabæk i Bærum med *Johanne Antonette Smith*, som var født i Drammen d. 15de decbr. 1811, datter av kjøbmand i denne by *Elias Elieson Smith* og hustru *Karen von Cappelen*, begge av gamle ansete Drammensfamilier. Colletts havde 3 børn, alle født paa Buskerud: 1) *Cathrinus Nicolai Arbo*, f. 1841, jernbaneingeniør, trafikchef i Sverige, g. m. *Josephine Holmsen*; 2) *Albert Peter Severin*, f. 1842, † 1896, brukseier, g. m. *Nanna Høegh*; 3) *Karen Elise Theodora (Kaja)*, f. 1844, g. m. oberst i artilleriet *Ole H. J. Krag*.

COLLETT-FAMILIEN PAA BUSKERUD 1864.

Albert C. Fru Collett. Cathr. C. John Collett. Kaja C.

Fru Collett var en udmerket husmor og en meget elskværdig dame. Hun døde paa Buskerud d. 15de oktober 1874. Efter hendes død og da datteren var gift besluttet Collett at op-høre med landbruget og fraflytte Buskerud. I 1876 solgte han derfor gaarden til sin søn Albert og flyttet til Christiania, hvor han døde d. 13de april 1891, 83^{1/2} aar gammel.

*

7. Theodora Christiane Collett og proprietær Carl P. F. Drejer.

Theodora Christiane (kaldet *Dora*), den yngste av assessor Peter Colletts døtre, fødtes paa farens eiendom Hassel verk paa Eker d. 16de novbr. 1809. Hun var efter sin fars død i nogen tid i huset hos sin faster, fru Arbo paa Lundbygaard, og blev derfra vaaren 1842 gift med *Carl Peter Fredrik Drejer*, som var forvalter paa denne herregaard. Han var født d. 3dje mars 1808 i Simested sogn i Viborg stift, hvor faren *Niels Drejer* var sogneprest. Moren hette *Thomine Nicoline*, f. *Reutze*. Den bekjendte danske botaniker *Salomon Drejer* var hans yngre bror. Omtrent samtidig med bryllupet kjøpte Drejer eiendommen Glostrup i Kjøbelev sogn paa Lolland, hvorfra han gjentagne ganger valgtes til medlem av den danske riksdags landsting. Paa Glostrup fødtes hans 2 børn: 1) *Anna Thomine Eilertine*, f. 1843, g. 1891 m. cand. pharm., indehaver av det danske Rosenfeldske fideikommiss Søren *Fabritius-Tengnagel*, f. 1814, † 1894, og 2) *Salomon N. B. C. Drejer*, stationsforstander ved Lunde st. paa

Fyn. I 1870 solgte Drejer Glostrup, som havde en skyld av 36 tdr. hartkorn, for 75000 rdl. (150000 kr.) og flyttet til Kjøbenhavn. hvor han døde aaret efter d. 11te juli. Hans enke eiet og bebodde sammen med søsteren frøken Lisa Collett en villa paa Vesterbro (Kjøbenhavn) og her døde hun d. 24de mars 1887.

*

8. Cand. philos. Peter Nicolai Arbo Collett.

Peter Nicolai Arbo (kaldet *Nikken*), de foregaaendes bror, fødtes paa Hassel verk pra Eker d. 4de novbr. 1811. Han tok eksamen artium ved universitetet i 1832 og andenekamen i juni 1833. Efter farens død (1836) bosatte han sig i Christiania, hvor han den 13de mai 1839 blev gift med *Nicoline* Johanne Marie *Nagel*, som var født paa Kongsvinger d. 24de decbr. 1815, datter av bataljonslæge *Nicolaus Christian Frederik Nagel* (fra Segeberg i Holsten) og *Marie Louise Bech*. De havde 1 søn, *William*, f. 1840, † som postmester i Larvik 1915, g. m. *Beda Wilhelmina Sandelin*, f. Kihlbom.

I slutningen av 1840-aarene kom Collett i pengevanskeligheter, og da han ikke saa nogen utvei til at klare sine betydelige forpligtelser, hvilket især gik ut over hans nærmeste slegtninger som var de største kreditorer, forlot han i februar 1850 hemmelig landet. Han døde i Paris d. 27de samme maaned. Enken overlevet ham i 50 aar. Hun bodde altid sammen med sin søn og døde i hans hjem i Larvik d. 10de januar 1900, 84 aar gammel.

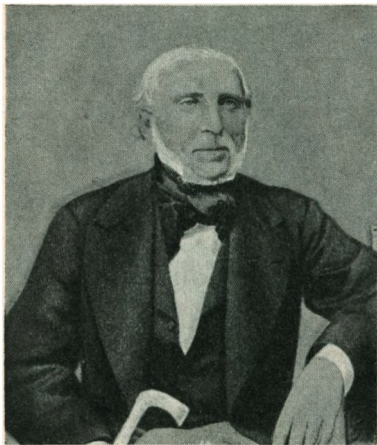

FRU NICOLINE COLLETT, F. NAGEL
(1815—1900).

*

9. Toldbetjent Otto Collett.

Høiesteretsassessor Colletts og hustru Eilertine Bendekes yngste søn fødtes paa Hassel Verk paa Eker d. 5te april 1813 og kaldtes *Otto* efter farens yngste bror, chefen for handelshuset Collett & Søn.

TOLDBETJENT OTTO COLLETT
(1813—1902).

Han tok eksamen artium ved universitetet i 1833, anden eksamen i det følgende aar og juridisk embeds-eksamen med karakteren *haud illaudabilis* i juli 1840. Derefter blev han kopist i revisionsdepartementet, men i 1851 søgte han sig over i toldfaget og blev undertoldbetjent i Christiania tolddistrikt. I denne stilling stod han i 40 aar, til 1891.

Den 22de decbr. 1845 blev han i Christiania gift med Henriette Vedastine le Normand de Bretteville, som var født d. 3die decbr. 1822 i byen Provins i Champagne og datter av receveur des contributions directes Charles Eugène le Normand de Bretteville og Amelia

Ritter fra Danzig. Fru Vedastine var halvsøster av den norske statsraad Chr. Z. Bretteville, og var i sine forlovelsesdage i besøk hos ham. Hun tilhørte en gammel adelsfamilie fra Normandie. Hendes farfar generalmajor Louis Claude le Normand de Bretteville utvandret i revolutionsaarene til Danmark med sine børn og blev i 1804 optat i den danske adelstand.

Colletts havde 5 børn: 1) *Adèle*, f. paa Manglerud i Aker 23de april 1848 † 5te april 1854 i Draveil ved Paris; 2) *Eugène Beauharnais Ferdinand*, f. i Chria 1849, skibsreder i Hamburg, g. m. a) Frida Wahlberg, b) Thea Lindblom; 3) *Lucie*, f. i Chria. 8de decbr. 1851 † i Draveil

FRU VEDASTINE COLLETT, F. DE BRETTEVILLE
(1822—1907).

18de april 1854; 4) *Marie*, f. i Borre ved Horten 1855, g. m. a) teaterdirektør Jacob *Lund*, b) materialforvalter i Stockholm Axel *Sernquist*; 5) *Charles Otto de Bretteville*, f. i Borre 1859 † 1891, skibsreder i Christiania, g. m. Valborg S. *Mordt*. Da moren var katolik, blev børnene opdraget i den katolske religion. (Se 6te slegtled I.)

Toldbetjent Collett kjøpte og solgte adskillige gaarder. I aarene 1844—45 eiet han en del av Store Frøn i Aker, i 1846—49 Mangle-
rud sammesteds og i 1849—62 Solberg i Borre. I 1863 kjøpte han den vakkert beliggende gaard Reistad i Asker, hvor han bosatte sig efter sin avsked fra toldvæsenet. I Asker eiet han tillike en parcel av gaarden Hofstad, som i 1905 solgtes av dødsboet for 13 000 kr., samt 2 pladser, Nygaard og Baastadbraaten. Han døde paa Reistad 89 aar gammel d. 12te juli 1902. Enken overlevet ham i 5 aar og døde i Christiania d. 23de juni 1907, 84¹/₂ gammel. Rekviemmesse holdtes over hende i St. Olafs kirke d. 28de juni, hvorefter hun be-
gravedes paa Vor Frelzers gravlund. Hun var i mange aar en søkt lærerinde i fransk i Christiania og kaldtes ofte „den franske fru Collett“.

E. Bergraad Christian Colletts børn.¹

1. Mariane Collett,

den ældste datter av bergraad Collett og hustru Karine Bie, fødtes d. 10de novbr. 1800 paa gaarden Vold i Solum hvor faren dengang var bosat som bestyrer av Bolvik jernverk. Hun blev forlovet med daværende personel kapellan, senere garnisonsprest i Christiania og hofprædikant Christian Lottrup Schydtz, men døde inden giftemaalet i Christiania d. 11te januar 1822 og blev begravet paa Akers kirke-
gaard d. 19de s. m. Sorgen over denne begavede og elskværdige pike som døde i sin ungdoms blomst var stor.² Gravkorsets ind-
skrift, som sandsynligvis er forfattet av faren, slutter saa:

¹ Se s. 281, hvor 1 datter der døde som liten ogsaa nævnes.

² Fra sin far havde hun og hendes søster Johanne bl. a. et tegnetalent som var ham til stor glæde.

„Rig paa Ynde, Kundskab, Dyd,
I alle Forhold blid og fattet,
Din Brudgoms Alt, din Kredses Fryd —
Dit Savn er tungt og uerstattet.“

I bladet „Intelligentssedlerne“ for 28de febr. 1822 staar et langt digt paa latin i anledning av hendes død.

*

2. Johanne Collett og biskop Peter Chr. H. Kjerschow.

Johanne. Benedicte, bergraad Colletts næstældste datter, fødtes paa gaarden Vold i Solum d. 14de jan. 1802. Fra farens eiendom Taasen blev hun d. 27de oktbr. 1820 gift i Aker med residerende kapellan sammesteds *Peter* Christian Hersleb *Kjerschow*, som var født i Rødø prestegjeld d. 29de juli 1786, søn av sogneprest Rasmus Sundt K. og hustru Benedicte Marie Hersleb.

BISKOP I BERGEN P. C. H. KJERSCHOW
(1786—1866).

Kjerschow blev i 1804 student med udmerkelse fra Trondhjems lærde skole og tok teologisk embedseksamen med laudabilis i 1808. Ved universitetet sluttet han sig nær til sin fætter, den senere professor S. B. Hersleb, idet han som teolog stillet sig paa den lutherske bekjendelses grund i modsætning til den dengang herskende rationalisme. I 1808 blev han lærer i religion ved det Schouboeske institut i Kjøbenhavn, men vendte i 1810 tilbage til Norge, hvor han fra 1ste juli s. a. til 1815 var en meget anset lærer ved landkadetinstitutet. Den 22de april 1814 blev han res. kapellan for Akershus slotsmenighet og Akers prestegjeld og utnævntes d. 6te mai 1823 efter slotsmenig-

hetens utskillelse til sogneprest i Aker og Oslo.¹

Efter biskop i „Nordlandene og Finmarken“ M. B. Kroghs død i 1828 mottok Kjerschow tilbudet om at bli hans eftermand og utnævntes dertil d. 4de oktbr. 1830 med bopæl i Tromsø. Efterat ha været biskop i 18 aar, søkte han sig over til bispesætet i Bergen, hvortil han utnævntes d. 12te juli 1848. Han var da allerede en overanstrengt mand. D. 28de novbr. 1857 tok han avsked. I 1832 var han blit geistlig medlem av Nordstjerneordenen.

Egtefællerne havde 7 børn, hvorav følgende 5 blev voksne: 1) *Christian Collett K.*, f. 1821 † som stiftamtmand i Tromsø 1889, g. m. *Adelaide Esbensen*; 2) *Marie*, g. m. konsul *Andreas Aagaard* i Tromsø; 3) *Mariane*, f. 1826, † ugift 1911; 4) *Caroline Sophie Erasmine*, f. 1827, g. m. konsul *Jacob Andr. Michelsen* i Bergen (statsminister *Christian Michelsens* forældre); 5) *Erasmus Theodor*, f. 1833 † 1914 som assessor i Christiania byret, g. m. *Anna Aagaard*.

Fru Kjerschow døde i Bergen 3die decbr. 1851 og 15 aar derefter d. 24de novbr. 1866 døde biskopen sammesteds, 80 aar gammel. Nogen smaaskrifter av ham nævnes i Halvorsens Forfatterleksikon.

FRU JOHANNE KJERSCHOW, F. COLLETT
(1802—1851).

*

3. Løitnant Tharald Collett.

Tharald Einar Anker, bergraad Colletts og hustru *Karine Bies* eneste søn, fødtes paa Vold i Solum d. 23de novbr. 1805. Han gjennomgik krigsskolen og blev d. 1ste juli 1825 utnævnt til sekondløitnant i trondhjemske infanteribrigade. Ved kgl. resl. av 8de juni 1830 fik han tilladelse til for et aar at staa surnumerær i brigaden, hvilken

¹ I dette embede vandt han navn som en dygtig og ualmindelig populær prædikant.

tilladelse senere forlængedes til april 1832, dog saaledes at han efter nærmere bestemmelse skulde gjøre tjeneste i Christianias garnison. Den 11te mai 1832 fik han efter ansøgning avsked i naade fra tjenesten. Han blev gift i Christiania 6te oktbr. 1841 med *Maren Georgine Tandberg*, døpt paa Kongsberg d. 26de febr. 1801, datter av kjøbmand dersteds *Peder Tandberg*. De var bosat i Drammen, hvor hustruen døde den 4de juli 1844. Tharald Collett tok senere bopæl paa Laugerud i Sandsvær og blev der 8de aug. 1860 gift anden gang med *Anne Margrethe Larsdatter*, Svenskerud. Han døde 26de april 1875 og hans enke sidst i novbr. 1887. De havde en datter, *Einarda Margrethe Pernille Anker*, f. 1859, gift i Jylland med *Søren Christensen Munkholm*.

*

FRØKEN KAJA COLLETT (1812—1891).

4. Karen Martine Christine Collett,

kaldet *Kaja*, bergraad Christian Colletts og hustru Karine Bies yngste barn, fødtes paa gaarden Vold i Solum d. 4de februar 1812. Hun var ugift og bosat i Bergen. I nogen aar bodde hun hos konsul Jacob Michelsen, som var gift med hendes søsterdatter (se forrige side). Hun var meget interessert og opofret for sin familie, men i de sidste aar av sit liv var hun blind. Den 10de oktober 1891 døde hun i Bergen, henved 80 aar gammel.

F. Magasinförvalter, løjtnant Christopher Colletts Søn,¹

Kjøbmand og bankadministrator Herman Christian Collett,

søn av løjtnant Christopher Collett og hustru Anne Cathrine Arbo, var født i Drammen d. 14de mars 1807 og blev efter farens tidlige død (1815) formodentlig med bidrag av sin mors fætter, den rike grosserer Peter Nicolai Arbo i Danmark, sat paa skole i Kjøbenhavn, hvor ogsaa hans mor i nogen tid var bosat.

Efter endt skolegang vendte han tilbage til sin fødeby, hvor han blev kjøbmand og skibsreder og vandt et anset navn som en av byens betydelige mænd. Han havde meget gode evner og var en reel karakter, en dygtig forretningsmand og anlagt for praktiske gjøremaal. Derfor nød han ogsaa sine medborgeres tillid, saa flere vigtige kommunale hverv blev ham betroet. Saaledes var han i flere aar forlikelseskommisær, medlem av formandskapet og siden av repræsentantskapet, formand i sparebankens direktion og fra 1848—1853 branddirektør (som saadan kgl. embedsmand). Endelig var han fra

1869—1877 bankadministrator ved Drammens afdeling av Norges bank.

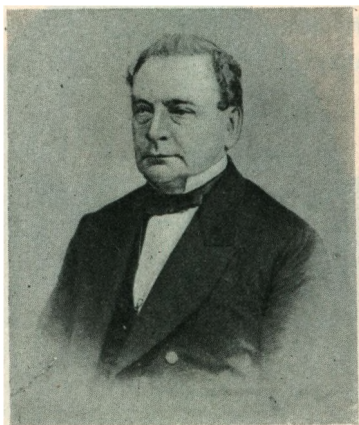
Den 17de septbr. 1830 blev han i Skoger prestegjeld gift med *Louise Arveschoug*, som var født d. 18de juli 1808 og datter av kjøbmand, senere proprietær i Skoger *Ulrik Fredrik Arveschoug* og hustru *Barbra Kirkgaard*. Collett havde i dette egteskap 4 børn, alle født i Drammen, nemlig: 1) *Anna Cathrine Elisabeth*, f. 1832, † 1915, g. m. kompanikirurg *Daniel Schiøtz*, derefter med konsul *Christian Børs*; 2) *Wilhelmine Louise (Mina)*, f. 1834, † 1901, g. m. distriktslæge *Andreas Aabel*; 3) *Christopher*, f. 1835, † som student 1864; 4) *Christiane*, f. 1837, g. m. praktis. læge *Paul Blich*.

¹ Se foran side 282, hvor der ogsaa nævnes 4 andre sønner, døde som smaa.

LOUISE COLLETT, F. ARVESCHOUG
(1808—1843).

Fru Louise Collett døde i Drammen d. 3dje mars 1843. Et par aar derefter, d. 20de august 1845, blev Collett i samme by gift med *Elisabeth Helene Holter*, som var født i Drammen d. 12te mai 1821 og datter av overtoldbetjent *Ivar Holter* og hustru *Wilhelmine Margrethe Rode*. I sit 2det egteskap havde han 3 børn, alle født i Drammen: 1) *Louis Wilhelm*, f. 1846, kasserer ved Norges bankavdeling i Drammen, g. m. *Kirsten Pay*: 2) *Margrethe Wilhelmine*, f. 1849, død ugift i Christiania 1914; 3) *Elise*, f. 1852, g. m.

BANKADMISTRATOR, KJØBMAND
CHRISTIAN COLLETT (1807—1878).

ELISABETH HELENE COLLETT
F. HOLTER (1821—1852).

sorenskriver *Skjalm Bang*. Nogen dage efter den sidste datters fødsel døde fru Collett i Drammen d. 8de jan. 1852.

Christian Collett eiet og bebodde en gaard ved Drammens bro, mellem Strømsø torv og elven, hvor jernbanestationen nu ligger. Den var omgitt av en stor have. Men i 1868 blev eiendommen ekspropriert til jernbanen og nogen aar efter blev gaarden nedrevet.

I byens selskapsliv indtok Collett i sin tid en meget fremskutt plads, idet han i en sjelden grad var i besiddelse av selskabelige talenter. Deriblandt megen humor og en ypperlig sangstemme, hvormed han i sine velmagtsdage efter den tids skik foredrog sange ved selskapsbordet. Men navnlig var han bekjendt som en scenisk begavelse av høi rang. I slutningen av 1840-aarene var han med at stifte Dram-

mens dramatiske Forening, av hvis direktion han siden i nogen aar var 1ste medlem. Sorenskriver i Lier *Rolfson*, som i begyndelsen av 1900-tallet i „Morgenbladet“ gav en række livlige skildringer av „Drammen for 50 aar siden“, fortæller følgende om hans virksomhet som teaterdirektør:

„Collett var Sjælen i Foreningen. Saalænge han deltog bestod den med Glands. Da han endel Aar efter ved sin Hustrus Død trak sig tilbage, opløstes den lidt efter lidt . . . Han forstod at vælge Repertoiret og besætte Rollerne efter et klogt Hensyn til de forhaandenværende Kræfter. Dertil kom hans aldeles fortrinlige Instruksion, der kunde udrette Underverker med oprindeligt smaa Kræfter. — — — Collett havde, uden at være vakker, et tiltalende, distingveret Ydre, et livfuldt Ansigt og et meget belevent Væsen. Dertil i Besiddelse av Vid og Lune og med et fortræffeligt Organ, der endnu bar noget Spor av hans Opdragelse hos Slægtninge i Danmark, havde han i rigt Maal Betingelser for en heldig Optræden paa Scenen. Det var en stor Nydelse at se ham i en alvorlig Rolle, men endmere, naar han i en komisk Rolle slog Gjækken løs. Da rev han alle med. Den første Gang jeg saa ham spille, udførte han Henrik i „Den politiske Kandestøber“, og han staaer endnu den Dag idag med sit udmærkede Spil levende for min Erindring.“¹

Efter en langvarig og smertefuld sygdom avgik Collett ved døden i sin fødeby d. 24de februar 1878 henved 71 aar gammel.

G. Toldkammerkommitteret, justisraad John Colletts børn.²

1. Nicollne Cathrine Collett,

den ældste av justisraad Colletts og hustru Marie Christiane Rosens børn, fødtes i Kjøbenhavn d. 2den decbr. 1818 og blev opkaldt efter sin onkel grosserer Nicolai Arbo i Kjøbenhavn og hans hustru

¹ Skuespiller *Hauk Aabel* er hans dattersøn.

² Se side 284.

Cathrine f. Collett. Da hendes mor som ung enke blev gift med overlærer Arbo i Drammen og fulgte sin mand op til Norge, blev *Nicoline* og hendes søster *Hanne* igjen i et skolepensionat i Kjøbenhavn, hvor de fik en god uddannelse, specielt i sprog og musik.

Efter sin konfirmation kom hun i huset til sin faster, fru Arbo paa Lundbygaard, hvis yndling hun blev. Trods sin unge alder visste hun godt at hævde sin stilling som taentens høire haand blandt de

mange fastboende og tilreisende gjester paa den store herregaard. Hendes aandsevner var tidlig utviklet, og med en skarp forstand forbandt hun en høi grad av energi og viljestyrke, som i hendes yngre aar bl. a. ytre sig som en tilbøielighet til at ville herske over sine omgivelser.

Paa Lundbygaard fortsatte hun sin uddannelse ved studier paa egen haand og blev efterhaanden meget belæst og kundskapsrik, fornemmelig i sprog, historie og almindelig literatur. Foruten de sedvanlige kultur-sprog lærte hun sig italiensk og lagde sig i senere aar ogsaa efter ungarsk. Professor Jonas Collett, som traf hende i Chri-

FRØKEN NICOLINE COLLETT (1818—1900).
Maleri fra 1840 aarene av Schiødt.

stiania sommeren 1835, da hun var i besøk hos statsraad Colletts, skriver om hende at denne lille 16-aarige danske pike „var meget vel bevandret i den danske Skjønliteratur; hun dømte rigtig og sundt om enhver Forfatter og røbede virkelig megen Smag; hun yndede fortrinlig Chr. Winther“. Vistnok havde hun, bemerker han, „et heftig, lidenskabelig Gemyt“ og kunde være „lunefuld og bitter“ (især i sine utfald mot nordmændene), men hun var „usigelig vakker, godmodig og med en brillant Forstand“. I 1838, efter et besøk paa Lundbygaard, kalder han hende en „Ragnhildnatur“ efter hovedfiguren i Hertz's forgudede sørgespil „Svend Dyrings Hus“.

Da hjemmet paa Lundbygaard ved fru Arbos død i begyndelsen av 1846 opløstes, kom hun op til Norge til sin mor og stedfar paa Gulsbogen ved Drammen, og her var hun siden bosat i over 40 aar. Men Danmark glemte hun aldrig. I sind og skind, i dragt og tale vedblev hun hele livet igjennem at være dansk, og saa ofte hun kunde reiste hun ned til „sit eget land“, hvor hun havde mange venner at besøke.

Blandt de mangfoldige interesser, som optok denne livlige og rastløse aand, var ogsaa interessen for politik, specielt den danske. Gjaldt det Danmarks sak, i sorg eller glæde, var hun straks i fyr og flamme. Dette kom ikke saa meget frem i hendes tale, som var dæmpet og stiltfærdig, men mere i hendes handlinger og ikke mindre i hendes breve og de omstændelige intime dagbøger, hun førte i størstedelen av sit liv.

Allerede i hendes unge dage paa Lundbygaard var hun sterkt optat av bevægelsen for at bevare Slesvig som dansk land og av de liberales kamp mot absolutismen for at skaffe Danmark en fri forfatning — en kamp som til hendes glæde endte med frigjørelsen ved junigrundloven av 1849.

Da den første slesvigske krig begyndte, drog hun straks ned til Danmark for at være begivenhetene nær-

mere og bistaa sine venner med raad og daad. Disse reiser gjentok hun siden næsten hvert aar. Ogsaa ved utbruddet av krigen i 1864 ilte hun derned. Hun drog først til Jylland for at hjelpe og opmuntre slegt og venner i det av fienden besatte land, men da en officer av hendes familie paa mødrene side blev saaret og bragt paa lasarettet i Kjøbenhavn, reiste hun over og pleiet ham til hans død. Samtidig bidrog hun med pengebeløp til de faldnes efterlatte og til indkjøp av uldne tepper, strømper og tobak til soldatene i felten. Senere gav hun kr. 2500 til innsamlingskomiteen for Danmarks forsvar, og samme beløp skjænket hun til gjenreisning av det brændte Christiansborg slot.

FRØKEN NICOLINE COLLETT
(1818—1900). Fot. o. 1870.

Hun var meget nøisom med utgifter til sit eget behov, men desto mere gavmild mot andre, gavmild i den grad, at hun især i den første tid ofte fandt at maatte gi avkald baade paa det ene og det andet som hun kunde ønske at anskaffe sig. Efterat hun ved arv efter fru Arbo og broren, minister Collett, var kommet i besiddelse av en ganske betydelig formue (omkring 250 000 kroner) kunde hun dog mere frit følge sin hjertens trang til at komme sine nødlidende medmennesker til hjælp. Hvad hun saaledes i aarenes løp gav bort til veldædige indretninger, til unge menneskers utdannelse og til faste pensioner for trængende slegtninger og venner, er ikke let at sige — hun visste det heller ikke selv — men i de sidste aar av hendes liv kan det sees, at det har været omtrent halvdelen av hendes indtægter.

Sin formue betrågtet hun nærmest som betroet gods, hvis kapital hun pligtet at efterlate urørt for samfundets vel. I sit testament av 1861 (med flere senere kodiciller) bestemte hun derfor, at formuen efter hendes død med fradrag av nogen smaa legater til hendes nærmeste skulde anvendes til milde stiftelser. Den skulde deles i 2 like store dele, den ene halvdel til Danmark (til sykehjemmet ved Kjøbenhavn, børnehospitalet sammesteds og „Selskabet til forsømte Børns Frelse“) og den anden halvdel til Norge, til oprettelse av et familielegat i Christiania under navnet „Minister Peter Colletts og hans søster Nicoline Colletts Familielegat“. Dets kapital utgjorde ved utgangen av 1914 kr. 111400,00. Sine to udmerkede portræter av grosserer Arbo paa Lundbygaard og hans hustru, begge malt av den bekjendte danske portrætmaler Jens Juel, testamenterte hun til Nationalgalleriet i Christiania.

Nogen tid efter morens død paa Gulsbogen (1886) flyttet hun til Christiania, og her døde hun, henved 82 aar gammel, d. 13de oktbr. 1900. Hun blev begravet i sin fars gravsted paa Assistents kirkegaard i Kjøbenhavn. Sørgetalen holdtes i varme ordelag av domprovst Paulli, som navnlig dvælte ved hendes rike kjærlighet til sit fødeland Danmark.

*

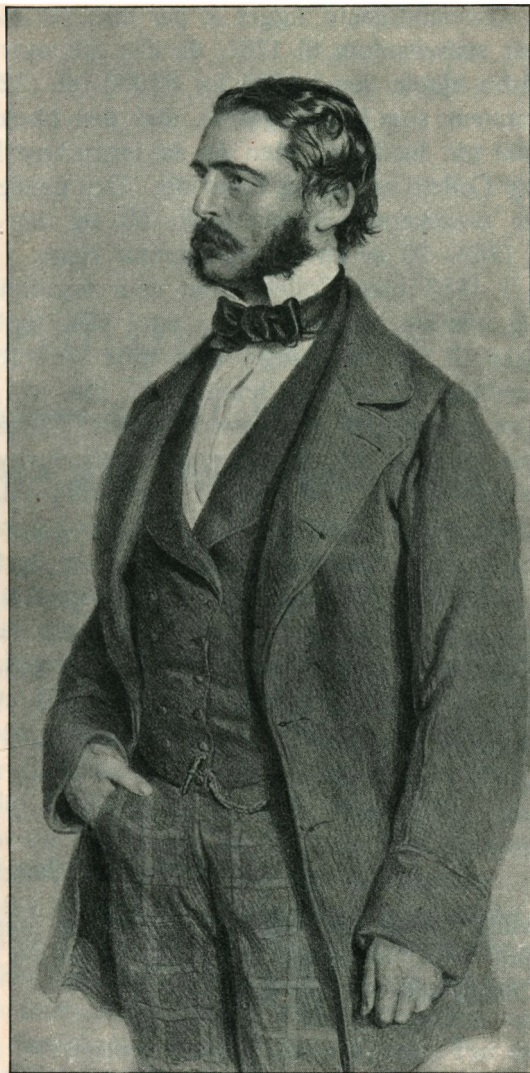
2. Minister, kammerherre Peter Collett.

Justisraad John Colletts og hustru Marie Christiane Rosens eneste søn *Peter* fødtes i Kjøbenhavn d. 30te mai 1820. Ved morens egteskap med overlærer Arbo kom han op til Norge og blev sat i Dram-

mens latinskole, hvorfra han, 16 aar gammel, dimittertes til universitetet. Her tok han eksamen artium i 1836, anden eksamen 1837 og juridisk embedseksamen i decbr. 1840 (den praktiske prøve i juli 1844), alle eksamener med karakteren *laudabilis*.

I 1841 blev han ansat i kirke departementet, og i det følgende aar deltok han i utgivelsen av den almindelige lovsamling for s. a., men senere valgte han den diplomatiske bane og blev d. 14de novbr. 1845 utnævnt til 2den sekretær i utenrikskabinetet i Stockholm. Denne forandring hang sammen med hans forbedrede økonomiske utsigter, idet han ved det av tanten, enkefru Arbo paa Lundbygaard oprettede testament av 20de septbr. 1844 blev tilbudt at overta efter hende det betydelige gods *Oremandsgaard* i Præstø amt i Sydsjælland, og da han var villig til at

betale den bestemte kjøpesum, omtr. 134 000 rdl. (kr. 268 000,00), tilfaldt dette gods ham ved tantens død i begyndelsen av 1846. I sin egen skap av dansk godseier blev han d. 7. aug. 1848 ridder av Dannebrog.

MINISTER PETER COLLETT (1820—1860).

Stentryk efter fotografi.

Oremandsgaard ligger et par mils vei østenfor Lundbygaard. Den var statseiendom til 1761, da den gik over i privat eie, og grosserer Arbo kjøpte den i 1825 for 60000 rdl. (120000 kr.). Størrelsen var omtrent som Lundbygaards, idet den likesom denne var skyldsatt for 289 tdr. hartkorn. Men der var ingen hovedbygning paa eiendommen, og Collett var aldrig bosatt der. Den gamle bygning skal være brændt av svenskerne i krigen 1658—60, og den nuværende er først opført i 1869—70 av en ny eier, konsul Hage.

I 1853 blev Collett ansatt som legationssekretær ved den norske og svenske legation i Wien, og i 1855 forflyttedes han i samme egen-skap til St. Petersburg. Den 16de april 1856 utnævntes han til kam-merherre. og d. 2den februar 1857 blev han ridder av St. Olavsordenen „for fortjenstfuld embedsvirksomhed“. Sommeren 1859 blev han der-paa utnævnt til de forenede rikers envoyé extraordinair & ministre plenipotentiair ved hoffet i Constantinopel, og samme aar fikk han storkorset av den persiske Solens og Løvens orden i anledning av en avsluttet traktat mellom Persien og de forenede riker.

Minister Collett døde i Constantinopel d. 2den august 1860, kun 40 aar gammel. Han blev begravet i sin fars gravsted paa Assistents kirkegaard i Kjøbenhavn. Oremandsgaard, hvis værdi i de senere aar var steget betydelig, solgtes i 1861 av hans arvinger til konsul A. Hage for 424000 rdl. (848000 kr.).

*

3. Johanne Christine Collett,

kaldet *Hanne*, den yngste av justisraad John Colletts børn, født 1822, død 1914, er omtalt under sin egtefælle amtmand Johan Christian Collett, side 336 og flg.

SJETTE SLEGTLED. 1830 o. flg.

A. Justissekretær Johan Colletts søn,

Landskapsmaler Fredrik Jonas Lucian Bothfield Collett,

var født i Christiania 25de mars 1839 (se side 307). Han gik i nogen aar paa Christianias katedralskole og sendtes derefter til Fredriksvern for at bli sjøkadet, men likte sig ikke der og gik tilsjøs. I flere aar fór han i langfart og tok i 1858 styrmandseksamen. Men i længden følte han sig litet tilfredsstillet ved sjømandslivet. Han havde kunstneriske interesser og vilde bli maler. Mot farens ønske reiste han saa i begynnelsen av 1860-aarene til Tyskland, hvor han studerte malerkunst under professor Gude først i Düsseldorf og senere i Wales og Karlsruhe. Han utstillet første gang i 1865. Siden drev han ogsaa studier i Kjøbenhavn og Paris, men fra 1877 var han hjemme i Norge og bodde i de senere aar (til sin død) paa Lillehammer.

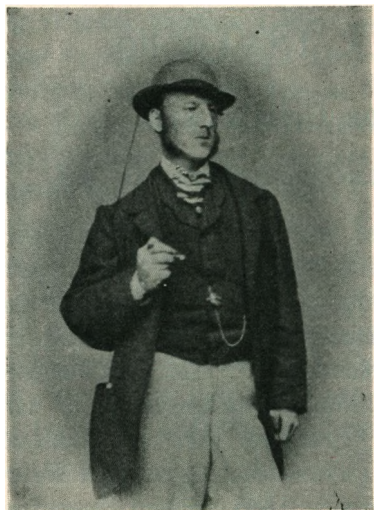
I den første tid var Fredrik Colletts malerkunst væsentlig én atelierkunst, idet han som de andre malere paa den tid „komponerte“ sine billeder i atelieret, men efter opholdet i Paris slog han om og blev friluftsmaler. Han var den første norske maler som baade vinter og sommer sat ute og malte landskaper direkte efter naturen. For at kunne drive disse friluftsstudier om vinteren laget han sig en liten bod med en petroleumsovn og et stort vindu. Boden bestod av trælemmer, som kunde hektes sammen og trækkes ut til malerstedet. Det var imidlertid meget besvær med dette atelier, og nogen ganger holdt han paa at sætte livet til av petroleumsos.

Han begynte herhjemme som kystmaler med billeder fra Sør- og Vestlandets skjærgaard og fjorde, men vendte sig senere mot Øst-

landet, hvor han fortrinsvis malte vinterlandskaper fra egnen om Lillehammer. Det er specielt fra Mesnaelven i vinterdragt, med mørke strømhvirvler mellem snedækte bredder, han har tat sine motiver. Flere av disse Mesnabilleder har gjort stor lykke — et udmerket Mesnalandskap findes i vort Nationalgalleri. De har skaffet ham et ry „som den norske vinters ypperste skildrer og den levende klassiker i vor landskapskunst“.¹

Om hans temperament og værd som kunstner skriver Nationalgalleriets direktør Jens Thiis i sit verk „Om norske malere og billedhuggere“ (Bergen 1904 s. 277—79), efterat ha omtalt hans valg av malerier fra Mesnaelven:

LANDSKAPSMALER FREDRIK COLLETT
(1839—1914).
Fotogr. o. 1863.

„ . . . Det ligner ham at sætte sig slig fast paa en flæk og gang paa gang ta fat paa de samme opgaver med øget erfaring, men med samme anspændelse. Aar efter aar kan han male paa det samme billede under den strengeste iagttagelse af, at de ydre omstændigheder er nøiagtig de samme. Naar man er saa skrupuløs i arbeidsmaade og har hans kjærlighed til sit emne, kan nok selv et tungt-arbeidende talent naa mesterskabet. Og de betydeligste af Colletts billeder er mesterværk. De har egenheden og

nysynet i valg, oprindeligheden i karakteristisk og den soliditet i den tekniske behandling, som holder stand, naar det flotte blændværk forgaar.

Ved første øiekast kan nok Colletts snebilleder se noget farveløse ud. Han undgaar de lette effekter, som naaes ved at stille stærke lokal-farver sammen. Han pynter ikke sin vinter op med rødmalte stuer. Han ynder ikke den iøinefaldende modsætning mellem blændende sne og granskogens fløielsdybe grønne farve. Han er altid stræng og udpræget mandig i valg af sine midler. Har han nogen yndlings-tone i sin farve, saa er det den violette.

¹ Direktør Jens Thiis i „Morgenbladet“ for 25/3 1909 i anledning av Colletts 70-aarige fødselsdag.

Helst søger han ned til elven, der den gaar strid og svart mellem vijukrattet og slaar vridne hvirvler blandt flake-isen. Her skjærer han sit motiv til, gjerne saa knapt som muligt og helst med tingene paa nært hold. De mørke og de lyse masser ved han at veie mod hinanden med sikker dekorativ sans, og elveløbets rare bugtninger mod de hvide bredder trækker han op som billedets hovedlinjer. Men ogsaa det indfiltrede linjenet af stammer og grene har han øie for, tegner det optunghændt og fast.

Som kolorist er Collett ikke ødsel. Indenfor en knap farveskala, hvori sort og hvidt dominerer over en violet grundtone, har han mester-greb paa nuancerne. De faa farver blir rige gennem de mangfoldige lysværdier . .

Med denne kolorit naar han at gi tingene stof. Han er vel den af de norske landskabsmalere, som er naadd længst i den retning, fordi han er klar og utrættelig og gir sig den store møie at finde vælterne i hver farve. Der er træ i hans træer, sne i hans sne. Blød nyfaldsne, fast skarresne, kram sne og vaarholke.

Stoffighed er en velsignet ting ogsaa i kunst, naar man faar den i tilgift. Men objektivitet alene gir ingen kunst værd. Blandt de norske

MALEREN FREDRIK COLLETT (1839 –1914).

Fotografert ved sit atelier ved Mesna o. 1909.

naturalister er Collett den objektivt anlagte, men han er noget ganske andet og mere end en „naturhærmer“. Ingen norsk landskabsmaler har fastere stil. Gemyttet er dybt i Colletts kunst . . . Den slags gemyt som hans er særlig østlandsk — knapt i udtryk, vart for overdrivelse, med en sky og bunden varme . . .“

Fredrik Collett var en retlinjet, nobel natur og i kunstnerkredsen en avholdt mand, som i vanskelige stunder støttet mangen kollega baade med daad og med raad. Han var ogsaa meget populær paa sit bosted Lillehammer. En stenbro over en av Mesnafossene har av byens kommunestyre faat navnet Collettbroen efter ham. Paa sin 75-aarige fødselsdag var han gjenstand for særlig opmerksomhet. Lillehammer var flagsmykket og blomster og lykønskningstelegrammer strømmet ind i massevis. Byens formandskap og andre autoriteter avlagde visit hos ham paa det hotel hvor han havde bodd i 13 aar, og under mottagningen holdt forfatteren Erik Vullum en tale for ham og hyldet ham i varme og taknemmelige ord. Maleren Thorvald Erichsen overrakte ham en adresse fra en række av vort lands mest kjendte mænd og kvinder. Adressen var prydet med hans billede, radert av Erik Werenskiold, og til raderingen havde digteren Nils Vogt knyttet følgende stemningsfulde vers:

„Hvem er vel den store, vidtfarende Fugl,
som kommer til *Mesna* saan bortimot Jul,
skaar ned paa et Isflak, hvor Vinden staar sur
og speider med Høkeblik paa vor Natur?“ — — —

Søndag d. 19de april 1914, nogen faa uker efterat hans 75-aarige fødselsdag var feiret, døde han av hjerteslag paa en spadsertur ved Lillehammer. I deilig aprilveir var han vandret op til en høide ved garden Gjølrien, hvor han kunde se ut over dalen og byen hen til sin kjære Mesna, og her indhentet døden ham, idet hans hjerte brast. Hans død var i fuld harmoni med hans liv. Han blev begravet paa Lillehammer med stor høitidelighet.

Ved hans testamentariske bestemmelse tilfaldt der efter hans død professor Gudes legat for gamle kunstnere 4000 kroner, og Nationalgalleriet fik endel av hans efterlatte malerier efter frit valg.

Siden 6te oktober 1908 var Collett R. St. O. O. „for fortjenstfuld kunstnervirksomhed.“ Han var ugift og den sidste mand i statsraad Colletts gren av slekten.

B. Justissekretær Tom John Colletts 2 børn.¹

1. Johanne Collett og civilingeniør Jens Vogt.

Johanne Christiane, justissekretær Tom Colletts og hustru Martine Colletts datter, fødtes i Christiania d. 4de mai 1833. Efter farens tidlige død tilbragte hun en stor del av sine barndoms- og ungdomsaar hos sine bedsteforældre, statsraad og statsraadinde Collett, hvis hjem var et av midtpunktene for byens høiere selskapsliv, og hvor der saaledes for en livlig ung pike var meget at se og lære.

Hun var i aandelig henseende særdeles godt utrustet, havde en skarp iagttagelsessevne, en kvik opfatning og et varmt og impulsivt gemyt. Dertil havde hun literære interesser, som under paavirkning av tonen i bedsteforældrenes hus, hvor der under statsraadindens ledelse sværmedes for Byron, Oehlenschläger, fru Gyllembourg, Ingemann, Hertz og Winther, avgjort gik i retning av romantik. Selv begyndte hun tidlig at øve sin pen paa rimbreve, stemningsdigte og fødselsdagsvers, hvorav dog ingen var bestemt for en videre kreds, og dermed fortsatte hun like til sine sidste aar. Ved alle store høitideligheter i familien og navnlig ved brylluper, stod „J. V.“ færdig med en festsang, som undertiden kunde være meget god og altid viste hendes varme hjertelag og sterke familiekjærlighet.

Det første literære arbeide, hun offentliggjorde, var skissen „En Tur til Rjukan“, som stod i Skillingmagasinet for 1866. Derefter kom i 1870 et digt i Morgenbladet, „Ved Professor Schweigaards og Hustrus Død“. Men først i 1874 kan hun egentlig siges at ha be- traadt forfatterbanen, idet hun da efter opfordring av skolebestyrer Gjertsen begyndte at levere fortællinger paa vers og prosa til det av ham m. fl. redigerte „Nordisk illustreret Børneblad“, og disse fortællinger, som udmerket sig baade ved umiddelbarhet og virkelighets- troskap, samlet hun senere i „En liden Bog til Julen“ (1876) og „Tilsjøs og iland“ (1880). De oversattes ogsaa paa svensk av professor Palmgren i Stockholm. Dermed havde hun vundet sin faste plads paa bogmarkedet, og fra nu av kom fra hendes haand den ene bladartikel efter den anden — føljetonger fra engelsk og fransk, literaturanmeldelser, digte, fortællinger og reiseskisser, efterfulgte av en række noveller, som gjorde lykke ved sin livlige fremstilling og sit

¹ Se side 315.

tækkelige indhold. Hendes skrifter findes opregnet i Halvorsens Forfatterleksikon, og kun de vigtigste skal her nævnes: „Fortællinger (1887), „En Æresret“ (1893), „Dagligdags“ (1896), 2 bind mindre fortællinger (1897 og 1902), „Da Professoren reiste“ (1900), „De to Kusiner“ (1904) og „Cornelias Ægteskab“ (1905).

FRU JOHANNE VOGT, F. COLLETT
(1833—1906) og 2 børn: *Nils Vogt* (digteren)
og *Valborg Vogt*. Fot. o. 1868.

En større opmærksomhet vakte hendes i 1903 utgivne bog om „Statsraad Colletts Hus og hans Samtid.“ Til denne lyse skildring av bedsteforældrenes hjem har hun hentet enkelte momenter fra sin mormors korte almanaknotiser i aarene 1832—1850, men mest har hun bygget paa sine egne erindringer og optegnelser. Bogen er meget underholdende. I livlige træk har hun her git et interessant bilde av hovedstadslivet i de høiere kredser omkring midten av det forrige aarhundrede, med mange gode bidrag til karakteristikken av den tids mere bekjendte mænd og socialt høitstillede kvinder. Bogen er ogsaa præget av den varmeste kjærlighet til slekten. Men som historisk-biografisk kildekrift bør den benyttes med varsomhet. Det maa ikke oversees, hvad hun selv betoner i forordet, at denne bog

„ikke gjør fordring paa at være et historisk aktstykke,“ men at hun sender den ut „mere som et mindeskrift fra gamle dage, vuggende sig paa stemningens gyngende grund.“

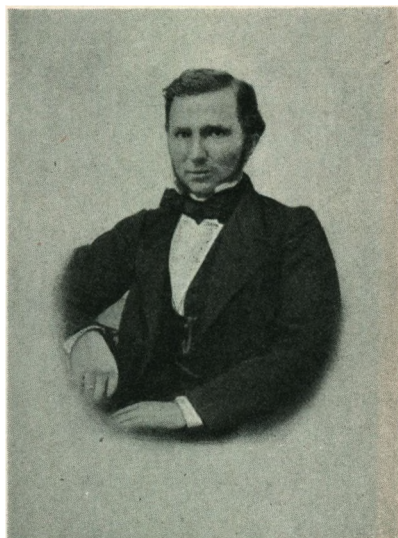
Den 12te decbr. 1863 blev hun i Christiania gift med civilingeniør *Jens Theodor Paludan Vogt*, som var født i Fiskum sogn paa Eker (hvor faren dengang var residerende kapellan) d. 23de septbr. 1830, søn av sogneprest (senest) i Eidsvold *Nils Nilsen Vogt* og *Petronelle (Petra) Andrea Petersen*. Han fik sin utdannelse som ingeniør ved polytekniske læreanstalter i Gøteborg, Hannover og Karlsruhe

og blev i 1853 ansat som assistent ved statens veivæsen, men gik senere over i samme stilling ved kanalvæsenet, hvor han efter nogen aars forløp blev arbejdsbestyrer. I 1861 foretok han for sin videre utdannelse som vandbygger en længere utenlandsreise til Nordamerika, England, Frankrig og Tyskland, og i 1866 besøkte han med offentlig stipendium utstillingen i Stockholm. Sammen med arkitekt Paul Due fik han i 1874 koncession paa et sporveisanlæg i Christiania, det første her i landet, og efterat „Christiania Sporveisselskab“ i august s. a. var dannet, blev ingeniør Vogt driftsbestyrer ved dette, idet han samtidig tok avsked fra kanalvæsenet, hvor han i den sidste tid havde fungert som direktør.

Et par aar efter tiltrædelsen av denne bestyrerpost kjøpte han en tomt i Homansbyen (Josefinegate 10) som han lot bebygge, og her var familien siden bosat. Omgitt av mange venner førte den der et mere end almindelig gjestfrit hus.

Vogts havde 6 børn, hvorav et døde straks ved fødselen og en 11-aarig datter, *Valborg Martine*, i 1877. De 4 som lever er: 1) *Nils*, digter, f. 1864, g. 1894 m. *Siri Marie Thyselius* f. 1855, bosat paa herregaarden Finnåker vest for Mälaren; 2) *Petra Marie (Maja)*, f. 1869, g. 1904 m. dr. juris *Zurab Avaloff*, embedsmand i finansministeriet i Petrograd; 3) *Johanne Eleonore, (Lubben)*, f. 1870, g. 1895 m. digteren *Mons Lie*, bosat paa Lillehammer; 4) *Tom John Collett*, avdelingsingeniør av 1ste klasse i statens vasdragsvæsen, f. 1872, g. 1899 m. *Margit Elisabeth Aas*.

Ingeniør Vogt døde i Christiania d. 25de oktober 1892. Hans enke overlevet ham i 14 aar. Hun vedblev at bo i sin eiendomsgaard i Homansbyen, hvor hun døde d. 22de juli 1906.

CIVILINGENIØR JENS VOGT
(1830—1892).

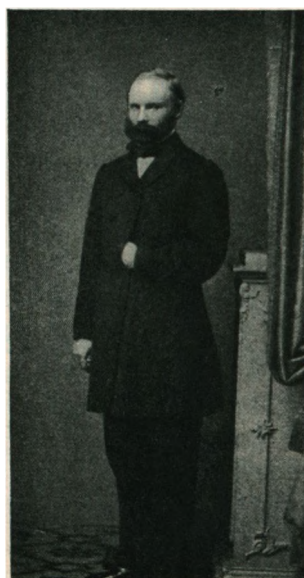

2. Distriktslæge Thomas Collett.

Thomas, justissekretær Tom Colletts og hustru Martine Colletts eneste søn, fødtes i Christiania d. 6te januar 1835, nogen faa uker før farens død. Han tok eksamen artium ved universitetet i 1855, andenekamen i decbr. 1856 og medicinsk embedseksamen med karakteren *haud illaudabilis* d. 10de decbr. 1862.

FRU SINE COLLETT F. KOBRO
(F. 1843).

DISTRIKTSLÆGE THOMAS COLLETT
(1835—1898). Fot. o. 1862.

Straks derefter blev han konstituert som distriktslæge i Loppens og Maasø distrikt i Finmarken, men utnævntes allerede d. 25de februar 1863 til distriktslæge i Ytre Nordhordlands distrikt. Han bosatte sig i Lindaas, hvor han kjøpte og tilflyttet en liten *gaard Apelbakken* i nærheten av Lindaas kirke. Han var meget interessert for politik og tok adskillig del i det kommunale liv og stortingsvalgene, hvor han altid virket i det konservative partis interesse. Mens han bodde i Nordhordland var han overformynder, forlikskommissær, ordfører i Lindaas formandskap og valgmand ved stortingsvalget for Søndre Bergenhus amt. Derhos var han direktør i Lindaas Sparebank og Brandassuranceselskap.

Den 19de september 1864 blev han i nabosognet Manger gift med *Sine Kobro*, som var født paa Hitteren d. 20de sept. 1843 og datter av sogneprest til Manger *Isak Lange Kobro* og *Ervine* Andrea Henriette *Essendrop* (en søster av biskop E. og stiftsprovst E.). De havde 4 børn, alle født i Lindaas, nemlig: 1) *Jonas* Martin, f. 1865, død

DISTRIKTSLÆGE THOMAS COLLETT'S FAMILIE. Fot. o. 1892.

O.r.sagfører Blackstad. Doktor Isak Collett. O.r.sagfører Tom John Collett.

Cand. jur. Jonas Collett. Lilla Blackstad f. Collett. Distriktslæge Collett. Sine Collett f. Kobro.

som juridisk kandidat 1892; 2) *Isak* Kobro, læge, f. 1867, † 1911, g. m. *Jenny* Augusta *Arntzen*; 3) *Ervine* (*Lilla*), f. 1868, g. m. overretssagfører i Drammen *Aage* Skavlan *Blackstad*; 4) *Tom* John, overretssagfører i Narvik, f. 1871, g. m. a) *Thrine* Kobro († 1911), b) *Lilla*, f. *Døvle*; se om dem 7de slegtled A.

Efter 22 aars lægevirksomhet blandt Bergenskystens Striler søkte Collett sig tilbake til Østlandet, og d. 3dje januar 1885 utnævntes

han til distriktslæge i Modums distrikt, hvor han købte gaarden *Lilleby* ved Drammenselven tæt ved Haugsund paa Eker. Paa denne pent bebyggede gaard bodde han til sin død d. 29de januar 1898.

I „Norsk Mag. f. Lægevidenskab“ og „Beretn. om Sundhedstilstanden i Norge 1865“ har han levert enkelte bidrag, væsentlig av medicinsk indhold (se Halvorsens Forfatterleksikon).

Hans enke solgte i 1898 Lilleby til grosserer Braathen i Sundsvall for 47 000 kroner og flytted til Christiania, men senere til Drammen, hvor hun har sin datter gift, og her er hun fremdeles bosat.

C. Professor Jonas Colletts 4 sønner¹.

1. Professor Robert Collett,

ældste søn av professor Jonas Collett og Camilla, f. Wergeland, fødtes i Christiania d. 2den decbr. 1842. I vuggegave fik han en merkelig fin sans for livet i naturen, og denne sans utviklet tidlig hos ham en forskeraand, som blev bestemmende for hans fremtid og kom til at fylde hans tilværelse.

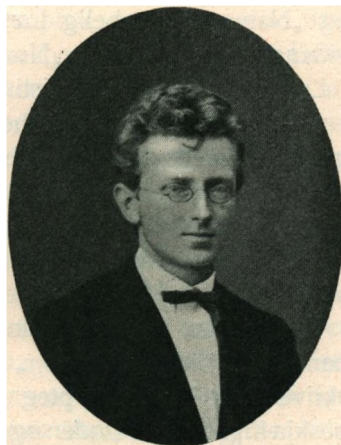
„Allerede som ganske liden — skriver hans mor i „Sidste Blade II & III“ — røbede sig hos ham denne inderlige Glæde i og Sands for Naturen, der endnu er en av hans sterkeste Impulser. Denne Glæde gav sig især tilkjende, naar han om Sommeren gjorde sine Ture op til Bedstefaderens Gaard [Eidsvolds prestegaard] . . . Jeg ser ham endnu staa i den dybe Eng i et Slags stille Henrykkelse, medens den hvide Hundekjeks og et Flor af Smørblomster slog op om hans lyse Hoved; hvor glædestraalende kunde han komme styrrende med en tarvelig Blomst eller nogle rigtig afskyelige Insekter i sin lille Daase. Nærmede vi os da efter endt Besøg Hjemmet i Byen, . . . antog hans Ansigt et Udtryk af Skræk, der endte i Graad, naar vi naaede Gaden . . .“

¹ Se s. 329.

Efter farens tidlige død blev han, 9 aar gammel, optat som pleiesøn i sin onkels, daværende ekspeditionssekretær, senere amtmand Johan Colletts hus, og ved pleieforældrenes flytning til Lillehammer i 1854 blev han sat i den derværende latinskoie, hvor han gik i 5 aar. I denne landlige by var betingelserne for et naturstudium paa nært hold, i dal og paa fjeld, i myr og ved elv rikelig tilstede, og her fik da hans interesse for naturlivet ny næring, saa meget mere som der netop paa den tid blandt skolens elever fandtes flere som var sterkt interessert for jagt og indsamling av naturgjenstande. I selskap med likesindede kamerater, deriblandt Anton Landmark, Otto Sinding og Sophus Aars, gennemstreifet han Lillehammers omegn og det nærliggende høifjeld og begyndte at samle egg og planter.

I 1859 kom han med sine pleieforældre tilbake til Christiania og ind paa Nissens skole, hvorfra han i 1861 dimittertes til universitetet. Her tok han s. a. eksamen artium med laudabilis og efterat han i 1862 havde faat andeneksaamen, begyndte han at studere jus. Dette fag havde dog ikke den ringeste tiltrækning for ham. Han valgte det bare, fordi der dengang kun var liten utsigt til at komme frem paa den naturvidenskabelige vei, og fordi han haabet inden en rimelig tid at faa en embedseksamen. Men hans hjerte hang bestandig ved naturstudiet, og saagodtsom hver eneste dag gjorde han i denne tid ekskursioner i omegnen av Christiania for at samle og undersøke fugler, planter og insekter.

Høsten 1864 utgav han sit første zoologiske arbeide „Oversigt af Christiania Omegns ornithologiske Fauna“, indeholdende de væsentlige resultater av hans undersøkelser, og samme aar fik han av universitetet sit første offentlige stipendium, hvormed han foretok en zoologisk-botanisk reise til Gudbrandsdalen. I 1865 gjorde han med stipendium en lignende utflugt til Hvaler. Resultatet av disse reiser offentliggjordes i „Nyt Mag. for Naturvid.“ som meddelelser om de nævnte egne dyrearter og fanerogamer.

ROBERT COLLETT.

Fot. o. 1871.

Nogen tid derefter kom han i forbindelse med redaktøren av „Skilling-Magazin“ og „Folkevennen“, Hartvig Lassen, og „Norsk Folkeblad“s redaktør Bjørnstjerne Bjørnson, som begge opmuntret ham til at skrive om dyreverdenen i deres bladorganer. Han fulgte denne opfordring og skrev for dem i aarene 1866—1875 en række populære dyreskildringer, som vakte megen opmærksomhet saavel ved sit underholdende stof som ved den fine stilistiske kunst hvormed stoffet var formet. To noget større artikler av samme art „Liv i Naturen“ og „Fuglenes Liv“, utkom i 1868 i „Et Kornbaand til Jul“ og „Naturvidenskabelig Læsning“. Dertil kom endnu i 1868 et mere videnskabelig arbejde: „Norges Fugle og deres geografiske Udbredelse i Landet“, indtat i „Christiania Videnskabselskabs Forhandlinger“.

Under disse omstændigheder var det ikke til at undres over at det gik traat med det juridiske studium, som laa saa uendelig fjernt fra hans interesser. Høsten 1868 bestemte han sig dog til at forsøke lykken ved eksamensbordet, men da han ved den skriftlige prøve fik en daarlig karakter, opgav han videre forsøk og lagde jussen for bestandig paa hylden.

Derefter var han udelukkende optat av sit zoologiske studium, som han i de følgende aar „drev ret con amore“. „Hver Sommer — skriver han i nogen optegnelser fra 1895 — tilbragte jeg paa Reiser, beskæftiget med Undersøgelser om Landets Vertebrater; jeg streifede Landet igjennem fra Lindesnes til Nordkap, har 7 Gange [fra 1895—1912 atter 7 gange] besøgt Finmarken og har iøvrigt havt Leilighed til at lære de fleste Distrikters Naturforholde at kjende. Den øvrige Tid af Aaret tilbragte jeg ved Museet . . .“¹. I 1870 og 71 var han midlertidig assistent ved dette og holdt forelæsninger for russen i naturhistorie. Men først i 1874 fik han fast fot ved universitetet, idet der da ved museet blev oprettet en konservatorpost som betroedes ham. Dette var en stilling som passet ham fortrinlig, og han tok straks fat paa at fornye og omdanne hvirveldyrsamlingen som dengang var i en mislig forfatning.

I det følgende aar vandt han kronprinsens guldmedalje for en pris-avhandling om „Norges Edderkopper“. Fra 1ste august 1876 blev han universitetsstipendiat i zoologi. Denne stilling indehavde han ved siden av konservatorposten, indtil han (efter professor Esmarks

¹ Jvf. fiskeriinspektør Landmarks biografi av ham i „Folkebladet“ 1895 nr. 4, hvor Colletts optegnelser er lagt til grund.

død) d. 27de januar 1885 blev konstitueret og d. 3dje oktober samme aar uten konkurranse fast ansat som professor i zoologi ved universitetet.

Som professor holdt han forelæsninger i sit fag, først for medicinerne og senere for andeneksamens- og realstuderende. I de sidste aar læste han ogsaa for farmaceuterne som medlem av apoteker-eksamenskommissionen. „Hans skildringer av dyrelivet — heter det i universitetets festskrift til 100-aars jubilæet den 2. sept. 1911 — kan være overordentlig fængslende; hans varme interesse for emnet forplanter sig til hans tilhørere.“

Den del av universitetsgjerningen, som optok og interesserte ham mest, var dog ikke forelæsningene, men bestyrelsen av museet. Dette er i sin nuværende skikkelse i virkeligheten grundlagt og dannet av ham. Efterat ha utskilt og kassert en mængde uvidenskabelige gjenstande arbeidet han utrættelig paa at fylde hullene og forøke samlingen, men kun med eksemplarer, som enten var repræsentative i sin art eller havde anden videnskabelig betydning. Dels samlet han personlig paa sine mange reiser i ind- og utlandet, dels traadte han i forbindelse med interesserte naturvenner, som efter avtale sendte ham hvad de kunde indsamle av brukbart materiale for museet. Den utenlandske del av samlingen fik specielt meget værdifulde forøkelser ved nogen ekspeditioner til tropelandene, som det ved hjælp av formuende privatmænd lykkedes ham at faa istand, nemlig kandidat Lumholtz's reise til Australien (1880—84), præparant Iversens ekspedition til Sumatra og dr. Knut Dahls til Sydafrika og Australien (1893—95).

Paa denne maate skjøt samlingene under Colletts bestyrelse en meget hurtig vekst og vakte allerede i den første del av 1890-aarene berettiget opsigt ved sit instruktive og udmerket præparerte materiale. Men snart kom den tid da museets lokale i universitetets midtbygning blev ganske utilstrækkelig for behovet, og følgen var at den ene utstillingssal efter den anden maatte lukkes for publikum og gjøres til magasinrum. Tilsidst blev nøden saa stor at der tiltrængtes en hel ny musébygning, og efterat den fornødne bevilgning dertil var git, blev denne reist ute paa Tøien, hvor samlingene d. 1ste febr. 1910 atter aapnedes for offentligheden i et moderne, vel indrettet lokale.

Det blev ved den leilighet fremhævet at professor Collett har indlagt sig en overordentlig stor fortjeneste av museet i sin nye skikkelse,

og at dette „kom til at staa som hans monumentale verk.“ Det er ogsaa fra kompetent hold bliit sagt¹, at „det zoologiske museum under hans ledelse er vokset op til en første rangs samling, der i mange henseender kan konkurrere med utlandets store museer . . . Hvem kjender ikke de vakre biologiske grupper av norske pattedyr og fugle i museet paa Tøien? De er alle resultater fra professor Colletts reiser. Ute i skog og mark har han fulgt dyrene og avluret dem deres eiendommeligheter, og disse er bleven gjengivet under udstopningen. Vi faar derefter se dyrene i stillinger, som er karakteristiske for dem, og i omgivelser som ganske svarer til dem, hvori de lever. Sand, stene, planter, alt er hentet fra det sted, hvor dyret er fanget. Hver enkel av disse biologiske grupper er derfor et lidet stykke Norge med dets dyreliv.“

Hans forskeraand lot ham aldrig i ro. Livet i naturen og hans videnskap optok hans tanker tidlig og sent, og han var aldrig ledig. For naturfredning i vort land var han ogsaa interessert, og han blev medlem av den komité, som det norske geografiske Selskab i 1909 nedsatte til at forberede en lov om saadan fredning (lov 25de juli 1910). Haand i haand med muséarbeidet og forelæsningene gik derhos en betydelig forfattervirksomhet. I aarene 1864—1912 utgav han, væsentlig i inden- og utenlandske tidsskrifter, 138 videnskabelige avhandlinger og monografier, og deri er de før omtalte populære zoologiske skisser i „Folkevennen“, „Skillingmagazinet“ og „Norsk Folkeblad“ ikke medregnet.

Hans literære arbeider, som efter sagkyndiges dom vidner om en skarp iagttagelsesevne og var bekjendt for sin nøiagtighet og paa-lidelighet, indeholder en mængde værdifulde bidrag til kundskaben om hvirveldyrene. Det kan saaledes nævnes at der i hans ornitologiske avhandlinger er paavist over 50 fuglearter som er nye for den norske fauna, og for fiskenes vedkommende har han bestemt et ganske anselig antal arter som likeledes tidligere var ukjendte for videnskapen.

Det vilde bli for vidtløftig her at opregne alle hans skrifter, men enkelte større arbeider kan anføres. I 1874 utgav han et verk om „Norges Fiske, med Bemerkninger om deres Udbredelse“, og senere kom 3 omfangsrige suplementer til dette skrift. Til den engelske zoolog Dressers store pragtverk „A History of the Birds of Europe“ i 8 bind, London 1871—81, har han levert de avsnit som handler

¹ Av konservator ved Bergens museum James Grieg i „Uken“, 21de febr. 1913.

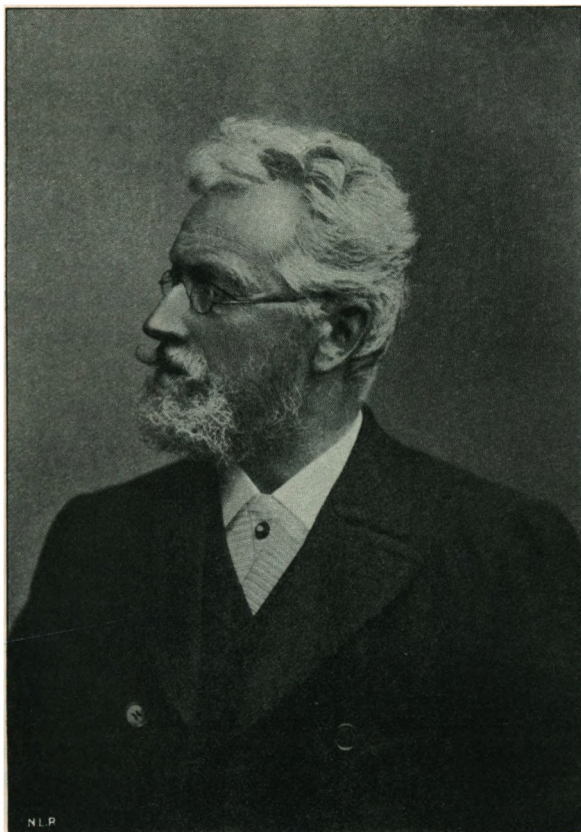

om Norges fugler. Endvidere blev det ham betroet at bearbejde det zoologiske materiel som indsamledes paa forskjellige videnskabelige havekspeditioner, og som resultatet av disse undersøkelser utgav han:

1) i 1880 „Den norske Nordhavs-Ekspedition 1876—1878. Zoologi. Fiske“; 2) i 1896 en stor monografi „Poissons provenant des campagnes du yacht L'Hirondelle 1885—1888“, hvis materiale av fisker var overgit til ham av fyrst Albert av Monaco som bekostet disse ekspeditioner; 3) i 1899 (sammen med Fridtjof Nansen) „An Account of the Birds“ i „The Norwegian North Polar Expedition 1893—1896“; 4) i 1905 „Fiske indsamlede under Michael Sars's togter i Nordhavet 1900—1902.“

I 1892 lot han trykke et populært foredrag „Fugleliv i det arctiske Norge“, og denne bog utkom i 1907 i en ny og forøket utgave under titelen „Dyreliv i det nordlige Norge“, med heliogravurer efter forfatterens egne fotografier. I pragtverket „Norge i det 19de Aarhundrede“, I, 1900, har han git en oversigt over „Norges viktigste Hvirveldyr“, som likeledes er illustrert efter hans egne fotografier.

Det sidste i rækken av hans mange skrifter, „Norges Pattedyr“, var ogsaa hans største verk, utgit i 1912 da han gik i sit 70de aar. Det

PROFESSOR ROBERT COLLETT (1842—1913).

er betegnet som første del av en samlet oversigt over „Norges Hvirveldyr“, som han tænkte at utgi i 6 dele, og hvortil et betydelig materiale allerede var samlet. Døden avbrøt ham imidlertid i dette arbeide, men ifølge hans testamentariske bestemmelse blev der av hans efterlatte formue avsat 5 000 kroner til „fortsættelse og utgivelse“ av det planlagte verk med hans navn paa titelbladet. Bogen om pattedyrene fik overalt i pressen en særdeles gunstig bedømmelse.

Collett gjorde adskillige utenlandsreiser for at studere ved de store museer. Han deltok ogsaa i nogen ornitologiske kongresser og vandt paa fremmede fiskeritstillinger medaljer for literære arbeider. Derved blev han kjendt med flere av utlandets fremragende zoologer og videnskabelige instituter, med hvem han kom i en meget vidtløftig, men for videnskapen heldig korrespondanse og bytteforbindelse. Paa denne maate og ved sit forfatterskap i fremmede tidsskrifter erhvervet han sig efterhaanden anseelse som en betydelig videnskapsmand ogsaa utenfor fædrelandets grænser. Herom vidner allerede samarbeidet med mr. Dresser og fyrsten av Monaco, men endmere den omstændighet at han kaldtes til korresponderende medlem eller æresmedlem av et stort antal videnskabelige selskaper i Europa og Amerika (Stockholm, Gøteborg, Kjøbenhavn, Helsingfors, Wien, Budapest, London, Norwich, New York, Philadelphia, Cambridge (Massachusetts) og Santiago). Av disse udmerkelse satte han mest pris paa at det store „*Zoological Society of London*“ gjorde ham til et av sine *foreign members*, hvis antal ikke maa overstige 20.

Herhjemme blev han indvalgt i videnskapsselskapene i Christiania og Trondhjem, Muséforeningen i Bergen (som livsvarig medlem), Selskabet for de norske Fiskeriers Fremme, Bergen og Norsk Jæger- og Fiskerforening hvor han var æresmedlem. Derhos utnævntes han i 1895 til ridder og ved universitetsjubilæet i 1911 til kommandør av 2. kl. av St. Olavs Ordenen „for videnskabelig fortjeneste“. Av utenlandske ordenstegn havde han kommandørkorset av den portugisiske orden da Conceição og av den italienske Kroneorden.

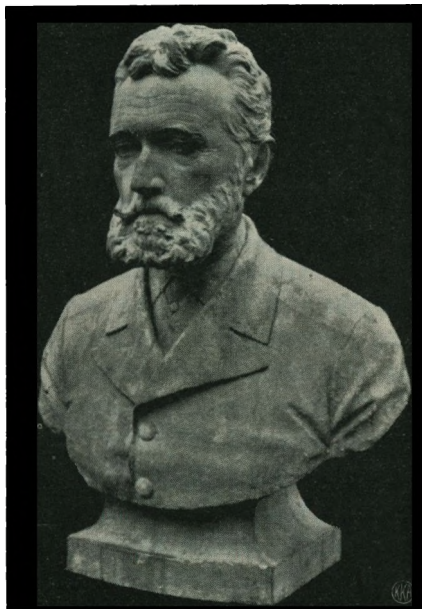
Foruten ved sine smaa dyrelivsskisser og de vakre biologiske grupper i muséet vandt han i de senere aar stor popularitet ved sine amatørfotografier efter naturen, hvorav han fremstillet flere i lysbilleder ved tilstelninger i velgjørende øiemed. De viste en merkelig evne til at finde tiltalende motiver i norsk natur og dyreliv, og var hentet fra alle kanter av landet, fra høifjeldets vidder og de rim-

klædte granskoger til tarebruket paa Jæderen og fuglebjergene paa Ishavets kyster. Nogen av dem brukte han som illustrationer til zoologiske arbeider, andre utgav han under merket C. som egne billedverker med titelen „Norske Motiver“. De gjorde megen lykke.

Professor Collett var ugift. Saalænge pleieførdrene levte opholdt han sig mest hos dem, og efter amtmandens død i 1895 bodde han sammen med sin pleiemor. Han

havde fra studenteraarene av ikke hat nogen sterk helbred, men bøtet paa det ved et regelmæssig og maateholdent liv. I begyndelsen av aaret 1913, faa uker efterat han under lykønskninger fra pressen havde festligholdt sin 70-aarige fødselsdag, blev han angrepet av lungebetændelse og d. 27de januar 1913 døde han av denne sygdom. Fire dage senere blev han under særdeles stor deltagelse begravet i Vor Frelzers gravlund. Stiftsprovst Gustav Jensen holdt gravtalen, hvori han fremhævet det lyse, menneskevenlige ved Colletts personlighet, og hvilken tilfredsstillelse og glæde det altid havde været for ham at dele med andre av sin rike viden. Kongen og Dronningen sendte krans til hans kiste, og paa denne ned-

lagdes specielle æreskranse fra universitetet ved dets rektor, Morgenstierne, som uttalte at „vi længe og dypt vil føle savnet av videnskapsmanden, læreren, riddersmanden, mennesket og vennen Robert Collett“ — endvidere fra det matematisk-naturvidenskabelige fakultet, Christiania Videnskabselskab og Nansenfondets styre, Bergens Museum, videnskabselskabet i Trondhjem, Stavanger Museum, Christianssands Museum, det zoologiske museums personale, Biologisk Selskab, studentersamfundet, de realstuderende, Norsk Jæger- og Fiskerforening og tilslut hans artiumskamerater.

PROFESSOR R. COLLETTS BYSTE
I TØIENMUSEETS ÅULA.
Av billedhugger Jo Visdal.

Mindetaler over ham holdtes ogsaa i Christiania Videnskabselskab av konservator ved det zoologiske museum Wollebæk og av advokat Alexander Nansen i Norsk Jæger- og Fiskerforening, som besluttet at la hans byste modellere og opstille i museet paa Tøien. Den utførtes av billedhugger Visdal og blev d. 2den decbr. 1914 høitidelig indviet i museets forhall.

I dagspressen og mindetalerne blev det nævnt, at han ikke bare vilde leve i erindringen som den ansete videnskapsmand, men ogsaa som den fine, elskværdige og noble mand med det varme hjertelag. „Han tilhørte — skrev et Christianiablade¹ — en Embedsfamilie med en nedarvet Kultur gennem Generationer, og denne Dannelsens Noblesse prægede Professor Collett i al hans Færd. Han var i udpræget Grad Repræsentanten for den „Sindets og Viljens Adel“, som ikke mindst i Demokratiets Aarhundrede er af saa stor Betydning for et Folks Udvikling fremad og opad.“

Ogsaa ved en tidligere anledning var der pekt paa denne side ved hans personlighet. Det kan nævnes, at da han d. 2den decbr. 1902 paa Holmenkollens turisthotel feiret sin 60-aarige fødselsdag ved en fest for sine venner og bekendte, traadte blandt andre den berømte videnskapsmand professor Sophus Bugge op og talte for det adels-element i vort folk, som i professor Collett havde fundet en saa nobel repræsentant. „Det forekom ham, naar han hørte Collett gjengive den levende Naturs Sprog, at dette ikke blot var en Mand, som med fortrolig Øre lyttede til Naturens Tale, men en, gennem hvis Røst vi hørte Klangene af historiske Slegter, som gennem mange Led havde levet sammen med sit Folk, og som havde givet sine Ætlinger det milde og gennemdannede Præg. Vi er et ungt Folk, og det er vor Hæder, at vi er et ungt Folk. Men vi trænger i vort Samfund Adels-slegter, — ikke Familier, som ved Lovens Bogstav har faaet Adelsens Forrettigheder, men Slegter, som gennem mange Led har levet med sit Folks Aandsliv, og som ved den uskrevne Lov er blevet skudte frem iblandt os, — i hvis Ord der klinger Sans for Folkets historiske Liv og den gennemdannede Mands milde og humane Opfatning. Jeg takker Professor Collett, fordi vi i ham ser en Repræsentant for disse Slegter.“²

I den sidste del av sit liv var han en ganske velstaaende mand, idet han bl. a. efter sin bror, kammerherre Collett i Stockholm arvet

¹ Middagsavisen for 27de januar 1913.

² Landsbladet for 3dje decbr. 1902.

noget over 50 000 kroner, og denne gunstige økonomiske stilling tillot ham gjentagne gange at bidrage ret betydelige beløb til foretagender til videnskabens fremme — ved universitetet, Christiania Videnskabselskab, Nansenfondet, Roald Amundsens og Lumholtz's ekspeditioner m. fl. Ved sit testament av 8de septbr. 1912 skjænket han sine videnskabelige bøger til det zoologiske museum, sine manuskripter og dagbøger til universitetsbiblioteket, endel malerier og andre kunstgjenstande til nationalgalleriet, videnskabselskapet og Christiania Kunstindustrimuseum og de ovennævnte 5000 kroner til fortsat utgivelse av „Norges Hvirveldyr.“ Resten av nettoformuen — efter fradrag av legater paa tilsammen 31 000 kroner til 17 slegtninger og en ven — testamenterte han til universitetet for at danne grundlaget for et fond „Professor R. Colletts legat til undersøgelse og bearbeidelse af Norges fauna.“ Det beløb som tilfaldt universitetet til dette legat utgjorde 95 760 kroner.

*

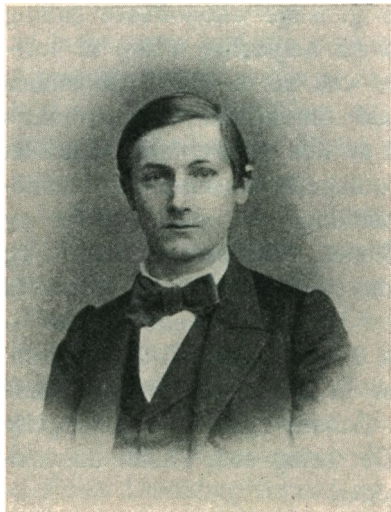
2. Ekspeditionschef Alf Collett.

Professor Jonas Colletts og hustru Camilla Wergelands næstældste søn *Alf* er født d. 8de aug. 1844 paa Eidsvolds prestegaard, hvor moren dengang var i besøk hos sin far, provst Nicolai Wergeland.

Under morens bosættelse i Kjøbenhavn i 1852—53 og 1856—57 gik han paa danske skoler, men kom siden ind paa Christianias kathedralskole, hvorfra han i 1861 dimittertes til universitetet. Her tok han s. a. eksamen artium og i 1862 andenekamen. I 1867 blev han juridisk kandidat med karakteren *laudabilis*, og fik fra 1ste juni 1868 ansættelse i marine- og postdepartementets afdeling for marinen, hvor han d. 26de juni 1877 utnævntes til kgl. fuldmægtig og d. 22de decbr. 1880 til bureauchef. Ved forsvarsdepartementets oprettelse i 1885 overgik han til bureauchef i dettes marineavdeling, og utnævntes 27de septbr. 1895 til ekspeditionssekretær — fra 1ste juli 1899 ekspeditionschef — i samme afdeling.

Foruten det egentlige departementsarbeide har han til forskjellige tider utført nogen offentlige hverv som staar i forbindelse med dette arbeide. Da der i 1874 og 1875 nedsattes kongelige kommissioner til revision av havnelovgivningen og lodslovgivningen, blev han

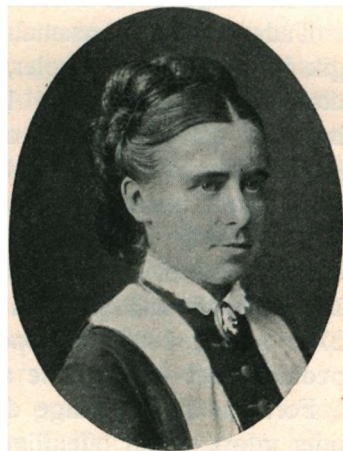
STUDENT ALF COLLETT.
Fot. 1863.

sekretær i dem begge, og som saadan deltok han i utarbeidelsen av disse kommissioners forslag til nye havne- og lodslove. I 1888 blev han utnævnt til medlem av en av forsvarsdepartementet nedsat komité til at avgi forslag til nye regler om utskrivning og mønstring av sjøfarende mandskaper.

Fra sine forældre har han arvet literære interesser, som hos ham særlig er gaat i kultur- og personalhistorisk retning. Resultatet av sine studier har han nedlagt i bøker, indeholdende slegtshistorier og biografier samt skildringer av livet og forholdene i det gamle Christiania.

Desuten har han i offentlige blade og tidsskrifter — specielt Aftenbladet, Aftenposten, Morgenbladet, Ny illustreret Tidende, Personalhistorisk Tidsskrift og Skillingmagazinet, — snart under navn, snart under merket A. C., tt., S. S. eller VIII, skrevet literaturanmeldelser, kunstkritikker, reiseskildringer, bidrag til hovedstadens historie og topografi, samt artikler om byens regulering og kulturhistoriske minder.

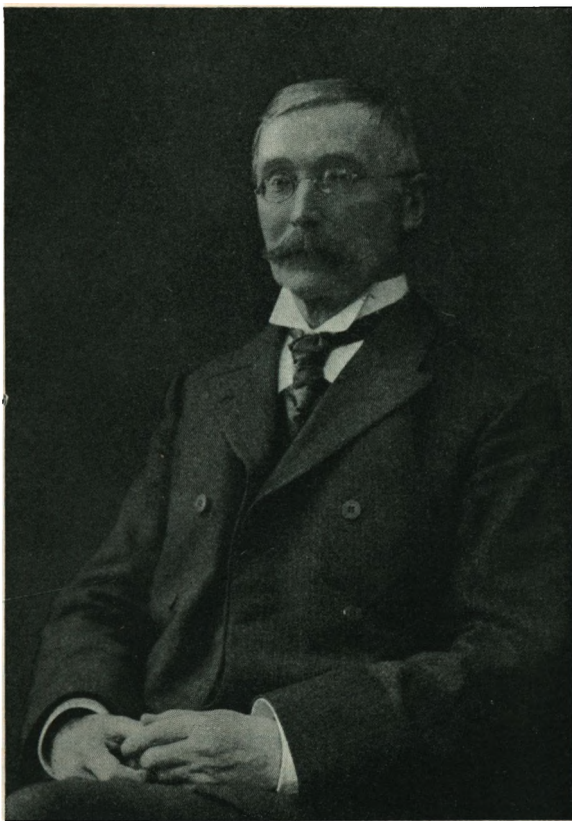
Den første bog han utgav var genealogiske og biografiske efterretninger om „*Familien Collett*“, som utkom i 1872, men kun blev trykt som manuskript i 100 eksemplarer, da den nærmest var skrevet for familiekredsen. I 1883 lot han trykke en ny og betydelig forøket utgave av denne bog som nu kom i boghandelen under titelen „*En gammel Christianiaslægt. Optegnelser om Familien Collett og Christianias Fortid.*“ Som den nye titel viser, var planen her væsentlig forandret og ut-

FRU MATHILDE COLLETT
F. KALLEVIG.

videt, idet mange detaljer, som kun havde interesse for slegten, blev utelatt, mens der paa den anden side blev medtat mere almenhistorisk stof, mere om de forhold og omgivelser hvori familiens medlemmer har bevæget sig. Forfatteren søkte med flid at undgaa at hans bog bare blev et almindelig slegtregister, bestaaende av de sedvanlige tørre genealogiske benrader. Han ønsket ialfald for de ældre generationers vedkommende at levendegjøre de enkelte personer og tegne deres aandelige skikkelse ved at stille dem i forhold til samtiden og i forbindelse med Christianias hele kommercielle og selskabelige livs historie. Det er jo faa, om overhovedet nogen, norske slegter, hvis historie i den grad som den Collettske gennem flere menneskealdre avspeiler denne bys handels- og kulturliv i almindelighet.¹

EKSPEDITIONSCHEF ALF COLLETT. Fot. o. 1908.

I 1881 utgav han to andre slegtshistorier: „*Familien Elieson*“ og „*Raadmand Peder Pedersen Müllers Efterkommere.*“ Begge disse

¹ Efter mere end 30 aars forløp foreligger familiebogen her i 3dje utgave, og atter i en omarbeidet og utvidet skikkelse. En stor del av det gamle stof er utelatt, en mængde nye oplysninger er føiet til, de siden 1883 tilkomne generationer er tat med, og medens personschildringene i forrige utgave stanset allerede med familiens 4de slegtled, er de her ført frem like til nutiden.

familier var indgiftet i den Collettske og hørte til de samme Christianiakredser som den.

Nogen aar derefter skrev han i det av Hartvig Lassen redigerte „Skilling-Magazin“ (1889 og 1890) en række skisser om livet og forholdene i Christiania i ældre dage, og disse skildringer samlet, omarbeidet og utvidet han senere til bogen „*Gamle Christianiabilleder*“, som utkom i 1893. I 1902 tryktes et tillæg til dette verk, væsentlig bestaaende i nyt billedstof, og i 1909 fulgte en ny, helt omarbeidet og betydelig forøket udgave.

Hans næste literære arbeide var „*Camilla Colletts Livs Historie*, belyst ved hendes Breve og Dagbøger.“ Denne bog utkom høsten 1911 i 3 oplag. Samme aar forestod han ved sit 50-aars jubilæum som student utgivelsen av jubilæumsskriftet „*Studenter fra 1861*.“

Han er medlem av Christiania Videnskabsselskab og av bestyrelsen for Christianiaavdelingen av Foreningen til norske Fortidsminde-merkers Bevaring. Fra 1910—1914 (da han frabad sig gjenvalg) var han til- like medlem av denne forenings repræsentantskap. Av styrelsen for Norsk Folkemuseum var han medlem fra dets begyndelse i 1895 til 1903, da han efter eget ønske fratraadte, men samtidig valgtes til medlem av museets raad. Likesaa har han i 6 aar (1906—1912) været medlem av arbeidskomiteen for Akershus slots gjenreisning og av den av forsvarsdepartementet i samme øiemed nedsatte sagkyndige kommission. Han er (siden 1907) næstformand i bestyrelsen for Selskapet til Eidsvoldsbygningens Utstyr samt medlem av Nationalteatrets repræsentantskap og av bestyrelsen for Norsk Forening for grafisk Kunst siden denne forenings oprettelse. I Samfundet for dansk-norsk Genealogi og Personalhistorie har han været medlem av den norske bestyrelse fra samfundets stiftelse i 1879, og siden 1905 er han bestyrelsens formand. Endvidere er han medlem av bestyrelsen for det til universitetet knyttede videnskabelige „Otto Løvenskiolds Legat“ (fra dets begyndelse i 1905) og likesaa av bestyrelserne i de 3 Collettske familielegater, „Statsraad Jonas Colletts Legat,“ „Frøken Caja Colletts Legat til ældre Damer“ og „Minister Peter Colletts og hans Søster Nicoline Colletts Familielegat.“ Det kan ogsaa nævnes at han efter anmodning har deltatt i de av Christiania kommune i 1895 og senere aar nedsatte komiteer til at avgi forslag til navne paa gater og pladser i hovedstaden, og at han er medlem av raadet i foreningen „Det gamle Christiania“, som i 1915 bekostet hans portræt malt

av frøken Asta Nørregaard og ophængt i foreningens portrætsamling. Han er ridder av St. Olavsorden „for fortjenstfuldt embedsvirksomhed“, ridder av Nordstjerneordenen, kommandør av 2. kl. av Dannebrog og officer av Æreslegionen.

Den 14de decbr. 1871 blev han i Christiania gift med *Mathilde Sophie Kallevig*, tilhørende en gammel kjøbmandsslegt i Arendal, hvor det Kallevigske handels- hus har blomstret i over 100 aar. Hun var født i Arendal d. 31te august 1845 og datter av dispachør i denne by, cand. jur. og eier av gaarden Slaabervig paa Hisøen *Waldemar Kallevig* og *Hanna f. Juell*. Bryllupet stod, da frøken Kallevig var forældreløs, hos hendes forældres gamle venner, bankier og dansk general-konsul Severin Chr. Andersen og frue paa Tuengen ved Christiania.

Mathilde Collett var — som der staar i et Christianiablad's nekrolog over hende¹ — „en elskværdig, vennesæl og varm- hjertet dame,“ som var sterkt interessert for filantropisk arbeide. I en lang aarrække (til 1912) var hun et virksomt medlem av bestyrelsen for „Christiania Barnehjem“ (for fattige smaa- pikers opdragelse og utdannelse til tjenestepiker), og hun deltok ogsaa med iver i arbeidet for „Trefoldigheds Menigheds Gamlehjem“.

Hun døde i Christiania av leversygdum d. 27de april 1915. Ved begravelsen i Vor Frelsers gravlund bragte den forrettende sogne- prest H. Lunde hende „en særlig tak fra Trefoldigheds menighed, hvor hun, naar det saa mørkest ud, saa mangen gang lettet arbeidet for dem, som forestod det. Man har meget at takke hende for, og

¹ „Aftenposten“ for 27de april 1915.

FRU MATHILDE COLLETT F. KALLEVIG
(1845—1915). Fot. o. 1906.

mange vil savne hende. Med sit hjertelag vilde hun hjelpe -- forstandig og klogt.“¹ Fra gamlehjemmet lagde presten Bernh. Krogh og fra Christiania barnehjem skolebestyrer Prebensen med nogen hjertelige takkeord vakre kranser paa kisten.

*

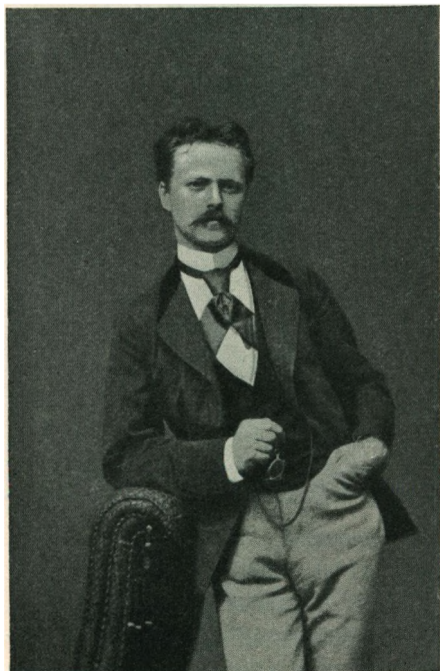
3. Førstearkivar, kammerherre Oscar Collett,

den næstyingste av professor Jonas Colletts og hustru Camilla Wergelands sønner, fødtes i Christiania d. 23de decbr. 1845. I 1855 blev han antat som pleiesøn av onklen, daværende kgl. fuldmægtig, senere universitetssekretær Carl Collett (se s. 343), og i 1863 dimittertes han fra Nissens latin- og realskole til universitetet, hvor han s. a. tok eksamen artium. Den følgende sommer gjennomgik han et kursus til utdannelse av reserveofficerer, efter hvis slutning han d. 9de aug. 1864 blev ansat som sekondløytnant uten fast løn i 2den akershusiske infanteribrigade. I decbr. 1864 tok han andenekssamen og i decbr. 1869 juridisk embedseksamen med karakteren *haud illaudabilis*, hvorefter han i nogen tid arbeidet som volontør i et departement.

Han havde meget grundige kundskaper i historie og geografi og var især interessert for krigshistorisk literatur. Den 17de aug.

1870 fik han ved hjelp av statsminister Georg Sibbern, som havde været hans fars ungdomsven, ansættelse som attaché ved den norske og svenske legation i Kjøbenhavn og konstitueres d. 17de mai 1872 som 2den sekretær i utenriksdepartementet i Stockholm. Her blev han i 1878

¹ Se Morgenbladet og Aftenposten for 1ste mai 1915.

KABINETSSEKRETÆR OSCAR COLLETT.
Fot. o. 1875.

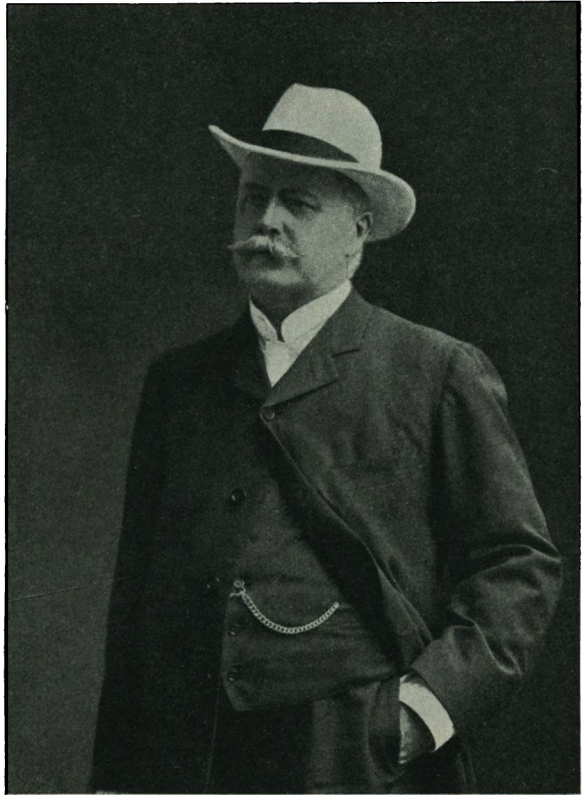

konstituert som arkivar, utnævntes i 1880 til kammerherre ved det norske hof og vikarierte samme aars sommer et par maaneder som legationssekretær i Kjøbenhavn, men vægret sig altid ved at overta nogen fast diplomatisk post i utlandet. I decbr. 1888 tok han svensk borgerskap (væsentlig av hensyn til sin stilling og pensionering i etaten) og fik i det følgende aar fast ansættelse som arkivar i utenriksdepartementet. Den 30te novbr. 1894 utnævntes han til kanselliraad i det kgl. svenske kanselli, og i 1899 blev arkivarposten forandret til en førstearkivarpost. I dette embede forblev han til utgangen av 1910, da han faldt for aldersgrænsen og avgik med pension.

Uagtet han var blit svensk borger og tilsidst udelukkende svensk embedsmand, følte han sig dog bestandig sterkt knyttet til sit fædreland, og

de fleste sommere reiste han i sine ferier til Christiania for at besøke sin nærmeste slekt. Det var ikke frit for at hans norske herkomst og sympatier under de vanskelige unionelle forhold specielt i 1890-aarene utsatte ham for en uretfærdig mistanke om at han var altfor villig til at hjelpe nordmænd paa bekostning av svenske interesser.¹

¹ Saaledes i et av den svenske presse omtalt tilfælde, hvor han paa opfordring havde bistaaet professor juris Ludvig Aubert, som i Stockholmske arkiver anstillet undersøkelser om unionelle dokumenter.

KAMMERHERRE OSCAR COLLETT (1845—1911).
Fot. o. 1908.

Han var kommandør av Vasaordenens 2. kl., ridder av Nordstjerneordenen, ridder av den russiske St. Stanislaus-orden 2. kl. med kraschan, kommandør av den badensiske Zähringer Løveorden, indehaver av den Siamesiske Kroneorden, kommandør av den spanske Carl III's orden 2. kl., og ridder av Æreslegionen og Dannebrog.

I de senere aar led han efter gjentagne giftfebere meget av gift og aareforkalkning, og nogen maaneder efter sin avsked fra kabinettet kom han paa Sabbathsbergs sykehus i Stockholm. Efter i juni 1911 at være utskrevet derfra søkte han rekreation ved Salt-sjøbadens sanatorium i Stockholms skjærgaard, men her døde han efter et kort ophold d. 20de juni s. a. Bisættelsen foregik d. 27de juni i Vasakirkens krypte under stor deltagelse av hans mange venner og utenriksdepartementets personale, hvorpaa kisten efter hans bestemmelse førtes til Stockholms krematorium, hvor likbrænding foregik. Askeurnen bragtes til Christiania og nedsattes i hans forældres gravsted i Vor Frelzers gravlund.

Samme dag han døde indeholdt Post- og Innrikes-Tidningen og Svenska Dagbladet følgende mindeord over ham:

„Som embedsmand var den avdøde et mønster paa paalidelighet og pligttrokap. Riktig trivedes han egentlig kun i sit arkiv, og aldrig kunde han, end ikke naar hans helbred krævet det, formaas til helt at benytte de ferier han havde ret til. Ogsaa efter sin avsked vedblev han at arbeide i arkivet, indtil en tiltagende sygdom lagde uoverstigelige hindringer i veien derfor. Hans ypperlige hukommelse og store personalkjendskap gjorde ham til et levende haandleksikon, særlig naar det gjaldt arkivets ældre dele, likesom han besad betydelige indsigter paa visse omraader av krigshistorien og i det hele nærret en levende interesse for historiske emner. — Hos hans venner og kamerater, ældre og yngre, vil hans store elskværdighet og ubestikkelige retsindighet længe bevaras i taknemmelig erindring.“

Han efterlod sig en formue paa omkring 230 000 kroner, hvorav en stor del var arv efter pleiefaren, universitetssekretær Collett, som døde i 1898. Likesom denne var han ugift. Av den beholdne formue tilfaldt efter hans ønske (i nogen efterlatte optegnelser) omtrent 23 000 kroner svenske venner m. fl. og resten hans brødre og brorbørn til deling efter loven, dog saaledes at brorbørnene fik tilsammen 30 000 kroner forlods.

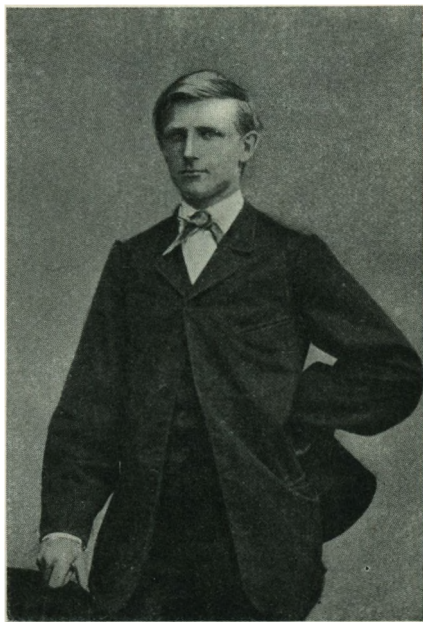
4. Overingenlør Emil Collett.

Den yngste av professor Jonas Colletts og hustru Camilla Wergelands sønner, *Emil*, blev født i Christiania 30te august 1848. Han utdannedes som civilingeniør ved den polytekniske læreanstalt i Stockholm og fik i mai 1870 ansættelse som volontør ved de norske jernbaneundersøkelser, hvor han i juli 1871 blev assistent og høsten 1875 konstitueres som sektionschef ved anlægget av Rørosbanen med station i Aalen. Derfra overflyttedes han til jernbaneanlægget mellem Eidsvold og Hamar med station i Eidsvold, hvor han bl. a. ledet opførelsen av den store Minnebro, og efter avslutningen av dette anlæg blev han i 1881 fast ansat som sektionsingeniør ved jernbaneundersøkelserne i Christiania.

I 1890 gik han over som sektionsingeniør til statsbanernes 1ste trafikdistrikt og tjenstgjorde som saadan et aars tid ved driften av Smaalensbanen, men da chefsposten ved jernbaneundersøkelserne blev ledig, vendte han tilbake til denne avdeling, hvor han i august 1891 ansattes som chef med overingeniørs grad. Om hans virksomhet som undersøkelseschef

— en stilling som han indehavde i 13 aar til sin død — heter det i en nekrolog i „Aftenposten“ for 13de oktbr. 1904:

„I denne post ufoldede Collett en sjelden dygtighed, der i forbindelse med en arbeidsevne og en arbeidssiver, som aldrig syntes at trættes, vandt ham fortjent og varm anerkjendelse hos alle, med hvem han kom i berørelse, ligesom hans retlinjede, sikre personlighed gjorde ham til den bedste kamerat og paalideligste kollega. Med klarhed overskuede han og med sikkerhed ledede han fortsættelsen af det omfattende undersøgelsesarbeide, der var grundlagt af senere

INGENIØR EMIL COLLETT.
Fot. 1869.

afdøde Lekve, og i spidsen for hvilket saa overingeniør Lysgaard en kortere tid havde staaet. Af Colletts arbejder i denne aarrække kan særskilt nævnes de, der omfattede Bergensbanen. Befaringer, som han her for ikke længe siden foretog, og ved hvilke han som sedvanlig ikke sparede paa sine kræfter, var kanske ikke uden del i den alvorlige vending, som en viljesterkt bekvæmpet sygelighed omsider tog.

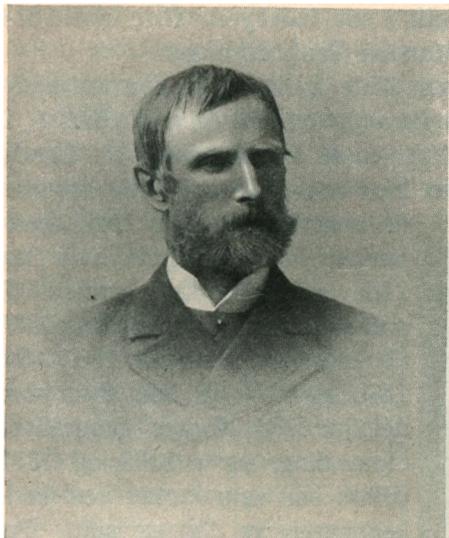
FRU ANDREA COLLETT, F. CONRADI
med 2 døtre. Fot. o. 1881.

datter av kaptein i infanteriet, kommandant paa Vardøhus *Poul Holst Conradi* og *Margrethe*, f. *Brodtkorb*. Bryllupet stod i kapellangården i Støren 30te august 1876.

¹ I en korrespondanse til „Aftenposten“ av 24de sept. 1912 om en projektert jernbane fra Voss til Vik i Sogn anføres, at denne linje „for mange aar siden skal være opgaaet af den desværre altfor tidlig bortgangne overingeniør *Emil Collett*, hvis navn vi oftere har hørt omtale med stor kjærlighed av bønderne baade iaar og tidligere, naar de kommer ind paa Bergensbanens alternativer.“

— Vel fortjent var den udmerkelse, han modtog, da han i 1897 „for fortjenester af jernbanevæsenet“ udnævntes til ridder af St. Olafs Ordenen. — Ikke blot inden den norske jernbaneetat, men overalt i de kredse, hvor han færdedes, vil overingeniør Collett efterlade et hædret og afholdt minde.“ Lignende uttalelser, hvori specielt uthæves hans fine og noble personlighed, forekom i andre Christianiabladets nekrologer¹.

Under et ophold i det Trondhjemske ved jernbaneanlægget mellem Røros og Støren blev han forlovet med *Johanne Andrea Brodtkorb Conradi*, som da var i besøk hos sin søster, *Sophie Petersen*, gift med residerende kapellan i Støren *Andr. Laur. Petersen*. Hun var født i Vardø d. 2den juni 1850 og

OVERINGENIØR EMIL COLLETT
(1848—1904). Fot. 1898.

FRU ANDREA COLLETT,
f. CONRADI.

I dette egteskap fødtes 3 børn: 1) *Margrethe*, f. 1877, g. m. *John Oliver Wardrop*, engelsk konsul i Bergen; 2) *Camilla*, f. 1878, g. m. overingeniør i jernbanevæsenet *Harald Buch*; 3) *Jonas Georg Johan*, godseier, f. 1883, g. m. *Maalfrid Dobloug*; se om dem 7de slegtled B.

Efter længere tids sykелighet (nyresygdøm, paadraget under jernbaneundersøkelserne paa høifjeldet) avgik overingeniør Collett ved døden i Christiania d. 12te oktober 1904 (begravet i Vor Frelser's gravlund 17de s. m.).

D. Amtmand Johan Chr. Colletts børn¹.

1. Anna Christiane Collett og oberstløjtnant Karsten Tank Lorange.

Anna Christiane, amtmand i Akershus Johan Colletts og hustru Hanne Colletts ældste datter, er født i Christiania d. 30te mars 1847, gik paa skole paa Lillehammer og siden paa Autenrieths udmerkede

¹ Se s. 340.

institut i Christiania. Hun blev gift i sin fødeby d. 21de mai 1874 med daværende premierløjtnant *Karsten Tank Lorange*.

Lorange var født i Fredrikshald 15de april 1838, søn av kjøbmand i denne by *Hans Andreas Lorange* og *Georgine Fredrikke, f. Lund* (en søster av den side 410 nævnte kommandør Thv. Lund). Efterat ha gennemgaaet krigsskolen blev han 25de juli 1860 utnævnt

FRØKEN CHRISTIANE COLLETT.
Fot. 1863.

til sekondløjtnant i 1ste akershusiske infanteribrigade, hvor han 21de august 1862 avancerte til premierløjtnant og 2den mars 1876 til kaptein. I aarene 1867—69, 1870 og 1874 var han ansat som detaljør ved Norges geografiske Opmaaling, og i 1869 og 1872 deltok han som krokør ved kartlægningen av Tromsø amt. Fra 1875 stod han surnumerær i sin brigade, idet han konstituertes som inspektør ved de militære verksteder under armeens intendantur. I 1878 blev han konstituert som kontorchef og i oktober 1884 som ekspeditionschef i intendanturen. Ved intendanturkorpsets opprettelse utnævntes han (25de mai 1889) til oberstløjtnant i korpset (med anciennitet fra 1ste janr. s. a.), og i denne stilling stod han til 9de juni 1903, da han avgik ved den

militære aldersgrænse. Men samtidig dermed ansattes han som inspektionsofficer ved den militære høiskole, en post som han indehavde i omtrent 6 aar. — Han var ridder av Sverdordenen (fra 1890) og ridder av St. Olavsordenen „for militær fortjeneste“ (fra 21de jan. 1894).

Oberstløjtnant Lorange havde gode anlæg for videnskabelig forskning og var i sine yngre aar optat av sproglige og naturvidenskabelige studier. Under sine reiser i Tromsø amt for at krokere benyttet han flittig anledningen til at studere Lappernes sprog og kultur, og han tilegnet sig efterhaanden adskillige kundskaper baade i lappisk

og russisk. Men det var især geologiske spørsmål om landets dannelse som optok hans interesse, og paa dette felt har hans skarp-sindige iagttagelser havt betydning for videnskapen.

I 1867, da han holdt paa at opmaale egnene om Jostedalbræen i Nordre Bergenhus amt, blev han opmerksom paa de mange der-værende „botner“, bestaaende av smaa sækkedale, som gaar ind i det faste fjeld, hvor de stopper op i bratte stup paa 3 sider, mens bunden er forholdsvis flat og undertiden utgjør leiet for en isbræ. Ved nøiere at studere disse tidligere litet paaagtede botner kom han til det resultat, at det er bræen som danner botnen, altsaa sit eget leie, idet den litt efter litt løsbryter og bortfører stenen av det underliggende fjeld og tilsidst gjør botnen saa dyp, at isen under landets nuværende klimatiske forhold ikke længer kan bli liggende, men smelter bort. Paa samme vis maa bræerne i sin tid ha dannet alle fjorddale, og i nøie sammenheng dermed staar dannelsen av fjeld-egnenes tinder og bottenvande.

OBERSTLØITNANT KARSTEN LORANGE
(1838—1909).

Denne teori, som Lorange i 1868 nærmere har begrundet i en indberetning til Den geografiske Opmaaling, gir nøklen til forståelsen av Norges overflate. Dens rigtighet maa vel nu i alt væsentlig ansees almindelig erkjendt. Geologen professor A. Helland har paavist dens store betydning og fremhævet at Lorange kom til sit resultat uten mindste kjendskap til tidligere arbeider over bræernes eroderende virksomhet¹.

¹ Se Turistforeningens aarvog for 1875, hvori prof. Helland i sin avhandling har indtat Loranges indberetning til Den geogr. Opmaaling, samt Hellands Norges Land og Folk XIV, 1, side 160.

Loranges havde 5 sønner og 2 døtre, nemlig: 1) *Johan Christian*, overretssagfører paa Gjøvik, f. 18de dec. 1875, g. m. *Dagny Lühnenschloss*; 2) *Anna Cathrine*, f. 25de mars 1878, g. m. kaptein i feltartilleriet *Helge Christian Halvorsen*. f. 24de nov. 1873, død 7de april 1908; 3) *Karsten Tank*, f. 5te decbr. 1879, kaptein i infanteriet,

4 SLEGTLED:

Fru Arbo, f. Rosen (1796—1886), *amtmandinde Collett* (1822—1914), *fru Christiane Lorange, f. Collett* (f. 1847) og *Johan Christian Lorange* (f. 1875).

g. m. *Marie Margaretha Grundtvig* (sønnedatter av biskop N. F. S. Grundtvig); 4) *Georg Robert*, f. 2den august 1881, ingeniørassistent ved jernbaneanlæggene, vpl. premierløitn. i marinen; 5) *Aage*, f. 22de mars 1883, cand. juris, bankassistent; 6) *Georg Otto*, f. 25de april 1885, premierløitn. i infanteriet, g. m. *Ragnhild Olivia Due*; 7) *Johanne (Hanne) Christine Ambrosia*, f. 31te oktober 1887.

Oberstløitnant Lorange var et utpræget friluftsmenneske og en varm elsker av naturen med et vaakent blik for alle dens eiendommelig-

heter. Han var tillike en fortrinlig ferskvandsfisker, og hvert aar drog han gjerne med et par av børnene tilfjelds for at fiske. Om sommeren flyttet familien ut i omegnen av Christiania, fra aaret 1900 til Nesodden, hvor Lorange havde kjøpt den lille landeiendom Læs. Paa dette sted døde han d. 27de august 1909.

*

2. Emma Collett og professor dr. juris. Oscar Platou.

Emma, yngste datter av amtmann Johan Collett og Hanne, f. Collett, er født i Christiania d. 14de juli 1850. Hun gjennemgik likesom søsteren Autenrieths pikeskole, og da hun fra sin mor havde faat et fint øre for musik, utdannet hun sig senere særlig i piano- og violinspil. Den 23de november 1876 blev hun i sin fødeby gift med daværende byretsassessor *Oscar Ludvig Stoud Platou*, som er født i Christiania d. 16de juli 1845, søn av justitiarius i Christiania overret, dr. juris *Fredrik Christian Stoud Platou* og hustru *Constance Henriette Reiersen*.

Efterat ha gennemgaaet Christianias katedralskole blev Oscar Platou student i 1863, tok andenekssamen i 1864 og juridisk embedseksamen med laudabilis i decbr. 1869. Aaret efter, d. 23de febr. blev han edsvoren fuldmægtig hos sin far, som da var sorenskriver i Næs paa Romerike, ansattes høsten 1871 som amanuensis ved universitetsbiblioteket, studerte i 1872—74 med offentlig stipendium ved universitetene i Leipzig, Göttingen og Paris (fornemmelig romerret og handelsret) og fortsatte efter sin hjemkomst som amanuensis til vaaren 1875. I 1874 fik han kronprinsens guldmedalje for en prisavhandling over: „Det navngivne Handelsselskabs Retsforhold ligeoverfor Trediemand“, og i septbr. 1875 konkurrerte han om en nyoprettet professorpost i retsvidenskab med Bernh. Getz, som gik av med seiren. I januar 1876 blev han konstituert og 11te juli s. a. utnævnt til 7de assessor i Christiania byret, hvorfra han dog i 1880-aarene i lange tider havde tjenestefrihet paa grund av sin deltagelse i forskjellige lovkommissioner. Den 18de decbr. 1876 blev han dr. juris for sin ovennævnte prisavhandling, og i 1890 gik han fra byretten, hvor han da var 3dje assessor, over til universitetet, idet han den 4de oktober utnævntes til professor i retsvidenskab. Hans undervisningsfag har været norsk

privatret, selskapsret og sjøret. Paa arverettens og sjørettens omraade blir han almindelig betegnet som landets første videnskabelige autoritet.

Om hans forelæsninger skriver advokat Emil Stang i en anmeldelse av hans bog om utvalgte emner av privatrettens almindelige del, 1. hefte, at „professor Platou gav os studenter i sit livlige, skarpe, mund-

FRØKEN EMMA COLLETT.
Fot. 1868.

lige foredrag, hvad hverken han eller nogen anden var istand til at gi i trykt skrift. Han talte med et liv og med en varme, som rev tilhørerne med; der kunde være en likefrem agitatorisk kraft i hans foredrag over de emner, som optok ham sterkest, og ofte var hans fremstilling saa vittig, saa pointrik og tilspidset, at det for studenterne snarere var en nydelse end et arbeide at høre paa ham. Det hændte mere end en gang, at vi stod i begrep med at klappe, naar professor Platou steg ned av kattetret, og først i sidste øieblik kom i tanker om, at dette vilde stride mot vort universitets altfor strenge seder. Professor P. kommer ikke fuldt saa meget til sin ret i den skriftlige fremstilling, men ogsaa hans bøker vil læses med glæde.“¹

Platou har været medlem av flere lovkommissioner, nemlig aktie- og forsikringslovkommissionen av 8de januar 1881 og 22de decbr. 1883 (var formand i den sidste og skrev motivene til lovutkastet), den nordiske sjølovskommission av 9de decbr. 1882² og de i 1891

¹ „Tidens Tegn“ 24de august 1913, jfr. advokat Stangs kritiske bemerkninger til bogens 2. hefte i T. T. for 6te april 1914.

² I denne skrev han den væsentligste del av motivene til det norske sjølovsutkast. I septbr. 1911 deltok han i en norsk kommission, som havde møte i Kjøbenhavn for sammen med en dansk og en svensk kommission at forfatte fælles forslag til forandringer i de tre rikers sjølove.

og 1895 nedsatte departementale kommissioner til at utarbeide ny lov om enkekassen og til at avgi forslag om dispachørvæsenets ordning (formand i den sidste kom.). Han møtte som delegert for regjeringen ved de internationale handelsretskongresser i Antwerpen 1885 og Brüssel 1888, var fra 1887—1900 medlem av tilsynskomiteen for de private forsørgelses- og understøttelseskasser, fra 1889—1909 regjeringens tilsynsmand i „Den norske Livrenteforening“ („Norske Liv“) og fra 1901—1912 hvert aar opnævnt som ekstraordinært medlem av høiesteret. Siden 1907 har han været medlem av direktionen for den almindelige enkekasse og pensionskassen for statens tjenestemænd.

I 1897 indvalgte han i Christiania Videnskabselskab. Desuten er han korresponderende medlem av „Société de la législation comparée“ i Paris og „Internationale Vereinigung f. vergleichende Rechtswissenschaft und Volkswirtschaftslehre“. Han var en av stifterne av „Comité maritime international“, som arbeider for at utjevne forskjellen mellem sjølovgivningene (præsident for komiteens norske afdeling) og er siden 1907 en av vicepræsidentene i „International Law Association“.

Den 21de jan. 1908 blev han ridder og 1ste septbr. 1911 kommandør av 2den kl. av St. Olavsordenen „for videnskabelig fortjeneste“; i 1887 blev han ridder og i 1901 kommandør av 2den kl. av Dannebrog, i 1890 ridder av Nordstjerneordenen og i 1885 ridder av den belgiske Leopoldsorden.

Professor Platou har været en meget produktiv retsvidenskabelig forfatter og fortsætter — trods en øiensygd, som i flere aar har plaget ham og næsten helt berøvet ham synet — fremdeles med usvækket aandskraft sin literære virksomhet ved at diktere sine verker. Han har utgit omfattende fremstillinger av den norske sjøret (1900),

PROFESSOR DR. JURIS OSCAR PLATOU.
Fot. 1872.

arveretten (1899 og 1910) og selskapsretten (1906 og 1911) samt forelæsninger over egteskap og skilsmisse (1899), „udvalgte emner av privatrettens almindelige del“ (1912—14) og over „retskildernes teori“ (1915). Desuten foreligger fra hans haand en række avhandlingar om emner fra forsikringsretten, erstatningslæren, selskapsretten og andre felter. Angaaende hans forfatterskap anfører assessor Edv. Hambro i en anmeldelse av 1ste del av forelæsningene over

PROFESSOR DR. O. PLATOUS FAMILIE.

Ingeniør Olaf P. Fru Emma P. Ingeniør Ellif P. Professor dr. P. O.r.sagfører Harald P.

selskapsretten, at bogen er skrevet „med den for forfatteren eiendommelige klarhed og fynd, som vi kjender bl. a. fra hans forelæsninger over søretten“, og at den „giver en tidsmæssig og høist lærerig og interessant fremstilling“ av emnet. I en anden anmeldelse av privatrettens almindelige del fremhæver Hambro forfatterens „ualmindelige evne til at se et retsforhold i dets fulde omfang og fra alle dets sider med retfærdig avveien av samtlige i forholdet indgaaende momenter og til paa grundlag herav fordomsfrit at gjøre ret og skjel til alle sider.“ Anmelderen omtaler ogsaa Platous „store fortrolighed med den romerske ret og ikke mindre hans blandt norske jurister vistnok enestaaende kjendskab til udenlandsk, særlig engelsk, tysk og fransk

ret.“ Likesaa nævnes „forfatterens eiendommelige stil, som altid har gjort hans fremstilling paa en gang saa klar og saa tiltrækkende; den har utvilsomt bidraget til den popularitet, som hans arbeider altid har nydt.“¹

Professor P. er meget interessert for matematik og naturvidenskap og var i sin tid en passionert rype- og rensdyrjæger. I Norsk Jæger- og Fiskerforenings tidsskrift har han skrevet avhandlinger „Om Riflekuglens Bane“ og „Haggelskuddets Hastighed og Form“, og i denne forening var han i flere aar (1887—93) medlem av direktionen.

Platous har følgende børn, alle født i Christiania: 1) *Harald Fredrik Stoud P.*, f. 29de oktbr. 1877, overretssagfører, g. m. *Fanny Blix*, f. paa Kongsvinger 9de mars 1877; 2) *Olaf Johan Stoud P.*, f. 21de mars 1879, elektroingeniør i Norsk hydroelektr. Kvælstofaktieselskap, g. m. *Ruth Ohlsson*, f. 3dje septbr. 1886; 3) *Eilif Oscar Stoud P.*, f. 18de mars 1886, dr. ingeniør, elektrokemiker ved Rjukan salpeterverk, Telemarken.

E. Toldbetjent Peter Colletts 3 sønner.²

1. Telegrafintendant Jonas Collett.

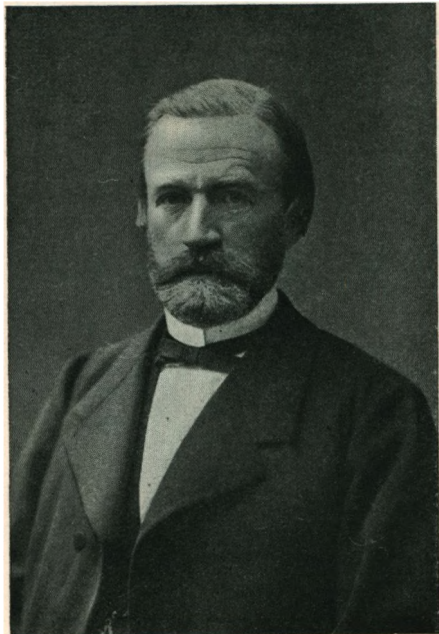
Jonas Peter Severin, ældste søn av toldbetjent i Drammen Peter Collett og hustru Christine Stillesen, var født paa Hassel verk paa Eker d. 10de mai 1830. I 1849 tok han eksamen artium og i 1850 andenekamen ved universitetet, hvor han derefter begyndte at studere mineralogi. I 1851 fik han et universitetsstipendium for at foreta en geologisk reise i egnen om Røros, og senere blev han amanuensis ved universitetets metallurgiske laboratorium.

¹ „Aftenposten“ 20de decbr. 1906, „Morgenbl.“ 19de oktbr. 1913. Se forøvrig Halvorsens Forf.leks., „Norges universitets professorer“ m. v. 1911 ved A. Isaksen og F. B. Wallem samt „Det kgl. Frederiks Universitet 1811—1911“, registeret. Hans forelæsn. over sjøret, arveret og privatrettens alm. del, skadeserstatning og læren om retskilderne er i sin tid utgit av nogen av hans tilhørere, uten at være gjennomgaaet av ham.

² Se foran side 346.

Ved opprettelsen av det norske telegrafvæsen søkte han sig ind i dette, og d. 3dje oktbr. 1854 blev han og 3 andre mænd antat som de første virkelige telegraftjenestemænd her i landet. Han gennemgik i den anledning et kursus i telegrafi i utlandet og ledet derefter det første norske telegrafkursus, som avsluttedes i april 1855. Samme aar fik han ansættelse som telegrafinspektør og stationsbestyrer i Fredrikshalds distrikt, hvorfra han i

TELEGRAFINTENDANT COLLETT
(1830—1904).

1858 overgik i samme egenskap til Christiania distrikt. Den 1ste august 1869 blev han ved telegrafintendantpostens opprettelse ansat i denne stilling, som han indehavde i over 30 aar. Et par ganger — saaledes under ledigheten i telegrafdirektørembedet i 1892 efter Carsten T. Nielsen — forrettet han i nogen tid som konstituert telegrafdirektør. Som intendant havde han det overordnede tilsyn med linjenettet til lands og tilsjøs og dertil ledelsen av telegrafvæsenets tekniske anliggender vedkommende instrumentvæsenet, hvorhos han forestod anskaffelsen av omtrent alt det materiel som krævedes for telegrafvæsenets drift og vedlikehold. Det var saaledes mange

og forskjelligartede forretninger som blev ham tildelt, og stillingen krævet baade interesse for gjerningen og anstrengt arbeide.

Jonas Collett var ifølge en av daværende telegrafdirektør Rasmussen avgitt erklæring av 8de decbr. 1904 „en paa telegrafvæsenets omraade særlig dygtig og indsigtfuld mand og i besiddelse av stor arbeidskraft. Hans gjerning var præget av en aldrig svigtende nidkjærhed og samvittighedsfuldhed.“¹ I 1873 blev han ridder av Nordstjerneordenen og

¹ Stortingspropos. nr. 43 for 1904—5 om pension til hans enke; jvfr. prof. dr. Yngvar Nielsens meddelelser „Fra Statstelegrafens Barndom“ i Morgenbl. for 1905 og Elektroteknisk tidsskrift for mai 1900.

21de januar 1894 ridder av St. Olavsordenen „for fortjeneste av telegrafvæsenet.“ Da han ved utgangen av mai 1900, 70 aar gammel, efter an søgning fik avsked som intendant og chef for telegrafvæsenets tekniske afdeling, tilkjendegav arbejdsdepartementet ham „sin anerkjendelse av hans lange og fortjenstfulde virksomhed i statens tjeneste.“

Han var gift 3 ganger, først i Lillesand 10de oktober 1867 med *Anna Marie Due*, som var født i Flekkefjord 11te april 1839 og datter av overtoldbetjent Carsten Schjødt Due og Magdalene Marie f. Buck. Efter 5½ aars egteskap døde hun i Christiania 21de april 1873. Anden gang

FRU ANNA MARIE COLLETT, F. DUE
(1839–1873).

FRU HANNA COLLETT, F. BROCK.

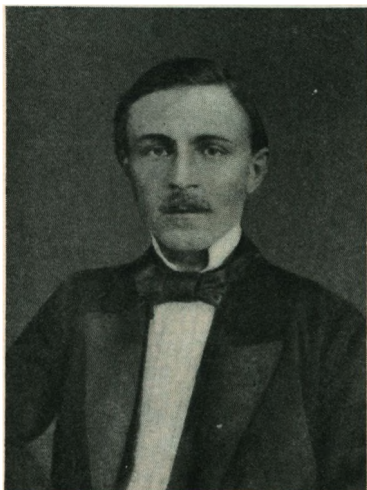
blev han gift i Christiania 23de oktober 1874 med *Sofie Haslund*, født der 30te septbr. 1847, datter av skoleinspektør Fredrik Adolf Haslund og Anne Marie Caroline Sofie f. Juel. Hans anden hustru døde i Christiania allerede d. 13de januar 1875 og Collett blev for 3dje gang i Christiania 1ste septbr. 1880 gift med *Johanne Haberdorph (Hanna) Brock*, født i Hardanger 13de mai 1854 og datter av distriktslæge Gerhard Christopher Brock og Louise Busch f. Buck. De 2 første egteskaper var barnløse, men i det tredje fødtes: 1) *Christine*, født 1881, g. 1909 m. høiesteretsadvokat i Christiania Jacob Johannes Brock Utne, f. 1867; 2) *Peter*, f. 1887, dr. filos. (se 7de slegtled C).

Telegrafintendant Collett døde i Christiania d. 2den decbr. 1904 av hjerteslag. Ved den store begravelse i Vor Frelzers gravlund d. 8de s. m. uttalte telegrafdirektør Rasmussen, at den avdøde var den sidste veteran fra telegrafvæsenets første dage, og at han i 45 aar med sjelden dygtighet havde arbeidet i dettes tjeneste, hvor hans udmerkede personlige egenskaper og ikke mindst hans noble karakter havde gjort ham agtet og avholdt av alle. Collett var en stille, indesluttet mand med et meget alvorlig ansigt, men med en understrøm av tør humor, som kom desto mere overraskende frem under det stramme alvor. I en mindetale, som kontorchef ved telegrafvæsenet Engset kort efter holdt over ham i Polyteknisk Forening, anførte han bl. a., at Colletts barske utseende kunde skræmme nogen hver, men hans store, varme hjerte og levende interesse for telegrafvæsenet skaffet ham blandt alle dets funktionærer den mest udelte sympati.

*

2. Telegrafinspektør Christen Stillesen Collett,

den anden av toldbetjent Peter Colletts og hustru Christine Stillesens 3 sønner, fødtes paa Hassel Verk paa Eker d. 7de august 1831. Han

TELEGRAFINSPEKTØR CHRISTEN
COLLETT (1831—1880).

tok eksamen artium ved universitetet i 1849 og andenekamen i juni 1851. Likesom sin ældre bror gik han ved oprettelsen av det norske telegrafvæsen ind i denne etat og blev efter at ha gjennemgaaet det første her i landet avholdte telegrafkursus og bestaaet prøven i april 1855 ansat som telegrafist ved hovedstationen i Christiania. I 1869—72 var han konstituert inspektør og stationsbestyrer i Christiania telegrafdistrikt.

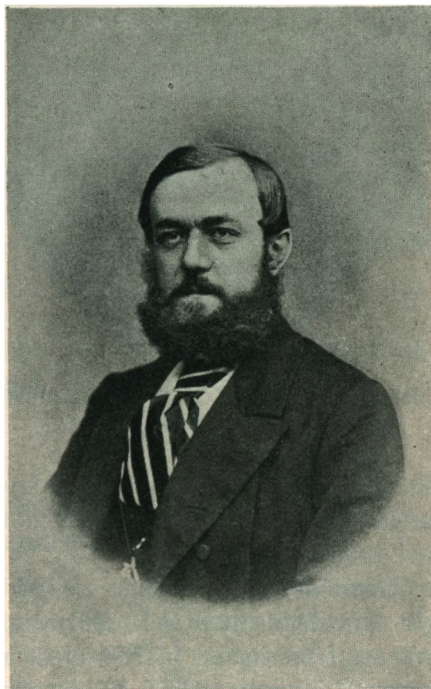
Om hans personlighet skriver professor dr. Y. Nielsen i sine ovennævnte minder fra „Telegrafvæsenets Barndom“, at Christen Collett i motsætning til sin bror Jonas „var et av de mest livsglade

Mennesker, nogen kunde tænke sig. Han tilhørte en Kreds av muntre unge Herrer, der var med overalt, og som gjorde det hyggeligt for sig selv og andre, hvor de viste sig i Selskabslivet. Studierne havde ikke trukket Christen C. meget til sig . . . I Femtiaarene var han en uundværlig Mand, naar der skulde holdes et Karneval eller foranstaltes en anden Forlystelse af lignende Art. Han havde i Hovedstaden den Ramme, der passede for hans Naturel, og her forblev han ogsaa hele sit øvrige Liv uden at søge sig bort.“ Han døde ugift i Christiania d. 12te juni 1880.

*

3. Grosserer Alfred Collett,

den yngste av toldbetjent Peter Colletts sønner, fødtes i Drammen d. 11te juli 1840. Efterat ha gennemgaaet Drammens latin- og realskole tok han i 1858 eksamen artium ved universitetet og underkastet sig i det følgende aar andeneksamen. Derefter studerte han i nogen tid filologi, men besluttet senere at gaa over til handelen og nedsatte sig først i Drammen, men indtraadte siden som kompagnon i firmaet Otto Pay & Co., hvis forretninger i Christiania han bestyrte. Han var medlem av hovedstadens ridendeborgerkorps „Det gule Korps“. Høsten 1870 blev han forlovet med sin danske kusine, den s. 354 nævnte *Anna Drejer*, som var her oppe i besøk, men et par uker efter forlovelsen, d. 2den november 1870, omkom han i Christiania ved et ulykkestilfælde, idet han paa en ridetur styrtet med hesten ute paa Drammensveien.

GROSSERER ALFRED COLLETT (1840—1870).

F. Kvæstor, godseier i Danmark, Bernt Collets børn¹.

1. Elna Collet og kommandør i marinen Thorvald Lund.

Kvæstor Collets og hustru Emilie Rørbyes eneste datter, Eilertine Eleonore kaldet *Elna*, fødtes i Christiania d. 11te april 1834. I 16-aars alderen kom hun med sine forældre til herregaarden Lundbygaard i Sjælland, og der blev hun d. 10de november 1863 gift med daværende premierløjtnant i den norske marine *Thorvald Lund*, en søn av kjøbmand i Fredrikshald *Anders Lund* og *Anne Cathrine f. Brandt*.

FRU ELNA LUND, F. COLLET (1834—1866).
Fot. o. 1862.

Efter et par aars ophold i Kjøbenhavn flyttet egtefællerne høsten 1865 op til Christiania hvor de bosatte sig, og her fødtes d. 12te januar 1866 deres eneste barn datteren *Elna*, som døde i London 12te sept. 1912 og var gift med 1) teknisk assistent i bergverkssaker i finansdepartementet kand. min., dr. filos. *Emilius Looft* (f. 1856, † 1894) og 2) den svenskfødte maler *Ebbe Elden*. En uke efter

datterens fødsel avgik fru Elna Lund ved døden i Christiania d. 19de januar 1866. Hun blev bisat i familiebegravelsen i Hammer kirke ved Lundbygaard.

Thorvald Lund var født i Fredrikshald 19de mars 1825, gjennomgik sjøkadet instituttet i Fredriksvern og blev d. 7de mai 1845 sekondløjtnant i marinen. I 1852—54 var han i fransk orlogstjeneste, avancererte 23de mars 1857 til premierløjtnant, d. 18de novbr. 1856 til

¹ Se foran side 349.

kapteinløjtnant, 26de mai 1877 til kommandørkaptein og 31te oktober 1885 til kommandør. I sine yngre aar førte han et av statens dampskibe i post- og passagerfart mellem Christiania og Kjøbenhavn. Som sjøofficer var han utkommandert paa mange togter, i 1870- og 1880-aarene som chef paa større skibe og en afdeling kanonbaater. I 1878—79 tjenstgjorde han som marinens referent i Stockholm og fra 1870—75 og 1882—95 var han officer i marinekommandoens stab. Som saadan fungerte han gjentagne ganger som midlertidig chef for kommandoen.

Lund var en meget begavet og dygtig sjøofficer, hvis evner blev benyttet i flere tillidshverv. Saaledes var han medlem av den i 1869 nedsatte kgl. kommission til revision av skyss- og diætloven og formand i den i 1888 nedsatte komité angaaende Christianssands befæstning. Ved utgangen av 1896 faldt han for aldersgrænsen og fik avsked fra 1ste januar 1897.

Han var ridder av St. Olavsordenen „for militær fortjeneste“ fra 21de januar 1882, desuten kommandør av 2. kl. av Sværdordenen, ridder av Dannebrog, ridder av den preussiske Røde ørns orden (2. kl.) og ridder av Æreslegionen. Efter langvarig sygdom døde han i Christiania d. 14de januar 1898.

KOMMANDØR T. LUND (1825—1898).

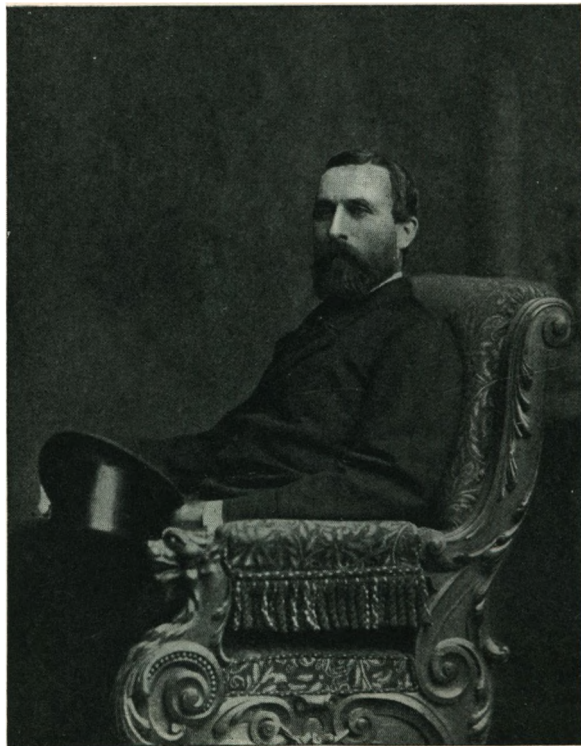
*

2. Godseier, kammerherre Peter Ferdinand Collet paa Lundbygaard.

Peter Ferdinand, kvæstor Bernt Collets og hustru Emilie Rørbyes eneste søn, blev født i Christiania d. 7de mai 1836 og kom i 14-aars alderen ned til Danmark, hvor faren var blit eier av herregaarden Lundbygaard i Sydsjælland (se side 349). Efterat ha gjennomgaaet borgerdydskolen paa Christianshavn blev han i 1854 student ved

Kjøbenhavns universitet, hvor han tok andeneksamen og i 1862 latinsk juridisk eksamen med karakteren *laudabilis*.

Den 17de november 1863 blev han paa Gammelkjøgegaard (stamhus) ved Kjøge gift med *Haralda* Judithe Margrethe *Toft*, som bragte ham i medgift den ved Næstved beliggende herregaard *Rønnebæksholm*,

KAMMERHERRE P. F. COLLET TIL LUNDBYGAARD
OG RØNNEBÆKSHOLM.

den samme som fra 1761—1777 eiedes av kancelliraad Peder Collett og senere av hans bror kammerraad Johan Collett (s. 115 og 122). *Haralda Toft* var født paa *Rønnebæksholm* d. 17de febr. 1842, datter av godseier, cand. jur. Harald Peter Nicolai *Toft* og hustru Anne Marie Elise de Carlsen fra *Gammelkjøgegaard*. *Toft* havde i 1840 kjøpt *Rønnebæksholm* av kammerraad Grüner for 135 000 rdl., men døde allerede aaret efter, før datterens fødsel. Hans enke, som i 1851 blev gift med biskop

Grundtvig, døde i 1854, hvorefter herregaarden tilfaldt datteren *Haralda*.

Rønnebæksholm har sædegaards rettigheter (se foran s. 350) og en skyld av 83 tdr. hartkorn. Den avgiftspligtige værdi utgjorde i 1911 575 200 kroner. I kammerherre Collets besiddelsestid gjordes der endel forandringer ved gaarden, navnlig ved uthusbygningene som tildels blev helt ombygget.

I de første 6 aar av egteskapet var familien bosat paa *Rønnebæksholm*, men efter morens død i 1868 overtok Collet *Lundbygaard*

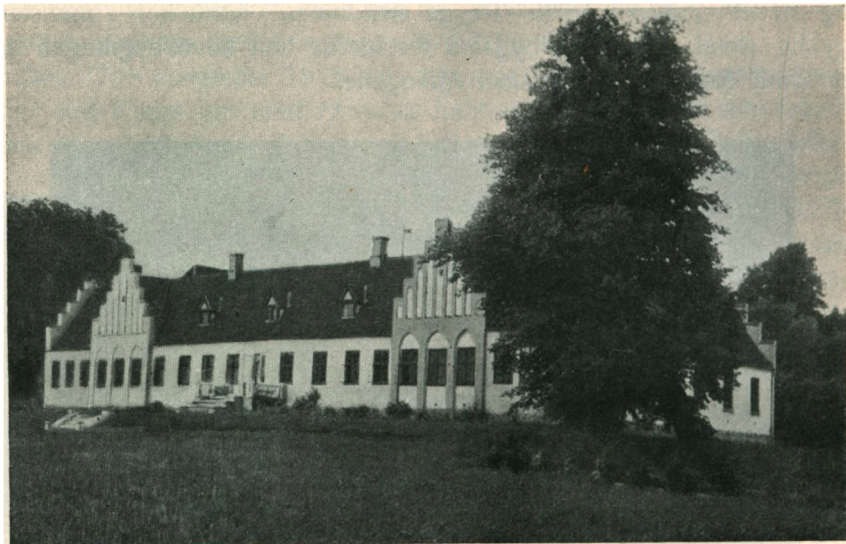
og flyttet derhen i 1870. Begge eiendomme holdt han i mønstergyldig stand. Paa Lundbygaard restaurerte han hovedbygningen og forbandt den med en av sidebygningene.

KAMMERHERREINDE HARALDA COLLET
med 3 børn, Holger, Marie og Emsy Collet. Fot. o. 1873.

I en lang aarrække (fra 1871 til 1895) var han medlem av amtsraadet (amtsformandskapet) for Præstø amt. Likesaa sat han i den danske Landmandsbanks bankraad, var formand for overformynderiets laanebestyrelse for Præstø amt og formand i en kgl. kommission for jagttrettens avløsning i Sorø og Præstø amter. Den 28de april 1874 blev han hofjægermester og utnævntes ved det danske kongepars 25-

RØNNEBÆKSHOLM VED NÆSTVED. Fot. o. 1910.

LUNDBYGAARD SEET FRA HAVEN. Fot. o. 1900.

aars jubilæum i november 1888 til kammerherre ved det danske hof. I 1886 blev han ridder av Dannebrog og i 1902 dannebrogsmænd.

Collets havde 3 børn, som alle var født paa Rønnebæksholm: 1) *Holger Peter Harald*, kand. polyt., hofjægermester, f. 1864, g. 1896 m. *Polly Hegermann-Lindencrone*; 2) *Marie Emilie Jutta Francisca* f. 1866, g. 1891 m. amtmand, kammerherre *Axel Vedel*, (f. 1859); 3) *Emilie Haralda Eleonore Emmy (Emsy)*, f. 1869. (Se 7de slegtled D).

COLLET-FAMILIEN PAA LUNDBYGAARD O. 1902.

Marie, Polly og Harald C., kammerherreinde Palæmona C., kammerherre Collet.

Den største del av året var familien bosat paa Lundbygaard, men om vinteren opholdt den sig gjerne nogen maaneder i Kjøbenhavn, hvor Collet ved midten av 1880-aarene havde kjøpt en gaard i Amaliegate (nr. 7), tæt ved de kongelige palæer. Det var samme gaard, som omtrent 100 aar tidligere eiedes av den foran omtalte konferensraad Poul Heltzen, gift med Karen Collett, en søster av de to eiere av Rønnebæksholm Peder og Johan Collett. Her indredet han sig en bybolig og holdt i vintersæsonen splendide fester, som der gik ry av og hvori det danske kongepar og andre medlemmer av kongehuset undertiden deltok. Paa Lundbygaard havde han regel-

FRØKEN PALÆMONA VON GEIJER.

mæssig om høsten selskabelige jagter, hvor der fornemmelig blev skutt fasaner.

Fru Haralda Collet døde 50 aar gammel paa Lundbygaard d. 27de juli 1892. Hun var en vakker, elskværdig dame og en meget statelig vertinde. Hun har anonymt utgit endel digte under merket H.

Den 20de sept. 1898 blev kammerherre Collet gift paany, nemlig med *Palæmona Hilda Octavia von Geijer*, som er født d. 22de novbr. 1860 og datter av kabinetskammerherre hos kong Carl XV, ritmester ved det skaanske dragonregiment Salomon Gottschalk v. Geijer og hans 2den hustru *Palæmona Treschow*. Bryl-

lupet stod paa Geijers gaard, Nydala Kloster ved Jönköping.

Collet døde i sin vinterbolig i Kjøbenhavn efter en fleraarig sykelighed d. 9de juni 1909 og blev bisat i familiegravelsen i Hammer kirke ved siden av sin første hustru.

For sin eneste søn og efterfølger paa de to herregaarder og hans egne descendens havde han oprettet et pengefideikommis, som nu utgjør over 900 000 kroner.

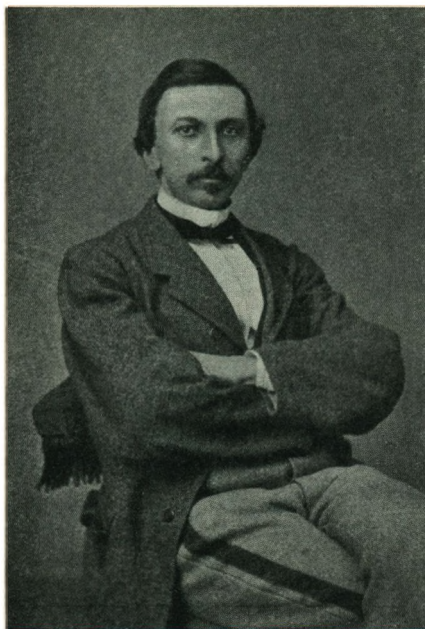
Kammerherreinde *Palæmona Collet* flyttet efter sin mands død til Rønnebæksholm, hvor hun fremdeles er bosat.

G. Godseier paa Buskerud John Colletts 3 børn¹.

1. Svensk trafikchef Cathrinus Collett.

Cathrinus Nicolai Arbo, den ældste av John Colletts og hustru Antonette Johanne Smiths børn, er født paa farens eiendom Buskerud d. 30te mars 1841. Fra 1859 til 1864 gjennemgik han den polytek-niske skole i Hannover og havde derefter i omtrent 3 aar ansættelse ved jernbaneanlæg i Skaane og Würtemberg. I 1867 blev han assistent og i 1869 sektionschef ved de norske jernbaneanlæg, men mottok i 1872 engagement som sektionsingeniør ved anlægget av den svenske Bergslagsbane (fra Falun til Göteborg) og var siden den tid bosat i Sverige, hvor han i begyndelsen av 1884 blev naturalisert som svensk borger.

Ved Bergslagsbaneanlægget blev han i 1876 distriktsingeniør og ved aapningen av denne jernbane i decbr. 1879 utnævntes han til ridder av Vasaordenen. Vaaren 1880 ansattes han derefter som trafikchef ved Nora-Karlskoga jernvägsaktiebolag i Örebro län med bolig i Nora. Bolaget eiet 130 km. bredsporet og 100 km. smalsporet jernbane og havde desuten en ganske betydelig sjøfarts- trafik mellem Göteborg og jernveiens havne ved Venern. Stillingen som trafikchef indehavde han til utgangen av 1902, og i de sidste 12 aar fungerte han tillike som administrerende direktør i bolagets bestyrelse. Derhos var han flere aar medlem av bestyrelsen for de svenske privatbaners assuranceforening og ordfører i bestyrelsen for deres forsikringsanstalt mot ulykkestilfælde.

TRAFIKCHEF CATHARINUS COLLETT.

¹ Se side 353.

FRU JOSEPHINE COLLETT,
F. HOLMSEN.

Han deltok ogsaa i det kommunale liv i Nora, idet han forestod anordningen og bygningen av byens vandledning og anlægget for dens forsyning med elektrisk lys og kraft. Endvidere blev han indvalgt i byens finanskomité, hvor han i nogen aar forrettet som ordfører, og endelig var han i 4 aar landtingsmand for denne by.

Den 28de decbr. 1872 blev han i Christiania gift med *Josephine Lucie Holmsen*, som var født i denne by d. 27de oktbr. 1853 og datter av kjøbmand dersteds Holm Holmsen og hustru Josephine Nielsen. Egtefællerne har havt 4 børn: 1) *Peter John James*, f. 1873, kasserer ved Kirunabolaget,

død 1914, g. m. Emma Charlotta *Degermann*; 2) *Agnes*, f. i Värmland 10/4 1875, død 27/9 1879; 3) *Carl Albert*, f. 1877, arkitekt, g. m. Siri *Pettersson*; 4) *Alice Maria Sophia*, f. 1878, g. 1907 m. advokat Carl Ludvig *Schönmeyr*. (Se om dem 7de slegtled E.)

Fra begyndelsen av 1903 fratraadte Collett sin trafikchefspost med pension av bolaget, og siden har han bodd paa forskjellige steder i Sverige, først i en villa (Solbacken) i nærheten av Saltsjöbaden ved Stockholm, senere ved Engelholm i Skaane og derpaa atter i Nora, hvor han i 1910 bygget sig en ny villa Solbacken, som han og hans hustru nu bebor.

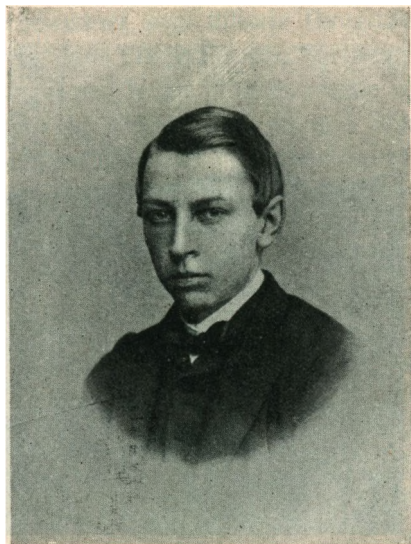
*

2. Brukseler Albert Collett.

Albert Peter Severin, godseier John Colletts anden søn, var født paa farens eiendom Buskerud d. 15de sept. 1842.

I sytten-aars alderen kom han paa kontoret til trælasthandler *Joa-chim Ebbell* i Christiania. Her fik han meget at gjøre med „Salsbrukets Interessentskab“, som Ebbell stod i spidsen for, — et firma

for tilvirkning og utskibning av træløst fra dets skoger i Namdals fogderi, navnlig omkring det store Salsvand nogen faa mil nordenfor Namsos. Paa gaarden *Mo* ved dette vand laa firmaets viktigste sagbruk og utskibningssted, og i anden halvdel av 1860-aarene opholdt Collett sig som Ebbells fuldmægtig ofte om sommeren paa *Mo* for at ordne med træløstdriften. Interessentskapet var oprindeligt stiftet av to mænd fra Hedemarken, Thore Bjerke og overretssagfører Harald Heyerdahl, som o. 1859 kjøpte *Mo* og „Salens gods“ i Fosnes ved Foldenfjorden samt 6 mindre gaarder i Vasbygden i Leka nordenfor Folden for tilsammen 18000 spd. (72000 kroner)¹. Heri blev Ebbell først medeier for en tredjedel, og midt i 1860-aarene kjøpte han hele bruket. Men da var det meste av den skog, som stod bekvemst til, utdrevet, og i 1866 kom Ebbells bo under administration. Albert Collett blev nu sat til at bestyre Salsbruket, som derefter blev drevet med større økonomi og større varsomhet i skoghugsten. I 1868 fik Ebbell ordnet sig med sine kreditorer og optok Collett som kompagnon. Et par aar efter overtok denne hele bruket, som han den 10de oktober 1871 fik skjøte paa for 40000 kroner.

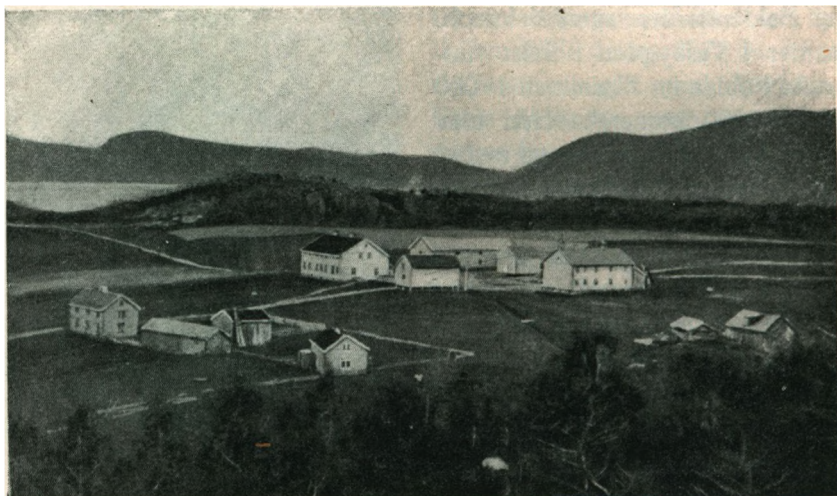
BRUKSEIER ALBERT COLLETT
(1842—1896).

Hovedkontoret vedblev at være i Christiania. Naar Collett var oppe ved bruket, bodde han i den første tid paa *Mo*, som var en gammel sorenskrivergaard og ganske velbygget. Men høsten 1871 flyttet han træløstdriften et par mil længere mot nordost, til gaarden *Oplø* i Kolvereid, ved bunden av Foldenfjorden og utløpet av Opløelven. Denne gaard havde han kjøpt ved en dødsboauktion og her fortsatte

¹ Salengodset bestod av gaardene Henna, Saksen, Eiden, Strømmen, Leisaak og Skrvøstad med skog paa begge sider av det 30 kilometer lange Salsvand. Gaardene i Leka, nu Gravvik herred, var Fosenget, Stangviken, Helmen, Skillingsaasen, Knutaaasen og Fredrikmoen.

han nu som eneieier av Salsbruket forretningen med sagbruk (opført i 1870 og 71 ved elvens munding), siden ogsaa med møllebruk og høvleri. Til driften indkjøptes et par nærliggende skogeiendommer — Li gaard nordenfor Liavandet og det væsentlige av Sundnes skog, som i forbindelse med et Salengodset tilhørende skogstykke ved Mjøsundvandet dannede hovedbetingelsen for sagbruket i Oplø. Endvidere kjøpte han efterhaanden — foruten uthugstretten i flere store skoger — eiendommene Sundnes, Sundnesmoen, Braateng, Sandvik,

GAARDEN MO I NAMDALEN.

Lundsaunet, Lillekvisten og Kvisterøen, alle i Kolvereid, samt Bjørnaen, Lona, Lassemoen og Rokken ved Indre Folden i Foldereid. Ialt laa der i Albert Colletts tid under Salsbruket omkr. 28 særskilt matrikulerte eiendommer, og brukets samlede areal ansloges til over 5 kvadratmil. Til skogdriften i Vasbygden i Leka prestegjeld laa et særskilt mindre sagbruk, som blev drevet med held indtil 1881, da det nedlagdes, og i 1892 blev det med sine 6 gaarder solgt til staten.

I 1883 utvidet han betydelig sin trælstforretning i Namdalen, idet han sammen med daværende overretssagfører, senere statsraad Thiesen og 3 andre Drammensere for 80 000 kroner kjøpte *Bangdalsbruket*, et stort eiendoms kompleks med gaarder og skoger i herredene Stod, Lierne, Grong, Namdalseidet og Klingen. Sagbruket, hvor hugsten

fra disse skoger blev tilvirket og utskibet, laa i Bangsund ved utløpet av elven Bogna, 14 kilometer søndenfor Namsos, og dreves ved damp. I dette saakaldte „Bangdals Interessentskab“ overtok Collett oprindelig ^{12/40} og bestyrelsen av bruket, men litt efter litt utløste han og sagsfører Thilesen de andre interessenter, og i 1894 blev han eneeier ved ogsaa at kjøpe Thilesens part for 100 000 kroner.

Med brukets indkjøp i 1883 fulgte adskillige hugstrettigheter, og flere blev i aarenes løp erhvervet, likesaa nogen gaarder. Der var i det hele 20 særskilt matrikulerte eiendommer som tilhørte Bangdalsbruket, deriblandt (ved Namsenelven og dens tilløb) Folmer, Kjelmoe, Lindsetmoen og Brusvasaasen i Grong samt Neset, Økstjernaasen og Skjelbred i Lierne. Endvidere Bogna og Giltens almenning i Stod og i Klingen Ørsundli samt 4 Solumgaard¹, som med den nævnte almenning danner et sammenhengende eiendomskompleks paa omtrent 2 kvadratmil. Bangdalsbrukets samlede areal var omtrent som ved Salsbruket over 5 kvadratmil.

Det nye interessentskap begyndte driften med reformer og utvidelser. Elver gjordes fløtbare, dammer opførtes, og ved Bangsund blev sagsverket forbedret og kaier og lagerhus utvidet. I flere aar blev der sagnet nat og dag, og alt anlagdes paa en mere intens drift. Da Collett var blit eneeier besluttet han at bygge et høvleri i forbindelse med sagsbruket, og det blev færdig kort før hans død i 1896. Utførselen gik fornemmelig til utlandet, men der blev ogsaa skibet meget last til Nordland.

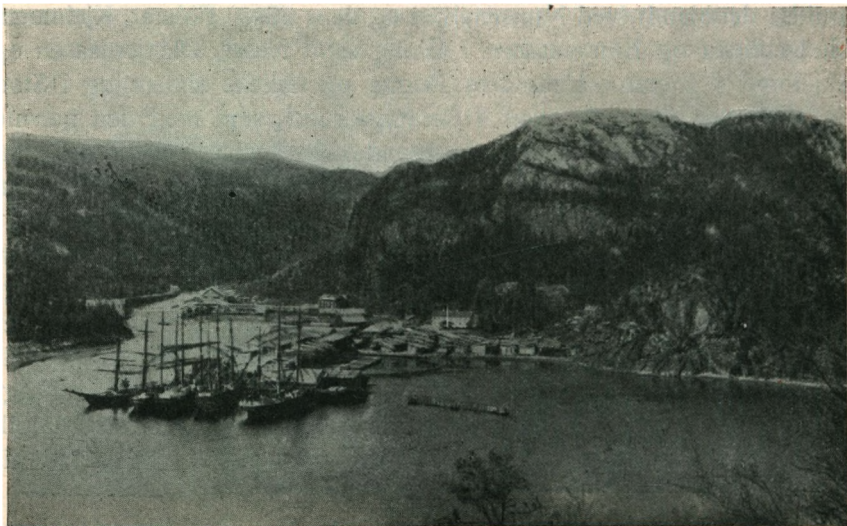
Salsbrukets og Bangdalsbrukets skoger bestaar væsentlig av gran og forresten furu, birk, asp og or. Her er enorme skogstrækninger, men der er store myrlændte strøk iblandt og mange nakne eller skogtynde fjelde, hvortil kommer at naaleskogen vokser langsomt i disse egner, saa det efter uthugst længe kan se glisent ut mellem træerne.

I skogene er der ikke litet storvildt, spesielt elg, og av og til skytes der ogsaa bjørn. Retten til at drive elgjagt og laksefiske har i aarenes løp skaffet brukseierne ganske anselige indtægter ved utleie til fremmede, særlig englændere, som derfor har betalt 1 800—2 700 kroner aarlig eller mere. Fra 1891 til 1904 var elgjagten og fiskeriet omkring Salsvandet bortleiet for £ 100 om aaret til den engelske baronet, Sir Henry Pottinger, som i en bog „Flood, Fell and Forest“ (London 1905, 2 bind) livlig og troværdig har fortalt om sine Norgesreiser og

¹ Navnet skrives ogsaa *Solem*.

særlig om sine jagter i egnen om Salsvandet. Her havde han i almindelighet sit standkvarter paa Mo, som han skildrer saaledes:

„Huset, som for mange aar siden er opført i en usedvanlig stor skala av en daværende bestyrer av bruket, var, da min leietid begyndte, brukt som forpagtergaard, men blev ved min „landlords“ (Colletts) store forekommenhet litt efter litt ømdannet til et vel møblert privat hus, passende som bekvemmelighet for et anselig selskap, deriblandt adskillige damer. Det ligger vakkert til paa en vid engslette med

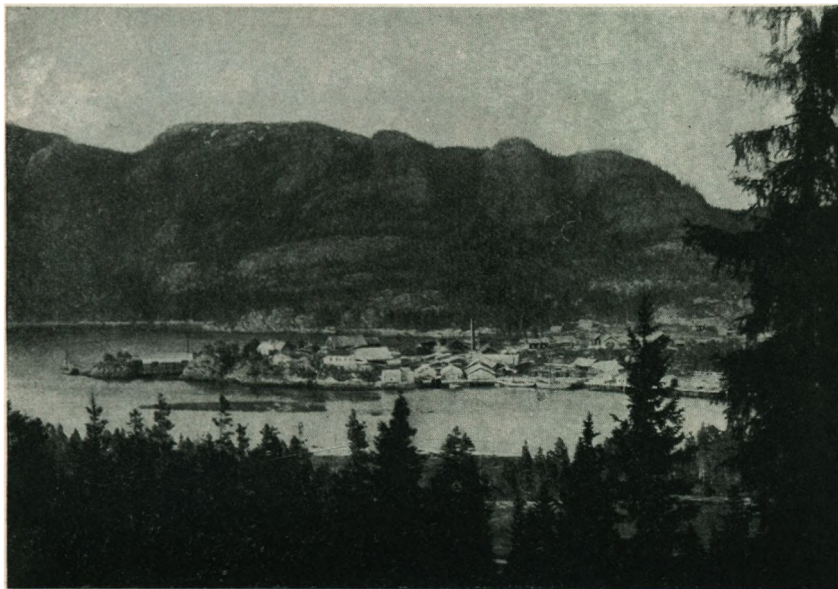
SALSBRUKET VED OPLØ I KOLVEREID, NAMDALEN.

Fotogr. fra 1880-aarene.

fjeldene og skogen i bakgrunden og foran en aapen utsigt ut over fjorden og de fjerne øer. 10 minutters vei derfra, ved foten av den skraanende eng, flyter elven, og likesaa langt er det til bredden av det store Salsvand, hvorfra elven har sit utspring . . . Ikke langt fra broen, som fører over denne, staar paa gaarden Mo's grund et litet smalspiret kapel av træ, til hvis opførelse den nu avdøde hr. Albert Collett efterlot et betydelig beløp. [Det blev først færdig i 1900, 4 aar efter hans død.] . . . Og aldrig blev nogen kirke reist paa en prægtigere plet: paa den lave ryg av den gamle moræne, hvorigjennem elven skjærer sig vei, med utsigt mot øst til Salsvandets mægtige

fjeldkjæde og mot vest til den stormende Foldenfjords flate og øerne og det aapne hav langt ute.“

Om brukseieren selv uttaler den engelske forfatter sig meget fordelagtig. Han skriver at han hos „hr. Albert Collett, denne fuldenkte gentleman, denne trælsthändler-fyrste, den allersnildeste godseier og vert“ var saa heldig at faa leiet et jagtfelt, hvis anselige størrelse — omtrent som hele grevskapet Surrey — sikret ham mot enhver umiddelbar fare for at bli genert av andre.

BANGDALSBRUKET I BANGSUND, NAMDALEN I 1890-AARENE.

Den 10de novbr. 1873 blev Collett gift i Trondhjem med *Nanna Høegh*, som er født i Senjen d. 4de juni 1854 og datter av overlæge i Trondhjem Ove Guldborg Høegh (der døde som repræsentant for denne by paa stortinget i 1863) og hans 2den hustru Ingeborg Anna Dons.

I de første aar var egtefællerne bosat avvekslende paa Oplø og i Trondhjem, men fra begyndelsen av 1880-aarene bodde de mest paa Buskerud, som Collett i 1876 havde kjøpt av sin far, men som han igjen høsten 1883 solgte til J. A. Veberg for 57000 kroner. Gaarden havde da været i Collettfamilien i 4 slegtled og i 121 aar. Efter dette

BRUKSEIER ALBERT COLLETT'S FAMILIE. Fot. 1895.

Fra venstre til høire: Arthur C., Johan C., Emil C., Albert Collett, Oscar C.
Karen C., Knut C., fru Nanna Collett, Ove C., Axel C., Albert C.

salg flyttet han med sin familie til Christiania, hvor han kjøpte sig en villa paa Uranienborghøiden i Homansbyen.

Colletts havde følgende 10 børn, hvorav 8 sønner og 1 datter lever:
1) *Johan*, f. i Trondhjem 1874, brukseier efter faren, g. 1903 m.
Ellen Eger (f. 1882); 2) *Emil*, f. i Trondhjem 1875, dr. ingeniør, g.

1910 m. *Guðrun von der Lippe* (f. 1890); 3) *Oscar*, f. i Trondhjem 1877, forstkandidat, g. 1907 m. *Maria (Mia) Iversen* (f. 1887); 4) *Arthur*, f. i Trondhjem 1879, læge, g. 1912 m. *Ingeborg Wedel-Jarlsberg* (f. 1889); 5) *Axel*, f. paa Oplø 1880, dipl. ingeniør, g. 1915 m. *Lucie Krefting* (f. 1896); 6) *Johanne Antonette*, f. paa Buskerud 28de april 1883, død der 30te mai 1883; 7) *Ove Guldberg Høegh*, f. i Christiania 1885, dipl. ingeniør, g. 1913 m. *Esther Sømme* (f. 1891); 8) *Dagny Karen Anna*, f. i Christiania 1888, g. 1909 m. høiesteretsadvokat *Sigurd Fougner* (f. 1879); 9) *Knut Ørn Høegh*, f. i Christiania 1889, ingeniør; 10) *Albert Jonas August*, f. i Christiania 1892, handelskontorist. (Se 7de slegtled F).

Albert Collett døde av et hjerteonde i Sandefjord, hvor han var reist ned for at bruke badene, d. 25de juni 1896. Siden guttearene følte han sig sjelden rigtig frisk. Men til gjengjæld havde han en overordentlig energi som overvandt mange vanskeligheter, og sin dygtighet viste han ved at oparbeide en saa stor forretning uten op-
rindelig at eie nogen kapital.

Fru Nanna Collett vedblev med sin barneflokk at bo i villaen i Homansbyen, som nu i 30 aar har været det centrale samlingssted for den store familie, og hvorfra allerede 7 av børnene er utgaat som gifte. Hun sat i uskiftet bo til utgangen av 1908, og forretningene blev drevet for hendes regning under bestyrelse av den ældste søn Johan (for skogens vedkommende under ledelse av den 3dje søn, forstkandidat Oscar Collett). Men fra 1ste jan. 1909 blev alle forretninger og eiendommer under det gamle firmanavn *Albert Collett* overtat av 3 av hendes sønner Johan, Oscar og Axel som hovedinteressenter.

Om sommeren reiser fru Collett gjerne med nogen av sine børn eller børnebørn op til Salén og bor paa Mo, som er hendes sær-eiendom. Hun er varmt interessert for kirkelige anliggender og arbeide i velgjørende øiemed. Navnlig har hun utrættelig virket for at hjælpe arbeiderne paa brukene baade aandelig og legemlig. Eks-empelvis kan nævnes at hun paa Oplø, hvor der er langt til doktor, har faat ansat en paa hendes bekostning utdannet dame, som kan yde foreløbig hjælp i sygdoms- og ulykkestilfælde og ved barnefødsler. Ved dette bruk har hun ogsaa lat en forhenværende barakke indrette til forsamlingshus for arbeiderne. Her findes læseværelse med en liten bog-samling som hun stadig forøker, og her er lokale for ungdoms- og kvindeforeninger, syskole og kjøkkenskole, hvor arbeidere kan lære matstel.

3. Kaja Collett og oberst Ole Krag.

Karen Elise Theodora, kaldet *Kaja*, de to foregaaendes søster fødtes paa Buskerud d. 17de aug. 1844 og blev der den 4de juni 1870 gift med daværende premierløjtnant i artilleriet *Ole Krag*, søn av provst og sogneprest i Eidsvold Hans Peter Schnitler Krag og hustru Hermana Thomine Rogneby.

FRU KAJA KRAG, F. COLLETT.
Maleri av datteren Lul Krag o. 1897.

Ole Krag er født i Vaage i Gudbrandsdalen, hvor faren dengang var sogneprest, d. 7de april 1837, gjennomgik krigsskolen i Christiania, og blev 8de decbr. 1857 sekondløjtnant i 1ste akershusiske infanteribrigade, hvorefter han i 3 aar havde ansættelse ved statens veivæsen. Den 31te august 1861 avancerte han til premierløjtnant i brigaden, tok i 1863 høiskoleeksamen og utnævntes 17de mars 1864 til sekondløjtnant i artilleribrigaden. Derpaa overtok han som entreprenør nogen jernbanearbeider ved Drammen—Randsfjordbanen m. m., tjenst-

gjorde 1868—69 som kontrolofficer ved hovedarsenalets geværförändringsverksted i Christiania, utnævntes 9de mai 1869 til premierløjtnant i artilleribrigaden, blev 18de juni 1870 kontrolofficer ved statens vaabenfabrik paa Kongsberg, avancerte 18de mai 1876 til artillerikaptein og blev 3die novbr. 1880 direktør ved den nævnte vaabenfabrik. Den 9de juni 1894 utnævntes han til oberstløjtnant og 5te novbr. 1895 til oberst og felttøimester i artilleriet med bolig i Christiania. Efterat ha naaet den for stabsofficerer bestemte aldersgrænse fik han d. 1ste oktbr. 1902 avsked i naade fra sit embede.

Oberst Krag er vidt bekjendt for sine tekniske opfindelser paa forskjellige felter og har indlagt sig betydelige fortjenester av vaa-

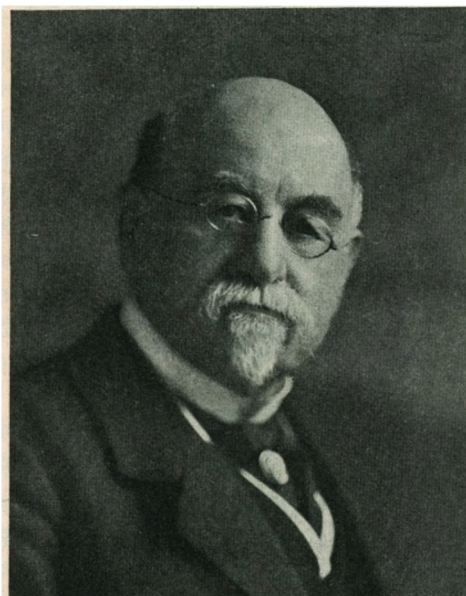
benteknikkens utvikling. Allerede i 1868 fremkom han med modellen til et magasinegevær, der blev forløperen for en række geværarbeider, som efter megen kamp og møie ledet til, at hans geværtype blev antat i Norge og et par andre lande. I 1872 fremlagde han sammen med den svenske ingeniør Axel Peterson en model til et simplificert magasinegevær, som blev antat i den norske og den danske marine. Tre aar derefter fremsatte han nye forslag til magasinegeværer av en forbedret type, og efterat det ene var forbedret under medvirken av korpsbøsse-maker ved vaabenfabrikken Erik Jørgensen blev dette saakaldte Krag-Jørgensens gevær i 1889 antat i Danmark, i 1892 i de nord-amerikanske Fristater og i 1894 i Norge.

Ogsaa paa andre felter av vaabenteknikken har Krag gjort sig fortjent, bl. a. ved konstruktion av en remingtonkarabin og (i 1909) en ny automatisk pistol. Det kan ogsaa nævnes, at han under sine tidligere ingeniørarbeider var den første som her i

landet anvendte nitroglycerin til fjeldsprængning, og at han senere bevirket anvendelsen av komprimerte sortkrudtstladninger og røksvakt krudt i de militære skytevaaben.

Oberst Krag er av dem som med varmt hjerte arbeider for at fremme Norges forsvar. Endnu i en alder av 78 aar har han (sommeren 1915) glødende av iver for denne sak reist rundt til flere norske bygder og holdt foredrag om landets forsvarsevne og nødvendigheten av at styrke dette forsvar.

Den 21de jan. 1890 blev han ridder av St. Olavsordenen „for fortjeneste av geværteknikken“, og han er desuten kommandør av Dannebrog 2. kl., ridder av den tyrkiske Medjidjeordens 2. kl., og Osmanje-

OBERST OLE KRAG.
Fot. 1911.

OBERST KRAAGS FAMILIE. Fot. o. 1895.

Fru Hedvig K., o.r.sagfører Herman K., Lul K.,
Molle K., fru Kaja Krag, oberst O. Krag.

ordenens 3. kl. samt ridder av den svenske Sværdordens 1. kl. og officer av Æreslegionen og den Fr. Instr. public. Endelig har han det norske Landsskytterstyres fortjenstmedalje i guld og en tyrkisk medalje for kunst og industri. Denne sidste fik han av den tyrkiske sultan som særlig paa-skjønnelse for et militærteknisk arbejde, som han i 1893 utførte i Constantinopel.

Krag har 3 børn: 1) *Herman* Anton John, f. 16de aug. 1871, overretssagfører, g. m. *Hedvig*, f. *Engzelius* (f. 1873, † 1895), derefter med *Signe*, født *Risom*; 2) *Antonette* Johanne Collett (kaldet „*Molle*“), f. 29de april 1876, g. m. høie-

steretsadvokat *Knut Sømme Dybwad* (f. 1870); 3) *Karen* Bolette Marie (kaldet „*Lul*“), f. 7de febr. 1878, malerinde.

H. Kandidat Peter Nicolai Arbo Colletts søn,

Postmester William Collett.

William, kandidat Nic. Colletts og hustru Nicoline Nagels eneste barn, fødtes i Christiania d. 29de mars 1840. Han blev student i 1857, tok andeneksamen i 1858 og juridisk embedseksamen med haud illaudabilis i decbr. 1863.

Den 1ste april 1865 fik han ansættelse i marine- og postdepartementet, men overgik i august 1873 midlertidig til den norske stats-

raadsavdeling i Stockholm som konst. 2den fuldmægtig og blev 1ste febr. 1877 konstitueret som 1ste fuldmægtig ved denne afdeling. I 1879 gik han tilbage til marine- og postdepartementet, hvor han d. 1ste sept. s. a. utnævntes til kgl. fuldmægtig i postafdelingen, og med denne gik han i 1885 over til indredepartementet.

I 1887 blev han ansat som privatsekretær hos den norske regjeringens formand statsminister Sverdrup og utnævntes i 1888 til ridder av Vasa og den portugisiske Christusorden, men avgik som sekretær efter Sverdrups fratrædelse fra regjeringen i 1889. Samme aar konstitueres han som postmester paa Kongsvinger, fik i 1890 konstitution som postmester i Tønsberg og blev ved kgl. res. av 26de sept. 1891 konstitueret foged i Søndre Østerdalens fogderi. I 1896 overgik han i samme stilling til Larviks fogderi og d. 6te februar 1899 utnævntes han til postmester i Larvik.

Den 26de januar 1879 blev han i Stockholm gift med *Beda Wilhelmina Sandelin*, f. *Kihlbom*; som var født i Mariestad d. 27de mai 1837, datter av kjøbmand i denne by Nils Elias Kihlbom og Beata Holmin. Hun var enke siden 1871 efter provinsiallæge i Lidköping, medic. doctor og chirurg. magister Carl Henrik Sandelin, og havde i dette egteskab datteren Ellen Beata Elisabeth Sandelin, f. 1862, død som praktiserende læge i Stockholm 1907.¹

Ved postmester Colletts 70-aarige fødselsdag 29de mars 1910 blev han av Jarlsberg og Larviks Amtstidende komplimentert saaledes: „Rank og spænstig som en mand i 40-aarene, ung i sind som faa trods de mange aar, ivrig og interessert for sin gjerning, gentleman i alt“. I et senere nummer av bladet berettes om al den store

¹ Frøken *Sandelin* studerte en tid medicin ved universitetet i Christiania. Hun var en anseet læge i sit hjemland.

POSTMESTER WILLIAM COLLETT
(1840--1915).

FRU BEDA COLLETT, F. KILBOM.

opmerksomhet, som postmesteren paa sin fødselsdag var gjenstand for. Han døde i Larvik d. 24de mai 1915 efter en langvarig sygdom og blev nedsat i krematoriet i Christiania d. 29de s. m.

Fru Beda Collett har i Larvik været meget virksom for sanitetsvæsenet og er formand i stedets sanitetsforening, som bl. a. har arbeidet for opførelsen av et tuberkulosehjem ved Larvik. For sin fortjenstfulde virksomhet til tuberkulosesakens fremme fik hun d. 20de okt. 1915 av amtmanden i Jarlsberg og Larviks amt overrakt Kongens fortjenstmedalje i guld.

I. Toldbetjent Otto Colletts børn.¹

1. Skibsreder i Hamburg Eugène Collett.

Toldbetjent Otto Colletts og hustru Vedastine de Brettevilles ældste søn *Eugène* Beauharnais Ferdinand, er født i Christiania d. 15de juli 1849. Han blev opdraget i den katolske religion ved et kollegium i Bayern og kom derefter paa Nissens skole i Christiania, hvorfra han i 1868 blev dimittert til universitetet. Her tok han eksamen artium med karakteren *laudabilis* og i decbr. 1869 andenekamen. Den 9de juli s. a. blev han sekondløytnant uten fast løn ved 2. akershusiske infanteribrigade og kom ved protektion av enkedronning Josephine,

¹ Se side 356, hvor 2 døtre der døde som smaa ogsaa nævnes.

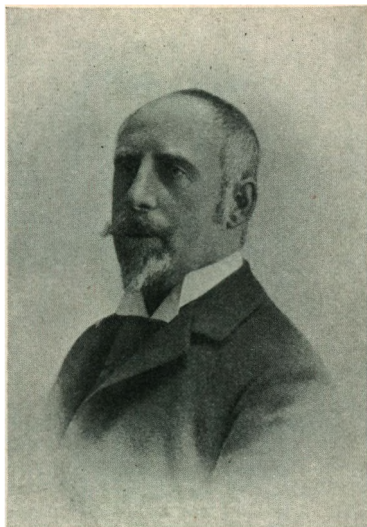
som havde staaet fadder til ham, ind paa det svenske kadetakademi paa Carlberg for at utdanne sig videre som militær. I 1872 forlot han imidlertid dette akademi og reiste til Amerika, senere til Hamburg, hvor han i 1877 oprettet kontor som mægler, navnlig assurancemægler og skibsreder.

I 1892 flyttet han tilbake til Christiania og drev i nogen aar skibsrederi i denne by. En stor del av året bodde han paa gaarden Leangen i Asker, som han kjøpte i april 1893. Her døde d. 7de mars 1898 hans første hustru *Frida Wahlberg*, med hvem han var blit gift i Philadelphia d. 15de okt. 1876. Hun var født i Stockholm d. 20de mai 1853 og datter av Christian Wahlberg og Johanne Wilhelmina Wahlqvist.

Efter hustruens død besluttet han at reise tilbake til Hamburg, hvor han høsten 1898 paany nedsatte sig som skibsreder (firma E. F. Collett). Han eier og bebor Villa Lindeneck i Gross-Flottbeck ved Hamburg. Den 7de febr. 1902 blev han i Hamburg gift 2den gang

med *Thea Lindblom*, som er født i Halmstad 10de mars 1877, datter av gaardeier Anders Theodor Lindblom og Johanna f. Bengtsson.

I ingen av sine egteskaper har han hat børn, men i 1883 tok han til sig i barns

SKIBSREDER I HAMBURG EUGÈNE COLLETT.

FRU FRIDA COLLETT, F. WAHLBERG
(1853—1898).

FRU THEA COLLETT,
F. LINDBLOM.

DIPLOMINGENIØR, DRIFTSBESTYRER I PITTSBURG
CHARLES COLLETT MED SIN SØN CHARLES.

sted sin søstersøn, *Charles Otto Lund*, som siden har kaldt sig *Collett*. Denne pleiesøn er født i Asker d. 30te oktbr. 1878, gik paa skole i Christiania og kom siden paa den tekniske høiskole i Hannover, hvorfra han i 1905 blev uteksaminert som diplomingeniør. Derefter fik han ansættelse ved „The Westinghouse Electric and Manufacturing Company“ i Pittsburg (Pennsylvania U. S. A.), men indtraadte i 1914 som manager (bestyrer) i „the Engineering Operating Departement“ i ingeniørfirmaet H. P. Taylor & Co. ltd, i samme by.

Den 27de novbr. 1911 blev han i Hamburg gift med *Ida Loeck*, datter av grosserer Otto Loeck (eier av trælastfirmaet Friedrich Loeck i Kiel) og hustru Eleanor May. De er bosat i Sewickley ved Pittsburg og har 2 børn: 1) *Charles Harry Collett*, f. 8de okt. 1912; 2) en søn f. i mars 1915.

*

2. Marie Collett og skuespiller Anders Jacob Lund.

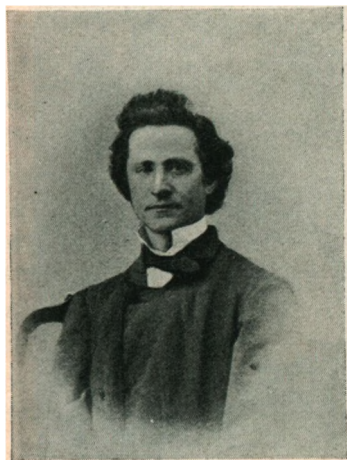
Marie, den foregaaendes søster, fødtes paa farens eiendom Solberg i Borre 24de juli 1855 og blev d. 26de oktober 1872 i Christiania gift med den danske skuespiller Anders *Jacob Lund*, som skal være født i Aalborg omkring 1818. Ved sit giftermaal var han altsaa omtrent 54 aar gammel, mens bruden var 17. Men Lund var en meget vakker mand, som langt op i aarene bevarte et ungdommelig utseende.

Som skuespiller debuterte han ved et dansk provinsteater i august 1840, og nogen aar senere blev han med flere danske skuespillere knyttet til „Christiania Theater“, hvor han særlig gjorde sig bemærket ved sin tiltalende utførelse av elskerroller i vaudeviller. Foruten sit tækkelige ydre havde han nemlig ogsaa en pen sangstemme.

I 1865 avgik han fra hovedteatret i Christiania og fik ansættelse ved det nye Folketheater i samme by. Senere optraadte han paa forskjellige scener i norske og danske byer, deriblandt paa Casino i Kjøbenhavn, hvor han spillede i 6 sæsoner. I 1880-aarene var han direktør for et skuespillerselskap, som gav forestillinger fornemmelig i de danske provinser. Den 11te juni 1896 døde han i Kjøbenhavn.

FRU MARIE LUND, F. COLLETT.

SKUESPILLER JACOB LUND
(1818—1896).

28 — Familien Collett.

Ved meddelelsen herom skrev Christiania-avisen „Morgenbladet“, at „Jacob Lunds mange Venner her i Hovedstaden som i andre Byer vil mindes den elskværdige danske Kunstner, der syntes aldrig at kunne blive gammel. Opimot 70-Aarene spillede han Elskerroller med en Fyrighed og en Effekt, som mangan en ung Elsker kunde misunde ham.“

I sit egteskap med Marie Collett havde Lund 4 børn, nemlig: 1) *Lucy*, f. 1873, g. m. professor i matematik ved Christianias universitet Axel *Thue* (f. 1863); 2) *Otto* le Normand, f. 1874, styrmand, formodes død i 1890-aarene; 3) *Albert* Jakob, f. 1876, † s. a.; 4)

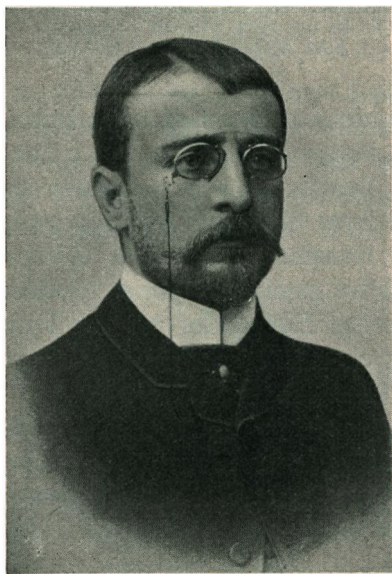
Charles, f. 1878, diplomingeniør, adoptert av sin morbror Eugène Collett, se side 432.

Et par aar efter det sidste barns fødsel blev egtefællerne skilt og d. 28de juni 1880 blev fru Lund i „Stora Tunaförsamling“ i Dalarne gift med daværende skuespiller, senere materialforvalter ved direktør Ranfts teater i Stockholm *Axel Leonard Sernqvist*. Han var født i Stockholm d. 8de april 1854, søn av kakkellovnsfabrikant Adolf Sernqvist og Augusta f. Brinck. Ogsaa i dette egteskab fødtes 4 børn: 1) Marie Axelina, 1881, g. m. teaterdirektør Emil *Linden*; 2) Axel, f. 1882, maler; 3) Axeline Maria Ingeborg, f. 1883, g. m. massør Albin *Svensson*; 4) Svea, f. 1890. Sernqvist døde d. 10de mars 1914 i Stockholm, hvor hans enke fremdeles er bosat og driver en delikatessehandel.

*

3. Skibsreder Charles Collett.

Toldbetjent Otto Colletts og hustru Vedastine de Brettevilles yngste søn, *Charles Otto de Bretteville*, fødtes paa farens eiendom Solberg i

SKIBSREDER CHARLES COLLETT
(1859—1891).

FRU VALBORG COLLETT,
F. MORDT.

Borre d. 30te mai 1859. Han uddannedes som handelsmand og kom i ung alder paa brorens Eugène Colletts mæglerkontor i Hamburg, men flyttet i slutningen av 1880-aarene til Christiania, hvor han sammen med agent O. Mølbach oprettet skibshandlerfirmaet „Collett & Mølbach“. Efter længere tids sykelighed døde han i Christiania d. 12te novbr. 1891, kun 32 aar gammel.

Den 8de mars 1883 var han i Christiania blit gift med *Valborg Sophie Mordt*, som var født i denne by d. 14de april 1857 og datter av kjøbmand dersteds Ole Peter Mordt og Caroline Fredrikke Petersen. Colletts havde et barn, sønnen *Charles*, † 1908 som kontorchef i Hongkong. Fru Valborg Collett vedblev som enke at bo i Christiania, hvor hun gav musikundervisning, indtil hun for nogen faa aar siden reiste over til sin mor og sine søstre, som var bosat i Florida, Nordamerika.

J. Løitnant Tharald Colletts datter.¹

Margrethe Collett og Søren Munkholm.

Løitnant Colletts datter Einarda *Margrethe* Pernille Anker er født i Sandsvær d. 2den oktbr. 1859. Tre aar gammel kom hun ved den tidligere nævnte frøken Nicoline Colletts omsorg i huset til presten Marcus Wøldike i Skivum, Jylland, hvor hun blev opdraget. Den 31te mars 1880 blev hun i Øster Hornum, Viborg stift, gift med *Søren* Christensen *Munkholm*, som havde en liten forpagtning i Skivum. Derfra flyttet egtefællerne til Nørre Sundby ved Aalborg, hvor Munkholm drev et bakeri og siden var maskinist. De havde 3 børn: 1) Einar Marcus, f. 1881; 2) Thommely Nicoline, f. 1888 og 3) Einar f. 1894. Kort efter det sidste barns fødsel reiste manden tilsjøs og lot ikke mere høre fra sig. Hans hustru ernærte nu sig og sine børn ved en maskinrulle og fik nogen understøttelse av frk. Nicoline Collett.

● ¹ Se foran side 360.

K. Kjøbmand og bankadministrator Christian Colletts børn.¹

1. Anna Collett, kompanikirurg Daniel Schiøtz og konsul Christian Børs.

Anna Cathrine Elisabeth, ældste datter av kjøbmand Christian Collett og hans første hustru Louise Arveschoug, var født i Drammen d. 12te

KOMPAKIRURGO DANIEL SCHIØTZ
(1828—1864).

juni 1832. 23 aar gammel blev hun den 26de juli 1855 i sin fødeby gift med doktor Søren *Daniel Schiøtz*, som var født i Stavanger julaften 1828, søn av foged i Jæderen og Dalerne Søren Daniel Schiøtz og Charlotte Petrea f. Rosenkilde. Dimittert fra Stavanger lærde skole tok han eksamen artium i 1846, derefter andenekamen og 27de okt. 1852 medicinsk embedseksamen med laudabilis. I det følgende aar tjenstgjorde han som koleralæge i Drammen og fik i 1854 ansættelse som læge ved Bærums jernverk, men flyttet aaret efter til Kongsvinger, hvor han nedsatte sig som praktiserende læge. Den 21de aug. 1862 blev han kompanikirurg i trondhjemske brigade, forflyttedes 6te juni 1863 i samme egenskab til hovedsta-

tionen (med bolig paa Kongsvinger) og gjorde fra juli s. a. tjeneste ved den norske garde i Stockholm.

Schiøtz var en lys, ungdomsfrisk og elskværdig personlighet, som vandt sig venner hvor han kom. Saaledes ogsaa i Stockholm. Her skrev „Aftonbladet“ ved hans tidlige død i mars 1864, at den talrige vennekreds, han i kort tid havde erhvervet sig i den svenske hovedstad, „hos ham skattet det ædleste og bedste hjerte, en sand ungdommelig entusiasme og en urokkelig trofasthet. Med disse egen-

¹ Se side 361.

skaber (tilføjet bladet) forenet han et udmerket godt hode, megen dygtighed som læge og en meget behagelig og indtagende personlighed . . .“ Han var navnlig efter deltagelsen i studentermøtet i Kjøbenhavn i juni 1862 sterkt grepet av ideen om den skandinaviske enhet, og da den dansk-tyske krig i begyndelsen av februar 1864 brød ut, reiste han straks med permission ned til Danmark for at indfri sine skandinaviske løfter. Her fik han ansættelse som læge ved hovedlasarettet paa Als og han kastet sig med iver over sit arbeide. Men under omsorgen for de mange saarede glemte han at passe paa sig selv. Efter en maanedes forløp fik han reumatisk feber, og sygdommen slog sig paa hjernen. Ved efterretningen herom reiste hans hustru straks avsted til Als, men da hun kom frem var han allerede død, d. 7de mars 1864.

I „Norsk illustreret Nyhedsblad“ for 27de mars staar hans portræt og et digt av Bjørnstjerne Bjørnson, hvis første (mot vore statsmagter polemiske) vers lyder saa: .

„Han paa ingen Stormagt ventet,
uden den som er hos Gud!
Dengang han sig Døden hentet',
skikked han ei forud Bud
ned til England og til Franken,
om han og fik Lov at dø
mellem Brødrene paa Banken
ved den dybe, danske Sø!
Første Daad af Ungdom ildet,
første stærke, klare Tro,
første Mand, som svor ved Gildet, —
første over Dødens Bro!“

Paa hans gravsten paa Augustenborg kirkegaard skrev Chr. Richardt:

„Hvad i Glædens Stund han loved',
Det i Farens Stund han voved',
Fløi fra Fjeld, fra Hjem, fra Viv,
Ofred' Brødrene sit Liv.“

Hans enke, som var meget musikalsk, utdannet sig i sang og piano-spil i Stockholm og Paris og reiste høsten 1872 over til New-York for at faa elever. I denne by blev hun kort efter forlovet og d. 9de januar 1873 gift med den derværende norske og svenske konsul *Christian Børs*, som tidligere havde været gift med miss *Bayard* fra Phila-

delphia, datter av en amerikansk minister i Brüssel. Hun var død efter et kortvarig ekteskap, efterladende ham en søn, Christian *Bayard Børs*, som nu er bosat i Bangor, Maine.

Børs var født i Bergen d. 21de mars 1823, søn av guldsmed *Christian Børs* og *Hanna Fredrikke f. Synnestvedt*. Han blev op-

FRU ANNA BØRS, F. COLLETT
(1832—1915).

draget til handelsmand og begyndte først en agenturforretning i Bergen. Men da den ikke lønnet sig, reiste han utenlands — først til Stettin, siden til Amerika. Han var 25 aar, da han kom derover, uten penger og uten forbindelser, saa han maatte være „sin egen lykkes smed.“ I begyndelsen havde han megen motgang og fristet livet paa forskjellig vis, drev gatesalg av bøker, senere salg av hø m. m. I nogen tid var han ogsaa ansat ved et mæglerkontor i New York. Først da han havde grundet egen forretning i Boston, begyndte det at lysne, og denne forretning, som hovedsagelig omfattet Havanavarer og svensk jern, drev han nu med held i flere aar.

Et tilfælde bragte ham i forbindelse med chefen for New-Yorkerfilialen av et av Antwerpens største korn- og petroleumsfirmaer Notte-

bohm frères, som bevirket at han omtrent 1867 flyttet til New-York og grundet firmaet *Christian Børs & Co.*, hvis forretninger væsentlig dreves i forbindelse med Nottebohms, og efterhaanden hævet hans firma sig til et av New-Yorks betydeligste eksporthuse i korn, smult og petroleum. Det lykkedes ham saaledes ved sin dygtighet, sin ubøielige energi og sin vindende personlighet at arbeide sig frem og at vinde venner, indtil han naadde en for nordmænd i Amerika omtrent enestaaende økonomisk og social stilling.

Allerede under opholdet i Boston var han blit norsk og svensk (samt hollandsk) vicekonsul i denne by. Efter overflytningen til New-

York fik han samme stilling der, og i 1871 utnævntes han til de forenede rikers konsul paa stedet. Dette var allerede dengang vort største konsulat i Amerika. Der kunde paa en gang ligge 150 norske og svenske skibe paa New-Yorks havn med en besætning av omkr. 2000 mand, og der var for konsulen mange vanskeligheter og forviklinger at klare. Men dette var netop noget for Børs, som ved sin overlegne personlighet og sin gode position i samfundet forstod at virke til fordel baade for vore sjøfolk og vor skibsfart. Likeledes tok han sig varmt av de mange emigranter som tydde til hans bistand. Han skydde overhovedet ingen møie og ingen utgift, naar han kunde hjelpe landsmænd. For helt at kunne ofre sig for sin omfattende virksomhet som konsul ophørte han i 1878 med sin private handelsforretning. Han var da en overmaade rik mand, som førte et stort hus. Ved utgangen av 1889 tok han ogsaa avsked som konsul og blev i den anledning d. 21de jan. 1890 utnævnt til kommandør av 1ste kl. av St. Olavsordenen „for fortjenstfuld embedsvirksomhed.“ Allerede i 1876 var han blit ridder av denne orden, likesom han i 1881 blev ridder av Nordstjerneordenen og i 1887 kommandør av 1ste kl. av Vasaordenen.

Efter avskeden brøt Børs's op fra New-York og bosatte sig i Paris, men næsten hvert aar var de paa lange sommerbesøk i Norge, navnlig efter at de i slutningen av 1890-aarene havde kjøpt den vakre villa „Granbakken“ ovenfor Leangbugten i Asker.

Sin betydelige formue anvendte Børs paa den smukkeste maate ved en storstileet gavmildhet til fremme av kunst og videnskap eller i velgjørende og almennyttige øiemed. Opstod der nogensteds nød i hans hjemland, kunde man være viss paa, at han var en av de første og mest rundhaandede givere. Han ventet ikke, som saa mange andre, med de store gaver til sin død, men gav til utbetaling straks. Ved sit mæcenatskap og sin godgjørenhet har han sat sig et minde som længe vil overleve ham.

Der er ingen som har rede paa de summer, som denne noble, varmhjertede mand har git bort i aarenes løp, ikke engang paa de større gaver. Som eksempel paa hans rundhaandethet kan nævnes, at han paa sin 80de fødselsdag d. 21de mars 1903 gav 35 000 kroner til forskjellige norske institutioner, nemlig 10 000 kr. til Bergens bibliotek, 10 500 til en redningsskøite for Bergens kreds, 1 000 kr. til skoleskibet Bjørgvin, 1 000 kr. til Bergens træplantningsselskab og

12500 kr. til nogen hospitaler, gamlehjem og understøttelsesforeninger navnlig i Bergen, Christiania og Drammen. Det var især hans fødeby som nød godt av hans gavmildhet, og særlig vil Børs's navn som

FRU ANNA BØRS (1832—1915).

mæcenat være knyttet til Bergens offentlige bibliotek og Bergens museum. Bibliotekets grunnleggelse sikret han i 1871 ved at bidrage 4000 kr. til indkjøp av bibliotekar Botten-Hansens bogsamling, og senere støttet han det ved et par leiligheter med 10000 kroner hver gang. Til tak er hans marmorbyste, modellert av Ambrosia Tønnesen, oppstillet paa en hædersplads i bibliotekets bygning. Bergens museum fik av ham et legat paa 50000 kr., som utbetaltes i 1898 og hvis renter skal anvendes „til fremme av naturvidenskabelige formaal.“ Desuten har han gjentagne ganger sendt museet store og værdifulde sam-

linger. I vestibulen henger hans portræt, malt av den svenske kunstner Hagborg. Ogsaa Vestlandske kunstindustrimuseum og Bergens by's billedgalleri har fra ham mottat betydelige bidrag, og til fødebyens forskjønnelse virket han ved i Nygaardsparken at opstille

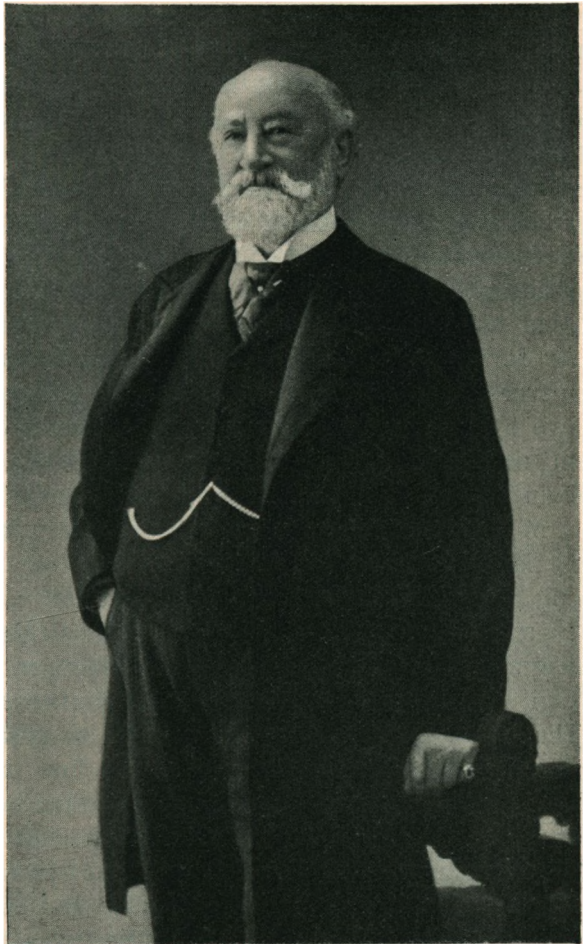
en vakker fontæne og yde tilskud til „Fjeldveien“s forlængelse paa Fløifjeldet.

Da konsul Børs i 1903 fyldte 80 aar — dagen feiret han i sit kunstsmykkede hjem i Avenue Montaigne i Paris med en fest hvortil Jonas Lie havde skrevet en hjertelig hyldest paa 9 vers — mottok han ogsaa fra alle kanter og særlig fra Bergen en mængde beviser paa de varme følelser hvormed hans person og samfundsgavnlig virke omfattedes av hans landsmænd.¹

Børs døde i Paris d. 16de mai 1905. Han havde ønsket at faa hvile i norsk jord, og d. 7de juni s. a. (dagen, da unionen opløstes) blev han under en overordentlig stor deltagelse begravet paa Asker kirkegaard. -

Hans enke flyttet nu til Christiania, hvor hun siden var bosat, dog med stadig sommerophold paa Granbakken i Asker. Mens Børs levet

¹ Fra bestyrelserne fra Bergens museum, dets offentlige bibliotek, Vestlandske kunstindustrimuseum og Bergens bys billedgalleri fik han i en stilfuld mappe 4 forskjellige kunstnerisk utstyrte adresser med tak for hvad han havde ydet til disse institutioners fremme.

KONSUL CHRISTIAN BØRS (1823—1905).

havde hun delt hans interesser og altid været med paa hans vel-dædighetsgjerning. Allerede i New-York fik hun anledning til at vise sit rike hjertelag ved offervillighet i den gode saks tjeneste. Det skyldes nemlig hendes initiativ og personlige arbeide, at der i Brooklyn i 1882 oprettedes et sykehjem, som har utviklet sig til et stort skandinavisk hospital — The Norwegian Lutheran Deaconesses Home & Hospital. I 1889 lagde fru Børs grundstenen til dets nye bygning, og hun og hendes mand var siden bestandig sterkt interessert for dette hospital.

Efter sin bosættelse herhjemme fortsatte hun med velgjørenhedsarbeidet i Børs's spor og i samme storslagne maalestok. Utallige er de personer, de milde stiftelser, de kirkelige indretninger, de videnskabelige og kunstneriske formaal, hun har støttet med rike gaver. Men disse kan ikke opregnes her, ikke engang de større. Det var de færreste som kom til offentlighetens kundskap. Blandt dem kan nævnes, at hun i 1907 sendte Bergens bibliotek 10 000 kroner til dets nye bygning, og at hun et par aar senere bidrog med samme beløp til universitetets nye aula og skjænket Christiania læseforening for kvinder Ambrosia Tønnesens marmorstatuette av Camilla Collett.

Med særlig interesse omfattet hun det kristelige menighetsliv i Christiania, og det tør vel siges, at der i de senere aar i denne by (og ute i Asker) ikke er optat noget større arbeide for rensningen av smaakirker eller for barnekrybber, gamlehjem, indremissionen, søndagsskoler o. lign. almenyttige indretninger, uten at hun har deltat deri som en av de bedste støtter og mest rundhaandede bidragsydere. Hun var specielt et virksomt medlem av smaakirkeforeningens raad. At gi gaver var hendes glæde, men hun vilde ikke vite av nogen ros. „Min overflod — sagde hun — er kun betroet gods, som jeg bestyrer“. Hun syntes denne virksomhet holdt hende oppe, og det tør være, at den har bidrat adskillig til at bevare den aandslivlighet og legemsskjønhet som fulgte hende like op i 80-aarene.

Fru Børs døde av hjertelammelse (og vattersot) paa Granbakken d. 31te august 1915, noget over 83 aar gammel og blev d. 6te sepbr., under overordentlig stor deltagelse begravet paa Asker kirkegaard. Kongen og Dronningen sendte en pragtfuld krans til hendes kiste, og denne var ogsaa smykket av taknemlighets-kranser fra Bergens museum, Bergens offentlige bibliotek, Vestlandske kunstindustrimuseum, Bergens kreds av redningsselskapet, Bergens gamlehjem og læseforening for

kvinder, det norsk-lutherske diakonissehjem og hospital i Brooklyn og en lang række kirkelige og andre institutioner i Christiania og Asker.

Ved testament oprettet hun legater i offentlig øiemed til et beløb av 450000 kroner. Granbakken med indbo og en legatkapital paa 20000 kroner knyttet til eiendommen skjænket hun diakonisseanstalten i Christiania, fortrinsvis til et hjem for diakonisser som trænger hvile. Diakonissehjemmet i Brooklyn fik 50000 kroner, indremissionen i Norge 10000 kroner, den norske hedningemission 10000 kroner og menighetsarbeidet i Christianias smaakirker 10000 kroner til like deling. Endvidere fik Bergens bibliotek, Bergens billedgalleri og Vestlandske kunstindustrimuseum hver 50000 kroner, og endelig skjænket hun 200000 kroner til oprettelse i Christiania av et hjem for gamle tjenestepiker under navn av *Fru Collett Børs' Gamlehjem*.

*

2. Mina Collett og distriktslæge Andreas Aabel.

Kjøbmand Christian Colletts næstældste datter i hans første egteskap, Wilhelmine Louise, kaldet *Mina*, fødtes i Drammen d. 11te mai 1834. Hun blev i Lands prestegjeld 28de decbr. 1857 gift med doktor Morten *Andreas Leigh Aabel* som var født i Sogndals prestegjeld d. 10de februar 1830 søn av provst og sogneprest til Land *Peder Pavels Aabel* og *Margrethe Engelke Magdalene f. Leigh*.

Aabel blev student i 1848, tok aaret efter andeneksamen og 9de juni 1856 medicinsk embedseksamen med karakteren haud illaudabilis. I 1853 forrettet han som kolerarlæge i Drammen, konstituerles i 1857 som distriktslæge i Finmarken (Hammerfest) og praktiserte i 1858 et halvt aars tid som læge i Solør, men senere i Næs paa Romerike. Den 16de januar 1864 utnævntes han til distrikts-

FRU MINA AABEL, F. COLLETT
(1834—1901).

læge i Indre Søndjord, hvor han tok bopæl i Førde, men overgik i 1876 i samme egenskap til Søndre Valdres (med bopæl i Nordre Aurdal) og blev tilslut 10de august 1885 utnævnt til distriktslæge i Totens lægedistrikt, hvor han nedsatte sig paa Gjøvik. I 1899, 24de juli, fik han paa ansøgning avsked fra dette embede og 2 aar derefter døde han paa Gjøvik 9de mai 1901. Hans hustru overlevet ham kun

nogen faa maaneder, idet hun døde paa Gjøvik d. 14de septbr. 1901.

DISTRIKTSLÆGE ANDR. AABEL (1830—1901).

Aabel har skrevet flere digte, hvorav han i 1862 utgav endel under titelen „Rimstubber“, — især fra studenteraarene (se forøvrig Halvorsens Forf. leks.). Landskjendt er hans friske sang „Se Norges Blomsterdal“, som han skrev som ung student til en sangertest i Asker 1851. Ved hans død blev det sagt at „det freidige Humør og lyse Sind, som gaar gjennom denne Sang, en av de bedste av vore Sommerviser, beholdt Aabel gjennom Livet; det vandt ham Venner, hvor han færdedes. I de fattige Stuer bragte han Lys og Liv, bare han satte Foden over Tærskelen, og i selskabelige Sam-

menkomster var han altid velkommen, for han førte Hygge og god Stemning med sig. „Se Norges Blomsterdal“ kaldte Aabel sin egen Sang, og de som har været sammen med ham, forstaar, hvorledes denne Sang var hans egen.“ (Morgenbl. for 10. mai 1901).

Aabels havde 10 børn, nemlig: 1) *Guttorm*, f. 1858, fuldmægtig ved statens jernbaneanlæg, g. m. Mathilde Antoinette Justesen; 2) *Christian Collett*, f. 1860, handelsbetjent i Minneapolis, g. m. Clara Berntzen; 3) *Ragnhild*, f. 1862, g. m. postfuldmægtig Kristian Fredrik Nergaard Heyerdahl; 4) *Louise Margrethe*, f. 1864, † 1874; 5) *Astrid*, f. 1865, lærerinde paa Nissens skole, Christiania; 6) *Stein*

Peder Pavels, f. 1867, † 1874; 7) *Hauk* Erlendson, f. 1869, cand. philos. skuespiller ved Nationalteatret i Chria., g. m. Svanhild Johannessen; 8) *Olav* Andreas Wilhelm, f. 1872, ingeniørassistent ved jernbaneanlæggene, g. m. Ingeborg Lauvang; 9) *Anna*, f. 1875 † 1876; 10) *Margit*, f. 1877, assistent ved telegrafvæsenet, Christiania.

*

3. Christopher Collett,

de 2 foregaaendes helbror, fødtes i Drammen d. 2den decbr. 1835, gennemgik Drammens latin- og real-skole og blev 1853 derfra dimittert til universitetet hvor han tok eksamen artium med laudabilis. Han var et lovende ungt menneske, men hans videre studier blev avbrudt av brystsygdom, som d. 21de september 1864 endte med døden.

STUDENT CHRISTOPHER COLLETT (1835—1864).

*

4. Christiane Collett og doktor Paul Blich.

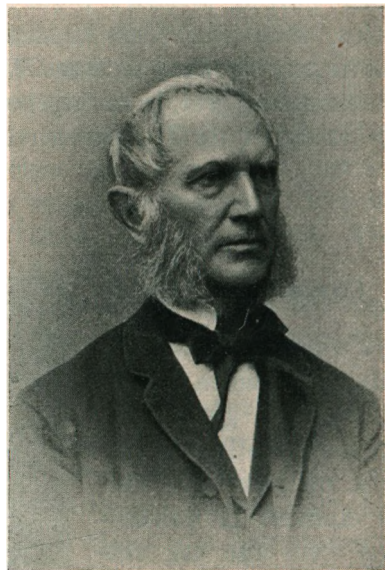
Christiane Louise, kjøbmand Chr. Colletts yngste barn i egteskapet med Louise Arveschoug, fødtes i Drammen d. 12te septbr. 1837 og blev gift der d. 23de oktbr. 1856 med privat praktiserende læge *Paul* Høy Blich, som var født i Christiania 6te mai 1826, søn av oberst og kommandant i Fredriksstad Jens Christian Blich og hans 2den hustru Severine Elisabeth Nicoline Hedahl.

Blich blev student 1844, tok aaret efter andenekamen og blev 6te mars 1851 medicinsk kandidat med haud illaudabilis. Samme aar

FRU CHRISTIANE Blich, f. COLLETT.

DOKTOR PAUL Blich (1826—1906).

forrettet han som batterikirurg ved artilleriet, var i 1852 i 7 maaneder distriktslæge i Ytre Sogn og i 1853—56 amanuensis hos sin halvbror landfysikus Blich i Drammen. I denne tid foretok han en videnskabelig reise til Paris og fungerte sommeren 1855 som militærlæge ved artilleriets øvelser i Fredriksstad. I april 1856 nedsatte han sig som praktiserende læge i Lillesand, men flyttet halvandet aar derefter til Arendal, hvor han praktiserte i 39^{1/2} aar, og hvor han fra 1882 var sykehus-, by- og fattiglæge samt ordfører i flere sundhetskommisjoner. Da han var 70 aar gammel opgav han sin lægepraksis og flyttet til Drammen. Ved avreisen fra Arendal skrev „Vestlandske Tidende“: „I den lange Tid, hvori Blich har færdedes mellem os, har han vundet sig mange Venner, saavel blandt det store Antal Syge, han har behandlet, som blandt Byens og Omegnens Folk forøvrig, hvilket skyldes ikke alene hans Dygtighed og Humanitet som Læge, men ogsaa hans ligefremme og bramfrie Væsen. Skjønt ofte plaget av legemlige Svagheder var hans Aand altid stærk, ligesom han var i Besiddelse av den uvurderlige Gave: et jevnt, godt Humør, som ingen Lidelse formaaede at knække.“

Doktor Blich døde i Drammen paa sin guldbryllupsdag d. 23de oktbr. 1906. Hans enke flyttet til Christiania, hvor hun fremdeles er bosat.

Blichs har havt 4 børn, nemlig: 1) *Jens Christian Collett*, f. i Lillesand 1857 † s. a.; 2) *Fredrik*, f. i Arendal 1859, forhv. kjøbmand, g. m. *Johanne Falkenberg*; 3) *Severin Ludvig*, f. i Arendal 1861 † 1862; 4) *Christopher Collett*, f. i Arendal 1863, forhv. sekretær i Arendals bank, g. m. *Sophie Rubach*, men senere skilt.

*

5. Bankkasserer Louis Collett.

Louis Wilhelm, den ældste av kjøbmand Christian Colletts børn i egteskapet med Elisabeth Helene Holter, er født i Drammen d. 20de mai 1846. Efterat ha gaat paa Drammens latin- og realskole utdannet han sig som tekniker og senere som kjøbmand. I oktober 1876 konstituertes han som assistent ved Drammens avdeling av Norges bank og 17de januar 1877 blev han fast ansat i denne stilling. Den 2den april 1884 avancerte han til fuldmægtig ved bankavdelingen og 23de dec. s. a. blev han bankens kasserer, en post som han fremdeles indehar.

FRU KIRSTEN COLLETT, F. PAY.

BANKKASSERER LOUIS COLLETT.

Han blev gift i Drammen 1ste mars 1874 med *Kirsten Elisabeth Pay*, som er født d. 8de november 1846, datter av kjøbmand Gabriel Cappelen Pay og Ernestine Marie Holter. De har 6 børn alle født i Drammen, nemlig: 1) Herman *Christian*, f. 1876, tekniker; 2) Ernest f. 1877, kontorchef i en trælastforretning, g. m. Caroline *Mathilde Larsen*, f. 1879; 3) *Anna Børs*, f. 1879, husbestyrerinde; 4) *Elisabeth*, f. 1881, kontorassistent; 5) *James*, f. 1886, handelsmand; 6) *Louise Wilhelmine*, f. 1891, kontorassistent. Se forøvrig om disse børn under syvende slegtled H.

*

6. Margrethe Wilhelmine Collett,

FRØKEN MARGRETHE COLLETT
(1849—1914).

den foregaaendes søster, fødtes i Drammen d. 30te januar 1849. Efter farens død flyttet hun til Christiania, hvor hun i nogen aar havde ansættelse ved Christiania Sporveisselskaps kontor. Hun døde ugift i denne by d. 14de februar 1914 og nedsattes i krematoriet. Margrethe Collett var en fin og elskværdig dame, men en stille og tilbaketrukket natur, som var litet kjendt utenfor søskenkredsen. Hun testamenterte 1 000 kroner til Foreningen for at skaffe Bøger til Blinde i Christiania og var en av de allerførste, som begyndte at avskrive bøger i punktskrift her i landet.

*

7. Elise Collett og sorenskriver Skjalm Olaf Bang.

Elisabeth Helene, kaldet *Elise*, kjøbmand Christian Colletts og hustru Elisabeth Helene Holters yngste datter, er født i Drammen 2den januar 1852. Moren døde faa dage efter hendes fødsel. Den 7de septbr. 1874 blev hun i sin fødeby gift med daværende overretssag-

SORENSKRIVER SKJALM BANG
(1845—1910).

FRU ELISE BANG,
F. COLLETT.

fører *Skjalm* Olaf Bang, som var født i Drammen d. 9de juni 1845 og søn av grosserer og stadskaptein senere skibsmægler dersteds Thomas Bang¹ og Magdalene Cathrine Neumann.

Bang blev student i 1863, tok aaret efter andeneknsamen og i juni 1870 juridisk embedseksamen med laudabilis, hvorefter han nedsatte sig som sagfører i sin fødeby. Den 27de mars 1895 utnævntes han til sorenskriver i Øvre Telemarkens vestenfjeldske sorenskriveri og tok bopæl paa gaarden Skibsted i Kviteseid. Fra dette embede fik han 1ste mai 1906 avsked med pension, hvorefter han med sin familie flyttet til Drammen. Han døde under et besøk hos sin nedennævnte svigersøn Fochsen paa Borkenæs i Kvæfjord d. 6te august 1910 og blev begravet i Drammen d. 16de s. m.

Sorenskriver Bangs havde 4 børn, alle født i Drammen: 1) *Thomas Christian* Collett, ingeniør, f. 1875, g. 1899 m. Sophie Elisabeth Christiane („Sif“) Lundh, f. 1875; 2) *Olaf*, f. 1877, overretssagfører i Holmestrand, g. 1907 m. *Augusta Smith-Petersen*; 3) *Elisabeth Helene*, f. 1879, † 1880; 4) *Anna Cathrine*, f. 1881, g. 1907 m. eier av handelsstedet Borkenæs i Kvæfjord Jens Peder *Fochsen*.

¹ Av den store familie som nedstammer fra borgermester i Midelfart Oluf Bang, der levet omkr. aar 1500 (se stamtavle over hans efterkommere av F. E. Hundrup).

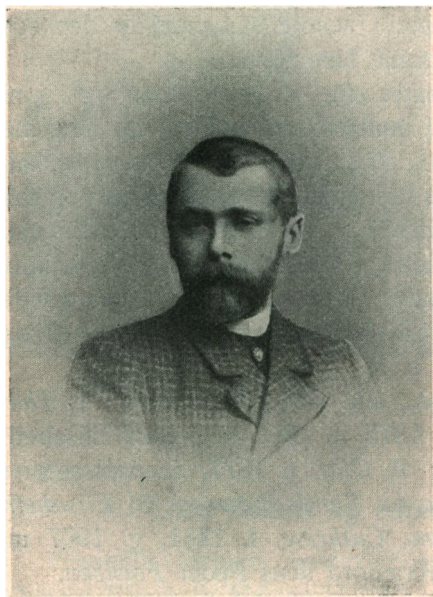
SYVENDE OG OTTENDE SLEGTLED

A. Distriktslæge Thomas Colletts børn.¹

1. Kandidat Jonas Martin Collett,

ældste søn av distriktslæge Thomas Collett og hustru Sine Kobro, fødtes i Lindaas prestegjeld, hvor faren da var læge, d. 14de okt.

1865. Han gjennemgik Bergens latinskole, blev student derfra i 1885, tok andeneksaamen ved universitetet i 1886 og juridisk embedseksamen med karakteren laudabilis i juni 1890. Fra eksamensbordet kom han som edsvoren fuldmægtig til sorenskriveren i Eker, Modum og Sigdal, og i august 1891 autoriseres han i samme egenskap hos byfogden i Fredrikshald. Men allerede efter et halvt aars forløp maatte han fratræde denne post paa grund av sygdom (hjertefeil efter giftfeber, senere blodopkastning). Han reiste hjem til forældrene paa Lilleby ved Haug-sund, og her døde han d. 18de decbr. 1892, kun 27 aar gammel.

KANDIDAT JONAS COLLETT
(1865—1892).

¹ Se foran side 377.

2. Læge Isak Collett.

Isak Kobro, den foregaaendes bror, fødtes i Lindaas d. 19de januar 1867. Han gennemgik likesom broren Bergens latinskole, blev student fra Drammens skole i 1886, tok andeneksamen ved universitetet i 1887 og medicinsk embedseksamen med karakteren *haud illaudabilis* i juni 1894.

Som medicinsk student gennemgik han forat avtjene vernepligten et kursus ved armeens sanitet, hvor han i april 1892 blev vernepligtig sekondlønntant og underlæge og i jan. 1895 avancerte til premierlønntant og avdelingslæge. Fra april 1904 til utgangen av 1907 stod han som vernepliktig kaptein i sanitets landstorm.

Efter endt embedseksamen var han i 1½ aar amanuensis hos sin far paa Eker og fungerte derunder som konstituert distriktslæge. Derpaa

KOMMUNELÆGE ISAK COLLETT MED HUSTRU OG 2 BØRN.
Fot. o. 1902.

var han i ½ aar kst. kommunelæge paa Modum, gjorde i 1896 kandidattjeneste ved rikshospitalet og nedsatte sig saa ved Minne i Eidsvold som privatlæge. Han blev derhos kommunelæge i Hurdalen, Fering og Langset (anneks til Eidsvold). Fra 1899 til sin død var han ordfører i Hurdals helseraad og i 1905 forrettet han en tid som konstituert distriktslæge i Ullensaker. I Eidsvolds kommune blev han meget benyttet. I 1900 indvalgte han i en komité for opprettelse av et kommunalt pleiehjem i Eidsvold, og i 6 aar var han medlem av dettes overstyre. Fra 1903 var han medlem av Eidsvolds herredsstyre og i 1905 valgte han til dettes viceordfører. I 1910 blev han formand i Eidsvolds fabriktilsyn. Endelig blev han ved stortingsvalget i 1909 valgt til varamand for Øvre Romerikes kreds for sessionen 1910—12, og møtte som saadan under repræsentantens forfald sommeren 1911 en kort tid paa stortinget.

Den 10de oktober 1896 blev han i Grimstad gift med *Jenny Augusta Arntzen*, som er født der d. 10de mars 1875, datter av apotheker i Grimstad Hans de Place Arntzen og Helene *Louise* f. Lundh. De havde 6 børn, hvorav et som kom for tidlig til verden, døde 8 timer efter fødselen i novbr. 1900. De øvrige er: 1) *Ingrid*, f. i Eidsvold 25de juli 1897, kom efter farens død i 1911 med sin mor til Grimstad; 2) *Thomas*, f. i Eidsvold 23de decbr. 1898, blev i 1911 antat som pleiesøn av overretssagfører Blackstad og frue (doktor Colletts søster) og gaar paa Drammens latin- og realskole; 3) *Louise*, den forriges tvillingsøster, døde 29de januar 1900; 4) *Rolf*, f. i Eidsvold 8de mai 1905, gaar paa skole i Grimstad og 5) *Fredrik*, f. i Eidsvold 17de juli 1908, likesaa.

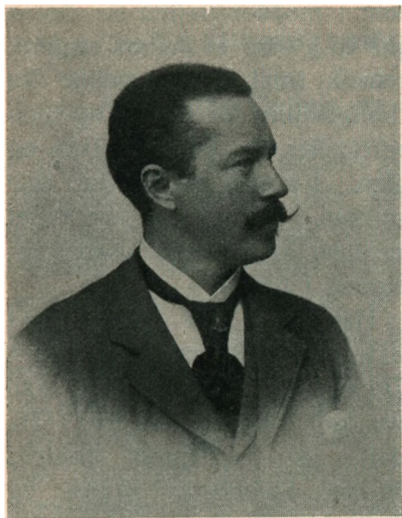
I begyndelsen av 1911 fik doktor Collett paa grund av overanstrengt arbejde et let slaganfald, og d. 2den sept. s. a. avgik han ved døden i sin bolig ved Minne bro. Hans enke brøt da op fra Eidsvold og flyttet med børnene til sin fødeby Grimstad. Her blev hun 6te mars 1915 gift med apoteker (bestyrer av hendes mors apotek) *Jens Schou Fabricius von Krogh*, født i Christiania 1869, søn av postmester i Tromsø Jens S. F. v. Krogh og Thekla Mathilde f. Berge.

*

3. Lilla Collett og overretssagfører Aage Blackstad.

Ervine, kaldet *Lilla*, de to foregaaendes søster er født i Lindsaa 27de oktbr. 1868. Hun tok i 1885 middelskoleeksamen med udmerkelse. Den 13de april 1892 blev hun paa Øvre Eker, hvor forældrene da var bosat, gift med overretssagfører i Drammen *Aage Skavlan Blackstad*, som var født i Christiania 8de juni 1864, søn av riksadvokat Johan Blackstad og Gerhardine f. Skavlan. Han blev student 1882, tok i det følgende aar andeneksamen og i decbr. 1886 juridisk embeds-eksamen med haud illaudabilis. Sommeren 1887 blev han edsvoren fuldmægtig hos sin far, som da var sorenskriver i Eker, Modum og Sigdal, og da sorenskriverembedet høsten 1889 blev ledig, bestyrte han det efter konstitution til den paafølgende sommer. I aug. 1890 nedsatte han sig som sagfører i Drammen, (fra 27de aug. 1891 overretssagfører), og dette er han fremdeles. Under sit ophold i Drammen har han været konstituert foged i Buskeruds fogderi, konst.

OVERRETSSAGFØRER AAGE BLACKSTAD.

FRU LILLA BLACKSTAD, F. COLLETT. ·

statsadvokat i Buskeruds lagsogn, aktor ved meddomsretten i Drammen, Eker, Modum og Sigdal, formand i lignings- og overligningskommissionen i Drammen, medlem av amtsskattekommissionen og ordfører i Drammens privatbanks og Drammens teaters repræsentantskap.

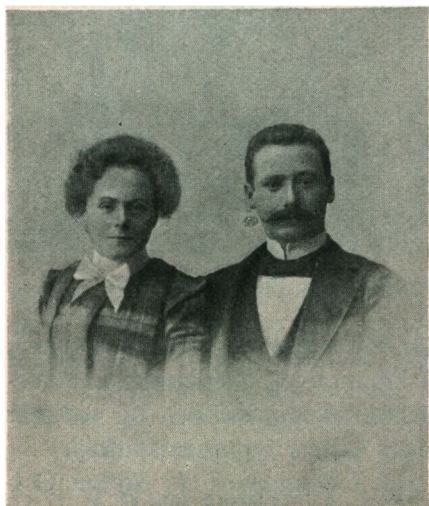
Blackstads har havt 4 børn, alle født i Drammen: 1) *Sigrun Collett*, f. 1893, student fra 1911, g. 1915 med distriktslæge *Eyvind Bugge*; 2) *Leif*, f. 1895, student; 3) *Trygve*, f. 1898 † 1899; 4) *Finn*, f. 1902. Som pleiesøn har de fra begyndelsen av 1912 antat sin nevø, den faderløse *Thomas Collett* (se forrige side).

*

4. Overretssagfører Tom John Collett.

Tom John, distriktslæge *Thomas Colletts* og hustru *Sine Kobros* yngste søn, er født i *Lindaas* 26de aug. 1871. Han blev student i 1892, tok andenekssamen i 1894 og juridisk embedseksamen i juni 1899 med karakteren *haud illaudabilis*. Nogen maaneder derefter kom han som edsvoren fuldmægtig til sorenskriveren i *Senjen* og i novbr. s. a. blev han autorisert som sagfører ved underrettene. I juli 1901 blev han overretssagfører. Som saadan er han bosat i

Narvik, hvor han er offentlig forsvarer i meddomsretten for denne by og flere tinglag i Steigens sorenskriveri. Han er derhos sagfører for Ofotens Bank og Narviks Sparebank samt kommissionær for Hypothekbanken og Arbejderbruk- og boligbanken for Narvik og Steigen. Fremdeles er han medlem av bestyrelsen for Ofotens Bank og styret for prestelønningsfondet for Ofoten. I nogen aar var han ordfører i Narviks Sparebanks repræsentantskap. Endelig har han været medlem av overligningskommissionen i Narvik.

OVERRETSSAGFØRER T. J. COLLETT OG
HUSTRU THRINE KOBRO (1875—1911).

Han blev gift i Christiania 31te aug. 1901 med sin kusine *Thrine Essendrop Kobro*, som var født i Karlsø 1ste mai 1875, datter av sogneprest dersteds Mikael Skjelderup Kobro og Julie f. Essendrop. De har hat 5 børn, alle født i Narvik: 1) *Jonas*, f. 16de mars 1903 † dagen efter fødselen; 2) *Tom John*, f. 1ste mai 1904 † 8de juni s. a.; 3) *Kaare*, f. 19de april 1905; 4) *Ragnhild*, f. 1ste mars 1908 og 5) *Julie Essendrop*, f. 4de mai 1910. Hustruen døde i Narvik d. 6te febr. 1911. Aaret derefter d. 18de febr. blev Collett

gift med *Alfhild* (kaldet *Lilla*) *Døvle* som var født i Christiania 20de juli 1871 og datter av overretssakfører Olaf Døvle og Amalie f. Olsrud. Hun havde tidligere været gift med grosserer i Christiania *Otto Moe*, men var skilt fra ham. I dette 2det egteskap er sommeren 1915 født en datter.

B. Overingeniør Emil Colletts børn¹

1. Margrethe Collett og britisk konsul Oliver Wardrop.

Overingeniør Emil Colletts og hustru Andrea Conradis ældste datter *Margrethe* er født d. 13de juli 1877 i Eidsvold, hvor forældrene dengang var bosat under bygningen av Eidsvold—Hamarbanen. Hun gjennemgik frk. Conradis pikeskole i Christiania og tok senere musikundervisning, bl. a. under et ophold i Berlin. Efterat ha tat lærerindeeksamen ved Bergs skole blev hun selv lærerinde ved privatskoler i denne by. Den 15de oktbr. 1912 blev hun gift i Christiania med englænderen John *Oliver Wardrop*, hvis bekjendtskap hun kort forut havde gjort paa et høifjeldssanatorium i Søndre Fron.

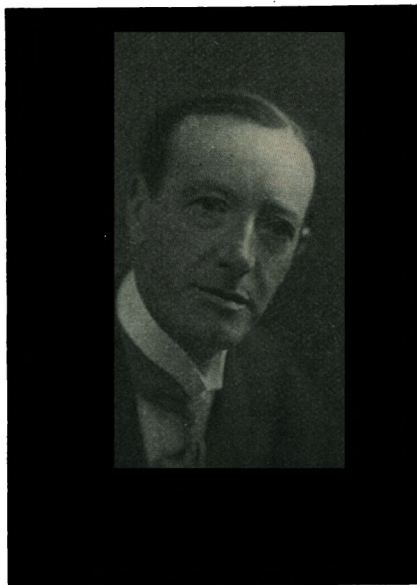
Wardrop er født i London d. 10de oktbr. 1864, søn av Thomas Wardrop og hustru Marjory Scott. Han fik sin utdannelse ved Balliol College, Oxfords universitet, og lagde sig specielt efter russisk og østerlandske sprog. I 1892—93 var han privatsekretær hos den britiske gesandt i St. Petersburg, sir Robert Morier, ansattes i 1895 som britisk vicekonsul i Kertsch paa Krim og tjenstgjorde i 1899 i samme egenskap i Sebastopol. Derpaa fungerte han som generalkonsul først i Polen (1900), saa i Rumænien i (1901), i Tunis (likeledes i 1901) og paa Hayti (1902—3). Fra 1903—6 var han konsul i Petrograd og fra 1906—10 havde han samme stilling i Bucharest, men tok av helbredshensyn avsked i 1910. I begyndelsen av 1914 overtok han en stilling som educational adviser (undervisningskonsulent) ved „The city of London College“, en gammel handelskole i London, som er under omdannelse til handelsgymnasium,

FRØKEN MARGRETHE COLLETT.

¹ Se foran side 397.

BRITISK KONSUL JOHN OLIVER WARDROP.

men kort efter Europakrigens utbrud kaldtes han til at varetage sit fædrelands interesser som engelsk konsul i Bergen. I denne post er han nu ansat.

Wardrop er en anset orientalist og utgiver av flere skrifter, deriblandt „The Kingdom of Georgia“ (1888) og „The book of Wisdom and Lies“ samt „Visramiani. A Romance of ancient Persia“ (1914).

Wardrops har 2 børn, fødte i deres hjem i Chipstead i Kent, ikke langt fra London: 1) *James Collett W.*, f. høsten 1913; 2) *Andrew*, f. 3die nov. 1914.

*

2. Camilla Collett og overingeniør Harald Buch.

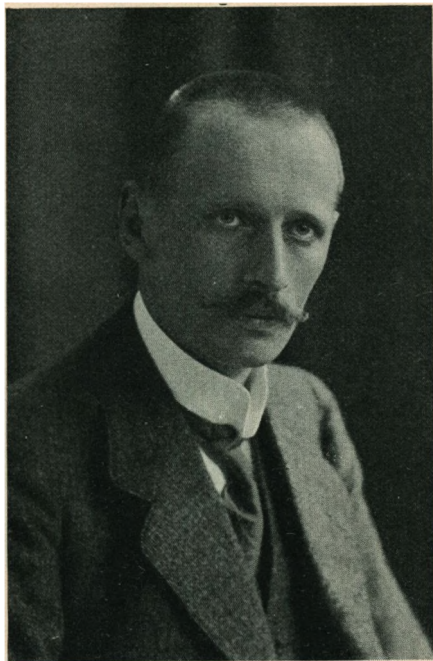
Den foregaaendes yngre søster, *Camilla*, er født i Eidsvold 13de aug. 1878. Hun gjennemgik frk. Conrads pikeskole i Christiania og tok i 1897 lærerindeeksamen ved Olaf Bergs skole sammesteds, men fik derefter ansættelse paa jernbaneundersøkelsernes kontor, hvor hun var fra 1898 til 1903. Senere underviste hun et par aar privat i nyere sprog og vikarierte en kort tid paa Christiania Borger- og Realskole.

Den 23de mars 1907 blev hun i Christiania gift med jernbaneingeniør *Harald Buch*, som er født i Trondhjem

FRØKEN CAMILLA COLLETT.

d. 1ste jan. 1872 og søn av kjøbmand Nicolay Henrik Knudtzon Buch og hustru Lydia Dorothea Iversen. Buch blev i 1890 uteksaminert som kemiker og i 1891 som maskiningeniør fra Trondhjems tekniske læreanstalt, fik i april 1892 ansættelse ved statsbanernes maskinavdeling i Trondhjem, overflyttedes høsten s. a. til maskindirektørens kontor i Christiania, men kom ved nyt-aar 1895 tilbake til maskinavdelingen i Trondhjem. I mai 1898 kom han som lokomotivmester til Kongsvinger, blev i 1899 avdelingsingeniør ved jernbanestyrelsens maskinavdeling i Christiania, ansattes i novbr. 1909 som maskiningeniør i 4de jernbanedistrikt (Trondhjem), og blev i novbr. 1913 maskinteknisk over-

OVERINGENIØR HARALD BUCH.

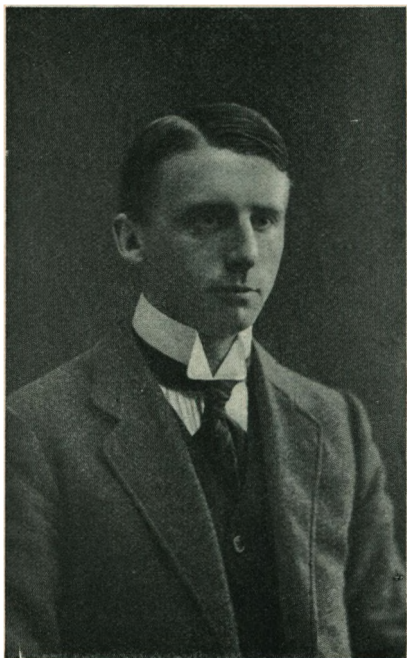
ingeniør ved hovedstyret for statsbanerne i Christiania, hvor han fremdeles er ansat. Samme aar foretok han en reise i Nordamerika for at studere de nyeste fremskridt i maskinteknik m. m.

Buchs har 3 børn: 1) *Ellisiv* Andrea, f. i Christiania 4de febr. 1908; 2) *Camilla* Collett, f. i Trondhjem 4de juli 1910; 3) *Andrea*, f. paa Ljan 19de septbr. 1915.

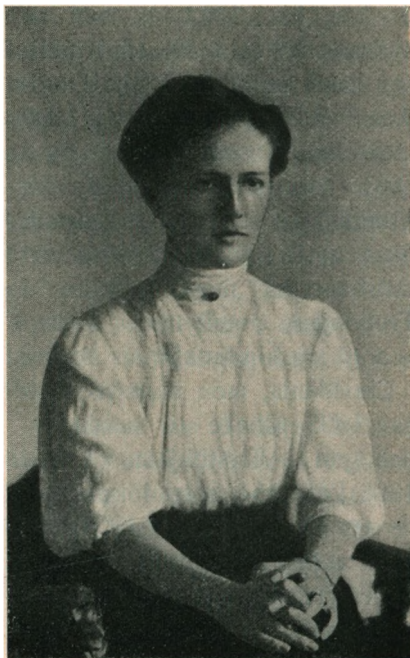
*

3. Godseier, cand. philos. Jonas Collett paa Kjølstad.

Overingeniør Emil Colletts og hustru Andrea Conradis eneste søn *Jonas* Georg Johan, er født i Christiania d. 10de mai 1883. Han tok i 1901 eksamen artium ved Aars & Voss's latin- og realskole med karakteren meget godt og begyndte efter at ha tat andenekamen ved universitetet at studere jus. Men han vilde heller være jordbruker,

GODSEIER JONAS COLLETT.

FRU MAALFRID COLLETT, F. DOBLOUG.

og efter nogen aars læsning lagde han i 1906 jussen paa hylden og slog sig paa landbruket, hvori han gjennomgik en grundig teoretisk og praktisk skole.

Den 23de august 1909 blev han i Kjøbenhavn gift med *Maalfrid Dobloug*, som var født i Christiania 14de august 1883, datter av grosserer i denne by Mikkel Dobloug fra gaarden Dobloug i Furnes ved Hamar, en fremragende forretningsmand, stor filantrop og utrættelig forkjemper for arbeidets sak. Hendes mor, Susanne f. Baashus er fra gaarden Baashus paa Toten. Maalfrid D. tok eksamen artium ved Frogner høiere almenkskole i Christiania i 1902 og „den forberedende prøve“ ved universitetet i filosofi og latin i 1904, begge eksamener med karakteren meget godt.

I septbr. 1909 kjøpte Collett (for 68000 kroner) gaarden Østre *Kjølstad*, i Aas prestegjeld, ikke langt fra Norges landbrukshøiskole. Denne eiendom utgjorde 465 mål indmark og 800 maal skog. I 1911 kjøpte han ogsaa (for 24000 kroner) nabogaarden, Vestre Kjøl-

GAARDEN KJØLSTAD I AAS, SMAALENENE.

stad, paa 235 maal indmark og 100 maal skog. Disse eiendommens samlede skyld er 41 mark 40 øre. Endelig har han i 1914 (for 56 000 kr.) kjøpt „Bogerskogene“ i Ski sogn, en skogstrækning paa omtrent 1 400 maal, beliggende ved indsjøen Langen, en god mil fra Kjølstad. Colletts er bosat paa Østre Kjølstad, hvis hovedbygning av dem er fuldstændig omindredet og hvor der i de sidste aar er gjort mange forandringer til gaardsdriftens utvidelse og forbedring.

C. Telegrafintendant Jonas Colletts 2 børn.¹

1. Christine Collett og høiesteretsadvokat Jacob Brock Utne.

Christine, datter av telegrafintendant Collett og hans 3dje hustru Hanna Brock, er født i Christiania d. 26de juni 1881 og blev der

¹ Se side 407.

FRU CHRISTINE BROCK UTNE,
F. COLLETT.

HØIESTERETSADVOKAT JAKOB
BROCK UTNE.

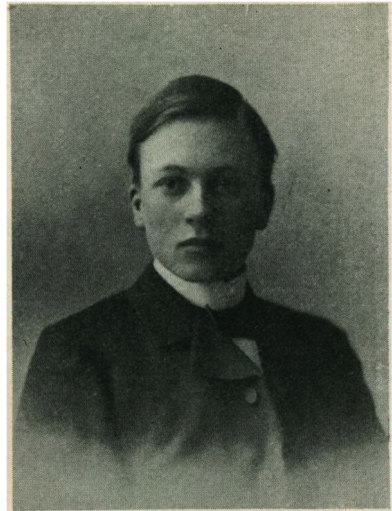
d. 30te juli 1909 gift med høiesteretsadvokat *Jakob Johannes Brock Utne*, som er født i Ullensvang d. 18de juli 1867 og søn av skibsfører Jakob Utne og hustru Anna Marthe Adeler Brock. Han blev student fra Bergens skole 1885, tok andenekssamen ved universitetet i 1886 og juridisk embedseksamen med karakteren laudabilis i juni 1890. I decbr. samme aar autoriseres han som edsvoren fuldmægtig hos sorenskriveren i Ytre Sogn, blev i 1893 advokatfuldmægtig i Christiania og i oktober s. a. overretssagfører, tilslut høiesteretsadvokat d. 21de decbr. 1895. Som saadan har han siden praktisert i Christiania, fra 1898 i kompaniskap med advokat Knud Bruun. Han har utført nogen kommunale hverv og var i 1907—9 formand i en departemental komité til revision av elektricitetslovgivningen.

*

2. Doktor philos. Peter Collett,

telegrafintendant Jonas Colletts og hustru Hanna Brocks eneste søn, er født i Christiania d. 23de decbr. 1887 og blev i 1906 student fra sin fødebys katedralskole med karakteren Meget tilfredsstillende. I det paafølgende aar tok han ved universitetet „den forberedende prøve“ i filosofi og latin med karakteren Udmærket godt og begyndte saa at studere nationaløkonomi, men reiste siden til Tyskland, hvor han særlig ved universitetet i Göttingen studerte eksperimentel psykologi specielt under professor dr. G. E. Müller. I Göttingen tok han d. 4de novbr. 1914 doktorgraden i filosofi paa en trykt avhandling om „Gedächtnisversuche mit in verschiedenen entfernungen erscheinenden sinnlosen silben“.

DR. PHILOS. PETER COLLETT.
(Som student.)

D. Kammerherre Peter Ferdinand Collets børn. Den danske gren.¹

1. Hoffjægermester Holger Collet til Lundbygaard og Rønnebæksholm.

Holger Peter Harald, eneste søn av kammerherre Collet til Lundbygaard og Rønnebæksholm paa Sjælland i hans egteskap med Haralda Toft, er født paa Rønnebæksholm ved Næstved d. 28de august 1864. Han gjennemgik Roskilde katedralskole, tok studenteksamen i 1882, eksamen philosophicum ved Kjøbenhavns universitet i 1883 og statsvidenskabelig eksamen med 2den karakter i 1888. Samme aar blev han utnævnt til kammerjunker ved det danske hof.

¹ Se side 415.

HOLGER COLLET. Fot. 1882.

nesse Juliane Mathilde Caroline f. Wedel-Jarlsberg. I dette egteskap er der 4 børn, alle født paa Rønnebæksholm, nemlig:

- 1) *Marie* Frederikke, f. 21de august 1898;
- 2) *Polly* Emilie, f. 25de septbr. 1899;
- 3) *Harald* Peter Otto, f. 15de oktbr. 1900 og
- 4) *Carl* Frederik, f. 8de juli 1905.

Ved sin fars død i juni 1909 arvet Collet, som imidlertid (i 1901) var blit hofjægermester, ogsaa Lundbygaard og fik derhos det af faren stiftede „Colletske Fideikommis“,

I 1889 overtok han bestyrelsen av Rønnebæksholm, som han siden ved sit bryllup fik i foræring av sin far. Her gjorde han mange forbedringer, saa den blev en av egnens mønstergaarder.

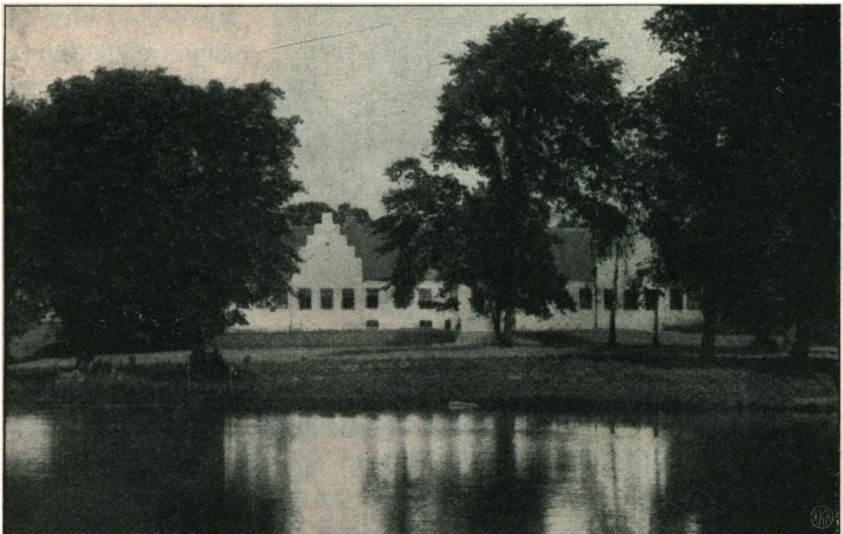
Collet blev 4de novbr. 1896 gift i Kjøbenhavn med *Polly* Frederikke Lillie *Hegermann-Lindencrone*, som var født i Aarhus 25de septbr. 1875, datter av generalmajor i det danske rytteri, kammerherre Johan Frederik *Hegermann-Lindencrone* og den norskfødte baro-

HOFJÆGERMESTERINDE POLLY COLLET,
F. HEGERMANN-LINDENCRONE.

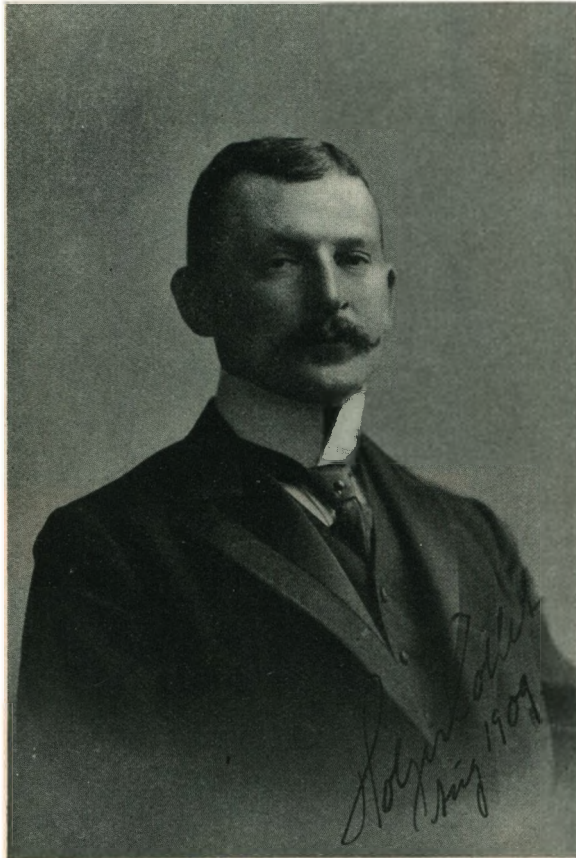
RØKEVÆRELSET PAA LUNDBYGAARD. Fot. 1915.

RØNNEBÆKSHOLM.

som i begyndelsen av 1913 var steget til kr. 867 266,00 (se foran s. 416). Endvidere overtok han efter faren dennes bygaard i Amaliegade i Kjøbenhavn, men den solgte han i 1913 for 160 000 kroner, hvorefter den blev nedrevet.

HOFJÆGERMESTER HOLGER COLLET.
Fot. 1909.

Forinden han med sin familie flyttet til Lundbygaard, foretok han store forandringer ved den derværende hovedbygning, som han forente med den venstre fløi. Mens dette byggearbeide stod paa, nedbrændte ved juletid 1909 lader og stald, antændt ved gnister fra lokomotivet til et damperskeverk. Kreaturene — omkring 300 stykker — blev heldigvis reddet, men uthusbygningene maatte Collet opføre fra nyt av. Samtidig forsynte han gaarden med nyt vandverk, indlagde varmeledning overalt og anlagde et elektricitetsverk, saa avlsgaardens

maskiner kan gaa ved elektricitet og alle bygninger oplyses derved.

I 1910 kjøpte han en bondegaard paa 60 tdr. land i Over Vindinge (en mils vei søndenfor Lundbygaard) og oprettet derav sammen med ca. 140 tdr. land uopdyrket myr og „overdrev“ (utmark) gaarden Barmosegaard paa 200 tdr. land, som han nu har opdrevet, og hvor der skal opføres hoved- og avlsbygninger.

Utenfor sit betydelige landbruk har Collet været adskillig optat av offentlige tillidshverv, hvorav følgende kan nævnes: I 1898 blev han formand i Foreningen for landøkonomisk Fjærkræavl ved dens stiftelse, og denne stilling beklædte han indtil foreningen i 1912 gik op i Foreningen for Danmarks Fjærkræavl, hvis præsident han blev. I 1908 valgtes han ind i sogneraadet for Rønnebæk, men maatte allerede aaret efter opgi denne stilling, da han flyttet til Lundbygaard. Paa sit nye bosted blev han ogsaa indvalgt i sogneraadet (for Lundby), hvor han i 1913 blev formand. Endvidere blev han i 1908 formand for overformynderiets laanebestyrelse i Præstø amt og medlem av Landmandsbankens bankraad.

I 1909 ansattes han som krigsministeriets tilfornede i mobiliseringstilfælde, og i 1912 blev han medlem av repræsentantskapet i „Den almindelige Brandforsikring for Landbygninger“. Ligeledes blev han i

POLLY, HARALD OG MARIE COLLET.
(3 konfirmanter 1915.)

1913 valgt til formand for „Frivilligt dansk Brandkorpsforbund“.

Han blev d. 14de februar 1908 ridder av Dannebrog, i 1909 (i anledning av en stor fjærkræutstilling i Christiania, hvor han møtte som dansk delegeret) kommandør av St. Olavsordenens 2den klasse, i 1911 Dannebrogsmænd og kommandør av Vasaordenens 2den klasse.

Collet som er en ivrig jæger og en fortrinlig skytter, har i de senere aar flere ganger været paa rypejagt i Hallingdal, hvor han sammen med den nedennævnte brukseier Johan Collett eier en jagthytte.

*

2. Marie Collet og amtmand, kammerherre Axel Vedel.

FRØKEN MARIE COLLET,
SENERE AMTMANDINDE VEDEL.
Fot. 1886.

historikeren Anders Sørensen Vedel) og Emilie Christiane f. Nygaard.

Vedel blev student ved Københavns universitet i 1876, juridisk kandidat 1881 og volontør i utenriksministeriet 1885. I 1887—88 fungerede han som legationssekretær i St. Petersburg, utnævntes i novbr. 1888 til kammerjunker, blev i 1889 fast assistent i utenriksministeriet og tjenstgjorde i 1891—92 som legationssekretær i Berlin. I ministeriet avancerede han d. 13de april 1894 til fuldmægtig, d. 23de aug. 1899 til departementssekretær (chef for konsulatkontoret)

Marie Emilie Jutta Franciska, den ældste av kammerherre Peter Ferdinand Collets og hustru Haralds Tofts 2 døtre, er født paa Rønnebæksholm d. 24de sept. 1866. Den 2den april 1891 blev hun i København gift med daværende assistent i det danske utenriksministerium, kammerjunker *Axel Vedel*, som er født i København 4de februar 1859 og søn av en som fremragende arkæolog, jurist og embedsmand bekendt amtmand i Sorø amt Emil Vedel (av en i 1826 adlet slekt, som nedstammer fra

AMTMAND, KAMMERHERRE
AXEL VEDEL.

og d. 27de juni 1908 til departementschef. To aar derefter avgik han fra ministeriet, idet han d. 1ste april 1910 utnævntes til amtmand i Præstø amt. Som saadan tok han bolig i Næstved, like ved Rønnebæksholm. Imidlertid var han blit ridder av Dannebrog 28de juli 1894, kammerherre 20de aug. 1904 og dannebrogsmænd 26de jan. 1909. Av fremmede ordener har han: Fr.Æ.L.³, N.F.M.³, N.Or.M.³, P.Chr.², Pr.Kr.², R.St.A.², S.Kr.³, Sp.I.K.², Stb.V.², T.M.³.

Kammerherre Vedel var dansk delegeret ved fredskonferansen i Haag i 1907, er medlem av den internationale voldgiftsdomstol i Haag og associé av Institut de droit international.

*

3. Emilie Haralda Eleonore Emmy Collet,

kaldet *Emsy*, kammerherre Peter Ferdinand Collets 3dje og yngste barn i egteskapet med Haralda Toft, er født paa Rønnebæksholm d. 26de juni 1869.

Varmt interessert for kristendommens utbredelse paa den lutherske kirkes grund var hun vinteren 1900 med at stifte foreningen „Kvindelige Missions Arbeidere“ i Kjøbenhavn. I flere aar har hun været formand i bestyrelsen for denne forening, som gjennom missions- og bibelskoler, konferanser, bønnemøter og syforeninger virker saavel for den indre som den ydre mission. I dens skoler kan ogsaa norske elever optages. Foreningen har utsendt missionærer til Vestindien, Palæstina, Armenien og Indien. Den staar i forbindelse med tilsvarende norske og svenske foreninger, og frøken Collet har gjentagne ganger deltatt i kristelige missionsmøter i Christiania. Hun har bolig i Kjøbenhavn, men opholder sig ofte paa en villa hun har bygget sig paa Lundbygaards grund. Hun er meget musikalsk.

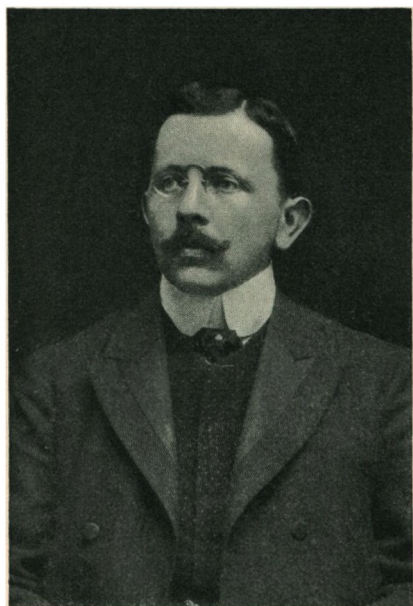
FRØKEN EMSY COLLET.

Fot. 1886.

E. Trafikdirektør Cathrinus Colletts børn.¹ Den svenske gren.

1. Kasserer Peter Collett.

Peter John James, trafikdirektør Cathrinus Colletts og hustru Josephine Lucie Holmsens ældste søn, fødtes d. 18de oktober 1873 paa

KASSERER PETER COLLETT (1873—1913).

gaarden Cathrineberg i Nedre Ulle-
rud sogn, Värmland, hvor faren
dengang bodde under arbeidet
med Bergslagsbanens anlæg. Han
fik en merkantil utdannelse og
kom i 1894 paa aktiebolaget Da-
larnes skogkontor i Orsa, men
overgik i det følgende aar til bo-
lagets hovedkontor i Gøteborg.
I aarene 1897—99 var han ansat
ved trævareagenturer i Paris og
Marseille, og forestod derefter et
saadant agentur i Hernösand til
høsten 1900, da han blev boghol-
der ved Luossavaara-Kirunavaaras
Aktiebolags kontor i Kiruna. I 1907
forfremmedes han til kasserer ved
samme kontor, men maatte alle-
rede høsten 1909 paa grund av
svækket helbred ta avsked fra
denne stilling med pension.

Nogen maaneder i forveien — d. 11te februar 1909 — var han i Ørebro blit gift med *Emma Charlotta Degermann*, født i Haparanda d. 27de oktober 1876, datter av kommissions- og utskiftningslandmaaler dersteds Johan Edvard Degermann og Amalia f. Berg. Deres søn, *John Peter Edvard*, er født i Kiruna d. 8de novbr. 1909.

I 1911 bosatte familien sig i Sköllerstad i Ørebro län. Her døde Collett efter en fleraarig sygdom d. 18de januar 1914. Likesom sin yngre bror arkitekten var han en dygtig tegner.

¹ Se side 418, hvor der ogsaa nævnes en datter, der døde som barn.

2. Arkitekt i Stockholm Albert Collett.

Carl *Albert*, den yngste av trafikchef Cathrinus Colletts 2 sønner, er født d. 17de april 1877 paa gaarden Valnäs i Ed sogn, Värmland, hvor faren dengang var bosat i anledning av Bergslagsbanens bygning. Han gennemgik i 1896—98 den tekniske skole i Stockholm og i 1903 og 1904 den derværende tekniske høiskoles arkitekt-

ARKITEKT ALBERT COLLETT.

FRU SIRI COLLETT, F. PETTERSSON.

avdeling. I mai 1898 fik han ansættelse paa arkitekt, professor I. G. Clasons tegnekontor i Stockholm, og blev i 1906 bestyrer av dette kontor.

Den 24de septbr. 1910 blev han gift i Stockholm med *Siri* Maria Axelina *Pettersson*, som er født i Karlskrona d. 18de august 1889, datter av fabrikeier (indehaver av Stockholms galvaniseringsfabrik) August *Pettersson* og *Karin*, f. *Lindstrøm*. De har (i 1915) 1 søn og 1 datter: Carl *Åke* Teodor, født i Stockholm d. 29de februar 1912, og *Karin* Maria, født sammesteds d. 8de novbr. 1914.

3. Alice Collett og advokat Carl Ludvig Schønmeyr.

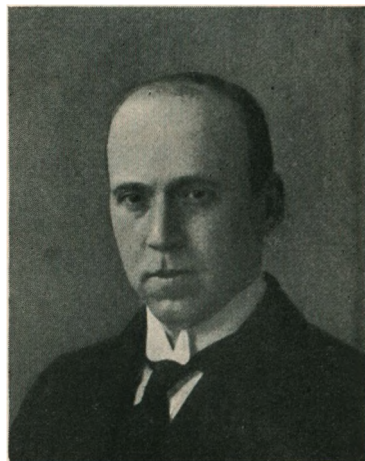

FRU ALICE SCHØNMEYR, F. COLLETT.

Trafikchef Cathrinus Colletts yngste barn *Alice* Maria Sophia, er født d. 3dje septbr. 1878 i Bækkelaget ved Christiania, hvor moren dengang var i besøk hos sine forældre. Den 10de august 1907 blev hun i Nacka kirke ved Stockholm gift med advokat *Carl Ludvig Schønmeyr*, som er født i Stockholm d. 18de juli 1879, søn av viceherredshøvding Bror Carl S. og Anna Magnhilde, f. Lindeman.

Schønmeyr blev student ved Upsala universitet i 1897, og tok juris kandidateksamen september 1901, tjenstgjorde derpaa til oktober 1905 hos herredshøvdingen i Södra Åsbo og Bjäre herreds domsaga, blev i mai 1907 med-

lem av Sveriges advokatsamfund og fra samme tid participant i advokatfirmaet Niels Setterwalls advokatbureau. I 1914 var han sekretær i den svenske riksdags særskilte sjølovskomitè og blev s. a. sekretær i statens krigsforsikringskommission. I 1915 har han forrettet som sekretær ved forhandlingene mellem repræsentanter for de svenske og engelske regjeringer angaaende forhold i anledning av krigen. Børn: 1) *Carl* Robert, f. 29de mai 1908; 2) *Alice* Josephine Magnhilde, f. d. 8de juli 1910; 3) *Agnes* Carin Julie, f. 22de juli 1912.

ADVOKAT C. L. SCHØNMEYR,
STOCKHOLM.

F. Brukseier Albert Colletts børn.¹

FRU NANNA COLLETT OG HENDES BØRN OG SVIGERBØRN. Fot. 1915.

Fra venstre: Advokat Fougner, ingeniør Knut C., Albert C., fru Mia C., forstkand. Oscar C., fru Ingeborg C., doktor Arthur C., fru Lucie C., diplomingeniør Axel C.; (sittende:) fru Karen Fougner, diplomingeniør Ove C., fru Esther C., brukseier Johan C., fru Nanna C., fru Gudrun C., dr. ingeniør Emil C.

1. Brukseier Johan Collett,

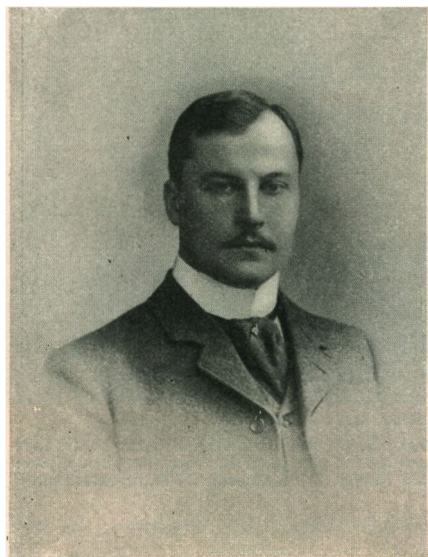
ældste søn av brukseier Albert Collett og hustru Nanna Høegh, er født i Trondhjem d. 22de novbr. 1874. Efter forældrenes bosættelse i Christiania kom han paa Aars & Voss' latin- og realskole i denne by og gennemgik senere Christianias handelsgymnasium, hvorfra han uteksaminertes i 1893.

I de 2 følgende aar havde han kontorposter, navnlig hos firmaet Berner & Nielsen i London og senere nogen maaneder i Rouen, og i 1894 kom han til Bangdalsbruket i Namdalen, som eiedes av hans far. Ved hans død sommeren 1896 overtok han, knapt 22 aar gammel, paa dødsboets vegne bestyrelsen av dette bruk og Salsbruket med underliggende skogeiendommer. Disse bruk er beskrevet tidligere

¹ Se side 424, hvor der ogsaa nævnes en datter, der døde som liten.

under hans far (se foran s. 419). De ligger i Nordre Trondhjems amt, Bangdalsbruket litt søndenfor, men Salsbruket 5 mil nordenfor Namsos, og skogene, hvorfra de faar sit materiale, breder sig i 10 forskjellige herreder og naar i Liernes herred like hen imot den svenske grænse.

Da Johan Collett overtok bestyrelsen var driften ved Bangdalsbruket netop utvidet til ved siden av sagbruk ogsaa at omfatte høvleri. Hertil knyttet han nogen aar senere ogsaa en snekkerfabrik.

BRUKSEIER JOHAN COLLETT.

Likeledes er i hans tid skogarealet utvidet ved flere indkjøp. Deriblandt en gaard Lindsetmoen i Grong samt Bjørgan, Høifætten og Kaldals bruk paa Namdalseidet. Den sidste eiendom blev væsentlig kjøpt for skogens skyld, idet selve bruket nedlagdes efter et par aars forløp.

Salsbruket inderst i Opløjorden blev i de første 7 aar av hans bestyrelse drevet som i farens tid med sagbruk, høvleri og mølle, men i 1903 blev denne drift stanset og bygningene nedrevet, hvorefter der i 1905 paa brukets tomt opførtes et træsliperi, samtidig med at fossekraften blev betydelig øket ved damanlæg og andre reguleringer av det vasdrag som falder

ut ved Oplø. I 1907—08 utvidedes træsliperiet til omtrent den dobbelte størrelse, og det er nu beregnet paa en tilvirkning av omtrent 20000 tons vaat træmasse og et tømmerforbruk av 30000 tylvter aarlig. Kraften til den økede produktion skaffedes ved elektrisk overføring fra en kraftstation, som blev anlagt ved Liafos 7 kilometer ovenfor elvens utløp i fjorden.

Fra 1ste januar 1909 blev forretningene og eiendommene i Namdalen under det gamle firmanavn *Albert Collett* overtat av brødrene Johan, Oscar og Axel Collett som hovedinteressenter. Den førstnævnte har specielt den kommercielle ledelse, forstkandidat Oscar Collett styrer med skogbruket, og diplomingeniør Axel Collett fore-

FAM:LIEBOLIG VED BANGDALSBRUKET.

SALSBRUKET I NAMDALEN.

Fot. o. 1908.

staar Salsbrukets træsliperi og den tekniske bedrift. Firmaet har sit hovedkontor i Bangsund.

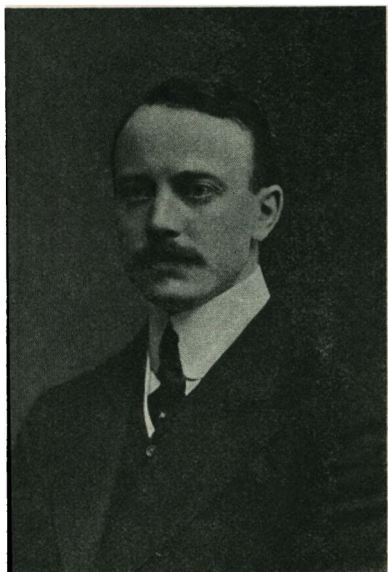
De jagtrettigheter paa Salsbruket som tidligere var bortforpagtet til Sir Henry Pottinger (se side 421), har fra 1904 i flere aar været forpagtet av kgl. oberførster a. d. J. Henrion fra Bonn for kr. 4500 aarlig. Jagtretten paa de øvrige eiendommer bortleies for et par tusen kroner.

Johan Collett blev d. 24de januar 1903 gift i Christiania med *Ellen Eger*, som er født der d. 23de april 1882, datter av skibsreder Engelhardt Eger (av firma Fearnley & Eger) og Rigmor, f. Rørdam. I 1910 blev egteskapet opløst ved skilsmisse. 2 børn: *Rigmor*, født i Christiania d. 29de decbr. 1903, og *Else*, født i Bangsund d. 8de septbr. 1905.

*

2. Dr. ingeniør Emil Collett,

næstældste søn av brukseier Albert Collett og Nanna, f. Høegh, er født i Trondhjem d. 22de december 1875. Han gjennomgik Aar's & Voss' latin- og realskole i Christiania og tok eksamen artium ved

DR. INGENIØR EMIL COLLETT.

FRU GUDRUN COLLETT, F. VON DER LIPPE.
(Pasfotografi fra Paris juni 1915.)

denne i 1894 med karakteren meget godt. For at avtjene sin vernepligt gik han derefter ind paa krigsskolen, fra hvis nederste afdeling han i det følgende aar uteksaminertes som vernepligtig sekondlønntant. Sommeren 1896 tjenstgjorde han som saadan i trænkorpsset, og d. 22de oktober 1904 utnævntes han til vernepligtig premierlønntant i landvernet.

Fra høsten 1895 til høsten 1899 studerte han kemi ved den tyske tekniske høiskole i Charlottenburg, hvor han i 1897 underkastet sig „vorprüfung“ og i 1899 diplomeksamen „mit auszeichnung“, hvorhos han tilkjendtes en sølvmedalje. Efter et aars studium ved universitetet i Paris under professor Moissan kom han tilbake til Charlottenburgs høiskole som assistent ved det kemiske laboratorium. Her tok han høsten 1902 den av keiser Wilhelm II netop indstiftede grad som dr. ingeniør og var den første nordmand som tok denne eksamen.

Derpaa vendte han hjem til Norge, hvor han siden har fortsat sine elektrokemiske og elektrotermiske arbeider. Høsten 1903 fik han ansættelse i det av Birke-land—Eyde stiftede „Norske

Kvælstofkompani“, i hvis tjeneste han i 1905 overtok igangsættelsen og ledelsen av den nyoprettede „Notodden Salpeterfabrik“. I det følgende aar gik han over til teknisk-kemisk konsulent i samme firma, og kort efter blev han direktionsmedlem i forskjellige industrielle selskaper.

I 1911 uttraadte han av de fleste direktioner for næsten udelukkende at ofre sig for sit arbeide i „Norsk Hydroelektrisk Kvælstofaktieselskab“ som chefskemiker. Av hans arbeider her kan specielt nævnes fremstillingen av koncentrert salpetersyre av den tynde salpetersyre, som er Notodden- og Rjukanfabrikkenes primære produkt, og som hittil hovedsagelig er forarbeidet for gjødningsstoffet Norges-

DR. INGENIØR EMIL COLLETT'S BØRN.
Nannalise. John.

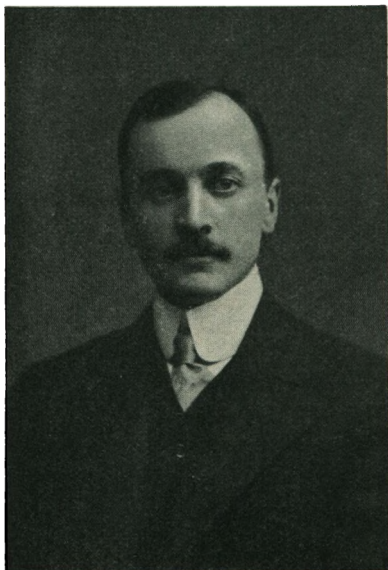
salpeter. Til dette arbeide tok han initiativet og ledet forsøkene. Arbeidet har ført til et heldig resultat, idet den tekniske opgave er løst, og da den koncentrerte salpetersyre er nødvendig for tilvirkningen av flere viktige fabrikater, saasom sprængstof og farvestof, er derigjennem aapnet nye og overordentlig betydningsfulde utsigter for Norges fremgang paa industriens omraade.

Høsten 1915 har han med flere interesserte deltat i grundlæggelsen av en stor fabrikk i bunden av Høyangsfjorden i Ytre Sogn for tilvirkning av aluminium. I dette selskap er han den ene av de 2 administrerende direktører.

Den 14de september 1910 blev han i Christiania gift med *Guðrun von der Lippe*, som er født paa Eidsfos jernverk d. 14de februar 1890, datter av ingeniør Jacob von der Lippe og Elise, f. Jessen. De har 2 børn, nemlig: *John Albert*, født i Vestre Aker d. 3dje august 1911, og *Nanna Elise (Nannalise)*, født i Vestre Aker d. 27de mai 1913.

*

3. Brukseier, forstkandidat Oscar Collett,

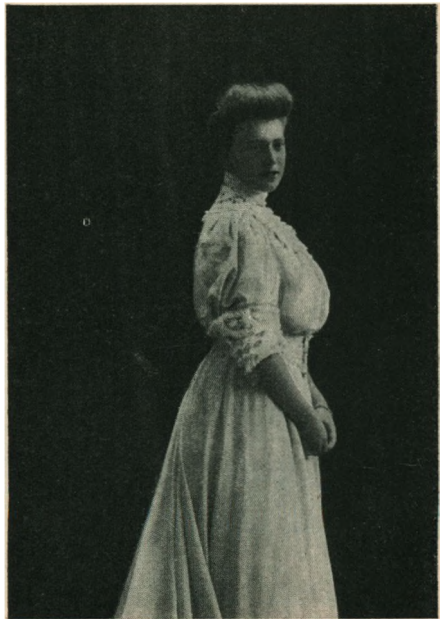
den tredje i rækken av brukseier Albert Colletts og hustru Nanna Høeghs 8 sønner, er født i Trondhjem, hvor forældrene dengang var bosat, d. 9de decbr. 1877. Han gjennemgik Aars & Voss' latin- og realskole i Christiania og tok i 1897 eksamen artium ved denne med karakteren godt. Derefter arbeidet han en tid som praktisk forstmand ved Salsbruket og Bangdalsbruket i Namdalen. I 1899 uteksaminertes han fra Stenkjær skogskole og studerte saa i 2 aar ved det preussiske Forstakademi i Eberswalde, hvor han tok eksamen med „Gut bestanden“.

Kort derefter overtok han den forstmæssige ledelse av familiens

BRUKSEIER, FORSTKAND. OSCAR COLLETT.

skogeiendommer i Namdalen, og fra begyndelsen av aaret 1909 blev han sammen med sine brødre indehaver av firmaet *Albert Collett*, hvis hovedkontor er i Bangsund.

Den 10de juni 1907 blev forstkandidat Collett i Bærum gift med Marie (*Mia*) *Iversen*, som er født i Christiania d. 26de december 1887 og datter av fhv. norsk og svensk vicekonsul i Santander, senere grosserer i Christiania Georg Lorange Iversen og Inga, f. Petersen. De har 3 døtre: 1) *Aase* Ingeborg, f. i Bangsund 2den januar 1909, 2) *Karen*, f. i Bangsund 12te februar 1910 og 3) *Eva*, f. i Bangsund 17de septbr. 1914.

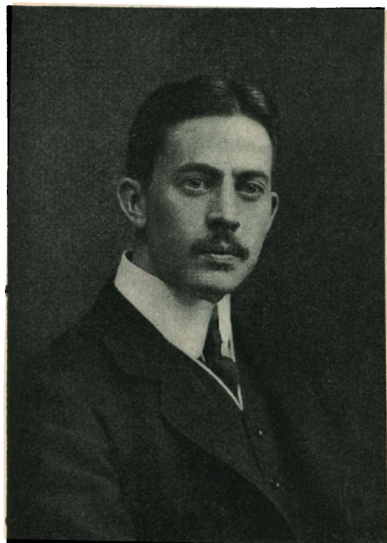
FRU MIA COLLETT, F. PETERSEN.

*

4. Doktor Arthur Collett,

brukseier Albert Colletts og hustru Nanna Høeghs fjerde søn, er født i Trondhjem, hvor forældrene dengang var bosat, d. 8de mai 1879. Likesom sine brødre gjennemgik han Aars & Voss' latin- og realskole i Christiania, hvor han i 1897 underkastet sig eksamen artium. I det følgende aar tok han andenekssamen ved universitetet og begynde derpaa at studere medicin — i motsætning til brødrene, som alle har valgt enten de tekniske eller de merkantile fag. I decbr. 1905 tok han medicinsk embedseksamen, denne likesom de andre eksamener med karakteren laudabilis.

Efter nogen maaneders reise i utlandet forrettet han sommeren 1906 som reservelæge ved Larviks bad og gjorde derpaa fra 1ste septbr. 1906 til utgangen av 1907 kandidattjeneste ved rikshospitalets hovedavdelinger og strupeavdeling. I første halvår 1908 hospiterte han ved

DOKTOR ARTHUR COLLETT.

rikshospitalets barneavdeling og fungerede et par maaneder som assistent ved doktor Jervells klinik i Christiania. Fra juni s. a. til april 1909 vikarierte han som kommune- og jernbanelæge paa Modum. Høsten 1909 gjorde han 2 maaneders kandidat tjeneste ved fødselsstiftelsen og var derefter fra 1ste novbr. til utgangen av det næste aar kandidat ved rikshospitalets barneavdeling.

I de følgende 7 maaneder studerte han bakteriologi i Kjøbenhavn, og pædiatri i Straszburg og Berlin. Siden august 1911 er han reservelæge ved rikshospitalets barneavdeling og fra novbr. s. a. har han praktisert i Christiania, særlig i barnesygdommer.

I Norsk Magazin for Lægevidenskaben 1907 har han beskrevet et eiendommelig tilfælde av hjerneblødning og i dette magasin samt Jarhbuch für Kinderheilkunde 1914 et tilfælde av paralysis generalis i barnealderen.

Den 18de decbr. 1912 blev han paa Hamar gift med *Ingeborg Wedel-Jarlsberg*, som er født paa Atlungståd i Stange prestegjeld d. 17de juni 1889, datter av godseier Carl Gustav Wedel-Jarlsberg og hustru Amalie Thomine Michelet. De har 1 datter og 1 søn: 1) *Alice*, født i Christiania d. 23de september 1913, 2) *James Robert*, f. sammesteds 24de august 1914.

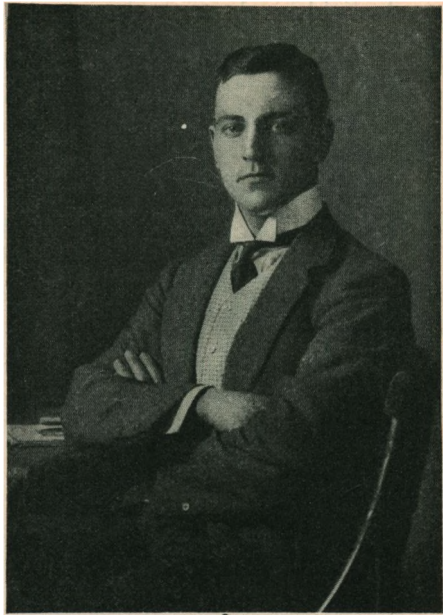

FRU INGEBOG COLLETT, F. WEDEL-JARLSBERG, MED BØRN.

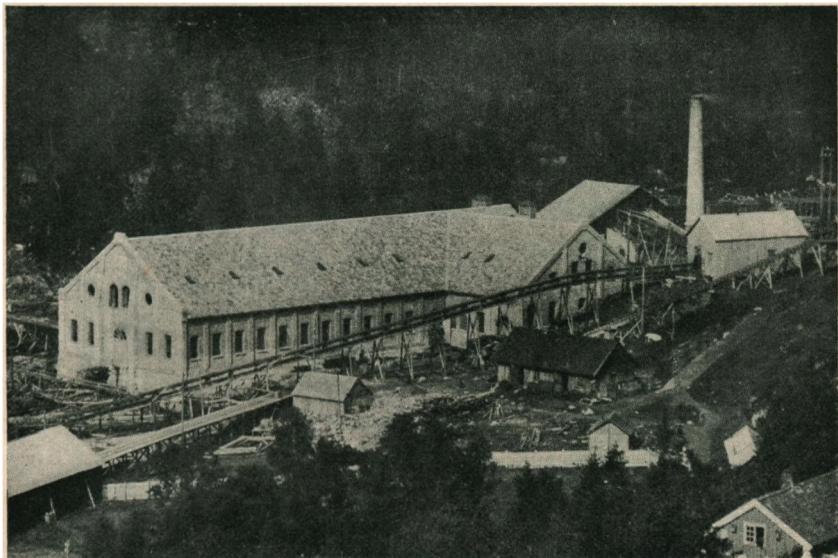
*

5. Diplomingeniør Axel Collett,

den, femte i rækken av bruks-
eier Albert Colletts og Nanna
Høeghs sønner, er født paa
Salsbruket i Kolvereid preste-
gjeld, Namdalen, d. 6te august
1880. Han gjennomgik Aars
& Voss' latin- og realskole i
Christiania, hvor han i 1900
tok eksamen artium med ka-
rakteren meget godt, og gik
derefter ind paa krigsskolen,
fra hvis nederste avdeling han
i 1901 uteksaminertes som ver-
nepliktig sekondløytnant i ka-
valeriet. I denne egenskap
har han tjenstgjort i det nor-
denfjeldske kavalerikorps (nu

DIPLOMINGENIØR AXEL COLLETT.

SALSBRUKET I NAMDALEN. Fot. o. 1910.

nordenfjeldske dragonregiment), hvor han d. 8de juli 1908 avancerte til ulønnet premierløjtnant.

Efter i 1902 at ha tat andenekssamen ved universitetet, studerte han fra april 1903 til juli 1906 ved den tekniske høiskole i Dresden paa fabrikingeniør-avdelingen og tok her diplomeksamen med „Gut bestanden“. Derpaa var han i 2^{1/2} aar sysselsat med praktisk arbeide ved forskjellige mekaniske verksteder — papir-, sulfatcellulose- og træmassefabrikker — dels i Norge, dels i Finland. Siden høsten 1908 er han medeier og medbestyrer av firmaet *Albert Collett* med bolig paa Salsbruket i Namdalen.

Han blev gift i Christiania d. 13de febr. 1915 med *Lucie Trozelli Krefting*, som er født i Christiania 4de juni 1896 og datter av praktiserende læge dr. medic. Rudolf Waldemar Rømeling Krefting og Märtha, f. Trozelli, fra Stockholm.

*

6. Diplomingeniør Ove Collett.

Ove Guldberg Høegh, brukseier Albert Colletts og hustru Nanna Høeghs 6te søn, er født i Christiania d. 22de januar 1885. Han gennemgik Aars & Voss' latin- og realskole og tok i 1904 eksamen artium ved denne paa latinlinjen.

Derefter studerte han ved universitetets kemiske laboratorium i Christiania og senere ved den tekniske høiskole i Dresden, hvor han i december 1906 tok diplom-voreksamen og sommeren 1909 diplom-haupteksamen paa den elektrokemiske linje, begge eksamener med karakteren „Gut bestanden.“

Høsten 1909 reiste han til Amerika for ved praktisk arbeide at sætte sig ind i jernets og staalets metallurgi. Her var han først ansat ved United States Steel Corporations nye jern- og staaanlæg i Gary, Indiana, men maatte allerede i 1910 paa grund av sygdom åvbryte dette arbeide og reiste saa til Østkysten, hvor han slog sig ned i Boston. Da der dengang var ualmindelig daarlige tider i jern- og staaindustrien, benyttet han anledningen til at arbeide et semester ved den metallurgiske avdeling av det tekniske institut i Boston.

I januar 1911 fik han ansættelse ved det netop oprettede under-søkelseslaboratorium ved United States Steel & Wire Co. i Worcester,

Massachusetts, hvor en elektrisk staaalovn var i gang, men kort efter blev han sterkt angrepet av gigtfeber og reiste i april s. a. efter lægernes raad tilbage til Norge.

Sommeren 1911 blev han ansat ved a/s Arendals Fossekompani for at assistere ved oprettelsen av et paatænkt elektrisk jern- og staaalverk i Arendal, men da dette anlæg den følgende sommer besluttedes utsat, gik han d. 1ste septbr. 1912 over til det norske a/s for Elektrokemisk Industri i Christiania. Av dette selskap uttraadte han høsten 1915 for at gaa over i selvstændig industriel virksomhet.

Den 10de april 1913 blev han i Christiania gift med *Esther Sømme*, som er født i Kjøbenhavn d. 1ste mars 1891, datter av landskapsmaler cand. philos. Jacob Kielland Sømme og Caroline (Lili) f. Holmsen. 1 datter, *Grethe*, født i Christiania d. 1ste januar 1914.

DIPLOMINGENIØR OVE COLLETT.

*

7. Karen Collett og hølesteretsadvokat Sigurd Fougner.

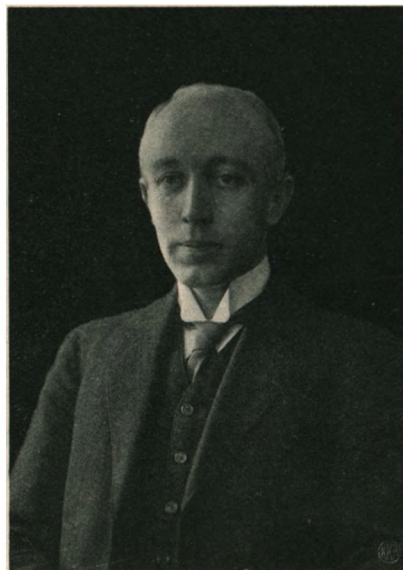
Dagny *Karen* Anna, brukseier Albert Colletts og hustru Nanna Høeghs eneste datter av dem som blev voksne, er født i Christiania d. 2den mars 1888. Efter avsluttet skolegang i sin fødeby var hun i 1905 et aars tid i en pension ved Genf, væsentlig for at lære fransk.

Den 24de juni 1909 blev hun i Christiania gift med daværende overretssagfører *Sigurd Fougner*, som var født paa Vonheim folkehøiskole i Gausdal d. 10de septbr. 1879 og søn av folkehøiskolelærer, cand. teol. Adam Fredrik Christian (*Frits*) Hansen og *Ingeborg Marie* f. *Heftye*.

Sigurd Fougner tok i 1897 eksamen artium ved Aars & Voss' latin- og realskole i Christiania og i juni 1899 andenekamen ved universitetet,

FRU KAREN FOUNGNER, F. COLLETT.

HØIESTERETSADVOKAT SIGURD FOUNGNER.

begge med karakteren Udmerket godt. I juni 1901 blev han juridisk kandidat med laudabilis. Den 20de juli 1906 autoriseres han som overretssagfører og d. 21de juni 1911 som høiesteretsadvokat. Han er bosat i Christiania og medlem av advokatkonsortiet Bredal, Christiansen og Fougner.

De har 3 børn, alle født i Christiania: 1) *Berit*, f. 8de april 1910, 2) *Sven*, f. 25de mai 1911, 3) *Arne*, f. 8de febr. 1912.

*

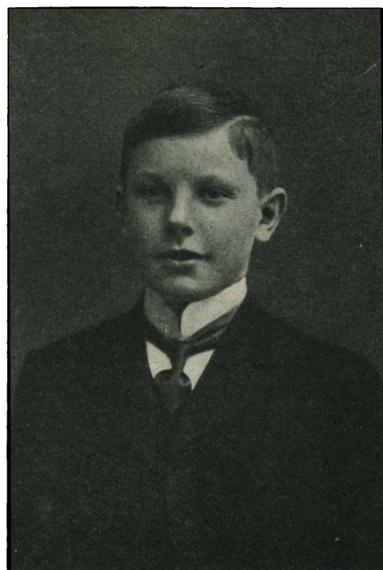
8. Ingeniør Knut Ørn Høegh Collett,

brukseier Albert Colletts og Nanna f. Høeghs 7de søn, er født i Christiania d. 11te novbr. 1889 og opkaldtes efter sin morbror, doktor Knut Ørn Høegh, en bekjendt norskfødt læge i Minneapolis, U. S. A.

Han gik paa Aars & Voss' latin- og realskole, hvor han tok eksamen artium i 1909 og praktiserte derefter i $\frac{3}{4}$ aar ved Salsbrukets træsliperi. Vaaren 1910 begyndte han at studere maskinbygning ved den tekniske høiskole i Dresden og arbeidet samme aar i 3 maaneder ved Voiths maskinfabrik i Heidenheim a/d Brenz. Senere har han ved høiskolen i Dresden tat vorprüfung som maskiningeniør.

INGENIØR KNUT COLLETT.

ALBERT COLLETT JUN.

9. Albert Jonas August Collett,

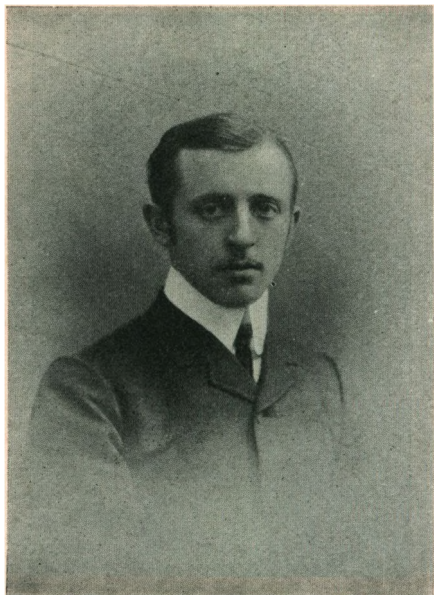
brukseier Albert Colletts og Nanna f. Høeghs 8de og yngste søn, er født i Christiania d. 17de decbr. 1892. Efter at ha tat middelskoleeksamen ved Aars & Voss' latin- og realskole, gik han i 2 aar paa et gymnasium og derefter paa Christianias handelsgymnasium. Senere har han været i praktisk handelsvirksomhet.

G. Skibsreder Charles Colletts søn,¹

Charles Collett,

fødtes i Hamburg d. 3dje januar 1880, men kom tidlig med forældrene til Christiania. Her gik han paa Otto Anderssens høiere almen-

¹ Se side 435.

KONTORCHEF I HONGKONG CHARLES COLLETT (1880—1908).

skole, tok 1895 middelskoleeksamen og blev derefter utdannet for handelen.

I april 1903 reiste han med en ven over Hamburg til Shanghai i China, hvor han fik en kontorpost i et oversjøisk firma og siden arbeidet med skibsmæglerforretninger. Da det norske mægler- og skibsagenturfirma Wallem & Co. i Shanghai i forbindelse med firmaet Fearnley & Eger i Christiania fra begyndelsen av 1907 oprettet en mægler- og skibsagenturforretning i Hongkong under navn av Wallem & Co., Hongkong, blev Collett saa ung han var, ansat som kontorchef ved denne forretning.

Gjentagne ganger søkte han at faa sin mor over til sig i China, men hun turde ikke vove den lange reise. Collett døde ugift i Hongkong i juli 1908, kun 28 aar gammel.

H. Bankkasserer Louis Colletts 6 børn.¹

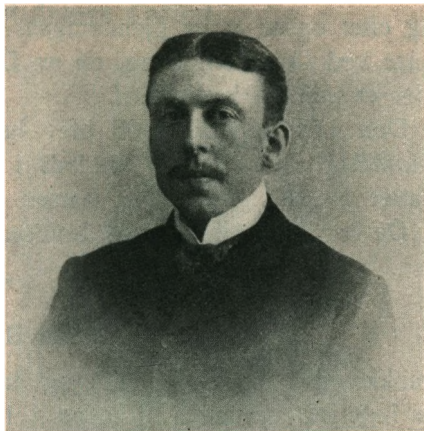
1. Tekniker Herman Christian Collett,

ældste søn av bankkasserer Collett og hustru Kirsten Elisabeth Pay, er født i Drammen d. 25de januar 1876. Efterat ha gjennomgaat Drammens skoles reallinje arbeidet han i 9^{1/2} aar ved Elektrisk Bureau i Christiania, men reiste i juni 1905 over til Nordamerika, hvor han

¹ Se side 448.

fik ansættelse ved en automobil-fabrik i North Tarrytown. Ved det store krach i Amerika 1907 mistet han denne plads, og da han ikke kunde finde passende arbeide, reiste han i 1908 hjem til Drammen, hvor han fik en post ved De forenede Papir-fabrikker. Her maatte han imidlertid slutte paa grund av en sygdom, som blev meget langvarig. I de sidste aar har han bodd hjemme hos forældrene.

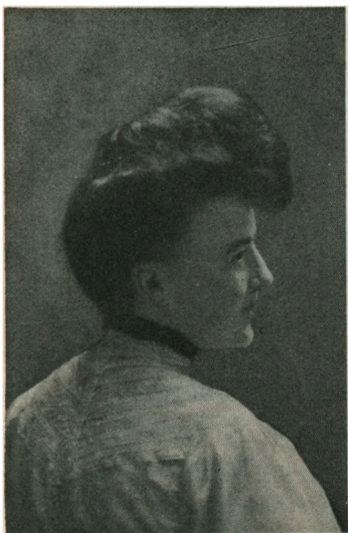

HERMAN CHRISTIAN COLLETT.

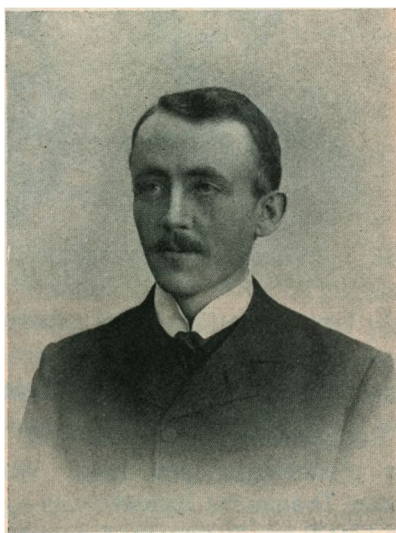
*

2. Kontorchef Ernest Collett,

bankkasserer Colletts næstældste søn, er født i Drammen d. 13de juli 1877. Han gennemgik likesom broren Drammens skoles reallinje,

FRU CAROLINE MATHILDE COLLETT.

KONTORCHEF ERNEST COLLETT.

og efter ogsaa at ha gennemgaaet byens handelsskole, fik han ansættelse ved Grønvold Brug, en av Drammens første trælastforretninger. Her er han nu kontorchef.

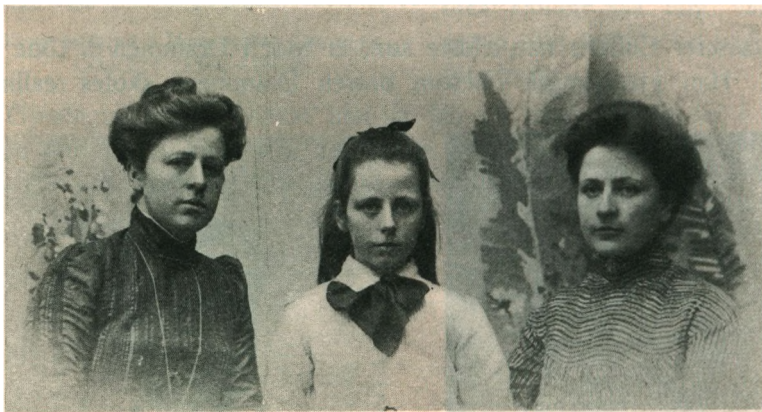
Den 17de novbr. 1906 blev han i Drammen gift med *Caroline Mathilde Larsen*, som er født i Drammen d. 7de oktober 1879, datter av skibskaptein L. Larsen og Caroline Christine f. Otterstad.

De har 1 datter, *Kirsten Louise*, f. i Drammen d. 6te oktbr. 1912.

*

3. Anna Børs Collett,

bankkasserer Louis Colletts og hustru Kirsten Pays ældste datter, er født i Drammen d. 12te april 1879. Hun gennemgik i sin fødeby frøknerne Wulfsbergs og Bordoës pikeskole og har siden 1901 bestyrt huset for doktor J. M. Heidenreich, som i mange aar var distriktslæge i Kviteseid, Telemarken, men nu efter sin avsked et bosat ved Christiania.

FRKN. ANNA COLLETT, WILHELMINE COLLETT, ELISABETH COLLETT.

4. Kontorassistent Elisabeth Collett,

de foregaaendes søster, er født i Drammen d. 18de januar 1881. Hun gennemgik først frøkn. Wulfsbergs og Bordoës pikeskole og derefter Drammens handelsskole og Treiders handelsskole i Christiania, kom i 1902 paa Drammens Smørfabriks kontor og blev høsten 1908 overflyttet til samme fabriks kontor i Christiania, hvor hun fremdeles er ansat.

5. Handelsmand James Collett,

tredje og yngste søn av bankkasserer Collett og Kirsten født Pay, er født i Drammen d. 11te mars 1886. Han gjennomgik først Drammens skoles reallinje og dernæst byens handelsskole, hvorefter han i 2 aar var ansat ved Katfos Cellulose- og Papirfabrik. Senere havde han en kontorpost ved Chr. Munthes maskinforretning i Christiania, men reiste saa over til England for at lære sprog. Efter et 7 maaneders ophold i dette land har han et par aar hat ansættelse ved kontorrekvisitforretninger i Christiania. I februar 1914 drog han til Sundalsøren (Aura-anlægget), hvor han oprettet en agenturforretning, men da Aura-anlægget paa grund av krigen blev indstillet indtil videre, maatte han slutte med dette agentur. Høsten 1915 fik han ansættelse i Norsk Kuglelager Aktieselskap i Christiania.

HANDELSMAND JAMES COLLETT.

*

6. Kontorassistent Louise Wilhelmine Collett,

bankkasserer Louis Colletts yngste barn, er født i Drammen d. 16de mai 1891. Efterat ha gennemgaaet Wulfsbergs og Bordoës pikeskole og senere besøkt Treiders handelsskole i Christiania, fik hun plads som stenograf og maskinskriver ved Bjølsen Valsemøllens kontor i denne by. Her var hun i 1^{1/2} aar, men fik saa en bedre plads i samme egenskap ved Christiania kommunale veivæsens kontor, hvor hun fremdeles er ansat.